
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА
НАРОДНА РЕСПУБЛІКА
1918 - 1921

ТОМ

5

КНИГА 3

Івано-Франківська обласна державна адміністрація
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Навчально-науковий центр історії українського
національно-визвольного руху ім. проф. О. Ю. Карпенка
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Державний архів Івано-Франківської області

ЗАХІДНО-УКРАЇНЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА 1918 – 1923

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ
У 5-ТИ ТОМАХ 8-МИ КНИГАХ

ТОМ

5

У 3-Х КНИГАХ

КНИГА 3

Керівник роботи та відповідальний редактор
професор Олександр Карпенко

Івано-Франківськ
Місто НВ
2013

ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА
1918–1923

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

ТОМ 5

Книга 3

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА
І МІЖНАРОДНЕ СТАНОВИЩЕ.
1922–1923 рр.

Укладачі:

Олександр Карпенко, Катерина Мицан

ББК 63.3(4УКР) 614
3-38

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту історії, політології
і міжнародних відносин Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
(протокол № 1 від 03.09.2013 р.)

ISBN 966-668-080-7

ISBN 978-966-428-359-2 (т. 5, кн. 3)

ВІН ПОВЕРТАВ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ ЇЇ СПРАВЖНЄ ОБЛИЧЧЯ

Археографічне видання “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали” є результатом багаторічної роботи колективу істориків під керівництвом доктора історичних наук, професора Олександра Юхимовича Карпенка. Ідею даного проекту, основні його напрями розробив цей великий український науковець. Він же виконав значний обсяг пошукових, археографічних і організаційних робіт, зробив усе можливе й від нього залежне, щоб видання було втілене у життя.

Незважаючи на значний внесок О. Ю. Карпенка в українську історичну науку, він, його доволі не проста біографія та наукові погляди залишаються маловідомими широкому колу дослідників і громадськості. Народився Олександр Юхимович 15 квітня 1921 р. в селі Слободі на Чернігівщині. Походив з давнього козацького роду. У рідному селі Олександр Карпенко закінчив семирічку, а в 1935 р. разом із батьками переїхав до містечка Ріпки. У 1938 р. він став студентом історичного факультету Чернігівського учительського інституту. Згодом був покликаний на роботу в село вчителем історії, а інститут довелося закінчувати екстерном.

У жовтні 1940 р. Олександра Карпенка призвали на службу в армію. З перших днів Другої світової війни він брав участь у боях на західному кордоні України в районі Самбір – Стрий, а вже через тиждень після початку війни його 7-й зенітно-кулеметний полк був перекинутий на оборону Києва, відтак Харкова, Куп'янська, Воронежа і, нарешті, під Сталінград, де в бою у грудні 1942 р. Олександр Карпенко був важко поранений осколком у груди, контужений, обморожений і в такому стані потрапив до шпиталю. Після тривалого лікування закінчив Сталінградське артилерійське училище, а потім на посаді командира артилерійської батареї потрапив до бойового резерву Верховного головнокомандування. Як військовий був нагороджений бойовими орденами і медалями.

У лютому 1946 р. Олександр Карпенко був демобілізований з армії, виїхав на навчання до Києва, де закінчив Київський педінститут, а в 1948 р. – відділення міжнародних відносин республіканської партшколи і почав працювати на ниві науки. Спочатку був призначений викладачем Київського інституту іноземних мов, а в березні 1949 р. направлений на наукову роботу до Львова. Тут Олександр Карпенко працював у Львівській науковій бібліотеці (1949–1952) та Інституті суспільних наук (1952–1960). У 1953 р. він захистив кандидатську дисертацію. Оpubлікував монографії, збірники документів, серію статей про національно-визвольний рух в Україні.

Новаторські ідеї Олександра Юхимовича Карпенка викликали різку критику влади. Особливо діставалося за спробу “ревізувати партійну, марксистську оцінку певних періодів історичного процесу в Західній Україні”. Головне вістря критики було спрямоване проти тих положень статті “До питання про характер революційного руху в Східній Галичині в 1918 р.”, які не вкладалися у традиційну схему інтерпретації подій 1918 р., підкреслювали народний характер Листопадової революції та утворення Західно-Української Народної Республіки. “Викривальні” статті друкували В. Маланчук, Б. Дудикевич, І. Компанієць та інші. Лише завдяки втручанням відомих істориків – І. Крип'якевича, Ф. Шевченка, М. Кравця, Ю. Сливки та С. Яцкевича – справа не дійшла до арешту Олександра

Карпенка. Однак кампанія цькування вченого тривала й він був змушений кілька разів змінити місце роботи, при цьому мав мужність і сміливість відстоювати свої переконання.

Під тиском В. Маланчука восени 1960 р. О. Карпенка було звільнено з роботи в Інституті суспільних наук. Перейшовши на викладацьку роботу до Львівського державного університету, він не полишав науково-дослідну працю і в 1964 р. опублікував новаторську за змістом монографію “Імперіалістична інтервенція на Україні 1918–1920 рр.”, а в 1966 р. захистив докторську дисертацію на тему “Іноземна воєнна інтервенція на Україні 1918–1920 рр.”.

12 листопада 1970 р. Олександра Карпенка було звільнено з роботи у Львівському державному університеті за звинуваченням в “українському буржуазному націоналізмі”, фактично – за розкриття на лекціях і семінарах обставин знищення українського селянства, методів проведення колективізації, голодомору, терору радянської влади щодо української інтелігенції.

10 грудня 1970 р. Олександр Карпенко перейшов на роботу до Музею етнографії АН УРСР на посаду старшого наукового співробітника, але зміг пропрацювати на ній лише два роки.

Після тривалих поневірянь Олександр Карпенко в 1978 р. переїхав до Івано-Франківська і влаштувався на роботу до Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника на посаду професора кафедри історії СРСР і УРСР. У 1980 р. йому було присвоєно вчене звання професора, а в 1986 р. він очолив кафедру історії СРСР та УРСР, якою успішно керував протягом п’яти років.

Процеси перебудови і демократизації радянського суспільства Олександр Карпенко зустрів з новими планами щодо вивчення української історії. У жовтні 1988 р. він направив до ЦК КПУ листа “Про стан викладання історії УРСР на території республіки”, в якому порушив питання про необхідність перегляду підходів до викладання історії України, необхідності запровадження її в середній та вищій школах, розвитку самої історичної науки. У травні 1989 р. професор О. Карпенко надіслав до ідеологічного відділу ЦК КПУ пропозиції перевидати наукові праці М. Грушевського, В. Антоновича, М. Драгоманова, В. Винниченка та інших визначних

діячів минулого, виступив організатором ряду важливих видань.

З відновленням незалежності України склалися сприятливі умови для глибоких наукових досліджень вітчизняної історії на нових методологічних засадах. Стало можливим повне і всебічне вивчення історії ЗУНР. Професор О. Карпенко виступив ініціатором проведення чотирьох міжнародних наукових конференцій (1993, 1998, 2003, 2008 років), присвячених історії ЗУНР. Конференція 1993 р. ухвалила розпочати роботу над ґрунтовною монографічною працею з історії ЗУНР, підготовку збірника документів і матеріалів з цієї ж проблеми. 1993 р. О. Карпенко опублікував в “Українському історичному журналі” статтю “Листопадава 1918 р. національно-демократична революція на західноукраїнських землях”. Публікація статті стала актом історичної справедливості, утвердження в українській історичній науці концепції вченого.

Тим часом деканат історичного факультету Прикарпатського університету вів активну підготовку до відкриття нової наукової інституції. У грудні 1994 р., за згоди Національної академії наук України, вона була створена й отримала назву “Відділ регіональних проблем Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України та Прикарпатського університету”. Завідувачем відділу було призначено професора О. Карпенка. Невеликий за кількістю наукових співробітників відділ під його керівництвом приступив до підготовки колективної монографії “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 рр.: історія”, яка у 2001 р. була опублікована. Автором більшої частини монографії виступив О. Карпенко.

Тоді ж у грудні 1994 р. розпочалася робота над збірником документів і матеріалів з історії ЗУНР. У процесі пошуку джерел перед дослідниками виникали все нові й нові дані про архіви, де могли перебувати потрібні матеріали. Творчий колектив під керівництвом О. Ю. Карпенка вважав за свій науковий обов’язок використати і включити до збірника якомога більше джерел, які відображали б тему дослідження якнайповніше, максимально об’єктивно.

Тон і темп у тій напруженій роботі задавав сам Олександр Юхимович. Він педантично обстежував і скрупульозно вивчав

кожну одиницю зберігання в архівах Івано-Франківська, Львова, Тернополя, Чернівців, Києва, у якій містилася б хоч найменша інформація про події, пов'язані з ЗУНР. Довелося працювати в Архіві актів нових, Військовому архіві Республіки Польща (Варшава), Державному архіві в Перемишлі. Тривалий час залишалася невідомою доля архіву державних інституцій ЗУНР. Було відомо, що уряд Диктатора Євгена Петрушевича перебував після 1919 р. у Відні, Берліні, мав свої представництва в різних країнах Європи, США, Канаді. Лише після тривалих пошуків О. Ю. Карпенко довідався про існування збірки документів періоду ЗУНР у Ватикані в архіві Українського католицького університету імені святого Климента Папи. Повної ясності, що це за збірка не було.

О. Ю. Карпенко звернувся до Івано-Франківської обласної державної адміністрації та обласної ради за фінансовою підтримкою закордонних поїздок з метою виявлення документів і матеріалів з історії ЗУНР. Це прохання було підтримане. Професор О. Ю. Карпенко разом з директором Державного архіву Івано-Франківської області К. Мицан працював у архівах Федеративної Республіки Німеччина у Бонні та Мюнхені, а також в Українському католицькому університеті в Римі. Його пошуки привели до важливого наукового відкриття. Саме в архіві цієї установи майже повністю зберігся комплекс документів і матеріалів, який висвітлює діяльність Є. Петрушевича й очолюваних ним інституцій ЗУНР у 1919–1923 рр. Спочатку він зберігався у Празі, згодом у Відні, і лише під час Другої світової війни потрапив до Ватикану. Документи вражали своєю новизною та інформативністю. В Україну професор О. Ю. Карпенко повернувся зі значною колекцією з кількох тисяч копій документів ЗУНР.

Таким чином було зібрано колекцію копій документів та матеріалів з історії ЗУНР. Загалом до 1996 р. археографічні пошуки завершилися і розпочалася не менш напружена робота з опрацювання і публікації знайдених джерел.

Поряд із творчою науковою працею, професор О. Карпенко саме в Прикарпатському університеті сформував власну наукову

школу, хоч започаткована вона була ще 1964 р. у Львові. Сьогодні майже десяток кандидатів і два доктори історичних наук завдячують професорові О. Карпенку своїм професіональним становленням і зростанням. Сферою їх наукових інтересів є Українська революція 1917–1923 років, історія Західної України першої половини ХХ століття. Все своє життя Олександр Юхимович проводив активну наукову діяльність. Він був членом редакційних колегій наукових видань “Вісник Прикарпатського національного університету. Серія “Історія” і культурно-просвітнього часопису “Галичина”, консультував аспірантів і магістрантів.

Видатний український історик, доктор історичних наук, професор, почесний професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, багаторічний керівник Наукового центру досліджень історії українського національно-визвольного руху Олександр Юхимович Карпенко помер 14 квітня 2013 р. на 92 році життя, залишивши нам великий науковий доробок. У дослідженні Української революції 1917–1923 рр. його вклад неоцінений. Здобули загальне визнання наукові концепції, висунуті О. Карпенком майже 50 років тому. Незважаючи на важку, затяжну хворобу, до останніх днів професор Карпенко виношував нові плани, ставив нові завдання. Однак реалізувати їх доведеться вже його учням.

Вершиною наукового доробку О. Ю. Карпенка, без сумніву, є збірник документів і матеріалів “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали” у 5 томах, 8 книгах. Унікальність цього видання полягає в тому, що вперше в українській історичній науці у рамках одного археографічного проекту розкрито історію цілої держави, вся історія ЗУНР від її виникнення до припинення існування показана через призму тогочасних документальних матеріалів. Томи збірника вміщують різноманітні за характером документи: законодавчі акти, розпорядження та інструкції австро-угорського уряду, що стосуються західноукраїнських земель, донесення й інформативні матеріали намісництва, староств, поліції центральним органам влади, донесення в намісництво з повітів про ситуацію на місцях, становище народних мас, поширення революційних ідей, визвольні

змагання. Значну увагу приділено висвітленню всенародного руху за визволення з-під іноземного гніту й возз'єднання в соборній незалежній Україні. Представлено процес утворення й діяльність Української Національної Ради.

Археографічне видання також містить закони ЗУНР і постанови УНРади, розпорядження, розпорядки, обіжники, циркуляри Державного Секретаріату, окремих державних секретарств, Диктатора та Ради уповноважених Диктатора, інформації про сесії УНРади, їх рішення, документи, що стосуються формування державних і повітових органів влади, їх права й обов'язки. Зрозуміло, найдокладніше висвітлено питання, пов'язані з роботою загальнодержавних правових органів, що здійснювали державотворчу діяльність. Значний інтерес становлять документи про злуку ЗУНР і УНР в соборну державу.

У збірнику приділено чимало уваги й роботі місцевих органів влади – повітових рад, громадських рад, комісаріатів. Багато опубліковано документів про формування й діяльність органів правопорядку – судів, жандармерії, прокуратури, їх структуру, права й обов'язки, кадрові зміни. Вони свідчать, що влада ЗУНР з перших днів уживала заходів до створення правової, демократичної держави.

Документи свідчать і про те, що Українська Національна Рада й Державний Секретаріат приділяли значну увагу вирішенню економічних, народногосподарських, фінансових проблем, організації митної служби. Здійснено заходи з метою справедливого вирішення українського питання в ЗУНР, зокрема щодо запровадження української мови як державної, а також реформування в галузі освіти. Опубліковано чимало документів про хід аграрної реформи, різноманітні соціальні ініціативи керівництва ЗУНР – запровадження державних пенсій, виплат, 8-годинного робочого дня тощо. Документи збірника значно розширюють джерельну базу для вивчення актуальних проблем соціально-економічного, суспільно-політичного й національно-культурного відродження в період ЗУНР.

Опубліковані у виданні документи та матеріали відтворюють процеси формування збройних сил країни, їх боротьбу за свободу

і незалежність, за суверенну, соборну Україну. Важливою позитивною сторінкою в цьому процесі була вчасна турбота західноукраїнської політичної еліти про створення таких збройних сил. Читач зустрине й документи, що свідчать про спроби українців відвернути війну шляхом перемир'я, як також і численні звіти про військові дії в листопаді – грудні 1918 р. Публікуються документи про організацію армії, військову присягу, формування жандармерії, утворення військових областей та про військове судівництво, про харчовий пайок і зарплату військовиків, мобілізацію артилеристів, лікарів та ін.

У збірнику вміщено й документи польської сторони. Серед цієї групи матеріалів привертають увагу рукописні протоколи засідань Польського Комітету національної оборони (м. Львів).

Опубліковано багато документів, пов'язаних із затвердженням Верховною Радою країн Антанти Статуту Східної Галичини, а також численні ноти, звернення, рапорти, звіти різних офіційних органів 1918–1919 рр. Чимало документів стосується діяльності Ватикану, митрополита греко-католицької церкви Андрея Шептицького й інших духівників, які захищали інтереси українського народу.

Видання охоплює важливий період в історії зовнішньої політики і міжнародного становища ЗУНР 1920–1923 рр. У ньому вміщено десятки звернень, декларацій, нот, заяв з цього приводу до Ліги Націй, Паризької мирної конференції, Ради послів Антанти в Парижі, у яких наведено конкретні факти тяжкого соціально-економічного і національно-культурного становища народу, зокрема інформація про відкритий жорстокий терор окупантів. Інша велика група офіційних документів ЗУНР була спробою аргументовано довести міжнародно-правову закономірність утворення й існування на одвічній українській землі самостійної, суверенної держави українського народу.

Значний інтерес становить урядове листування з дипломатичними представництвами за рубежем, зокрема донесення представників про ставлення у цих країнах до справи Східної Галичини. Публікуються в книзі й повідомлення про розгляд справи Східної Галичини у британському парламенті.

Відображено перебіг Ризької мирної конференції, на якій вирішувалася і доля Східної Галичини, переговори УНР і Польщі щодо підготовки договору, за яким УНР погодилася на кордон по річці Збруч – отже, на включення західноукраїнських земель до складу Польщі. Кілька документів опубліковано про розгляд східногалицького питання на міжнародних конференціях у Спа, Лондоні.

Чимало документів відображають роль Ліги Націй у розгляді проблеми Східної Галичини. Саме тому опубліковано багато нот, звернень, заяв численних організацій про жорстокий окупаційний режим у Східній Галичині, боротьбу народних мас проти існуючого режиму, зокрема відозву “До всього культурного світа” від 5 липня 1922 р. як додаток до ноти УНРади урядам країн Антанти з вимогою справедливого розв’язання питання державного статусу Східної Галичини.

У збірнику використано документи з архівних установ України, Польщі, Російської Федерації, Німеччини, Архіву Українського католицького університету ім. св. Климента Папи в Римі, а також тогочасні періодичні видання ЗУНР: “Збірник законів, розпорядків та обіжників проголошених Державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Республіки”, Станіслав, 1918; “Вістник державних законів і розпорядків Західної Облaсті Української Народної Республіки” вип.1-10. – Станіслав, 1919; “Вістник Державного Секретаріату освіти і віросповідань”, Станіслав, 1919; “Вісник українського війська”, Борщів, 1919, а також публікації польських документів у “*Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*”, Warszawa, 1920, 1921, 1922 і матеріали з історії ЗУНР, вміщені у збірнику “*Ereignisse in der Ukraine 1914 – 1922 deren Bedeutung und historisches hintergunde*”. Von. T.Hornikiewicz, Philadelphia, 1966.

Досить повно використано матеріали тогочасної української та зарубіжної преси – газети “Діло” (1918), “Республіка” (1919), “Вперед”, “Нове життя” (1919), “Новини” (1919), “Український прапор” (1919–1923), “Наша правда” (1921), “Українське слово” (1920–1921), “The Observer” (1921), “L’Europe Nouvelle” (1922), “Europe Orientale” (1923), часописи “Канадійський українець” (1922),

“Канадійський український голос” (1922), “Український скиталець” (1922–1923), “Визволення” (1921), “Воля” (1919).

Порівняно невелика частина документів друкується з уже виданих збірників, які з різних причин недоступні українському читачеві, або ж стали бібліографічною рідкістю.

Збірник документів та матеріалів, створений з ініціативи Олександра Юхимовича Карпенка, не лише демонструє всю складність доби визвольних змагань українців, але й спонукає відходити від стереотипів, працювати з першоджерелами. Видання “Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали” висвітлює героїчні, буденні й водночас трагічні сторінки історії нашого народу в буремні роки Української революції, засвідчує його віковичне прагнення до свободи, незалежності та соборності, підкреслює його миролюбність, повагу до інших народів і готовність до захисту, боротьби за свої права.

Микола КУГУТЯК

№ 1
ПОВІДОМЛЕННЯ РАДИ ЛІГИ НАЦІЙ
УРЯДОВІ ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
ПРО ОДЕРЖАННЯ ЙОГО НОТИ
ВІД 28 ГРУДНЯ 1921 р.*

4 січня 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS
11/18304/1010

LEAGUE OF NATIONS

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ.
УВІЙШЛО дня *9 січня 1922*
Ч. 24 прил.

Le Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception à Monsieur le Dr. Kost LEWYTSKY de sa lettre en date du 30 décembre dernier, lui remettant une note du 28 décembre 1921 au sujet du prompt règlement définitif du statut politique de la Galicie Orientale, que Monsieur le Dr. Eugène Petrushevych envoya au Conseil Suprême de la Conférence de la Paix.

GENEVE, le 4 Janvier 1922.

Monsieur le Dr. Kost LEWYTSKY,
88.A Mariahilferstrasse,
Zitahof,
VIENNE VII.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Копія.

* Резолюція К. Левицького: "*видів! до актів. 9./I. 1922.*", засвідчена його власноручним підписом.

№ 2

**ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
ДО ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ ГАЛИЦЬКОЇ
РЕСПУБЛІКИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА
ПРО ПІДГОТОВКУ ДЛЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ
КНИГИ “УЗАСАДНЕННЄ СПРАВИ ДЕРЖАВНОЇ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ ГАЛИЧИНИ”***

20 січня 1922 р.

ГАЛИЦЬКА РЕПУБЛІКА
УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
Ч. 44/22

КАНЦЕЛЯРІЯ ДИКТАТОРА
Західно-Української Народної Республіки
УВІЙШЛО дня 24 / I. 1922
Ч. 37 ПРЕЗ. Д.
III 20 / 22.

До
Високодостойного Пана
Президента Галицької Республіки

у
Відні. _____

З огляду на те, що наближається речинець вирішування нашої справи Найвищою Радою, вношу на видрукування виготовлених матеріалів, та призначених для Найвищої Ради, як окремої книжки п. заг.: “Узасаднення справи державної незалежності Галичини”, в 1000 примірниках.

В отсю книжку увійдуть отсі матеріали:

1. Державно-правна основа Східної Галичини як Галицької Республіки;
2. Основи державного устрою Галицької Республіки;
3. Ординація виборча Галицької Республіки;

* На останньому аркуші листа – особиста резолюція Є. Петрушевича: “згода” з його власноручним підписом.

4. Міжнародня основа справи Східної Галичини;
 5. Національна статистика у Східній Галичині;
 6. Економічні відносини у Східній Галичині;
 7. Нафтовий промисл Галичини;
 8. Уладженне фінансових справ Галицької Держави;
 9. Військове значінне Східної Галичини;
 10. Політично-географічні анальоїї між Галичиною і Швайцарією;
 11. Політично-географічне й економічно-географічне значінне Східної Галичини для розв'язання проблемів Східної Європи;
 12. Східно-європейська проблема (відповідь Таке Йонеску);
 13. Нота Галицького Уряду до Найвищої Ради в Кан, з 28.XII. 1921.
 14. Народний Зїзд про політичне положенне. (Резолюції Народного Зїзду у Львові з 30.XII. 1921).
- Книжка ся, що обіймалаби вище вичислені матеріяли, має бути друкована на мові французькій, — а колиб позволили наші фінанси, то бажаним булоби видати також і в англійській мові.
- Переклад французський й англійський є готовий.
- Відень, 20 січня 1922.

К. Левицький

Уповновласнений Уряду для Справ
Закордонних.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Оригінал.

№ 3

**МЕМОРАНДУМ ЗАГАЛЬНОГО ЗБОРУ
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛІГИ
НАЦІЙ ІЗ ЗАКЛИКОМ ДО ВИЗВОЛЕННЯ ЗАХІДНИХ
ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ З ІНОЗЕМНОЇ НЕВОЛІ**

23 січня 1922 р.

Конститууючий Загальний Збір Західно-українського Товариства Ліги Націй розглядаючи сучасну міжнародну ситуацію в зв'язи з невиносимим положенням українського народу і інших поневолених народів Європи та оцінюючи вповні змагання Союзу Товариств Ліги Націй і інших міжнародних установ в напрямі узискання доцільного наладження міжнародних відносин.

1. Звертають увагу всіх держав і політичних чинників світа на те, що головними передумовами устійнення міжнародних відносин і забезпечення всесвітнього мира є окончне і якнайскорше усунення насильства і поневолення та всіх спираючихся на них окупацій чужонаціональних територій; та рівночасне безглядне і повне зреалізоване прав націй на самовизначенне, на власну їх державність і незалежність.

2. Збір стверджує: а) що західно-українські землі Східна Галичина, Холмщина, Волинь і Підлясе та північно-західна Буковина отсе вже три літа остають під безпощадним і безправним окупаційним режімом ворожих польських і румунських окупацій,

б) що також полуднево-західна українська земля “Прикарпацька Русь”, приділена Найвищою Радою Мира до чесько-словацької Републики, в дійсности не одержала ще й досі загарантованої їй Сан-Жерменським договором територіяльної автономії.

3. Збір констатує, що завойовництво Східної Галичини, Холмщини, Волині, Підляса та північно-західної Буковини через Польщу зглядно Румунію противиться

так принципам права всіх націй на повне самовизначення, які Найвища Рада Мира а з нею всі міжнародні установи прийняли за основу для нового державного розграничення і ладу в Європі.

4. Збір констатує, що населення названих західно-українських земель зреалізувало своє право на самовизначення, проголошуючи свою державну незалежність та трилітню непохитною борбою за цю свою державність не признало насильно накиненої їй окупаційної влади і її діл.

В слід цього констатується, що всі заключені окупаційними владами цих територій акти і договори чи довершені вони у Варшаві, і Букарешті чи у Ризі суть відносно західноукраїнських земель неважні і необовязуючі.

5. Збір покликуючи ся на сю непохитну волю населення сих земель і на принципи права націй на самовизначення і на історичне державне право сих земель, яким є державне право колишньої галицько-володимирської держави, домагається з всею рішучістю від Найвищої Ради Мира і від союзних і усоюзнених та всіх інших держав світа визначення сего державного права і утворення з західно-українських територій, що дісталися під окупацією Польщі і Румунії західно-української галицько-володимирської держави, якої основи положено дня 1. падолиста 1918 р. через проголошення і зорганізованне Західно-української Народної Републики.

6. Збір взиває всі рішаючі міжнародні чинники покласти якнайскорше край жорстоким практикам польської і румунської окупації на цих землях, що по трилітніх важких досвідах дасть ся осягнути лише в дорозі негайного усунення сих окупацій і передання влади в руки легального західно-українського Уряду.

7. Збір звертається до Уряду Президента Української Національної Ради Дра. Евгена Петрушевича з домаганнем поширити дальшу рішаючу боротьбу за державну

незалежність західно-українських земель в напрямі єдинення всіх західно-українських земель у відновленій західно-українській галицько-володимирській державі.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 322. Машинопис. Оригінал.

№ 4
**СТАТУТ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ**

23 січня 1922 р.

I. Назва і осідок Товариства.

§. 1. Підписані перші члени (основники) покликають до життя Товариство під назвою:

“Західно-українське Товариство Ліги Націй”

по англійськи:

по французьки: *Association de l'Ukraine Occidentale four la Société des Nations.*

по німецьки:

§. 2. Осідок Товариства до хвилі усунення окупації західно-українських земель і настання там урегульованих державно-правних відносин, установається місто Відень. По повороті до краю означить Головна Рада осідок Товариства.

II. А. Мета Товариства.

§. 3. Цілею Товариства є дбати про розвій засад, установлених в основнім договорі Ліги Націй (Союзу Народів) і ділати в напрямі практичного їх примінення у відношенню до західно-українських земель а між ними до сих українських земель, які в титулу своєї приналежности до австро-

угорської монархії становлять на основі сан-жерменського договору вже тепер окремих об'єкт міжнародного права і остають під суверенністю держав Антанти.

З особня завданням Товариства за виключенням всякої чисто політичної діяльності буде:

1. Піддержувати Лігу Націй (Союз Народів) в її змаганнях в напрямі:

а) усунення несправедливости, насильства і поневолення в міжнародних відносинах.

б) забезпечення всім націям на основі права самовизначення свобідного їх розвою і узискання для них в тій цілі самостійности і можливо найдаліше ідучої незалежности, вкінці

в) перетворення Ліги Націй на таку світову організацію, яка об'єднувалаби всі нації світа до співробітництва на основах міжнародного права і зробила її справді найвищим арбітром для вирішування міжнародних прав.

2. Впливати на широкі круги суспільности і державні та громадські установи в напрямі здійснення свободолюбних засад та ідей, що лягли в основу завдань Ліги Націй.

В. Способи осягнення мети.

§. 4. Товариство буде вживати як способів досягнення наміченої мети:

1. широку пропаганду в пресі і суспільности,
2. основуванне власних філій,
3. скликуванне анкет, зборів і віч,
4. висиланне меморіялів і всілякого рода письм та делегацій Товариства до Союзу Товариства Ліги Націй і до самої Ліги Націй, та урядів та парламентів світа,
5. співділанне з іншими анальогічними Товариствами, сотворення з ними спільних союзів і іншого рода об'єднань в цілі досягнення намічених цим статутом цілей.

III. Члени Товариства

§. 5. Члени Товариства суть звичайні або почесні. Звичайними членами можуть бути громадяне західно-українських земель та основані ними Філії Товариства. Почетними членами можуть бути також чужинці і особи правні.

§. 6. Особи фізичні виконують свої членські права особисто а Філії Товариства і інші правні особи через представників Філії Товариства вибирають на кожних 500 (пятьсот) членів одного представника. Перше і кожне даліше розпочате число пятьсот членів Філії дає право на одного представника.

Особи правні, які мають більше 3000 членів висилають двох представників.

§. 7. Почетних членів іменують Загальні Збори Товариства на предложенне Головної Ради за заслуги супроти західної України або супроти Товариства.

§. 8. Членів звичайних приймає Головна Рада Товариства на порученне трьох членів Товариства. Непринятному прислугує відклик до Головної Ради Товариства, яка рішає остаточно.

§. 9. Члени платять членські вноси в висоті визначеній Загальними Зборами Товариства.

§. 10. Члени можуть бути виключені з Товариства рішенням Загальних Зборів, коли їх діяльність для Товариства шкідлива, чи компромітуюча.

§. 11. Спори між членами на тлі їх діяльності в Товаристві рішає Мировий Суд, в склад котрого входять заступники обох сторін по одному і вибраний заступниками сторін голова Суду.

IV. Органи Товариства.

§. 12. Кермуючими органами Товариства є Загальні Збори, Головна Рада і Президія Товариства.

А. Загальні Збори.

§. 13. Річні Загальні Збори

а) означають число членів Головної Ради в границях означених в §. 17. сего статута,

б) вибирають Президента і його Товаришів та решту членів Головної Ради Товариства,

в) іменують почесних членів і полагаджують відклики неприятних в члени осіб, та виключають членів з Товариства,

г) назначують висоту членських вносів,

д) означають засади діяльності Товариства,

е) постановляють про зміну статута, прийняття Філій Товариства, про вступлення Товариства в союзи чи об'єднання з аналогічними Товариствами та рішають про розв'язання Товариства,

з) рішають про всілякі інші справи поставлені на порядок нарад чи то головою Радою, чи на самім засіданню 1/4 частиною присутних членів.

§. 14. Загальні Збори є найвищим органом Товариства і вирішають всі справи відповідно плятформі і меті Товариства. Збираються вони найменше раз в рік в місяці грудни на річні збори а надзвичайні збори в міру потреби. На жаданне 1/5 части членів має Головна Рада скликати надзвичайні Загальні Збори в протягу двох тижнів. По безуспішнім впливі сего речинця скликають їх самі ініціатори в приписаний статутом спосіб.

§. 15. В Загальних Зборах Товариства беруть участь звичайні і почесні члени з голосом рішаючим.

Для важности ухвал Зборів вимагане є правильне скликання Зборів оповісткою в пресі або порученими листами на 14 днів наперед і присутність найменше 1/3 части звичайних членів.

Рішення западають звичайно більшістю голосів. Лише для справ наведених в §. 13. уст. д. вимагана присутність

половини членів і рішення більшість 2/3 голосів, та поставлення тих справ на порядок нарад зборів в оповістках про Збори.

В. Головна Рада і Президія.

§. 16. Головна Рада є виключним органом Товариства і репрезентує його на вні через свого Президента або его заступників. Вона збирається щонайменше раз на три місяці а для виконання своїх праць управлена є установляти делегації і мужів довірія та творити Комісії, підкомісії і інші підлегли її органи.

Вона визначає з поміж членів Товариства відпоручників до Міжнародного Союзу Товариств Ліги Націй як також до Ради Союзу Товариств Ліги Націй українських земель о скількоби вона повстала.

§. 17. В склад Головної Ради входить ціла Президія Товариства і 10–15 членів Ради, оден заступник секретара Товариства та 4–6 заступників членів Ради, які заступають членів Ради зглядно секретара Товариства в разі хвилевої чи довшої їх перешкоди.

§. 18. В склад Президії Товариства входить Президент Товариства і його чотирох Товаришів, секретар, чи скарбник Товариства.

§. 19. Головна Рада повинна бути по змозі вибрана в таким складі, щоб були репрезентовані в ній всі західно-українські землі і всі національні меншости сих земель.

Національности мають мати в Головній Раді заступництво пропорціонально до числа членів даної національности в Товаристві, однак не більше, як виносить процент її населення.

В разі перешкоди члена Головної Ради, репрезентуючого в них дану західно-українську землю заступає його член зглядно заступник члена Головної Ради даної землі.

§. 20. Президія репрезентує Товариство на вні і веде його агенди після засадничих директив Загальних Зборів

і Головної Ради, усталює порядок дня засідання Головної Ради і скликує їх оповістками з означенням денного порядку нарад. Кождий член Головної Ради може на два дні перед засіданням поставити на порядок дня Головної Управи своє внесенне через секретара Товариства.

§. 21. Для важности рішень Головної Ради і Президії Товариства вимагана присутність більше половини їх членів і звичайна більшість голосів.

V. Філії Товариства, їх круг ділання і органи.

§. 22. Філії Товариства вступають в належні їм права після офіційного прийняття Загальними Зборами Товариства.

§. 23. Співділають вони в досягненню мети Товариства при помочи своїх органів згідно з статутом Товариства, его платформою і ухвалами Головної Ради Товариства.

До круга їх ділання належать справи незастережені Головному Товариству і його органам (§. 14).

§. 24. Органами Філії Товариства є Філіяльні Збори і Філіяльна Управа та Президія. Числа членів Філіяльної Управи і Президії означають Філіяльні Збори. Дальші загальні постанови що-до Філії Товариства означають статута для Філії.

§. 25. На випадок добровільного розв'язання Товариства рішають про майно Товариства послідні загальні Збори.

Коли не повзято в тім напрямі ніякої ухвали, або на випадок розв'язання Товариства на основі зарядження Уряду, переходить майно Товариства на “Наукове Товариство імени Шевченка” у Львові, з обов'язком призначення його на цілі, які поставило собі розв'язане Товариство, евентуально передання його ново-утвореному, подібному Товариству.

VI. Перехолові постанови

§. 26. Першими членами Товариства суть підписані на тих статутах основники Товариства, які становлять перші

Загальні Збори Товариства і вибирають першу Головну Раду Товариства і Президію Товариства.

Спис членів

Зах. Українського Товариства Ліги Націй.

Др. Роман Перфецький, Президент,	Олена Левицька,
Мирон Гаврисевич, віцепрезидент,	Блянка Баранова,
Ернест Брайтер,	Хлопецький Антін,
Др. Ізраель Вальдман,	Евген Чумак,
Др. Олександр Марітчак,	Николай Спенул,
Др. Кирило Трильовський,	Волод. Сінгалевиц,
Андрій Жук,	Теодор Марітчак,
Всеволод Гаврисевич,	Др. Юліян Романчук,
Лев Левицький,	Антін Дольницький,
Др. Олександр Кулачковський,	Юліян Бачинський,
Захар Павлюх,	Михайло Ґамота,
Іван Німчук,	Василь Меренда,
Іван Бабяк,	Ілія Юрчишин,
Др. Андрій Бурачинський,	Андрій Савчук,
Ярослав Бурачинський,	Ігор Федів,
Айтал Вітошинський,	Др. Найман,
Григорій Микетей,	Др. Шапіра,
Лев Петрушевич,	Ґуцуляк,
Йосиф Каранович,	Біберович Водолислав,
Др. Кость Левицький,	Др. Перфецький Евген,
Др. Ярослав Подляшецький,	Сероїчковський Олександр,
Ілія Семака,	Іван Проць,
Іван Коссак,	Іван Горянський,
Козьма Близьнюк,	А. Козак.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 324.
Машинопис. Копія.

№ 5
**ІНФОРМАЦІЙНО-ІНСТРУКТИВНИЙ ЛИСТ
УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО ЗАСТУПНИКОВІ
ПРЕДСТАВНИКА У ВАШИНГТОНІ
ЛУЦІ МИШУЗІ**

23 січня 1922 р.

Ваш звіт з 17 грудня 1921 з докладними інформаціями дипломатично-фінансовими я одержав і дякуючи відповідаю:

1. Дипломатичного заступника поки що не будемо обсаджувати та просимо Вас на підставі пересланого Вам вже декрету п. Президента заступати наші справи політичні й фінансові.

2. Виделегувана п. Президентом комісія докінчує на днях свої доходження проти п. д-ра Л. Цегельського і в сім часі наступить його формальне звільнення з днем резигнації.

3. З п. д-ром Березовським як завше вже покінчено розрахунки і розв'язано службове відношення.

4. Справу пропаганди прошу по змозі провадити далі, бо петиції зглядно депеші викликають успіх для нашої справи в міжнародних кругах.

5. Позичку “Національної Оборони” (100.000 долярів) просимо провадити до кінця — та п. Президент вповні одобрює Ваш ощадний прелімінар місячно 1.000 (тисячу) долярів, з якимсь незначним переступленням.

6. До Бразилії виїхав проф. Петро Карманський, як наш відпоручник в цілі організування окремої позички “Національної Оборони”.

7. Про плян другої Вашої акції се є: загального оподаткування американських українців, зволите нам донести ближші інформації, в цілі устійнення ключа розділу зібраних квот.

8. Про вислід рішення п. Президента в справі канадійської позички 1 мільона канад. долярів вже Вас повідомлено. Тут додаю еще, що до формального заключення позичкового договору мають підписати переслані умови: п. Боєр і Траст Компанія у Вашій присутности.

9. П. д-ра Назарука плануємо вислати в цілях пропаганди до Канади.

10. В разі зреалізовання Канадійської позички покриємо половину квот наперед побраних п. д-ром Л. Цегельським, по думці умови з синдиком п. Боєра. Близші диспозиції одержите пізніше.

11. П. Президент годиться на виплату квоти 300 (триста) долярів п. Іванові Арданови на заспокоєння всіх його домагань.

12. Інформації політичні висилано досі на руки п. д-ра Цегельського – від тепер висилаємо на Ваші руки.

13. Виказ грошей, виданих на допомогу інвалідам, армії, студентам і т. д., виготовить наша Державна Каса – і сей виказ Вам перешлеться.

14. В кінці затверджується всі Ваші дотеперішні видатки взагалі з тим, що формальне і спеціальне затвердження наступить по предложенню Вами замкнення рахункового з кінцем року 1921.

Дякуючи Вам щиро за всі Ваші успішні заходи остаю...

Відень, 23 січня 1922.

К. Левицький

№ 6
**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ВЕРХОВНІЙ РАДІ ЩОДО ПОТРЕБИ НЕВІДКЛАДНОГО
ВИРІШЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

24 січня 1922 р.

Ексцеленціє,

Нотою з 28 грудня 1921, мав я честь іменем Української Національної Ради Східної Галичини звернути увагу Панів Членів Найвищої Ради Мирової Конференції на те, що діється у Східній Галичині та домагатися усунення звідси польської окупації і вирішення державного становища сеї території.

А тепер на підставі досі зібраних матеріалів предкладається в прилогах отсі докази безправств військової окупації Польщі у Східній Галичині:

I. Про самовільне і терористичне переведенне польської конскрипції у Східній Галичині, як 1). з виказом побитих Українців, як 2), карними експедиціями, як 3), арештованнями, як 4), всякими надужиттями як 5). і грабіжами, як 6).

II. Про варварське здавлюванне всякого культурного життя між українським населенням Східної Галичини: недопусканнем українських студентів і їх професорів до науки на одинокім університеті у Львові та заборною приватних університетських курсів для українських студентів, як 7).

III. Про погубну і катастрофальну для українського населення: кольонізацію Східної Галичини спроваджуваними зпоза границь польськими кольоністами та недопусканне автохтонного малоземельного і безземельного українського населення до набування конечно потрібної йому до життя землі на території Східної Галичини, як 8).

IV. Та щоби еще більше винищити українське населення Східної Галичини намірює тут польська окупація в найблищім часі: неправно приступити до примусового стягання надзвичайної данини у висоті значних мільярдів, – наслідом ухвали польського сойму у Варшаві з 16. грудня 1921, – хоч польській окупації по міжнародному праву не вільно у Східній Галичині стягати ніяких данин для Польщі.

А з другої сторони намагається Польща забрати для себе припадаючу на Східну Галичину часть активів Австро-Угорського Банку, як се ствердив прилюдно пан ліквідатор сего Банку д-р Люксардо, та не зважає на се, що Східна Галичина не належить до польської держави.

V. Та коли розважиться, що польська окупація трактує всякі заяви і домагання українського населення Східної Галичини як злочини головної зради супроти польської держави та безправно вьзнить і засуджує українських горожан Східної Галичини, не респектуючи постанови артикулу 91. сан-жерменського мирового договору, – то виказується дуже наглядно, що такий безправний стан не може далі тревати та що прийшов вже останній час, щоби великі держави антанти як суверени Східної Галичини приступили до вирішення державного становища сеї території, на підставі національної справедливости та в інтересі мира на найблищім Сході Європи.

З отсих причин вважаю моїм обовязком, іменем Української Національної Ради Східної Галичини, просити Панів Членів Найвищої Ради Мирової Конференції, щоби зволили:

I. Зараз заборонити Польщі дальше виконування неправних актів, виказаних вище під I) – V), на території Східної Галичини;

II. Виделегувати міжнародну комісію великих держав антанти в ціли охорони населення Східної Галичини перед надужиттями військової окупації Польщі, – та

III. Негайно приступити до вирішення державного становища Східної Галичини, на основі проведеного нами проекту організації незалежної Галицької Республіки вільних народів.

Відень, 24 січня 1922.

Д-р Євген Петрушевич, в. р.

Президент Української Національної Ради
Галицької Республіки.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 323.
Машинопис. Копія.

№ 7

**РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ
“УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА”:
“ГЕНУЯ І СПРАВА СХІДНОЇ ГАЛИЧНИИ”**

28 січня 1922 р.

Льойд Джордж у своїй великій промові у Вестмінстері, зверненій до цілого світа, підкреснув отсі завдання світової політики під нинішню і найблищу пору: а) пацифікація, б) відбудова Європи при співучасті всіх держав і народів у спілці з обома совітськими урядами. Почин і переведенне сього завдання взяв він у свої руки на найбільшій світовій конференції, яку дотепер всесвітня історія знає, в Генуї. Щоби зреалізувати сі надії, мусить ся конференція положити кінець конференціям генеральних штабів, а тим самим всякому імперіялізмови, який дотепер загрожує рівновазі Європи, іншими словами — положити край теперішній війні.

Не будемо вдаватися в пророцтва, чи конференція в Генуї здійснить надії світа, одно тільки певне, що Європа летить в економічну й фінансову пропасть. Її ратунок конечний і негайно потрібний.

Галицький Уряд, поставивши розв'язку сх.-галицької справи на міжнародній арені в формі самостійности й неутральности Сх. Галичини майже перед роком, мав на оці те, що світова політика мусить додуматися до того, що тільки пацифікація й економічна відбудова Європи зможе усунути імперіялізм, ненависть рас і народів, потоптанне права самовизначення та бажанне одних панувати над другими. І тому концепція Галицького Уряду: інтернаціоналізація Сх. Галичини була подумана не лише на теперішній час, але й на ту хвилю, коли Європа прийде до опам'ятання. Концепція Галицького Уряду відповідає зовсім основним думкам програми конференції в Генуї. Основна думка устрою незалежної Галицької Держави се мир між трьома націями, пацифікація і відбудова – внутрі й назовні. Признанням усім трьом народам, що заселяють територію Сх. Галичини, рівних прав (всі три народи мають бути державні) дає Галицький Уряд основу до мирного співжиття всіх націй, допущення всіх народів до будови держави в пропорції до числа населення, а тимсамим до виключення всякої національної ворожнечі. Він вкладає горожанський обов'язок праці й економічної та фінансової відбудови тої держави на всі три нації.

Пацифікація і відбудова назовні полягає на принципі інтернаціоналізації (неутралізації) тої території. Галицький Уряд сказав ясно й недвозначно в квітні 1921. р., предкладаючи проект конституції Галицької Республіки державам антанті, що він не буде викидати гроша на вдержання великої армії, якаб загрожувала його сусідам, що він ніколи не піде слідами своїх імперіялістичних сусідів Польщі й Румунії і що він хоче лиш міждержавної безпеки інтегральности своєї території, щоби всі свої творчі сили посвятити відбудові власної держави і тим са-

мим відбудові Європи. Своїм проєктом неутралізації сеї території Галицький Уряд кладе також заперу заборчости сусідів і зневолює їх також віддатися творчій відбудовуючій економічній роботі. А коли Європа вкінці договорила ся до того, що без участі великого Сходу не можна відбудувати Європи, то неутралізація Сх. Галичини є тою транзитною територією, якою проходять шляхи звязку Сходу з середушою і західною Європою. Невиключена річ, що держави антанти ще до конференції в Генуї поладнають всі дотепер невіршені політичні справи тих територій, що знаходяться на розмежу між східною і середушою Європою, а з окрема вирішать справу Сх. Галичини. Се улекшилоби працю на самій конференції в Генуї. Колиб се одначе з ріжних причин не сталося, то конференція в Генуї в першу чергу повиннаб полагодити справи політичної натури, заки перейде до економічних. Без полагодження політичних справ не можна буде успішно вирішити економічних справ, головно щодо тих територій, які у відбудові Сх. Європи грають чи не першу ролю. А такою територією є Східна Галичина.

Концепція Галицького Уряду лишається й дальше та сама: мир внутрі й назовні. З тою концепцією стане він перед лицем генуенської конференції, домагаючися твердо й непохитно державної незалежности Східної Галичини.

Український прапор. – 1922. – 28 січ.

№ 8

**ЗВЕРНЕННЯ ПОСЛА МІСТА ЛЬВОВА
ЕРНЕСТА ТЕОДОРА БРАЙТЕРА ДО ВЕРХОВНОЇ
РАДИ У ПАРИЖІ З ПРИВОДУ ЗЛОВЖИВАНЬ
ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ**

30 січня 1922 р.

До членів Найвищої Ради.

Ернест Теодор Брайтер, посол міста Львова, про надужиття польської окупації у Східній Галичині.

Ексцеленціє,

Як Поляк, горожанин Східної Галичини і посол міста Львова, вибраний загальним голосуванням, почуваюсь в праві представити Панам Членам Найвищої Ради Мирової Конференції отсю справу до вирішення:

1) Спираючись на постанові Найвищої Ради з 25. червня 1919, що в останній інстанції на праві самовизначення населення Східної Галичини вирішиться її державне становище, видав я в місяці квітні 1921, відозву до Моїх Земляків Східної Галичини, в котрій підніс я думку створення самостійної Галицької Республіки під протекторатом Ліги Народів, як 1).

2) Піднесенням думки свобідної Галицької Республіки, так щоби всі народи Східної Галичини вживали рівних прав, мав я на меті звернути увагу населення моєї найблищої вітчизни на отсей спосіб розв'язання справи Східної Галичини, що одиноко відповідає засаді національної справедливости та конечній потребі мира і економічної відбудови сего краю.

3) Але польська окупація у Східній Галичині, що не респектує ніяких прав населення сеї території, відповіла на мою відозву до Земляків Східної Галичини: виданням стежного листу за мною та посудженням мене з того приводу про злочини головної зради польської держави як також підбурювання.

4) На сей стежний лист польського окупаційного суду у Львові заявив я моїм письмом з дати: Відень, 25. січня 1922, до Президії Суду Краєвого у Львові, як 2), що Східна Галичина не належить до Польщі та горожане Східної Галичини не є горожанами польськими і тому не можуть судово відповідати за злочин зради польської держави, коли висказуються за таким або іншим вирішенням державного становища своєї вітчизни.

5) А на підставі Сан-Жерменського Мирowego договору (артикулу 91) звертаюся отсим до Панів Представників великих держав Антанти як суверенів Східної Галичини з просьбою, щоби зволили польському правительству пригадати, що Східна Галичина не належить до Польщі; — що горожане Східної Галичини не є горожанами Польщі, і що польські окупаційні влади у Східній Галичині не мають права карати горожан сеї території за вискази їх бажань в справі державної організації Східної Галичини.

Колиж всякий голос, піднесений в обороні населення Східної Галичини викликає безправні репресії зі сторони польської окупації, то великі держави Антанти є покликані провадити контролю над польською окупацією у Східній Галичині і захистити безборонне населення перед самоволею Польщі.

Та, щоби вже раз покласти кінець невиносимим обставинам “ex lex”, в яких вже третій рік находиться Східна Галичина під польською окупацією, зволять Панове Представники великих держав Антанти як члени Найвищої Ради Мирової Конференції, негаймо при-

ступити до вирішення про державне становище Східної Галичини, визнаючи її самостійною Республікою вільних народів.

Прошу прийняти заяви мого глибокого поважання.

Відень, 30 січня 1922.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 317.
Машинопис. Копія.

№ 9

ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНЦІВ ЮГОСЛАВІЇ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ У ПАРИЖІ ІЗ ЗАКЛИКОМ ДО СПРАВЕДЛИВОГО ВИРІШЕННЯ СТАТУСУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

*10 лютого 1922 р.**

До Найв. Ради Союзних і до Союзу прийнятих Народів!

Ми громадяне Королівства Югославії, Українці по національності та ми галицькі емігранти, що мусіли втікати з рідної землі перед переслідуванням історичного польського ворога і найшли захист в гостинній югославянській землі,

Просимо Найв. Раду, взяти на увагу наші представлення в справі Східної Галичини про котру Найвисша Рада по думці мирових договорів має рішати.

Не можемо байдужно глядіти на те як Польща нищить дорогу нам землю Східну Галичину, та систематично винищує українську людність (землю наших батьків і предків), як польський окупант допче права Українців на свободне самоозначенне, сей основний закон міжнародної етики, якому Польща завдячує своє визволенне та за якого здійсненне українське населенне

* Дата встановлена за супровідним листом.

Східної Галичини вже по світовій війні три роки проливає кров і складає жертви життя: наперед в оружній боротьбі з Польщею, а далі переносючи з гороїчною та самовідреченням усі насильства польської військової окупації, вижидаючи рішення Найвисшої Ради.

Насильством, підступом і обманством стараєся Польща загарбати галицьку землю та правному вирішенню справи Східної Галичини перешкодити, — 1918 р. напала Польща проти усіх культурних звичаїв і без виповідження війни Галицьку землю і утворену там з волі населення західно українську державу. — Підступом і клеветою вимантила у Франції армію Галлера для підбою Галичини — підступом й клеветою добула дозволу Найвисшої Ради окуповати її військами сили — а коли галицька армія не побіджена але льояльна супроти Найвисшої Ради — покинула Галицьку Землю, тоді Польща обернула меч проти безоружного населення, насилуючи його — очевидно безуспішно — признати суверенність Польщі у Східній Галичині, — а далі проти волі Найвисшої Ради ввела там свою адміністрацію і систематично кольонізує край спровадженими з заходу Поляками, що йдуть до Галичини уоружені як на війну. — Польща з горячковим поспіхом убиває і нищить все культурне і горожанске житте Східної Галичини.

Знищити Українців Східної Галичини і використати до того поміч союзників і міжнародній авторитет Найвисшої Ради — та зробити се перед лицем усього культурного світа, вбравши себе в панцир оборонця і опікуна Європейської цивілізації, — ось ціл і тактика Польщі — котру Ви визволили. — А знівеченне галицької держави і загарбанне Східної Галичини се для Польщі тільки етап до добуття земель давної Росії. Взявши від Європи усю державну незалежність і можливу поміч до боротьби з большевиками Польща в Ризі взяла собі від большевиків ціну мира яку хотіла, українські, білоруські, литовські землі. Тепер добутків сего мира хоче обороняти перед Європою. Заохочена усім, що дістала від Німців від

Союзників від большевиків Польща приготує Європі нову війну і нові небезпеки на Сході і зі Сходу Європи. — Оттак перед Європою стає чим раз яснійше питання: Рівновага і обнова Європи на основі засад справедливости й здорового розуму чи велика Польща?

В сьому питанню справа Східної Галичини є центральною. Бо земля Галичини в руках Польщі, ключ до земель давньої Росії, а людність Галичини се частина сего великого українського народу, якого землі на полудни давньої Росії Польща сягає. Знищення великодержавної Польщі мусить стати для сього народу цілю його політичних змагань, бо він хоче бути незалежним а перш всього неподільним — а союзників проти Польщі він найде на сході Європи в усіх других народах, що там стремлять до вольности і в Росії, яка не стерпить нового польського імперіялізму. Польща готовить народам давньої Росії ряд нещастя а собі новий розбір. Перед Польщею є тільки дві можливости. Етнографічна Польща або нова неволя.

Східна Галичина ані на хвилю не покинула боротьби за незалежність. Українська Національна Рада тільки тому рішила 15. липня 1919 р. вицофати свої війська зі Східної Галичини, — бо одержала повідомлення від Найвисшої Ради мирової конференції, що Польщі дозволено окупувати Східну Галичину по Збруч, та що Найвисша Рада бере на себе вирішити політичну судьбу сеї країни на основі права самоозначення. Але се боротьби та стану війни у Сх. Г. не припинило: ані Польща не застановила воєнної акції проти української людности Східної Галичини ані український нарід Східної Галичини не забув що стоїть перед альтернативою: незалежність від Польщі або загибель.

Тому ми горожани і гості вільної югославської землі, серцем і кровю звязані зі Східною Галичиною:

Просимо Найвисшу Раду як трибунал європейської опінії і як керманича політичного життя Європи покласти кінець становию війни у Сх. Галичині. Увільніть Східну

Галичину від польської окупації, обновить незалежну галицьку республіку, чим скорше, поки довіре населення Східної Галичини до Вас не переміниться в розпуку.

Для всего Сходу Європи, де тепер Польща задля імперіалістичних своїх цілей ширить і піддержує заколот буде вирішенне справи Східної Галичини згідно з правом самоозначення й волею населення, звотною точкою в розвиткови політичних подій та першим реальним кроком до політичної та економічної обнови земель давньої Росії а зокрема найбогатшої її частини України.

В надії, що ні один голос з поміж представників західних держав не піднесеться за поневоленням Східної Галичини Польщею передаємо отсей меморіал.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315. Машинопис. Копія.

№ 10
НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РАДИ РЕПАРАЦІЙНИЙ КОМІСІЇ В ПАРИЖІ
ЩОДО ВИДІЛЕННЯ ЧАСТКИ АКТИВІВ АВСТРО-
УГОРСЬКОГО БАНКУ ДЛЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

12 лютого 1922 р.

В справі ліквідації Австро-угорського Банку у Відні.

До
Репараційної Комісії

В
П а р и ж і .

Перед кількома днями знов розпочалися у Відні наради представників сукцесійних держав бувшої австро-угорської монархії в справі ліквідації Австро-угорського Банку.

До сеї наради запросили пп. ліквідатори Австро-угорського Банку: представників Югославії, Італії, Румунії, Польщі, Чехо-Словакії, Угорщини і Австрії.

Предмет тої наради дотикає справи: устійнення і розділу активів і пасивів Австро-угорського Банку.

В отсій справі є також інтересована і причасна Східна Галичина як частина державної території бувшої австро-угорської монархії.

Східна Галичина є осібною міждержавною територією, а її суверенами є великі держави Антанти, на підставі 91. артикулу Сан-жерменського мирового договору.

Тому Східна Галичина має право мати свого окремого заступника при ліквідації Австро-угорського Банку як спільної інституції фінансової бувшої австро-угорської монархії, щоби про права і зобовязання Східної Галичини не вирішувано без участі її представника.

Тимчасом дійшло до відома Української Національної Ради Східної Галичини, що великі держави Антанти як суверени Східної Галичини досі не зволили виделегувати свого представника до заступства інтересів Східної Галичини при ліквідації Австро-угорського Банку, та що наслідом цього Польща як тимчасовий військовий окупант сеї території – самовільно і неправно виконує заступство Східної Галичини при тій ліквідації на свою користь, начеби територія Східної Галичини належала до польської держави, що противиться вище покликаній постанові Сан-жерменського мирового договору.

Проти всякої інгеренції Польщі іменем Східної Галичини в справі ліквідації Австро-угорського Банку, внесла Українська Національна Рада Східної Галичини, нотою з дати: Відень, 16. мая 1921, рішуче застереженне до Комісії Ліквідаційної Австро-угорського Банку у Відні, з приводу розбору скарбу золота, зложеного в тім Банку.

Та спираючися на постановвах Сан-жерменського мирового договору, закладаю іменем Української Національної

Ради Східної Галичини отсим протест проти цього, щоби Польща заступала Східну Галичину при ліквідації Австро-угорського Банку у Відні, і звертаюь з просьбою до представників великих держав Антанти як суверенів території Східної Галичини, – щоби зволили до переговорів про ліквідацію Австро-угорського Банку у Відні виделегувати окремого свого заступника до береження прав і інтересів Східної Галичини, –

як також, щоби зволили розпорядити, що всякі маєткові вартости, припадаючі з ліквідації Австро-угорського Банку на користь Східної Галичини мають бути окремо переховані в ліквідаційній Касі як депозит Східної Галичини аж до часу вирішення про державне становище Східної Галичини.

Відень, 12 лютого 1922.

Д-р Евген Петрушевич, в. р.

**Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.**

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 323.
Рукопис. Оригінал.

№ 11
ЗВІТ ПОСЛА ВОЛОДИМИРА СІНГАЛЕВИЧА
УРЯДОВІ ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
ПРО ВІДРЯДЖЕННЯ ДО РИМУ
14 ГРУДНЯ 1921 р. – 3 ЛЮТОГО 1922 р.
(ДРУГА ЧАСТИНА)*

15 лютого 1922 р.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ.
УВІЙШЛО дня 16. лютого 1922
Ч. 131 прил.

*II^{га} часть звіту
посла Володимира Сінгалевича
з дипломатичної поїздки до Риму
в часі від 14/ХІІ²¹ до 3/ІІ²².*

ДО
УРЯДУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ЗУНР.

у Відні.

В минувшім тижни зложив я перед ВДП. Президентом Др. Петрушевичом, Вп. Уповноваженим для закордонних справ Др. К. Левицьким, а відтак також перед Колегією Уповноважених звіт з дипломатичної поїздки до Риму, яка тревала від 14. грудня 1921 року до 3. лютого 1922 року.

Той звіт обнимав в першій части хронольогічне представлення предпринятих дипломатичних заходів та їх результат, в другій части мої політичні помічення і мірковання з італійського терену, та внески до Уряду закордонних справ до розваження.

* Першої частини звіту в справі не виявлено.

На приказ Вп. Уповноваженого для закордонних справ, маю предложити згаданий звіт на письмі, а з огляду на обставину, що деякі зі згаданих внесків являються дуже пильними — маю честь вперед предложити другу часть мого звіту, з тим, що першу часть перешлю як лиш її викінчу.

Для умотивовання моїх внесків видалось мені конечним заосмотрити ту другу часть звіту коротким вступом, виказуючим генезу тих моїх внесків а саме:

Від ряду місяців одержуємо з нашого Уряду закордонних справ відомости, що галицька справа має бути в найблизших тижнях вирішена, а ті вісти переходять також як інформації до краю. Так само від ряду місяців повтараєсь в наших нотах домагання до Найвисшої Ради негайного вирішення державної незалежности галицької Републики. Ставлення домагання негайного вирішення узасаднював наш Уряд закордонних справ тим, що Англія ставиться до нашої справи добре і не дозволить її затратити, що Франція змінила своє попередне вороже становище на прихильне, що Японія буде певно нас попірати, що справа дипломатичної помочи з боку Америки є на найліпшій дорозі, та що Італія певно піде за Англією, бо ставиться до галицької справи симпатично, а в посліднім часі навіть зістала напевно приєднана. Наш Уряд закордонних справ зясувавши правно-державні основи галицької справи в т. зв. 15 точках, поставивши концепцію так званої “Швайцарії Сходу”, переславши ряд нот до Найвисшої Ради, до поодиноких правительств Антанти і до Союзу Народів, заявляв, що чуєся мати тверду основу до свого домагання на визнання нашої незалежности, що нащ делегат мирової конференції працює по тій лінії в Парижі і Льондоні, а послідна поїздка Вп. Уповноваженого закорд. справ до Женеви, Парижа і Льондону потвердила лиш влучність тої політики.

Вооружений тими інформаціями, достарченими мені головними нотами до Найвисшої Ради, 15-ма юридичними точками, коротким рефератом господарчим, фінансовим і нафтовим, я виїхав на приказ Уряду закордонних справ до Італії, де для браку фондів не удержувалося нашого заступництва, з інструкцією, щоби бути у референта в міністерстві, щоби через него зголоситися на авдієнцію у міністра Делля Торетта, та видобути від него слідуючу заяву:

1) “що Італія буде попірати незалежність галицької республіки”, — а дальше если удасться заяву —

2) “що Італії залежить, щоби наші домагання незалежності Галичини були чимскорійш сповнені” або

3) “що Італія возьме ініціативу в зреалізованню наших домагань по лінії 15-х точок правно-державних основ”.

Тимчасом в часі мого шість-недільного побуту в Римі я ствердив понад всякий сумнів, що наша галицька справа в Італії була майже незнана і занедбана, а если з імени знана, то хиба з політичних розмов словацьких, або угорських делегатів і то лиш з точки положення “Прикарпатської Руси”. Я ствердив, що переконання бутьтоби Італія була готова попірати нашу справу яко щось самозрозуміле не було нічим инчим, як “надмірним упованем на милосердіє боже”. Я ствердив, що пересилані через наш Уряд ноти відложено як неактуальні, що п. Делля Торетта навіть не хотів мене на авдієнцію прийняти, уважаючи нашу справу як неактуальну, а наш Уряд як самозванчих претендентів, не представляючих волі населення.

Дальше я ствердив, що навіть еслиби п. Торетта був схотів датися переконати на авдієнції моїм аргументам а його урядовці були солідно четали наші ноти, то се для остаточного становиска Італії, булоби не мало еще децедуючого значіння ані тревалої вартости, бо державна структура Італії є така, що там примінюєсь вповні принцип парламентарного правління і в політиці діється (в супереч

колишньому станови в Австрії) те, чого хоче більшість парламенту і його комісій.

Щоби одже на тім терені серіозно забезпечити будучність галицької справи, треба трафити до переконання великих партій, треба, щоби ті партії прийняли ту справу у свою програму, щоби дали своїм послам і міністрам наказ ту справу попирати, та щоби та справа була нами допильнована почавши від партії, а скінчивши на ухвалі комісії.

Щоби знова зискати партію, треба навязати нашу справу до політичних і фінансових інтересів італійської держави, треба ґрунтовною роботою між політиками, фінансістами, в партійній пресі і серед представників науки виказати політичні і економічні користи для Італії з попирання нашої тези.

Предпринявши в Італії в часі мого шість-тижневого побуту ряд дипломатичних конференцій і заходів виказаних у звіті ч. 1. і узискавши там-же згадані успіхи через приєднання двох найбільших партій, через успішне поставлення справи на комісії закордонних справ, через дво-разове порушення єї на Раді міністрів і приєднавши певну скількість впливових чинників я можу ствердити, що на початок удалося осягнути вдоволяючий результат і що є оправдана надія, що при дальшій праці в Італії можна буде знайти в тій державі переконаного союзника нашої справи, тимбільше і певнійше, бо для загально-української справи і для Великої України є в Італії заінтересовання так з політичних як також з економічних причин. Не повиннося однак залишити дальшого форсовання нашої справи на тім терені і допильновання початих вже політичних заходів.

На основі згаданих конференцій, моїх помічень і стверджених фактів в Італії (не беручися зовсім розбирати ситуації в Англії і Франції, до чого брак мені автентичних інформацій) маю честь предложити Урядови закордонних справ слідуючі внески під розвагу так як они з точки ситуації в Італії мені представляються:

1) В цілі продовжування розпочатої дипломатичної роботи в Італії і з уваги на значіння конференції в Генуї, являється конечним – при узглядненню наших слабих державних фондів – зорганізування представництва в Римі, бодай в тій скромній формі, щоби там негайно виїхав п. Лег. Секр. Бандрівський, та продовжив працю разом з Др. Енріко Інсабато, якого вношу заангажувати до того представництва в характері конзулента нашого уряду.

2) Позискання папського секретаріату стану і папського престолу вважаю важним і пильним ділом і вношу, щоби наш уряд маючи се на увазі, що Ватикан є добре зорганізованою, константно ділаючою силою через свої католицькі партії у всіх краях антанті, переслав до секретаріату стану відповідний меморіал з просьбою о дипломатичне попірання нашої справи через папський престол.

3) Позаяк устанавлення заступника нашого уряду при Ватикані малоби безперечно важне значіння, а особа п. Францескіні не зістала Ватиканом принята, і ціла справа аранжована через Екс. Митр. Шептицького повиннабути негайно за його згодою розвязана – вношу, щоби наш уряд віднісся писемно до Митр. Шептицького і старався як найскорше перевести устанавлення иншого заступника при Ватикані.

4) З уваги на значіння конференції в Генуї вношу, щоби інформації та ради уділені нам через П.П.Б. зістали вповні узгляднені а саме, щоби як найскорійше зістала внесена просьба о допущення делегації нашого уряду як представника галицької території на конференцію в Генуї для вирішення господарчих питань сеї території і значіння сеї території для загально-європейської реконструкції господарчого життя, та щоби еляборат на ту конференцію основно і фахово зредагований обнимав:

- а) точне представлення всіх богацтв в краю,
- б) всі шкоди спричинені нам світовою війною,
- в) шкоди спричинені польською окупацією,

г) представлення значіння галицької території як транзитової дороги для товаро-обміну між східною а середною Європою,

д) представлення факту, що чужий капітал, який до війни інтересувався галицькою територією і галицькою продукцією утікає від кількох літ з тої території зі шкодою загально-європейських інтересів, а то в виду пануючих на тій території відносин, що численні заводи гонені бензиною, нафтою, рафінерії і т. п. стоять тепер нечинні зі шкодою загальної торгівлі і промислу,

е) що тисячі фахових сил, інтелігентних робітників і пожиточних працюючих рук, остають тепер за кордоном як галицькі збігці і як непродуктивний баляст для чужої території а зі шкодою для загальної продукції, все по причині ненормальних відносин в краю,

к) виказання тих шкід, які понесли наші банки і фінансові інститути в Галичині,

л) виказання тих шкід, які понесли наші кооперативи не могути сповняти своїх задач в користь мешканців краю і загальної продукції,

м) виказання нагоди заробковання для чужих укваліфікованих сил остаючих тепер без заняття – при відбудові галицької території, при визисканню водних сил, при відбудові доріг, залізниць, мостів і т. д.

н) представлення фінансових шкід спричинених населенню Галичини остемпльованням корон і низьким станом примусово накиненої польської марки і т. д. і т. д.

Робота при виготовленню того еляборату моглаби бути розділена по ресортам, а остаточно зредагована у цілість через малу комісію під проводом ВП. Уповаженого для закордонних справ. Край повинен достарчити негайно матеріалів.

5) Я ствердив в Італії, що там концепція “Швайцарії Сходу” є невідповідним аргументом. Італійські політики заявляються як противники творення малих держав. Мала

антанта з політикою Бенеша і Пашіца є для них несимпатичною, а навіть ворожою концепцією з огляду на злі відносини до Югославії і на франкофільську політику в Югославії. Натомість ставлення в Італії галицької справи в близькім і безпосереднім звязку зі справою Великої України є для Італійців симпатичне, бо они є противниками “неділимої Росії”, бояться російського панславізму, та скріплення значіння Югославії якби повстала неділима Росія.

Ухвалою свого парламенту Італія вже в засаді визнала “Велику Україну”, а тепер заключаючи зі Советами торговельний договір мимо повновласти посла Воровського від українського правительства в Харкові, зажадала списання осібного документу на договір з російськими советами, а осібно на договір з українськими советами, що найліпше характеризує тенденцію Італії в квестії Сходу Європи.

Не знаю напевно, як те діло стоїть в Англії і у Франції, але висше представлений стан справи в Італії викликав у мене потребу поставлення внесення, вирішити, чи не заходить потреба ствердити понад всякий сумнів, чи концепція т. зв. “Швайцарії Сходу” є симпатичним кличем в Англії і чи евентуально не належалоб ту концепцію піддати ревізії в змислі сильнішого замаркування, що утворенне галицької держави не є тревалою нашою метою, а лиш переходовою стадією і початком творення Великої України.

Єсли полягаємо на надіях в поміч Англії, повиннісмо точно знати, які наміри має Англія дотично упорядкування Сходу, бо та квестія упорядкування Сходу є еще актуальною великою європейською справою і до неї требаби нам мабуть навязати нашу справу, та у згіднім з нею напрямі єї дипломатично форсувати. Мимоходом позволю собі згадати, що творення Чехо-словацької республіки відбулося на наших очих в той спосіб, що президент Масарик навязав чеську справу до тої політичної філи, яка ішла від антанти проти центральних держав.

Нав'язавши чеську справу до тої тогди актуальної загально-європейської квестії, він пропагував чеську справу, живим словом, особистим своїм і цілої фаянги своїх одномишленників контактом у поодиноких партій, у поодиноких політиків, в різних державах, предкладаючи численні фахові еляборати виказуючі житненність будучої чеської держави і потребу її утворення. Є характеристичне для тодішної його роботи, що він не занехав говорити ані з проф. Грушівським на Україні, хоч Чехія визнавала неділиму Росію, ані не занедбав відшукати в Америці незнаного нам тогді п. Жатковича і поставлену собі ціль прилучення Прикарпатської Руси закріпити підписанням документу.

6) Питання легальности нашого уряду і права виконуючого суверенність, треба в осібних еляборатах на різних мовах так точно і основно вияснити, щоби не могло бути що-до сего більше ніякої дискусії, ні сумнівів, щоби евентуальні документи, чи підписи зістали додатково зібрані і заміт нелегальности уряду через Поляків широко розпо-всюднений, зістав як найсильніше опрокинений.

7) Рішити, чи не булоби більше властивим уживати назви “Рада Західно-Української Народної Республіки” або “Рада Галицько-Української Республіки”, замість “Українська Національна Рада”.

8) Вирішити, чи в цілі успішного ведення нашої дипломатичної праці не належалоби подібно як се сталося тепер в Італії, позискати в Англії і Франції яку місцеву поважну личність, обзнакомлену з державними інтересами, державною структурою і партіями, і політичними та фінансовими силами дотичної держави, та вести дипломатичну працю через нашого представника при ужиттю тої личности і примінюючи нашу дипломатичну роботу і дипломатичну тактику до відносин в тих поодиноких державах.

9) Вирішити, чи не є вказаним, щоби крім форсування і виказування слушности юридичних основ нашої справи

не звернути цілу енергію наших представництв на се, щоби були вишукані константні політичні сили даної держави, а наша закордонна акція була оперта на спільности інтересів, яка є або може бути між Галицькою Республікою, а тими константними силами даної держави.

10) Вирішити, чи належить форсувати у наших нотах прискіпшенне вирішення нашої справи, заки не є зовсім певне, що більшість інтересованих поодиноких політичних чинників поставиться в квестії вирішення згідно з нашою тезою.

11) Назначити одного укваліфікованого урядовця з уряду Преси і Пропаганди там, або при уряді закордонних справ, окремим референтом для польських справ, а його щоденні реферати з польської преси розсилати нашим закордонним представництвам, щоби при помочи тих представництв вісти про стан в краю діставалися до заграничної преси. Сей матеріал мігби бути зужиткований через нашого представника також до його дипломатичної роботи.

12) Вирішити, чи дорогою придбання в кожній антантській державі, місцевої як згадано поважної личности, визнаючоїся на політиці даного краю, не можнаби найліпше запевнити для уряду потрібних, точних і вірних інформацій з закордону. Інформації зладжені на основі звітів поодиноких закордонних представництв, як також інформації з краю, малиби бути розслані нашим закордонним представництвам, щоби кожний з наших був поінформований про кожночасний стан нашої справи.

13) Вирішити, чи не можнаби навязати тіснішого порозуміння з укр. соціал-демократичною партією Галичини, зглядно з якоюсь її фракцією, так як се є важне для позискання за кордоном соціалістичних партій.

14) Вирішити, чи не булоби доцільнійше для пропаганди за кордоном, щоби уряд Преси і Пропаганди приготовляв

для наших представництв різні статті і у всякому тоні, та на різні теми і пересилав їх нашим представництвам до поширення в закордонній пресі.

15) Вирішити, чи не належалоби негайно заняти всі наші інтелігентні сили, які оплачуємо виготовленням точних і ґрунтовних еляборатів про Галицьку Републику, а передусім про Західну границю, про квестію Львова, нафту, податкову силу в краю, польський режім в році 1921 і 1922, польську кольонізацію і наші претенсії до австрійської спадчини, зладити еляборати статистичні, політичну, економічну карту, та всякі другі потрібні еляборати для поширення за кордоном пізнання нашої справи і підготовання матеріялів на час остаточного вирішування нашої справи.

16) Вирішити, чи не можнаби вже тепер поставити певного пляну якими справами фінансовими, якими концесіями і економічними користями інтересувати і котрі передусім європейські антантські держави.

17) Вирішити відношення Жидів до наших змагань.

18) Вирішити, чи з уваги на слабкий стан наших державних фондів, не є пожадане перевести евентуальні проєктовані зміни в границях теперішного місячного бюджету видатків, уживаючи видаваних дотепер сум і оплачуваних людей на нових місцях і до нової тактики, розуміється звиваючи по можности менче пильні агенти, доки не буде запевнений поважнійший державний фонд.

Відень 15 лютого²²

Вол. Сінґалевич
посол.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315.
Машинопис. Ориґінал.

№ 12
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ДИКТАТОРА ЗУНР
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА ПРО ЗМІНУ ПОСТАНОВ
ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СТАТУТУ НАДЗВИЧАЙНОЇ
ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ ЗУНР У ЛОНДОНІ

17 лютого 1922 р.

Арт. I.

З уваги на те, що головство Надзвичайної Дипломатичної Місії ЗУНР. у Льондоні і Делегації на Мирову Конференцію у Парижі є віддане одній особі а обставини вимагають удержання такого стану на будуче, вважаю конечним для усунення получених з тим недогідностей у веденню Льондонської Місії і зношенню єї з Урядом змінити єї організаційний статут як слідує:

Арт. II.

Уступ 4) організаційного статута Надзвичайної Дипломатичної Місії ЗУНР. у Льондоні з дня 30. грудня 1920 Ч. 479 / През. Д. має звучати:

I 14 / 1920.

Урядовець Місії полагоджує відповідно обовязуючим інструкціям ті справи дипломатичного характеру, які означить Голова, та виконує ті обовязки, яких відповідно розпорядженню Голови Місії вимагає внутрішнє діловодство Місії.

Арт. III.

По уступі 4-ім слідує уступ 5-тий в слідуючім звуці:

На час відсутности Голови Місії у Льондоні і оскільки на той час не доручено проводу Місії иньшій особі перебуваючій на місци, — мають бути звіти Місії висилані з правила з Льондону до Уряду на руки Голови, в справах

наглих пересилані Місією також безпосередно Урядови у копії.

У таких виїмкових наглих випадках Уряд дає також інструкції безпосередно Місії у Льондоні – повідомляючи про них Голову.

Арт. IV.

Сей розпорядок обов'язує з днем нинішнім.

Єго виконанне доручую Уповноваженому для справ закордонних.

Відень, дня 17 лютого 1922.

Петрушевич

(Печатка Диктатора ЗУНР)

ЦДАВОУ, ф. 2192, оп. 1, спр. 14, арк. 44. Машинопис. Оригінал.

№ 13

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ПРЕДСТАВНИЦТВА
ГАЛИЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ВАШИНГТОНІ
УРЯДОВІ ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ**

20 лютого 1922 р.

**DIPLOMATIC REPRESENTATIVE OF GALICIA
(WEST UKRAINIAN REPUBLIC)
WASHINGTON, D. C.**

ч. 13–22
През.

20. лютого 1922.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ.

УВІЙШЛО дня 18. марта 1922

Ч. 236 прил.

До
Уряду для Справ
Закордонних
Галицької Республіки.

Високоповажані Пане Президенте!

Потверджуючи з подякою відбір політично-фінансових директив, умішених в письмах Уряду з дня 18. січня 1922 ч. 41/22 і 23. січня 1922 ч. 38/22, подаю дальші інформації:

I. а) Пропаганда галицької справи поширена тепер в Америці на всі можливі способи. Працюють в тім напрямі наші запомогові організації, політичні клуби та новозаснована Ліга Американських Ситезенів та жовнірів українського роду в повнім порозумінню з Представництвом, яке централізує ту акцію.

Масові протипольські демонстрації, уряджувані в Нью-Йорку будуть продовжуватися систематично дальше не тільки в Нью-Йорку, але по всіх більших містах Америки, а передовсім в тих, де є польські консуляти. В той спосіб хочемо спопуляризувати нашу справу, а дискредитувати Польщу серед широких мас американського громадянства, яке про українську справу, як йому чужо і далеку, мало поінформоване.

Тій самій цілі служать рівнож і пікетовання, які відбувалися в Нью-Йорку, а потім в Вашингтоні. Зі згляду на Розоружну Конференцію та велике число чужих місій та представників чужих держав, переведено пікетовання з добре обдуманим пляном, а успіх його був без сумніву як найкращий. Не тільки всі вашінгтонські часописи умістили зняття з пікетовання та заговорили про галицьку справу, але коротші або більші нотатки появилися враз з знімками в часописях всіх більших міст Америки як в Нью-Йорку, Філядельфії, Пітсбурґ, Шікаґо, Клівленд, Юнгставн і т. д.

В тім самім часі видав я через “Capital Press Bureau” в Вашингтоні пересланий вже Урядови артикул “East Galicia the key to permanent peace in Eastern Europe”, щоби належно висвітлити міжнародне становище Східної Галичини.

Таке саме пікетовання буде переведене у Вашингтоні ще раз, тільки в інший формі, з малими дітьми, трохи пізніше.

Через пікетовання і демонстрації стає українська справа голосною, бо в цей спосіб звертається на ню увагу навіть таких кругів, які ніякою політикою не займаються, а які заінтересувалися тепер нею будьто з цікавості, будьто з чисто гуманних зглядів. В цей спосіб знова улегшується нам і організаціям властиву роботу, себто чисто політичну. В часі пікетовання ходили дівчата до конгресменів та сенаторів з своїх стейтів та передавали їм меморіяли в справі Східної Галичини, а рівнож робили це по місцям поодинокі відділи Ліги Ситезенів.

б) Тим хочемо прискорити постановлення галицької справи під обради Конгресу так, як це задумує перевести Ліга Ситезенів. Конгресмен Грегем має, як мені доносила Ліга, внести відповідну резолюцію в Конгресі, а Портер, предсідатель комісії для заграничних справ, обіцяв справу поперти.

Я трохи скептично задивлявся від давна на ту справу, бо знав, що це не піде так легко в тій формі, як це було пляноване. Тому звернувся до Ліги щоби галицьку справу порушити в Конгресі в цей спосіб:

Сенатор Кінг вніс 8. лютого ц. р. в сенаті резолюцію, в якій домагається, щоби американське Правительство поробило заходи, щоби Англія, Франція і інші європейські держави запротестували проти масакрованя Вірмен і Греків в Туреччині та спинили поповнювані на них звірства, а дальше, щоби ця справа була поставлена на порядку нарад в Генуї, якщоби Америка мала брати в них участь.

Таку резолюцію постановлено в сенаті. Коли-ж сенат вважає своїм обовязком з чисто людських почувань та

зі згляду на договір в Севр яким гарантовано охорону расових та релігійних меншостей займатися азійськими справами, то тимбільше повинен вглянути в справу європейської Вірменії – в Східну Галичину, віддану під військову окупацію Польщі рішенням Найвисшої Ради, в якій засідав рівнож і заступник Правительства Злучених Держав.

Так аргументуючи, думаю, що Ліга далеко легше наклонить конгресменів до внесення резолюції, та поставлення її під обради Конгресу. Для улегшення пропаганди в цій справі видав я через згадане висше пресове бюро другу статтю “The Armenia of Europe” і переслав Лізі до розсилки поодиноким конгресменам враз з виданим лігою меморіялом.

в) Взагалі що до пропаганди буде зроблене і використане всьо що можливе. Америка улегшить Правительству дипломатичну роботу під кождим оглядом, а рівнож підіпре по змозі і фінансово. Так можна судити з цього настрою, який тепер тут вироблюється.

II. Щоби одначе закріпити цей настрій з одної сторони, а з другої сцентралізувати політичну і фінансову допомогу старому краєви та Урядови, мати в ню вгляд, вести її після певного пляну, скріпити її та поширити, задумуємо скликати при кінці цвітня, або в початках мая Сойм Американських Українців.

На цей сойм мавби прибути відпоручник Уряду і зложити звіт. Сойм заявиться за політичною лінією Уряду і видасть в тім напрямі енуціяцію, подібно як свого часу Всеукраїнська Національна Рада у Відні, яку розішлеться до всіх Правительств. Думаю, що того рода заява скріпилаби рішучо становище Уряду в краю і за границею, а в Америці ствердилаби парламентарним тілом одноцільність фронту, а тим самим надала-б українській еміграції як цілости певну національно-політичну плятформу.

Цей сойм ухваливби рівнож між іншим і національний податок на піддержку Уряду. Про інші завдання тут не

згадую, бо це для Уряду не так важне. Справу скликання сойму підніс я тому два тижні на передвступних нарадах в Нью-Йорку і подав програму, на яку в принципі всі згодилися. На слідуючих нарадах в перших днях марта будемо обговорювати справи детайлічно при ширшій зборі.

III. Присутність Пана Президента або відпоручника Уряду на Соймі буде конечна, бо в цей спосіб затісняться взаємини між Урядом а американською еміграцією. А це справа великої ваги. Мені здається, що Уряд буде потребував фінансової допомоги щонайменше до кінця цього року. Ту допомогу зможе дати тільки Америка і на ній одній треба будувати фінансовий плян. Реально беручи вважаю Позичку в Канаді з мотивів поданих в попереднім звіті на разі за втрачену мимо заключеної Урядом нової умови з Боером, бо Боєрови ходить не о допомогу Урядови тільки о виратовання витрачених на незатверджену Позичку грошей. Вислання п. Карманського до Бразилії принесе на мою думку матеріально дуже мало, а коли взяти під увагу кошта дороги та утримання, майже нічого. Це, що Бразилія може дати, булаби дала і без цього.

Остає Америка. Вона підпирає тепер Уряд в часі найбільшої кризи, найбільшого безробіття, де маса наших людей і то найсвідомійших від року або півтора не робить. Мимо страшного розбиття і большевицького террору вдалося зібрати так поважну суму, про яку самі тутешні люди навіть не мріяли. Америка дала, дає і дасть допомогу краєви і Урядови, а яку, то це буде залежати від того коли і як піде робота. Якщоби роботи рушилися, ми дозбиралиби Позичку протягом одного місяця. Я думаю одначе без згляду на це чи підуть роботи чи ні, числити в цей спосіб: До кінця червня мусить ще Америка дати Урядови 15.000 долярів, а Уряд за ту суму видержати. До того часу повинна Бразилія зібрати хоч 5.000 долярів, а це продовжить егзистенцію Уряду до кінця липня. Протягом мая, черв-

ня і липня переводилобися в Америці ухвалене Соймом оподаткування, яке принеслоби 15 до 20.000 долярів і уможливилоби Урядови егзистенцію до кінця жовтня. З осенню можна числити на Позичку в Канаді і то тільки тоді, коли буде полагоджене з Боером так, що він не буде міг забрати зібрані на Позичку гроші на покриття своїх претенсій.

Розуміється, що я не пересуджую справи і якщо Уряд має свої більш віродостойні інформації що до Канади і Бразилії та інші жерела доходу – то мій плян ні при чому. Пробувати можна і тепер з Канадою, але реально можна числити тільки на Америку.

IV. Взявши знова під увагу, що Америка має піддержати дальше і край і Уряд, та що тут всяка акція може числити на успіх тільки тоді, коли ті, що її ведуть є в безпосередній стичности з народом, треба вести дальшу акцію головно дорогою віч. Я не в силі вже більше їздити і говорити по вічах та вести заразом організаційну та канцелярійну роботу. Віча не остають від перших днів мого приїзду. Відмовляти їх не можна, бо не піде Позичка та інша робота. Тому прошу вислати до Америки чимскорше п. Др. Назарука. Він буде зі свіжими силами продовжати дальше вічову роботу, допоможе нам перевести сойм на оподаткування, а коли зайде потреба їхати до Канади, буде міг кожної хвилі звідси виїхати. Приїзд його сюди конечний. Щоби облегшити видатки мігби я по впровадженню п. Др. Назарука в тутешну роботу та по скінченню Позички вертати в Европу, куди мені і так треба їхати лічитися.

V. На кінець вважаю своїм обовязком подати ще слідує:

Одноцільний національний фронт в Америці, який тепер вироблюється, добуто тяжким трудом. Нема тепер вже щоденних нападів на Уряд за денікінство, зраду і т. п. Проголошена Урядом політична лінія знайшла в кінци зрозуміння серед широких мас. Вона зеднала тут

всі кращі сили, поодиноких впливових людей і майже всі організації, бо навіть голова і урядники ворожого нам “Українського Робітничого Союзу” по вічу в Скрентоні купили бонди Позички. Є навіть можливість скликання сойму, про який перед роком навіть не могло нікому снитися. На тім довірю до Уряду і до його політичної концепції, та на одноцільнім, національнім, протипольським фронті в старім краю, спирається тут морально вся політична і фінансова допомога для краю і Уряду. Послідовне, повне геройської самопосвяти неговання польської влади всім українським громадянством в краю, та безпощадний, антипольський характер політики Уряду, були одним агітаційним средством до зорганізованя політичної та фінансової допомоги краєви і Урядови. І так, як з великим трудом далось зєдинити американських Українців до спільної акції, так за одним замахом може всьо розлетітися на ново, коли-б наша борба з Польщею приняла який небудь компромісовий характер. Якщоби наш антипольський фронт в краю чи де інде зломився, накопи-б показалися які небудь спроби зближення до Польщі, чи то зі сторони Уряду чи то поодиноких фракцій чи партій, то більше чим певне, що ні край ні Уряд не одержать з Америки ні на політичну ні навіть на чисто гуманітарну акцію ні одного цента.

Не говорю цего тому, що може на таке в краю чи де інде заноситься, бо ніяких відомостей в тім згляді не маю. Я реферую це тільки з обовязку, передаючи Урядови і краєви вислів тутешної загальної опінії. Наше робітництво в Америці, в великій мірі сьвідоме, слідить надзвичайно точно за всіми проявами нашого публично-го життя та дуже вражливе на всі політичні комбінації, а особливо на ті, що торкаються українсько-польських взаїмних відносин. Всякий нахил до якої небудь угоди з Польщею, в якійби він формі не проявився, не знайде тут ніякого виправданя ні розуміння, а буде вважатися за зраду.

Я можу передати тільки це спостереження, що наш нарід в Америці дає жертви на оборону рідної землі головно з страшної ненависти до Польщі. Всяке зближення до Польщі спараліжує ту ненависть, а тимсамим і охоту до самооборони. Америка буде ратувати край і Уряд так довго, як довго провід в краю і закордонном буде вести безоглядну антипольську політику і як довго буде гармонія між краєм і Урядом.

З виразом глибокого поважання,

Др. Л. Мишуга

За Представництво Галицької
Республіки.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 301.
Машинопис. Оригінал.

№ 14

НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ЧЛЕНАМ ВЕРХОВНОЇ РАДИ В ПАРИЖІ ТА ГЕНЕРАЛЬНОМУ СЕКРЕТАРІАТУ МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ З ВИМОГОЮ ДОПУСКУ ЇЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ДО УЧАСТІ В РОБОТІ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 лютого 1922 р.

Всім членам Найвищої Ради і Генеральному
Секретарятові Конференції в Генуї.

ЕКСЦЕЛЕНЦІЄ,

Найвища Рада Мирової Конференції в Кан постановила скликати міжнародну конференцію до Генуї, що має там розпочатися в дні 8. марта с. р.

Головним завданням сеї конференції має бути справа економічної відбудови територій Європи, знищених світовою війною, як також привернення мирних відносин між народами Європи, та навязання між ними зносин — опертих на довірю.

До тих країв, що найбільше потерпіли у світовій війні належить безперечно територія Східної Галичини.

1) Тут dokonали великого знищення цілих полос краю: російські війська в часі свого першого наступу і відвороту в роках 1914/1915, та в часі свого другого наступу і відвороту 1916/1917, як також війська австро-угорські, німецькі і турецькі в часі чотиролітніх боїв на території Східної Галичини. Отсими страшними боями знищено розлогі управні поля Східної Галичини; понищено мешкальні будинки населення по містах, місточках і селах; затрачено живий і мертвий інвентар господарський, як також зруйновано промислові підприємства, — а значну часть громад зрівнано з землею.

2) Але Східна Галичина належить до сих виїмково нещасних територій, що не тільки понесла величезні шкоди в часі самої світової війни і тому конечно потребує визначної економічної відбудови, — вона від р. 1919 до тепер находиться під військовою окупацією Польщі, котра її систематично руйнує еще більше як світова війна! Польська окупаційна влада у Східній Галичині не тільки не допускає там українського населення і його економічних організацій до піднимання акції відбудови, але всякими способами нищить економічно українське населення: стяганням з него величезних податків, контрибуцій і данин, які витрачується на державні цілі Польщі, а національним переслідуванням примушує українські здорові робітники і фахові сили покидати рідний край і марно скитатися за кордоном Східної Галичини. А в останнім часі малоб населення Східної Галичини наслідом польського закона про надзвичайну

данину заплатити около 20 мільярдів польських марок на ратування знищених фінансів польської держави, до чого воно правно не є зобов'язане по думці Сан-жерменського мирового договору.

3) Таким невідрадним відносинам, в яких знаходиться населення у Східній Галичині під військовою окупацією Польщі, належить приписати, що коли інші краї Європи, починаючи від р. 1919, могли вже дотепер приступити бодай в часті до своєї економічної відбудови, то Східна Галичина не може про се і думати під військовою окупацією Польщі, що безнастанно і систематично до решти руйнує економічне життя населення сеї території.

Та доки супротивна і ворожа українському населенню Східної Галичини військова окупація Польщі не буде звідси усунена та не буде віддана державна влада в руки легального правительства незалежної галицької держави, доти не будуть визискані природні багатства Східної Галичини, як продукція збіжа, годівля худоби, лісові деревостани, продукція петролею, покладів сільних і и., для економічної відбудови сеї так тяжко навіщеної території, та не будуть допущені дорогою товарообміну до відбудови сумежних територій Європи. Тому для економічної відбудови Європи являється необхідною konieczністю: створити зі Східної Галичини транзитовий вільний коридор між Сходом і Заходом Європи.

Маючи те все на увазі та виконуючи бажання населення Східної Галичини звертаюся отсим до Найвищої Ради як суверена нашої вітчизни і органу скликаючого міжнародну економічну конференцію до Генуї, – з просьбою: допустити делегатів Української Національної Ради Східної Галичини до участі в конференції в Генуї, в ціли предложення інформацій і домагань населення в справі економічної відбудови території Східної Галичини.

Еляборат про відбудову Східної Галичини предложить-ся до конференції.

Відень, 21 лютого 1922.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Галицької Республіки

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 323.
Рукопис. Оригінал.

№ 15
**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ВЕРХОВНІЙ РАДІ В ПАРИЖІ З ПРИВОДУ
НЕСПРАВЕДЛИВОГО ДОМАГАННЯ ПОЛЬСЬКОГО
УРЯДУ ЗАТВЕРДЖЕННЯ НОВИХ
СХІДНИХ КОРДОНІВ ПОЛЬЩІ**

24 лютого 1922 р.

До
**Найвищої Ради
Мирової Конференції.**

З приводу заповідженої міжнародної Конференції в Генуї піднімає Польща всякі заходи в цілі устійнення своїх східних границь та покликується на мировий договір, заключений з Совітською Росією і Радянською Україною в Ризі, 18. марта 1921.

Отсим договором означено між иншим ріку Збруч як граничну лінію Совітської Росії і України від Східної Галичини. Але в часі нарад Мирової Конференції в Ризі заявила Делегація Совітської Росії, на засіданню з 24. вересня 1920, за визнанням державної независимости Східної Галичини, по думці волі населення, зрікаючися тим чином своїх претенсій до Східної Галичини не на річ Польщі, але на користь населення сеї території, що

домагається своєї самостійної держави. На се відповіла тоді мирова Делегація Польщі, що Східна Галичина не належала до Росії і тому мирова Делегація Совітської Росії не може розпоряджувати Східною Галичиною. Та супроти цього є самозрозуміле, що Совітська Росія не мала (також) права відступати Східної Галичини на користь Польщі, проти чого також виразно застеріглася Делегація Української Національної Ради Східної Галичини протестом внесеним до Мирової Конференції в Ризі дня 7. жовтня 1920.

Таким способом, Східна Галичина правно осталася далі поза границями Росії і України та поза границями Польщі, як територія давньої австро-угорської монархії, що по думці артикулу 91. Мирового договору Сан-Жерменського належить виключно до розпорядимости великих держав Антанти, котрі є сувереном сеї території, та їх права суверенности над Східною Галичиною не був в силі нарушити Мировий договір заключений між Польщею і Совітською Росією.

Колиж тепер Польща намагається робити заходи у великих держав Антанти про затвердження Рижського Мирового договору з 18. марта 1921, аби цим способом паралізувати права держав Антанти і насилувати волю населення Східної Галичини, що під ніякою умовою не хоче іти під Польщу, — то проти цих заходів Польщі мусить Українська Національна Рада Східної Галичини як легальне заступництво українського населення сеї території як найбільше запротестувати!

Звертаючи ласкаву увагу Найвищої Ради на отсі обставини та предкладаючи в прилозі заяву українських політичних організацій з признанням виключної легальности нашого Уряду до заступства українського населення, прошу іменем Української Національної Ради Східної Галичини:

Найвища Рада зволить в консеквенції становища занятого своєю постановою з 25. червня 1919, та відтак заклю-

ченого мирового договору в Сан-Жермен (артикул 91).
завсе трактувати Східну Галичину як окрему міждержавну територію, що повстала з області давньої австро-угорської монархії та вдоволяючи бажанням населення сеї території, визнати независиму галицьку (східно-галицьку) державу, що запоручить рівні права всім своїм горожанам без різниці національностей.

Відень, 24 лютого 1922.

Д-р. Евген Петрушевич
Президент
Української Національної Ради.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 323.
Машинопис. Копія.

№ 16
**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ВЕРХОВНІЙ РАДІ ЩОДО ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ
ДЛЯ ВРЯТУВАННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
ВІД ОСТАТОЧНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ РУЙНАЦІЇ
ПОЛЬСЬКОЮ ОКУПАЦІЙНОЮ ВЛАДОЮ**

25 лютого 1922 р.

До
Найвищої Ради Мирової Конференції

Східна Галичина належить безперечно до тих територій Європи, що у світовій війні найбільше економічних втрат понесли.

За ініціативою Найвищої Ради має відбутись в найблищім часі міжнародня конференція в Генуї, щоби вказати способи економічної відбудови країв Європи, знищених світовою війною.

Великі держави Антанти як суверени Східної Галичини по думці Сан-жерменського мирового договору, скликаючи отсю конференцію мають у своїй програмі самозрозуміло також справу економічної відбудови території Східної Галичини.

Тимчасом польський сойм у Варшаві ухвалив дня 16. грудня 1921, закон про побір надзвичайної данини для ратування фінансів Польщі, та на сій підставі хоче польська окупаційна влада тепер неправним способом стягати отсю данину з населення Східної Галичини, начеби ся територія належала до Польщі.

Населенне Східної Галичини малоби наслідом того польського закона заплатити для Польщі около 20 міліярдів марок польських, до чого воно по міжнародньому праву не є зобовязане, бо Східна Галичина не належить до Польщі, а творить окрему міжнародню територію під суверенним правом великих держав Антанти.

Через заплату таких величезних сум допровадить польська військова окупація Східну Галичину до повної економічної руїни!

Отсе значить, що коли Найвища Рада піднімає всякі можливі заходи до економічної відбудови війною знищених країв Європи, та коли Східна Галичина як один з найбільше знищених країв Європи конечно потребує тої відбудови у своїм як також в інтересі відбудови економічних відносин на Сході Європи, то Польща всупереч життєвим інтересам населення Східної Галичини, всупереч інтенціям великих держав Антанти, та всупереч Сан-жерменському договору і постанові Найвищої Ради з 25. червня 1919, – самовільно нищить економічно населенне Східної Галичини.

Проти такого безправного та інтересам мира вельми шкідного поступовання Польщі як військового окупанта протестує однодушно ціле українське населенне Східної Галичини, та в ціли ратування життя сего народу прошу

великі держави Антанти як саодиких суверенів Східної Галичини, — щоби зволили негайно заборонити Польщі стягання тої данини з населення Східної Галичини.

Відень, 25. лютого 1922.

Д-р Евген Петрушевич, в. р.
Президент Української Національної Ради
Галицької Републики

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 323.
Машинопис. Копія.

№ 17
**ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА
І КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО МИТРОПОЛИТОВІ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ
АНДРЕЄВІ ШЕПТИЦЬКОМУ**

1 березня 1922 р.

ч. 172/22.

До

**Його Ексцеленції Високопреосвященого
Митрополита о. Андрія Шептицького**

в

----- Америці.

Передовсім перепрошуємо Вашу Ексцеленцію за те, що наша депеша, вислана з приводу Імянин Вашої Ексцеленції не дійшла до Їх рук з причини зміненої адреси.

Сьогодні дістали ми від о. Жана нову адресу Вашої Ексцеленції і тому вважаємо нашим обов'язком зложити сердечну подяку за незвичайну поміч в нашій справі.

При сій нагоді маємо честь донести Вашій Ексцеленції, що по інформаціям п. д-ра Степана Витвицького з Парижа,

новий президент міністрів п. Поанкаре, після основного передумання нашої справи і після розмови з компетентними політиками рішився не піддержувати польських претенсій до Галичини і покласти можливо скоро край теперішньому її положенню.

В Англії заявилася Ліга Націй в Лондоні, під проводом лорда Роберта Сесіля за нашим домаганням незалежності Галицької Держави і з цим домаганням звернулася до правительства Великої Британії.

В Італії працює наша Надзвичайна Дипломатична Місія під проводом п. посла Сінгалеви́ча та при діяльній і незвичайно успішній допомозі ВПР. о. Дженокі.

З огляду на те, що наближається конференція в Генуї, куди приїде наша делегація, є для нашої справи вельми важне становище Уряду президента Зєдинених Держав і тому осміляємося просити Вашу Ексцеленцію о дальшу поміч в цілі остаточного приєднання президента Зєдинених Держав для нашої справи.

Вкінці позваляємо собі переслати копії останніх нот, та просимо прийняти вислови найглибшого поважання, з яким завсе остаємо.

Відень, 1 марта 1922.

Др. Є. Петрушевич

Др. Кость Левицький

Архів Ордену ЧСВВ, Рим, Фонд Андрея Шептицького.

№ 18

**ІНФОРМАЦІЙНО-ІНСТРУКТИВНИЙ ЛИСТ
УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО ЗАСТУПНИКОВІ
ПРЕДСТАВНИКА У ВАШИНГТОНІ ЛУЦІ МИШУЗІ***1 березня 1922 р.*

Передовсім дякую Вам за Ваш останній звіт та потверджую відбір квоти 5000 (п'ять тисяч) долярів, пересланої на мою адресу, котру то квоту я зараз передав нашій Касі в присутності Президента д-ра Петрушевича.

Від нашого представника в Парижі п. д-ра Витвицького одержали ми автентичну відомість, що президент Пуанкаре після основного передумання нашої справи і після нарад з компетентними політиками, рішився не піддержувати польських претенсій до Галичини та покласти можливо скоро край теперішньому її положенню.

У Франції підняло за нами також вже передше голос французьке Товариство охорони прав людини і поневолених націй та внесло меморіал до французького правительства з домаганням визнання незалежності Галицької Держави.

Таке саме становище заняла в нашій справі англійська Ліга Націй в Лондоні, заходами льорда Роберта Сесіля.

В Італії працює тепер наша Надзвичайна Дипломатична місія під проводом п. посла Сінгалевича та є всякі вигоди, що Італія заявиться за нашим визвольним домаганням.

Супроти чехословацького Уряду робимо всякі можливі заходи, щоби чехи нам не шкодили, а в границях можливості помагали. В тім напрямі маємо приречення від міродайної особи.

З большевиками стараємося нав'язати довірочні зноси, щоби нам помогли, обстоюючи свою заяву, зложену в Ризі.

Від о. Митрополита маємо найновішу відомість, що уряд президента З'єдинених Держав інтересується нашою справою і не відказує своїєї помочі. Тому вказані інформації висилаємо також на руки Експ. Митрополита.

В справі п. д-ра Цегельського впроваджено дисциплінарне слідство та завішено його в урядуванні і застановлено його побори з 27 падолиста 1921. Прикра се для нас справа, але з огляду на опінію своїх і чужих не можемо покривати легкодушних вчинків п. Цегельського.

В кінці пересилаю Вам копії наших останних нот для Вашої орієнтації і вказаного ужитку. Наша Делегація у всякім разі виїде до Генуї, та було б вказане, щоби американські українці засипали конференцію домаганням висвободження Сх. Галичини з-під політичної і економічної неволі Польщі.

Наближаючися конференція в Генуї вимагає від нас значного грошевого видатку, а тут на жаль мусимо ладнати економічні договори п. Цегельського. — Проче розумієте.

Дякую Вам за Вашу успішну діяльність, та прошу не забувати про нас. Поздоровляючи Вас сердечно — остаю з належним поважанням.

Відень, 1 марта 1922.

К. Левицький

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 301.
Рукопис. Оригінал.

№ 19
ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
ЗАСТУПНИКОВІ ПРЕДСТАВНИКА У США
ЛУЦІ МИШУЗІ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗИКИ

1 березня 1922 р.

На наш звіт з 11 лютого с. р. маю честь отсе відповісти:

1. Відносно одноміліонової канадійської позички був тут п. Боєр і заявив, що годиться на всі зміни нами предложені, та що по своїм повороті до Канади приступить до її реалізованню. Вказані зміни подано передше нашим Урядом фінансів Вам до відома. Нових змін не роблено.

2. Отсю позичку має фінансувати п. Боєр і К° під наглядом нашого Представника так, що виплата сеї позички не спадає на українське населення, але є річю сторони фінансуючої постаратися про виплату на бонди, а бонди будуть видавані за зложенням готівки.

3. П. Боєр заявив і підписав, що не має ніяких претенсій до нашого Уряду з приводу квот, побраних п. Цегельським, та не буде виступати проти п. Цегельського з ніякими домаганнями.

4. Зібрана на отсю позичку готівка буде видана за зложенням бондів. Також хоче п. Президент Петрушевич, щоби д-р Назарук виїхав до Канади.

5. З п. Боєром полагодив тут також п. Президент справу звісних концесій та дотичні умови пересилаю Вам у відписі. Таким способом виходимо зі всіх добродійств п. Цегельського.

6. В краю стоїть на зверх одноцілий фронт, але у внутрі на жаль йде кипиня: петлюрівців-коновальців, що намагаються накладати з поляками і спонукати Уряд до угоди з Польщею. Наш Уряд стоїть непохитно при орієнтації на державну незалежність, вважаючи отсе одинокою

основою самостійної народної політики. “Громадський Вісник” розпочав неясну політику, під котрою скриваються польонофільські тенденції і тому вийшов до краю приказ змінити тактику і стояти при нашій витичній лінії. Сподіємося, що край видержить, а тим часом приладнуємось, як знаєте з пересланих Вам нот, до Конференції в Генуї.

7. Москвофіли в краю розбились на два табори: одні, держать за нами (д-р Марков), другі, кокетують з поляками. Д-р Марков і тов. стоять на становищі, що в Галичині є тільки оден малоруський (український) нарід, та що нам не слід з поляками годитися.

8. Отсі інформації подаю Вам довірочно до відома та прошу їх не оголошувати, але посередно вихіснувати у своїй роботі. Було би дуже вказано, щоби американські українці відозвалися до Конференції в Генуї.

Прийміть...

Відень, 1 марта 1922.

К. Левицький

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 302.
Рукопис. Оригінал.

№ 20

НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ЛІКВІДАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ АВСТРО-УГОРСЬКОГО БАНКУ (В КОПІЇ ВКАЗАНИМ НА НОТІ АДРЕСАТАМ) ПРО ПРАВА ЗУНР НА АКТИВИ БАНКУ

6 березня 1922 р.

- I. До Комісії Ліквідаційної Австро-угорського Банку у Відні,
- II. До Комісії Репараційної Мирової Конференції в Парижі,
- III. До Конференції Амбасадорів в Парижі,

IV. До Членів Найвищої Ради Мирової Конференції,
V. До Союзу Народів в Женеві.

Комісія Ліквідаційна Австро-угорського Банку у Відні візвала суцесійні держави бувшої австро-угорської монархії, щоби по думці артикулу 206 Сан-жерменського мирового договору, найпізнійше до 30. марта 1922, предложили зібрані ноти австро-угорського Банку Секретаріятові Ліквідації у Відні, під загрозою втра-ти права презентовання тих нот до активів Австро-угорського Банку.

Право презентовання нот Австро-угорського Банку до покриття з активів сего Банку прислугує також Східній Галичині як частині території бувшої австро-угорської монархії. Але в межичасі зайшли у Східній Галичині отсі державно-правні події:

На території Східної Галичини уконституувала Українська Національна Рада у Львові в дні 1. листопада 1918, Західно-Українську Народню Републику і відтак її зорганізувала, але наслідом впровадження там військової окупації Польщі постановою Найвищої Ради Мирової Конференції з 25. червня 1919, зістало здержане дальше функціонуванне Західно-української (галицької) держа-ви, в місяці липні 1919, аж до остаточного вирішення сеї справи великими державами Антанти.

А великі держави Антанти, як суверени Східної Галичини по думці артикулу 91. Сан-жерменського мирового догово-ру, досі не вирішили державного становища сеї території.

Тому наслідом досі треваючої там військової окупації Польщі – державне правительство Східної Галичини, установлене Українською Національною Радою, не могло там ані остемплювати нот Австро-угорського Банку, ані заступити їх іншою валютою, ані предложити їх ліквідації Австро-угорського Банку у Відні.

Натомість польська окупаційна влада, що в році 1920, розпочала у Східній Галичині самовільно впроваджувати

валюту польських марок з виміною за австро-угорські ноти, не має права трактувати Східну Галичину наче територію інкорпоровану до польської держави та запроваджувати там польську державну валюту, коштом населення Східної Галичини.

І тому значна частина населення Східної Галичини, спираючись на постанові 91. артикулу Сен-Жерменського мирового договору, не піддалась неправному розпорядкови польської окупації і не віддала нот Австро-угорського Банку до виміни за польські марки.

До такого відпорного становища значної частини населення Східної Галичини причинилася також отся обставина, що населення не мало і не має довіря до фінансових операцій Польщі, так як вона відразу установила примусовий курс: 70 польських марок за 100 австро-угорських корон, то значить зараз наразила населення на 30 % втрату його майна в валюті. Та коли возьметься під розвагу катастрофальний стан фінансів в Польщі і незвичайно низький та хиткий курс польської марки, то всякому стане ясно, що не мож економічної долі Східної Галичини навязувати до здезольованих фінансів польської держави.

Наслідом тих обставин, в яких досі знаходиться Східна Галичина, не переведено там ані фактично, ані правно переміни нот Австро-угорського Банку на галицьку валюту, так що около три мільярди нот Австро-Угорського Банку знаходяться в руках населення Східної Галичини.

Супроти сего стану, регуляція валюти у Східній Галичині може наступити аж по вирішенню державного становища сеї території Найвищою Радою Мирової Конференції, по усуненню звідси військової окупації Польщі, та по впровадженню там легальної державної влади.

А тимчасом, населення Східної Галичини, що тут не поносить ніякої вини, не може бути наражене на втрату набутих прав до активів Австро-угорського Банку, по

думці артикулу 206. Сан-жерменського мирового договору.

З отсих причин маю честь іменем Української Національної Ради Східної Галичини звернутися до представників великих держав Антанти, як теперішних суверенів території Східної Галичини – з проською:

1) щоби зволили розпорядити здержанне переведення постанови 206. артикулу Сан-жерменського мирового договору дотично Східної Галичини, та відложили справу виміни нот Австро-угорського Банку і регуляції валюти у Східній Галичині аж до часу остаточного вирішення державного становища сеї території;

2) щоби зволили до переговорів про ліквідацію Австро-угорського Банку у Відні виделегувати окремого свого заступника до береження прав і інтересів Східної Галичини;

3) як також щоби зволили розпорядити, що всякі маєткові вартости припадаючі з ліквідації Австро-угорського Банку на користь Східної Галичини мають бути окремо переховані в ліквідаційній масі як депозит Східної Галичини аж до вирішення про державне становище Східної Галичини.

Відень, 6 марта 1922.

Д-р Евген Петрушевич, в.р.
Президент Української Національної Ради
Галицької Републики.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 302.
Рукопис. Оригінал.

№ 21

**ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА ТА УПОВНОВАЖЕНОГО
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
Ф. А. БОЄРОВІ (КАНАДА) З ПРОХАННЯМ
ПРО ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ДЛЯ ВИЗНАННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ ГАЛИЦЬКОЇ
(ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ) РЕСПУБЛІКИ**

14 березня 1922 р.

Пане!

Я одержав свого часу відомости від наших організацій в З'єдинених Державах і в Канаді про Ваші заходи перед компетентними чинниками в цілі добуття визнання державної незалежності Галицької (західно-української) Республіки.

А тепер при нагоді нашої особистої стрічи Ви зволили виявити велике заінтересовання і охоту помочи нашій справі в політичних кругах З'єдинених Держав, Канади як також Великої Британії.

Приймаючи до відомости Вашу заяву, прошу Вас отсим продовжати розпочату Вами акцію серед покликаних чинників держав Великої Британії, Канади і З'єдинених Держав, щоби прискіпити визнання ними державної незалежності Галицької Републіки.

Відень, 14 марта 1922.

Президент Укр. Нац. Ради
Гал. Реп. **Є. Петрушевич**

Уповнов. Уряду для С. З.
Гал. Реп. **К. Левицький**

№ 22

**ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО ГРЕКО-
КАТОЛИЦЬКОМУ ЄПИСКОПУ В м. ВІННІПЕЗІ
о. МИКИТІ БУДЦІ З ПРОХАННЯМ СПРИЯТИ
ПОЗИТИВНОМУ ВИРІШЕННЮ МІЖНАРОДНО-
ПРАВОВОГО СТАТУСУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ***16 березня 1922 р.*

Ваше Преосвященство!

Маю честь донести Вашому Преосвященству, що п. Боер був у нас у Відні і полагодив справу одноміліонової канадійської позички, як також своїх домагань до п. д-ра Льонгина Цегельського.

Він прийняв усі зміни в справі позички, які предложив наш Уряд фінансів, та які ми свого часу переслали до відома Вашому Преосвященству.

Рівночасно зрікся п. Боер всіх своїх домагань до п. д-ра Льонгина Цегельського з титулу побраних ним квот. По своїм повороті до Канади має п. Боер приступити до реалізування сеї позички. Докладні інструкції в сій справі вислано п. д-рови Луці Мишузі у Вашингтоні. Також розважається справу висланя п. д-ра Осипа Назарука до Канади в цілі пропаганди нашої справи.

П. д-р Льонгин Цегельський відповідає за свої нерозважні кроки перед Урядом та не може вернути до Америки в характері нашого представника.

Ми приготуємося до конференції в Генуї та маємо надію прискорення вирішення нашої справи. Було би дуже пожаданим, щоби наші організації в Канаді відозвалися також до генуезької конференції з домаганням: вирішення державної незалежности Східної Галичини.

В кінці уважаю за вказане запитатися Ваше преосвященство, чи правдою є, що в Канаді має якийсь п. Луцик неправдою провадити наше конзулярне бюро і побирати паспортні оплати по \$ 15. Отсе сказав нам п. Боєр. А знов п. Кіліям, директор лінії Гамбург – Америка доносить, що в Канаді зібрано около 300 тисяч чеських корон на українську еміграцію, в цілі перевезення її зі старого краю (Чех і Австрії) до Америки.

Коли ласкаві Ваше Преосвященство, то прошу перевірити отсі вісти і нас звістити.

Поручаючись ласкавій пам'яті остаю за все з глибокою пошаною.

Відень, 16 марта 1922.

К. Левицький

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 302.
Рукопис. Оригінал.

№ 23

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ЗАСТУПНИКА
ПРЕДСТАВНИКА У ВАШИНГТОНІ ЛУКИ
МИШУТИ УПОВНОВАЖЕНОМУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЕВІ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО
ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ**

21 березня 1922 р.

Відпис.

Ч. 26–22

През.

**До
Уряду Справ Закордонних
Галицької Республіки.**

Високоповажані Пане Президенте;

Потверджуючи з подякою відбір письм Уряду ч. 130–22, 144–22, 159–22 і 160–22, звідомляю про слідуєче:

1. По тяжких трудах вдалося остаточно довести до цього, що на підставі внесеного до Конгресу Лігою американських горожан українського роду меморіялу, вніс конгресмен Джордж Грегем в Конгресі дня 6-го марта резолюцію в справі окупованих Польщею українських земель та Східної Галичини, яку ухвалено і відіслано до Комісії заграничних справ. Сама резолюція вистилізована не дуже розумно через получення справи Великої України з галицькою, але це виясниться при послуханню делегації, яка вручить відповідний меморіял.

Дальша акція спрямована до цього, щоби державний секретар Гюз та Президент Гардінг прийняв в злуці з внесеною резолюцією делегацію американських горожан та ветеранів українського роду на авдієнцію, а дальше, щоби подібна резолюція була поставлена і принята Сенатом.

Наколиб виявилось, що Америка змінє своє відношення до конференції в Генуї, піде ще осібна делегація від греко-католицької Дієцезії та центральних українських організацій до Гюза і Гардінга з просьбою інтервенції Америки в справі Східної Галичини на конференції.

З огляду на генуенську конференцію відчинено в Нью Йорку українське пресове бюро для пропаганди та інформовання чужинецької преси про стан нашої справи.

Підчас конференції відбудеться кількадесяттисячний маніфестаційний похід в Нью Йорку враз з галицькими жидами, Литовцями, Білорусинами, Айришами і іншими народами, звернений проти звірств Польщі на окупованих нею землях та поменші демонстрації по всіх більших містах Америки, де є польські консуляти.

Телеграми та меморіяли за визнанням Галицької Републики будуть вислані до Генуї всіми організаціями та церковними громадами як і попередно.

Плянється рівнож скликання Союму Американських Українців, про який я згадував попередно, а на яким мавби

явитися представник Уряду. Соїм мавби відбутися при кінці мая.

Польща старається всіми силами спаралізувати акцію американських Українців як в справі фінансової так і політичної допомоги Урядови, а йде до цього двома дорогами:

а) Загадочна група українських терористів “Українська Чорна Рука” з Клівленд, Огайо, розіслала до польських амбасад та консулів погрози, що висадить їх доми в воздух, якщо не перестануть Поляки знущатися над Українцями в Східній Галичині та повідомила про це сенатора свого округу Франка Віллеса, який знова подав це до часописей. Американські часописі подали зміст письма, в яким говориться про польські звірства без коментарів. Зате польська преса загула та поробила через своїх впливових людей – (а є Поляки конгресменами) – доноси до департаменту юстиції, що “Українська Чорна Рука” звязана з українськими організаціями, які роблять демонстрації і пікетовання та що гроші збирані Представництвом на позичку, йдуть на терористичні цілі. Тим хочуть вони використати страх і нетолеранцію Американців до всякого рода терористичної акції, та довести до поліційного нагляду над організаціями та Представництвом, щоби в цей спосіб паралізувати в Америці дальшу протипольську акцію.

Від імени нашого Представництва порозсилав я сейчас комунікат з відповідним протестом та заявою, що акція американських Українців за визволенням рідного краю йде тільки культурними та законними дорогами.

Крім цього наші організації скликають наради в тій справі.

б) Є ще доноси з Канади, що галицьке Представництво у Вашингтоні поробило ошущства з бондами в Канаді, забрало від людей гроші, бондів не видало і ніхто не знає, що з тою справою сталося.

В злуці як під а) і б) був в Представництві легітимований відпоручник від Головного Уряду Почти в Вашингтоні

і переглядав двома наворотами ціле фінансове діловодство Місії, поодинокі квіти, куди і скільки висилається, Касову Книгу і т. д. Він заявив, що особисто переконаний, що справа ведеться правильно, а я знова, що доноси можуть бути тільки з польської або большевицької руки. Так на разі покінчилося, але справа на всякий случай ще не скінчена і який оборот візьме – не відомо. Тому, щоби запобігти всяким евентуальностям, прошу передовсім:

Рішучо як найскорше полагодити справу канадійської позички, а щонайменше дати від імени Уряду якесь вияснення в тій справі та умістити в канадійських часописах.

Я дістаю повно писем з Канади від організацій і поодиноких людей, щоби прилюдно вияснити справу канадійської позички. Я від місяців відповідаю, що таке вияснення буде незабаром Урядом оголошене, а його нема. Тут залучаю послідне письмо від Курдидика wraz з листом, в яким відгрожується купивший бонд позички, що наробить скандалу за це, що не знає де гроші пішли, та лист якогось Німця, де той вказує на це, що польський консуль за тим всім слідить та доносить до Міністерства Юстіції. Це якраз погоджується з тутешними доносами на Місію про ошущтво в Канаді.

З тим тепер вже відкладати не можна, бо через це потерпить загальна справа, а я знова можу опинитися в арешті як спільник п. Др. Цегельського, бо за такого мене в доносах мають. Публична заява Уряду що до канадійської Позички тепер неминуча. В тій заяві треба на мою думку піднести, що Позичка була припинена, бо не було повних гарантій, що буде правильно переведена. Зібрані гроші Уряд ужиє на визвольну акцію, тимчасові посвідки важні, та будуть перемінені на записи довжні як переберемо владу в Галичині та збереться Національна Рада, а сплачені на тих самих основах як було оголошено в проспекті Позички Національної Оборони для Америки.

II. Під б) залучаю рахункове зіставлення за минулий рік враз з відписами приходів і розходів з Головної Касової Книги. Квіти є у мене і я можу їх Урядови переслати, або з поворотом привести.

III. Мимо всіх можливих зусиль, Позичка стає і ради на це нема. Безробіття не тільки що не поменшається, а противно через страйк вуглекопів правдоподібно побільшиться. На слідуєчий місяць оголошую кінець Позички, бо нема чого її продовжати. Маю надію, що осягнемо 90.000 дол. тоді остало би ще для Правительства около 10.000 дол. по покриттю коштів удержання Місії та других получених з Позичкою видатків. В половині квітня вишлю 5.000 дол., а решта можна надіятися в половині мая. Прошу мені вірити, що не можна мимо найбільшого висилення щось більше осягнути. І так осягнули ми на ділі то, чого ніхто ніколи не надіявся. Я рухаю щераз всю пресу і організації, пропаганда йде, що видно вже з самої преси, але надій на це мимо того не покладаю.

По Позичці треба дати Америці з жертвами хоч двомісячний відпочинок, а потім зачинати дальшу фінансову акцію в формі народного податку, за яким вже тепер ведеться на вічах і в пресі відповідна пропаганда, а який мав би ухвалити американський Сойм.

Хоч Позичка не осягне повних сто тисяч, всеж таки дає вона на ті тяжкі часи дуже велику суму і ратує через рік екзистенцію Уряду. Тому прошу зі згляду на її закінчення вистосувати до американського громадянства з рамени Уряду спеціальну відозву з подякою, з тим, щоби вона наспіла при кінці квітня, щоби можна її оголосити сейчас на другий день по замкненню Позички.

Притім додаю, що місцеві відносини вимагають цього, щоби Уряд звертався по можности як найчастійше до загалу американської еміграції з відозвами, зясовуючи наше політичне положення та ролю яку відграють американські

Українці в нашій визвольній боротьбі. Це буде мати під кождим оглядом тільки добрі наслідки.

Осібні короткі подяки прошу ще переслати на руки Місії для “Українського Народного Союзу” в Джерзі Ситі та для “Провидіння” в Філядельфії. Тому що конференція в Генуї, якщо вона увінчається успіхом, заважить певно і на нашій долі і якщо не принесе визволення то спричинить певно зміну нашої політичної тактики, вказане, щоби Уряд по вирішенню галицької справи віднісся сейчас до американської еміграції рівнож з відповідною відозвою без огляду на те, як наша справа випаде, бо американської помочі Уряд на всякий случай буде ще потребувати. А колиб і не потребував, то відозва така з інших мотивів пожадана.

IV. Прошу zarazом вирішити, що має статися з Місією. Викінчення Позички протягнеться до половини, або і кінця мая, і так довго мусить оставати Місія в Вашингтоні. Зате нема рації довше тут оставати, бо иншу акцію можна вести далеко краще з Нью Йорку, бо там і життя дешевше і не треба би на разі оплачувати і вести такої канцелярії, яку ми тут вже хочби через саму Позичку мусимо вести. Канцелярію можна відновити якщо зачнеться друга фінансова операція, себто переведення національного податку.

V. Ще раз підношу, що я рішучо фізично довше не видержу і по викінченню Позички та переведенню підготовавчих робіт получених з пропагандою галицької справи зі згляду на конференцію в Генуї, мушу виїхати лічитися. Тому приїзд п. Др. Назарука є вже тепер конечний для підготовавчих робіт в справі Союму та дальшої фінансової акції. Якщоби опісля виявилася конечна потреба присутности п. Др. Назарука в осідку Уряду то я мігби, оскільки цього вимагалиби потреби, по конечнім відпочинку і виліченнюся вернути до Америки та продовжати дальшу роботу. Тому прошу не отягати з висилкою

п. Др. Назарука, бо це може тяжко відбитися на дальшій фінансовій положенню Уряду. При теперішніх обставинах та налажених зв'язках по місцях, кошта удержання п. Др. Назарука з осідком в Нью Йорку не перейдуть 400 дол. в місяць, бо поїздки оплатять евентуально організації, чого перше не було. Осідок в Вашингтоні принісби з собою більший видаток, але тут на разі нема чого осідати.

VI. Редактор “Свободи” Володимир Лотоцький звернувся до Місії з проською о зворот 345 дол. які він витратив в серпні минушого року через акцію в справі Позички в той спосіб, що взяв на місяць безплатну відпустку та допомагав за той час організувати Позичку. Узнаючи тяжке положення Уряду просить він о зворот 250 дол. в готівці, а 50 дол. в формі бонду Позички.

Мимо скупих фінансів прошу ласкаво заявити на це свою згоду, бо треба признати, що для Позички дійсно дуже багато зробив і робить. Рівнож якщо перейдемо 90.000 дол., а згаданих висше 10.000 дол. буде для Уряду запевнених, вношу від себе на признання другому редакторови “Свободи” Омелянови Ревюкови виплати квоти 150 дол. і такоїж самої суми Др. Семенови Демидчукови, співробітників “Америки”. Всі вони працювали весь час безкорисно для загально-народних справ, покупили бонди та витратили ще й дуже часто готові гроші на всілякого рода поїздки.

Прощу о скорі надіслання відозв та ласкаву відповідь в всіх порушених справах.

З виразом глибокого поважання,

д-р. Лука Мишуга, в. р.

За Представництво Галицької
Республіки.

№ 24

**ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ ТОРГІВЛІ
І ПРОМИСЛУ ВОЛОДИМИРА СІНГАЛЕВИЧА
УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЕВІ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО
ПІДГОТОВКУ ДОКУМЕНТІВ ДО ГЕНУЕЗЬКОЇ
МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

21 березня 1922 р.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ.

УВІЙШЛО дня __. *марта* 1922

Ч. 247 прил.

ДО

**УРЯДУ УПОВНОВАЖЕНОГО ДИКТАТОРОМ ЗУНР.
ДЛЯ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ**

у Відні.

По мисли диспозиції прийнятої на першій Конференції скликаній ВДП. Президентом Дром Петрушевичом в справі еляборату на конференцію в Генуї дня 18/II²², занявся наш Уряд для Фінансів Торгу і Промислу зладженням слідующих вісім еляборатів.

1) Рільнича продукція Сх. Галичини (референт п. дир. Василь Струк).

2) Нищення сільсько-господарської продукції польською окупаційною владою в часі від року 1919 до 1922 року (Др. Марітчак).

3) Нищення землеволодіння у Сх. Галичині (референт секр. Всеволод Гаврисевич).

4) Українські кооперативні організації Сх. Галичини і їх судьба під польською окупацією (референт Всеволод Гаврисевич).

5) Східно-галицький промисл і його будучність (референт п. Орест Даскалюк).

6) Податкова система та грошеві чинетьби населення Сх. Галичини для польскої держави (референт міністеріяльний радник Др. Волянський).

7) Примусові фінансові зарядження Польщі у Сх. Галичині і їх шкідливий вплив на українські банкові і господарчі інститути у Сх. Галичині (референт надінспектор Сероїчковський).

8) Торговельний білянс Сх. Галичини (референт Дир. Мирон Гаврисевич).

Фінансова Комісія доповниши себе вище згаданими референтами відбула чотири засідання на яких дотично усіх еляборатів усталено слідуючі директиви;

1) Всі поодинокі реферати повинни збігатися в одну тенденцію і цілість а саме їх задачею буде виказати, що Сх. Галичина може відограти важну ролю у наладженню загальноєвропейського господарчого життя, може дати своєю рільною продукцією, своїм промислом, своїм природним багатством, своїм географічним положенням, своєю консунцією чужої індустрії і нагодою до заробковання дуже много реальних вартостей для відбудови господарчого життя в Європі.

2) Памятаючи на се, що конференція в Генуї є господарчою конференцією, на якій найбільше значіння будуть мати оречення знатоків і памятаючи на се, що для знатоків буде більше цікавим се, що Сх. Галичина при відбудові господарчого життя в Європі може дати, а меньче цікавим буде се, що Східна Галичина має дожадання – всі рефенти мають здержатися від аргументацій політичної натури, а рівночасно старатися річевими аргументами виказати, що теперішний окупаційний режим, а взагалі всяка приналежність до Польщі убиває продукцію і значіння Сх. Галичини натомість заведення нормальних мирних відносин,

а саме, через признання державної незалежності для тої території буде пособляти продукцію на тій території і дасть можливість для загального добра використати природні багатства того краю.

У Відни не маємо потрібних матеріалів при помочи яких можна би було з прецізією обробити вище згадані теми.

Бракує статистичних дат різних законів і вірних фактів та обчислень, длятого всі референти зладили свої еляборати з памяти і при ужиттю тих неvistарчаючих дат, які можна було зібрати.

Всі они очікували, що надійдуть в час дати з краю о які ми просили у наших організацій а при помочи котрих можнаби було доповнити поправити і сильніше та вірніше уаргументувати поодинокі реферати. Коли до нині (21. марта) ті матеріали не надійшли а треба зладити еще остаточну редакцію, щоби з другими рефератами зложити органічну цілість фінансова Комісія відбула еще остаточну Наряду дня 20. марта 1922 року і має честь предложити сим слідуючі пропозиції;

Цілий еляборат на геноенську конференцію повиненби складати ся з трьох частей;

Перша часть малаби обнимати цілість матеріалу предстваленого у всіх еляборатах в той спосіб, що неначе булаби вступом обнимаючим зміст цілого еляборату, найважніщі аргументи зівалені в той спосіб, щоби тенденція яку має еляборат виражалася у тім вступі ясно при помочи найсильніщих аргументів.

Чужий знаток по перечитанню тої першої части мавби знайти в ній достаточну орієнтацію в цілім нашім питанню економічнім Сх. Галичини. Ту першу часть мавби зладити оден чоловік, щоби она предствалася під взглядом редакції змісту і форми як найкраще.

Друга часть складалаби ся з усіх предложених поодиноких еляборатів, які неначе поодинокі монографії обговорюють поодинокі теми самостійно.

На повну рівність тих монографій не можна вже числити, бо не вистарчає часу в тім напрямі предприняти

можливих редакційних змін, але комісія старалася найбільше разячі нерівності усунути.

Всеж таки перед відданем поодиноких еляборатів до перекладу на чужу мову мусить остаточний редактор перечитати всі ті еляборати і предприняти поправки чи доповнення, які буде уважати конечними.

З предложених рефератів найбільше викінчену форму має реферат про рільничу продукцію в Сх. Галичині то є реферат п. Струка. Його можнаби дати на чоло другої часті і коло него групувати другі реферати.

Дальше реферат про нищення землеволодіння і про галицькі кооперативи (референт Всеволод Гаврисевич), не потребує вже значніщих змін або доповнень.

Рівнож реферат про грошеві чинетьби і податки та систему податкову у Сх. Галичині (реферат Дра Волянського). Представляється заокругленою цілістю, яку вже тепер можна прийняти в незмінній формі.

Ті чотири реферати повинниби бути передовсім піддані остаточній редакції і віддані негайно до толковання.

Прочі чотири реферати повинниби бути по можности доповнені датами, які можливо надійдуть з краю, або які статистичний знаток буде мусів доповнити взглядно скорегувати. У всіх тих чотирьох еляборатах дається відчувати брак цифрового уаргументовання поставлених тез. Се відноситься передовсім до еляборату про промислову продукцію (п. Даскалюк) і до еляборату про примусові фінансові зарядження (п. Сероїчковський).

Еляборат про торговельний білянс Сх. Галичини (реферат Дир. Мирона Гаврисевича), є випрацьований по думці директив, щоби виказати активність того білянсу і зістав предложений через референта з тим застереженням, що він не маючи точних і повних статистичних матеріалів, мусів часто користати з цифр незгідних з собою та усталювати апроксемативно найвірніщу цифру. Сей еляборат мігби бути евентуально доповнений, або корегований еслиби

в найближчих днях надійшов з краю еляборат трактующий ту саму тему.

Трета часть малаби бути зложена у формі анексів. До тих анексів моглиби увійти крім найважніщих цетатів і рішень правно державної натури відносячихся до нашої території також статистичні табелі, які статистичний знаток мавби еше зіставити так як се на спільній конференції Вп. проф. Дра Рудницького і членів фінансової комісії було обговорене.

Всі вище згадані вісім еляборатів передається рівночасно під 1/ до вісім Урядови закордонних справ.

УРЯД УПОВНОВАЖЕНОГО ДИКТАТОРОМ
ДЛЯ ТОРГОВЛІ І ПРОМИСЛУ:

Відень, дня 21 марта 1922 року.

В. Сінгалевич

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326.
Машинопис. Оригінал.

№ 25
ДОВІРЕНИЙ ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА З ПРОХАННЯМ
ПІДТРИМАТИ ЗМАГАННЯ НАРОДУ
ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ГАЛИЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

25 березня 1922 р.

Довірочно!

Святійший Отче !

Територія Східної Галичини заселена від непамятних часів українським народом, що прийняв Християнство з Візантії, — але вже Галицький король Данило навязав зносини з Апостольським Престолом і звідси прийняв він титул короля Галичини і Володимирії (1253 р.). Король

Данило заложив нову столицю Галичини місто Львів, яку назвав так в честь свого сина Льва.

Дальшими етапами звязку української національної Церкви з Апостольським Престолом були: унія фльорентійська (1439) і унія берестейська (1596). Отся унія вдержалася на території Галичини досі, так як ціле українське населення сеї землі ісповідує Католицьку Церкву і непохитно придержується свого українського обряду.

Ані вікові змагання Польщі, щоби понизити унію і тим способом спольонізувати українське населення галицької землі, ані довголітна пропаганда царської Росії, щоби православієм висвободити український нарід галицької землі зпід польського переслідування, не захитали унію в нашім народі. Він остав по нинішний день вірний Католицькій Церкві і свому українському обрядови, вважаючи їх в найтящих злиднях свого життя: символом і захистом своєї української народности і свого ествування.

Сей нарід перебув тяжку пробу свого мучеництва в часі світової війни (1914–1918), коли польська адміністрація вказувала Австрії: вязнити українських уніятів Східної Галичини, за мними русофільські симпатії, а наступаюча російська армія вязнила їх і вивозила в глибину Росії за їх почування українсько-католицькі. На чолі сих царських вязнів станув наш улюблений архипастир: Митрополит Андрей Шептицький.

А в часі розпаду австро-угорської монархії, з кінцем жовтня 1918 р., українське населення Східної Галичини як значно переважаюча більшість всего населення сеї території (74 %), виконало своє право самовизначення і уконституувало на території Східної Галичини: Галицьку державу як Народну Републіку з Українською Національною Радою на

чолі, вибраною загальним правом голосовання. До Української Національної Ради увійшли: наш архієпископ Андрей Шептицький, оба наші єпископи: Перемиський і Станіславівський, як також представники всіх політичних партій.

Проти так уконституованої галицької держави, званої Західно-Українською Народною Републікою, виступила Польща вже в падолісті 1918 р. воєнним наступом, щоби здійснити свої імперіялістичні аспірації на Схід.

Для оборони своєї державної незалежності зорганізувала Галицька держава свою армію і боролась проти Польщі від падоліста 1918 до липня 1919, — коли Найвища Рада Мирової Конференції в Парижі своєю постановою з 25. червня 1919 р., припустила польській армії тимчасово окупувати Східну Галичину, прирікаючи, що про державне становище сеї території вона вирішить згідно з волею населення, то значить на підставі права національного самовизначення.

Наслідом отсеї постанови Найвищої Ради був примушений Галицький Уряд Української Національної Ради разом з галицькою українською армією тимчасово уступити поза границі Східної Галичини, що тепер остає під військовою окупацією Польщі.

Святійший Отче !

Великі держави Антанти як суверени Східної Галичини, по думці Сан-жерменського мирового договору (артикулу 91), на жаль не вирішили до сего часу про державну долю отсеї найблищої нашої вітчизни. Та Провидінне Боже присудило українському народови галицької землі тимчасом (1919—1922) витерпіти тисячі жертв під безпощадною військовою окупацією Польщі, — щоби побідити неправду.

Польща замикає українські інституції гуманітарні, культурні і господарські; кольтонізує наш край польськими кольтоністами спровадженими зпоза границь Східної Галичини і забирає землю українським хліборобам; не допускає українську молодь до університетської науки; немилосерно стягає з українського населення всякого рода контрибуції і данини, — та безправно на кождім кроці переслідує, вязнить і вигублює український нарід без ріжниць стану і віку, — тяжко зневажаючи навіть наші католицькі доми Божі і наше патріотичне духовенство, — щоби такими безправними способами присилувати наш український нарід до сполуки з польською державою.

Але український нарід галицької землі не впадає на дусі, а набирає нових сил з пролітої крові, бо твердо вірить в справедливість Божу і в покорі шле однодушно молитву за своє висвободженне з тяжкої неволі Польщі. Він бажає державної організації Східної Галичини як незалежної галицької держави, в якій гарантується обом народам: українському і польському рівні права, так що отсі оба народи відповідно їх чисельній силі малиб запоручену конституцією: участь в парляменті і в державній адміністрації. І тільки таке справедливе розв'язанне справи Східної Галичини усунулоб національні антагонізми та далоб сему нещасному краєви довго вижидану спромогу щасливого розвою.

Святійший Отче !

В незалежній галицькій державі вільних народів стане вперше католицька унія державною церквою; тут вона виступить в повнім блеску і буде мати силу приєднати Схід до Католицької Церкви, і тоді здійсняться памятні слова папи Урбана VIII., звернені до галицько-володимирських Українців: про їх місію навернення Сходу до Католицької Церкви.

Колиж-би Східну Галичину насильно приділено до Польщі, проти закона національної справедливости і проти волі українського народу як значно переважаючої більшости цілого населення сеї території, тоді піде повним розгоном польської самоволі: переслідування українських уніятів галицької землі, щоби їх перетворити на Поляків, так як було за давньої Польщі, так як Поляки намагались робити за часів австро-угорської монархії і так як вони тепер вже роблять, користаючи з тимчасової окупації Східної Галичини, а тоді Католицька унія стратить свою основу і буде відстрашаючим маревом на Сході Європи.

Тому український нарід галицької землі молить Бога, щоби визволив його із неволі Польщі та прибігає до Апостольського Престола і просить Тебе, Святійший Отче:

допоможи нам Твоім Святим словом, щоби замість моря сліз і крови станула чим скорійш незалежна галицька держава свободних народів, для слави Бога і мира на землі.

Отсю мольбу передає до Твоїх стіп вірний син Католицької Церкви —

Президент Української Національної Ради
Галицької Републики

Д-р **Евген Петрушевич**, в. р.

Відень, 25 марта 1922.

Архів Ордена ЧСВВ, Рим, ф. Митрополита Андрея Шептицького.
Лист Є. Петрушевича від 25 березня 1922 р.

№ 26
ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ ГАЛИЦЬКОЇ
РЕСПУБЛІКИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА
ТА УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ ГАЛИЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО ДО ГЕНРІ ІНСАБАТО (РИМ)

29 березня 1922 р.

A

Monsieur le Dr Henri I n s a b a t o

a Rome.

En considération de Votre persévérant et incessant travail pour la reconnaissance de l'indépendance de la République Ukrainienne Occidentale, je Vous nomme conceiller politique de notre Mission Diplomatique en Italie, étant certain que par Vos si bons conseils, Vous nous aiderez a parfaire l'oeuvre de reconnaissance de notre indépendance politique et ainsi a réaliser au plus vite notre cordial désir de véritable coopération amicale, politique et économique entre l'Italie et la Galicie Indépendante.

Cette nomination est valide jusqu'à son rappel.

Vienne, le 29 Mars, 1922.

Печатка

E. Petpouchewytc
Président du Conseil National Ukrainien
de la République Galicienne.

Печатка

Dr Kost' Lewytskyj
Ministre des Affaires Etrangères
de la République Galicienne.

No. 167/Prés. D
II 16/922.

№ 27

**УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ ДЛЯ ГЕНУЕЗЬКОЇ
МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ “УЗАСАДНЕННЯ
СПРАВИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ”***

Березень 1922 р.

**PREUVES
pour l'Indépendance de la
Galicie Orientale**

Mars 1922

ÉDITION DE LA PRÉSIDENTE DU CONSEIL NATIONAL UKRAINIEN

**L'indépendance de la Galicie Orientale nécessaire
à la Paix en Orient.**

1° Le règlement de cette question **intéresse surtout trois facteurs**: la population ukrainienne comme majorité prépondérante qui appuyée sur le droit de libre disposition exige son propre état; la Pologne qui voudrait bien retenir pour soi la Galicie Orientale et cela en vue de fins économiques et de son expansion vers l'Orient, et la Russie (non-bolchéviste) qui s'appuie sur le Traité de 1915 en vue de ses tendances d'unir tous “les territoires russes” en une unique Russie.

2° Il est indéniable que la population ukrainienne a pour elle le droit le plus stable: **le droit de libre disposition.**

* Див. док. від 20 січня 1922 р.

3° Le Gouvernement du Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale adopta cette résolution: ne pas appartenir ni à la Pologne, ni à la Russie, mais organiser **un Etat Galicien Indépendant** de nations libres, et il n'y a qu'une telle solution qui soit juste et efficace dans l'intérêt de la population de ce territoire dans l'intérêt aussi de la Pologne, de la Russie et de la paix en Europe Orientale.

4° Les populations ukrainienne, polonaise et aussi juive n'auront pas de causes de mécontentement, lorsqu'ils jouiront d'une égalité absolue de droits tels les Français, les Allemands et les Italiens en Suisse et lorsqu'ils trouveront le bien-être dans leur patrie et Etat commun. Cet Etat Indépendant, par son étendue et ses richesses naturelles leur procurera de plus grands avantages que ceux que la Suisse assure à ses habitants.

5° L'Etat Galicien Indépendant en possession des territoires qu'il revendique, ne peut **avoir de causes pour faire la guerre** avec qui que ce soit et ne fera naturellement qu'une politique militaire défensive, et si la Pologne abandonne ses projets impérialistes sur la Galicie Orientale, alors elle aura de l'Etat Galicien un bon voisin, prêt à signer avec elle non seulement une alliance militaire défensive mais aussi les plus favorables traités commerciaux économiques.

6° Si le droit d'autodisposition de la population est reconnu à la population de Galicie et que grâce à lui soit constitué l'Etat Galicien Indépendant, alors la **Russie n'aura pas le droit d'en appeler à la convention de 1915 en contradiction avec la volonté de la population** ni en général soutenir quelque prétention que ce soit au territoire galicien et ainsi disparaîtra le foyer de conflits militaires entre la Pologne et la Russie et ce sera une des causes de la pacification de l'Europe Orientale. C'est l'attitude déjà prise par la Délégation des

Soviets de la Russie à la Conférence de la Paix de Riga (24 Septembre 1920).

7° **Si contrairement à la volonté** de la population ukrainienne de la Galicie Orientale qui forme en ce pays une énorme majorité (plus de 70%) on unit sous quelque forme que ce soit la Galicie Orientale à la Pologne, la population ukrainienne n'acceptera jamais cet acte de violence, bien plus, dans son mécontentement s'apera la Pologne à l'intérieur et cherchera à l'extérieur toute occasion chez les Etats voisins, ce qui **conduira infailliblement à un conflit militaire entre la Pologne et la Russie**, et alors non seulement la Pologne perdra la Galicie Orientale mais s'en sera fait un éternel ennemi.

8° C'est pourquoi l'organisation d'un Etat Indépendant Galicien est aussi une sécurité pour l'avenir de la Pologne. **L'Etat Galicien situé sur les frontières de l'Europe Orientale et Occidentale, délivrera la Pologne du soin d'entretenir une armée considérable** et formera un corridor libre pour lier des relations économiques avec l'Orient Européen.

9° Et agissant ainsi les Principales Puissances de l'Entente poseront une importante étape dans la réglementation des relations internationales de l'Europe qui deviendra le modèle de la justice nationale, car cela brisera la lame des accaparements impérialistes de toutes parts et causera **la consolidation des relations dans le prochain Orient Européen** et aussi la paix et la confiance entre les nations les plus proches.

10° Ce projet du Gouvernement du Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale présenté aux Puissances de l'Entente est **la plus extrême concession que peut faire la majorité ukrainienne de la Galicie Orientale**, car il

accorde aux minorités nationales les mêmes droits qu'à la majorité nationale – **en vue de donner ainsi la paix à toutes les nations du territoire galicien et de faciliter un travail commun.** C'est pourquoi nous espérons que les Principales Puissances de l'Entente seront les protecteurs de cette grande et noble idée.

Base politique légale de la Galicie Orientale comme République Galicienne.

1° La Galicie Orientale (Galicie), territoire situé entre l'Europe Centrale et Orientale, comprend une superficie de 55.300 km² avec une population de 5.450.000 habitants dont 74,4% sont Ukrainiens, 12,1% Polonais, 12,3% Juifs et environ 12,1% Allemands.

2° Ce territoire appartenait à l'ancienne monarchie austro-hongroise. Au temps de la chute de cette monarchie, au commencement de Novembre 1918, la population ukrainienne de la Galicie Orientale, comme majorité très prépondérante usant se son droit d'autodisposition, **constitua sur le territoire de la Galicie Orientale son Etat Galicien** comme République Démocratique avec son Parlement (Le Conseil National Ukrainien) et son Gouvernement (Le Secrétariat d'Etat).

3° Contre l'Etat Galicien, appelé République Démocratique Ukrainienne Occidentale, **la Pologne** dès Novembre 1918 commença la guerre afin d'assouvir ses désirs impérialistes.

4° Pour défendre son indépendance l'Etat Galicien organisa une armée comptant plus de 120.000 hommes et combattit contre la Pologne de Novembre 1918 à Juillet 1919 – **alors que le Conseil Suprême de la Conférence de la Paix dans sa décision du 25 Juin 1919** permit à l'armée polonaise

d'occuper temporairement la Galicie Orientale, mais le Conseil Suprême promit alors solennellement que quant au statut politique de ce territoire il décidera lui-même selon la volonté de la population, c. à. d. selon le droit d'autodisposition nationale.

5° Comme suite de cette décision du Conseil Suprême, le Gouvernement Galicien ainsi que l'armée ukraïno-galicienne furent forcés **d'aller temporairement au-delà des frontières de la Galicie Orientale** tandis que ce pays restait sous l'occupation militaire polonaise.

6° Ensuite par le Traité de Paix conclu le 10 Septembre à Saint Germain, les Principales Puissances de l'Entente, à la place de l'Autriche prirent formellement pour elles-mêmes tous les droits de souveraineté sur la Galicie Orientale, de telle sorte que **le Conseil Suprême la Conférence de la Paix est maintenant le seul forum compétent pour régler le statut politique de la Galicie Orientale.**

7° Le Conseil Suprême indiquant provisoirement les frontières de la Pologne à l'Est dans son Assemblée du 8 Décembre 1919 traça aussi les **frontières entre la Pologne et la Galicie Orientale** (tracé appelé ligne Curzon), confirmant encore que la Galicie Orientale se trouve au-delà des frontières de la Pologne.

8° Dans sa Conférence du 11 Juillet **1920 à Spa** le Conseil Suprême vota la proposition d'assembler la Conférence de la Paix à Londres où la question de la Galicie Orientale devait être résolue avec la participation des délégués de ce pays.

9° Dans le Traité conclu le 1er Août 1920 à Sèvres entre les Principales Puissances de l'Entente d'une part, la Pologne, le Tchecoslovaquie et la Roumanie d'autre part, l'on traça les

frontières de la Tchécoslovaquie et de la Roumanie avec la Galicie Orientale comme avec un territoire distinct.

10° Mais en même temps, selon la sus-nommée décision du 25 Juin 1919, la Pologne détient encore la Galicie Orientale sous son occupation militaire dont elle s'en sert pour y détruire la population ukrainienne, population autochtone et formant l'immense majorité dans le territoire galicien oriental. Et sur la demande du Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale, **le Conseil de la Société des Nations dans sa décision du 23 Février 1921**, prenant en considération la pénible position où se trouve la population ukrainienne sous l'occupation polonaise en Galicie Orientale, **attira l'attention du Conseil Suprême** sur l'opportunité de régler le statut politique de la Galicie Orientale et dans ce but remit les matériaux rassemblés à la Conférence des Ambassadeurs à Paris.

11° Le Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale vu l'approche d'une prompt solution de la question galicienne présenta en Mai 1921 aux Principales Puissances de l'Entente **un projet intitulé : Principes de l'Organisation Politique de la République Galicienne Indépendante**, dans lequel l'on garantit aux trois nations de ce territoire : ukrainienne, polonaise et juive des droits politiques égaux de telle sorte que les deux minorités nationales (Polonais et Juifs) selon leur force numérique auraient de par la Constitution : leur part dans le gouvernement et l'administration. Une telle juste solution de la question galicienne orientale éteindrait les conflits nationaux et donnerait au pays même la possibilité de se développer avec facilité culturellement, économiquement et politiquement.

12° Mais l'aggravement des relations internationales au sujet de la Haute Silésie, au mois d'Août 1921 causa que l'on

remit à plus tard la solution de la question galicienne orientale. Mais entre temps **la position de la population ukrainienne en Galicie Orientale s'empire de jour en jour**. Les Polonais colonisent le pays par des colons venus de Pologne ; ferment les écoles Ukrainiennes ainsi que les institutions culturelles, humanitaires et économiques; depuis déjà trois ans défendent à la jeunesse ukrainienne les études universitaires ; emprisonnent illégalement les Ukrainiens ; excluent les fonctionnaires ukrainiens des emplois civils ; divisent illégalement la Galicie Orientale en départements polonais (voivodies) et les rattachent à la Pologne, enfin exécutent par force contrairement à la volonté de la population ukrainienne la-statistique d'Etat polonais et le dénombrement de la population galicienne orientale afin de démontrer faussement un gros pourcentage de la population polonaise, afin de forcer la population à se reconnaître citoyens polonais et, par de tels moyens illégaux, afin **d'enlever au Conseil Suprême le droit de régler le statut politique de la Galicie Orientale**.

13° C'est pourquoi dans le but d'accélérer la solution de la question galicienne et par ce **fait la délivrance** de la population ukrainienne de l'esclavage polonais, le Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale, en ces derniers temps, se tourna de nouveau, vers la Société des Nations en la priant d'user de son intervention pour hâter la solution de cette" question.

14° Vu cela, **l'Assemblée générale de la Société des Nations à Genève par sa résolution votée à l'unanimité le 27 Septembre 1921** dans l'intérêt de la paix et de la justice nationale exprima le vœu: sur l'opportunité de régler à une date prochaine le statut politique de la Galicie Orientale.

15° Et c'est ce règlement qu'attend la nation ukrainienne de la Galicie Orientale non seulement dans l'intérêt de sa délivrance mais aussi dans l'intérêt de la paix, car la République Galicienne Indépendante cessera d'être le foyer de conflits nationaux entre la Pologne et la Russie et deviendra une importante étape de la Paix dans l'Orient Européen.

Vienne, le 20 Octobre 1921.

Dr. Eugène Petroushevytsh m. p.

Président du Conseil National Ukrainien
de la République Galicienne.

Dr. Constantin Lewytsky m. p.

Ministre des Affaires Etrangères
de la République Galicienne.

Principes de l'organisation politique de la République Galicienne*

I. Souveraineté d'Etat.

Art. 1.

La République Galicienne est un Etat indépendant et souverain. Les droits de souveraineté dans cet Etat appartiennent à l'ensemble de ses citoyens.

II. Territoire de l'Etat.

Art. 2.

Le territoire de la République Galicienne est borné au Nord, à l'Est et au Sud par les frontières de l'ancienne province autrichienne de Galicie et s'étend à l'Ouest couvrant le territoire ethnographique ukrainien jusqu'à Przemysl (inclusivement), de telle sorte que jusqu'à Sianok, la rivière Sian forme la frontière occidentale et que la ligne du chemin de fer de Lupkow avec le pays limitrophe des Lemkes, appartiennent au territoire de la République Galicienne.

Feront aussi partie du territoire de la République Galicienne ces régions ethnographiques ukrainiennes qui lui seront accordées par les Principales Puissances Alliées.

III. Nationalités d'Etat.

Art. 3.

En Galicie Orientale sont reconnues comme principales, les nationalités suivantes: Ukrainienne, Polonaise et Juive. Elles

* Présentés aux Gouvernements des Principales Puissances de l'Entente, à la Conférence des Ambassadeurs et à la Société des Nations le 30 Avril 1921.

jouissent de droits égaux dans le domaine de la vie publique. Les autres nationalités dans l'Etat forment les minorités nationales qui sont assurées de leurs droits et protection par la Constitution.

IV. Forme du Gouvernement.

Art. 4.

La République Galicienne est un Etat légal ayant une forme républicaine de Gouvernement. Son but est le bien-être général tant moral que matériel de ses citoyens. Sur ces bases doit s'appuyer l'organisation de l'Etat.

V. Les droits généraux des citoyens.

Art. 5.

La République Galicienne assure à ses citoyens les droits suivants :

1° Droit général de citoyen de l'Etat Galicien.

Jusqu'au règlement de la question d'indigénat de la République Galicienne par voie d'une loi, jouiront du droit de citoyen de la République Galicienne les personnes qui, sur le territoire de cet Etat obtinrent le droit de citoyen selon les lois en vigueur dans ce territoire le 1er Novembre 1918, ensuite, les enfants légitimes et naturels de ces citoyens nés après le 1er Novembre 1918 et les étrangers du sexe féminin qui après le 1er Novembre 1918 ont contracté un mariage légal avec des hommes jouissant le 1er Novembre 1918 du droit de citoyen sur le territoire de cet Etat.

2° Devant l'Etat et ses lois, tous les citoyens sont égaux.

3° Toutes les fonctions publiques sont accessibles à tous les citoyens.

4° Chaque citoyen de l'Etat a le droit de libre séjour et de disposition de ses biens.

5° Chaque citoyen a, sous réserve d'observer les conditions générales, le droit de la liberté de travail dans tout le territoire de l'Etat, ainsi que le droit de choisir son métier et de s'y perfectionner.

6° Toute restriction de la liberté personnelle des citoyens est interdite. Par ce fait, toute forme de l'esclavage, tout travail forcé et tout tribut en faveur de particuliers ou de Sociétés sont défendus dans l'Etat. Les prestations obligatoires du travail en faveur de l'Etat, ne sont admissibles que sur la base des stipulations expresses des lois respectives. L'arrestation d'un citoyen par les organes publics ne peut avoir lieu que dans les cas prévus par la loi.

7° Le droit d'inviolabilité du domicile est assuré. Les perquisitions domiciliaires par les organes publics ne peuvent avoir lieu que dans les cas prévus par la loi.

8° Le secret des lettres et autres correspondances est inviolable. Les lettres et autres correspondances ne peuvent être saisies que par les organes publics dans le cas d'arrestation légale ou bien d'une perquisition domiciliaire en temps de guerre ou bien par l'ordre du tribunal de justice d'après les stipulations des lois en vigueur.

9° Les citoyens ont le droit d'organiser des réunions et de fonder des associations. L'exercice de ces droits sera réglé par des lois spéciales.

10° Tout citoyen a le droit d'énoncer en public ses pensées et ses convictions par la parole, l'écriture, l'imprimerie ou bien de les représenter par des images autant que le permettent les lois. La presse ne peut être soumise à la censure ni limitée

par un système de concession. Le débit postal ne peut pas être retiré aux journaux édités dans le pays.

11° Tout citoyen jouit du plein droit de liberté de conscience. La jouissance des droits politiques de citoyen n'est nullement conditionnée par sa croyance; les droits et devoirs politiques du citoyen ne peuvent cependant être limités d'aucune façon par sa religion.

Aucun citoyen ne peut être forcé à n'importe quelle prestation (dîme) au profit des institutions et des besoins d'une autre confession.

Les citoyens de la même confession forment une unité distincte et autonome dans les affaires intérieures de confession et qui gère elle-même les institutions, fondations et capitaux affectés aux buts confessionnels et aux oeuvres de bienfaisance ; pourtant, la situation juridique publique de ces unités confessionnelles est réglée par les lois générales d'Etat.

12° Toute instruction est libre si elle ne menace pas l'existence de l'Etat et ne l'empêche pas de réaliser son but.

Tout citoyen de l'Etat a droit à l'instruction dans les écoles primaires, les écoles secondaires (aussi bien dans les lycées que dans les écoles professionnelles) de même qu'à l'Université et autres écoles supérieures.

L'instruction primaire est obligatoire.

Tout citoyen a le droit de former des institutions d'enseignement et d'éducation à condition qu'il démontre d'une manière légale sa capacité en la matière.

La direction suprême de l'enseignement scolaire et la surveillance de toutes les écoles et institutions appartiennent à l'Etat.

L'instruction privée n'est sujette à aucune restriction.

VI. Le Conseil d'Etat.

Art. 6.

Le pouvoir législatif dans la République Galicienne est exercé par toute la population par l'entremise de ses représentants élus d'après le suffrage universel, sans distinction de sexe, égal, direct, secret et proportionnel. Ces représentants forment le Conseil d'Etat de la République Galicienne et tous les citoyens du pays sont soumis à ses lois.

Art. 7.

A la compétence du Conseil d'Etat, en tant que corps législatif, appartiennent toutes les questions qui se rapportent à l'Etat, à son territoire et à ses citoyens; lui appartiennent également les questions des traités avec les autres Etats et la ratification des décisions sur la guerre ou la paix.

Art. 8.

Le Conseil d'Etat manifeste de même la volonté du peuple par des déclarations et exerce le droit de contrôle sur toute l'administration du pays.

Art. 9.

Les élections des députés au Conseil d'Etat ont lieu pour une période de 5 ans d'après le principe des listes nationales, à savoir: les nationalités ukrainienne, polonaise et juive élisent leurs députés chacune séparément et les minorités nationales toutes ensemble.

La répartition numérique des mandats de députés entre les nationalités est réglée par la loi électorale sur la base de la force numérique de chaque nationalité par rapport au nombre total de la population de l'Etat.

Art. 10.

Le Conseil d'Etat, une fois élu, élit lui-même, parmi les députés, le président du Conseil d'Etat et quatre vice-présidents. Le président du Conseil d'Etat doit être de nationalité ukrainienne. Au moins un vice-président doit être de nationalité polonaise et un de nationalité juive.

VII. Le Président de l'Etat.

Art 11.

A la tête de la République Galicienne se trouve le Président de l'Etat élu par toute la population de la République Galicienne pour une période de 6 ans d'après une loi électorale spéciale, selon le suffrage universel, sans distinction de sexe, égal, direct et secret.

Art. 12.

Le Président de la République prend, après son élection, possession du pouvoir à lui conféré par le peuple et prête, au Conseil d'Etat, devant son Président, le serment solennel qu'il accomplira la charge suprême qui lui a été confiée, consciencieusement, avec dévouement et en accord avec la volonté souveraine de la nation manifestée par les lois de l'Etat.

Art. 13.

Le Président de la République Galicienne représente l'Etat selon les lois en vigueur.

Il nomme les ministres dont le nombre est fixé par le Conseil d'Etat, il accepte la démission des ministres ou les démet de leurs fonctions; il est le Commandant en Chef de l'Armée, il nomme les commandants et les chefs militaires ainsi que les officiers de l'armée; il conclut les traités avec d'autres

Etats avec le consentement du Conseil d'Etat et décide avec le Conseil des Ministres de la Paix et de la guerre mais il est tenu de présenter sans retard une telle décision à la ratification du Conseil d'Etat.

Art. 14.

Le Président de la République Galicienne convoque le Conseil d'Etat, le renvoie. ou le dissout. Il sanctionne les lois décrétées par le Conseil d'Etat.

Sa décision, soit approbative, soit désapprobative, doit avoir lieu pendant les 30 jours qui suivent la remise à la sanction de la loi votée par le Conseil d'Etat. Lorsque la sanction est refusée, la loi est renvoyée sans retard aux débats du Conseil d'Etat et lorsqu'au Conseil d'Etat les deux tiers des voix valides votent de nouveau la même loi, intégralement, alors, la loi votée acquiert sans sanction sa validité.

Art. 15.

Au Président de la République appartient la nomination des Hauts Fonctionnaires d'Etat. La nomination des fonctionnaires subalternes appartient aux ministres respectifs.

Art. 16.

Le Président de la République a le droit d'abolir un procès en cour criminelle, de réduire la peine et de gracier complètement.

Art. 17.

Le Président de la République signe les actes d'Etat qui doivent être contresignés par le Ministre responsable.

VIII. Le Ministère d'Etat.

Art. 18.

Le Président de la République exécute, par l'intermédiaire des ministres responsables et des fonctionnaires subordonnés à eux, la volonté de tout le peuple, volonté manifestée par les lois. Le Ministère d'Etat dirige tous les services de l'Etat, met en vigueur les lois votées par le Conseil d'Etat et émet des décrets concernant l'exécution des lois.

Art. 19.

Le Ministère d'Etat se compose du Président des Ministres et des Ministres pour les divers ressorts dont le nombre est fixé par le Conseil d'Etat.

Art. 20.

Le Président des Ministres et les Ministres d'Etat sont nommés par le Président de la République et prêtent devant lui serment d'exécuter consciencieusement les lois de l'Etat et de défendre le bien général des citoyens.

Art. 21.

Le Président des Ministres et tous les Ministres d'Etat sont responsables devant le Conseil d'Etat pour tous les actes concernant l'exercice de leurs fonctions. Dans le cas d'omission dans leurs devoirs légaux ou bien de violation des lois, ils peuvent être traduits devant un tribunal spécial sur la proposition du Conseil d'Etat votée par les deux tiers des députés dont plus de la moitié doit y participer.

IX. Les droits des Nationalités.

Art. 22.

Les écoles primaires et secondaires doivent être organisées selon le besoin, séparément pour chacune des trois principales nationalités et l'enseignement dans ces écoles doit être donné dans la langue maternelle des étudiants.

Les citoyens des minorités nationales peuvent suivre les cours dans toutes les écoles selon leur propre choix. Autant que possible doivent être organisées, selon le besoin aussi pour les minorités nationales, des écoles primaires et secondaires.

Le statut des Universités et autres instituts de Hautes Etudes qui sont accessibles à tous, est réglé par des lois spéciales.

Art. 23.

La langue officielle du service intérieur de toutes les Autorités de la République Galicienne est l'Ukrainien.

Les langues officielles pour les rapports oraux ou écrits entre les Autorités d'Etat et la population dans la République Galicienne sont: l'Ukrainien, le Polonais et le Juif. Les citoyens, les corporations et institutions reçoivent des Autorités et du Gouvernement les réponses à leurs écrits ukrainiens, polonais ou juifs, dans la langue dont ils se sont servis. Le premier alinéa de cet article ne préjuge en rien les droits des autorités autonomes qui peuvent établir pour elles une autre langue officielle du service intérieur, c'est-à-dire, le polonais ou le juif.

Art. 24.

Les débats officiels doivent être menés et les procès verbaux dressés dans une des langues mentionnées selon la nationalité du parti en cause.

Art. 25.

Les lois, les décrets d'Etat et les avis officiels doivent être promulgués dans les trois langues mentionnées.

Art. 26.

Dans la mesure du possible et selon le besoin réel, on doit tenir compte des langues des minorités nationales.

Art. 27.

La nomination des membres du ministère d'Etat a lieu selon le système proportionnel, c. à. d. se basant sur la force numérique des nationalités en rapport avec le nombre total de la population de l'Etat.

Art. 28.

De même dans la distribution de toutes les autres fonctions publiques on doit prendre en considération la proportion numérique des diverses nationalités de l'Etat.

Art. 29.

Seuls, les citoyens qui possèdent à perfection au moins deux langues des nationalités reconnues dans l'Etat, peuvent être nommés fonctionnaires et employés de la République Galicienne.

Tous les fonctionnaires et employés d'Etat prêtent serment d'observer la fidélité envers la République Galicienne et de remplir consciencieusement les devoirs qui leur sont imposés par les lois.

X. La Justice.

Art. 30.

Toute la justice dans l'Etat est exercée au nom de la République Galicienne.

Les verdicts et les sentences sont prononcés au nom de la République Galicienne.

Art. 31.

Les juges, dans l'exercice de leurs fonctions, sont souverains et indépendants.

Les tribunaux n'ont pas le droit d'examiner la validité des lois promulguées légalement, mais ils ont le droit de statuer sur la validité des ordonnances en suivant le cours des instances prévu par les lois.

Art. 32.

Les débats sur les causes civiles et criminelles devant les tribunaux sont oraux et publics.

Art. 33.

L'Etat et ses fonctionnaires de la Justice peuvent être poursuivis devant les tribunaux dans le cas d'une atteinte portée aux lois par ces magistrats dans l'exécution de leurs fonctions.

Cette procédure sera réglée par une loi spéciale.

XL L'Administration.

Art. 34.

L'exécution du droit administratif appartient aux autorités administratives.

Ces autorités sont obligées d'observer dans leurs fonctions les lois en vigueur et ne sont liées par aucun décret ou instruction qui ne serait pas conforme aux stipulations des lois.

Art. 35.

L'organisation et la compétence des autorités administratives d'Etat et celles des autorités autonomes seront précisées par des lois spéciales.

Art. 36.

L'Etat et ses fonctionnaires administratifs peuvent être poursuivis devant les tribunaux dans le cas d'une atteinte portée aux lois par ces magistrats dans l'exécution de leurs fonctions.

Cette procédure sera réglée par une loi spéciale.

Art. 37.

Sur les plaintes des citoyens au sujet de la violation des droits politiques qui leur sont garantis par la constitution de l'Etat, statuera en dernière instance le tribunal administratif après qu'elles auront passé par toutes les instances administratives.

XII. L'Armée.**Art. 38.**

La République Galicienne entretient pour la défense de l'Etat et de ses frontières une armée régulière renforcée en cas de besoin sur la base du service militaire obligatoire.

Dans le cas où la sécurité publique et l'ordre dans l'Etat sont menacés, les diverses unités de cette armée peuvent être employées, sur l'ordre du Président de la République, pour rétablir la paix et l'ordre dans le pays.

Disposition transitoire sur la formation de la République Galicienne Indépendante.

Art. 39.

Pour mettre en vigueur les décisions des Principales Puissances Alliées et Associées au sujet de la formation d'un Etat Galicien Indépendant selon le statut ci-dessus arrêté sera constituée une "Commission Interalliée pour l'Etat Galicien" à laquelle chacune des Principales Puissances Alliées délèguera un représentant.

Art. 40.

Pour réaliser la tâche exposée ici et pour donner à la population locale la possibilité d'y coopérer, la commission ainsi constituée créera: "Le Conseil d'Administration" dont feront partie sept représentants délégués par le Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale au nom de la population ukrainienne, trois représentants délégués par l'organisation centrale politique polonaise au nom de la population polonaise, et deux représentants délégués par l'organisation centrale politique juive au nom de la population juive.

Le Conseil d'Administration est placé sous le protectorat de la Commission Interalliée pour l'Etat Galicien.

Art. 41.

La Commission Interalliée pour l'Etat Galicien remettra de suite au Conseil d'Administration tout pouvoir politique et militaire dans le territoire de la République Galicienne. Le Conseil acquerra par ce fait, le droit de nommer les fonctionnaires, de prendre la gérance des fonds de l'Etat et de percevoir les impôts ; il aura aussi le droit d'exécuter ses arrêts, soit à l'aide des organes locaux de sûreté, soit à l'aide des forces militaires formées de la population du pays.

Art. 42.

Les droits et devoirs du Conseil d'Administration sont:

a) D'ordonner, au plus tard dans l'espace de trois mois à partir du jour de la prise en possession du pouvoir, les élections au Conseil d'Etat prévues par le présent statut.

b) D'ordonner dans l'espace de six semaines suivant l'élection du Premier Président, prévue dans le même statut.

c) De convoquer, au plus tard 14 jours après l'élection du Président de la République, le Conseil d'Etat pour sa première séance sous la présidence du plus âgé et pendant laquelle, le Président prêtera serment conformément aux stipulations du présent statut. Immédiatement après la prestation du serment par le Président de

la République et la communication annonçant la formation du "Ministère d'Etat", le Conseil d'Administration déposera ses pleins pouvoirs entre les mains de la Commission Inter-alliée pour l'Etat Galicien et remettra l'administration avec les fonds d'Etat aux mains du Président après quoi, sa tâche sera achevée.

Règlement d'élections au Parlement de la République Galicienne*

Art. I.

Composition du Parlement (Conseil) d'Etat.

Le Parlement de la République Galicienne est composé de 211 députés: dont 148 de nationalité ukrainienne, 33 de nationalité polonaise, 25 de nationalité juive et 5 des autres minorités nationales (allemande etc.) choisis par suffrage universel, égal sans distinction de sexe, secret, direct et proportionnel.

Art. II.

Districts électoraux.

§ 1. Pour les élections au Parlement d'Etat le territoire de la République Galicienne est partagé en districts électoraux:

- a) Pour la nationalité ukrainienne, en 11 districts,
- b) pour les nationalités polonaise et juive en 5 districts,
- c) pour les autres minorités nationales (allemande etc.) un district électoral comprenant tout le territoire de la République Galicienne. (Voir page 30 la liste des districts électoraux.)

§ 2. Les territoires des districts judiciaires et des communes sont compris suivant leur signification comme ils étaient le 1er Novembre 1918.

* Présenté aux Gouvernements des Principales Puissances de l'Entente, à la Conférence des Ambassadeurs et à la Société des Nations le 25 Juillet 1921.

Art. III.

Droit de vote et d'éligibilité.

§ 3. Le droit de vote aux élections pour le Parlement d'Etat appartient aux citoyens de la République Galicienne, sans distinction de sexe, qui dans l'année précédant les élections ont terminé leur 24e année.

Chaque électeur a le droit de voter dans la commune, où, le jour de l'inscription pour les élections, il habite ordinairement.

§ 4. Sont éligibles les citoyens de la République Galicienne, sans distinction de sexe, qui avant le jour des élections ont terminé leur 30e année.

§ 5. Les citoyens qui servent dans l'armée n'exercent pas leur droit de vote, toutefois ils conservent leur droit d'éligibilité (§ 4) à moins qu'ils ne servent activement dans l'armée ou dans la gendarmerie.

§ 6. Sont privées du droit de vote et d'éligibilité : 1° les personnes totalement ou partiellement en tutelle, 2° les personnes condamnées légalement pour quelque crime, ou bien pourras de vol, détournement de fonds, tromperie, et coopération à ces méfaits; – pour divorce (§§ 460, 461, 463, 464, et 512 du code), – pour des délits contre les §§ 2, 3 et 4 du décret au sujet de l'usure daté du 12 Octobre 1914 No 275 du Journal des lois de l'Etat; ou bien contre le § 5 de la loi du 24 Mai 1885 No. 89, Journal des lois de l'Etat – pour crime ou faute contre les décrets § 20, 21, 22, 23 du 24 Mars 1917 No. 131 du Journal des lois de l'Etat, ou bien pour délit contre les décrets du 26 Janvier 1907 No. 18 ibid. Les suites de la condamnation cessent:

a) dans les crimes énumérés dans § 6 No. 1–10 des lois du 15 Novembre 1867 No. 131, Journal des lois de l'Etat, avec le terme de la peine,

b) dans les autres crimes 5 ans après la fin de la peine lorsque le coupable a été condamné pour le moins à 5 ans de prison, dans les autres cas, trois ans,

c) dans les délits §§ 3, 5, 7, 8 et 10 de la loi du 26 Janvier 1907 No. 18, Journal des lois de l'Etat, 6 ans après la fin de la peine;

d) pour les autres méfaits indiqués ici, un an après l'accomplissement de la peine.

3. Sont encore privés du droit de vote et d'éligibilité les propriétaires de maisons de débauche notées par la police.

4. Les personnes à qui on a enlevé le droit de tutelle sur leurs enfants aussi longtemps que ces enfants demeurent sous cette tutelle étrangère, en tout cas dans l'espace de trois ans après la sentence.

Art. IV.

Commissions Electorales.

§ 7. Pour faire les élections sont formées.:

a) La Principale Commission Electorale siégeant à Léopol ville capitale ;

b) des Commissions Electorales de districts siégeant dans les tribunaux d'arrondissements, et

c) des Commissions Electorales de communes siégeant dans les communes. Dans les communes qui ont une population surpassant 2.000 âmes, le Conseil communal peut en cas de besoin créer plusieurs endroits de votation en formant en même temps pour eux des commissions électorales distinctes.

§ 8. La Principale Commission Electorale pour les élections est composée du délégué du Ministère de l'Intérieur comme chef, de dix membres et leurs cinq remplaçants nommés par le Conseil des Ministres. Quatre membres de la dite Commission

doivent être juges. Quant à la nomination des membres non juges de cette Commission on doit prendre en considération les nationalités de l'Etat.

§ 9. La Commission Electorale du District est composée: du Commissaire du District dans l'endroit où siègent les tribunaux d'arrondissement ou de son remplaçant, comme chef, et de 12 membres ainsi que 6 remplaçants nommés par la Principale Commission Electorale. Trois membres doivent être juges.

Quant à la nomination des membres non-juges de cette Commission on doit prendre en considération les nationalités de l'Etat.

§ 10. La Commission Electorale des Communes est composée du maire de la Commune (bourgmestre, commissaire communal) ou bien de son remplaçant, comme chef, et de 4 membres; dans les endroits comptant plus de 10.000 âmes de 8 membres avec 2 ou 4 remplaçants tous élus par le Conseil Communal (ou latéral).

Dans les communes où il n'y a pas de tels conseils, le commissaire civil du district nomme les membres et remplaçants de la Commission Electorale. Quant à la nomination des membres de cette Commission on doit prendre en considération les rapports nationaux.

§ 11. La fonction de membre des Commissions Electorales est un devoir honorifique et public. Aux membres étrangers de cette Commission et aux membres qui ne reçoivent pas de salaire officiel permanent on doit payer une compensation journalière. Les membres de la Commission Electorale en commençant leur service font serment d'accomplir leurs devoirs consciencieusement et sans parti pris.

§ 12. Les Commissions Electorales seront formées dans les 14 jours suivant la publication de cette loi. Les noms de ceux qui en font partie doivent être en même temps publiquement promulgués et la composition de la Principale Commission et des Commission des Districts doit être publiée dans le journal officiel, celle des Commissions Communales doit être proclamée chez les Autorités Communales dans les écoles et lieux servant à la prière.

§ 13. Peuvent être membres des Commissions Electorales seulement les personnes qui ont droit de vote. En particulier peuvent être nommés membres des Commissions Electorales – pour les Communes, seulement les personnes qui ont droit de vote dans la Commune respective, – pour les Districts, seulement les personnes qui ont droit de vote dans une des Communes du District respectif – pour la Principale Commission Electoraie, toutes les personnes qui ont droit de vote dans une des Communes de la République Galicienne. On ne peut être en même temps membre de deux Commissions.

§ 14. A part leurs fonctions spéciales indiquées par cette organisation,

a) la Commission Principale des Elections doit publier des ordonnances et des instructions indispensables à la conduite légale des élections, elle doit aussi surveiller toutes les Commissions Electorales, et

b) les Commissions Electorales du District doivent surveiller la marche légale des élections ainsi que les Commissions Electorales des Communes dans le District.

§ 15. Les décisions des Commissions Electorales sont votées selon la majorité des voix, en cas d'égalité de voix le chef a voix décisive. Pour la validité de la décision des Com-

missions Electorales il faut que tous les membres aient été invités à y assister, que le plus grand nombre des membres de la Commission y soient présents, et en cas d'empêchement pour quelque membre le Chef de la Commission Electorale appelle son remplaçant.

Art. V.

Listes Electorales.

§ 16. Le Maire de la Commune (le Commaissaire Communal) inscrit tous les électeurs dans la Commune c. à. d. les listes locales des voteurs au moins en deux exemplaires. Une même personne ne peut être inscrite que sur une liste électorale. Les listes électorales sont arrangées selon l'ordre alphabétique, ou bien selon la disposition des rues et des numéros des maisons ou bien seulement selon les numéros des maisons.

Ces listes doivent être placées pendant 8 jours pour l'inspection dans un local accessible à tous de 8 hrs. du matin à 8 hrs. du soir, ce qui doit être publié dans la Commune selon ce § 12.

§ 17. Après avoir préparé les listes électorales mais avant leur exposition, la Commission Electorale des Communes doit les contrôler.

§ 18. Contre les listes électorales chaque personne ayant droit de vote dans un district électoral peut, dans l'espace de 8 jours comptant du premier jour de l'exposition des listes, y réclamer verbalement ou par écrit l'inscription où l'effaçage d'une personne par la Commission Electorale de la Commune (localité).

Lorsqu'une réclamation a été faite pour rayer quelqu'un de la liste, a Commission Electorale de la Commune (localité)

doit avertir cette personne à ce sujet dans l'espace de 24 heures. Dans l'espace des 48 heures subséquentes il lui est permis de faire sa déclaration à la sus-dite Commission.

§ 19. La Commission Electorale de la Commune (localité) porte son jugement sur la dite réclamation dans l'espace de 3 jours. La sentence est inscrite sur la liste des électeurs ainsi que ce qui est notifié à celui qui fit la réclamation comme à celui qui en fut le sujet. Toute personne ayant droit de vote dans un certain district peut en appeler contre cette décision dans l'espace de 3 jours à partir du lendemain de la remise de la décision par la Commission Electorale de la Commune (localité), à la Commission Electorale du District.

Les Commission Electorales du District jugent définitivement dans l'espace de 8 jours à partir du jour de la remise de l'appel et envoient leur verdict à la Commission Electorale de la Commune (localité) qui en fait part aux parties intéressées et sans retard corrige les listes électorales.

Dans des cas extraordinaires – pour régler des causes qui le méritent – la Principale Commission Electorale peut ordonner officiellement la correction de la liste.

§ 20. Sept jours avant la votation, les Commissions Electorales des Communes (localités) doivent clore les listes électorales corrigées. A partir de ce jour il est défendu de faire sur la liste électorale quelque changement excepté dans le cas prévu à la fin du § 19.

§ 21. Les listes électorales ainsi légalement formées sont remises par les Commissions Electorales des Communes (localités) en un exemplaire à leur Commission du District, et les autres exemplaires sont conservés pour faire les élections.

§ 22. Aux élections prennent part seulement les personnes dont les noms sont inscrits sur les listes électorales corrigées définitivement.

§ 23. Dans les Communes qui ont plus de 10.000 voteurs, les Commissions Electorales des Communes (localités) peuvent avant le jour de la votation donner à tous les voteurs des légitimations électorales. Ces légitimations doivent être marquées de numéros indiquant l'ordre des listes électorales.

Sur la légitimation doivent être indiqués le temps et l'endroit de la votation.

Lorsque l'électeur n'a pas reçu pendant ce temps sa légitimation, il peut se présenter, au plus tard la veille de la votation, à la Commission Electorale de la Commune (localité) pour la recevoir.

Art. VI.

Listes des Candidats.

§ 24. Le droit de vote s'accomplit en donnant son suffrage sur la liste des Candidats.

§ 25. Les partis (groupes d'électeurs) qui veulent prendre part aux élections donnent à la Commission Electorale du District la liste des Candidats le plus tard 10 jours avant la votation.

Chaque liste des Candidats doit être signée autographiquement par au moins 200 électeurs.

§ 26. Sur la liste doivent être inscrits absolument :

a) La nationalité.

b) Nom du parti (groupe) différenciant cette liste d'une autre.

c) Le nombre de candidats ne pouvant surpasser que de trois le nombre des mandats d'un district électoral donné, le

surplus des candidats en commençant par celui de la fin doit être éliminé. d) Les noms du représentant du parti (groupe) et de son remplaçant qui doivent être aussi plénipotentiaires de la représentation.

Lorsque la liste des candidats ne donne pas son plénipotentiaire pour la représentation, alors on reconnaît comme tel le premier inscrit sur la liste.

§ 27. La liste des candidats sans indication explicite du parti s'appelle selon le premier candidat.

§ 28. A cette liste doivent être adjointes les déclarations des candidats qu'ils veulent être inscrits sur la liste des candidats. Dans le même district électoral le même candidat ne peut être inscrit qu'une fois sur la liste des candidats.

§ 29. Chaque parti (groupe) peut faire application à la Commission Electorale du District afin de faire admettre dans la Commission Electorale du District un ou deux hommes de confiance qui ont le droit de prendre part à toutes les séances de la Commission mais sans voix décisive.

De même chaque parti (groupe) peut réclamer du Commissariat Civil du District l'admission, auprès des Commissions Electorales des Communes (localités) d'un ou deux Hommes de confiance, qui ont le droit de prendre part, sans voix décisive aux séances de la Commission dans chaque local d'élection et aussi au calcul des votes.

Ils reçoivent du Commissariat civil du District une carte d'entrée.

§ 30. La Commission Electorale du District contrôle les listes des Candidats. Lorsque les Candidats placés sur la liste n'ont pas le droit d'éligibilité ou bien que les listes des Candidats ne répondent pas aux nécessités de ce règlement, la Commission Electorale du District retourne ces listes au plé-

nipotentiaire du parti (groupe) pour les remplir dans l'espace de 3 jours. Contre la décision de la Commission Electorale du District on a le droit d'en appeler pendant l'espace de 3 jours à la Principale Commission Electorale qui juge en dernière instance.

§ 31. Lorsque le candidat renonce à son mandat, meurt, perd le droit d'éligibilité ou bien est effacé de la liste, alors le parti (groupe) peut remplir sa liste de candidats en y inscrivant le nom d'un autre candidat, toutefois on doit avertir la Commission Electorale du District au plus tard 7 jours avant la votation.

§ 32. Deux ou plusieurs listes de candidats peuvent être unies dans une seule. Les Plénipotentiaires des partis pour la représentation doivent donner par écrit une déclaration à ce sujet, au plus tard 7 jours avant la votation, à la Commission Electorale du District et celle-ci doit aussitôt annoncer ce fait.

§ 33. Sept jours avant la votation, la Commission Electorale du District ferme les listes des Candidats et les publie dans l'ordre de leur remise. Cette publication a lieu en les affichant sur la maison de la Commission Electorale du District. L'ensemble des listes des Candidats et la déclaration pour l'union des listes doivent être publiés clairement et en entier.

Art. VII Votation.

§ 34. Le Commissaire officiel du District promulgue dans les Communes l'inscription des élections de la manière indiquée dans le § 12 et s'étant entendu avec la Commission Electorale des Communes (localités) indique à chacune un local pour la votation et le temps de la votation.

§ 35. Dans la maison où a lieu la votation et sur une étendue de 100 mètres à l'entour toute agitation est défendue. Le port

d'armes n'est permis qu'aux gardes de la sécurité publique. Le chef de la Commission Electorale doit veiller à l'ordre et à la tranquillité dans le local de votation et donner des instructions nécessaires pour cela.

§ 36. Dans le local de votation doit être préparée une table pour les membres de la Commission Electorale, immédiatement près d'elle est aussi une table pour les hommes de confiance et une urne électorale sur la table de la Commission.

§ 37. La votation est absolument personnelle, c. à. d. l'électeur se présente à la Commission Electorale, donne son nom et prénom ainsi que son adresse, présente sa légitimation ou bien un autre certificat officiel indiquant sa nationalité et reçoit une enveloppe électorale. Dans le cas où l'électeur est connu personnellement par au moins deux membres de la Commission Electorale on peut lui permettre de voter sans aucun certificat officiel. Après cela dans un endroit séparé l'électeur met son billet électorale dans l'enveloppe et la donne au chef de la Commission Electorale qui sous les yeux de l'électeur la place dans l'urne électorale. Le nom et prénom de l'électeur est indiqué sur la liste électorale on l'inscrit encore suivant l'ordre sur une liste séparée, et après cela l'électeur sort du local de votation.

§ 38. Le billet de votation doit être en papier. Il est valide lorsqu'il indique la nationalité et le parti (groupe) ou pour le moins le parti (groupe) alors il compte pour ce parti (groupe).

Le billet de votation est aussi valide lorsqu'il renferme pour le moins le nom d'un candidat faisant partie des listes des candidats présentées § 25.

Le billet de votation est invalide quand il indique plusieurs listes ou bien donne les noms inscrits sur différentes listes, quand il contient une liste non publiée dans le temps indiqué

des listes des Candidats (§ 25) ou bien des noms non indiqués sur aucune liste, ou bien si l'enveloppe a plus d'un billet de votation sur différentes listes ou bien s'il n'y a pas ni le nom du parti (groupe) ni aucun nom lisible de candidat. Toutes les ratures et écritures additionnelles sur le billet n'ont aucune importance et un tel billet de votation est valide pour cette liste de candidats dont le nom est indiqué ou pour le moins s'il indique un nom des candidats.

Lorsqu'il y a plusieurs semblables billets dans une enveloppe un seulement est valide.

§ 39. La votation est terminée lorsque toutes les personnes indiquées sur la liste électorale ou bien tous ceux qui se sont présentés pour voter ont donné leurs scrutins –, dans ce dernier cas on doit encore attendre une heure après la dernière votation.

§ 40. Après la fermeture du bureau de votation, la Commission Electorale en présence des hommes de confiance ouvre l'urne électorale, compte le nombre d'enveloppes et le compare au nombre inscrit sur la liste des voteurs. Ensuite elle ouvre les enveloppes, certifie la validité des billets de votation qui s'y trouvent, certifie le nombre de billets invalides, les billets valides sont classés sur la liste de nationalité et de parti, et compte ensuite combien de votes donnés sur chaque liste de nationalité de parti.

§ 41. La Commission Electorale inscrit le protocole des élections. Dans ce protocole sont inscrits les membres de la Commission, le commencement et la fin des élections, les décisions et décrets de la Commission quant à l'admission ou au rejet des électeurs pour la votation, les déclarations des hommes de confiance et enfin les événements extraordinaires qui eurent lieu pendant les élections.

Dans le protocole on indique le nombre de bulletins donnés pour chaque nationalité et pour chaque liste de candidats, le nombre de bulletins invalides et la cause de leur invalidité Ce protocole est signé par tous les membres de la Commission Electorale et par les hommes de confiance. Si un membre de la Commission ou un homme de confiance refuse de signer, on indique dans le protocole la cause de ce refus.

§ 42. Après avoir scellé les protocoles, les bulletins de votation, les listes électorales et la liste des voteurs, on les envoie de suite par le Commissaire Civil du District, à savoir séparément: a) les bulletins de votation sur les listes ukrainiennes les protocoles,

les listes électorales et les listes des voteurs sont envoyés à la commission électorale du district respectif,

b) les bulletins de votation sur les listes polonaises et juives avec une copie des protocoles sont envoyés à la Commission Electorale indiquée dans le tableau,

c) les bulletins de votation pour les candidats des minorités nationales (allemande et autres) sont envoyées à la Commission Electorale respective qui se trouve auprès de la Principale Commission Electorale.

§ 43. La Commission Electorale du District rompt les sceaux des actes électoraux envoyés par les Commissaires civils du District pendant une séance publique où sont invités les hommes de confiance des partis politiques, donne la lecture des protocoles électoraux et certifie le nombre des Commissions Electorales des Communes.

Après cela l'on compte tous les votes donnés pour chaque liste des candidats et indique combien de mandats échoient à chacune.

§ 44. Le nombre de voix données à chaque liste de candidats est inscrit l'un après l'autre selon leur quantité, sous le nombre général de chaque liste des candidats on écrit la moitié, le tiers, le quart, etc. du nombre général de chaque liste des candidats et parmi les voix reçues on divise les plus hauts nombres selon la quantité des députés qui doivent être élus dans un district donné. Ces nombres sont inscrits selon l'ordre de diminution. A chaque liste de parti (groupe) ou liste des candidats échoit un nombre de mandats égal à la quantité des nombres prépondérants.

Les listes Communes sont regardées comme une liste de candidats par rapport aux autres.

Après le calcul des mandats échéant à chaque liste respective les mandats sont divisés entre chacune des listes selon ce qui a été dit au commencement de ce paragraphe. Quand après cela quelques listes électorales ont en dernière position un nombre égal de votes, alors la mandat est indiqué par le sort tiré par le chef de la Commission Electorale du District. On ne reconnaît pas comme élu candidat celui qui ne reçut qu'un millier de votes. En ce cas un tel mandat de député est regardé comme non représenté.

Art. VIII. Proclamation du résultat des élections.

§ 45. La Commission Electorale du District proclame élus le nombre de députés qui échoit à une liste et cela selon l'ordre des candidats inscrits sur la liste des candidats. Lorsque ce même candidat est élu dans quelques districts électoraux, ce candidat doit désigner dans l'espace de trois jours après la réception de la notice de la Commission Electorale dans quel district électoral il prend le mandat. S'il ne fait aucune déclaration on le reconnaît comme élu dans ce District Electoral où

il a reçu le plus grand nombre de votes. La Principale Commission Electorale annonce à tous ces candidats leur élection (légitimation de Député).

§ 46. Les Candidats non élus sont regardés comme les remplaçants. L'ordre des remplaçants va selon l'ordre donné sur la liste des candidats. Si un ou plusieurs des élus, précédant sur cette même liste de candidats, sont empêchés, prennent leur place les plus proches voisins sur la liste. Les remplaçants sont alors proclamés par la Principale Commission*Electorale.

§ 47. La Commission Electorale des Districts après avoir compté les votes et proclamé les députés élus, écrit le protocole et le signe avec les hommes confiance et l'envoie avec les actes électoraux à la Principale Commission Electorale.

Lorsque pendant les 8 jours après la publication des élections, le plénipotentiaire du parti (groupe) réclame contre le résultat des élections, alors la Principale Commission Electorale, selon les actes envoyés doit contester l'élection et lorsque quelqu'un des actes démontre la fausseté du résultat des élections, elle doit de suite corriger la promulgation de la Commission Electorale du District en même temps proclamer le vrai résultat.

Art. IX.

Plaintes contre la validité des élections.

§ 48. Les plaintes (protestations) au sujet de la validité des élections sont jugées par le Tribunal Electoral. De telles plaintes peuvent être faites par le plénipotentiaire du parti (groupe) dans l'espace de 30 jours après la promulgation du résultat des élections, à la Principale Commission Electorale.

§ 49. La composition du Tribunal Electorale, son travail comme aussi la manière de cond re les causes seront indiqués par une loi ad hoc. Jusqu'à ce que ce tribunal soit créé, le Parlement jugera les plaintes mentionnées dans le § 48.

Dans le cas d'annulation des élections, le Parlement ordonne de faire de nouvelles élections.

Art. X.

Décisions judiciaires.

§ 50. Pour sauvegarder la liberté et la légitimité des élections, sont obligatoires les décrets de la loi du 26 Janvier 1907 No. 18 du Journal des lois de l'Etat.

Le décret § 13 de cette loi se rapporte aussi aux membres des Commissions Electorales.

Pour contrevention de ces lois électorales la Principale Commission Electorale doit punir jusqu'à la somme de 1000 couronnes.

Liste des Districts au Conseil d'Etat de la République Galicienne.

Numero du District Electoral	Nom du District Electoral	Siège de la Commission électorale du District	Comprend les districts judiciaires	Nombre de mandats ukrainiens	Nombre de mandats polonais	Nombre de mandats juifs	Nombre de mandats des minorités nationales allems. etc.
1	Peremyshl	Peremyshl	du Tribunal d'Arrondissement de Peremyshl	12	.	.	.
2	Léopol	Léopol	" " " " " " " " " " " "	22	.	.	.
3	Zolotshiw	Zolotshiw	" " " " " " " " " " " "	13	.	.	.
4	Ternopil	Ternopil	" " " " " " " " " " " "	9	.	.	.
5	Berejany	Berejany	" " " " " " " " " " " "	12	.	.	.
6	Tshortkiw	Tshortkiw	" " " " " " " " " " " "	12	.	.	.
7	Kolomya	Kolomya	" " " " " " " " " " " "	14	.	.	.
8	Stanislawiw	Stanislawiw	" " " " " " " " " " " "	20	.	.	.
9	Striy	Striy	" " " " " " " " " " " "	12	.	.	.
10	Sambir	Sambir	" " " " " " " " " " " "	13	.	.	.
11	Sianik	Sianik	les districts judiciaires : Balyhorod, Birtscha, Bousovsko, Liako, Loutoyvaka, Oustryky-inferieure et les Communes certainement de majorité ukrainienne selon la statistique de 1900 des Districts judiciaires de Sianik, Douzniw, Rymanow, Doukia, Imyhorod, Horbytsi, Hrybiw, Nowy Santsch, Krostenko	9	.	.	.
12	Ternopil—Zolotshiw—Berejany	Ternopil	Tribunaux d'Arrondissement : Ternopil—Zolotshiw—Berejany	.	10	6	.
13	Léopol	Léopol	Tribunal d'Arrondissement : Léopol	.	7	5	.
14	Striy—Tshortkiw—Stanislawiw	Stanislawiw	Tribunaux d'Arrondissement : Striy—Tshortkiw—Stanislawiw	.	6	7	.
15	Kolomya	Kolomya	Tribunal d'Arrondissement : Kolomya	.	1	2	.
16	Sambir—Sianik—Peremyshl	Sambir	Tribunaux d'Arrondissement : Sambir—Sianik—Peremyshl :	.	9	5	.
17	District du territoire de la République	Léopol	Les Districts électoraux	.	.	.	5
Total . . .				148	33	25	5

Somme des mandats de toutes les nationalités = 211.

Base Internationale de la Question de la Galicie Orientale.

Dans ces derniers temps les Principales Puissances de l'Entente, en particulier l'Angleterre et la France, reconnuent comme **actuelle et pressante la question de la Galicie Orientale**. De l'interpellation faite par Lord Robert Cecil au parlement anglais ainsi que de la réponse du Premier Ministre Lloyd George, il résulte que l'on considère le décret du Conseil Suprême de la Conférence de la Paix à Paris, le 25 Juin 1919, comme base politique légale et internationale de la question galicienne orientale et qu'en toute occasion ce décret sera le point de départ du règlement définitif de cette question.

C'est pourquoi il est actuel : d'examiner en détails la situation que par sa teneur et ses tendances comprend le décret mentionné du 25 Juin 1919.

Essentiellement ce décret comprend 3 décisions:

1° Une autorisation pour le Gouvernement polonais d'occuper par son armée la Galicie Orientale jusqu'à la rivière Zbrucz.

2° **Une propos'tion** que le Gouvernement polonais **sera autorisé à établir une administration** en Galicie Orientale, **après avoir conclu** avec les Puissances de l'Entente un accord dont les clauses devront sauvegarder le plus possible l'autonomie de ce territoire, et

3° **Une promesse** que la question de l'indépendance politique de ce territoire doit définitivement (en dernier ressort) reposer sur le droit de libre disposition de la population galicienne orientale.

Les décisions 1 et 3 sont, par leur teneur, apodictiques et la 2 est conditionnelle (“sera autorisé.....après avoir conclu un accord.....”).

En particulier la décision 1 est déjà accomplie, car le Gouvernement polonais dès le mois de Juillet 1919, occupa par ses forces militaires la Galicie Orientale jusqu'à la rivière Zbrucz et c'est pourquoi la Pologne est jusqu'à présent **l'occupante militaire de la Galicie Orientale**. Ce qu'affirmèrent le Conseil de la Société des Nations (le 23 Février 1921) et le Premier Ministre anglais Lloyd George (le 6 Juillet 1921) et personne contre cela n'a soulevé et ne put soulever d'affirmation contraire.

La décision 2 avait pour but: de former une étape passagère, c. à. d. temporaire en Galicie Orientale entre l'occupation militaire et le règlement décisif de la Galicie Orientale.

Le Conseil Suprême de la Conférence de la Paix fit des démarches en Novembre 1919 pour que la Pologne soit autorisée à établir une administration civile en Galicie Orientale d'après un statut ("accord") pour le territoire autonome de la Galicie Orientale, mais **la Pologne n'accepta pas** cet accord et la Représentation de la population ukrainienne de la Galicie Orientale formant l'immense majorité dans ce pays, **protesta énergiquement contre n'importe quelle autorisation à la Pologne pour l'administration civile en Galicie Orientale**, et c'est pourquoi ces conditions "sera autorisé... après avoir conclu un accord..." ne se sont pas vérifiées, et le Conseil Suprême se désista de sa proposition 2.

Entre-temps s'écoulèrent trois ans de dur esclavage sous le régime de l'occupation militaire polonaise et ainsi s'éclaircirent les rapports internationaux de telle sorte que la question de la Galicie Orientale soit maintenant tout à fait prête à être définitivement résolue.

La question de la Galicie Orientale apparaît comme actuelle et pressante, car le **Gouvernement polonais** qui n'est que l'occupant militaire s'arroge arbitrairement les droits de l'administration civile en Galicie Orientale et même au mépris des droits **du Conseil Suprême** de la Conférence de la Paix, unique corps **compétent pour le règlement définitif** du statut politique de ce territoire, traite illégalement la Galicie Orientale, contrairement à la teneur de l'article 91 du Traité de Paix de Saint Germain, comme une province incorporée à la Pologne, ainsi que nous l'avons démontré dans nos observations présentées à la Conférence des Ambassadeurs.

La question litigieuse de la Galicie Orientale **se montre actuelle et pressante** pour la population autochtone ukrainienne de ce territoire, car le régime polonais d'occupation pendant deux ans démontra non seulement **sa parfaite incapacité à conduire l'administration** de la Galicie Orientale, en y établissant l'injustice et en la ruinant économiquement, mais encore démontra clairement son système barbare d'exterminer la population ukrainienne, de telle sorte que cette population ne désire autre chose que d'être délivrée de la servitude polonaise et de tout lien avec la Pologne, comme il a été démontré dans les notes du Conseil National Ukrainien envoyées aux Représentants des Principales Puissances de l'Entente.

Ainsi il reste maintenant d'accomplir la décision 3 du décret du Conseil de la Conférence de la Paix à Paris, le 25 Juin 1919, où il est dit catégoriquement que la question du statut politique de la Galicie Orientale doit être définitivement réglée selon le droit de libre disposition de la population. C'est pourquoi le Premier Ministre d'Angleterre Lloyd George dans sa réponse parlementaire indiqua la volonté de la population galicienne orientale comme la ligne politique du décret du

Conseil Suprême, le 25 Juin 1919, qui oblige les Principales Puissances de l'Entente.

Prenant cette voie politique tracée comme base, il reste au Conseil Suprême de la Conférence de la Paix à décréter selon d'idée de justice nationale : **l'accomplissement même de la volonté de la population galicienne orientale** qui en cette cause est le facteur le plus intéressé.

La population ukrainienne de la Galicie Orientale constituant la très grande majorité de toute la population de ce territoire (74%), proclama, lors de la chute de l'empire austro-hongrois (le 19 Octobre 1918), l'établissement sur le territoire de la Galicie Orientale: de l'Etat Galicien Indépendant et en réalisant le droit de libre disposition, le Conseil National Ukrainien prit en mains le 1er Novembre 1918 à Léopol et dans tout le pays le pouvoir politique, civil et militaire après avoir démis de ses fonctions le dernier gouverneur autrichien.

Elu par le Conseil National Ukrainien, le Gouvernement galicio-ukrainien exerça son pouvoir d'Etat sur le territoire de la Galicie Orientale jusqu'en mi-Juillet 1919 lorsque, par l'invasion polonaise et par le décret du Conseil Suprême de la Conférence de la Paix à Paris, le 25 Juin 1919, il fut forcé avec son armée galicio-ukrainienne de s'éloigner au-delà des frontières du pays et de laisser la Galicie Orientale sous l'occupation militaire polonaise.

Par cet acte politique il est hors de doute que la population galicio-ukrainienne démontra unanimement sa volonté **d'avoir sur le territoire de la Galicie Orientale son Etat Indépendant** et inébranlablement jusqu'aujourd'hui elle soutient cet acte de sa libre disposition.

La population polonaise de la Galicie Orientale est en ce territoire une minorité nationale (12,1 %) mais soutenue

par les efforts annexionistes de la Pologne voisine, elle se déclara pour la réunion de ce territoire à l'Etat polonais. **Ces efforts de la population chauvine polonaise sont contraires au principe politique de majorité** et n'ont pour soi aucun fondement, de plus les prendre en considération signifierait violenter la volonté de la majorité ukrainienne en faveur d'une minorité de la population et en tout cas serait une destructive violation de la justice nationale.

Car si le Gouvernement polonais, maintenant qu'il n'est que temporaire occupant militaire sous les droits souverains des Principales Puissances de l'Entente : viole d'une façon barbare la liberté personnelle, religieuse, économique, culturelle et politique de la population galicio-ukrainienne, – alors, si ce territoire était annexé à la Pologne, de suite la majorité ukrainienne deviendrait une minorité nationale par rapport à la Pologne et celle-ci ayant en ses mains le droit souverain sur la population ukrainienne **effectuerait sans pardon la destruction des Ukrainiens afin de changer la Galicie Orientale en province polonaise**. Donc ce serait former de la Galicie Orientale un nouveau Balkan oriental.

Ici on ne peut passer sous silence cette particularité que la minorité nationale polonaise n'est pas la seule en Galicie Orientale, **car il y a aussi la minorité nationale juive (12,3%)**, par le nombre égalisant la minorité polonaise, mais économiquement beaucoup plus forte que celle-ci. La population juive ne veut pas se contenter de promesses de protection des minorités, mais exige une entière égalité de droits dans l'école, dans le gouvernement et dans la vie publique. Et l'on ne peut dire que ces exigences de la population juive ne sont pas équitables, car c'est une illusion impossible de vouloir que les Juifs deviennent nation polonaise ou ukrainienne...

Désirant éгалiser les exigences diverses des 3 nations de la Galicie Orientale et **les conduire** au but commun de la justice nationale ainsi qu'à un plus bel avenir de toute la population de la Patrie-Galicienne, la majorité ukrainienne est prête à reconnaître aux deux autres peuples immigrés : **une entière égalité de droits** au lieu du droit des minorités nationales, et leur permettre selon leur force numérique à **participer au parlement et à l'administration de la Galicie Orientale** comme Etat Indépendant de peuples libres.

Le projet d'une telle organisation politique de la Galicie Orientale comme République Galicienne Indépendante, fut présenté par le Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale aux Gouvernements des Principales Puissances de l'Entente.

La formation d'un tel Etat Galicien **répond aux intérêts vitaux de toute la population de la Galicie Orientale** sans distinction de nations : qui auront la possibilité de travailler en commun et en accord pour le bien général de leur Etat.

Une telle solution de cette question est aussi dans les raisonnables **intérêt de la Pologne**, qui, dans ses frontières ethnographiques pourra s'adonner à la fructueuse consolidation de ses rapports intérieurs car alors dans la Galicie Orientale elle trouvera, au lieu d'irridents ennemis, un bon Etat voisin.

Enfin un tel règlement du statut politique de la Galicie Orientale répond aussi aux véritables intérêts des Principales Puissances de l'Entente, car par ce fait la Galicie Orientale cessera d'être un éternel foyer de conflits politiques entre la Pologne et la Russie et deviendra **une étape importante de la paix dans l'Europe Orientale**.

Explications au sujet de la statistique nationale en Galicie Orientale.

Les frontières ethnographiques données sur la carte placée à la fin de ce volume, entre les Ukrainiens et les Polonais (en Galicie) les Slovaques, Hongrois et Roumains (dans la Ruthénie Transcarpathienne et Bucovine) sont indiquées selon les résultats comparés des recensements de 1880, 1890, 1900 et 1910. Nous avons pris comme base la commune non pas les arrondissements ou districts, car leurs frontières étaient indiquées en Autriche justement de telle façon pour qu'elles ne concordent pas avec les frontières ethnographiques.

Malgré cela et malgré les statistiques terriblement falsifiées par les fonctionnaires austro-polonais, la prépondérance de l'élément ukrainien en Galicie Orientale est très marquée. L'Etat autrichien ne fit pas de statistiques par nationalités. La statistique du langage de conversation ne peut particulièrement en Galicie donner aucune apparence de vérité car pendant la conscription toute personne qui comprenait le polonais était habituellement inscrite ayant le polonais comme langage de conversation, en particulier tous les Ukrainiens du rite latin, les Allemands et presque tous les Juifs. C'est pourquoi l'on doit s'en tenir aux statistiques des cultes et il faut indiquer ici que 1° toute personne du rite grécoj catholique est ukrainienne, 2° toutes celles de la confession de Moïse sont, à quelques exceptions près, de nationalité juive, 3° tous les évangéliques sont Allemands, et 4°, plus de 600.000 catholiques du rite latin sont de nationalité ukrainienne.

Sur ces bases nous avons la scientifiquement fondée statistique de la Galicie Orientale suivante:

A. Région Orientale.

	Superficie	Population	Ukrainiens	Rite latin Polonais Ukrainiens Allemands etc	Juifs	Allemands
Ternopil . . .	7.007 km ²	364.000	53%	35%	11%	—
Berejany . . .	4.339 „	419.000	66%	23%	10%	—
Tshortkiw . .	3.543 „	386.000	65%	24%	11%	—
Kolomya . .	4.571 „	438.000	75%	11%	13%	—
Stanislaviw . .	7.007 „	670.000	68%	19%	12%	1%

B. Région Centrale.

Zolotshiw . .	5.418 km ²	473.000	63%	23%	13%	1%
Léopol . . .	7.802 „	905.000	52%	32%	15%	1%
Striy . . .	5.709 „	365.000	73%	14%	11%	2%

C. Région Occidentale.

Peremyshl . .	4.568 km ²	524.000	55%	34%	11%	—
Sambir . . .	4.914 „	471.000	65%	22%	13%	—
Sianik . . .	4.183 „	322.000	49%	41%	10%	—

Ainsi cette statistique terriblement falsifiée en faveur des Polonais démontre même que les Ukrainiens dans la région occidentale de leur territoire national ont une majorité remarquable. Lorsque des districts judiciaires de Peremyshl et de Sianik l'on enlève, comme nous l'avons fait en marquant les frontières sur cette carte, les arrondissements judiciaires et les communes de majorité polonaise, le pourcentage officiel des Ukrainiens dans ces deux districts judiciaires surpasse 65%.

Aperçu économique de la Galicie Orientale.

La Galicie ukrainienne a plus de 55.300 km² de superficie et 5.450.000 d'habitants dont 4.055.000 (74,4%) d'Ukrainiens, 670.000 (12,3 ⁿ/_n) de Juifs, 659.000 (12,1%) de Polonais et 65.000 (1,2%) d'Allemands.

Son territoire a plus d'étendue que celui de la Suisse, de la Hollande, de la Belgique ou du Danemark.

Sa population est plus grande que celle de la Bulgarie, de la Grèce ou de la Norvège.

L'étendue de ses forêts est de 1.450.000 hectares (26,2%) ce qui surpasse celle du Royaume Uni de Grande Bretagne et d'Irlande, celle de la Suisse, etc. De plus la croissance du bois est extrêmement grande. Sa production annuelle peut être de 6 Va millions de mètres cubes sans nuire à l'état de ses forêts. Sa production d'avant guerre était de 6.000.000 rrr dont 1.000.000 m³ de bois de construction était envoyé à l'étranger.

Les pêcheries ont 20.800 hectares d'étangs pour la plupart maintenant négligés mais très bons en se servant d'une culture rationnelle.

Agriculture. La surface en culture comprend 2.605.000 d'hectares, c. à. d. plus que le territoire en culture de la Belgique, la Hollande et la Suisse ensemble (47 % de l'étendue général du pays). Cette surface cultivée peut en un court laps de temp facilement atteindre jusqu'à 3.600.000 hectares.

La production annuelle fut en moyenne (1905—1914):

Blé	4.656.446	quintaux métriques
Epeautre	4.295	„ „
Seigle	4.627.216	„ „
Orge	2.582.544	„ „
Avoine	4.588.932	„ „

Blés divers	5.258	” ”
Maés	837.290	” ”
Sarrasin	532.444	” ”
Millet	163.929	” ”
Somme des blés	17.998.354	quintaux métriques
Légumineuses	1.089.906	” ”
Pommes de terre	40.296.809	” ”
Somme	59.385.069	quintaux métriques

Ces chiffres de la production à cause du perfectionnement des méthodes de culture et des engrais chimiques allaient en augmentant avant la guerre. Après la pacification du pays cette production peut vite être doublée et dans une dizaine d'années elle peut atteindre le triple. (Le rendement de blé par hectare est en Hollande de 34,5 qu. m. tandis qu'en Galicie seulement 11,8 qu. m. L'avenir est très brillant pour l'industrie farinière (fabrication de biscuits, macaronis, etc.).

Les jardinages et vergers ont, à cause du climat favorable et de la bonne terre, le plus bel avenir. Il y a 91.000 hectares de vergers.

Les végétaux industriels produits en Galicie avant 1914 étaient annuellement en moyenne 1.500.000 qu. m. Le plus important est la betterave sucrée (900.000 qu. m.) qui pousse très bien dans la terre noire galicienne, mais l'économie autrichienne et polonaise empêchaient l'augmentation de l'industrie du sucre.

Pour avoir une idée de l'avenir de cette industrie l'on remarquera que le Gouvernement de Kiev qui n'est pas très grand donnait 6 millions de quintaux métriques de sucre (1910). De même notre pays promet beaucoup pour la culture du tabac. La production annuelle du tabac en Galicie Orientale était en moyenne de 33.927 qu. m. L'aussi grand gouvernement de

Poltava avec une terre et un climat semblables produisit plus de 200.000 qu. m. de tabac. Une grande importance a encore la production du lin et du chanvre qui suffit aux besoins du pays, et qui promet beaucoup pour l'avenir. Aussi d'une grande importance est la culture du seigle et des pommes de terre pour la production de l'eau-de-vie. Les 600 distilleries du pays fabriquèrent (en 1910) plus de 500.000 hectolitres d'alcool de marque estimée. Les eaux-de-vie galiciennes ont justement une grande réputation dans l'Europe Centrale et Orientale.

L'élevage des bestiaux en Galicie comptait en 1910, 4 millions de têtes de bétail (dont 700.000 chevaux, 1.600.000 de bêtes à cornes, plus de 300.000 moutons et chèvres, plus de 1.300.000 porcs) et 8 millions de volailles. La Galicie a 700.000 hectares de prairies et 500.000 hectares de pâturages y compris les pâturages des Carpathes qui sont de beaucoup plus riches que ceux de la Suisse ou du Tyrol autrichien. La Galicie produit 70 millions de quintaux métriques de fourrage. Vu cela ont un très bel avenir en Galicie l'industrie laitière, l'élevage des bestiaux pour la boucherie, l'exportation de la viande, du lard et des cuirs.

L'exportation de volailles et d'œufs malgré la ruineuse économie actuelle polonaise commence à fleurir de nouveau.

L'apiculture avait en Galicie (1910) plus de 285.074 ruches d'abeilles qui produisaient annuellement 25 000 qu. m. de miel et de cire.

La production du pétrole depuis 10 ans avait diminuée par cause de la mauvaise économie polonaise mais promet beaucoup pour l'avenir. Les terrains pétrolifères ont 10.000km² d'étendue. Il sont divisés en 2 zones: l'occidentale (Boryslav) donne la cire terrestre et le pétrole, l'orientale (près de Stanislaviw et de Kolomya) donne les huiles de benzine.

La production	1909	20,7 millions	d'hectolitres	d'huile	brute.
” ”	1910	17,6 ”	”	”	”
” ”	1911	14,6 ”	”	”	”
” ”	1912	11,9 ”	”	”	”
” ”	1913	11,2 ”	”	”	”
” ”	920 seulement	5,0 ”	”	”	”

(Une économie moderne et pratiquée sur une grande échelle peut rétablir en deux ou trois ans la production de 1909).

Le sel. Jadis ce pays possédait 92 mines de sel et fabriques. Maintenant il n'y en a que 9 avec une production de 1.000.000 qu. m. de sel de cuisine. Les couches de sel gemme à Stebnyk près de Drohobytsh sont plus riches que celles de Wieliczka.

Les sels de potasse près de Bolechiv, Kaloush etc. ne commencent qu'à être exploités (83.000 qu. m.). Les couches de sels de potasse sont très grandes et pourraient donner annuellement des millions des quintaux métriques.

Les forces hydrauliques de la Galicie ont plus de 500.000 forces de chevaux et si l'on savait s'en servir elles pourraient suffire aux besoins de force motrice pour toute l'industrie pendant des dizaines d'années.

Communications fluviales : Sian, Bouh, Dnister, Prout. La construction projetée du canal Sian—Dnister ouvrirait une importante voie de communication avec l'Europe Orientale.

Chemins de fer : le réseau de chemins de fer comprend 3.000km en longueur et assez mal disposé (relations stratégiques et commodité personnelle des gouvernants). Il est absolument nécessaire de construire de nouveaux chemins de fer surtout pour la jonction avec la Tchécoslovaquie et pour les relations commerciales entre l'Europe Centrale, l'Ukraine et

la Russie. Les plus importantes lignes de chemins de fer qui devraient être bâties dans le plus proche avenir sont:

1° Léopol–Drohobytsh–Schidnytsia, afin de favoriser les communications entre la capitale et les centres pétrolifères ainsi que les scieries.

2° Peremyshl–Sianik–Doukla–Bardiiw, afin d’abrèger les communications avec la ligne Kaschau–Oderberger et pour favoriser le transit commercial de Tchécoslovaquie avec l’Europe Orientale.

3° Dolyna–Vyshkiv–Hust, pour l’exploitation des forêts et la communication avec la Ruthénie Transcarpathienne.

4° Javoriw –Jaroslaw, afin d’avoir de nouvelles lignes de communication avec la Pologne.

5° Pidhaytsi–Monasteryska–Terebovla, afin de favoriser l’exploitation des riches terres de la Podolie.

6° Tovmatsh–Horodenka, pour faire un débouché à la Podolie.

7° Kolomya–Kouty–Jabie–Vorochna, pour faire un débouché aux forêts et troupeaux des Houtsoules.

Monopoles.

Monopole de la culture du tabac. Recettes annuelles 1915-16, 44 millions de couronnes d’or.

Monopole du sel. Recettes annuelles 12 millions de couronnes d’or.

Monopole de l’eau-de-vie. Recettes annuelles 100 millions de couronnes d’or.

Monopole du sucre. Recettes approximatives de 10 millions de couronnes d’or.

Monopole des allumettes. Recettes approximatives de 5 millions de couronnes d’or.

L'Industrie du Pétrole en Galicie Orientale.

La partie de l'ancienne Galicie habitée par les Ukrainiens, c. à. d. la Galicie centrale et orientale, est un des plus importants pays au monde quant à la production du pétrole.

De 1908 à 1910 la Galicie ukrainienne tenait le troisième rang parmi les pays produisant du pétrole. La mauvaise administration austro-polonaise, la guerre mondiale et ensuite l'occupation polonaise de la Galicie Orientale causèrent des dommages immenses à la production du pétrole de ce pays en diminuant de beaucoup sa production ce qui cause par le fait même un grand tort à l'économie mondiale.

La production du pétrole en quintaux métriques comparée avec la production mondiale:

Année	Production	% de la production mondiale	Année	Production	% de la production mondiale
1875	221.400	1,36	1906	7.601.430	2,64
1880	320.000	0,85	1907	11.759.740	3,35
1885	650.000	1,35	1908	17540.220	4,34
1890	916.500	0,93	1909	20.770.000	5,20
1895	2.020.700	1,44	1910	17.620.000	4,02
1900	3.263.340	1,67	1911	12.700.000	3,05
1901	4.522.000	2,06	1912	11.490.000	2,48
1902	5.760.000	2,36	1913	11.136.682	1,83
1903	7279.710	2,84	1914	8.359.000	1,22
1904	8.271.170	2,88	1915	8.359.000	1,24
1905	8.017.160	2,82			

Chiffres moyens de production de 1914 à 1918.

Sous l'occupation polonaise la production diminua encore plus. Pour 1920 selon les sources officielles polonaises la production fut de 7.648.000 qu. m. (chiffres exagérés) et en 1921 la production atteignit à peine 5.000.000 qu. m.

Les oscillations et la chute de la production galicienne du pétrole ne furent pas causées par des circonstances naturelles. La nature dota la Galicie Ukrainienne d'une immense quantité d'huile terrestre et à peine la main de l'homme toucha à ces richesses. La Galicie ukrainienne comprend une superficie de 10.000 km² en terrains pétrolifères, dont un très petit morceau est sous exploitation (8.000 hectares).

La quantité du pétrole (seulement dans le terrain pétrolifère actuellement en exploitation) est selon la plus basse évaluation de 470.000.000 qu. m. de pétrole brut, et toute la quantité de pétrole que l'on peut obtenir dans toute la Galicie Orientale au moyen de la technique moderne est pour le moins **d'un milliard de quintaux métriques**. En 1913 il y avait en Galicie 2.931 puits dont 1.667 produisaient. Selon les géologues experts en terrains pétrolifères on peut creuser en Galicie plus de 30.000 puits producteurs. Si les relations politiques et économiques étaient aussi favorables que les relations naturelles la production du pétrole en Galicie Orientale atteindrait facilement 40.000.000 qu. m. par an sans diminuer. Les terrains pétrolifères de la Galicie ukrainienne s'étendent sur une zone longue (350 km) et très large tout long des Carpathes. Même dans le bas Beskyd (le pays des Lemkes) dans le haut Beskyd et les crêtes de Gorgan (pays des Boykos et sur les hauteurs de Tshornohora (pays de Houtsoules) l'on trouve à chaque pas des terrains vraiment riches en pétrole. Bien que le centre de la production ukrainienne du pétrole soit les terrains d'une renommée mondiale de Boryslav—Toustanovytski qui de 1910–1920 donna les 90 à 97% de la

production du pays, toute fois dans la Galicie ukrainienne il y a encore quelques endroits qui pourraient faire concurrence avec Boryslav quant à leurs richesses en pétrole. Les terrains de la Galicie sont si bien dotés par la nature qu'ils donnent un des plus beaux champs d'action aux entreprises commerciales du pétrole.

La cause de la chute de la production pétrolifère en Galicie pendant les dix dernières années n'est pas dans les circonstances naturelles ni même pour ainsi dire dans la guerre mondiale et ses suites. La véritable cause de cette chute est dans le fameux système économique polonais qui depuis le commencement même empêche le développement de l'industrie pétrolifère en Galicie ukrainienne.

Tous ceux qui connaissent les relations autrichiennes d'avant guerre savent que depuis 1867 la Galicie n'appartenait que nominalement et apparemment à l'Autriche. De fait les cercles politiques polonais avaient le véritable pouvoir en Galicie et la Gouvernement central de Vienne dépendait tout à fait de la Diète polonaise et du club polonais dans le Parlement. L'Administration polonaise de la Galicie plaça l'industrie pétrolifère du pays dès le commencement sur de mauvaises bases. La course insensée de la spéculation, la criminelle politique du pillage économique, l'impunie exploitation des paysans (possesseurs des terrains où l'on perçait les puits) et des ouvriers, dès les commencements prirent racine dans l'industrie pétrolifère de la Galicie et empêchent son sain développement. Après la chute de l'Autriche ou plutôt après une guerre de 9 mois contre la République Ukrainienne Occidentale (Galicie) la Pologne occupa en Été 1919 la Galicie Ukrainienne. Cette occupation donna un coup de mort à la production pétrolifère de la

Galicie. Cette branche d'industrie ne peut se développer qu'au sein de bonnes et régulières relations économiques. La vie économique polonaise pendant les trois dernières années allait de catastrophe en catastrophe, le mark polonais arriva à une minimale valeur; la cherté devint phénoménale. La politique financière de l'Etat polonais instituant pour elle-même le monopole rendit impossible l'industrie pétrolifère. Même dans les mines les mieux pourvues on ne fait pas de bénéfices. A cause de l'extrême cherté de la main d'œuvre il est maintenant absolument impossible non pas seulement d'acheter de nouveau matériel mais même de réparer l'ancien. Le gouvernement polonais terrorise directement et exploite scandaleusement les propriétaires des terrains où se trouvent les mines; ces propriétaires sont pour la plupart Ukrainiens. La terreur politique et sociale, l'incertitude des relations politiques, les voisinage des Etat soviétiques de l'Ukraine et de la Russie tout cela menace l'industrie pétrolifère de l'Ukraine galicienne si elle restait sous la domination polonaise, d'une catastrophe inévitable. La seule planche de salut pour l'industrie pétrolifère galicienne orientale est l'éloignement de l'occupation polonaise et le renouvellement de l'Etat libre indépendant et neutre de la Galicie Orientale. Cela débarrasserait l'industrie pétrolifère galicienne orientale de la nuisible économie financière polonaise, assurerait la paix à l'intérieur et à l'extérieur et donnerait à l'économie mondiale la possibilité d'acquérir sans obstacles les trésors pétrolifères des Carpathes orientales. La Suisse des Carpathes qui s'érigerait dans ces territoires mènerait une toute autre politique quant à l'industrie pétrolifère – sa principale source de vie que cette Pologne impérialiste qui a les prétentions de jouer un grand rôle mondial.

Organisation des affaires financières de l'Etat Galicien.

L'Etat (République) indépendant galicien peuplé environ de six millions d'habitants (pour la plupart cultivateurs), ayant une étendue de 55.300 km², peut indépendamment organiser ses affaires financières sur les bases suivantes:

I. Rapports entre la production et la consommation (Bilan de commerce).

La Galicie Orientale **produit** les blés, le bois, le tabac, le pétrole, la cire terrestre, le sel, la potasse, le lin, le chanvre, la pomme de terre dont on fabrique l'alcool, la betterave dont on fabrique le sucre, l'on y élève de nombreux troupeaux qui donnent les cuirs, la graisse, la viande, la laine et de nombreuses volailles soit pour la boucherie soit pour les œufs, et une partie considérable de ces produits est livrée à l'exportation.

D'autre part elle **importe** les denrées coloniales, le coton, le caoutchouc, les marchandises de laine et de cuir, le verre, la porcelaine, les articles de fer, le charbon, les instruments et machines, les montres, les matériaux chimiques...

Lorsque l'on compare en général la quantité de la production avec celle de l'importation et lorsque l'on prend en considération cette particularité que les 90% de toute la population de la Galicie Orientale sont des cultivateurs qui se contentent de peu et pour la plupart usent de l'industrie domestique – alors apparaît de suite le bilan commercial actif.

Ceci est explicitement démontré par le dernier bilan commercial normal de l'Autriche pour l'année 1913 où

l'on voit que la Galicie Orientale importa des marchandises pour 32,1 millions de couronnes et on exporta pour 71,4 millions de couronnes, c. à. d. **avait un bilan commercial très avantageux**. Ce bilan sera encore meilleur dans l'Etat Galicien Indépendant car l'on comptera alors les produits de la Galicie Orientale qui seront exportés dans les autres pays de l'ancienne monarchie austro-hongroise et dans l'Etat même apparaîtra une extraordinaire floraison de vie économique de la part de la population locale.

II. La politique commerciale de l'Etat Galicien

doit s'appuyer sur le commerce libre dans le pays, éloignant toutes les organisations coercitives du temps de la guerre mondiale et donnant à toutes les organisations le moyen de se développer par l'initiative privée, la concurrence et l'industrie. La politique commerciale à l'étranger préservera de son côté les intérêts de l'Etat contre l'exploitation des autres pays, mais elle doit aussi prendre en considération les besoins économiques des pays voisins et entrer avec **eux en relations politico-économiques les plus bienveillantes**, afin de causer par ce moyen la liaison de rapports économiques pacifiques sur le marché mondial. La politique commerciale de l'Etat Galicien aura devant elle-même un grand problème: La formation d'un corridor économique-commercial entre l'Europe orientale et occidentale.

III. La force contributive

de la Galicie Orientale avant la guerre se présentait ainsi : Les **contributifs directs** avec les additions rapportaient plus de cent millions de couronnes annuellement, et les contributions indirectes (de consommation) rapportaient annu-

ellement plus de 120 millions de couronnes, de telle sorte que la taxation normale d'avant guerre était pour la population de 50 couronnes par tête, ne comptant pas ici les additions extraordinaires des contributions.

Pour la taxation générale imposée à toute la population d'une façon progressive l'on peut utiliser toute la force taxative de la population galicienne orientale jusqu'à 500 couronnes par tête ce qui rapporterait environ trois milliards de couronnes par an.

IV. Les monopoles de l'Etat.

Le monopole du sel rapporta en Galicie avant la guerre plus de 17 millions de couronnes, et l'Etat devrait aussi retenir ce monopole dans son administration.

Le monopole du tabac qui rapportait en Galicie environ 44 millions de couronnes de revenus devrait être affermé tant comme production que comme débit, mais sous le contrôle de l'Etat. Le monopole du naphte ne peut être introduit vu l'ingérence des capitaux étrangers, mais au contraire la production du pétrole doit être convenablement taxée dans l'Etat et lors de l'exportation il doit être restreint à la douane.

Le monopole de l'alcool est un nouveau revenu pour l'Etat sous forme monopole pour la vente exclusive de la part de l'Etat, laissant toutefois la production aux entreprises privées.

Le monopole des allumettes convient d'être affermé à des entreprises privées.

V. Les taux de douane

peuvent être adaptés comme douanes de finance et douanes de préservation. Les douanes de finance ont leur adaptation quand l'on exporte des articles nécessaires aux autres Etats (par exemple les produits du naphte et l'alcool), et les douanes

préservatives quand il faut préserver la concurrence de son Etat contre la production d'un autre Etat (par exemple l'industrie des manufactures, la fabrication des machines).

Pour les douanes d'importation il conviendrait de les payer en valeur de l'Etat, et pour **celles d'exportation** il conviendrait de les payer en or afin de renforcer les finances de l'Etat.

La hauteur des taux de douane de l'Etat Galicien ne peut maintenant être indiqué approximativement, car ce pays ne fut pas sous l'Autriche un territoire international indépendant, mais à sa reconnaissance comme tel il s'ajoute le voisin de la Tchécoslovaquie, de la Pologne, de l'Ukraine et de la Roumanie comme aussi indirectement de la Hongrie, de l'Autriche et de la Russie, – ce qui lui rapportera des revenus considérables de la part des taux douaniers.

VI. La valeur galicienne.

Le mark polonais qui se trouve en Galicie Orientale doit être de suite perçu et au lieu de l'estampiller **il sera changé pour la couronne galicienne en papier dans le temps de transition** au taux de deux marks polonais pour une couronne galicienne.

Alors il conviendrait **d'introduire la valeur de l'Etat galicien, fondée** sur l'assurance de son égale valeur continue.

Cette nouvelle valeur serait introduite par la **Banque Nationale** qui fournit la base financière assurée pour les billets de banque mis en circulation. Ici servirait: le capital étranger et aussi le capital déposé de la population et de l'Etat dans une provision de métal ou bien dans de l'argent étranger de pleine valeur. Une telle banque sur le modèle de la Banque Nationale de Suisse recevrait le privilège d'éditer le papier-monnaie.

VII. Les dettes de l'Etat.

Pour une économie civile réglée il faut prendre comme maxime principaje **qu'il ne peut y avoir de dépenses sans recettes proportionnées**, c. à. d. que les prêts (dettes) de l'Etat doivent avoir leur amortisation assurée dans les dépenses de l'Etat. Et prenant en considération ce qu'on a dit auparavant au sujet de la force contributive de la population, des monopoles et de la douane, on ne peut douter que l'Etat galicien sera capable de tenir l'égalité dans son budget.

VIII. L'économie dans l'administration civile et militaire.

Dans l'organisation de l'Etat doit être éloignée une double administration (civile et parallèlement autonome) et l'on doit installer un appareil administratif bien choisi, pas nombreux mais vraiment capable.

L'armée doit être arrangée afin de préparer aux devoirs généraux du service militaire, mais l'on n'en garde seulement que ce qu'il est tout à fait nécessaire pour tenir l'ordre à l'intérieur du pays et à la sécurité des frontières de l'Etat.

S'il incombait à l'Etat Galicien le devoir de tenir une grande force militaire jusqu'au temps de la consolidation des relations en Orient, la population remplira son devoir, mais sous condition de dotation des fardeaux financiers.

IX. Les moyens de communication.

Vu les circonstances que les chemins de fer galiciens sont par suite de la guerre dans une déplorable situation et que le réseau des chemins de fer est trop petit, c'est pourquoi un capital très important doit être investi, ainsi il y aura **besoin**

de se servir d'un capital étranger, c. à. d. d'affermir les chemins de fer galiciens.

Il va de soi que l'Etat exécutera son droit: indication du tarif, protection des fonctionnaires et en général le contrôle de toute l'entreprise.

Les Postes et les Télégraphes comme monopole d'un intérêt général et économique restent aux mains de l'Etat. **Il en est de même du téléphone.**

X. La reconstruction des régions dévastées par la guerre.

Ici il convient de prendre en considération cette circonstance que la plus grande dévastation en Galicie Orientale fut causée par les troupes russes au moment de leurs invasions et retraites en 1914/1915 et 1916/1917 en ensuite par les armées allemandes, hongroises, turques et autrichiennes.

C'est pourquoi des indemnisations de guerre devraient être payées à l'Etat Galicien c. à. d. une somme convenable dans le but de reconstruire les régions détruites par la guerre.

Cette reconstruction ne peut être aux mains d'un appareil civil lourd et coûteux, mais il faut la **laisser aux mains des victimes sous la surveillance et l'aide de l'Etat.** L'Etat sera obligé de trouver des crédits favorables pour la reconstruction, de faciliter la fourniture des matériaux et dans des cas exceptionnels de donner des secours pour la reconstruction: en matériaux, en nature ou en argent. La reconstruction entière des régions galiciennes dévastées sera un levier puissant pour le développement culturel et économique de l'Etat galicien.

Exposé Militaire pour la Souveraineté de l'Etat Galicien Oriental

I.

L'indépendance de la Galicie Orientale comme Etat de nations libres est le droit incontestable de la population ukrainienne, et forme la base de son futur développement. L'accomplissement des désirs de l'immense majorité de la population du pays: d'avoir son Etat indépendant, est aussi une des principales conditions de la tranquillité à l'intérieur du pays et de la paix dans l'Europe Centrale et Orientale.

Le nombre et la force de la nation ukrainienne dans ce pays, la position géographique de la Galicie Orientale et son importance militaire et stratégique à l'égard de ses voisins forment une suite de facteurs puissants, qui peuvent rendre les plus importants services à la paix de l'Europe, mais si l'on ne s'en sert pas ou bien si l'on s'en sert contre la volonté de la population autochtone, ces facteurs seront d'éternelles sources de troubles et un danger permanent pour la conservation de la paix.

II.

Comme preuve que l'Etat Galicien Oriental aura la force de soutenir son indépendance par son armée, nous mentionnons les véridiques faits suivants :

La force numérique de la population habitant le territoire de la Galicie Orientale où les Ukrainiens sont de beaucoup les plus nombreux atteint environ 5.500.000 habitants. Comparant ce nombre avec la population des autres petits

Etats d'avant – guerre, l'on voit que seulement la Belgique, la Roumanie et la Hollande étaient plus peuplées et que tous les autres avaient une population moindre: la Serbie près de la moitié, le Danemark encore moins.

Ces 5¹/₂ millions de la population sont formés, selon les recherches scientifiques vérifiées:

4.055.000 ou 74,4 % d'Ukrainiens,

670.000 ou 12,3% de Juifs,

659.000 ou 12,1 % de Polonais,

65.000 ou 1,2% d'Allemands.

Ces nationalités ne vivent pas séparément mais sont mêlées par tout le pays et lui donnent ainsi un caractère de territoire homogène ukrainien, ce qui le différencie utilement des autres Etats voisins chez qui la disposition et le pourcentage sont différents.

De même que la Galicie Orientale est peuplée pour la plus grande partie d'Ukrainiens, ainsi au point de vue des classes sociales, vu l'immense majorité de la classe des agriculteurs, elle présente encore un corps homogène. De toute la population du pays, 85% sont cultivateurs et vivent dans les villages et seulement 6,4% habitent les grandes villes.

Vu cette proportion des classes sociales de la population il apparait déjà évidemment impossible qu'il y ait ici une lutte de classes sociales, destructive et nuisible à l'Etat, mais la structure sociale de la population se différencie favorablement de certains Etats voisins où la lutte de classes sape leurs plus saines bases.

Quant à la densité de la population, la Galicie Orientale, avec ses 100 habitants par km², tient un des premiers rangs. Parmi les petits Etats d'avant guerre il n'y avait que la Belgique et la Hollande qui eussent une plus grande densité de

population, lorsque les autres petits Etats étaient de beaucoup plus clairsemés Ainsi la Suisse avait 90, le Danemark 70, la Serbie 60, la Roumanie et le Portugal 50, la Bulgarie 45, la Grèce 40, le Monténégro seulement 39 habitants par km².

La capacité militaire de la population est très élevée. La population masculine est formée de sains et, même dans la vieillesse, de forts hommes ; leur santé ainsi que leur endurance connus dans l'ancienne armée autrichienne sont restés proverbiaux.

Ainsi le nombre de la population permet de mettre sur pied en cas de guerre recrutant seulement 10%, une armée de 550.009 hommes, en recrutant 15%, une armée de 825.000 et si l'on recrute 20% de la population on aura une armée de plus d'un million d'hommes.

Ces chiffres de forces militaires sont faciles à réaliser lorsque l'on considère la pratique et l'expérience chez les autres petits Etats qui surent toujours, quant au service militaire, plus profiter de leur population que les grands Etats.

Ainsi dans la guerre des Balkans 1912/1913 les Grecs envoyèrent au front de bataille plus de 10%, les Serbes 15%, les Bulgares – sans les Mahométans qui étaient exclus du service militaire –15% et les Monténégrins 20%.

Après la guerre des Balkans, les Etats balkaniques prirent comme base de mobilisation: la Roumanie 9%, la Bulgarie 11%, la Serbie 13%, la Grèce 15,5%, et le Monténégro 24% de la population. Même la Suisse dont le système de défense du pays est très facilité par la nature et dont la neutralisation est pour elle une sûre garantie contre les attaques des voisins, basa en 1912/1913 ses plans militaires sur une armée d'une force de 400.000 hommes, ce qui correspond au 13% de sa population.

L'Etat Galicien Oriental pourrait en cas de guerre bénéficier d'un encore plus grand pourcentage de la force militaire de sa population, car on peut facilement recruter pour l'armée 31 classes (de 20 à 50 ans) et vraisemblablement 38 classes (de 18 à 55 ans).

Même les Grandes Puissances atteignirent, en 1913, 30 classes comme par exemple la France, et 28 comme l'Allemagne.

Il est donc clair que la Galicie Orientale peut certainement mettre sur pied une **armée de 800.000 hommes et dans le cas de grand danger elle peut mettre sous les armes un million d'hommes.**

Prenant en considération le pourcentage en rapport avec les différents peuples de la Galicie Orientale et leur situation dans le pays il est évident que dans l'armée galicienne forte d'un million il y aurait les $\frac{3}{4}$ à $\frac{5}{6}$ homo-généiquement Ukrainiens ce qui renforce de beaucoup sa capacité com-battive.

La densité de la population permet de former des districts petits en superficie pour le remplissage des cadres, ce qui permet de préparer très vite les troupes.

Quant à la valeur incomparable et à la force de l'armée galicienne ont peut s'en convaincre en jetant un coup **d'oeil sur le trésor moral** se trouvant chez cette population. Car l'énorme majorité de la population du pays et surtout la nation ukrainienne est profondément pénétrée de l'idée de la nécessité et du besoin d'avoir sa propre armée, elle est pénétrée aussi du brûlant désir de liberté et d'indépendance pour son Etat et même est prête à supporter avec joie pour atteindre ce but les plus grands sacrifices de son sang, de sa vie et de ses biens.

Les trois quarts de la population, c. à. d. les Ukrainiens sont encore pleins de volonté de reconquérir leur liberté et ils ont démontré, dans leurs combats incessants pour la liberté dans le cours des siècles, qu'aucun conquérant ne peut dompter cette force de volonté.

La future armée galicienne égalera en nombre les armées des autres petits états et même les surpassera par son esprit et sa combattivité.

L'Etat Galicien Oriental et son armée surent montrer il n'y a que quelques mois la vérité de cette affirmation. Les combats héroïques des 250 mille hommes de l'armée galicienne, abandonnée à ses propres ressources en 1918 à 1919, contre un plus fort ennemi aidé de puissants alliés et muni de tous les moyens de la technique moderne, sont généralement connus. L'armée galicienne succomba dans la lutte à cause du manque de munitions, surtout de cartouches, rejetée hors de son propre territoire, le typhus la détruisit et aussi le manque de matériel ainsi que l'impossibilité de recrutement.

Cette lutte héroïque de toute une année afin de conquérir les droits fondamentaux pour sa nation sera écrite très glorieusement dans l'Histoire universelle des combats pour la liberté. Par la supériorité technique on détruisit l'armée galicienne mais on ne détruisit pas sa force de caractère !

Les forces économiques de notre pays et les richesses si connues de la Galicie permettent de former une puissante armée et de subvenir à ses besoins.

La Galicie Orientale sera dans les branches principales de l'économie tout à fait indépendante de l'étranger, et au contraire elle pourra comme avant la guerre exporter des quantités considérables, ce qui affermira sa situation

financière et permettra à l'état de supporter facilement toutes les dépenses nécessaires à l'entretien de l'armée.

Quant à la position géographique de la Galicie Orientale elle comprend dans ses frontières ethnographiques 60.000 km². En la comparant avec les petits états d'avant guerre, elle est 2 fois aussi grande que la Belgique et la moitié plus grande que le Danemark, la Hollande, la Suisse et 7 fois plus grande que le Monténégro.

Les frontières de la Galicie sont protégées d'un côté par les Carpathes bien qu'elles soient proportionnellement basses et franchissables. A l'intérieur du pays il y a aussi un obstacle important: le Dniester. Entre les Carpathes et le Dniester l'armée galicienne peut longtemps se défendre.

En général **la situation géographico-militaire** du pays exige **donc le maintien d'une forte armée** qui pourrait par la force vivante remplacer le manque d'obstacles militaires naturels.

Le manque de ces obstacles et la **position stratégique** du pays se trouvant sur la route de l'occident vers l'Europe Orientale et dans l'endroit où le territoire européen est le plus rétréci ont une grande signification dans le cas de guerre entre quelques uns des états voisins. Ainsi les routes des pays voisins de la Galicie Orientale conduisent directement chez eux ou bien à travers de grandes rivières, par exemple, la Vistule, le Bouh, le Dniester ou le Prout, ou bien à travers les hautes et larges Carpathes ou les marais de la Policie. Les seules routes commodes conduisent par la Galicie Orientale de telle sorte que la possession de ce pays décide en cas de guerre de la position militaire et du résultat de la guerre en faveur du possesseur de ce pays.

Comme la Galicie Orientale dans plusieurs cas de guerre entre ses voisins sera la clef stratégique des opérations militaires c'est pourquoi **elle doit être dans les fortes mains de la population du pays**, qui possède assez de forces pour se tenir indépendante militairement, vivre librement et se défendre contre les incursions ennemies qui en voudraient à son indépendance.

Il est impossible de confier à qui que ce soit la garde de ce si important territoire **sans nuire à la paix** européenne et sans torts pour sa population autochtone. Il ne convient pas de confier sa défense au plus fort voisin car par cela celui-ci acquerrait une immense prépondérance sur les autres, il ne convient pas aussi de la confier au plus faible car il ne pourra la défendre sans l'aide de la population locale, et en cas de conflit avec un des voisins, la population autochtone se souvenant qu'elle est lésée et en esclavage se tournera vers l'autre parti en continuant son combat pour la liberté et l'indépendance qu'elle n'oubliera jamais.

Accorder la Galicie Orientale à un de ses voisins **serait semer une éternelle discorde entre les Etats avoisinants** et faire de ce pays un lieu de mécontentement, de perpétuelles dissensions et luttes, un foyer inextinguible au centre même de l'Europe.

Le seul moyen d'empêcher tous ces maux est la formation de l'Etat Galicien Oriental qui a la tâche **d'être le gardien de la Paix sur le pont réunissant l'Occident avec l'Est de l'Europe, d'être un terrain de travail fécond de paix et de tranquillité, enfin de défendre contre toute violence de si importantes frontières pour ses voisins.**

La position stratégique, géographique, et militaire de la Galicie Orientale, son importance au point de vue général-

européen, la force de la population, son brûlant désir d'indépendance démontrent la nécessité **de renouveler, dans ces territoires de l'ancienne monarchie austro-hongroise habités par une majorité prépondérante ukrainienne, l'Etat Indépendant de peuples libres, qui pourra accomplir entr'autres la tâche de défendre par les armes son territoire dans les intérêts de la paix en Europe contre toutes les attaques possibles de ses voisins.**

III.

Les ordonnances pour assurer la paix et l'ordre lors de la prise en possession du pays par les Autorités d'Etat ont besoin pour être exécutées d'un certain temps qu'il faudrait appeler **transitoire.**

En regardant superficiellement la situation dans le temps de transition, l'on pourrait craindre que cet espace de temps pourrait menacer la sécurité du pays et par cela même la sécurité et la paix de ses voisins. C'est pourquoi nous voulons démontrer que **la Galicie Orientale de suite après la réception du pouvoir sera comme Etat indépendant militairement plus forte que maintenant pendant l'occupation polonaise.**

La population galicienne orientale dut comme tous les autres peuples de l'ancienne monarchie austro-hongroise faire le service militaire. Au commencement de la guerre mondiale, selon la loi militaire de 1912, l'on appela en Galicie Orientale au service dans l'armée active les conscrits de 21 et 22 ans, les réservistes de 23 à 32 ans et tous les hommes valides de 19 à 20 ans et de 33 à 42 ans.

Pendant la guerre l'on prolongea le service militaire pour les années de 43 à 50 ans.

A la fin de la guerre tous les conscrits de 20 à 54 ans, c. à. d. 35 classes comme aussi ceux de 19 ans avaient fait leur service militaire et même ceux de 19 ans l'avaient fait en 1918.

Ainsi que le démontrent les statistiques, la plus jeune classe comprenait en Galicie Orientale 24.800 hommes et la classe la plus ancienne 14.000 ainsi prenant en moyenne 19.500 hommes par classe, toutes les classes formeraient 722.000 soldats tout à fait instruits militairement et 24.000 ayant une demi – instruction.

Pour 1921 les chiffres ont changé de cette façon;

Ceux qui dans l'armée autrichienne ont fini leurs exercices militaires dans leur 20ième année en 1918 ont à présent 23 ans et ceux qui avaient 54 ans ont maintenant 57. Il faut encore soustraire les pertes par la guerre et par la mort naturelle ce qui tout ensemble forme 15% comptant aussi les anciennes recrues qui selon la loi militaire projetée dépassent 55 ans, 56 et 57 ans.

Le nombre des recrues exercées et obligées au service militaire en Galicie Orientale serait en 1921 selon les statistiques environ 600.000 soldats.

Le nombre des jeunes classes, 19, 20, 21 qui n'ont pas fait les exercices militaires, car ces classes ne furent pas appelées au service militaire pendant la guerre, est en chiffres ronds 90.000. Donc le chiffre des instruits et non instruits militairement est environ: 700.000 hommes.

Cette différence quant au nombre de personnes aptes au service militaire qu'auparavant nous avons évalué à 800.000 s'explique par cela que l'Autriche Hongrie ne pouvait aussi

bien utiliser les forces militaires de la population galicienne que pourrait le faire l'Etat galicien lui-même.

Il y a ainsi environ 100.000 hommes des anciennes classes qui en cas de besoin devraient accomplir le service militaire dans l'Etat Galicien.

Le service militaire dans l'armée galicienne formée après la chute de la monarchie austro-hongroise n'a pas été ici pris en considération.

Ce service ne change en rien les chiffres donnés vu que le plus grand nombre de soldats galiciens servirent dans l'armée autrichienne et sont compris dans les chiffres statistiques antérieurs, les grandes pertes de l'armée galicienne sont comprises dans le pourcentage des pertes indiquées plus haut.

Toutefois la combattivité et l'expérience militaire acquises par les soldats galiciens dans la guerre contre la Pologne et dans les territoires de l'ancien empire russe contre les Bolcheviks, élèvent aussi de beaucoup la valeur intrinsèque d'une très grande partie de l'armée galicienne.

Ainsi donc la Galicie Orientale dispose de:

600.000 soldats exercés et

190.000 soldats non exercés dont

90.000 des jeunes classes et 100.000 des anciennes classes.

Le service à l'armée dura au moins un an pour les exercés dont le plus grand nombre accomplirent leur service militaire pendant toutes les quatre années de la guerre.

Le plus grand nombre de ceux qui sont obligés au service militaire sont maintenant dans leurs foyers, seulement une petite partie est à l'étranger.

De ces derniers il y a:

10.000 soldats de l'armée galicienne internés en Tchécoslovaquie et formés en compagnies de travailleurs,

10.000 soldats vivant à l'étranger surtout en Autriche et Tchécoslovaquie dans des positions civiles, et environ 5.000 soldats vivant comme captifs ou internés en Russie et Roumanie.

L'appareil nécessaire pour la direction, le recrutement et l'administration de l'armée est sous la main. Il est formé par les officiers et les fonctionnaires militaires qui déjà auparavant occupaient des situations correspondantes dans l'armée de l'ancienne Autriche. L'armée galicienne possédait un appareil semblable.

Tout fonctionnait très bien. C'est pourquoi le commandement de l'armée galicienne orientale, malgré les très difficiles conditions qui retenaient le travail d'organisation put mettre sur pied trois corps d'armée composés: de 10 brigades d'infanterie, de 50 bataillons et d'une brigade de cavalerie avec les autres compagnies et organisations nécessaires.

L'organisation aurait été encore plus fructueuse si l'on n'avait pas manqué de matériel militaire indispensable ce qui effectuait des difficultés surmontables en cette direction.

Le commandement suprême était aux mains du Secrétariat pour affaires militaires, formé selon les modèles les plus modernes.

Pour le haut commandement l'armée galicienne possède:

5 généraux,
150 officiers d'Etat-Major,
4.000 officiers,

dont

2 généraux,
100 officiers d'Etat-Major,
1.500 officiers

sont ou bien internés en Tchécoslovaquie ou bien vivant à l'étranger.

Enfin l'armée galicienne a un nombreux et bon corps de sous-officiers et un cadre très choisi de gendarmerie.

Comme il n'y a pas de doute qu'une très grande partie de ceux qui sont tenus au service militaire en Galicie Orientale sont vraiment aptes au service, alors l'on peut facilement de cette masse former une armée très bien organisée et très apte au combat.

La formation de l'armée peut être faite de deux manière sans aucun tort pour la sécurité du pays par rapport à l'ennemi extérieur.

Dans la première manière : l'on formerait l'armée galicienne dans son propre territoire sous la protection d'une garnison neutre.

Dans la deuxième manière : l'on formerait des divisions organisées avec un nombre proportionnel de cadres militaires qui sont aujourd'hui à l'étranger, et cela le plus près des frontières de la Galicie Orientale et ces divisions pourraient s'introduire dans le pays natal et dans leur marche d'avant elles rempliraient leurs cadres en occupant les frontières et le pays sur un parcours nécessaire. Par l'occupation du territoire et sous la protection de ces divisions aptes au combat, il serait possible de disposer et de diviser l'armée selon un plan concret et de faire exécuter toutes les ordonnances administratives militaires.

La seule condition pour réaliser une telle organisation est dans les deux manières: **la fourniture du matériel militaire** à savoir: armes, munitions, équipement, habits. Il va de soi qu'on devrait équiper toutes les divisions actives et même toutes celles qui seraient aptes au service militaire.

Dans la deuxième manière il faut en outre donner, à ces divisions militaires se disposant à marcher d'avant, la possibilité de se préparer sur un territoire près de la frontière galicienne.

Selon la première manière la formation de l'armée est très simple, c'est pourquoi l'on n'indiquera ici que l'autre manière.

Aussitôt que sera reconnue l'indépendance de l'Etat Galicien Oriental et qu'on lui aura donné le droit de prendre en possession le territoire indiqué, alors on Courra de suite assembler au premier appel sur un point de concentration, par exemple en Tchécoslovaquie environ 20.000 soldats demeurant maintenant à l'étranger. Il faudra les équiper, les diviser en bataillons et les armer. La division aura lieu dans les unités militaires dans les cadres.

Pendant la marche en avant dans le pays l'on remplira les unités militaires et les cadres par l'entrée de soldats exercés et tenus au service militaire qui vivent dans le pays et ces divisions militaires s'augmenteront jusqu'au nombre permis ou nécessaire.

Vu l'enthousiasme de la population ukrainienne dans son pays natal, l'on peut certainement espérer que le peuple en foule se pressera à s'enrôler dans l'armée. A la seule nouvelle de la venue de l'armée ukrainienne le peuple courra vers elle des coins les plus reculés, et les divisions militaires de jour en jour, d'heure en heure grossiront comme une avalanche. Jamais la Galicie Orientale ne sera mieux assurée militairement que lorsque son armée se formera.

Après l'occupation du pays l'armée galicienne peut comprendre dès les commencements au moins 400.000 hommes il resterait encore 200.000 soldats exercés et 190.000

non exercés que l'on pourrait attirer au service militaire. La force numérique de l'armée serait plus tard réglée selon les circonstances.

Pour effectuer ces plans il suffit de deux mois, à savoir, un mois pour préparer en dehors des frontières du pays la marche d'avant des armées et le deuxième pour occuper totalement le pays par ces mêmes armées d'attaque.

Lorsque la paix sera assurée dans le pays l'on pourra alors sous la protection de l'armée faire un travail ultérieur, à savoir:

1° former une armée active,

2° réduire graduellement la force militaire,

3° donner l'exercice militaire à ceux qui n'en ont pas reçu et compléter les cours des autres qui ont déjà des exercices.

Résumant tout ce que nous avons dit jusqu'ici, l'on affirme encore que la Galicie Orientale sera de beaucoup plus forte au moment de sa prise en possession par sa propre armée qu'elle ne l'était auparavant et que les ordonnances ultérieures d'organisation seront données sous la protection d'une forte garnison nationale militaire promptement placée sans aucun tort pour la sécurité du pays ou des voisins.

Analogies politico-géographiques entre la Galicie Orientale et la Suisse.

Les Ukrainiens de la Galicie Orientale désirent que l'on forme de ce territoire un état indépendant de nations libres comme la Suisse.

La République Suisse naquit comme l'on sait dans les cadres de l'ancien "empire romain de la nation allemande" au moyen-âge (commencement du XIVe siècle). Bien que depuis 1315 (bataille de Morgarten) elle jouissait d'une véritable liberté, elle ne sortit des cadres de l'état allemand qu'à la paix de Westphalie en 1648. Mais seulement en 1815 l'Acte de Paris et le Congrès de Vienne reconnurent à la Suisse une permanente neutralité et inviolabilité. La Suisse fut d'abord un grand marché pour engager les soldats, ensuite (depuis le 18e siècle) elle devint un pays industriel et un facteur commercial entre ses voisins. La grande valeur géo-politique de la Suisse commence à la consolidation des Etats italien et allemand. Par sa souveraineté et sa neutralité la Suisse joua un grand rôle dans le temps des conflits militaires de 1859, 1866, 1870/71, 1914/18, et toujours au point de vue positif pour le développement espéré de la direction principale de la politique universelle, c. à. d. pour la formation et l'affermissement des états nationaux. La neutralité de la Suisse en 1859 et 1866 fut une des causes de la formation de l'Italie, en 1870/71 de la consolidation de l'Allemagne, en 1914/18 de la préservation de l'Italie et de la France contre le militarisme allemand et enfin du démembrement de l'Etat antinational austro-hongrois. La signification de l'indépendance et de la neutralité de la Suisse ne se montra pas de moindre valeur dans les

conflits et affaires diplomatiques du 19e et 20- siècles. La Suisse devint aussitôt un centre important pour les institutions et les pourparlers internationaux. En ce pays eurent lieu: La Convention de Genève (1864), l'Union postale Universelle (1878), l'Union Télégraphique Internationale (1875), l'Union pour la protection de la propriété commerciale (1883) et des droits d'auteur (1886) etc. enfin ce pays est le centre de la Société des Nations (1920–1921).

Entre la Galicie et la Suisse nous voyons de très importantes analogies. Elles démontrent que le rôle de la Galicie indépendante et neutre peut être le même dans l'Orient Européen que celui de la Suisse dans l'Occident Européen.

1° La situation géographico-politique de la Galicie et celle de la Suisse sont tout à fait analogues. La Suisse est située sur les frontières entre l'Europe Occidentale et Centrale – la Galicie entre l'Europe Centrale et Orientale. La Suisse est une des causes du maintien de l'équilibre politique entre la France et l'Italie d'une part et l'Allemagne d'autre part et aussi entre tous ces pays ensemble. La Galicie remplit le même rôle entre la Pologne et la Roumanie d'une part et la Russie, éventuellement la Grande Ukraine, d'autre part.

2° La position militaire géographique de la Galicie et de la Suisse est tout à fait analogue. La Suisse se trouve à peu près au centre de la courbe des Alpes, – la Galicie au centre de la courbe des Carpathes. Toutes deux possèdent ces endroits où passent nécessairement d'importantes voies par ces pays montagneux si étendus et d'un abord si difficile.

La Suisse est située dans cette partie des Alpes où passent ces chemins depuis longtemps en usage ou bien récemment construits à travers les crêtes des Alpes – (Chamounix, St. Bernard, Simplon, St. Gotthard, Spliigen, Maloya). La Galicie

est située où la chaîne des Carpathes est la plus rétrécie et la plus facile à passer (tout le Beskyd inférieur avec la dépression de Dukla, Loupkiw, Uujok, Veretsky, Beskyd, Vyshkiw, Pantyr, Jablonytsia etc.). Ces deux territoires commandent ainsi des passages importants dont la possession donnerait à un des états voisins une immodérée supériorité sur les autres. Ainsi la possession de la Suisse fortifierait immodérément l'Allemagne ou l'Italie de même la possession de la Galicie fortifierait immodérément la Pologne ou la Russie.

De même que la Suisse protège les arrières fronts de la France et de l'Italie contre l'Allemagne, de même la Galicie protégerait les arrières fronts de la Pologne, de la Roumanie et de la Tchécoslovaquie en cas de guerre avec l'Allemagne ou la Russie. Il est facile à présumer quel aurait été le sort de la France en 1870 et 1914 si la Suisse avait appartenu à l'Allemagne. Si en 1919 la République Galicienne Orientale n'avait pas empêché l'union des armées bolchévistes de la Russie avec la Hongrie bolchéviste, et si les armées alliées ukrainiennes surtout en Galicie n'avaient pas retenu en 1920 la marche de l'armée de Trotsky, maintenant ni l'Etat polonais ni l'Etat roumain n'existeraient, et les drapeaux rouges flotteraient sur toute l'Europe Centrale.

3° Vu du côté ethno-politique la situation de la Suisse et celle de la Galicie sont encore très analogues. Dans chacun des deux Etats il y a trois principaux peuples, seulement qu'en Suisse – les Allemands, les Français et les Italiens ont leurs territoires homogènes – tandisqu'en Galicie les Ukrainiens seuls le possèdent et les Polonais ainsi que les Juifs sont éparpillés parmi eux. Comme les Suisses – Allemands forment au point de vue national-culturel un groupe distinct de la nation allemande, de même les Ukraino-Galiciens à l'égard

de la nation ukrainienne. Chez les uns comme chez les autres est très fortement développé le patriotisme local. De même qu'il serait un crime d'unir la Suisse à l'Allemagne ou à la France, ce serait aussi un crime d'unir la Galicie soit à la Pologne soit à la Russie.

4° Au point de vue économique-géographique bien que la Suisse comme la Galicie ne soient pas de grands pays par leur étendue et leur population, ils sont:

a) d'importants producteurs. (La Suisse en produits industriels, la Galicie en matières premières);

b) des contracteurs estimés et profitables dans le commerce;

c) des facteurs commerciaux naturels entre les grands états voisins. Leur semblable position géographique pour les communications leur cause ces avantages.

5° Au point de vue social, la Suisse et la Galicie sont des pays à population agricole prépondérante, socialement saine et moins accessible aux agitations socialistes et communistes que la population de chacun des états voisins.

6° Au point de vue essentiellement militaire la Galicie comme la Suisse, tout en n'étant pas de grande étendue, est forte. Le paysan Galicien (surtout le montagnard : Boyko et Houtsoule) est aussi bon tireur que le montagnard suisse et le surpasse encore en endurance dans les inconvénients. La Galicie peut en cas de besoin mettre sur pied une armée de 400.000 à 500.000 hommes d'élite qui peut complètement défendre sa liberté et neutralité contre qui que ce soit.

Importance politico-géographique et économique-géographique de la Galicie Orientale pour résoudre les problèmes de l'Europe Orientale.

Le territoire ethnographique du peuple polonais fut la base sur laquelle les Etats de l'Entente victorieuse construisirent l'Etat polonais (1918 à 1919). Selon le principe de libre disposition des peuples et selon la claire énonciation du Président Wilson, la Pologne devait être constituée dans les territoires "ou les Polonais avaient indubitablement la majorité".

Ces premiers desseins des Puissances de l'Entente à l'égard de la Pologne correspondaient à la situation et aux besoins. Les Polonais peuple de 20 millions, devaient avoir leur Etat en Europe Centrale. Le territoire ethnographique des Polonais se borne tout à fait à l'Europe Centrale, car il ne touche à l'Est qu'au 22° degré de longitude de Greenwich. Les intérêts politiques et économiques tout naturellement circonscrivent la Pologne à la seule Europe Centrale. Ici elle peut remplir son rôle politique ; d'être avec l'Etat Tchèque un empêchement au "Drang nach Osten" allemand.

Mais le cours des événements depuis 1918 et les ambitions exagérées des politiciens polonais basées sur les droits historiques complètement irréels firent sortir la Pologne de son rôle primitif et la poussèrent vers l'expansion à l'Est dans des territoires non polonais, appartenant historiquement et géographiquement à l'Europe Orientale. La Pologne profitant de la révolution sociale dans l'Europe Orientale, qui affaiblit extrêmement toutes les nations Européennes orientales, s'empara des parties de territoires lithuanien, blanc-ruthène et ukrainien qui appartenaient avant la guerre à l'Empire Russe.

Parmi les territoires pris par la Pologne se trouve aussi la Galicie Orientale. L'étendue de ces territoires (207.000 km²; 13¹/₂ millions d'habitants) est de même grandeur que toute la Pologne ethnographique. Le nombre de Polonais éparpillés sur ce territoire non polonais annexé n'atteint pas 1.300.000 c'est-à-dire moins de 10%. Ce nombre est donné selon les statistiques officielles que l'on sait être toujours préparées en faveur des Polonais.

Par ses conquêtes à main armée la Pologne :

1° empêcha la construction de l'état lithuanien,

2° détruisit l'Etat blanc-ruthène et toubla l'Etat ukrainien.

Par cela elle facilita à la Russie bolcheviste la conquête de la Ruthénie-Blanche et de l'Ukraine, où la Russie érigea nominalement des états soviétistes autonomes voir même "indépendants" : blanc-ruthène et Ukrainien. Malgré cela éclata un conflit entre la Russie et la Pologne pour ces territoires qui auparavant appartenaient à la Russie, maintenant pris par la Pologne. Ce conflit fut temporairement apaisé par la paix de Riga. Toutefois les rapports entre la Pologne et la Russie ne se sont pas corrigés, au contraire ils se sont empirés et s'empirent de jour en jour. L'éruption d'une nouvelle guerre n'est empêchée que par" la catastrophe élémentaire de la faim en Russie et les révolutions chroniques anti-bolchévistes en Ukraine. Mais lorsque seulement la Russie se relèvera de sa chute, lorsque le chaos bolcheviste fera place aux relations régulières, l'empire russe ou la fédération, soit les Etats russe et ukrainien ne **permettront jamais que les territoires pris par la Pologne à l'Est de ses frontières ethnographiques lui soient abandonnés.** Pour la Russie renouvelée ces terres seront "éternellement russes" pour l'Ukraine "éternellement

ukrainiennes” et aucun Gouvernement des Etats Européens orientaux ne les abandonnera à la Pologne.

Cette faiblesse de l’Europe Orientale causée par la révolution n’est pas éternelle. Le reconstruction est en ces lieux plus facile et plus prompte qu’en n’importe quel endroit en Europe.

I.

Parmi les territoires européens orientaux pris par la Pologne depuis 1918, se trouve aussi la **Galicie Orientale**. Son étendue est de 55500 km-et sa population 5.450.000 dont 4.055.000 d’Ukrainiens, (74%), 670.000 (12,3%) de Juifs, 659.000 (12,1%) de Polonais et 65.000 (1,2%) d’Allemands. Bien que la Galicie n’appartint pas avant 1914 à la Russie, elle est géographiquement, culturellement et économiquement un pays européen oriental. C’est pourquoi depuis des siècles la Russie s’efforçait de la posséder et selon le traité de Londres en 1915 la Galicie Orientale devait après la victoire lui appartenir. La Galicie Orientale, était nécessaire à l’ancien empire russe pour plusieurs causes :

1° la nécessité d’avoir pour cet Etat les frontières naturelles des Carpathes, car en Occident elle n’avait pas de frontières naturelles autres que les fluviales ;

2° la nécessité de redresser les frontières occidentales de l’Etat Russe qui, par la presque île de la Pologne du Congrès, était menacé de grands dangers dans le cas d’une guerre avec l’Allemagne et l’Autriche (ces craintes furent tout à fait justifiées en 1915);

3° l’avantage de la Galicie Orientale pour les rapports de la Russie avec l’Europe Centrale, donc pour les intérêts économiques de la Russie,

4° La Galicie était une étape nécessaire à la Russie pour la destruction de l'Autriche-Hongrie qui lui empêchait d'obtenir,

a) Constantinople et les Dardanelles,

b) la Mer Adriatique;

5° la Galicie fut de 1876 à 1914 le centre principal du mouvement national ukrainien, très dangereux pour l'ancienne Russie centraliste menacée du séparatisme ukrainien.

Comme prétextes à ses prétentions sur la Galicie Orientale la Russie apportait à l'opinion publique dans le pays et à l'étranger 1° le fait historique que la Galicie jusqu'en 1340 fit partie intégrale de l'ancien état ruthène dont la Russie se disait l'héritier, 2° le fait anthropo-géographique que la Galicie est peuplée près des $\frac{1}{4}$ par des Ukrainiens (Ruthènes selon la terminologie officielle autrichienne et Petits-Russes selon la terminologie officielle russe), que les cercles officiels russes regardaient comme une des branches "de la grande nation russe".

Pour chaque connaisseur et critique impartial des relations européennes orientales il doit être évident **que la Galicie Orientale au point de vue politico-géographique appartient à l'Europe Orientale et non pas à l'Europe Centrale.**

Chaque Etat puissant qui s'élèvera en Europe Orientale, en particulier l'Etat russe restauré, seulement du côté géographique ne permettra jamais que la Galicie Orientale appartienne à la Pologne, **et tous ceux qui désirent que plus tard la paix soit entre la Pologne et la Russie, doivent s'efforcer à ce que la Galicie Orientale soit au plus vite séparée de la Pologne et organisée comme état indépendant et neutre entre la Pologne et la Russie.** Si la Pologne retient la Galicie alors sans aucun doute elle tombe dans l'état chronique de conflit avec

la Russie. La première guerre dans ces parties de l'Europe verra en même temps la ruine certaine et nécessaire de l'état polonais. Car la Pologne, même dans ses frontières actuelles contre la Russie restaurée ne serait pas un important facteur.

Si de la crise actuelle en Europe Orientale la Russie ne sort pas restaurée entièrement mais en sort par exemple : **une fédération russe, le rôle et l'importance de la Galicie Orientale seraient encore les mêmes.** La Russie fédérale serait forcée par les nécessités politiques géographiques, traditionnelles, historiques et économiques de chercher aussi à détacher la Galicie Orientale de la Pologne, tout comme l'ancien empire russe. C'est pourquoi vu la possibilité de la formation d'une Russie fédérale, il est nécessaire de séparer de suite la Galicie Orientale de la Pologne et de l'organiser comme état indépendant et neutre.

La troisième possibilité est que du chaos européen oriental sorte aussi le grand état national ukrainien. Vu l'augmentation phénoménale du nationalisme ukrainien même parmi la classe villageoise pendant ces dernières années et vu les révolutions antibolchévistes (en réalité aussi antirusses) en Ukraine cette possibilité n'est pas exclue. Et en ce cas la séparation de la Galicie Orientale d'avec la Pologne et son organisation en Etat est nécessaire. Pour la Grande Ukraine la Galicie Orientale est de tous les territoires ukrainiens celui où la conscience nationale est la plus développée, et son abandonnement à la Pologne serait la deuxième édition de l'Alsace-Lorraine.

II.

L'Etat Galicien indépendant et neutre serait pour la solution des problèmes européens orientaux d'une très grande importance. La solution de ces problèmes peut, il est vrai,

avoir lieu par voie de lente évolution intérieure. Cette voie est toutefois très longue. La population de l'Europe Orientale fut si terriblement dépouillée par la guerre, la révolution et la faim qu'elle ne trouvera pas si facilement des forces afin d'éloigner le chaos actuel et de commencer la reconstruction. Pour cela des dizaines d'années peuvent être nécessaires et pendant ce temps seront rayés de la production mondiale et du commerce international de tels importants et immenses (20 millions de km²) territoires comme l'Europe Orientale et le Nord de l'Asie. C'est pourquoi les cercles dirigeants de la politique mondiale doivent sans aucun doute commencer un rôle actif afin de faire l'ordre dans le chaos européen oriental.

Les entreprises ayant eu lieu jusqu'à maintenant: Koltshak, Denikine et Wrangel (1918–1920) ne furent couronnées d'aucun succès à cause de raisons très faciles à comprendre pour celui qui connaît tant soit peu les relations européennes orientales. Et voici: les généraux tsaristes:

1° ne voulurent pas et ne surent pas comprendre que la Russie avait passé par la révolution et que le retour des anciens règlements tsaristes avec sa bureaucratie et son militarisme est pour la majorité de la population encore plus terrible que la domination bolchéviste,

2° entreprenant leur action surtout dans les territoires ukrainiens, ils se montrèrent contre tout ce qui est ukrainien et cela avec un chauvinisme sans égal. C'est pourquoi le paysan ukrainien par ses révoltes affaiblit tellement leur force que les Bolcheviks n'eurent pas grand chose à faire pour les liquider, p. e. Denikine et Wrangel. L'essai polonais en 1920 quoiqu'il eut de son côté pour tromper les Ukrainiens et la politique mondiale les aventuriers de Petloura ne pouvait être couronné de succès. **Toujours et partout tous les peuples européens**

orientaux : Russes ou Ukrainiens, Blanc -Ruthènes ou Lithuaniens, considèrent et considéreront les Polonais comme des envahisseurs ennemis. Ils sont inaptes à mettre l'ordre en Europe Orientale, car – aucun élément constructeur n'acceptera à reconstruire l'état sous l'égide polonaise. Aussi en 1920 lors de l'essai polonais les révoltes des paysans en Ukraine furent la cause principale de l'échec. Ce n'est que **seulement dans leur territoire ethnographique** que les Polonais purent défaire les armées rouges peu nombreuses et mal pourvues.

Un essai plein d'espoir pour mettre l'ordre dans le chaos européen oriental ne peut venir que d'une de ces nations européennes orientales : Russe ou Ukrainienne. Il est difficile de commencer par les Russes car :

1° la base principale de la nation russe c'est le paysan russe qui est passé pour la plupart au communisme, vivant depuis 300 ans un véritable communisme agraire, il n'est pas habitué aux principes de propriété privée ;

2° la classe instruite russe est détruite par les Bolcheviks et en général elle n'est pas apte à la construction de l'Etat ;

3° il n'y a pas de morceau de territoire national russe d'où l'on puisse commencer cette action constructive.

L'Ukraine présente des conditions de beaucoup plus favorables, car :

1° le paysan ukrainien, environ 90% de la population est éternellement pour la propriété privée de la terre. C'est là la source des révoltes et de l'opposition du paysan ukrainien contre le gouvernement soviète. La deuxième source: le réveil du nationalisme et de la haine contre les Russes représentés par le gouvernement bolchéviste. La domination bolchéviste est devenue synonyme de persécution moscovite.

2° La classe instruite de l'Ukraine Orientale éduquée auparavant dans les écoles russes a il est vrai, les nombreux défauts appartenant aussi à la classe instruite russe, toutefois la conscience nationale fait disparaître un grand nombre de ces défauts.

3° Il y a quelques endroits du territoire ukrainien d'où l'on peut commencer à faire l'ordre en Europe Orientale. C'est

- a) la Galicie Orientale,
- b) le littoral de la Mer Noire entre le Dniester et le Dniپر (Odessa, Mykolaew, Cherson),
- c) la Crimée,
- d) le Kouban.

4° Le plus important territoire d'où l'on peut le plus aisément commencer la reconstruction de l'Europe Orientale est la Galicie Orientale.

III.

La Galicie Orientale peut servir d'étape à la solution du problème européen oriental :

1° parce que étant devenue un organisme d'état indépendant elle aura toutes les conditions pour se suffire à elle-même et par l'exportation de ses matières premières (le naphte etc.) elle peut entièrement payer pour les objets importés.

2° parce qu'elle possède l'unique **partie des paysans européens orientaux, qui est:**

- a) tout à fait consciente de sa nationalité,
- b) politiquement instruite, ce qu'elle a démontré dans les élections au parlement autrichien en 1907 et 1911 et lors de la construction de la République Galicienne, 1918,
- c) ennemie non seulement du communisme mais même du socialisme;

d) capable du plus grand dévouement politico-national (la guerre avec la Pologne et les Bolcheviks 1918 à 1920, et la résistance contre les repressions polonaises).

3^U parcequ'elle possède une classe instruite ukrainienne nombreuse, très consciencieuse et dressée politiquement.

4° parcequ'elle peut mettre sur pied une armée de 500.000 de première qualité. La petite armée galicienne (40.000) hommes s'empara plus vite de Kiev (Août 1919) que les Polonais (300.000) en 1920. Cette armée peut mieux défendre l'Europe contre les incursions bolchévistes que l'armée polonaise,

5° parcequ'elle domine par sa position les plus importants passages de l'Europe Orientale à l'Europe Centrale à travers les Carpathes,

6° parceque de ce pays partent les voies principales et les meilleures lignes de marche en éventail pour toutes les parties Sud et Ouest de l'Europe Orientale jusqu'aux marais du Prypet, au Dniپر et à la Mer Noire. C'est pourquoi l'importance stratégique-géographique de la Galicie Orientale est tout à fait grande. Ce qui fut démontré très clairement pendant la guerre de 1914 à 1918.

L'Etat Galicien Indépendant.

1° Doit être le facteur de la réunion et du commerce entre l'Europe Orientale riche en matière première et les territoires de l'Europe Centrale (surtout la Tchécoslovaquie), qui étouffent du manque d'exportation empêchée par la Pologne qui veut avoir le monopole du commerce en Europe Orientale,

2° peut de suite devenir le foyer principal où peut se grouper la nombreuse émigration ukrainienne qui maintenant

est à l'étranger et commencer le travail organique sur le champ politique, économique et culturel,

3° peut ainsi devenir le foyer principal du travail préparatoire d'agitation sur tout le sud de l'Europe Orientale (territoires ukrainiens) ;

4° peut être une importante porte d'entrée pour l'installation active de l'ordre en Europe Orientale. Le Gouvernement galicien oriental pourrait, si l'on veut, d'un seul coup s'emparer de l'Ukraine de la rive droite et l'organiser politiquement et militairement avec l'aide des éléments ukrainiens de l'endroit. Ainsi l'organisation du Sud de l'Europe Orientale serait commencée.

Ce n'est que par cette voie qu'il soit possible aujourd'hui de faire quelque action importante en Europe Orientale. Cette action est fortement liée avec le sort de la Galicie Orientale : Si ce pays reste sous la Pologne il n'aidera pas à la solution des problèmes européens? orientaux mais au contraire il sera une pierre d'achoppement. La population de la Galicie Orientale ne veut pas servir dans l'armée polonaise et si elle en est forcée, elle jouera le rôle des Tchèques dans l'armée autrichienne en 1914 à 1918. De même elle ne s'accordera jamais politiquement avec la domination polonaise. La Galicie deviendra alors une source d'éternels conflits entre la Pologne et la Russie, éventuellement l'Ukraine, ce qui ne sera pas dans l'intérêt des Etats européens occidentaux et de la paix mondiale.

Problème de l'Europe Orientale.

Réponse à M. Take Jonesco au sujet de la question de l'Europe Orientale.

L'ancien Premier Ministre roumain, Take Jonesco, inséra dans le numéro de Novembre (1921) de la "Revue de France" un article programme au sujet de la Petite-Entente. Selon cet article, la Petite-Entente, dont les intérêts s'accordent tout à fait avec ceux des Principales Puissances Alliées, n'est qu'une **oeuvre de paix**. Elle n'a que des intentions défensives contre les dangers éventuels qui pourraient menacer la paix européenne de deux côtés : de l'Allemagne et de la Russie.

Nous ne voulons pas nous attarder sur les grandes lignes de la politique de la Petite Entente décrites par M. Take Jonesco; quant à sa caractéristique détaillée des membres de la nouvelle alliance politique nous pourrions même la souscrire. Mais d'autre part M. Take Jonesco représente: les relations de la Petite Entente avec l'Europe Orientale, la future attitude de la Petite Entente à l'égard des grands problèmes du renouvellement de l'Europe Orientale, le véritable situation actuelle dans l'Orient et les possibilités de l'avenir, – avec un si grand manque de réflexion, avec de telles criantes contradictions, que par son article l'opinion publique du monde politique au sujet de toute la question européenne orientale ne peut être qu'entièrement embrouillée.

M. Take Jonesco craint l'alliance future russe-allemande. Quant à cela il a tout à fait raison. L'Etat russe homogène rétabli peut, après 10 ou 20 ans, s'affermir tout à fait et reprendre de nouveau sa traditionnelle politique d'expansion. Depuis 1918, délibérément ou non toute la politique mondiale

s'occupe de l'alliance Russo-Allemande. Cette alliance serait sur la terre ferme pour ainsi dire invincible. Il suffit de se représenter seulement les armées russes comptant plusieurs millions d'hommes sous le commandement de généraux allemands, équipés par l'industrie allemande, fournies de munitions et d'autres matériaux sous la direction allemande et marchant côté à côté avec, les puissantes forces allemandes! Les Dardanelles avec Constantinople, l'Egypte avec le Canal de Suez, la Mésopotamie et les Indes seraient menacés d'un danger dix fois plus grand qu'au temps de la guerre de 1914 à 1918.

Qu'est-ce que M. Take Jonesco veut opposer à ce bloc extraordi-nairement puissant comptant 20 millions de kilomètres carrés et 200 millions de population?

La Petite Entente et tout d'abord **la Pologne**. Il désirerait voir la Pologne aussi grande et puissante que possible afin d'en faire un facteur important dans l'Europe Orientale. C'est pourquoi il s'adresse aux Principales Puissances afin qu'elles comprennent leurs fautes commises jusqu'à présent envers la Pologne (?) et **qu'elles reconnaissent les frontières orientales de la Pologne statuées par la Paix de Riga**. **M. Take Jonesco fait surtout une attaque terrible contre le projet de former de la Galicie Orientale un Etat Indépendant et contre la séparation de la Galicie Orientale de la Pologne**. Il pense que l'intérêt non seulement de la Pologne mais aussi de l'Europe civilisée exige que la Galicie Orientale d'une façon ou d'une autre reste à la Pologne et que l'armée qui défendra la Galicie Orientale soit polonaise. "Il n'y aurait pas de plus grande folie – écrit M. Take Jonesco – que de créer encore un Etat petit et impuissant et de le placer entre la Russie, la Roumanie et la Pologne; il n'y aurait pas de plus grand crime que de mettre la

Russie d'aujourd'hui ou de demain sur la cime des Carpathes, c. à. d. presque dans les plaines de l'Europe centrale. Ce serait un tel acte d'aveuglement politique un tel suicide pour l'Europe vraiment européenne que je me refuse à croire à une pareille éventualité.”

Mais nous pouvons démontrer au contraire qu'il existerait vraiment un acte de plein “aveuglement politique, un vrai suicide et un crime”: **si les Principales Puissances Alliées écoutaient le conseil de M. Jnesco en reconnaissant les frontières orientales de la Pologne selon le Traité de Riga et en laissant la Galicie Orientale sous quelque forme que ce soit avec la Pologne.**

Utinam falsi vates simus! Les suites de cette politique amèneraient directement la destruction non seulement de la Pologne et de la Petite Entente, mais aussi de la paix européenne et mondiale obtenue avec tant de peines et après de si grands sacrifices.

La situation actuelle de l'Europe Orientale peut être décrite en ces quelques mots: La révolution russe fut la cause que le célèbre Empire des Russies se divisa en ses parties naturelles et nationales ; la révolution sociale et la politique doctrinaire économique du communisme ont terriblement ruiné tout l'immense territoire de l'ancien empire russe. La Finlande, l'Esthonie, la Lettonie, la Lithuanie et la Pologne rompirent leurs anciens liens politiques et surent conserver jusqu'à présent leur indépendance. L'Ukraine et les Etats du Caucase perdirent plus tard leur indépendance obtenue par force en 1917 à 1918, et alors l'Ukraine des Soviets prend dans la nouvelle fédération des Etats soviétistes européens orientaux une position distincte préviligée. La place de l'ancien centralisme fut occupée par un dualisme russe-ukrainien analogue à l'ancien dualisme austro-hongrois.

La situation actuelle en Europe Orientale ne durera pas longtemps. Le système communiste des Soviets branle sur toutes ses bases; il évolue lentement vers la droite, et il n'est pas impossible qu'une révolution éclate en ce but. Du chaos actuel peuvent sortir trois choses:

1° une nouvelle Russie unique, bâtie sur la centralisation,
2° une Russie Fédérale ou

3° toute une suite d'Etats indépendants dont l'Ukraine serait le deuxième par l'étendue. (Son étendue ethnographique homogène est plus 1.000.000 km² avec 55.000.000 d'habitants.)

Donnons maintenant à un examen consciencieux les conseils de M. Take Jonesco en les adaptant à toutes ces trois possibilités.

Si une nouvelle Russie indivisée se forme, malgré le meilleur vouloir de son gouvernement il lui sera impossible de ne pas commencer par la revendication immédiate "des territoires véritablement russes". L'opinion publique, l'orgueil national froissé, le traité de Londres 1914/15 forceront le nouveau gouvernement de la Russie à faire alliance avec l'Allemagne et à débiter de suite contre la Petite Entente ou plutôt contre **la Pologne, la Tchécoslovaquie et la Roumanie.**

De la Pologne la Russie exigerait non moins de 207.000 km² avec une population de 13.500.000, à savoir: le pays de Cholm, une partie des Gouvernements de Grodno, Vilna et Minsk, la Volhynie et la Galicie avec les capitales de ses anciens ducs (Cholm, Berest, Léopol, Peremyshl, Halytsh). Car dans ses pays il n'y a que 1.300.000 Polonais et 10.000.000 de "Russes". C'est-à-dire des territoires tout-à-fait "russes" car pour chaque Russie centraliste, les Blancs Ruthènes et les Ukrainiens ne sont que des "Blancs Russes" et des "Petits

Russes” donc de véritables Russes et leurs pays sont aussi des “pays russes” tout comme les environs de Moscou et de Tula.

De la Tchécoslovaquie la nouvelle Russie exigerait peu: La Ruthénie des Carpathes 15.000 km², 570.000 habitants, sur ce nombre 441.000 “Petits Russes” (78%) par contre elle exigerait beaucoup plus de la Roumanie. Si la Russie rouge actuelle antinationale exige de la Roumanie la remise de la Bessarabie comme d’un pays russe, il est évident que la nouvelle Russie l’exigera. Il y va ici d’un territoire de 45.000 km² avec une population de 2.657.000 dont 764.000 Grands-Russes et “Petits Russes” à cela s’ajoute la partie “Petit-Russe” de la Bucovine comptant 5.300 km² avec 460.000 d’habitants dont 305.000 “Petits Russes”.

Et ainsi l’obéissance aux conseils de M. Take Jonsco placerait la Petite Entente en grave conflit avec l’état russe nouvellement constitué. Au milieu de telles relations une guerre peut facilement éclater. Est-ce que M. Take Jonsco pense que la Tchécoslovaquie et la Jougoslavie marcheront alors contre la Russie? Est-ce que les Ukrainiens les Blancs-Ruthènes, les Juifs, les Allemands et les autres irrédentistes polonais (ensemble près de la moitié de la population de la Pologne!) joueront dans l’armée polonaise un autre rôle que les Tchèques dans l’armée autrichienne? La campagne militaire éventuelle finirait par une terrible défaite de la Pologne et de la Roumanie!

La deuxième possibilité indiquée plus haut donnerait de très semblables résultats. Car pour les Etats Nationaux fédérés de l’Europe Orientale, les territoires slaves-orientaux occupés depuis 1918 par la Pologne, la Tchécoslovaquie et la Roumanie seraient aussi des parties des territoires et des organismes nationaux amputées illégalement, tout comme pour la Russie

indivisée. Les Blancs-Ruthènes exigeraient de la Pologne la remise des Gouvernements de Grodno, de Vilna et de Minsk, les Ukrainiens exigeraient celle des Gouvernements de Cholm, de Volhynie et de la Galicie Orientale. Seulement pour la Roumanie cela serait plus avantageux car les Ukrainiens n'exigent vraiment que toute la partie ethno-graphiquement ukrainienne de la Bucovine et la partie Nord et Sud-Est de la Bessarabie, reconnaissant les $\frac{2}{3}$ de ce territoire à la Roumanie. Quant au reste le tableau resterait le même, et peut être même plus défavorable pour la Pologne et la Roumanie, car dans une Russie libre fédérative l'opinion publique serait même plus forte que si elle était Etat centraliste – c. à. d. le désaccord contre les occupants des territoires nationaux slaves-orientaux serait encore plus fort. Surtout la Galicie sous la domination polonaise serait éternellement une blessure brûlante dans les relations polonorusses. La population ukrainienne de la Galicie Orientale est plus consciente de sa nationalité et plus mûre politiquement que dans n'importe quelle partie des quarante millions de la nation ukrainienne. L'influence des Ukrainiens dans une Russie fédérale serait sans aucun doute très grande. Ils n'admettraient jamais que la Galicie Orientale gémissse sous le joug polonais.

Et ainsi l'accomplissement des conseils de M. Take Jonsco serait la formation immédiate de fortes et véritables oppositions et aussi d'un lieu des froissements entre la Russie fédérée et la Petite Entente.

Portons maintenant attention à la troisième éventualité.

La Russie serait limitée au territoire ethnographique des Grands-Russes dans l'Europe Orientale et surgira le grand Etat Ukrainien comprenant tout le Sud de l'Europe Orientale. Et aussi dans ce cas il serait ruineux pour la paix en Europe

Orientale de suivre les conseils de M. Take Jonesco. Le grand Etat Ukrainien n'aurait il est vrai que le tiers de la force combattive de l'ancien empire russe, mais il serait assez fort pour exiger de la Pologne et de la Roumanie la restitution des parties du territoire intégral ethnographique ukrainien, et même pour les reprendre à main armée. En tout cas entre la Grande Ukraine d'une part et la Roumanie avec la Pologne d'autre part on ne peut penser à des rapports amicaux que si ces Etats rendent les territoires qu'ils ont volés pendant la tourmente de la révolution, surtout la Galicie Orientale avec la Bucovine Ukrainienne – ce Piémont de l'idée nationale ukrainienne.

Cela signifie que les conseils de M. Take Jonesco ne concordent pas aussi avec la troisième éventualité.

Pour la solution profitable à la paix mondiale du problème européen oriental, il faut chercher d'autres routes.

Pour empêcher les conflits futurs entre les peuples de l'Europe Orientale et Centrale **il faut bien ... attention qu'aucune partie des territoires ethnographiques européens orientaux ne fut occupée ou bien retenue par quelqu'Etat que ce soit de l'Europe Centrale.** Ne pas suivre cette indication serait se diriger tôt ou tard vers des conflits entre les Etats Européens Orientaux et Centraux et forcer la Russie à s'allier avec l'Allemagne. La Pologne et la Roumanie seront en temps de paix ou de guerre sans aucun doute plus fortes si elles n'ont aucun citoyen européen oriental (Ukrainien, Blanc-Ruthène, ou Russe). Alors elles seront assurées du côté de l'Orient, surtout si leur voisin oriental est l'Ukraine. Le grand Etat Ukrainien divisera la Russie de la Pologne, de la Roumanie, du Caucase et formera une sûre protection contre l'expansion éventuelle de la Russie en proche Asie.

Et quelque puisse être la marche des faits en Europe Orientale, contrairement aux idées de M. Take Jonsco, la formation d'un état neutre galicio-bucovinien est le premier préliminaire pour la consolidation des rapports en Europe Orientale. Cette nouvelle Suisse des Carpathes n'est pas si petite et si faible que le dit M. Take Jonsco. Son étendue serait de 60.000 km² (le Danemark avec le Belgique), elle aurait 6.000.000 d'habitants ; elle pourrait se subvenir à elle-même et exporter beaucoup de produits nutritifs et de matières premières (surtout le pétrole).

La petite armée ukraïno-galicienne à demi nue, et auquelle les bons voisins roumains revendirent pour une couronne chacune les cartoches ukraïniennes confisquées, nettoya de l'armée rouge dans l'espace d'un mois (Août 1919) toute la partie occidentale de l'Ukraine à partir de Kiev inclusivement. En 1920 l'armée polonaise huit fois plus forte eut besoin de trois mois seulement pour prendre Kiev. Seulement l'armée galicio-ukraïnienne, mais non pas l'armée polonaise, peut garder les avenues des Carpathes. Et même en été 1920 ce n'est pas l'armée polonaise qui défendit Galicie Orientale contre l'armée rouge, mais les divisions ukraïniennes de Petloura.

Les armées rouges russes ne purent promptement aller d'avance en Galicie Orientale, car la population rurale ukraïnienne voyait dans les Bolcheviks les mêmes ennemis que dans les Polonais et c'est pourquoi elle resta neutre. Si la Galicie Orientale devient une Suisse des Carpathes, alors elle saura bien **se défendre**. Et voici que même en 1919 elle empêcha l'union des armées rouges russes avec celles de la Hongrie bolchéviste.

L'Etat Galicien Oriental peut être une **importante étape dans le règlement de nouvelles relations en Europe**

Orientale. En ce territoire pourraient s'assembler tous les éléments constructeurs du sud de l'Europe Orientale et commencer la reconstruction des relations politiques sociales et économiques de l'Europe Orientale.

Et même laissant tout cela de côté, la création de l'Etat Indépendant Galicien Oriental est un postulat de raison politique. Ainsi serait exclu des litiges internationales un territoire politique et géographique très important et par cela seront empêchés à l'avenir les froissements entre l'Europe Orientale et l'Europe Centrale nouvelle.

Les Grandes Puissances mondiales doivent comprendre toute la fausseté des plans polonais et roumains au sujet de l'Europe Orientale, plans de deux Etats rapaces qui ne peuvent qu'empêcher la régularisation des rapports politiques et économiques de toute la motié de notre Continent. On ne peut en aucune façon violenter les tendances politiques d'Etat des peuples européens orientaux, en particulier du peuple ukrainien de quarante millions. Au contraire dans les intérêts de la paix mondiale il faut aider le peuple ukrainien tant en Ukraine Occidentale qu'en Orientale. La première démarche pour l'aider sera la formation de l'Etat neutre Galicien Indépendant.

Note du Gouvernement de la République Galicienne.

Au

**Conseil Suprême de la Conférence de la Paix
à Cannes.**

La situation insupportable où se trouve incessamment la population ukrainienne de la Galicie Orientale sous l'illégale occupation polonaise exige nécessairement **d'attirer de nouveau l'attention du Conseil Suprême sur ce qui se passe en Galicie Orientale et de demander le prompt éloignement de l'occupation polonaise ainsi que le règlement** du statut politique de ce territoire.

Et voici:

1° L'occupation polonaise en Galicie Orientale **étouffe chaque manifestation de la vie culturelle**, car entr'autres: depuis trois ans elle n'empêche pas seulement les cours des étudiants ukrainiens et de leurs professeurs dans l'unique Université à Léopol mais **défend même d'instituer des cours universitaires privés pour les étudiants ukrainiens.**

Par suite d'un tel régime barbare de l'occupation polonaise en Galicie Orientale, le Recteur des Cours Universitaires Ukrainiens, le Professeur Dr. Basile Shtshourat **agonise dans la prison polonaise à Léopol** et les étudiants ukrainiens abrègent leur vie soit aussi dans les prisons polonaises, ou bien sont obligés de s'enfuir du pays natal dans les Universités étrangères à Prague et à Vienne.

2° D'autre part la Pologne empoisonne le public en Galicie Orientale **en envoyant dans cette région des organisateurs**

communistes du Centre Communiste de Varsovie comme nous l'avons déjà démontré dans nos notes du 8 et 28 Novembre 1921 et ensuite elle accuse d'efforts bolchévistes la population ukrainienne de la Galicie Orientale devant les Principales Puissances de l'Entente afin de tromper encore le Conseil Suprême et ainsi de faire remettre à plus tard la solution de la question galicienne orientale.

3° Depuis le mois de Septembre 1921 jusqu'à présent sont confisqués tous les journaux ukrainiens indépendants à Léopol; de telle sorte que la population ukrainienne en Galicie Orientale est tout à fait privée de sa presse, moyen nécessaire à la vie de chaque peuple. Cette population n'a aucune liberté de parole (partout l'on censure lettres, journaux) et ainsi elle ne peut publiquement faire ses requêtes ni mettre à jour les excès de l'occupation polonaise.

4. Lorsqu'en Octobre 1921 la population ukrainienne déclara qu'elle ne prendra pas part à l'illégale préparation de **la statistique d'état et à la conscription de la population de la Galicie Orientale**, car l'occupation polonaise n'avait pas le droit de faire cela, alors la Pologne s'en prit avec une terreur brutale à l'innocente et sans défense population ukrainienne: jetant en prison des milliers d'ukrainiens, imposant arbitrairement des peines pécuniaires, envoyant contre les villages ukrainiens des expéditions militaires et faisant payer de grosses contributions.

C'est ainsi qu'apparaît la liberté personnelle sous l'occupation polonaise.

5° **Pour voir quelle sécurité a la vie de la population ukrainienne** sous l'occupation militaire polonaise en Galicie Orientale, il suffit de lire un des nombreux faits publié dans l'organe social démocrate "Vpered" No. 241 du 22 Décembre 1921 :

“Dans le village de Lisko – district de Kaminka Stroumilowa eurent lieu les suivantes **tortures inhumaines exercées contre** les personnes innocentes que la police polonaise de Mylatyn Noviy (village voisin) sous le prétexte de rechercher des voleurs, arrêta: Praxède Ivashkiw, Basile Kerdash, Praxède Didyk, Elie Didyk et Etienne Koushnir, et les tortura du 6 au 12 Décembre 1921 **en les battant inhumainement et en leur brûlant le corps avec des fers rouges**, de telle sorte que l’on cassa un bras à Praxède Ivashkiw et. que l’on tordit les deux jambes à Elie Didyk qui gravement malades furent envoyés à l’Hôpital de Zolotshiv.” Et dire que de telles bestialités ont lieu dans le centre du monde civilisé européen.

6° Pour ruiner tout à fait économiquement la Galicie Orientale, pays qui pendant la guerre mondiale souffrit le plus, la Diète Polonaise à Varsovie vota le 16 Décembre 1921 une loi **pour la perception d’une taxe extraordinaire** afin de mettre à flot les finances polonaises, et cette loi **doit aussi obliger, bien qu’illégalement, la Galicie Orientale** comme si ce territoire appartenait à la Pologne.

7° Lorsque l’on songe que cette taxe polonaise entr’autres quant à la propriété des terres sera 225 fois plus grande qu’à l’ordinaire et même plus, il est alors évident **que la Pologne plane de prendre illégalement de gros milliards à la population de la Galicie Orientale.**

Contre ce nouvel acte de pillage, le Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale proteste énergiquement et a l’honneur d’envoyer sa protestation au Conseil Suprême de la Conférence de la Paix, car la Galicie Orientale n’appartient pas à la Pologne et c’est pourquoi la Pologne n’a pas le droit d’imposer des taxes civiles pour sauver ses finances délabrées. La Galicie Orientale forme **un sujet légal international**

distinct sous les droits souverains des Principales Puissances de l'Entente.

8° Ces faits illégaux et inouis au monde civilisé ont lieu en Galicie Orientale parceque le Conseil Suprême de la Conférence de la Paix en permettant à la Pologne d'occuper la Galicie Orientale (25 Juin 1919) **ne statua aucune condition pour cette occupation**, et ayant pris les droits souverains sur la Galicie Orientale (Traité de Saint Germain 10 Septembre 1919, art. 91) **le Conseil Suprême ne délégua aucune Commission Internationale pour la haute inspection de cette occupation militaire** en Galicie Orientale et jusqu'à présent ne régla pas le statut politique de ce pays bien qu'elle soit pour cela l'unique forum compétent en tenu de régler cette question, ...bien que le Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale attire sans cesse son attention sur l'absolue nécessité de régler la question de la Galicie Orientale.

Ces faits rapportés ici démontrent clairement qu'une telle situation illégale ne peut durer plus longtemps et la population ukrainienne de la Galicie Orientale, après ces peines, souffrances et victimes sous l'occupation polonaise, ne voit aucune autre solution de sa question que si le Conseil Suprême de la Conférence de la Paix règle au plus vite le sort politique de la Galicie Orientale selon le droit de justice nationale.

Vu ces causes, au nom du Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale je demande au Conseil Suprême de la Conférence de la Paix:

1° de défendre de suite la perception de taxes pour l'Etat polonais chez la population de la Galicie Orientale,

11° de déléguer une Commission Internationale des

Principales Puissances de l'Entente dans le but de protéger la population de la Galicie Orientale devant les abus de l'occupation militaire polonaise, et

III° de régler définitivement le statut politique de la Galicie Orientale selon le projet d'organisation de la République Indépendante Galicienne de peuples libres que nous Vous avons remis.

V i e n n e , le 28 Décembre 1921.

Dr. Eugène Petroushevytsh m. p.
Président du Conseil National Ukrainien
de la République Galicienne.

Décisions de l'Assemblée de tous les partis nationaux de la Galicie au sujet de la situation politique.

Léopol, le 28 Janvier 1922.

1° L'Assemblée de tous les partis nationaux de la Galicie composée des délégués plénipotentiaires des partis ukrainiens : National-Démocrate, Radical et Chrétien-Social et des députés élus jadis au Parlement – comme énonciateurs de la volonté de la population galicienne-orientale, **affirme que l'unique pouvoir légitime de la Galicie Orientale est le Gouvernement de la République Ukrainienne Occidentale ayant pour chef le Président du Conseil National Ukrainien le Dr. Eugène Petroushevytsh et seulement ce Gouvernement a le droit de représenter la population de la Galicie Orientale, de défendre ses intérêts auprès des Gouvernements et des peuples de l'univers, de conduire au nom de cette population de valides pourparlers et de conclure des conventions obligatoires.**

2° L'Assemblée proteste le plus fermement contre le régime barbare des autorités polonaises d'occupation en Galicie Orientale, régime enlevant aux citoyens de nationalité ukrainienne les libertés d'assemblée, de presse, d'organisations politiques, culturelles, économiques et même humanitaires ; régime limitant la liberté de mouvement par l'obligation générale d'avoir des passeports : régime usant sans cesse de révisions domiciliares, d'arrestations, de confinements et de pillages arbitraires ; régime ne protégeant pas suffisamment

la vie et les biens contre le banditisme extrêmement répandu; régime de concussions et de perpétuelles vexations par la gendarmerie policière qui persécute surtout la population villageoise sans défense.

3° L'Assemblée constate aussi avec peine que les Puissances de l'Entente qui, selon l'article 91 du Traité de Saint Germain, prirent la souveraineté de la Galicie Orientale malgré la demande qu'en fit l'Assemblée de la Société des Nations – ne réglèrent pas jusqu'à présent la situation politique légale de la Galicie Orientale, ne rétablirent pas le Gouvernement légal et ainsi ne mirent pas fin à cette occupation barbare, sauvage et sans contrôle. L'Assemblée demande au Gouvernement de la République Ukrainienne Occidentale çje faire des démarches définitives afin de mettre fin à cette occupation, car sa prolongation causera non seulement la ruine définitive des dernières acquisitions du peuple ukrainien ainsi que sa dépopulation, mais aussi causera l'entière dévastation des richesses du pays.

Au nom de l'Assemblée de tous les
partis nationaux de la Galicie:

Président: Dr. Vladimir **Batshynskiy**, ancien Député fédéral et provincial, et Membre du Conseil National Ukrainien.
Secrétaire: Vladimir **Tselevytsh**, Membre dr. Conseil National Ukrainien.

Au nom du parti National-Démocrate
Ukrainien:

V. Président: Monseigneur Tite **Voynarowskiy**, ancien
Député-fédéral. Secrétaire: Michel **Stroutynskiy**.

Au nom du parti Radical Ukrainien:
Président:

Dr. Jean **Makouch**, ancien Député provincial et Ministre ukrainien. Secrétaire: Dr. Vladimir **Lysiy**.

Au nom du parti Chrétien Social:
Président : Alexandre **Barvinskiy**, ancien Sénateur de l'Empire autrichien et Membre du Conseil National Ukrainien.

Anciens Députés et Membres du Conseil National Ukrainien:
Julien **Romantshouk**, pendant plusieurs années Président du Club parlementaire Ukrainien et ancien vice-président du Parlement autrichien, Jean Kyvelouk, ancien Député provincial et membre du Département Provincial; Viatsheslav **Boudzynowskiy**, ancien Député fédéral, Révérend Etienne **Onyshkevtysh**, ancien Député fédéral, Dr. Vladimir **Zahaykevtysh**, ancien Député fédéral, Dr. Théophile **Okounewskiy**, ancien Député fédéral et provincial, Dr. Antoine **Horbatshevskiy**, ancien Député provincial.

№ 28
ВІДПОВІДЬ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
АВСТРО-УГОРСЬКОГО БАНКУ УРЯДОВІ ЗУНР
НА ЙОГО НОТИ

1 квітня 1922 р.

Copie

Liquidation de la Banque
d'Autriche-Hongrie.

Liquidateurs:

Vienne, I. Freyung 1.

Docteur Luxardo

Tel. No. 15-3-47-

G. de Monés

Paris, le 1-er

Avril 1922.

Alexandre Zeucéanu

No.1904

A rappeler en répondant.

Légation de la République d'Ukraine Occidentale,

V i e n n e, VI.

Windmühlgasse 15.

Messieurs,

Comme suite la votre lettre du 8 Mars 1922 No. 28/22, nous avons l'honneur de vous faire savoir que la situation n'étant pas changée nous ne pouvons que nous référer à notre lettre du 22 Juillet 1921, No. 1179, dans laquelle nous avons informé M. le Dr. BORODKJEWICZ que Monsieur le Président de la Conférence des Ambassadeurs, par sa lettre en date du 8 Juillet 1921 nous a fait connaître, que le Gouvernement de L'Ukraine de l'Ouest n'a aucune existence, ni de droit, ni de fait, et qu'en conséquence on ne peut tenir compte des

demandes faites dans la lettre de M. le Président du Conseil National Ukrainien de la République Galicienne du 6 Mars 1922.

Nous vous prions d'agréer, Messieurs, les assurances de notre haute considération.

LES LIQUIDATEURS DE LA BANQUE D'AUTRICHE-HONGRIE

Docteur Luxardo m.p. Monés m.p. Al. Zéucéanu m.p.

Ч. 28/22.

УРЯДОВИ СПРАВИ ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
у Відні

Предкладається до ласкавого відома.

Відень, дня 11/IV. 1922 року

Печатка

в. з. Мирон Гаврисевич

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 309.
Машинопис. Засвідчена копія.

№ 29
УПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА др. КОСТЕВІ
ЛЕВИЦЬКОМУ, др. СТЕПАНОВІ ВИТВИЦЬКОМУ,
др. СТЕПАНОВІ РУДНИЦЬКОМУ
ТА о. ЙОСАФАТОВІ ЖАНУ БУТИ ДЕЛЕГАТАМИ
УНРАДИ НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
В ГЕНУЇ

5 квітня 1922 р.

До
Високоповажаного Пана
д-ра Костя Левицького
Уповновласненого Уряду для Справ Закордонних
Галицької Републики.

Отсим іменую Вас, д-ра Степана В и т в и ц ь к о г о,
проф. д-ра Степана Р у д н и ц ь к о г о і о. Йосафата
Ж а н а Ч.С.В.В. делегатами Української Національної
Ради Східної Галичини до Міжнародної Конференції в
Генуї, в цілі предложення інформацій і домагань населен-
ня в справі економічної і політичної відбудови території
Східної Галичини.

Відень, 5 квітня 1922.

Печатка Президента УНРади ЗУНР

Е. Петрушевич
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

182/През.Д.
Ч: _____
II, 19/922.

№ 30
ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА ДО МІЖНАРОДНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ З ПРОХАННЯМ
ПРО РОЗГЛЯД ПИТАННЯ ДЕРЖАВНО-
ПРАВОВОГО СТАТУСУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

7 квітня 1922 р.

Українська Національна Рада
Східної Галичини.

До
Міжнародної Конференції
в
Генуї.

Представленням з дати: Відень, 21. лютого с. р. просив я Найвищу Раду о допущення делегатів Української Національної Ради Східної Галичини до участі в Міжнародній Конференції в Генуї, в цілі предложення інформацій і домагань населення в справі економічної і політичної відбудови території Східної Галичини.

На узаasadненне сеї просьби маю честь звернути увагу Міжнародної Конференції на отсі державно-правні обставини, в яких находится Східна Галичина:

1/ Артикулом 91. Сен-жерменського мирового договору постановлено, що Східна Галичина як частина бувшої австро-угорської монархії творить окрему міжнародну територію.

2/ Договором відтак заключеним 10. липня 1920, в Спа, сказано, що до конференції, яка мала бути скликана для уладження відносин у Східній Європі, будуть також допущені заступники Східної Галичини для предложення своєї справи на конференції.

3/ А договором заключеним 10. серпня 1920, в Севр, визначено границі Східної Галичини як окремої міжнародної території, але не вирішено її державного становища і тому Східна Галичина знаходиться досі під військовою окупацією Польщі.

Колиж тепер дійшло до скликання Міжнародної Конференції для улагодження економічних і політичних відносин в Європі, то прийшов вже час вислухати заступників Східної Галичини для представлення їх справи на Конференції.

Та, як би не покликано тих заступників, то на Міжнародній Конференції не була би заступлена Східна Галичина, так як Польща як військовий окупант не має права заступати населення сеї території, котра силою права національного самовизначення бажає висказати свої домагання.

А коли Східна Галичина як одна з найбільше знищених територій потребує економічної і політичної відбудови в інтересі мира і добробиту Європи, то зволить Міжнародня Конференція ласкаво розважити справу вислухання делегатів Української Національної Ради Східної Галичини.

Відень, 7 квітня 1922 р.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 320.
Рукопис. Оригінал.

№ 31
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ
ГАЗЕТИ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР”:
“ГАЛИЧИНА Й УКРАЇНЬСЬКА СПРАВА:
З ПРИВОДУ КОНФЕРЕНЦІЇ В ҐЕНУЇ”

8 квітня 1922 р.

Мабуть з великими надіями їдуть до Ґенуї польські делегати, щоб добути там признанне неправного стану, витвореного Польщею протягом останніх трьох літ на українських, білоруських і литовських землях. Там Польща підступом і насильством накинула свою владу. Сфалшовані заяви людности сих земель, а далі рижський мир мали послужити Польщі до того, щоб надати насильству хоч про око “правний” характер. Для тоїж ціли хотів польський уряд добути від Румунії згоду, а від Чехословаччини “десінтересма” щодо східних границь Польщі. Се Польщі не зовсім вдалося, бо в договорі з Чехією є очевидні противоріччя. Тому Польща змагає тепер і до того, щоби притягнути всі європейські держави до сфальшовання міжнародного права. Для досягнення сього Польща пильно дбала, щоб ізолювати Україну, а з окрема Галичину. Вона використовує слабкість У. Н. Р., щоб дістати згоду уряду У. Н. Р. на загарбанне сих земель і не тільки сі землі, але всю українську справу зробити від себе залежною і надати Україні та її міжнароднім представництвам, усій оружній і політичній боротьбі України і навіть повстанням, що зриваються в далеких степах України, значінне виложника польської державної волі й сили. Рівночасно від рижського мира чимраз успішніше проявлялася тенденція Польщі порозумітися з Москвою ціною непольських і немосковських земель і вже давно нема для Польщі ніякої боротьби України за незалежність, нема боротьби “проти Москви”, а є тільки справа поділу

України між Москвою і Польщею та іншими сусідами. А се значить, що концепція польсько-українського порозуміння належить до цілком перегнаних, мертвих думок. І тільки нерозумний сього не бачить або сей, хто бачити не хоче. І не міг мати інших наслідків заснований на руїні Галичини союз У. Н. Р. з Польщею. Від самого початку не доставало обом сторонам взаїмного довіря. Бо Українці не могли довіряти Польщі, яка забирала українські землі і ще веліла дати собі “на письмі” границі своїх добутків, а за се давала тільки обітниці щодо земель, яких не мала в руках. А не вірила теж Польща Українцям, що вони будуть вдячні за поневоленне найкультурніших частин української нації. А в сей “союз” увійшла У. Н. Р. без території і без об'єднання національних сил, через що була передана на ласку й неласку союзника і не мала забезпеченої можливості відвороту на випадок, якби її союз з Польщею показався недоцільним. Натомість Польща мала все можливість вибору між У. Н. Р. і Москвою. Мала нагоду Україну продати. І продала. Тепер уже всім ясно, що похід Пілсудского на Київ не мав метою визволення України, але мав присилувати Москву до віддачі Польщі українських земель.

Стратегічною основою Польщі для її експанзії на Україні була Галичина. Зовсім недвозначно виявив се хід останньої російсько-польської кампанії. Руїна Галичини стала умовиною руїни української державности взагалі. Та не значить се, що Польща запевнила вже свої цілі. Бо перша ціль її: експанзія на Україну все ще у неї є. В галицькій справі міжнародній трибунал зобов'язаний більше, ніж в інших українських справах. Бо українська людність Галичини незломною волею й організацією обороняє свою святу справу і не піддається зневірі. Одним з жерел моральної сили Галичини є свідомість, що ціла низка причин дає Галичині зокрема в українській справі виїмкове значіння. А се вияснює теж запеклу ненависть Поляків до Галичан. Бо Галичина се для Польщі впадова брама

в Україні. Без посідання Галичини не може Польща посідати безпечно ні Волині, ні Холму, ні Підлясся. Не позбавивши політичної сили Галичан не може Польща політично зробити залежною від себе решту України. А головно культурно-політичне значінне Галичини для України, для її сучасного й будучого, є товчком горячого, неослабаючого, чимраз свідомійшого противенства між Галичиною і Польщею.

Польща, “герой західної культури,” саме тим ніби історичним післанництвом: обороняти Захід перед “Азією” і “ширити на Сході європейську політичну, суспільну, економічну й санітарну культуру,” виросла на “велику державу.” Польща мала “перетягнути кільчастий дріт” між Європою й Азією. Про європейське “післанництво Польщі” на сході Європи писала в 1919 і 1920 р. в безконечність польська, французька та американська преса, говорило безліч фантастів обидвох полів, проповідували апостоли світового мира, з яких деякі вже послабли на голову. А не забували про “післанництво Польщі” теж деякі політики з деяких причин.

Для Галичини мало се явище страшні наслідки і безпосередно і через свій вплив на ті провідні круги Придніпрянщини, які поставили собі завдання боротьби проти Москви і з почуття національного обовязку боролися проти інвазії мовсковських “ідей, несених на кінцях штиків”, як висловився у відозві до київського населення большевицький командант Муравйов по здобуттю столиці України. В імя спільности культурного ідеалу повірило багато інтелігентних і чесних українських патріотів, що можлива приязнь між Польщею й Україною. Повірили й обманулися. Бо нема таких святих ідеалів, задля яких Польща не схотілаб користати з нещастя сусідів. Та недосвідчені проводирі Придніпрянщини сподівалися через Польщу звязатися

з Заходом і передовсім добути собі опінію “небольшевиків” — опінію оборонців західної культури. Очевидно тільки на руїні Галичини, при національнім розеднанню Західної і Східної України, міг зацвисти й видати свої отруйні плоди польський дурман у головах наших братів з Вел. України. Бо у великій світовій польській і непольській реклямі про культурно-політичну місію Польщі була і є одна брехня, яка сильно пручалася й була по лиці своїх авторів. Не Польща, а український нарід, з окрема Галичина, се найдалше на Схід посунений форт європейської культури. За сю культуру піднімала боротьбу національна Україна й Галичина вже довго до Польщі і нераз в історії, в останнє 1917 р. А се сталося не на показ і не для загарбання чужих земель, як робила й робить Польща, а в обороні власного національного характеру та істновання. Польща не тільки не піддержала ніколи України в сій боротьбі, але ще постійно вдаряла всею силою в найважніше для України місце і не спочила, поки не вмовила в світ, що Українці большевики, що треба Польщі віддати Галичину, щоб могла побороти “Азію”, котра починається вже за Сяном... Врешті, зломивши в Галичині українську державність, відрізала всю Україну від Заходу й тим рішила задалегідь про розвиток політичних подій на Україні. Перервала живу течію політичної і суспільної, по суті західно-європейської культури, що плила з Галичини на Україну. І досягнувши сього, могла Польща вже піти в добродії України. Зробила інтервенцію, шкідливу для національної справи, як усі інші інтервенції на Україні. Тим остаточно поневолила У. Н. Р.

Польща свідомо й доцільно розвалила західний центр України, як в XIV. століттю доцільно працювала над знищеннем галицько-володимирського князівства і його культури, чим припечатала українську державність на цілі століття. Упадок Галича зробив неможливим піднесенне Київя, а далі вже грабила Польща Україну разом з Турком

і Татарином, поки не виступив Великий Богдан і не завдав смертельного удару Польщі. Неначе з ласкавости до Українців дає тепер історія коротке повторенне минулого: очевидно тільки для тих, хто вмiє учитися і не замикає очей на дійсність. Тим доволі ясно говорить минуле й сучасне, яке величезне значінне має для української справи незалежність Галичини.

В Генуї хоче Польща на тій самій основі, що досі, тільки в іншій формі добути ролю повновласника Європи в економічному поході на Схід, в першу чергу на Україну. “Боротьбу за європейську культуру” Польща покінчила. Ще може бути їй потрібне якенебудь однодруте повстанне на Україні, щоб у торгах з Москвою певнійше виступати. На се Польщі досить провокації ...Грекова. А на загал у Польщі на черзі “мирне” гнобленне сходу. І тут Польщі на перешкоді Галичина. Бо незалежність Галичини загрожує Польщі втратою монополію на звязанне України з Європою. За Галичиною моглиб і Чехи увільнитися з польської торговельної неволі. Великі держави моглиб у Галичині незалежно від Польщі утворити свої сухопутні етапи в дорозі на Схід. Самостійність Галичини розв’язує цілу низку економічних питань, важних для всіх сусідів Галичини, перш за все важних для України. А найважнійше може се, що українська людність Галичини може взяти на себе ролю посередника між Європою й Україною. Як мало до сеї ролі надається Польща, слідне вже з того, то вона не вмiла досі добути більше як одну десяту частину торговельного посередництва між Заходом і Росією. Дев’ять десятих сього торговельного руху веде через малі балтійські держави, оминаючи Польщу. “Велика” Польща не посміла й досі перебудувати галицьких залізниць на широко-торові й не робить ніяких приготовлень для перетворення Галичини в торговельні етапи. Се очевидно тому, що Польща не вірить у приналежність Галичини до Польщі і боїться галицької конкуренції.

Тим інтензивнійше працює польська дипломатія, щоб добути якимнебудь чином затвердження своїх “східних границь”. І може в Генуї не будуть прийняті рішення юридичного характеру, але можуть бути прийняті практичні постанови, що стануть основою не тільки економічних, але й політичних умовин Росії, України й Галичини та будуть утворені важні міжнародні прецеденси. В українській справі Польща схоче доказати, що вона – господар України. Має часть українських земель в руках, має один український уряд у себе в хаті, а другий непокірний виперла за межі українських земель. А що Польща має людність і Великої України і Галичини теж “за собою”, се буде доказувати курський поміщик Греков, якого Польща без сумніву повезе до Генуї “для повноти доказу”. Та буде се слабший доказ і навіть для польської опінії небезпечний. Мабуть з огляду на се зявилися чутки, що не тільки від Грекова, але ще й від інших осіб будуть зроблені в Генуї потрібні Польщі заяви про Україну, а з окрема про Галичину. Переходячи думкою ріжні представництва України, починаючи від посла Василька, не можемо сим чуткам вірити. Адже не тільки гріш промовляє зрозумілою для Українців мовою! І не з Грекових складається придніпряньська суспільність та її офіціяльні представники!

Для Галичан ясне, що як негативні заяви з придніпряньського боку можуть пошкодити галицькій справі, так знов рішення, які будуть прийняті про долю Галичини, матимуть величезне значінне для долі всеї України.

Тому Галичина свідомо стоїть у боротьбі проти Польщі не тільки за свою незалежність, а ще й зате, хто буде посередником між Европою й Україною, зате, чи сей, хто буде посередником, понесе в Україну національну волю, чи поневоленне. Польща понеслаб на Україну тільки поневоленне, чого доказом Галичина. Тому якенебудь підпиранне польських плянів перед світом українська суспільність мусить уважати каїновою роботою.

№ 32
МЕМОРАНДУМ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РАДИ МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ
ЩОДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

8 квітня 1922 р.

Українська Національна Рада Східної Галичини.

До

Міжнародної Конференції

В
Г е н у ї

Найвища Рада Мирової Конференції, зібрана в Кан 6. січня с.р., постановила скликати Міжнародню Конференцію до Генуї, щоби допровадити до порозуміння між народами Європи та міжнародними переговорами досягнути господарську і політичну відбудову Європи.

В отсім важнім моменті, коли збирається Міжнародня Конференція, Українська Національна Рада Східної Галичини радо витає її в тій надії і переконанню, що вона займеться також економічною і політичною долею нашої найблищої вітчизни: галицької землі, котра остає тимчасово під військовою окупацією Польщі, та від трьох років вижидає своєї економічної і політичної відбудови.

Східна Галичина, се частина бувшої державної території австро-угорської монархії, до котрої вона належала від р. 1772. На області Східної Галичини доконали великого знищення цілих полос краю: російські війська в часі першого наступу і відвороту в роках 1914 і 1915, та в часі другого наступу і відвороту в роках 1916 і 1917, як також війська: австро-угорські, німецькі і турецькі в часі чотиролітних боїв світової війни.

Та коли з кінцем світової війни р. 1918, розпалась австро-угорська монархія, приступили всі народи сеї монархії на підставі права національного самовизначення до конститутування своїх національних держав, на своїх національних територіях. На сій правній підставі, також український народ Східної Галичини як значно переважаюча більшість всего населення всего краю, покликав до життя свою Українську Національну Раду, котра з кінцем місяця жовтня 1918 р. уконституовала на території Східної Галичини: Народну Республіку і з днем 1. падолиста 1918 р. обняла там державну владу.

Проти так легально уконституованої держави на території Східної Галичини виступила Польща вже в місяці падолисті 1918 р. воєнним наступом, від котрого оборонювалась Західно-Українська (Галицька) Народня Республіка своєю Армією аж до місяця липня 1919, коли Найвища Рада Мирової Конференції в Парижі видала свою постанову з 25. червня 1919.

Отсею постановою розпорядила Найвища Рада, що Польща має тимчасово впровадити військову окупацію Східної Галичини, та що великі держави Антанти вирішать про державне становище Східної Галичини згідно з волею населення сеї території.

Наслідом сего находиться Східна Галичина від р. 1919 дотепер під військовою окупацією Польщі, котра її безнастанно і під кождим зглядом: еще більше руйнує як світова війна, бо великі держави Антанти як суверени Східної Галичини по думці 91. артикулу Сен-жерменського мирового договору, досі ані не вирішили про державне становище сеї території ані не видали ніяких розпорядків для правної охорони населення того краю.

А в таких незвичайно тяжких обставинах під військовою окупацією, протягом трьох років, — населенне Східної Галичини не тільки не могло поладнати своїх політичних

відносин, але не було навіть в силі підняти яких небудь заходів до економічної відбудови свого так тяжко війною знищеного краю.

Тому Українська Національна Рада Східної Галичини як легальна і одинока репрезентація автохтонного українського населення Східної Галичини вважає своїм правом і обов'язком звернути увагу Міжнародної Конференції на ті невиносимі обставини, в яких знаходиться населення сего нещасного краю.

1. Втрати Східної Галичини в населенню. Східна Галичина мала в 1910 р. поверх 5,200.000 населення; в 1914 р. поверх 5,450,000, а після конскрипції в 1921 р. поверх 4,600.000.

Супроти числа з 1914 р. втратила отже Східна Галичина 850.000 населення (без узгляднення приросту). Коли почислимо природний приріст (пересічно 1.7 % річно) за 7 років (1914–21), одержимо дальших 650.000 втрати в населенню.

Разом отже втратила Східна Галичина наслідком війни й польської окупації 1,500.000 людей, т. є. близько 33 % населення з 1921 р.

Ніяка країна на цілім світі не потерпіла таких утрат, як Східна Галичина.

Вона мусіла в часі світової війни дати Австро-Угорщині до 800.000 здорових муштин до армії, з яких ледви половина лишилася при життю (між нею значний процент інвалідів). Поверх 100.000 муштин згинуло в боях і від пошестей та ран в часі польсько-української війни. В часі польської окупації вимерло поверх 600.000 населення з причин знущань наїздників (концентраційні табори й тюрми!), з голоду й страшних пошестей, зосібна черевного, поворотнього й сипного тифу.

Дальші втрати в населенню наступили наслідком примусової еміграції. Поверх 60.000 жидів, найбільш рух-

ливого й енергійного елемента, здібного до відбудовної акції, покинуло Східну Галичину, боячись погромів і інших переслідувань. Таксамо мусіла значна частина української інтелігенції Східної Галичини, в числі около 20.000 покинути рідний край і терпіти еміграційну долю в Чехословаччині й Австрії. Подвійне число, себто поверх 40.000 галицьких Українців находиться дотепер на території Великої України, куди їх кинула судьба польсько-української війни й умирає від пануючого там голоду.

Тут треба піднести, що політичне переслідуванне Галичини польською окупацією: нарушує постанову артикулу 92. Сен-жерменського договору, а самовільне усуванне урядників і взагалі службовиків, що набули свої права за часів австро-угорської монархії, противиться постановам артикулів 216 і 243. тогож договору, — та отсі справи не можуть остатись без вирішення.

II. Занепад рільничої продукції. Східна Галичина мала до війни 2,605.086 га рільного простору. В часі війни цей рільний простір через недостачу робочих рук і інші воєнні шкоди, поволі та постійно зменшувався.

Польська окупація й тут завдала головний удар господарству Галичини, бо вже польський міністер рільництва сконстатував з початком 1920 р., що в Східній Галичині лежить облогом 50%! Від сего часу скількість облогів наслідком війни 1920 і окупаційного гноблення, ще зросла.

Це необроблюванне землі, недостача погною і інших навозів, тягла і нарядів господарських, страшенне обнизили хліборобську продукцію Галичини. До війни вона була на цьому полі автаркічна, тепер її продукція впала до 40 %, т. є. 2/5 передвоєнної продукції. Обчисливши сі втрати на всі воєнні роки до 1922, дістанемо цифру поверх 5 мільярдів золотих корон.

Управа промислових рослин, огородинство й садівництво, вже в часі війни сильно підупали, а під польською окупацією цілком занепали.

III. Підупавша годівля худоби. Східна Галичина була до війни на полі скотарства й споріднених галузей економічного життя, вповні автаркічна (1910 р. виказав 681.000 коней, 1,552.000 рогатої худоби, 306.000 овець, 10.000 кіз, 1,318.000 свиней, 7,917.000 дробу, 285.000 вулиїв) та доставляла сусіднім землям багато худоби і ріжних звіринних продуктів.

Наслідком світової війни, а ще більше польської окупації, стан домашньої звірні застрашаючо зменшився. Коней о 38%, рогатої худоби о 36%, свиней о 77%.

IV. Втрати в лісовім господарстві. Східна Галичина мала до війни 1,450.128 га ліса. Підчас світової війни ліси Галичини дуже потерпіли. Знищеними зголошено 1916 р. 45.000 га, та це тільки дрібна частина дійсних шкод. В місцях, куди проходили боеві лінії, вирубано ліси до нащаду. До 1918 р. винищено у Східній Галичині приблизно 300.000 га ліса. Підчас польської окупації почалося безпощадне вирубування й вивоженне дерева з лісів у спекуляційних цілях, і щоби піднести вартість польської валюти.

V. Втрати в мінеральних богацтвах. В 1909 р. випродувала Східна Галичина 20,770.000 метричних сотнарів нафтової ропи. Наслідком світової війни й польської господарки, впала ся продукція в 1920 р. до 7,648.000 метричних сотнарів, а з р. 1921, винесла мало що більше як 5,000.000 метричних сотнарів. Значить, найбільше мінеральне богацтво Східної Галичини, змаліло о 75 %, себто до одної четвертини.

Таксамо дуже потерпіли копальні й варниці соли, які продукували поверх 1 мільон метричних сотнарів соли,

і покривали все запотребованне краю. Тепер край терпить недостачу соли, хоч має великі сільні поклади.

Продукція потасових солей тепер цілком завмерла, — таксамо продукція бурого вугля й торфу.

VI. Знищення будинків. Після офіційного статистичного звіту центрального бюро відбудови у Львові, було знищено в світовій війні:

мешкальних домів	122.441.....	вартість	367,323.000 з.к.
господарських будинків	33.377.....	”	420,078.000 ” ”
домашних уладжень	122.441.....	”	91,730.750 ” ”

Разом на 879,132.350 зол. кор

себто на нинішну маркову валюту тисячкрать більше, значить майже біліон польських марок.

VII. Торговельні відносини. Економічно політична система давньої Австрії експлюатувала Східну Галичину дуже сильно. Весь експорт її спрямувала на захід і південь, а весь імпорт приходив з Австрії. Від природних сполук зі Сходом Європи була Галичина відрізана й опинилася в найбільш мертвім кутку великої монархії.

Цей штучний стан силкується вдержати ще в більшій мірі Польща. Вона спинює всю торгівлю Східної Галичини з сусідніми державами: Чехословаччиною, Угорщиною, Румунією і Україною й веде свою торгівлю зі Сходом іншими позагалицькими дорогами.

Мета так Австрії як і Польщі, була й є: Галичина має за дешеві гроші давати поживу й сирівці, — а за дорогі гроші купувати продукти австрійського зглядно польського промислу.

Вже цією системою була торгівля Східної Галичини зведена до мінімум. Впливи окупації Польщі показали ще гірші. Девальюація польської марки й крайно нездорові відносини в адміністрації Польщі спричинили, що оди-

нока галузь торгівлі, яка тепер цвіте у Східній Галичині, це паскарство.

Розуміється, самоволя польських урядових органів у Східній Галичині майже виключає від торгівлі не тільки українське населення, але й жидівське, яке від давного часу було важною артерією у цілій галицькій торгівлі.

VIII. Нищення промислу. Промисл у Східній Галичині був до війни постійно здержуваний: 1) австрійським урядом, який хотів удержати економічну перевагу німецьких (промислових) частин монархії над аграрними краями як Галичина, - та 2) польськими міродатними кругами, які не бажали собі індустріялізації Східної Галичини, щоби мати дешевого рільного робітника й недопустити до українізації міст. Тому-то поза 500 горельнями, деяким мільництвом і рафінерійним промислом, фабрична індустрія Східної Галичини була дуже невеличка. Домашній промисл українського населення був також сіллю в оці Австрії й Поляків і тому поборюваний постійно, поволі підупадав.

Світова війна принесла всему тому промислому рухови величезні шкоди, а польський окупаційний уряд руйнує східно-галицький промисл, щоби зробити Східну Галичину тереном збуту для індустрії Конгресової Польщі, Познанщини й Шлеська.

IX. Кооперативні організації. Українське населення Східної Галичини могло проти економічної політики австрійського уряду й міродатних польських політичних сфер, боронитись тільки організацією кооперативів. Щоби ратуватись від економічної руїни, воно заложило й удержувало власними силами цілу масу дрібних кооперативів хліборобських, скотарських, молочарських, торговельних, промислових, кредитових і т. п., які об'єдналися в українських центрах: “Краєвім Союзі Кредитовім”, “Краєвім Союзі Ревізійнім”, “Краєвім Союзі Господарських Спілок”, “Краєвім Союзі для збу-

ту худоби”, “Краєвим Союзі Молочарським”, “Народній Торговлі” і інших центральних установах.

В часі світової війни заподіяно українським кооперативам величезні шкоди, покликуючи до війська безоглядно весь персонал і не допускаючи кооперативів до свободної діяльності.

Та найбільші шкоди заподіяла українським кооперативам польська окупація. Кооперативи й устроєні ними установи вирабовано й позамикано а потім, хоч деяким дозволено формально відновитись, то фактично вони під ворожою окупацією Польщі не можуть ні розвиватися ні навіть животіти.

Х. Земельна власність і кольонізація. Земельні відносини у Східній Галичині були вже на довго перед війною нездорові. Штучне піддержування великої посілості (37 % простору) австрійським урядом і фаворизованими ним Поляками викликали роздрібненне селянської посілості, зробили її в значній мірі малопродуктивною (в 79.8%). Війна, вирвавши від рілі й часто теж від життя сотні тисяч самостійних рільних господарів та зруйнувала тимсамим їх господарства.

Та найгірші шкоди приніс хліборобам Східної Галичини польський окупаційний уряд. Він не тільки що не підприняв ніякої міри, щоби дивинути зруйновані дрібні господарства, але ще завзявся їх до нащадку зруйнувати, тому що вони були й є економічною остоею автохтонного українського населення Східної Галичини.

Щоби не допустити до піднесення українського селянства, – польський уряд видав закони (10. липня 1919 і 15. липня 1920), силою котрих землі великої посілості мають бути вивласнені й розпарцельовані, та не поміж місцеве населенне, а поміж польських кольоністів, спроваджених з корінної Польщі. До 1. липня 1920 (в однім році) скольонізовано так 69.000 га, себто 23 % ґрунту здатного на парцеляцію, спровадивши

сюди 60.000 польських кольоністів. Ця кольонізація йде далі, і коли вона піде тимсамим темпом, то за 5 років буде зужитий весь земельний припас Східної Галичини й скількість польського її населення збільшиться в двоє, себто до 25% на місце нинішних 12 %.

XI. Податки - данини, побирані Польщею. Східна Галичина платила до війни: Австрії до 116 мільонів золотих корон, безпосередних і посередних податків і була, як на аграрний, майже без промислу край, дуже сильно обтяжена (22 золотих корон на голову населення). Не дивлячись на сю обставину, й на велике знищення краю, польська окупаційна влада не тільки що стягає ці податки враз з залеглостями, але наложила на Східну Галичину ще: 1) примусову субскрипцію державної позички відродження польської держави і 2) таку саму внутрішню примусову позичку (15.11.1920) в висоті: 15 мільярдів польських марок; 3) примусову данину для польської армії (25. червня 1920); 4) другу примусову позичку в висоті 20% усього майна; 5) надзвичайну данину в р. 1921, з якої Східна Галичина заплатити має неправдо Польщі 20 мільярдів польських марок.

До цих грошових чинитьб приходять ще: 6) примусове заведенне і девалюація польської марки, через що населенне Східної Галичини втратило поверх половину свого валютарного маєтку; 7) безправне забиранне Польщею Галицької участі в майні Австро-угорського Банку; 8) безчисленні хабарі, які мусить населенне Східної Галичини платити польським окупаційним органам за урядові чинности, щоби спастися від шикан.

XII. Відемний вплив польської влади на економічне житте Східної Галичини та одинока можливість його розвою в самостійній Галицькій державі. Під владою бувшої австрійської монархії, до якої належала Східна Галичина півтора століття, не могла вона дійти до належного економічного розвою.

Австрія уважала все Східну Галичину, як корисний терен збуту австрійського промислу, а разом як головного доставця копальняних плодів, сирівців і середників поживи, і тому ставила перешкоди змаганням упромисловлення краю, щоби удержати економічну перевагу західної частини монархії над Галичиною.

Мимо упослідження зі сторони Австрії, виказувала Східна Галичина, завдяки своїм природним багатствам, повний активний торговельний білянс за увесь час австрійської влади.

Зовсім відмінний образ представляє Східна Галичина під окупаційною владою Польщі.

Коли за австрійських часів видний був хоч і повільний поступ та економічне життя в Галичині пробивалось живим руслом, – то під польською окупацією майже все завмерло. Рух торговельний майже устав, а продукція зменшала до мінімуму. Рабункова господарка польських властей, їх неспосібна адміністрація, вічне шиканованне чужого Полякам автохтонного населення, неперестаючий стан “*ex lex*” – і непевність умов життя – все те обнизило економічний уровень Східної Галичини.

Комунікаційні безпорядки в Польщі при слабому розвитку залізничних шляхів, а до того дорогі залізничні тарифи обнижують можливість розвитку промислу та утруднюють вивіз її продуктів.

Крім сего високі безпосередні і посередні податки, разом із всякими данинами та надзвичайними оплатами, підривають умови для розвитку родимого промислу, який мусить працювати серед дорогих коштів продукції і при зменшеній силі купна широкої маси, обтяженої всякого рода державними чинитьбами.

Польська окупація ставляючи насильно Східну Галичину під владу економічно, політично і культурно чужої польської держави, забиває Східну Галичину та переминює одну з найурожайніших країн Європи в руїну, а через це творить тут огнище вічної боротьби не тільки для себе, але

і ставить Європі найсильніші перешкоди у відбудованню міжнароднього економічного життя.

Польща своєю окупацією руйнує країну, яка лежить в серці Європи та яка має всі природні умови до найкращого розвою.

І так значінне нафти і її перетворів, з огляду на великі її поклади, є важне не лиш для самої Східної Галичини, але і для цілої Європи, а також і продукція земного воску є великої ваги і дає запоруку воскового гірництва і перерібного промислу.

Богацтво соли покриває цілковито консумцію Східної Галичини та може при збільшенню продукції і модерному експльоатованню заосмотрювати сусідні краї. Вапневі соли і поклади каїніту становлять базу для корисного розвою хемічного промислу, який дотепер щойно перейшов початкову фазу.

Значні поклади вапняка, порфіру, мерглю, граніту, глини, піску і т. д., дозволяють розвинутися як найкраще будівельному промислови, якого деякі галузі (цегольні, дахівкарні) стоять вже тепер доволі високо.

Так численний у Східній Галичині деревляний матеріал, визисканий досі лиш в дуже незначній мірі (виложено переважно округлий матеріал і на пів оброблений) дає спроможність розвинути у себе промисл перерібки дерева, столярство, фабрикацію меблів, галянтерії і т. д. та фабрикацію паперу.

Розвиненне годівлі худоби має значінне не лиш для перерібки м'ясних продуктів, але і дає сирівець для шкіряного промислу, а рільні плоди, яких збір при інтензивнім і уліпшенім способі господарки рільної може що найменше подвоїтися, дають можливість розвинутися промислови перерібки збіжа, пекарському і спиртовому та цукроварному.

Догідна управа льну і конопель є запорукою розвою текстільної фабрикації.

Всі ті сирівці дотепер по більшій частині вивожені за кордон у сирім стані, а не перероблювані в краю, становлять першорядний чинник в розвою власного промислу, тим-більше, що густота населення заповнює з одної сторони збут на власному ринкови, а з другої достарчає витривалого робітничого матеріялу (який однак муситься поставити під провід фаховців — і тут є можливість для видатної праці чужих, під сю пору безробітних фахових сил).

Невизискані водні сили Східної Галичини (понад 500 тисяч НР., з чого зужиткованих около 8.000 НР.), і земні гази (около 7.000 кубічних метрів) та джерела власної нафти, заступають вповні евентуальний недостаток потрібного вугля і становлять основу доброго упромисловлення Східної Галичини.

Все те зможе Східна Галичина використати, коли буде через державне усамостійненне незалежною, бо тоді вона присвятиться своєму економічному розвоєви та причиниться до консолідації міжнародних відносин на Сході.

Ті величезні шкоди і втрати, які понесла Східна Галичина у світовій війні (1914-1918) і відтак під польською окупацією (1919-1922) можуть відбудуватися лиш тоді, коли на сій території буде визнана незалежна Галицька держава, бо тоді визволене населенне як найліпше зужиткує родючу землю і природні маетки своєї території та повним розвиттем своїх сил і невсипущою працею принесе обильні користи для добра свобідної вітчизни.

А для сусідних держав зі Сходу і Заходу стане молода і здорова Галицька держава приятним чинником промислу і торгівлі та вільним коридором товарообміну до відбудови Європи.

Натомість, що може дати Польша Східній Галичині? Звідки набере вона сили і способів відбудови Східної Галичини, коли її політика іде до забору чужих (непольських) земель і тим чином до нового мілітаризму та

фінансового банкрутства? А коли Польща навіть добуде середники економічні від своїх союзників, то вона уживе їх на відбудову своїх польських територій, та на військо і урядництво, щоби чужі землі силою як найдовше удержати при собі. Невольників держиться лиш насилою і голодом!

Так робила Польща з українським народом, коли Східна Галичина була при ній до р. 1772; так намагались Поляки відтак робити під Австрією, що була віддала їм адміністрацію Східної Галичини; так роблять вони тепер, використовуючи свою військову окупацію Східної Галичини і так буде Польща робити далі на знищення українського народу та на шкоду консолідації Сходу і світового мира!

Край, в котрім 50 % рілі мусить лежати облогом, бо йому забирається безпощадно худобу, насінне і всякі наряди господарські; де всяку продукцію убивається, а до культури і свобод політичних не допускається, — мусить загинати в голоді і епідеміях!

Тому український нарід Галицької землі ніколи не погодиться з насильним прилучуванням Східної Галичини до Польщі та в інтересі свого життя і будучности рідного краю жадає перед Трибуналом Народів Світа: узнання його права самовизначення, котре він вже виконав, конституюючи з хвилею розпаду австро-угорської монархії самостійну державу на території Східної Галичини, та домагається негайного усунення польської окупації зі Східної Галичини і визнання незалежної Галицької держави свободних народів.

Львів,

Генуа 8 квітня 1922.

№ 33
**СУПРОВІДНИЙ ЛИСТ ДЕЛЕГАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
ДО МЕМОРАНДУМУ УНРАДИ МІЖНАРОДНІЙ
КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ**

12 квітня 1922 р.

Ексселенціє.

Маю честь пропонувати меморіал Української Національної Ради Східної Галичини з 8 квітня с. р. і просити, щоби Ваша Ексселенція доложили своїх ласкавих заходів, аби Міжнародна Конференція занялась нарештнім вирішенням правил економічної і політичної відбудови сеї території.

Східна Галичина належить до тих земель Європи, що найбільше потерпіли у світовій війні.

Вона втратила майже третину свого населення, а її втрати економічні є просто застрашавчі.

Та досі триваюча військова окупація Польщі є ще страшніша як світова війна.

Населення Східної Галичини покладає свої надії на Міжнародну Конференцію в Генуї, бо сподіється, що вона займеться його справою і положить кінець сему страшному становищу, що триває від вісьмох років.

Прошу прийняти...

Шеф Делегації Укр. Нац. Ради Сх. Галичини
Д-р **Кость Левицький**

Генуя, 12 квітня 1922.

№ 34
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ “IL CITTADINO”
ПРО ЗУСТРІЧ КАРДИНАЛА-АРХІЄПІСКОПА
ГЕНУЇ ДЖІОЗУЕ СІГНІОРИ З ДЕЛЕГАЦІЄЮ
ГАЛИЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

19 квітня 1922 р.

Il Cittadino з 19.IV. с. р. доносить:

Кардинал-архієпископ Генуї, Джіозуе Сігніорі, прийняв 19. квітня в своїй палаті відпоручників Галицького Уряду на генуенську конференцію д-ра К. Левицького, о. Й. Жана і п. Бандрівського. Відпоручники Східної Галичини представили домагання українського народу Східної Галичини і важкі умовини його боротьби за державну незалежність Східної Галичини. Вони змалювали фактами релігійне, політичне та суспільне становище Сх. Галичини під польською окупацією. — Архієпископ з очевидним зацікавленням вислухав галицьких представників і виявив свою зичливість для домагань українського народу для здійснення галицької державности.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326.
Машинопис. Копія. Переклад з італійської.

№ 35

**СТАТТЯ СТЕПАНА ВИТВИЦЬКОГО
“НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ”
В ЖУРНАЛІ “L’EUROPE NOUVELLE”
З ДОДАТКОМ МАПИ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ**

22 квітня 1922 р.

L’indépendance de la Galicie Orientale

“Les principales Puissances alliées et associées possèdent le pouvoir souverain sur la Galicie Orientale sans l’exercer: faute d’un règlement quelconque concernant l’occupation polonaise, la population de Galicie Orientale est, depuis trois ans, mise hors la loi.”

La question de la Galicie Orientale se pose chaque fois que l’on tente de rétablir la paix dans l’est européen. Elle s’est posée à la fin de la guerre, elle a été abordée à Spa au temps d’une victorieuse offensive bolchevique contre la Pologne, et, elle revient maintenant lorsqu’on discute la reconstruction de la Russie.

La Galicie Orientale était en 1914 une province de la Galicie, territoire autrichien. Sa superficie de 55.300 kilomètres carrés est plus étendue que celle de la Suisse, de la Hollande ou du Danemark. Ce pays est riche en forêts (1.450.000 hectares), en pétrole, en sel, sel de potasse; les produits alimentaires y foisonnent. Sa population, d’après la statistique officielle autrichienne de 1910 faite en faveur des Polonais, s’élève à 5450,000 habitants dont 64 % d’Ukraniens, 23 % de Polonais et 12 % de Juifs.

Jusqu’à la moitié du XIVe siècle, la Galicie formait un Etat souverain ukrainien, dont l’indépendance fut annulée par la

conquête polonaise. Lors du partage de la Pologne, elle fut annexée par l'Autriche. En 1918, les Ukranien de Galicie y restaurèrent l'ancien Etat indépendant, qui fut attaqué par les Polonais.

La Conférence de la Paix tenta, à deux reprises, de faire intervenir un armistice entre les deux partis belligérants, mais sans résultat et, au neuvième mois de guerre; la Pologne occupa la plus grande partie du territoire galicien. A la suite de ce fait accompli, survint la décision de la Conférence de la Paix, du 25 juin 1919, autorisant la Pologne à poursuivre ses opérations militaires jusqu'à la frontière est de Galicie. La Pologne occupa ensuite militairement tout le territoire galicien. En vertu de l'article 91 du Traité de Saint-Germain, du 10 septembre 1919, *le pouvoir souverain sur la Galicie Orientale est passé de l'Autriche aux Principales Puissances Alliées et Associées.*

Etant donné que les dites autorités souveraines n'exercent pas leur pouvoir, et, faute d'un règlement quelconque concernant l'occupation militaire polonaise, la population de la Galicie Orientale est, depuis trois ans, mise hors de la loi. Pour ne citer que quelques exemples du régime d'occupation : il n'y a pas de protection des vies ni des biens des Ukranien; il est défendu, depuis trois ans, à la jeunesse ukrainienne d'étudier à l'unique université : celle de Lemberg; l'assimilation polonaise se poursuit fébrilement. Les plaintes ukrainiennes ayant été soumises à la Société des Nations, celle-ci s'est occupée de la question galicienne à deux reprises. Le 27 septembre 1921, elle a voté à l'unanimité une motion par laquelle elle attire l'attention des Principales Puissances Alliées et Associées sur l'opportunité de régler à une.

Le règlement de ce statut n'est pas seulement opportun, il est devenu une nécessité pressante.

La Pologne possède à l'est de son territoire une frontière légitime et provisoire, tracée par les Alliés et connue sous le nom de "Ligne Curzon", laquelle délimite plus ou moins le territoire polonais ethnographique et ne l'entame nulle part, (au contraire: cette ligne attache à la Pologne 31.000 kilomètres de territoire ukrainien et blanc-ruthène). Elle en réclame une autre, celle du traité de Riga (1), qui comprend 206.873 kilomètres carrés de territoire non polonais, peuplé, exception faite de la Galicie Orientale, dont la statistique fut déjà citée, par 7.459.000 Ukrainiens et autres, et 639.000 Polonais.

Les clauses du traité de Riga concernant la Galicie Orientale reconnaissent comme frontière entre la Russie-Ukraine d'une part, et la Pologne, d'autre part, le fleuve Zbrucz (frontière orientale galicienne). Mais ce traité est nul au point de vue du droit international, en ce qu'il dispose de ce pays, dont la souveraineté appartient aux Principales Puissances Alliées et Associées.

En outre toute la Russie non soviétique, les Ukrainiens, notamment ceux de la Galicie, les Russes-Blancs et la Lithuanie ont protesté contre ce traité, qui n'est reconnu que par la Pologne. Les Soviets l'ont signé avec une restriction ; lors des pourparlers russo-polonais à Riga, le Président de la délégation ukraïno-russe, Ioffe, a fait le 24 septembre 1920 la déclaration suivante : "Le Conseil Central des délégués des Soviets croit qu'on doit reconnaître comme fondement de la paix l'immédiate et solennelle confirmation de l'indépendance et souveraineté de la Pologne et de la Russie, tout en reconnaissant l'indépendance de l'Ukraine, de la Lithuanie, de la Ruthénie Blanche *et de la Galicie Orientale*.

Cette déclaration exprime, contrairement au traité de Riga venu après coup, la véritable volonté des Soviets. La preuve

en est une ordonnance des Soviets l'ukraniens, publiée dans le journal de Kharkow "Le Communiste", N^o du 12 janvier 1922, qui enjoint à toutes les autorités ukraïniennes de considérer les habitants de la Galicie comme les ressortissants d'un pays entièrement distinct de la Pologne.

Pour que la Russie-Ukraine et la Pologne puissent se garantir mutuellement leurs frontières, il faut fixer ces frontières d'une manière définitive: à cet effet, il faut résoudre la question de la Galicie.

Les Ukraïniens de Galicie forment la majorité de la population ; ils représentent la partie la plus élevée, au point de vue culturel et politique, du peuple ukraïen tout entier. C'est dans la Galicie que s'est réfugiée la culture ukraïenne au temps du régime tsariste et, c'est de là, qu'a pris son élan vers l'est la force nationale ukraïenne, en contribuant à la formation d'un Etat Ukraïen, reconnu maintenant, même... par le régime des Soviets. On ne saurait donc rien dire aux Ukraïniens de Galicie ce qui est devenu une réalité pour leurs frères cadets: l'indépendance... politique.

Cette, solution s'impose eu...vue de la reconstruction économique de l'Europe ; la population ukraïenne ne pourra pas... mettre au travail tant qu'elle aura, braqué vers elle, le fusil de l'occupant polonais. De plus, le mécontentement d'une population de 4.000.000 habitants aux confins de la Russie, dans le pays qui sert de territoire de transit, pourrait mettre des obstacles sérieux à la reconstruction économique et créer un foyer de graves conflits internationaux. Il serait déraisonnable de pousser au désespoir un peuple dont le patriotisme profond s'élève à la hauteur d'un sentiment religieux, au lieu de profiter de cette force qu'il représente, pour l'oeuvre de la consolidation de la paix, si délicate en ce point de l'Europe.

Les Ukranien de Galicie ayant contribué au développement national de l'Ukraine jadis, sauront maintenir cette influence dans l'avenir. Il ne faut pas oublier que ce sont, pour la plupart, des Ukranien d'origine galicienne qui, sous le régime bolchevick en Ukraine, en dehors des cadres de l'administration officielle; participent activement au mouvement nationaliste.

A l'effete de faciliter l'œuvre de la Paix, les Ukranien de Galicie sont prêts à consentir aux sacrifices nécessaires. Dans leur projet, soumis aux gouvernements alliés ils proposent de créer un Etat galicien de peuples libres dans lequel toutes les nationalités du pays (les Ukranien, quoique, en majorité, les Polonais et les Juifs, les deux minorités) seraient mis sur le pied d'une égalité, politique complète, c'est-à-dire que tous ces peuples participeraient au gouvernement du selon leur force numérique. Le même point de vue est adopté par la population juive, ainsi que le déclare *La Tribune juive du 24 février dernier*.

L'idée de l'indépendance de la Galicie se fait jour de plus en plus dans les milieux politiques de France et d'Angleterre. Elle, a été adoptée par la Ligue française des Droits, de l'Homme et par l'Association française pour la Société des Nations, de même que par la *League of Nations Union* britannique. Pour le maintien de la paix dans l'Europe Orientale, il est nécessaire d'arrêter la poussée polonaise vers l'est

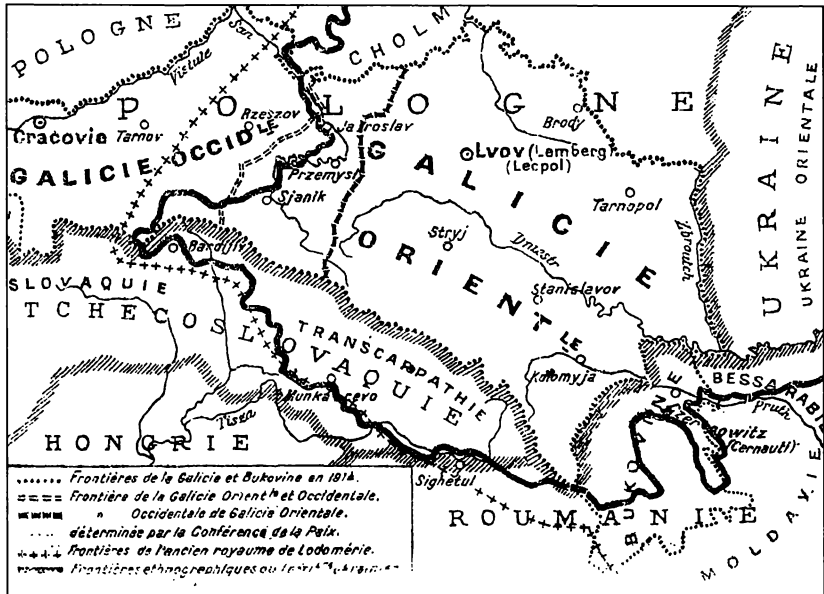
L'Etat indépendant galicien pourrait être neutralisé comme d'ailleurs, une bande, du territoire correspondrait jusqu'à la mer Baltique. Dès lors, tous les peuples de Galicie pourraient se mettre au travail commun et le pays deviendrait un rempart solide pour l'oeuvre de la paix. Une Suisse de l'Est

européen serait ainsi créée: Espérons que la principale cause du différend polonorusse disparaîtra ainsi et que l'on assurera enfin la paix dans cette partie de l'Europe.

Stephen WITWITSKY,

Chef de la délégation ukraino-galicienne
à la Conférence de la Paix.

La carte ci-dessous nous 'a été communiquée par M. Witwitsky. Marquons que celui-ci réclame l'indépendance de l'actuelle Galicie Orientale. Il ne peut en effet être question de revenir sur les frontières de la Tchécoslovaquie et de la Roumanie délimitées par la chaîne des Carpathes. Ces deux Puissances accordent d'ailleurs aux minorités tous leurs droits et les disséminés sur leur sol sont : en petites quantités (N. R. L. R.).

№ 36
**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ
НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО УРЯДОВІ**

26 квітня 1922 р.

Дорогий Пане!

Нині дістали ми від Вас книжку на французькій мові для Генуезької Конференції (100 прим.). Книжка добре презентується, хоч коректа не зовсім добра. Прошу більше примірників не присилати, поки не зажадаємо.

Д-р Ст. Витвицький еще тут не приїхав, бо досі не дістав віза. Робиться заходи, щоби усунути перепону, до тепер не вияснену...

Наша справа поступає тяжко, бо великі держави сваряться і не мають часу нами займатися. Добираємось до Англійської делегації (Л. Джорджа) через п. Мон Петі, голову канадійської делегації, що засідає в збірній делегації Вел. Британії. З другої сторони робимо заходи, щоби неутральні держави (Швейцарія – Мотта) підняли нашу справу.

А п. Брайтер веде акцію з іншого боку. Італія є за нами, але дуже розчаровується.

Справи вислухання нашої делегації досі не вирішено, хоч ми пригадуємся.

І так ми внесли:

1) Ноту з 8.IV. с. р. з супровідним письмом до Конференції;

2) Реферат в справі сирівців до Комісії 18.IV. с. р.

3) Реферат в справі транспортній Комісії 21.IV. с. р., оба тут зладжені по вказівкам італійців;

4) Представлене до Першої (Політичної) Комісії з 24.IV. с. р. – з покликанєм рішення французької Ліги Націй;

5) Спеціальний реферат нафтовий тут зладжений з 26.IV. с. р., та

6) Справляється прислану Вами книжку до роздачі завтра.

В кінці нав'язуємо зносини з французькою делегацією, до чого нам дуже потрібний д-р Ст. Витвицький.

Жидів тут нема, та нема слідів акції Боера...

Пишу отсе довірочно для загальної інформації Уряду. Коли добудемо щось позитивного, то негайно звістимо.

Поздоровляю всіх Панів з високим поважанем.

Д-р **Кость Левицький**

Прошу не забувати про мою Паню!

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. I, спр. 326.
Рукопис. Оригінал.

№ 37

**УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ “В СПРАВІ НАФТОВОГО
ГІРНИЦТВА Й НАФТОВОГО ПРОМИСЛУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ” ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ**

26 квітня 1922 р.

В справі нафтового гірництва й нафтового промислу
Східної Галичини.

Східна Галичина, мимо свого зглядно невеликого простору займає дуже поважне місце серед продукуючих нафту країв земного гльобу.

З тої причини вона може відограти дуже визначну ролю так тепер, коли ходить о відбудову економічного життя Європи, як і на будуче, коли ходитиме о закріплення і надійний розвиток європейської економічно-політичної системи.

Щоби однак східно-галицькі нафтові багатства могли зайняти в економіці Європи припадаюче їм місце, мусить економічна конференція зайнятися блище їх судьбою, яка в останніх часах стала дуже сумна. Без основної інгеренції галуенської конференції грозять східно-галицькому нафтовому гірництву й нафтовому промислови кризи, які можуть вповні спаралізувати ці великі економічні можливости, які він дає.

Нафтові терени (себто простори, на яких можна з успіхом шукати за нафтою) Східної Галичини займають загальний простір коло 10.000 км², себто поверх 1/5 цілого простору Східної Галичини. Вони тягнуться половою довгою на 350 км, широкою пересічно на 36 км здовж північної облоги карпатського верховинського пасма. Карпатський фліш заключає величезні скількості нафти в різних своїх верствах, в ріжнім положенню й ріжній глибині, і видає ропу ріжної якости, земний віск і газ. Геологічно-гірниче розслідження цього величезного нафтового простору Східної Галичини, дотепер дуже неповне і недокладне. Експльоатовані дотепер простори дуже малі і обіймають ледви 65 км², значить менше ніж 1% усього простору нафтових теренів Східної Галичини. Експльоатація по теренам була дотепер ведена дуже не-систематично. Експльоатовано терени або такі, на котрих поверховні сліди ропи були дуже значні, або такі, котрих власник чи арендатор мав багато підприємливости чи здібности до ризиковання. Тільки такі терени, й то далеко не всі розслідувано геологічно.

З тої причини ми ще дуже далекі від докладного знання нафтових теренів Східної Галичини. В кождім разі це певне, що докладне геологічно-гірниче розслідження їх відкриє багато нових підземних збірників нафти, не менше багатих як славний нині на весь світ бориславський нафтовий центр.

Головні нинішні осередки експльоатації нафтових теренів є: Тустановичі, Борислав, Битків, Східниця, Ропянка, Ванькова, Урич, Мразниця, Ванівка, Загіре, Тарнава, Слобода Рунгурська і т.д. В останньому десятиліттю Борислав з Тустановичами нарешті сцентралізували в собі продукцію нафти. Від 1910 до 1920 р. зросла їх продукція з 90% на 97% усеї східно-галицької продукції. Через їх конкуренцію потерпіла дуже експльоатація всіх інших теренів. Та сі обставини не зменшують ваги сеї дійсности, що всюди в галицьких Карпатах є терени багаті нафтою і в Низькім Бескиді на Лемківщині, і в Високім Бескиді на Бойківщині і в Чорногорах на Гуцульщині. Між ними жде на своє відкритте й використанне ще не один “новий Борислав”.

Щодо відносин посідання нафтових теренів, то всі вони лежать самі в тій частині Східної Галичини, яка етнографічно є найчистіше українська (90%). Великі лятіфундії польських вельмож тут ніколи не розвинулися. Поза значними просторами т.зв. камеральних дібр, себто власности державної маємо в галицькій нафтовій полосі до діла сливе тільки з дрібними українськими земельними власниками, від котрих аренднують землю нафтові підприємці, платячи їм за се, крім готівки т. зв. бруттами, то є процентами з добутої на їх землі нафти. Арендні трактати, заключувані звичайно на 25 років, саме під нинішній час у великій скількості вигасають. З того огляду кожний чинник, що займається чи займатись бажає галицькими нафтовими багатствами, мусить брати згляд на місцеве українське населенне й його політичну ситуацію.

Загальний припас нафти східно-галицьких нафтових теренів оцінював 1899 р. геольог Зубер на мінімум 470,000.000 сотн. метр. Було це в часах, коли східно-галицьке нафтове гірництво шойно почало розвиватися й Борислав давав ледви 5 тодішньої, дуже малої, східно-галицької продукції. Приймаючи, що нафто-

ве гірництво буде й на найдальшу мету технічно там ведено, як дотепер велося, можна оцінити припас східно-галицької нафти для сего гірництва доступний, на мінімум 1000,000.000 сотн. метр. Та годі припустити, щоби техніка добування нафти не змогла в будуччині зробити поступів. Колиж вона їх зробить, то змогтиме у Східній Галичині дібратися до таких багатих ропних збірників, що їх величі годі цифрою означити.

Продукція нафтового сирівця у Східній Галичині представляється цифрою ось як:

Продукція нафтового сирівця у Східній Галичині представляється цифрою ось як:

рік	продукція в сот. метр.	% світової продукції	рік	продукція в сот. метр	% світової продукції
1875	221.000	1,36	1910	17,620.000	4,02
1880	320.000	0,85	1911	12,700.000	3,05
1885	650.000	1,35	1912	11,490.000	2,48
1890	916.500	0,93	1913	11,136.682	1,83
1895	2,020.700	1,44	1914	8,766.300	-
1900	3,263.340	1,67	1915	7,599.170	-
1901	4,522.000	2,06	1916	8,956.000	-
1902	5,760.000	2,36	1917	8,069.800	-
1903	7,279.710	2,84	1918	8,000.000	-
1904	8,271.170	2,88	1919	8,730.000	-
1905	8,017.160	2,82	1920	7,650.000	-
1906	7,601.430	2,64	1921	7,048.780	-
1907	11759.740	3,35			
1908	17,540.220	4,34			
1909	20,770.000	5,20			

Ця остання цифра дуже непевна. В фахових колах уперто кружать вісти, що продукція 1921 р. не переступила скількості 5,000.000 сот. метр., говорять навіть, що вона виносила тільки 3,840.000 сот. метр.

З цих цифр виходять слідуючі дійсности:

I. Східна Галичина займала в світовій продукції нафти дуже поважне місце. Від 1908–1910 була вона третьою в черзі країв продукуючих нафту.

II. Нафтова продукція Сх. Галичини підлягає великим хитанням, без порівняння більшим як продукція якогонебудь іншого нафтового терену світа, вже не говорячи про світову продукцію, яка має постійну звишкову тенденцію.

III. Східно Галицька нафтова продукція, дійшовши в 1909 р. до своєї на “висшої точки” (махімум) почала дуже швидко падати й тепер опинилася в дуже низькому стані. Продукція 1921 р. перейшла ледви четвертину продукції з 1908 р. Галичина в ряді країв продукуючих ропу впала з третього місця на восьме місце і дала ледви 1% світової продукції.

Ці три головні дійсности дотичні східно-галицької нафтової продукції дають основу до дуже ріжного оцінювання її самої в світовій публичній опінії, серед політиків і економістів. З осібна причинюються до введення замішання в поглядах польські політичні круги. В міру того, як, коли й до цього вимагає їх політичний інтерес, вони поширюють про сх.-галицьке нафтове гірництво і промисл або погляд, що це нафтове богацтво дуже велике, або погляд, що воно маловартне, зазначаючи однак все і всюди, що тільки приналежність Сх. Галичини до Польщі може запевнити світовому господарству належите використання цих нафтових богацтв.

Тому що таке замішання в поняттях про сх.-галицьке нафтове гірництво може принести великі шкоди не тільки Сх. Галичині але й економічній відбудові Європи й світовій продукції нафтового сирівця — так дуже важній для світового господарства, предкладаємо отсим Міжнародній Конференції в Генуї короткі пояснення до кожної з повисше наведених трох дійсностей дотичних нафти Сх. Галичини.

Сх. Галичина дійсно має підстави зайняти в світовій продукції нафти дуже поважне місце. Навіть коли вповні абстрагуватимемо від поданих висше овалкацій дійсних припасів ропи в галицьких теренах, мусимо прийти до цього позитивного заключення на основі величезної діспропорції між експльоатованими й неекспльоатованими просторами цих теренів.

Експльоатований дотепер простір не творить навіть 1% нафтових теренів. Скількість шибів в Галичині виносила перед війною (1913 : 1) в загалі 2.931.

2) продукуючих ропу 1.657

3) в стані сверлення 386.

Тимчасом після оцінки краєвих і заграничних геологів у Сх. Галичині є місце й корисні вигляди для 30.000 продуктивних шибів, які моглиби видавати річно без труду 40,000.000 сот. метр. себто двічі більше, як приніс найліпший дотепер у Галичині продукційний рік 1909 або тільки само що в 1913 чи 1914 році видали Румунія й Нідерляндська Індія разом.

З осібна важна є обставина, що на сх.-галицьких теренах є дуже часті вибухи ропи. Прм. 1895 шиб Яків у Східниці затопив своїм вибухом поверх 3 км² і давав що день по 10.000 метр. сот. ропи (в загалі 4,000.000 метр. сот.), шиб Вільно в Бориславі по 8.000 сотн. метр. денно і т.д.

Супроти всего того нема для всякого безсторонного економіста ніякого сумніву, що нафтові богатства Сх. Галичини є дуже значні й творять у світовій господарці дуже поважну позицію.

Великі хитання в нафтовій продукції Сх. Галичини і її упадок від 1909 р. не є спричинені природними недостачами теренів а виключно зовнішніми причинами. Вони є слідуючі:

1) Пануюча здавна в Сх. Галичині система чи радше безсистемність так у самім добуванню як (ще більше може) у спожиткованню добутого сирівця.

2) нездорова, спекуляційна основа, на якій збудована переважна більшість нафтових підприємств, так що кожна неприхильна зміна кон'юнктури фатально відбивається на продукції,

3) цілком невдатна інгеренція державних чинників: з одної сторони за малий надзір, з другої сторони монополізованне продукту, утруднюванне продукції, перерібки й торгівлі,

4) політична й економічна несамостійність Сх. Галичини. Вона належала до давньої Австро-Угорщини, від 1919 р. є окупована Польщею. Вже Австро-Угорщина не вміла як слід використати нафтових багатств Сх. Галичини. Однак вона бодай запевнила краєви на довгий час суспільний і політичний мир, на вні й на внутр і фінансову рівновагу. Це давало великим капіталам відвагу інвестуватись у сх.-галицьким нафтовім промислі. Польська окупація принесла для Сх. Галичини:

1) руїну цілого економічно політичного стану Галичини: її автаркії на полі лісництва, хліборобства, скотарства — загалом поживи й сирівців,

2) прилученне до держави, якої фінанси є цілком зруйновані біліоновим довгом, якої валюта є майже безвартісна й спричинює страшну доріжню,

4) небезпеку соціальної революції в польських землях, яка мусілаб відбитись і на Галичині з причини доріжні, безробіття, безтактного поведення вищих кляс і уряду і т. д.

5) небувале заострення національного питання й ворожнечі поміж польською меншістю з одної, українською більшістю й Жидами з другої сторони. І це грозить вибухом революції національної, але вже в Галичині.

5) постійну небезпеку війни між Польщею й Росією та Україною, яким Польща користуючись революцією на Сході Європи видерла корінні українські й білоруські землі. Це приневолює Польщу держати в Сх. Галичині

сильну армію й величезний поліцейний апарат, що получено з величезними коштами для польської держави.

Ці економічні й політичні відносини в Галичині родять у цілім краю тривожну атмосферу, дуже неприхильну для такого “ніжного” промислу як є нафтовий. Він уже в спокійних часах доволі ризикований. В такій непевній атмосфері, яку сотворила польська окупація він є поставлений у просто неможливі умови і мусить постійно упадати.

Вплив польських політичних чинників тяжить на нафтовім гірництві Сх. Галичини не щойно від польської окупації. Вже від 60-их років минулого століття були Поляки у Сх. Галичині завдяки прихильности до них австрійського уряду й династії повними панами політичної ситуації й мали наслідком того рішаючий вплив на економічні відносини в Галичині мимо того, що економічно сильними Поляки в цім краю ніколи не були й не є. Дятого й згадані повище загальні причини хитань і упадку сх.-галицької нафтової продукції треба покласти на карб польської адміністрації краю під володінням Австрії.

Безсистемність у добуванню й спожиткуванню нафтового сирівця Сх. Галичини датується від самих початків тутешного нафтового гірництва. Перші копальні нафти, копані ручно, були страшними мордівнями для робітників і коштували тисячі їх життя й здоровля, бо польський сойм Галичини перепер у австрійського уряду розпорядок з 22. січня 1862, силою котрого вийнято добуванне нафти й озокериту з під державного регалу й тимсамим з під управильненого надзору. Аж 1884 р. знесено сей страшний розпорядок, що коштував тисячі людей здоровля й життя.

Заведене канадійської методи верчення зменшило страти в людях та збільшило витрати грошей і матеріялу. Замість подбати про докладне геологічне розслідженне теренів і оснувати на нім правильну експльоатацію, ведено добуванне нафти й на далі доривочно й безсистемно.

В сотках і тисячах шибів, заложених без попереднього солідного геологічного розслідування заверчено величезні мільйони без ніякої користі. В гірництві восковим ведено десятками років безпримірно грабіжну господарку. Найліпший знавець геології Карпат Угліг пише про це ось так: “Найкращий озокеритовий терен світа розрито безсистемно захланними, злочинними, безрозумними руками”. Вислід був цей, що далеко більше воску змарновано як добуто й його продукція сильно впала.

Ця безсистемність і нездарність у добуванні полишилась до нині майже без змін.

Магазинованне добутого сирівця було ведено дуже нездарно. Без готових збірників маса ропи при вибухах заливала околичні поля й спливала річками в безвісти й тим способом марнувалася. Всі галицькі збірники могли 1897 р. обняти разом тільки 85.200 сот. метр. ропи (!). Аж в р. 1913 вони могли вмістити 25,682.400 сот. метр. завдяки викопанню великої скількості примітивних земних резервуарів, критих деревляними дахами. Через довголітню недостачу резервуарів кожний наглий зріст продукції був обосічний.

Транспорт нафтового сирівця був і є уладжений дуже непрактично. Великих руротягів, які є у всіх иньших краях нафтових, головно в Америці й на Кавказі, в Галичині нема майже зовсім (на всі копальні 1913 р. ледви 1487 км!). Залізничних ліній для експльоатації нафти не проведено ніяких. З багатьох копалень треба до нині везти ропу по лихих гірських дорогах на возах. Богато копалень треба було ізза цих транспортних недостач покинути, багато обіцюючих теренів навіть не тикати.

Нездорова основа сх.-галицького нафтового промислу полягає на загальній нездоровій основі економічного життя, яку в цій країні сотворило польське пануванне підчас істновання і по упадку Австрії. Поляки, самі економічно слабкі, хотіли нафтові багатства Сх. Галичини

таки самі для себе заховати. Наслідком того в Галичині від самого початку переважали малі підприємства (багато з 1 шибом тільки!), на котрі всяка хвиля застою й хитання конюнктури впливали фатально. Підприємцями бували й бувають виключно спекулянти поодинокі й в групах, які звичайно своє ризико розкладають на т.зв. неттовців, собі-ж і власникам теренів запевнюють бруттові проценти доходу. Дика спекуляція, зосереджена головню в Бориславі принесла величезні шкоди сх.-галицькому нафтовому промислови.

Чужі великі капітали спершу не могли, потім не хотіли мішатись до так забагненого промислу, підчас коли пр. в Румунії вони відразу заангажувались і довели тамошний нафтовий промисл до розцвіту. Щойно від недавна Поляки по багатьох катастрофах (пр. Щадничої Каси й Галицького Кредитового закладу у Львові 1899), які були спричинені нафтовою спекуляцією, допустили чужі капітали. До 1914 р. їх інвестиції виносили 150.000.000 зол. кор.

Розклад був ось який:

	1914 р.	1921 р.
Німецькі капітали	30%	0.03%
Австрійські	25%	7.12%
Французькі	20%	3.03%
Англійські	15%	4.40%
Галицькі (жидівські, українські і польські)	5%	18.35% разом
з пол. позакраєвими		
Іньші	5%	17.07% з того Швейцарія 10.00%

Вже в грудні 1920 р. обчислювано висоту французького капіталу в нафтових інвестиціях Сх. Галичини на поверх 1,000.000.000 франків.

Великі чужі капітали значно підперли сх.-галицьке нафтярство й спинили його повну руйну, яка без них певно булаб наступила. Однак нездорова основа лишилась а то у всіх місцевих людях — копальнянім, фабричним і т.д. персоналі і всіх звязаних з нафтярством дрібних підприємцях, агентах і т.п. Спекуляція, корупція, недбайливість і т.п. щойно тоді моглиб счезнути, колиб чужі капіталісти чи держава усунули від сх.-галицького нафтового промислу цю скорумповану клясу т.в. нафтярів.

Найгірше відбивається на сх.-галицькім нафтовім гірництві й промислі недостача політичної й економічної самостійности. Сх. Галичина дотепер не була в стані сама господарити успішно своїми природними нафтовими багатствами. Вона була втиснена спершу в політично-економічну рамці Австрії, самостійність була коротка (9 місяців виповнених війною на смерть і життє), потім-же прийшла руйнуюча польська окупація.

Вже інгеренція австрійської держави була для сх.-галицького нафтового промислу дуже некорисна. Перед усього державний надзір над нафтовім гірництвом був недостаточний з чисто поліційного навіть боку (Диви висше). Далі українське населенне Сх. Галичини не мало в австрійськім уряді ніякої охорони перед спекулянтами, що видурювали від нього за марний гріш найбогатші нафтові терени, руйнували його ошуканчими контрактами і т.д. і т.д. Крім того Австрія завела дуже високі податки на нафту, які були до того доволі нерозумно розложені (головно на найбіднійші кляси) й путали промисл на кождім кроці. Та найголовніше було те, що австрійські й польські міродатні чинники хотіли нафтові багатства Сх. Галичини використати в першу чергу для польських і західно-австрійських країв давної Монархії. Сх. Галичина мала продукувати тільки сирівець, обрабляти його й збирати головний бариш мали рафінерійні фабрики в польських (Ліманова, Гліннік, Негловіце, Хршанов,

Горлице, Ясло, Кросно) і інших краях давньої австро-угор. монархії (М. Ostran, Oderberg, Pardubica, Vienne, Florisdorf, Pressburg, Trieste, Fiume і т.д.). В Сх. Галичині був тільки оден більший центр рафінерії в Дрогобичи, (4 фабрики неповні, 1 в Станиславові, 1 в Печеніжині). Наслідком того Східна Галичина переробляла ледви малу частину своєї продукції, решта сирівця їздили на spacer по цілій великій Австро-Угорщині. Які економічні шкоди виростали з цього для Сх. Галичини легко зрозуміти.

Коли інгеренція Австрії була дуже некорисна то інгеренція Польщі була й є просто убійча.

Польська держава мимо того, що навіть на військову окупацію Сх. Галичини не має виразного дозволу (дістала 25.VI.1919 тільки дозвіл розширити військові окупації по Збруч) відразу трактувала сх.-галицьке нафтове гірництво і промисл як власність і головне джерело доходів польської держави. [...]

Польща трактувала й трактує нафтовий промисл з чисто фіскального становища як богате джерело доходів. Однак поза тим вона про цей промисл не дбає і навпаки цілою своєю економічною політикою, своїми законами й розпорядками ставляє йому на кождім кроці убійчі заборони.

1) Нафту Сх. Галичини зроблено фактично монополем польської держави.

2) Вивіз її на загал заборонено.

Коли виїмково уряд дозволить на вивіз, обкладає його надмірно високими митами.

3) Продукцію ропи державою зайнято, однак установлено так низькі максимальні ціни, що просто неможливо продовжувати старі верчени, а про розпочаття нових не можна думати. (Диви резолюцію “Крайове Товариство Нафтове” з 7.III.1920).

4) Виплата урядом грошей за зайняту й доставлену йому ропу є дуже пинява й вимагає безконечних забігів

у урядів місцевих і центральних (Диви “Петролеум” 1921 нр. 6).

5) Власникам бруттових процентів польський уряд визначив ціну ропи яка виносить ледви 10-15% ціни остановленої ним самим на зайняту (неттову) ропу. Однак і цієї нужденної ціни польське правительтво дотепер майже нікому з бруттовців (в значній частині Українців) не виплатило мимо всіх заходів і переговорів а зуживає ці гроші на власні цілі. Таке поступованне є грубим нарушенням права власності, неможливим у ніякій правовій державі.

6). Транспорт ропи, мимо що Польща створила для него окремих уряд, дотепер функціонує дуже лихо. Місто 37.000 цистерн відтранспортувалось у 1920 р. тільки 13.000 цистерн себто ледви одну третину (“Ретролеум” 1920 нр. 3), у 1921 р. ледви половину. Цистерни вертають до рафінерій лише три рази місячно а не шість разів, як було плановано й є конечне, щоби не було застою. Наслідком того є застій, що дуже шкодить продукції.

7) Постійний упадок і низький стан польської валюти спричинюють величезну дорожнечу. Конечні для ведення продукцій й перерібки машини вертничі й рафінерійні, їх репаратура, рури, штанги, сверла і т. п. коштують на польську валюту байкові суми, бо достарчає їх заграниця. Багато підприємств мусіли вже застановити продукцію, багато її ще застановить.

8) Польський уряд і під його патронатом польські промислові круги, користаючи з мілітарної окупації і заведеного нею постійного виїмкового стану в Сх. Галичині стараються весь нафтовий промисл спольонізувати і при його помочі перевести кольонізацію галицького Підкарпаття польським елементом. Урядовців і робітників Українців всюди повіддаювано, нових не приймають, хиба провізорично некваліфікованих робітників на найтяжчі роботи. По інструкціям з гори місцева управа копалень і фабрик (навіть всіх чужих фірм) находиться в руках Поляків. Вона приймає до роботи майже ви-

ключно урядовців і робітників Поляків, хоч їх не раз тяжко дістати й вони з правила дорожше коштують, підготовляє й вишколює їх, будує їм доми, “косьцюлки”, касина, школи і всіма способами заохочує їх осісти на стало в Сх. Галичині. Борислав став за 3 роки майже вповні спольонізований. Польський робітничий елемент, певний своєї позиції, робить постійно стрейки й підняв платню до такої висоти, що продукція навіть у великих підприємствах перестає оплачуватись.

Погубну економічну політику польського уряду супроти сх.-галицького нафтового промислу пізнали вкінці самі Поляки. Польський “Звонзек продуцентів і рафінерів олейов мінеральних” вніс 14.IV.1921 меморіал до польської міністерії торгівлі і промислу, де говорить дослівно.

З досвідів, які осягнено з двохлітньої державної регламентації нафтового промислу виходить, що жадна з його цілей значить: побільшення продукції ропи, підперте вертничого руху, збільшення продукції рафінерій, заспокоєння краевого запотрібовання і збільшення експорту не була осягнена. Противно ця регламентація стала децидуючою причиною: грізного упадку продукції сирівця, неможливости покриття потреб краю, розвитку паскарської торгівлі, й вкінці застановлення експорту. (“Пршегльонд нафтови” 1921 Нр. 5).

Руйнуючу для промислу нафтового господарку польського уряду представив у друге бувший польський міністер публичних робіт — інженер А. Кендзьор в інтерпеляції, яку вніс 23. січня 1922 в польським соймі, з якої наводимо слідуочий уступ:

“Без дозволу сойму утворено у нас державний уряд нафтовий, що складається з 69 урядників, який має управляти державною фабрикою мінеральних оліїв в Дрогобичи.

Порівнання вислідів господарки що до того державного підприємства в бувшій Австрії, яка зовсім не може

уважатись взірцевою, з господаркою повисшого нашого уряду виказує, що утворення його не тільки не принесло ніякої користі, але просто шкоду для державного скарбу. Згадана фабрика в Дрогобичи розвивалася за австрійських часів дуже добре, бо надвижку доходів з неї на рік 1917/18 преліміновано в сумі 4,249,440 К або при тодішнім курсі (1 К – 0.40 франк.) 1,700.000 швейц. франків що представляє при теперішньому курсі (0.17 сантимів за 100 пол. марок) 10 мільярдів п.м. На рік 1918/19 преліміновано в Австрії дохід з цієї фабрики на 10 мільонів корон, або 150% більше. Тимчасом в прелімінари польського міністерства скарбу на р. 1921 преліміновано надвижку доходу з фабрики в Дрогобичи на 1/2 мільярда марок, отже о 20 разів менше як досягнений в Австрії в р. 1917/18, або 50 разів менший як прелімінований, в Австрії на р. 1918/19.

До того ціна переробленої в тій же фабриці нафти для консумції краюї – виносить 190 марок за 1 кг. Також з кругів нафтових промисловців і так званих бруттовців це є власників уділів в продукції підноситься загальні скарги, на господарку державного польського уряду, який реквірує від них ропу, не платячи нічого за ню, а відтак господарить нею так неуміло, що й для скарбу державного приносить замість зиску лише дефіцит.

Всі ці факти доказують населенню Сх. Галичини зведеному до ролі безправних, завойованих глядачів, у яких перед очима окупант руйнує головне багатство краю, що польська окупація грози́ть повною руїною нафтовому гірництву й нафтовому промислови Сх. Галичини.

Ця руїна мусить фатально відбитися на цілім європейськiм постачанню нафти й економічному життю взагалі, тим більше тепер коли російська нафтова продукція майже цілком станула.

Перед війною доходила сх.-галицька нафта до отсіх країв (впорядкованих після вивозу по офіціальній

австрійській статистиці): Німеччина, Австрія, Угорщина, Швейцарія, Бельгія, Голяндія, Італія, Данія, Англія, Зєдинені Держави Америки, Росія, Швеція, Болгарія, Турція, Греція, Румунія, Норвегія, Сербія, Еспанія, Японія, Хіни, Бразилія, Перу, Чіле, Аргентина, Болівія, Уругвай, Гватемала, Австралія, Південна Африка.

Вже по за заосмотренню Австрії й Угорщини вивозила Східна Галичина 1912 в тисячах метр. сотнарів.

	Нафти,	бензини,	парафіни,	легк. оліїв,	тяжких оліїв смарів і т. д.
Німеччина	1982	393	238	305	762
Швейцарія	301	69	6	63	66
Італія	66	26	98	2	92
Франція	500	191	8	9	44
Англія	67	-	6	-	78
Бельгія	13	2	1	-	77
Гамбург	336	-	70	34	77
Данія	7	11	-	2	187
Голяндія	84	-	1	20	78
Швеція	13	-	-	16	73
Сербія	2	-	-	13	93
Турція	10	-	3	-	8
Болгарія	-	-	3	-	2
Росія	-	-	24	-	1
З. Д. Америки	-	-	8	-	1
Бразилія	-	-	-	-	1
				-	3
				-	8
			Парафіни		
Греція			2		
Румунія			1		
Еспанія			3		
Японія			5		
Голяндія			4		
Чіле			6		
Мехіко			8		

Ці цифри доказують найкраще, що в галицькім нафтовім промислі заінтересовані є всі важніщі економічно держави Європи й світа.

Супроти сего Укр. Національна Рада іменем населення Сх. Галичини вважає своїм обовязком на міжнародній економічній конференції в Генуї заявити що слідує:

з огляду на необчислимі шкоди, які приносила й приносить польська господарка нафтовому промислови Східної Галичини,

з огляду на це, що довше треванне цеї господарки не тільки що унеможливить економічну відбудову зруйнованого війною цього промислу але й грозить йому нако-
нечною загладою,

з огляду на це, що руїна нафтового гірництва і промислу Східної Галичини мусить принести величезні шкоди економічному життю Європи, з осібно постачанню сирівців.

Зволить економічна конференція звернутись до Найвисшої Ради аби вона

безпроволочно усунула польську окупацію Сх. Галичини

i

відновила законно уконституовану там I.XI.1918 самостійну Західно-Українську (Галицьку) Републику яко одну з сукцесійних держав давної Австро-Угорщини, бо тільки вона зможе як слід нафтові богацтва Східної Галичини використати для себе й для усього світу.

Генуа, 26 цвітня 1922.

За Делегацію:
Д-р Кость Левицький в. р.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 320.
Машинопис. Копія.

№ 38
**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ
НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО УРЯДОВІ**

1 травня 1922 р.

Дорогий Пане!

Отсим подаю Вам звідомлення за минулий тиждень.

1) Я не був досі прийнятий Л. Джорджем, ані Президент д-р Євген Петрушевич, хоч п. Мон Петі робить заходи (Канада).

2) Л. Джордж порушив посередно нашу справу перед англійськими журналістами і на засіданню підкомісії I., при нагоді укладання умов для Росії, підчеркуючи потребу устійнення східних границь від Балтійського моря на полудне до Бесарабії.

3) Невтральні держави (Мотта) відповіли, що вони не підоймуть ініціативи, але будуть нас попірати у всякім разі.

4) Таким способом, наша справа є в руках Л. Джорджа, та як він її поставить – годі дізнатися, поки що...

5) Наші меморіали вручили ми також Совітській Делегації. Вона заявляєя прихильно до нашої справи, але на зверх виступає лояльно супроти Польщі (?..)

6) Литовська Делегація донесла нам, що мін. Бенеш обстоює нашу справу, але він досі не прийняв нашого Президента (?..)

7) Тепер приїхали тут Білорусини і через них дещо робиться.

8) Нафтовий реферат проф. Рудницького вийшов дуже добрий і поширюється, бо тут нафта має своє значіння, а п. Боер виїхав до Америки...

9) Австрійська Делегація (Шобер) дуже радо нас прийняла і прирекла в разі потреби засвідчити легальність нашого представництва.

10) Про вислід акції Дон Штурца (проповідника партії “популярє”) тут в нашій справі до нині не маємо відповіді.

П) Французька делегація має нас в сих днях прийняти.

12) Нині дістав я звіт від п. Будза про можливість приєднання сварбів*. Використаємо...

З сего бачите, як тяжко нам іде! Тому не жадайте від нас неможливих інформацій. Коли дійдемо до чогось позитивного, то зараз донесем.

Поздоровляю щиро всіх Панів, з високим поважанням.

Д-р **Кость Левицький**

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326.
Рукопис. Оригінал.

№ 39

ЛИСТ ГОЛОВИ УРЯДОВОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО ГОЛОВІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ НА КОНФЕРЕНЦІЇ ЛЮІСУ БАРТУ (LOUIS BARTHOU)

2 травня 1922 р.

До його Ексцеленції М. Louis Barthou
голови французької Делегації
на Міжнародну Конференцію
в Геную.

Делегація Української Національної Ради Східної Галичини вважала своїм обовязком устно предложити Вашій Ексцеленції, як голові Делегації Франції на Міжнародну Конференцію в Генуї: домагання українського населення Східної Галичини в справі економічної відбудови.

З уваги на те, що Ваша Ексцеленція по причині навичайних занять не могли досі прийняти нашої Делегації, то маю честь в прилозі переслати до ласкавого ужитку-

* Так у документі.

вання наші реферати про економічні відносини у Східній Галичині, як також наш фаховий меморіал в справі нафтового гірництва і нафтового промислу Східної Галичини.

Прошу прийняти...

Генуя, 2 мая 1922

К. Левицький Президент

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 320.
Рукопис. Оригінал.

№ 40

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ
НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО УРЯДОВІ**

4 травня 1922 р.

Дорогий Пане.

Посилаю Вам нашу ноту з 3 с. м. до Л. Джорджа з приводу плану мін. Бенеша, до вихіснування і параховання в моїх актах. З цього слідує, як треба хоронитися перед приятелями, та як ми тут мусимо боротись.

В останніх днях приїхав тут п. Мотскін, але у нас еще не був. Підемо до него.

Секретар Л. Джорджа п. Гріг Паре казав нам, що маємо відбути на раду з п. Грегори, щоби підготовити нашу справу, але запрошення еще не маємо.

Ноту Чічеріна переслав Вам о. Жан.

Поздоровляю Вас щиро з високим поважанням.

Д-р Кость Левицький

Ваші листи доходять правильно.

Дякую!

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326.
Рукопис. Оригінал.

№ 41
КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ГАЗЕТИ
“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР”: “ПОЛІТИКА АНТАНТИ
Й ГАЛИЦЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ”

6 травня 1922 р.

Льойд Джордж підготовляє публичну опінію в галицькій справі. Незвичайно інтересні подробиці подає спеціальний генуенський співробітник “N: Fr. Presse” (ч. 20712 з 28. квітня) зі своєї розмови з членами англійської делегації в Генуї. Льойд Джордж приготував своїми промовами й конференціями другий акт свого виступу. Сей акт буде відноситися до справи Східної Галичини, польського доступу до моря і справи Горішнього Шлеська. Покищо він проготовляє собі ґрунт в публичній опінії. — На тлі сього донесення вповні зрозуміла онодішня бесіда Льойда Джорджа про “хаотичність відносин від Балтійського до Чорного Моря.”

Льойд Джордж про східно-галицьку справу. Перед відїздом голови французької делегації Барту до Парижа Льойд Джордж мав з ним довшу розмову. В ній порушив Льойд Джордж, як доносить агенція “Navas”, також справу границь Східної Галичини. По донесенню “N. Fr. Presse” з 3. мая він висловив бажання, щоби східно-галицьку справу вирішено в Генуї.

“L’Information” з 28. квітня подає зміст промови Льойда Джорджа на банкеті журналістів. Льойд Джордж сказав між иншим: “Сей перший контакт народів Європи дозволив нам познайомитися з численними джерелами можливих конфліктів. І так від Балтійського до Чорного Моря нема правдивих границь; границі Польщі, Східної Галичини, України, Литви, Естонії, Фінляндії дотепер невизначені остаточно і кожда з них є можливою нагодою

непорозуміння. Є бажаним, щоб Генуа визначила сі кордони дефінітивно...”

Голова французької делегації в Генуї Барту поробив різні замітки до проекту Льюйда Джорджа про десятилітний “божий мир”, на протязі котрого ніяка держава не могла б вести війни. В однім із сих замітів Барту підчеркує, що годі вирішити резолюції проекту Льюйда Джорджа про недоторкальність границь у хвилі, коли в Європі є держави, які ще не мають сталих границь, як приміром Польща, якої східних границь ще не визначено.

“Le Matin” з 26. квітня (допись з Генуї) подає: “Сьогодні ранком п. Бенеш розмовляв довго з п. Барту. Чеський премієр гадає, що загальний пакт мігби бути тут підписаний, однак під умовою, що наперед полагодженоби всі невіршені справи Східної Європи, а саме приналежність Вильни й остаточне розмежуванне Польщі і Східної Галичини...”

“Le Petit Parisien” з 22. квітня доносить, що конференція Амбасадорів займалася на засіданню з 21. квітня мірами, які слід підприняти в цілі введення в житте договору про границі держав центральної Європи, підписаного в Севрі 10-го серпня 1920 р.

Український прапор. – 1922. – 6 трав.

№ 42

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО УРЯДОВІ

7 травня 1922 р.

Дорогий Пане.

Нині вечером приїде вже д-р Витвицький з Парижа та буде нам лекше, бо Степанківський не дописав.

З минулого тижня доношу:

1. Був тут секр. Мотскін і відвідав литовців, а у нас не був. Ми дізнавшись про його приїзд, виделегували до нього п. Брайтера, але Мотскін тим часом виїхав до Відня і має незабаром тут вернути. Прошу там розвідати.

2. Sir Edward Grigg секретар Л. Джорджа переказав нам відбути нараду з п. Грегорі, щоби підготовити нашу справу. Завтра там підемо.

3. Секретар італійської делегації Веноста поінформував нас через п. д-ра Інсабато, що Італія і Англія піднесуть нашу справу на підставі 2 точки Конференції в Кан мають тут поладнати також справи: Бесарабії, Східної Галичини і Вильни. Завтра маємо бути у п. Вености, щоби нас ближше поінформував про становище Італії і *modus procedendi*.

4. Ми були у дир. Бесотті, нафтового знатока італійської делегації та з ним домовились: італійське правительство буде поирати нашу незалежність, як італійські промисловці дістануть від нас нафтові концесії. Опція буде підписана, як правительство Італії дасть позитивне приречення. Про се він скаже нам за кілька днів...

5. Фінансовий *observator* Америки Vanderlip відбув з нами також конференцію і про нафту, ближше не говорив, але прирік поперти нашу справу тут і у Президента Зєдинених Держав Америки...

А тим часом мін. Скірмунт заходиться коло Л. Джорджа і Чічеріна, та і не знати як покінчиться дипломатична гра конференції, бо вона хитається.

Поздоровляю Панів щиро з високим поважанням.

Д-р Кость Левицький

№ 43
**ПОСЛАННЯ ДЕЛЕГАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
ПРЕЗИДЕНТОВІ I-ої КОМІСІЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
В ГЕНУЇ КАРЛУ ШАНЦЕРУ ЩОДО
ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

8 травня 1922 р.

Делегація Української Національної Ради
Східної Галичини.

До Ексцеленції Пана Карла Шанцера Президента Першої Комісії Конференції в Генуї.

Російська Делегація хотіла пригадати своєю нотою з 30. квітня с. р., що і в самій Європі окупація мілітарна чужих територій і насильне нищення національних прав спричинюють неминучі повстання і криваві ворожнечі, та при тій нагоді загально вказала на відносини у Східній Галичині.

Супроти сего наша Делегація вважає своїм обов'язком дещо спростувати і вияснити, та звернути увагу Міжнародної Конференції на ті незвичайні обставини, в яких знаходиться Східна Галичина під мілітарною окупацією Польщі:

1) Мілітарна окупація Польщі насильно нищить у Східній Галичині не тільки права національних меншостей, але головно права національної більшості, якою є автохтонне українське населення сеї території. Отсе нечувана в світі рація, щоби національна меншість мала право винищувати національну більшість.

2) Та коли всі народи бувшої Австро-угорської держави дійшли до своїх національних держав силою права національного самовизначення, то чому один тільки український нарід Східної Галичини мав би насильно прийти під Польщу?..

3) Утвердження Польщі, що в разі визнання незалежної Східно-галицької держави забере її Східна Росія воєнним наступом є незгідні з теперішнім дійсним відношенням на Сході, бо Східна Росія вже, при мирових переговорах в Ризі, 24. вересня 1920, зложила декларацію за визнанням Східної Галичини незалежною Республікою, на основі горожансько-демократичній і тепер зовсім не підносить претенсій до Східної Галичини як окремої міжнародної території.

4) Провідна думка згаданої на вступі ноти Російської Делегації вказує очевидно на те, що всякі аспірації Польщі до чужих земель на Сході Європи витворюють неустаюче жерело конфліктів, між Росією і Польщею. З того слідує що консолідація незалежних держав як: Східної Галичини, Литви і Білорусі в їх границях етнографічних (у сполучі з Латвією і Естонією) може створити неутральний вал охоронний між Польщею і Росією.

5) Тут годиться пригадати, що безнастанні наступи Польщі на чужі землі на Сході Європи були причиною упадку і розбору польської держави у XVIII. століттю, та як нова польська держава буде далі провадити таку погубну політику ідучи забором на литовські і українські землі, то незабаром стріне її доля давньої Польщі.

6) Тому в інтересі мира і консолідації міжнародних відносин на Сході Європи є конче потрібне, щоби Польща безпечно розвивалась в своїх етнографічних границях та оборонювала свою територію від заходу, полишуючи східні сумежні держави від Балтику аж по Чорне море їх природному розвитку, щоби вони станули доцільним коридором між Сходом і Заходом Європи.

7) Тоді отсі окраїнні держави, станувши на своїх землях не будуть мати ніякого приводу до конфліктів ані з Польщею ані з Росією, — та коли би великі держави обняли протекторат над сим неутральним союзом охоронним, то він стане запорукою трівого мира та відбудови економічного і політичного життя народів Європи.

На отсі незвичайно важні обставини зволять Ваша Ексцеленція ласкаво звернути увагу Міжнародної Конференції.

За Делегацію Української Національної Ради
Східної Галичини.

Генуя, 8 мая 1922.

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 116, арк. 3–5. Машинопис. Копія.

№ 44
КОПІЯ ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ
ПРЕДСТАВНИКІВ КРАЇН АНТАНТИ
НА КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ
З ПИТАННЯ ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ
З СУПРОВІДНИМ ЛИСТОМ

*10 травня 1922 р.**

Довірочною дорогою вдалося нам добути припадково із засідання яке відбули представники держав скликаючих Генуенську Конференцію дня 10.V.1922. в справі Східної Галичини. Точний відпис протоколу пересилаємо Вам до відома і просимо трактувати його стро́го довіро́чно.

I. Генуя 10.V. 1922.

1. Східна Галичина. Протокол з засідання представників держав, що скликали Конференцію в Генуї з 10. мая 1922. з дискусії в справі Сх. Галичини.

П. Шанцер (Італія) реферує, що делегація Національної Ради Сх. Галичини з осідком у Відні опираючись на 91. арт. Санжерменського договору просила, щоби питання Сх. Галичини розглядали делегації держав Антанти спільно з галицькими експертами на Конференції в Генуї і щоби

* Дата події.

запросити Галицьке Правительство о виделегування своїх представників на Генуенську Конференцію. Делегація Української Національної Ради вислала до першої комісії ноту (прилога ц) -) з протестом проти польської окупації та з проханням вирішення Конференцією міжнароднього становища Сх. Галичини. Відносно того самого питання президент Конференції дістав також численні телеграми від колоній Українців передовсім з Америки, якими вони протестують проти метод принятих Польщею на території повіреній її адміністрації. П. Шанцер ставить внесення, щоби розгляд цього питання передати Найвищій Раді.

Барту (Франція) приймає в принципі, в кождім разі Санжерменський договір постановлює, що головні усоюзнені держави будуть уповажнені рішати про судьбу Сх. Галичини. Він не бачить жадної причини зміняти в чім небудь постанов існуючого договору.

П. Льюїс Джордж (Велика Британія) замічує, що це питання є в завішенню від більш як трьох літ та що воно постійно загрожує миру Центральної Європи. Наколи Конференції не вдасть довести до порозуміння з Росією, теперішнє положення Східної Галичини по його думці дасть ріжного рода претексти Росії до інтервенцій в справі Польщі. Він пригадує, що 3/4 населення Східної Галичини є української народности і вони є того самого походження, мають ту саму мову, ту саму релігію, що мешканці України. Поляки держать цей край лиш завдяки оружній силі. Найвища Рада на своїх засіданнях в Парижі висказалася кілька разів проти домагань Польщі в тій справі, однак Польща зовсім не вважала на рішення усоюзнених держав і далі окупує військово цей край проти волі населення. Є можливим, — запевнює Льюїс Джордж — щоби Конференція не займалася таким проблемом, та щоби під покришкою начеб та справа належала до усоюзнених держав, відкладати її розгляд з дня на день. Зрештою виміна думок між усоюзненими державами не являється ні лег-

кою, ні можливою в наблищому часі. Найвища Рада коли зійдеться, буде обговорювати, як кажуть, лише питання реперації. А колиб запропоновано передати це питання Союзови Народів, булиби піднялися голоси, що це питання не належить до него, а до Найвищої Ради. Треба вже раз покінчити, заявив бесідник, з тим безнастанним відсиленням задля простих питань процедури, бо є певним, що в Європі не буде мира так довго, доки так важний проблем не буде дефінітивно вирішений. Зі своєї сторони Льюїд Джордж є рішений піднести це питання перед самою конференцією на слідуючій пленарній засіданню. Тому він не може це питання прилучити до пропозиції п. Шанцера відіслати це питання до Найвищої Ради.

П. Шанцер (Італія) пригадує, що засідання було скликане передовсім для того, щоби розглянути, які питання малиби піти на денний порядок Конференції. Лучається так, що якась делегація домагається поставлення якогось питання на денний порядок. Шанцер думає, що серед таких умов засідання не може противитися ставленню таких питань.

Льюїд Джордж додає для підпертя своєї тези, що одною з найважливіших цілей Генуенської Конференції – це установлення мира в Європі. Це основний предмет резолюцій в Кан як можна привернути цей мир, коли така територія як Сх. Галичина находиться під режимом військової окупації.

Барту дивується, що Шанцер знова до свого внесення вертає. Адже вирішено, що Конференція має придержуватися програми наміченої за спільною згодою. Барту не противиться тому, що Льюїд Джордж робив свої заміти на пленарній засіданню підчас запальної дискусії. Але неможливо допустити, щоби на бажання якоїсь делегації додавано до установленого вже деного порядку нове питання.

Шанцер (Італія) відповідаючи на заміти Барту, пригадує, що арт. 2. денного порядку установленого в Кан подає як

предмет Генуенської Конференції шукання відповідних способів для “привернення мира на трівких основах” – дебата, що розвинулася відносно Сх. Г. зводиться в основі до питання інтерпретації чи поладнання справи Сх. Г. можна зачислити між відповідні способи для повернення мира на трівких основах? Є можливо мати що до цієї точки різні думки, та яка не булаби відповідь, вона не могла би бути авторитативна. Коли такий уповноважений делегат як Льюїд Джордж є думки, що розгляд цієї справи входить в цей артикул дневного порядку, то Шанцер вважає, що тяжко тому спротивитися. Зрештою Льюїд Джордж означить правдоподібно блище зміст своєї пропозиції.

Льюїд Джордж думав, що пропонуючи розвязку справи Сх. Г. він не жадає ніякого додатку до дневного порядку. Треба дійсно зауважити, що проблеми намічені в арт. 1. дневного порядку устанавленого в Кан: “розгляд способів перевести в дійсність прінципи резолюцій в Кан” були аж до нинішного дня одинокі подані на Конференцію. Натомість арт. 2. “устанавлення європейського мира на трівких основах” не був ще розглянений. Л. Джордж не жадає, щоби справу Бессарабії, України і т. д. встановлено на дневний порядок Конференції, – він тільки домагається, щоби приступити до арт. 2. денного порядку в Кан. Аж тоді, коли цей артикул піде під дискусію – він підійме питання, які на його погляд торкаються європейського мира. Неможливо – закінчив він – вертати до дневного порядку устанавленого в Кан, неможливо вибирати з того дневного порядку сякий або такий артикул, по впадоби кожного. Ба, що більше, питання Сх. Галичини зі справ намічених не тільки в арт. 2. але також в арт. 3.: “основні умові для привернення довіря без нарушування існуючих договорів”.

Барту хотів би замітити, що все входить у все і що якби піти вірно за внесенням Льюїд Джорджа, то вири-

нулаб небезпека піддати під розгляд Конференції цілу карту Європи. Така кенсеквенція очевидно недопустима. Ось чому на випадок, як Льюїд Джордж вважає просто потрібним застерігти собі право передати на ново справу під комісії. Барту не має ніщо проти того. За те він поборював би весь проєкт резолюцій, котрий змагавби до негайного поставлення на денний порядок Конференції справи Сх. Галичини.

Льюїд Джорд не домагається, щоб цю справу поставити на денний порядок, він просто жадає, щоб Конференція приступила до дискусії над арт. 2. і 3, дневного порядку в Кан. Він пригадує, що три питання торкаються європейського мира, крім питань, які тепер дискутуються з Росією: справа Бессарабії, яку Конференція з певністю мусить обговорити; справа Сх. Г. і Литви. Без ніякого сумніву, поладнання цих трьох питань є необхідно потрібне, щоби запевнити мир в середній Європі, бо коли ті справи не будуть вирішені дорогою порозуміння, не буде мира в цих країнах і одного або другого дня грозить там вибух конфлікту з тої причини, в якій всі європейські держави будуть менше, або більше замішані. Коли переговори навязані з російською делегацією розібіються, є певна річ, заявляв Льюїд Джордж, що поважне замішання треба предбачити в цих краях з тої причини, що кожда з тих трьох справ дає червоній армії претексти, а навіть управнення до інтервенцій. Ось чому є основною конечністю, коли мається волю привернути дійсно мир в Європі, поладнати ці спірні справи. Льюїд Джордж зовсім не домагається піддати всю карту Європи новому розглядові, він тільки жадає розгляду цих трьох проблем, які з бігом найближчого року грозять на випадок невирішення, заколотити

європейський мир. Промовець підчеркує це, що підчас двох або трьох років держави не були абсолютно в силі вирішити ці справи, вони не знали ніщо більше, як тільки відсилати їх від одного органу до другого, просто тому, щоби їх позбутися. Треба ствердити, що мимо всіх зусиль ці проблеми існують далі. Льюїд Джордж приймає зовсім пропозицію Барту, після якої при обговорюванні арт. 2. і 3. постанов денного порядку першою Комісією, він буде міг підносити ці питання. На випадок якби він не осягнув дискусію над цими справами на пленарнім засіданню, він видвигне їх перед обличчям цілого світа.

Барту приймав ран - де - ву яке йому дав Льюїд Джордж перед обличчям цілого світа. Він додає, що на його погляд підкомісія має вирішувати про це чи вирішення остаточного державного становища Сх. Галичини входить в програму Генуенської Конференції. Покищо він вважає потрібним зазначити, щоб він сам так само зрештою як Льюїд Джордж застерігає собі всі права, що до свого становища.

Шанцер думає, що виміна поглядів, яка тепер наступила, довела до самозрозумілого вислуду, що підкомісія першої комісії буде мати обов'язок вирішити чи справа Сх. Г. входить в програму Генуенської Конференції.

Постановлено, що підкомісія першої комісії вирішить, чи справа Сх. Г. мусить бути втягнена між ті справи, які по думці арт. 2. і 3. порядку для установленого в Кан мусять мати місце в програмі Генуенської Конференції.

Пункт 2. урядового комунікату секретаріату Конференції в Генуї із засідання, яке відбули представники держав Антанним що скликали Генуенську Конференцію з 10. мая 1922. звучить:

“Справа Сх. Галичини. По короткій дискусії признано, що це питання входить в 2. точку постанов в Кан

і згодженося на це, що його буде розглядати політична підкомісія” (Іль Кафаро і інші 11.V.1922.)

II. Ваші бажання відносно заграничних кореспондентів на процес Федака переслали ми нашим представникам в Римі, Парижі, Лондоні, Берліні і Празі – представили їм вагу присутності чужих представників преси, так для нашої визвольної боротьби як і для самих підсудних і поручили їм доложити їм всіх старань, щоби чужа преса була на процесі по можности сильно заступлена. Що до успіхів їх заходів в тім згляді не маємо ще відповіді. З огляду на скупі фонди, пересилаємо Вам на кошта розправи 200 долярів, що по нинішньому курсі виносить 1.240.000 Мп.

III. На думку Президента Дра. Петрушевича булоб вказаним, щоби оборона при ставленню питань: що наміряв зробити Федак віддаючи стріли? узглядила дві перші точки Вашого писма, а саме: Своїми стрілами хотів Федак задемонструвати перед світом наше існування і нашу незломну волю до самостійного державного життя і своїми стрілами хотів він запротестувати проти ворожої, жорстокої, нам накиненої влади і проти насильного насаджування чужої нам адміністрації. Це будеться також годити із заявою самого Федака, зложеною при першім переслуханню. Трета, точка, а саме: Що Федак мірив в Пилсудського як представника найздницької держави, щоби його вбити і в його особі усунути головного борця із табору ворогів нашої державности на думку През. Петрушевича моглаби викликати на Заході негодовання. За те дві перші точки Вашого писма найдуть у заграниці, котра ставиться дуже критично до внутрішньої політики Польщі відносно Сх. Галичини повне зрозуміння.

IV. Відносно книжок потрібних на процес Федака писали ми Вам вже дня 10. липня ц. р. до нині не маємо від Вас потвердження, чи Ви це наше писмо

одержали. Повторюємо зміст уступу відносячогося до книжок: “Книжок потрібних до процесу Федака у Відні ніяк одержати не можна, бо наклад вичерпаний. Тому віднеслися ми до нашого представника в Берліні з припорушенням закупу тих книжок та przesлання їх Вам через книгарню ім. Шевченка. Згадаємо тут, що ми вислали Вам перед околи 3-4 місяцями через Т. проект австрійського карного закона, а через наше представництво в Берліні слідуочі книжки: 1) Wolf: Die Bedeutung u. Begriff des politischen Verbrechens im Volkerrechte, 2) Georgi: Das politische Delikt. 3) Homberger: Der Begriff d. Politischen Deliktes. 4) Процес проти атенатора на Талят-пашу. О тим донесли ми Вам дня 16.2. і 11.4. ц. р.

V. Що до соймових виборів, то сподіємося, що вони у Сх. Г. не будуть переведені, та що держави Антати в тим напрямі будуть інтервенювати. Коли Польща таки розписала вибори, то Уряд стоїть на старім становищі не брати уділу в виборах. Нині остає наш Уряд на тим становищі тим більше, коли після нової виборчої ординації кожний кандидат на посла мусить зложити заяву, що вважає себе польським горожанином. Супроти такої постанови закона наш уділ в виборах став вже цілком неможливий. З тим поглядом През. Петрушевича погодився також і п. Др. В. Бачинський.

През. Канц.

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 110, арк. 1–3. Копія.

№ 45

**СТАТТЯ В НЕАПОЛІТАНСЬКІЙ ГАЗЕТІ
“BATTAGLIE DEL MEZZOGIORNO”
“УПОРЯДКУВАННЯ СХІДНОЇ ЄВРОПИ
І ЕТНІЧНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ,
ЯКУ НАЛЕЖАЛО БИ ВИПРАВИТИ”***10 травня 1922 р.*

Саме пора ще раз звернути увагу правительства на небезпечне положення в Східній Європі. Коли загал займається важними актуальними проблемами, там приготуються важні події, в які хоче вмішатися наше правительство. Як відомо мировим договором в Сан-Жермен Східну Галичину відділено від Австро-Угорщини. Населення сеї території проголосило в листопаді 1918. р. свою незалежність, з волею населення рахувалися відтак рішення Найвисшої Ради і представники союзних держав. Дня 8. грудня 1919. р. Найвисша Рада усталила т.зв. лінію Керзона між Східною Галичиною а Польщею, чим ствердила, що Східна Галичина лежить поза територією польської держави. Ту належить зазначити, що Східна Галичина має 55.000 км² з 5,450.000 населенням між яким 4,035.000 (74%) Українців, 670.000 Жидів і 659.000 (12%) Поляків а 65.000 Німців. Про долю території мала рішити конференція, яку мало скликатися. Рада Союзу Народів зі своєї сторони займалася справою кілька разів формулюючи одноголосно заяви, в яких взивалося Найвисшу Раду рішити як найкорше важне питання. Се булоб впрочім користне для європейського мира і для самої Польщі. Дійсно відділенням Східної Галичини від польської держави зробилобися прислугу тій останній, бо не мож зрозуміти як Польща, в котрій живуть Литовці, Москалі, Німці і Жиди майже в такім самім числі як автохтонне польське населення, і викликають багато трудностей, може мати

який небудь інтерес в підчиненню собі ще одної чужої раси. Одначе Польша, служачи своїм імперіялістичним тентенціям, уперто держиться ідеї анексовання Галичини й використала період бездільності союзних держав на се, щоб посунути свої намагання, а саме переіменити провізоричну військову окупацію, до якої була уповажнена в дефенітивну, заведенням (легковажучи договори) власної цивільної адміністрації. Щоби зробити більше приступною населенню анексію до польської держави, проголошено т. зв. автономію. Сей закон одначе не вводить дійсної провінціоальної автономії для цілої території, яку замешкують Українці, лиш обмежується до того, що в Східній Галичині заводиться воевідську конституцію. Так Галичина малаб бути поділена на 3 воевідства: Львів, Станиславів і Тернопіль при рівночаснім знищенню на все її етнічної єдности. Розбираючи докладнійше той закон, тим ліпше видно, що він має одну ціль а саме ввести в блуд європейську публичну опінію. Також заяви польського президента міністрів і міністра закордонних справ виказують, що закон видано лиш в тій ціли, щоб усунути спротив головних союзних держав а передовсім Англії, де справу реально розібрано й піднесено реальну вагу сеї справи. Останні вісти, які наспіли з Польщі, доносять, що зайшло се, чого не мож було виминути: українське населенне на знак протесту проти т. зв. закона про автономію піднесло повстанне. Саме тепер в тім урожайнім краю і богатім в сирівець великої вартости для європейської економії – в нафту, почалася революта, яка може статись руїною на довші роки. Подають, що польський міністер в Римі, кілька днів тому мав передати раді міністрів (конзульти) ноту, в якій виказується, що зарядження польського правительства відповідають бажанню українського населення!!, щоби в сей спосіб дістати згоду нашого правительства. Деякі польські часописи підносять навіть, що е. экс. Шанцер мав прихильно прийняти польський

проект. Ми дозволимо собі сумніватися про се, не лиш тому, що се булоби противне певному становищу бувшого міністра та знехтованнем елементарних принципів справедливости, але головно тому що булоб нарушеннем Сан-Жерменського договору – на сторожі якого після своєї заяви стоїть Італія, а се булоб добровільним зреченням важного оружжя. Респектованне договорів, на сторожі яких повинно стояти і наше правительство і пошана для шляхетного українського народу, в якого користь недавно деякі політики побивалися і економічний інтерес Італії так наглядний для того, хто знає сю проблем – вимагають згоди на незалежність Східної Галичини, яка впрочім має на се право з огляду на свою економічну вагу і свій високий ступень культури. Ми переконані, що новий міністер закордонних справ заки присвятить свою увагу слабости чи улягливости, яку приписується – на наш погляд неслухно Шанцерови, поважно розбере справу, узгляднюючи, що лиш піддержаннем справедливости і слухности можна укріпити моральну і економічну силу Італії на здорових основах. –

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 319.
Машинопис. Переклад з італійської мови.

№ 46

ІНФОРМАЦІЯ В ГАЗЕТИ “LE PETIT PARISIEN” ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ

11 травня 1922 р.

Делегати держав розглядають різні протести

“Ле Петі Парізієн” з дня 11. мая с. р. пише ось що:
Делегати запрошуючих держав зібралися в королівській палаті, щоби полагодити заляглу кореспонденцію.

Льойд Джордж заявив, що він вважає генуенську конференцію таксамо важною, як версайльський мировий конгрес, і що він не бачить причини, чому вона не малаби трівати так довго, як версайльська конференція.

З поміж ріжних протестів, які будуть передані політичній підкомісії, найважніша є справа Східної Галичини, границь якої досі ще не устійнено. Далі приходить бесарабське питання, протест України проти більшевицької влади, домаганне Литовців поладнати справу Вильна, меморіал мешканців області Сар, протест Вірменії, Георгії та Азербайджану, нота ангорського правительства, меморіал Угорщини в справі охорони меншостей, позагробний заклик Монтенегра і просьба Альбанців за позичку.

У справі Східної Галичини заявив президент міністрів Льойд Джордж ось що:

“Східна Галичина має населенне, що складається з трьох четвєртин Українців, які стогнуть під польським насильством. Рішення Найвищої Ради в галицькій справі Польща переступила. Треба сю справу остаточно вирішити.

Барту зауважав на те ще раз, що треба передовсім шонувати договір, підписаний у Версайль.

Однай Льойд Джордж заявив, що генуенська конференція мусить стати другим Версайльом.

Щодо протесту Українців проти більшевицької влади, то вирішено, що він не входить у дневний порядок конференції. Забуто при тім, що протест Українців з Великої України мав таке саме право піти під дискусію, як пропозиція національного комітету Східної Галичини. Але тут ішло про те, щоб не подразнити більшевиків, одначе про те, що в тій справі думає Польща Льойд Джордж зовсім не журиться. Треба ще зауважити, що минулого тижня сказав Льойд Джордж Скірмунтови, що

східно-галицька справа не буде поставлена на денний порядок генуенської конференції.

Щодо справи Бесарабії, то Льюїс Джордж зробив на неї натяк. Він заявив:

Ми ще не приступили до обмірковання великої частини нашої програми, себто до артикулів 2 і 3. резолюції в Кан, на основі якої ми обов'язані повернути мир Європі. Я застерігаю собі право, піднести багато питань на політичній підкомісії, а навіть на повній конференції, на випадок, якби підкомісія заявила, що вона не має права займатися тими проблемами. Барту зараз на це відповідь:

Ви маєте право, на основі арт. 2. підняти ці питання на повній конференції, але я маю в рівній мірі право сказати, що вони не становлять складової частини генуенської конференції.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326. Машинопис. Переклад з французької мови.

№ 47

ІНФОРМАЦІЯ В ГАЗЕТИ “IL CAFFARO”: “СХОДИНИ В КОРОЛІВСЬКОМУ ПАЛАЦІ. ЗАСІДАННЯ ЗАПРОШУЮЧИХ КРАЇН”

11 травня 1921 р.

Представники запрошуючих держав зібрали вчора в королівській палаті під председательством міністра Факти, щоб розглянути кілька закликів, заяв і доручень, звернених до підкомісії першої комісії з метою ствердити, чи вони входять у програму конференції і чи наслідком того є основа займатися ними.

Рішено виключити з конференційних дискусій заклики Георгії, Вірменії та Азербайджану тому, що ці держави не є європейські. Також відкинено меморіал комісії

мешканців басейну Сари з огляду на те, що питане, про яке тут іде, належить до компетенції Союзу Народів. Не взято також під увагу ноти ангорського правительства.

Будуть предложені підкомісії політичної комісії питання, що відносяться до санітарної конференції у Варшаві, справа Сх. Галичини, Литви, мадярських меншостей і кілька справ, які предложила Болгарія.

Обговорювані справи.

В дискусії між запрошуваними державами стало на першому місці питане акції для поборювання пошестей у Росії (тиф, холера, тифоїд, дизентерія і т. д.).

Справу розглядано передтим у всіх її подробицях на технічній комісії Союзу Народів, на конференції, що відбулася у Варшаві від 20.— 28.марта 1922 року.

Запрошуючі держави прийняли засадничо доручення сеї конференції і переказали їх генуенській конференції. Тим вони признали, що справа пошестей у Росії творить один із найважливіших проблемів, які спонукують до європейської солідарности і до взаємної охорони і що розвязка сеї справи є одною з найконечніших умов економічної відбудови Європи.

Другі дискутовані справи ось які:

1) Предложеня поставити на конференцію важні наради санітарної комісії у Варшаві щодо пошестей у російських областях. Італійці поставили внесок, аби сі ухвали вписано на дневний порядок і сей внесок прийнято;

2) Справа Східної Галичини. По короткій дискусії признано, що се питання входить в другу точку постанов у Кан і згодженося на те, що його буде розглядати політична підкомісія.

3) Протест Українців що живуть на еміграції. Поставлено не приймати сеї справи під обряду, бо конференція

не може нею займатися з огляду на те, що вона належить до внутрішніх справ російської держави [...]

Суперечности в часі засідання.

У звичайному вечірньому звідомленню для преси від Льюйда-Джоржа і від англійської делегації подано ось які інформації щодо зборів заступників запрошуючих держав: справа Східної Галичини і Литви будуть на пропозицію Льюйда-Джоржа передані до розгляду політичній підкомісії число 1., а як буде потрібно, пропозиція їх не пленарне засідання.

Але на сю пропозицію уважав пан Барту відповідним зробити свої застереження. Він думає, що таких справ не можна обговорювати в Генуї з тої причини, що вже існує до того компетентній трибунал амбасадорів, який засідає в Парижі.

Льюйд Джорж настоював на те, щоби взяти під негайну дискусію ці справи з огляду на їх наглість тому, що вони обі підпадають під артикули 2. і 3. резолюції в Кан. Льюйд Джорж не бачить причини, щоб тих двох справ не розглядати якраз у Генуї. Тоді Барту застеріг собі згоду на дискутування тих двох справ спершу в лоні політичній підкомісії, але спротивився рішучо тому, щоб їх винесено на повне засідане [...]

Погроза Малої Антанти.

Міністер закордонних справ Шанцер мав розмову з Бенешом, головою чехо-словацької делегації і зі Скірмунтем, головою польської делегації.

Бенеш протестував в імені малої антанти проти постанови держав у користь Східної Галичини і мадярських меншостей; ся постанова наражає на його думку на великий клопіт Румунів, Австрію і Югославію.

Кажуть, що Бенеш загрозив, будьтоби мала Антанта мала намір усунутися з конференції. На сю вістку треба дивитися з великою резервою.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326. Машинопис. Переклад з італійської мови.

№ 48

ЗВЕРНЕННЯ З ПРАГИ ДО ГОЛОВИ РАДИ ЛІГИ НАЦІЙ ЩОДО СПРАВЕДЛИВОГО ВИРІШЕННЯ ДОЛІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

12 травня 1922 р.

A

Son Excellence Monsieur le Président du Conseil
de la SOCIÉTÉ DES NATIONS

á
GENÈVE.

EXCELLENCE,

Après la guerre mondiale tous les peuples civilisés ont obtenu le droit et la possibilité de disposer librement de leur sort. Seul le peuple ukrainien du pays de Kholm, Volhynie et Galicie Ukrainienne est privé de cette possibilité. – Par la décision du Conseil Suprême du mois de Juin 1919, la Galicie ukrainienne dont le sort dépend de l'Entente, se trouve placée sous l'occupation provisoire de la Pologne, qui se livre á des cruautés inouies sur la population des pays occupés.

Nous n'avons pas á citer toutes ces violences, il existe d'ailleurs beaucoup de publications á ce sujet. C'est en qualité d'étudiants de la nation opprimée que nous élevons une voix de protestation contre les actes barbares de la soldatesque polonaise sur les étudiants, sur les professeurs et sur la culture ukrainienne.

Nous portons à votre connaissance les faits suivants:

L'ancienne Université de Lemberg, ukraïno-polonaise sous le régime autrichien, est aujourd'hui entièrement polonisée. Tous les Professeurs et les doyens dont le nombre s'élève jusqu'à 14 sont bannis. Par la décision des Autorités Supérieures ne peuvent être admis dans les Universités polonaises que les nationaux qui ont rempli "leur devoir" c'est-à-dire, qui ont servi dans l'armée polonaise. En vertu de cet arrêté les étudiants ukraïniens sont exclus des Ecoles Supérieures érigées pour la population ukraïnienne et aujourd'hui violemment polonisées au détriment de cette même population, Il est évident que les sujets ukraïniens ne pouvaient servir dans l'armée polonaise, vu que les pays aujourd'hui occupés n'appartiennent nullement à la Pologne. Les étudiants ukraïniens ne peuvent en aucune manière se livrer aux études supérieures. Lorsque les Professeurs de l'Université de Lemberg eurent organisé des cours supérieurs privés, les auditeurs furent dispersés par la police polonaise dès la première séance. De même les cours supérieurs demandés par les "Sociétés Scientifiques Shevtshenko, Pierre Mohyla" et par la Confrérie "Stavropiguie" à Lemberg ont été refusés.

Alors les étudiants ukraïniens de concert avec leurs professeurs ont organisé des cours en cachette dans des espèces de catacombes. Ces cours ont enfin formé une Université complète: Facultés de Philosophie, droit, médecine et l'école technique. Cette Université qui compte 55 Professeurs est fréquentée par 1350 étudiants. Les persécutions incessantes par la police polonaise de cette institution purement scientifique sont incroyables. Les professeurs aussi bien que les étudiants de cette Université ont du subir des centaines de perquisitions nocturnes, de rafles, d'arrestations. Son Doyen et Recteur, M. V. Shtshourat fut emprisonné pendant trois mois, des étudiants furent enfermés en masse

avec des criminels de droit commun, tandis que les étudiantes étaient jetées en prison avec des prostituées Douze étudiants restent emprisonnés jusqu'à, ce jour inculpés de soit-disant "haute trahison" (contre les occupants!) sans qu'on puisse leur présenter un acte d'accusation. Ce n'est que par leur grève de la faim (12-18.IV.1922), qu'ils ont obtenu le soulagement de leur sort, c'est-à-dire que le pouvoir occupant leur a enfin promis d'étudier leur dossier.

C'est pourquoi, soutenus par nos camarades étrangers, nous portons ces faits à la connaissance du Conseil de la Société des Nations, protestant ainsi solennellement à la barre de l'univers contre la barbarie polonaise, et cela aux noms mêmes de la civilisation, de la justice, de l'humanité – Vous priant instamment de vouloir bien délivrer aussi rapidement que possible notre malheureuse patrie du joug inhumain qu'elle subit et nous donner ainsi, et enfin, la possibilité d'étudier librement dans notre Patrie Indépendante.

Prague, le 12 Mai 1922.

Considérant les justes exigences des camarades ukrainiens nous soutenons cette protestation en considération de la nécessité de leur rendre possibles les hautes études dans leur patrie.

Pour L'Union Nationale des Etudiants Tchécoslovaques+ Nous soutenons les justes exigences des étudiants ukrainiens:

Ce Mémorial est sous-crit par 9 organisations d'étudiants de Hautes Etudes à Prague dont 5 tchécoslovaques, 2 ukrainiennes, 1 biélorussienne et 1 allemande.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326. Машинопис. Копія.

№ 49

**ПОВІДОМЛЕННЯ ВІДЕНСЬКОГО УРЯДОВОГО
КОРЕСПОНДЕНЦІЙНОГО БЮРО “СПРАВА
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ НА ПОРЯДКУ ДНЯ В ГЕНУЇ”***13 травня 1922 р.*

Генуа, 10. мая. Представники держав, заступлених на генуенській конференції, зібралися нині о год. 11. передпол. в палаті Реале, щоб обговорити різні справи, які займають конференцію: Треба було ствердити, чи ті справи мають прийти на дневний порядок політичної підкомісії. Між внесками, які предложено конференції і які становлять нині предмет дневного порядку, наводяться рішення санітарної конференції у Варшаві, різні проекти в справі управильнення границь у Східній Галичині, внесок у справі Бесарабії, протест уряду Незалежної України (уряду Петлюри — прим. Ред. „У. П.”) проти того, що його не запрошено на конференцію, протест Литви в справі різних граничних проблем, з окрема в спр. Вильна, протест делегації області Саар, протест Грузії та Азербейджану із-за воєнних операцій і Совітської Росії, дальше різні протести Вірменії, домагання Болгарії у справі доступу до Егейського Моря, протест уряду Ангори проти Греції, домагання кредитів з боку Альбанії, меморіал Чорногори в справі її самостійности і вкінці меморіал папи дотично Росії.

Перша нарада займалася питанням, чи різні внески, жалоби та протести можуть увійти у програму конференції в Генуї, бо на основі постанов у Кан дневний порядок конференції має і бути присвячений віднові мира й довіря в Європі. Дальше ходило про те, чи сі справи не були вже вирішені яким договором, зглядно чи їх управильнення відповідно договорам саме тепер не переводиться, і через те такі

справи мусілиб бути на всякий випадок виключені з програми конференції.

Льойд Джордж заявив, що при інтерпретації не треба поводитися дрібничково. Ходить про те, щоб виконати працю вповні. Коли хочеться привернути мир і взаємне довіре в Європі, треба зовсім усунути ті спірні проблеми, які затроюють згоду і співділанне народів Східної Європи. Він просить поступати великодушно й не обмежувати вузькоглядно програми конференції. Питання, що відносяться до Східної Галичини й Литви, мусять бути обговорені й вирішені безумовно в Генуї. Правда, що в договорах передбачено окремі організації, які мають займатися управильненнем сих справ; одначе вони не осягнули окончного вирішення. Бо їх рішення не найшли признання інтересованих. Льойд Джордж підчеркнув з особлившим притиском, що такими далекосяглими справами, як саме згадані, не можна разураз тягатися від інстанції до інстанції. Найвищий час вийти вже раз з ними на чисту воду. Льойд Джордж знова повернув до справи Східної Галичини й Вильна і заявив, **що сі справи мусять бути безумовно вирішені на конференції в Генуї.** Колиб політична підкомісія хотіла обговорювати сих справ, то він (Льойд Джордж) бувби приневолений виступити з сими справами на пленарнім засідані конференції, щоби встановити відвічальність кожного учасника зокрема.

Барту заявив, що Франція не може без застереження висказатися за бажаною Льойдом Джорджом інтерпретацією. Французська делегація мусить придержуватися точно означеного дневного порядку конференції. Не годиться підіймати в Генуї всі проблеми й перемінювати цілу карту Європи. Він уважає се дуже небезпечною спробою, яка може потягнути за собою необчислимі наслідки. Неможливо перевантажувати

конференцію в Генуї всіма політичними труднощами, які навістили під сю хвилю Європу.

Після сих заяв Франції та Англії почалася подрібна дебата. Багато справ згори усунено, наприклад справу Грузії і справу альбанського кредиту. Не допущено також під наради політичної підкомісії протесту області Саар, який приділено Лізі Націй. Шанцер запропонував, щоб сей протест долучено до протоколів конференції, однак сею пропозицію відкинено. Дальше відкинено протест Незалежної України (уряду Петлюри). Інші внески мають піти під наради, а представники держав, які їх поставили, мають бути вислухані. Відноситься се до отсих проблем: Болгарії та Угорщини в справі охорони національних меншостей, до внесків Литви і справи границь Східної Галичини. Сі питання мають бути вирішені після вислухання інтересованих сторін.

Український прапор. – 1922. – 13 травня.

№ 50

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ

“УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА”:

“ДО БРАТНЬОГО НАРОДУ”, ЯК ЗВЕРНЕННЯ ДО ЧЕСЬКОГО НАРОДУ ІЗ ЗАСТЕРЕЖЕННЯМ НЕДОПУЩЕННЯ ВТРУЧАННЯ У СПРАВИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ МІНІСТРА Е. БЕНЕША НА БОЦІ ПОЛЬСЬКИХ ОКУПАНТІВ

13 травня 1922 р.

До братнього народу...!

(г. м-й.) “Громадський Вістник” з 5. с. м. приносить таку вістку: “Польські часописи доносять з Варшави, що після одержаних відомостей Льюїд Джордж зажадав

скликання конференції коаліційних держав до Сан-Ремо. В тій конференції не візьмуть участі представники Німеччини. Предметом нарад тої конференції має бути між іншими: справа західних границь Росії. Кореспонденти англійських часописей упевняють, що рижські границі будуть заквестіоновані у своїх спірних частинах, а саме дотично Східної Галичини й Виленщини. Після кольпортованих у Варшаві верзій спірні території мають бути признані Польщі в формі депозиту на час тривання гарантійного пакту, себто на 10 літ. Крім сього Союз Народів мавби виконувати над сими територіями протекторат протягом 3 літ.”

Кінець цитованої вістки, яку ми підчеркнули, являється побожним бажанням Польщі, щоб за всяку ціну проковтнути нашу тійснійшу Батьківщину. Але на основі наших інформацій се не відповідає становищу держав, що покликані до вирішення політичної долі Східної Галичини. Та отся польська вістка нагадує *mutatis mutandis* виводи чехословацького прем'єра д-ра Едварда Бенеша перед Л. Джорджем, у яких він — як се обширно подає “*Echo de Paris*” з 27. м. м. — старався переконати прем'єра про слушність претензій Польщі до Східної Галичини і т. д.

Ми не будемо займатися блище особою п. Бенеша ані його політикою для самої чехословацької держави, яка тепер загнала Чехословаччину між англійську Сциллу і французьку Харибду так, що парламентарна “петка” була приневолена вислати йому двох членів до Генуї для контролі... Також не будемо розглядати його політики, як експонента польських державних інтересів, що викликає зрозуміле негодование серед усього Славянства на полудні й на сході... Слушно схарактеризував Бенеша один визначний чеський політик: “Ми мали передше міністра, але не мали міністерства, — тепер маємо міністерство, та не маємо міністра.”

Але ми приневолені зайнятися п. Бенешом з іншого боку, а то тому, що він мішається в нашу справу. Ми мусимо рішучо запротестувати проти того, щоб п. Бенеш у нашій справі приймав на себе роль польського адвоката перед державами антанти, з окрема перед Льйодом Джорджом. І тому на сім місці звертаємося до чехословацького народу і його провідників з жаданнем, щоб вони заборонили п. Бенешови в ролі польського експонента мішатися до справи нашої Батьківщини. При тій нагоді пригадаємо братньому чеському народови, як також покликаним чинникам держав антанти отсе наше непохитне становище:

1. Українське населення Східної Галичини як значно переважаюча більшість усього населення того краю, що від 600 років остає в тяжкій національній боротьбі з Польщею, а від 3 років є страшно гноблене мілітарною окупацією Польщі, бажає тільки визнання незалежної держави на своїй території, бо воно добачує у своїй державі вільних народів одинокую запоруку свобідного й мирного життя. А до сього перша умовина: нехайне усуненне мілітарної окупації Польщі, що насильно нищить права національної більшости українського населення Східної Галичини.

2. Отсе своє домаганне спирає український нарід Східної Галичини на тім самім праві національного самовизначення, на яким повстала чехословацька держава по розпаді австро-угорської монархії.

3. Натомість самовільне надаванне Польщі суверенних прав над Східною Галичиною проти волі більшости населення булоб таким самим актом політичного насильства, якби хто хотів підносити плян прилучення чеської території до Німеччини!

4. Такого поневолення українського народу Східної Галичини суверенним правом Польщі не признасть ніколи українське населення сеї території, бо воно, навчене

віковими досвідами, добре знає, що Польща не респектує договорів і безоглядно винищує інші нації. Тому всяка автономія під Польщею загрожує йому економічною й національною руйною. Проти сього мусить воно виступити всіми способами.

5. Тому піднесений плян непокликаним до сього чехословацьким преміером є погубний для економічної відбудови такої важної території як Східна Галичина і то не тільки для її населення, але взагалі для відбудови Європи, бо насильне прилучуванне сеї території до банкрутуючої Польщі мусить убити доцільну економічну працю й раціональне вихіснуванне природних богацтв сього краю.

6. Бо колиб великі держави антанти хотіли піти за порадою п. міністра д-ра Бенеша, то насильне нищення української більшости мусить допровадити також до неустанної домашньої боротьби у Східній Галичині, а в найблищім часі до війни між Польщею й Росією. Се в силі перепинити тільки незалежна східно-галицька держава вільних народів.

В інтересі життя українського населення Східної Галичини, як також в інтересі вижиданого дійсного мира й консолідації міжнародних відносин на розмежу Сходу Європи, звертаємо на се увагу братнього чеськословацького народу й покликаних чинників Європи ...

Галицьке українське населення і його Уряд не прийме ніякої іншої розвязки східно-галицької справи, лише повну державну незалежність своєї Батьківщини!

Український прапор. – 1922. – 13 трав.

№ 51
**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ
НА МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ
КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО УРЯДОВІ**

14 травня 1922 р.

Генуя, 14.V.1922.

Дорогий Пане,

Головну вість знаєте з депеші п. Президента.

На підставі постанови вел. держав, що скликали конференцію, поставити нашу справу в Комісії політичній, зглядно в підкомісії, внесли ми до Комісії ноту з 12 с. м. про вислухання нашої делегації і вирішення незалежності — з одвітним узаasadненням.

Отсю ноту вишлю Вам завтра до вказаного ужитку і переховання.

Совіти прирекли зложити деклярацію за нами...

Тим часом вчера захиталась конференція, бо Франція намагаєсь її розбити і в сім помагає мала Антанта та не знати, чи Лойд Джордж дасть собі раду і допроводить до гарантійного трактату. Як би сей відпав, тоді наша справа не прийде тут до вирішення і в середу розійдеться конференція. Тому заки сей лист дійде до Вас, може вже не бути конференції...

Вість поширювана делегацією Петлюри, котра по кількох днях звідсі вибралась, є неправдивою, а радше догадом з приводу пляну мін. Бенеша. Досі не говорено з нами про спосіб розв'язання справи, а з італійських кругів переказано обстоювати незалежність, — що ми самі знаємо.

Для п. Яр. Біберовича в Берліні піде інструкція пізнійше. Завтра поговоримо з німцями і японцями.

Душан Николаєвич був тут, але до нас не зайшов і вже виїхав...

Др. Л. Цегельський мав виїхати до Америки на Париж. Дякую за звіти і часописи та відбитки.

Поздоровляю щиро
з високим поважанням

Др. Кость Левицький

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326.
Рукопис. Оригінал.

№ 52

ПОВІДОМЛЕННЯ ПАРИЗЬКОГО КОРЕСПОНДЕНТА “N. FR. PRESSE” ВІД 13 ТРАВНЯ 1922 р. ПРО ВКЛЮЧЕННЯ СПРАВИ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИИ ДО ПОРЯДКУ ДЕННОГО КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ

20 травня 1922 р.

Спеціальний генуєнський кореспондент “N. Fr. Presse” пише під датою 13. мая ч. 20726 таке: “Мимо польського опору східно-галицькій делегації вдалося при допомозі англійської інтервенції поставити східно-галицьку справу на дневний порядок в Генуї. Великі держави, які скликали конференцію, переказали сю справу до підготовчого опрацювання першій політичній комісії, покликуючись на 2 точку своїх постанов у Генуї як *modus procedendi*. На основі договору в Ст. Жермен, арт. 91. Австрія зреклася всіх областей, які лежать поза границями новоповставшої Німецької Австрії (*Deutsch-Österreich*). Право вирішення про області Східної Галичини й Буковини, яких ще нікому не приділено, належить до великих держав антанті. Наслідком того великі держави антанті і як скликаючі конференцію і як суверени мали в тім випадку право поставити східно-галицьку справу на дневний порядок конференції.

Порушення цього питання було оправдане також тим, що на основі рішення Найвищої Ради мирової конференції з дня 25. червня 1919 Польщу наділено тільки тимчасовою окупацією Східної Галичини. Меморіал східно-галицької делегації, який передано в Генуї, покликують на те, що Польща при допомозі військової окупації намагається рівночасно завести польську адміністрацію й польське горожанство, а також стягає податки. Крім того, Польща назвала Східну Галичину безправно “Малопольшею” і, як каже український меморіал, гнобить українську більшість. Українці покликують на те, що у Східній Галичині є 72% українського населення, 12% Жидів, які вважаються окремою нацією, 12% Поляків і 1½ Німців. Очевидно, що в Генуї малаб бути східно-галицька справа вирішена тільки принципіально, а переведення цього рішення відданоби правдоподібно Союзови Народів. Границею між Східною Галичиною й Польщею є покищо лінія Керсона на основі договору в Севрі. Та Українці будуть мабуть в часі дальших переговорів протестувати також проти сеї лінії. Членами генуенської української делегації є Президент Української Національної Ради Др. Петрушевич, колишній австрійській посол, голова делегації Кость Левицький і представник польської меншости у Східній Галичині, посол Брайтер.”

Український прапор. – 1922. – 20 трав.

№ 53
СХІДНА ГАЛИЧИНА НА МІЖНАРОДНІЙ
КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ.
ОФІЦІЙНИЙ КОМУНІКАТ

24 травня 1922 р.

Найвища Рада Мирової Конференції, що зібралася в Кан (Cannes) 6. січня с. р. постановила скликати

міжнародню (економічну) конференцію до Генуї. Головним завданням сеї конференції мали бути справи: економічної відбудови територій знищених війною, як також поладнання відносин між народами Європи на основі дійсного мира.

Наслідком сього звернулася Українська Національна Рада Східної Галичини представленням з 21. лютого с. р. до великих держав Антанти як диспонента Східної Галичини й органу, скликаючого міжнародню (економічну) конференцію до Генуї, з просьбою: допустити її делегатів до конференції в цілі предложення інформацій і домагань населення в справі відбудови території Східної Галичини.

Відтак нотою з 7. квітня с. р. звернулася Українська Національна Рада до міжнародньої конференції, що зібралася в Генуї дня 10. квітня с. р. та вказуючи на державно-правні обставини, в яких знаходиться Східна Галичина – просила міжнародню конференцію, щоб вона розважила справу вислухання делегатів Української Національної Ради Східної Галичини.

Делегація Української Національної Ради Східної Галичини прибула з доручення Президента Д-ра Евгена Петрушевича до Генуї під проводом Д-ра Костя Левицького і тут письмом з 12. квітня с. р. предложила міжнародній конференції, як також зібраним делегаціям держав, заступлених на конференції, меморіал Української Національної Ради Східної Галичини з 8. квітня с. р. в котрім поставлено узасаднене домаганне: негайного усунення польської окупації зі Східної Галичини й визнання незалежної Галицької Держави. До сього меморіалу долучено основний еляборат про економічне становище Східної Галичини і її значінне для відбудови Європи, зладжений нашими знавцями під проводом професора Д-ра Степана Рудницького.

Увійшовши в зносини з делегаціями держав, заступлених на міжнародній конференції, виладила наша

Делегація в Генуї три доповнюючі реферати: про засоби сирівців у Східній Галичині (18. квітня с. р.), про транспортні відносини у Східній Галичині (21. квітня с. р.) і докладний реферат про відносини нафтового промислу (26. квітня с. р.) та передала ці реферати відповідним комісіям міжнародної конференції.

Коли перша (політична) комісія міжнародної конференції в Генуї розпочала займатися налагодженням міжнародних відносин на Сході Європи, тоді наша Делегація внесла 24-го квітня с. р. представлення до тоїж комісії, вказуючи на те, що Східна Галичина під окупацією Польщі знаходиться досі в стані “*ex lex*”, наслідком чого неможливо приступити до економічної відбудови сього краю ні до консолідації міжнародних відносин у першій стадії Сходу Європи.

А коли дійшло до відома нашої Делегації, що чехословацький міністер Др. Бенеш мав запропонувати англійському прем'єрови Льюїду Джорджу плян розв'язки східно-європейської проблеми та що по сьому пляну Польща малаб одержати суверенні права над Східною Галичиною, наділивши її автономією (?), то зараз 3. мая с. р. внесено до прем'єра Льюїда Джорджа рішуче застереження проти такого пляну й виказано, що українське населення Східної Галичини як значно переважаюча більшість усього населення сього краю на підставі національного права самовизначення може приймати тільки визнання незалежної держави на своїй території.

Відтак в дні 10. мая с. р. зібралися представники великих держав, що скликали міжнародну конференцію до Генуї, та узнали легітимацію Української Національної Ради Східної Галичини і її Президента Д-ра Евгена Петрушевича й установленого Уряду, як також, розваживши запропоновані генеральним секретарем конференції представлення нашої Делегації, постановили підняти справу державного становища Східної Галичини до вирішення й переказали її першій комісії, згідно підкомісії міжнародної конференції в Генуї. При тій нагоді ствер-

див англійський прем'єр Льюїс Джордж, що поладнання сеї справи є конечне й негайне в інтересі національної справедливости й консолідації відносин на Сході і мира в Європі.

На отсю постанову відповіла наша Делегація письмом з 12. мая с. р. до президії першої (політичної) комісії, в котрім звернено увагу комісії на ті державно-правні обставини, в яких знаходиться Східна Галичина та виказано, що український нарід Галицької Землі домагається однодушно: визволення від Польщі й визнання незалежної Східно-Галицької Держави як республіки вільних народів.

Так дійшло до сього, що наша Делегація мала бути вислухана і справа державного становища Східної Галичини мала бути остаточно вирішена при вирішуванні гарантійного пакту на міжнародній конференції в Генуї.

Але тимчасом відповідь Світської Росії і України не вдовольнила політичної підкомісії і тому справу уладження відносин до Світської Росії і України (довги, кредит і приватна власність чужинців) як вихідну точку нарад конференції в Генуї відложено до окремої конференції експертів у Газі. Та наслідком сього погодження приймати провізоричний пакт неагресії (перемиря) на час сімох місяців і закінчити конференцію в Генуї.

А домагання польського міністра Скірмунта, щоб затвердити границі рижського договору з р. 1921, не допущено навіть до нарад комісії.

Супроти такого вислідку міжнародної конференції в Генуї зібралися 16. мая с. р. великі держави, що скликали сю конференцію та послідовно на предложенне англійського прем'єра Льюїда Джорджа ствердили, що наслідком відложення гарантійного мирового пакту також вирішенне справи Східної Галичини відкладається на короткий час, та стверджено, що в означенім речинці сімох місяців мають бути створені умови до заключення гарантійного мирового пакту. Отсе значить, що в тім речинці припадає також вирішенне справи Східної Га-

личини, бо з кінцем семого місяця виходить тимчасове перемирє (Non aggression Pact) та до того часу мусять бути устійнені границі як конечна умова до заключення гарантійного мирового пакту. Се висказали в часі нарад англійський премієр Льюїс Джордж та італійський міністер закордонних справ Др. Карло Шанцер.

Наша Делегація вважала за вказане перед закінченням нарад конференції в Генуї внести представлення на руки президента конференції Д-ра Факти, щоби в отсім моменті, коли вже признано, потребу вирішення нашої справи – компетентне міжнародне тіло в можливо найкоротшім часі приступило до остаточного вирішення державного становища Східної Галичини.

На потребу негайного вирішення справи Східної Галичини вказав також голова совітської делегації п. Чічерін на останнім пленім засіданню конференції в Генуї (19-го мая с. р.).

Коли до сього візьметься під увагу акцію пропаганди нашої Делегації і приєднання міжнародних делегацій для нашої справи, як також заінтересованне преси головних держав Європи, з окрема: італійської, французької і німецької, то годиться ствердити, що з нашого боку успішно використано міжнародню конференцію в Генуї і покладено живі основи до відновлення державної незалежности Галицької Землі в близькому часі.

А український нарід сеї землі, що досі перебув тяжкі злидні й виказав перед світом геройське пожертвовање за своє державне право, мусить в отсій рішаючій порі непохитно видержати одноцілий фронт.

В часі нарад міжнародньої конференції в Генуї прибув там у другій половині квітня с. р. Президент Української Національної Ради Східної Галичини Др. Евген Петрушевич, щоби безпосередно переконатися про становище конференції до нашої справа.

До Делегації Української Національної Ради Східної Галичини належали пп.: Др. Кость Левицький, Др. Степан Витвицький, Ернест Брайтер, Др. Степан Рудницький і о. Йосафат Жан.

До помочи Делегації прибули до Генуї на час конференції також члени нашої надзвичайної місії з Риму.

Відень, 24. мая 1922*.

ВИСЛІДИ МІЖНАРОДНЬОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ ДЛЯ СХІДНО-ГАЛИЦЬКОЇ СПРАВИ

Вище поміщений офіційний комунікат виказує головні моменти з діяльності Делегації Української Національної Ради на міжнародній конференції в Генуї. Зясовуючи висліди сеї великої міжнародньої конференції для нашої справи треба ствердити:

1. Що на сій конференції провірено й визнано легальність нашого представництва: Української Національної Ради Східної Галичини та її Президента Д-ра Евгена Петрушевича, як також існуючого Уряду. Тим міжнароднім актом стверджено, що тільки Українська Національна Рада Східної Галичини та установлений її Президентом Уряд являються одиноко компетентним органом до заступства Східної Галичини.

2. Що справа Східної Галичини є неоспоримо міжнародньою справою, та що вона тільки шляхом міжнародніх постанов може бути вирішена.

3. Що вирішення справи державного становища Східної Галичини є незвичайно важне не тільки з огляду на національну справедливість по принципі національного самоозначення, але також з уваги на устійненне границь

* Рукопис комунікату за підписом К. Левицького зберігається в Архіві УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 320.

Сходу Європи й консолідації політичних та економічних відносин в Європі.

4. Що вирішення східно-галицької проблеми виступило на конференції в Генуї як міжнародній постулат і остаточна умова для запоруки тривкого миру в Європі. Проти такого становища нашої справи не виступила ні одна з держав, заступлена на конференції.

5. Що наслідком сього справа остаточного вирішення державного становища Східної Галичини признана державами, котрі скликали генуенську конференцію, пекучою, яка мусить бути в найблищій часі вирішена так, що по укінченню звітів комісії експертів у Газі вона стане предметом міжнародних нарад бо без її вирішення було б неможливе заключення всіми народами бажаного гарантійного мирового пакту.

Як з одної сторони годі відмовити успішности й доцільности в діланню нашого правительства, так з другої сторони мусимо піднести з признанням, що до такого поставлення нашої справи причинилася головно непохитна постава нашого народу в краю, як також національна солідарність і карність усеї української суспільности в краю й на еміграції та визначна поміч наших братів за Океаном.

Від активности нашого населення в краю буде залежати час і спосіб вирішення долі нашої вітчизни.

Український прапор. – 1922. – 24 травня.

№ 54
ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ
ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА МІНІСТРУ
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ІТАЛІЇ КАРЛУ ШАНЦЕРУ
З ПОДЯКОЮ ЗА ПІДТРИМКУ
НА КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ

26 травня 1922 р.

До
Його Ексцеленції
Пана д-ра Карла Шанцера
Кор. Міністра для справ закор.
в Римі.

В імени Української Національної Ради Східної Галичини, маємо честь зложити на руки Вашої Ексцеленції щиру подяку за ласкаву гостинність для нашої делегації, висланої на Міжнародну Конференцію в Генуї, як також за успішне підніманне справи визнання Сх. Галичини як незалежної держави.

Просимо Вашу Ексцеленцію передати нашу подяку до відома Королівського правительства Італії, зокрема Ексцеленції п. прем'єрови д-рови де Факта.

При сій нагоді просимо приймати до ласкавої відомости, що український нарід Сх. Галичини покладає непохитну надію на те, що свободолюбна Італія по своїм давним, культурним традиціям допоможе йому до національного визволення і здобуття самостійної держави, та що наш нарід не забуде належної вдяки для народу великої Італії. Просимо прийняти вислови...

Відень, 26 мая 1922

Др. Є. Петрушевич
Президент Укр. Нац. Р. Сх. Гал.

№ 55
**ІНФОРМАЦІЯ СХІДНОГАЛИЦЬКОГО
ПРЕС-БЮРО “АНГЛІЙСЬКА ПРЕСА
ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ”**

28 травня 1922 р.

Англійська преса про Східну Галичину.

Лондон 28.V.1922.

Не тільки французька й італійська, але й англійська преса присвятила на своїх шпальтах чимало місця питанню Східної Галичини по приводі конференції в Генуї. Вибираємо з них найбільш замітні.

Перш усього слід подати за Evening News автентичний текст промови Льюїс Джоржа, якою він домагався поставленне галицької справи на дневнім порядку генуенської конференції. Дотичний уступ звучить:

“По правді всі границі у Східній Європі досі не означені. Там нема ні одної лінії яка була-би принята всею Европою: границі Вильни, Східної Галичини, Бессарабії вимагають означення. Таке є теперішнє положенне від Балтійського по Чорне Море. Там нема ані одної лінії, яка не булаби оспорюванна, а кожда з тих границь сама по собі спричинити може страшний конфлікт в Європі”.

Вся майже англійська преса за виїком консервативно-польонофільської “Morning Post” заступала погляд, що польські посягання на чужій території, положені на схід від етнографічної границі Польщі, загрожують європейському мирови, та що їм повинен бути положений край.

Manchester guardian пише про те: “Невдаючися в розгляд метод, якими Польща придбала собі не польські території ствердити треба, що Східна Галичина, Волинь і Біла Русь стогнуть під польським ярмом. Посіданне тих територій Польщею непевне. Східна Галичина остає

в польським посіданню під застереженням з червня 1919, даним Антантою галицьким Українцям, що голос цілого східно-галицького населення буде вислуханий.

Навіть Франція не признала сих границь остаточними. Рижська лінія се одна з найбільших небезпек для мира, перед котрою окупація Рену сходить на другий плян. Польща таким чином загрожує безпеченству Франції, котрій грозить ізоляція. Кліщі Росії і Німеччини отвираються і можуть здавити Францію. Як довго справедливо не будуть вирішені національні питання на сході Польщі так довго всі мирові договори лишаються на папері. Коли Польща має замір пригадати собі забуті ідеали і обовязки, то нехай зречешя тої лінії, що для неї і для її аліантів грозить катастрофа.

В звязку з поставленням галицького питання на дневнім порядку конференції в Генуї пише соціалістичний “Daily Herald”.

Відносно границь Румунії і Східної Галичини преміер заявив, що є се одно з двох або трьох питань, які можуть дуже лехко заколотити мир в Европі і що тому вони повинні прийти під наради політичної підкомісії, і як що се потрібне, на повне засіданне конференції.

Теж саме пише “Daily Chronicle”:

“Не може бути бесіди про закріпленне мира в Европі, поки невизначені досі і не признані границі на європейськім Сході не будуть остаточно означені, а саме границя польсько-російська, границя Бессарабії і політичне становище Східної Галичини. Льюйд Джорж вірний ідеалови замирення Европи наставав на вислуханне Литовців і Галичан. Він заявив готовість порушити сі питання на пленарнім засіданню конференції. Барту спротивився рішучо, але безуспішно допущення тих питань; його виступ доказує безсумнівно, що колиби покладено край вульканічному неспокою в східній Европі. Франція втратила би особливі впливи, які має завдяки своїх одинокій в Европі, сильній армії”.

Manchester Guardian Weekly 12.5 пише в дописі з Генуї. На сьогоднішнім засіданню ранішнім відкрито багато письм, що ждали вже від місяця, себто від початку конференції, а що походять від народів, яких судьба не була порішена невикінченим твором з Версалю ні іншими договорами. Досі кожда з конференцій які збиралися від часу мира, одержали такі письма від Болгар, Вірменів, Турків, Литовців, Українців, Галичини і Угорщини. Та їх не отвирано. Отож сьогодні Льой Джорж велів секретаріятові дати ті всі письма на стіл і з поміж тих жалоб вибрано ті, які мають знамя серіозної небезпеки для європейського мира. Болгар має вислухати комісія в справі лихого поведення сусідних держав супроти болгарських меншостей, те саме відноситься до Мадярів. Литовцям буде дана можливість вияснити конференції справу загарбаной Вильни. Вкінці буде вислухана Східна Галичина в справі її будучого політичного становища.

Daily Chronicle пише в статті про роземний договір: “Вильна не обнята пактом, бо нема ніякого договору, який означувавби польсько-литовську границю. Однак польсько-російська границя визначена договором в Ризі не підходить під вимоги пакту. Східна Галичина е також обнята рижським миром, надто трудне є питанне Бессарабії”.

Manchester Guardian Weekly пише про ліквідацію генуенської конференції ось що: “сумний процес розвіяння генуенських надій поступить дальше. Справу Східної Галичини і Литви відложено, дотично Литви дано прочім стереотипове доручення Союзови Народів:... Взагалі є річю сумнівною, чи доцільно доручати Союзови питання, яких виконанне витягає засобів насильної екзекутиви, котрих Союз Народів не має. Та сей процедур став вже так популярним, як формула парламентарного відложення *sine die*.

Morning Post (Консервативний польонофільський журнал) містить в числі з 2-5.5. допись свого варшавсь-

кого кореспондента, в якій сказано м. ін.: “Слідне тут невдоволення, що Генуа не затвердила границь між Польщею і Росією, установлених рижським договором. Преса всіх партій висказує вдоволення, що не піднято проекту віддання Східної Галичини Совітам, або утворення з неї самостійної держави. Зокрема у Варшаві поширюється погляд, що рішення питання східних границь Польщі є залежне від умов екзистенції, які будуть признані поляками ріжним народам, живучим в Польщі, а головню Українцям Східної Галичини”.

The Observer з 28.5. пише в статті присвяченій англійсько-французьким взаєминам і загальному міжнародньому положенню: “формула п. Поанкаре про “точне виконання” версайського договору виключає наглядно всякий компроміс. Однак народи Великої Британії, Зєдинених Держав, Італії і всі неутральні бажають собі ревізії сего договору. Без радикальної зміни його фінансових постанов і без основної наприви його територіальних надужить у Східній Європі загальний добробут світа не може віджити а мир в Європі не потриває довше як кілька років.

Три питання в Генуї заборонені мусять бути основно передискутовані: 1) відшкодування, 2) розоруження, 3) територіяльні зміни у Східній Європі, яких треба конче довершити, коли бажаємо мати сильний і трівкий мировий договір після теперішнього часового роземного пакту. Се питання від яких залежать безпосередню всі інші світові проблеми.

На тему тих змін пише: “The Outlook” Льюйд Джорж мав відвагу постояти за тим, щоби конференція подбала про означенне російських, західних границь. Як довго нема признаних границь між Росією і неприродно видутою Польщею, так довго мир в Європі мусить бути непевним жартом. Льюйд Джорж домагаючись полагодження сих питань, є речником світової опінії, що стужилась за миром.

Анальогічні уваги про необхідність означення границь на сході Європи містять: Pall Mall і Evening Standart.

The Nation пише: Польща одержала недавно 4.000.000 фунтів штерлінгів позички, а недавня візита Скірмунта в Лондоні відко заповідає зворот в нашій політиці супроти тої занадто підприємливої нації. Та все ж таки Польща держить захоплене Вильно, і Скірмунт отверто заповідає, що і Східна Галичина мусить бути влученою до Польщі. В обох сих краях польська меншість панує сильно над більшістю. Вісти, що доходять нас від Українців в Галичині, вимовно свідчать про загальний утиск українського селянства через польських дідичів. Польща збільшена чужими елементами не може буде кріпкою та жаляючи добра Польщі зредукованої до своїх етнографічних границь, ми щиро віримо, що ніякий “пакт” заключений в Генуї не потвердить її східних границь опертих на розбою.

Навіть Франція противна, щоби лінія Риги лишилася як затвердження посідання закраденого Польщею добра. Коли Польща одержить дозвіл привластити собі тільки мільонів чужинців, тоді версайський мир, що не хоче знати про такі злодійства (thefts) лишається мертвою буквою а російсько-польська війна стає справою кількох місяців або літ. Неімовірно віроломство д. Скірмунта в спорі о признание загнало Польщу з Росією в острій конфлікт. Як пише Guardian Поляки напружили всі сили, щоби одержати признание рижської лінії. Наперед мож сказати, що Англія буде сему противна. Але коли Франція на се згодиться тоді як раз її політика удержання трактату, лише трактату і нічого більше чим трактату, буде виставлена на компромітацію. А Польща попросту підпише собі засуд упадку на будучність.

Півчверті року по армістичії (заключенню мира) ми ще не маємо викінченої мапи Європи, що видержалаб принайменше дипломатичні як вже не моральні вимоги. Від Балтійського по Чорне море нема границі, на котру булаб загальна згода. Польська окупація Східної Гали-

чини є надужттем і може бути в найгіршому випадку провізоричною. Лихо не тільки в тім, що Польща загарбала непольські території. Фактом є що ся її політика має також фатальні наслідки економічні.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Машинопис. Оригінал.

№ 56
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ “УКРАЇНСЬКОГО
ПРАПОРА”: “ПО ГЕНУЕЗЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ”

31 травня 1922 р.

Міжнародня економічна конференція в Генуї, до якої стільки народів привязували надії, скінчилася, не вирішивши не то пекучих політичних, але навіть чисто економічних справ, задля яких її передовсім скликано. Між неполагодженими питаннями займає важне місце справа Східної Галичини.

В попереднім числі нашої часописі мали читачі нагоду прочитати офіціальний комунікат Делегації Української Національної Ради Східної Галичини на генуенську конференцію про роботу наших представників і про дальші вигляди для справи східно-галицької державности. Найбільший успіх нашої Делегації на міжнародній конференції в Генуї се визнання конференцією легальности нашого заступництва: Української Національної Ради Східної Галичини, як також існуючого Уряду під проводом Президента Дра Е. Петрушевича. На міжнароднім форумі у Генуї ствердили 10. м. м. великі держави Антанти, які скликали міжнародню конференцію, що тільки Українська Національна Рада Східної Галичини і її Уряд є одиноко компетентні заступати справу східно-галицької державности.

Сей міжнародній акт мав неабияке значінне. Він стверджує з найбільше компетентного місця, що Галицький Уряд є легітимним, правним, справжнім представником населення Східної Галичини. Значить – на міжнародній арені стає Галицький Уряд мимо всього підметом в міждержавнім праві.

Се одно. А в наших внутрішніх відносинах мусить сей акт мати також свої наслідки. Тепер уже годі буде всяким киринникам підкопувати авторитет Уряду й таким чином ширити дезорієнтацію та ослаблювати нашу відпорність і наш одноцільний та одноцілий фронт, а тим-самим ослаблювати і так нелегке становище нашого Уряду. Ми не сміємо ніколи спускати з ока факту, що постава українського населення в краю, як також на еміграції в Європі й за Океаном, є найкращим, найсильнішим атутом у руках нашого представництва в його заходах для здобуття галицької державности.

Усвідомивши собі факт признання легітимности Галицького Уряду й наслідки, які з отсього факту випливають, не можемо забувати і другого важного моменту, видвигненого генуенською конференцією, а саме підчеркнення потреби негайної розвязки справи Східної Галичини. Virішенне границь Східної Галичини се пекуча й нагла справа, яку треба поладнати в інтересі населення сеї країни, економічної відбудови сеї найбільше зі всіх країв знищеної землі, а передовсім в інтересі забезпечення трівалого мира на розмежу Середушої і Східної Європи. Значить – Східна Галичина се пильна й актуальна міжнародня справа, якої долю треба вирішити згідно в волею її населення, що одиноке зі всіх народів бувшої австро-угорської монархії не добилося ще досі свої власної держави на своїх землях.

Признанне легітимности Галицького Уряду й підчеркнення потреби негайної розвязки східної галицької справи міжнародньою конференцією в Генуї каже нам

усім напружити всі свої сили, щоби прискорити й довести вже раз до її вирішення по думці наших бажань. Тому треба нам усім не так критики, хоч і щира критика потрібна, як більше віри у власні сили й більше активності в кожній області нашого національного життя.

Наші визвольні змагання будуймо на одноцільній, солідарній, непохитній та безкомпромісній поставі цілого нашого загалу. Тільки наша власна сила й незломна постава супроти окупантів нашої землі приведе нас до перемоги!

Тепер головна річ — постава краю і його активність.

Український прапор. — 1922. — 31 травня.

№ 57

СТАТТЯ д-р. ВОЛОДИМИРА СІНГАЛЕВИЧА “СПРАВА СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ” В ІТАЛІЙСЬКІЙ ГАЗЕТІ “ЕСО ДІ ТРІЕСТА”

Травень 1922 р.

Італійський часопис “Еко ді Тріесте” помістив під сім заголовком ось який звіт посла Володимира Сінгалевича:

Галицько-український народ домагається державної незалежності не тільки на основі своєї етнічної окремішності, але також ізза різниці свого віроісповідання. Ся різниця є дуже значна; Поляки є римо-католиками, Українці се в більшості уняли в Галичині, а православні на Україні.

Українці домагалися від 1847 р. поділу Галичини на дві окремі провінції. Появився навіть декрет, який передбачав створення провінції зі столицею Краковим і другої східно-галицької провінції зі столицею Львовом. Але польські політики вмішалися і справа пропала.

В р. 1861 Монтальямбер звернув Полякам увагу на небезпечні наслідки польської поведінки.

“Я мушу замітити — писав він перед вибухом польського повстання — що грозить велика небезпека польській справі через т. зв. українську справу.

Річ іде про населення, яке замешкує частину Галичини і України і належить до грецького обряду, який є або православний або католицький.

Наслідком того, що польська шляхта поступала з ними є в минулому дуже гордо і жорстоко, се населення зберегло невдоволення і недовіре, яке мусить викликати живе занепокоєння серед польських патріотів.

Австрія уміла все зручно використати невдоволення русинів в тій цілі, щоб забезпечити собі вірність Поляків.

“Діли і шануй” — се було для Австрії більше ніж засадою, се було справжньою системою правління. Щодо Росії, то вона зробилаби все, щоби знищити огнище національної пропаганди, яке розгорілося по всій Україні.

І дійсно царський режим намагався здавити всяку згадку на незалежність України. І заборонив навіть пресу та історично-наукові праці в українській мові.

Східна Галичина і львівський університет стали тому останнім пристанищем інтелектуального й сепаратистичного руху українського народу.

Коли західня Галичина зі столицею Краковом була неначе польським Піємонттом, то Східна Галичина зі столицею Львовом була неначе Піємонттом України, і загрожувала ще більшими небезпеками єдності царської імперії.

З тої причини Росія мала плян здобути за всяку ціну Східну Галичину і се було причиною її ривалізації з Австрією та вибуху війни між тими обома державами.

Відбудова галицько-української держави.

По розпаді австро-угорської монархії в р. 1918 наслідком світової війни, поодинокі народи, які входили у склад сеї держави, створили свої власні національні держави.

Також і український народ бувшої австро-угорської монархії проголосив власну незалежність.

19. жовтня 1918 р. супроти недалекого розвалу монархії зібралися у Львові послы Галичини і Буковини до австрійського парламенту, вибрані на підставі загального права голосовання (в числі 31), сенатори (3) і члени галицького сойму (47), буковинського сойму і заступники всіх політичних партій, представники всіх фінансових, економічних, земельних, торговельних і культурних товариств, разом і з заступниками університету, вищих шкіл і духовенства.

Сі збори проголосили в ім'я права самовизначення народів незалежність Східної Галичини і українських земель Угорщини і Буковини і назвали нову державу “Західно-Українська Народня Республіка”.

Ті самі збори вибрали опісля українську Національну Раду та іменували її президентом д-ра Евгена Петрушевича.

Д-р Петрушевич, який має всі уповноваження голови держави, тішиться від того часу піддержкою всіх партій і є все законним представником Західно-Української Республіки.

Нова держава розвивалася незалежно і без ніякого звязку зі східно-українською республікою, яка утворилася вже при кінці 1917 і на початку 1918 р. на національній українській території, розваленій російської імперії. Столицею України став Київ.

1. листопада 1918 р. проголосила Українська Національна Рада у Львові упадок австрійської влади в цілій Східній Галичині і взяла керму цілого краю у свої руки. Останній австрійський губернатор генерал Гуйн мусів уступитися. Австрійська адміністрація відступила місце національно-українській адміністрації, а австрійська військова організація перемінилася в українську.

За приміром Галичини, взяли також буковинські Українці владу у свої руки на цілій етнографічній території.

Закарпатські Українці (угорська Русь) проголосили на конгресі 21. лютого* 1919 р. свою єдність із Східною Галичиною.

Українська Національна Рада Галичини, доповнена новими послами, вибраними населенням міст і з ріжних сільських областей, перемінилася в парламент, який визначив і утворив виконавчу владу.

На засіданню з 3. січня 1919 р. проголошено однодушно єдність Західно-Української Республіки зі Східною Українською Народньою Республікою. На разі аж до остаточного утворення великої української держави, при допомозі скликання великих установчих зборів, правительство і парламент Західно-Української Народньої Республіки мали розвивати свою діяльність у лихій повній незалежності.

Війна Польщі та інтервенція Найвищої Ради.

Але Польща змагала до того, щоби поширити свої границі аж до Балтійського моря на півночі та до Чорного моря на півдні.

При допомозі симпатій та допомоги антантських держав Польща розпочала нагло офензиву проти нової держави, котрої багата земля заступала їй дорогу. Українська армія, в числі 120.000 людей ставила протягом 9-тьох місяців найзавзятійший опір.

Підчас сеї війни мирового конференція в Парижі інтервеніювала кілька разів.

Спершу після місії Бартелемі, котра 28. лютого 1919 р. предложила негайне завішення оружя, після котрого конференція малаби визначити остаточні границі між обома державами. Проєкт Бартелемі намітив тимчасову границю, на основі якої Польща мала дістати велику

* Помилкова дата. Конгрес відбувся 21 січня.

частину української землі, зі Львовом і Дрогобичем. Таким чином тратили Українці давню столицю Галичини і багаті копальні нафти дрогобицької області. Отже можна зрозуміти, що Українці не хотіли вести переговорів на тій основі, і вибухла від тоді ще завзятійша війна.

На засіданню 19. марта 1919 р. запросила конференція наново воюючих противників закрити негайно ворогування і лишитися на своїх лініях, а між тим їх делегати мали прийти до Парижу у справі переговорів щодо перемиря.

При тій нагоді Найвища Рада утворила спеціальну комісію під проводом Боти, члена англійської делегації на мировій конференції. По вислуханню українських і польських делегатів предложила комісія 12. мая 1919, новий проект прелімінарного миру, на основі котрого частина української території з містом Львовом мала лишитися тимчасово під польською окупацією, аж що остаточного рішення, а копальні нафти з містом Дрогобичем мали остати в руках Українців.

Операючися на сей проект, у якому зазначено, що нова демаркаційна лінія малаби тільки тимчасовий характер, і зовсім не пересуджувалаб постанов Найвищої Ради в питанню остаточної границі між Польщею та Західною Україною, українські делегати на засіданню комісії 13. мая 1919 заявили, що годяться на предложенне перемиря, але польські делегати відкинули його. Польський президент міністрів Падеревський, котрий вже передтим зобов'язався словом чести перед Найвищою Радою, що залишить вороговання, приневолений поставою польського сойму і спонуканий тим, що до Галичини прийшли нові польські зміцнення, розпочав наново офензиву і не вагався навіть заявити в однім брехливім комунікаті, що Українці перші зломали умову.

Від тоді всі польські круги назвали сю мілітарну акцію “нафтовою офензивою”, тому що її причиною було

се, що проєкт Боти лишав нафтову область Дрогобича і Борислава в українських руках.

Факт, що міжтим зміцнено польську армію військом генерала Галлера.

Найвища Рада згодилася на просьбу Польщі перенести т. зв. легіон Галлера, який свого часу зорганізовано у Франції.

Але сей легіон не мав боротися на галицькому фронті, тільки боронити польської границі проти Німеччини і проти московських більшовиків, які загрожували наступом на середню Європу, з метою вийти у звязок із мадярськими більшовиками.

Коли тільки Польща мала вже в себе легіон Галлера, розпочала офензиву проти Галичини в половині мая 1919.

Одночасно вона розвинула дипломатичну акцію в Найвищій Раді, щоб їй дозволити зайняти оружною силою цілу Східну Галичину, замічаючи притім, що таким чином вона скоротить свій военний фронт проти більшовиків здовж ріки Збруча.

Тимчасом, за намовою Польщі вислала Румунія ультімат галицькій републиці, в яким домагалася, щоби Українці відступили негайно з полуднево-східної частини цієї републики.

З огляду на се не мала галицько-українська армія змоги ставити опір проти подвійної офензиви на двох фронтах: польським і румунським. По геройських боях проти переважаючих сил, вона мусіла відступити на схід і вийти на територію східно-української републики за рікою Збруч.

Коли Польща здобула цілу Східну Галичину, вимогла на Найвищій Раді признание своєї мілітарної окупації декретом з 25. червня 1919, який ось як звучав:

1. Уповажняється польське правительство зайняти своєю оружною силою Східну Галичину аж по ріку Збруч.

2. Польське правительство дістає уповноважене в цілі виконання сеї окупації, використати всі свої воєнні сили, разом із армією генерала Галлера.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 326. Машинопис. Переклад з італійської мови.

№ 58
ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
ЄПИСКОПОВІ В КАНАДІ о. МИКИТИ БУДЦІ
З ПОДЯКОЮ ЗА ПІДТРИМКУ

2 червня 1922 р.

До
Його Преосвященства
о. Никити Будки
Єпископа українців Канади
у Вінніпегу

Ваше Преосвященство!

Повернувши з Генуї застаю письмо Вашого Преосвященства з 11 квітня с. р., за яке щиро дякую.

В прилозі маю честь долучити копію письма, яке наш уряд вислав сьогодні до нашого представника у Вашингтоні п. д-ра Луки Мишуги, в яким подані інструкції відносно п. Боєра і канадійської позички, — до ласкавого відома.

При тій нагоді спішу подякувати Вашому Преосвященству за заходи у канадійського правительства, щоби його делегація на Генуєнську конференцію політично допомогла у Льюйда Джорджа в нашій справі.

Відповідну подяку Вд. Пана Президента д-ра Євгена Петрушевича до українського населення Канади за по-

літичну допомогу в часі Генуенської конференції висилаю прямо до редакцій українських часописів в Канаді.

Прошу прийняти заяви мого високого поважання.
З низьким поклоном.

Відень, 2 червня 1922

Уповноважений
К. Левицький

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 302.
Рукопис. Оригінал.

№ 59

СТАТТЯ “ГАЛИЦЬКА СПРАВА В ІТАЛІЙСЬКОМУ ПАРЛЯМЕНТІ” В ГАЗЕТИ “KORIERE D’ITALIA”

4 червня 1922 р.

“Корієре Д’Італія” з 4, червня 1922 приносить промову італійського посла Маттеї-Джентілі, члена католицької народної партії. Сей посол висловився про східньо-європейське питання ось як:

Італія мусить сповнити перворядне завдання у всіх справах, які торкаються східньої Європи. В сій області піднявся Льюїд Джорж у Генуї спроби скликати держави, що підписали версайський договір, з метою вирішити найважніші границі між державами, що межують із Росією, а саме границі Східної Галичини і Литви. Здається, що ся спроба покищо не вдалася, але Італія, котра грала в тій ініціативі Льюїда Джоржа не маловажну ролю, не сміє занедбати розвинути в тім напрямі засновну акцію та допомогти згідно зі своїми національними традиціями сим народам здобути собі свободу.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315.
Машинопис. Переклад з італійської мови.

№ 60
**ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ “KORIERE D’ITALIA”
ВІДНОСНО РОЗГЛЯДУ ПИТАННЯ ПРО НАФТУ
НА КОНГРЕСІ ІТАЛІЙСЬКОЇ ЛІГИ**

8 червня 1922 р.

Конгрес італійської Ліги.

Звіт про нафту.

Під таким наголовком умістив італійський часопис “Корієре Діталія” з дня 8. червня 1922 зміст рефератів про нафту на конгресі італійської Ліги. Інж. Черуті обговорив нинішній стан нафтової справи в Італії. Він сказав, що Італія знаходиться щодо нафти в невільничій залежності від закородону з причини браку власної хочби малої копальні нафти. Також мусить Італія заступити нафтою вугіль, якого не має. Отже з того видно, що питанне нафти се питанне державного та національного життя Італії. Сьогодні Англія панує над світом своїми трьома нафтовими товариствами. В самій Америці продукція нафти вже не вистачає, тому що консум там чим раз більше зростає, в Америці заснувалася “американська нафтова установа” яка має завдання доставляти краєви нафти з заграниці. Звідси походить систематична інвазія всюди там, де є нафта, себто в Румунії, в Галичині, в Росії, в Мексику, в Колумбії і в Еквадорі.

Сьогодні стала нафтова проблема в Італії дуже важкою, Італія тратила досі пять мільярдів лір кожного року на нафту й вугіль. Треба за всяку ціну розв'язати питанне нафти згідно з економічними інтересами італійської держави. Тут грає для Італії важну ролю передусім Мексика. Мексика сьогодні має урядковані відносини, а мекси-

канське правительство поздоровить із приємністю італійський капітал та італійську працю для продукції нафти в сьому краю.

Конгрес прийняв дуже живими оплесками важну промову представника мексиканського правительства. Також президент Люцатті подякував горячо промовцеві.

Саме засідання конгресу італійської Ліги почалося дискусією про справу нафти під головуванням міністра Люцатті.

Доктор Інсабато, відповідаючи попередньому бесідникови, зауважує, що Польща не має ні шматка нафтового терену; вона заняла Галичину насильством і східньо-галицька справа опинилася в Найвищій Раді; Польща може тільки дим продавати, або колиб нам дала нафту, то сей акт бувби безправний.

Міністер Люцатті годиться на замітки доктора являючи, що бесідник звернув увагу конгресу на дійсні відносини багатьох нафтових теренів.

Далі говорив доктор Кавальотті; доктор Мангано уважав потрібним звернути увагу на дуже замотане географічне положення нафтових країв. Щоб розв'язати питання нафти, на се треба мільонів грошей і роботячих та компетентних людей.

Опісля прийнято аклямаціями ось яку резолюцію:

1/ Конгрес підносить потребу, наглість і необхідність розв'язки нафтового питання;

2/ звертає увагу на невільниче положення, в яким під тим оглядом знаходиться Італія;

3/ величезні суми, які Італія щорічно тратить на нафту і наслідки сих утрат на торговельний білянс і на виміну, потверджують отсю необхідність:

I. Італія мусить вести свою власну відважну економічну політику в справі нафти;

II. треба зробити заклик до всіх фінансових сил краю і домагатися державної помочі до конечної політичної оборони;

III. треба звести до спільного знаменка всі італійські ініціативи, що займаються нафтою, з тою метою, щоби більшість акції можливої фінансової групи центральної була контрольована правительством таким чином, аби запезпечити організації постійно італійський характер;

IV. треба в такій діяльності брати під увагу конечність забезпечити Італії у всяких обставинах власну доставку;

V. Конгрес постановляє утворити в тій цілі ініціативний комітет, іменованне котрого бере на себе представництво Ліги згідно з правительством з метою створити національний нафтовий інститут.

VI. Конгрес висловлює бажанне, щоби правительство подало до загального відома, які постанови воно підняло для націоналізації рафінерії у Фюме.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315. Машинопис. Переклад з італійської мови.

№ 61
НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ ЩОДО ВИРІШЕННЯ
ПИТАННЯ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

8 червня 1922 р.

Ukrainian National Council
of Eastern Galicia

Excellency,

The Principal Allied Powers decision arrived at on May 10th, last, at the International Conference in Genoa, recognised that an early settlement of Eastern Galicia's political status is indispensable, both for the consolidation of the international conditions in the East and for the permanent peace in Europe.

At the same time the Ukrainian population of Eastern Galicia, which had been living now for three years under the heavy yoke of the Polish occupation, trusts, that the Principal Allied Powers, in accordance with their decision of May 10th last, and governed by the sense of national justice, will in the immediate future take practical steps towards the settlement of that country's political status.

Therefore the Ukrainian National Council of Eastern Galicia consider it their duty to submit the unanimous demand of the Ukrainian population, that Eastern Galicia shall be recognised as an independent Republic – on the following grounds:

1. When towards the end of the Great War in 1918 the Austro-Hungarian Monarchy became disintegrated all the peoples of that Monarchy, exercising their right of self-determination, took steps to organise their own national States. By virtue of that political right, also the Ukrainian people of Eastern Galicia as the overwhelming majority of that country's population, has brought into existence the Ukrainian National Council in Lemberg, which on November 1st, 1918, took over the political control and constituted upon the territory of Eastern Galicia a People's Republic.

2. Against this legitimate State organised upon the territory of Eastern Galicia Poland launched a war and then the Supreme Council of the Peace Conference in Paris, by its decision of "June 25th, 1919" having enacted that Poland is provisionally authorized to effect a military occupation of Eastern Galicia, promised that the political status of that country shall be settled in accordance with the wishes of the population.

In the result Eastern Galicia remains from 1919 up till now under the occupation of Poland, who usurps unlawfully the right of political administration of that country designating it as Eastern Little-Poland and carrying on a cultural, national and economic extermination of that country's population, as set forth in the Memorandum presented to the International Conference in Genoa on April 8th, 1922.

3. Whereas all the peoples of the late Austro-Hungarian Monarchy have secured their national States by virtue of the right of self determination, the question arises why only the Ukrainian, people of Eastern Galicia should be forcibly enslaved by Poland contrary to its wishes and in violation of the right of national justice?

Therefore the Ukrainian people of Galicia having exercised its right of national self-determination in constituting, organising and defending its own East Galician Republic in 1918 and 1919, is determined in its unanimous demand of liberation from the Polish rule and recognition of the independant Galician State as the Republic of free peoples.

4. The Ukrainian population of Eastern Galicia is firmly convinced by the age-long experience, that nothing short of recognition of an Independent State upon that territory can be regarded as permanent solution of the East European problem.

Eastern Galicia has been already forcibly incorporated with Poland (1387) and was supposed to represent beside Poland a separate administrative territory, known as the “Ruthenian Palatinate”, but in reality Poland never gave it any autonomy, while the regime of Polonisation continued to paralyse every development of the Ukrainian people. Therefore the Ukrainian population struggled against the Polish rule at first by revolts and later fought in the Cossack Wars until the most

important war against Poland under the leadership of Bohdan Chmelnysky (1648–1654) has brought about the liberation of a greater part of the Ukrainian territories from the Polish domination.

Finally that Poland's old policy of grabbing foreign territories and exterraining the enslaved people has brought about Poland's own downfall, and at the first Poland's partition Eastern Galicia has been annexed by Austria. Poland's internal anarchy and her foreign militaristic policy had left then Eastern Galicia in a state of extreme social, political and economic ruin.

It seemed at that time that the process of extermination directed against the Ukrainian national culture and the Ukrainian political thought had almost achieved its object.

5. The Polish policy in Galicia under the Austrian rule appears but continuation of the Polish policy in regard to Ukrainian people under the Polish domination.

The dominant class of the Polish nation came to terms with the Hapsburg dynasty for the price of further extermination of the Ukrainian people, who began to show symptoms of revival. Eastern Galicia became united with the Polish Duchies of Cracow, Oswiencim and Zator; there has been introduced a Polish Lieutenant-Governor and Polish administration and the Austrian Government in Vienna and always conformed with the wishes of Poles in all matters concerning Galicia. In this way the Ukrainian people in Eastern Galicia remained virtually under the Polish hegemony, being compelled to struggle with the Polish administration and the artificially prepared majority in the Galician Diet, determined to paralyse every development of the Ukrainian culture and education as well

as the political and economic organisation of the Ukrainian population.

After the first failures of the Austro-Hungarian Army against Russia in 1914, the Polish administration denounced the Ukrainian population as the culprit, – bringing thereby about Wholesale arrests of Ukrainians, ruthless reprisals and terrible internments.

Tens of thousands of Ukrainians perished in this way, during the last act in the tragedy of extermination of Ukrainians in Eastern Galicia by Poles with the assistance of Austria.

6. Having effected the occupation of Eastern Galicia under the authority of the Principal Allied Powers, Poland immediately has put into operation and continues up till now her old infamous policy towards the Ukrainian people viz: endeavours by extermination of the Ukrainian population to destroy the Ukrainian character of the country and to convert it into a Polish province.

Poland has begun the occupation of Eastern Galicia by reprisals, internments and imprisonments calculated to exterminate the largest possible portion of the politically conscious Ukrainian element.

This was followed by the abolition of all the national rights conquered by the Ukrainians of Galicia under Austria. The rights of the Ukrainian language in the government offices have been abrogated; civil servants of the Ukrainian nationality are compelled to take an oath of allegiance to the Polish State. The Ukrainian schools are being abolished and Ukrainians are debarred from access to higher Polish schools (University.)

Freedom of the speech, of the press, of every kind of organisation, even humanitarian, does not exist for the Ukrainians.

Ukrainians who take the legal stand point established by the Supreme Council, that Galicia does not form a part of Poland, are charged before the Polish Courts with the crime of high treason against the Polish State.

When it is further considered, that the Ukrainian population is being mulcied financially by means of various taxes, contributions and tithes amounting to many millions of Polish marks; that the Ukrainian Galicia is being ruthlessly colonised by the Polish immigrants brought wholesale' from the outside of Galicia, it becomes evident, that annexation of Eastern Galicia to Poland in any form whatever threatens the Ukrainian people of that territory with inevitable national and economic extinction which has to be resisted by that people by all means at its disposal.

7. The Ukrainian population of Eastern Galicia, having carried on its national struggle against Poland for six hundred years, and having suffered the terror of the Polish occupation for the last three years – knows perfectly well, that Poland does not respect any treaties and ruthlessly exterminates other nationalities. Consequently the Ukrainian population can never agree to any settlement leaving Eastern Galicia in any political connection with Poland whatever end will be compelled to look for every opportunity in order to obtain liberation from Poland. Therefore the State of Poland will not gain any strength from the forcible annexation of Eastern Galicia while the consolidation of the international conditions in Eastern Europe would be delayed thereby since the territory of Eastern Galicia would become an inexhaustible source of conflicts with the neighbouring states.

8. The forcible annexation of Eastern Galicia to Poland will render the economic reconstruction of that territory, –

ruined so heavily by the Great War and the Polish occupation – impossible.

In case of its annexation by Poland Eastern Galicia would be drawn into the maélatrom of the financial and economic bankruptcy of Poland, who as heretofore, would drain all that country's resources in order to make up for its own waste and mismanagement and will never give it any chance of economic recovery.

In the meantime Eastern Galicia, comprising 21,200 square miles with 5,450,000 of population free from any state indebtedness, but rich in natural resources like great petroleum deposits, timber reserves, agricultural produce, cattle, salt mines, and unexploited water powers, will be able to utilise all these resources only then, if that territory will be recognised as an independent Galician State, as only then the liberated population will utilise to its maximum the natural wealth of its soil and will enrich both its own free home and the neighbouring nations with the products of its unceasing industry – contributing thus towards the reconstruction of European war stricken territories.

It is past comprehension, why that country, endowed with every condition of a prosperous and independent development, – should be drawn forcibly into the inevitable ruin of the Polish State.

9. The international and military consequences of Eastern Galicia's annexation to Poland would be equally serious for the Ukrainian people of that country.

Eastern Galicia as an independent state of free peoples would become a really neutral state, devoid of every inducement to grab foreign territories and would be immune from

enemies. In particular it could have no daims on Poland within her ethnue frontiers and in the East would be immune from any conflicts with the Ukrainian people, who desire for Eastern Galicia but political independance.

On the other hand Eastern Galicia tied in any policial manner whatever to Poland would appear in the eyes of the East nothing but a confederate of the Polish imperialistic designs against the East, becoming thereby an enemy of both Ukraine and Russia and a source of international conflicts in Eastern Europe.

Therefore only the independent Galician State – without Poland – could become the corner-stone of consolidation for the Greater Ukraine, and the natural national Piedmont of the Ukrainian political ideas.

10. Finally, independent Galicia will be equally strong from the military point of view. Its population is sufficiently powerful to defend itself from the attacks of external enemies; it is not a slave of the Polish State, but a free citizen of its own state, that is able to make a heroic stand in defence of his own country. Indeed, Eastern Galicia will be protected best if controlled not by a foreign state but by its own sovereign population and nobody is better qualified to defence the Carpathian mountains than the Ukrainian population of Eastern Galicia, inhabiting its native Highlands.

11. The independent Galician State will be able to fulfil its great pacific mission in Europe of becoming the neutral eastern zone between Poland and Russia, provided it receives from the Principal Powers the necessary safeguards.

That mission of Eastern Galicia is perhaps more important than its strategical situation since it gives Poland a chance

of a peaceful organization within her ethnic limits and by promoting the idea of peace establishes favourable conditions for the international consolidation in the East. That is the reason why the independent Eastern Galicia is not only in the interests of the native population, but in the best interests as well of Poland, Ukraine and Russia.

12. Moreover, when it is taken into consideration, that the mature destination of the Independent Eastern Galicia is to become a free corridor for the commercial intercourse between the West and the East of Europe, the international value of Eastern Galicia's recognition as an independent State, become obvious.

For all these reasons, the Ukrainian population of Eastern Galicia, as the overwhelming majority of that country's inhabitants, recognises its own Galician state of free peoples as the only safeguard of its free and peaceful development.

Those are the facts we deem advisable to bring to the attention of the competent international authority together with our request to make a definite settlement of East Galicia's political status as soon as possible.

DR. EUGEN PETROUCHEVYTCH,
President Ukrainian National Council
of Eastern Galicia

Vienna, June 8th, 1922.

№ 62

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ ПРО ОДЕРЖАННЯ НОТИ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ВІД 9 ЧЕРВНЯ 1922 р. З ВИМОГОЮ ВИЗНАННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

15 червня 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS.
11/21225/1010.

LEAGUE OF NATIONS.

Monsieur Kost LEWYTSKY
88. A Mariahilferstrasse,
Zitahof,
VIENNE VII.

Le Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception et de remercier M. Kost LEWYTSKY de sa lettre du 9 juin 1922, lui remettant la note du Dr. Eugène Petroushovytsch, datée de Vienne le 9 juin 1922, au sujet de la reconnaissance de l'indépendance politique de la Galicie Orientale.

GENEVE, le 15 Juin 1922.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Оригінал.

№ 63
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ
ПРЕДСТАВНИКА В КАНАДІ ПРО ЗУСТРІЧ
ДЕЛЕГАЦІЇ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ
З ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОМ КАНАДИ
МЕКЕНЗІ КІНГОМ

23 червня 1922 р.

ДЕПУТАЦІЯ, ЗЛОЖЕНА З П'ЯТЬОХ ЧЛЕНІВ БУЛА НА ПОСЛУХАННЮ В ОТТАВІ, МІСТІ, ЯКЕ Є ОСІДКОМ ПРАВЛІННЯ КАНАДИ, У ПРЕМ'ЄРА МІНІСТРІВ ЗАРАЗОМ МІНІСТРА ЗАГРАНИЧНИХ СПРАВ В. Л. МЕКЕЗІ КІНГА.

ЗВІТ З ТОГО ПОСЛУХАННЯ ПОМІСТИЛИ КАНАДІЙСЬКІ ЧАСОПИСИ “УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС” І “КАНАДІЙСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ” В ЧИСЛІ 27. З ДНЯ 5.VII.1922. ПІСЛЯ УЛОЖЕНОГО ДЛЯ ЧАСОПИСЕЙ КОМУНІКАТУ.

СЕЙ ЗВІТ ПОДАНИЙ ПІСЛЯ ОПОВІДАННЯ М. СТЕЧИШИНА РЕДАКТОРА “УКРАЇНСЬКОГО ГОЛОСУ”, ЯК ВІН ПОДАВ МЕНІ ЙОГО ДО ВІДОМА ДНЯ 30. VII. 1922, А Я ЗАПИСАВ ПІСЛЯ ЙОГО ОПОВІДАННЯ, ДЛЯ ПРАВЛІННЯ У ВІДНІ.

ДО ДЕЛЕГАЦІЇ НАЛЕЖАЛИ: М. СТЕЧИШИН РЕДАКТОР “УКР. ГОЛОСУ”, ЯК ПРЕДСАВНИК ДВОХ ПРОВІНЦІЙ МАНІТОБИ І САСКАЧЕВАНУ; ПЕТРО ЗВАРИЧ БУДІВНИЧИЙ І ФАРМАР ЯК ПРЕДСТАВНИК ПРОВІНЦІЇ АЛБЕРТИ; Д-Р КІБЗЕЙ, ЛІКАР ЯК ПРЕДСТАВНИК ПРОВІНЦІЇ КВІБЕКУ, НОВОГО БРУНСВІКУ, НОВОЇ ШКОЦІЇ І ОСТРОВІВ ПРИНЦА ЕДВАРДА; О. А. САРМАТЮК ЯК ПРЕДСТАВНИК ПРОВІНЦІЇ ОНТЕРІО; В ДЕПУТАЦІЇ ВЗЯВ УЧАСТЬ ПАРОХ В ОТТАВІ О. В. Н. ГІГЕЙЧУК, А ЩОБИ ЙОГО УЧАСТЬ ОПРАВДАТИ УТВОРЕНО ДЛЯ НЬОГО ТИТУЛ: “ПРЕДСТАВНИК УКРАЇНСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА”, А ЩОБИ БУВ ПРЕДСТАВНИК ДРУГОГО ВАЖНОГО ЕЛЕМЕНТУ В КАНАДІ, СЕ Є ПРЕСИ, ОБДУМАЛА ДЕПУТАЦІЯ ВЖЕ ТАМ НА МІСЦІ В ОТТАВІ ЩЕ ОДИН ТИТУЛ ДЛЯ М. СТЕЧИШИНА СЕ Є “ПРЕДСТАВНИК ПРЕСИ”.

ТОМУ ЩО СЕ ПІД КОНЕЦЬ СЕСІЇ, ДЛЯ ТОГО НЕ ЛЕГКО БУЛО ДІСТАТИ ПОСЛУХАННЯ, О КОТРЕ ВИСТАРАЛИСЯ ПОСЛИ МЕК МОРЕЙ І ЛЯПІЕР, ТАМ-ТОЙ З ВІННІПЕГУ, СЕЙ ІЗ СУДБУРІ.

ЛИШЕ ЧВЕРТЬ ГОДИНИ НАПЕРЕД ЗНАЛИ УКРАЇНЦІ, ЩО ЇХ ПРИЙМУТЬ. ЇХ ВСУНУЛИ МІЖ ДРУГІ ДЕЛЕГАЦІЇ О ГОДИНІ 6.15 ВЕЧЕРОМ ДНЯ 23.6.1922. ПРЕМ'ЄР В. Л. МЕКЕНЗІ КІНГ ПРИВИТАВ ЇХ СЛОВАМИ, ЩО БУДЕ ВДЯЧНИЙ, ЯК БУДУТЬ КОРОТКО ГОВОРИЛИ, БО ІНШІ ДЕПУТАЦІЇ ЧЕКАЮТЬ. ЦІЛЕ ПОСЛУХАННЯ МИМО ТОГО ТРЕВАЛО ОКОЛО ПІВ ГОДИНИ.

Д-Р А. Т. КІБЗЕЙ ПРОЧИТАВ МЕМОРІАЛ, УЛОЖЕНИЙ В ВІННІПЕГУ, ВІДБИТКУ МЕМОРІАЛУ В ОРІГІНАЛЬНІМ ФОРМАТІ ЗАБРАВ П. ЗВАРИЧ ІЗ СОБОЮ, ЩОБИ ПЕРЕДАТИ СЕ ПРАВЛІННЮ У ВІДНІ.

ПО ПРОЧИТАННЮ ПИТАВ ПРЕМ'ЄР, ЧИ НЕМА ЗАМІТОК, ДО ПРОЧИТАНОГО ТЕКСТУ. М. СТЕЧИШИН ЗРОБИВ УВАГУ, ХИБАБИ ВІН САМ ХОТІВ ПОСТАВИТИ ЯКЕСЬ ПИТАННЯ, НАКОЛИБИ ЩОСЬ НЕ БУЛО ЯСНЕ.

ОПІСЛЯ СЛІДУВАЛА ДИСКУССІЯ ПРО ГОРОЖАНСЬКІ ПАПЕРИ. ПРЕМ'ЄР ВИСКАЗАВСЯ ПРО СЮ СПРАВУ І ПІДЧЕРКУВАВ ЩО ПРАВЛІННЯ, ВИБРАНЕ З ЛІБЕРАЛЬНОЇ ПАРТІЇ, ДБАЄ ПРО СПРАВЕДЛИВІСТЬ І ШАНУЄ ВОЛЮ НАРОДУ.

СКАЗАВ, ЩО ТОГО САМОГО ДНЯ МАЄ СЕКРЕТАР ПРЕДЛОЖИТИ НАЧЕРК ДО ЗМІНИ ЗАКОНА, ЩОБИ УКРАЇНЦІВ НЕ НАЗИВАНО ПОЛЯКАМИ.

ПРИ ДИСКУСІЇ НАД НАТУРАЛІЗАЦІЙНИМИ ПАПЕРАМИ П. ЗВАРИЧ ПРЕДЛОЖИВ СВІЙ ГОРОЖАНЬСЬКИЙ КАНАДІЙСЬКИЙ ДОКУМЕНТ, ДЕ Є ЗАПИСАНЕ, ЩО ВІН Є ПОЛЬСЬКОЇ НАРОДНОСТІ. КІНГ ВІДПОВІВ, ЩО СЕЙ ПАПЕР ВИСТАВИЛО НЕ ЙОГО ПРАВЛІННЯ. НА СЕ ЗВАРИЧ СКАЗАВ, ЩО ЙОГО ПРАВЛІННЯ ВИСТАВЛЯЄ ТАКІ САМІ ГОРОЖАНЬСЬКІ ПАПЕРИ.

ТЕКСТУ ЗМІН НЕ МІГ М. СТЕЧИШИН ДІСТАТИ.

НА КОНЕЦЬ РОЗМОВИ ВРУЧИВ М. СТЕЧИШИН ПРЕМІЕРОВИ ПЕЧАТАНИЙ НАЧЕРК ПРАВЛІННЯ ГАЛИЦЬКОЇ РЕПУБЛИКИ П. 3. THE CASE FOR INDEPENDENCE OF EASTERN GALICIA.

ПОСЛИ, ЩО ПРИПРОВАДИЛИ УКРАЇНСЬКУ ДЕЛЕГАЦІЮ, ЗАДЕРЖАЛИСЯ У ПРЕМІЕРА, ЯКИЙ ЗАПРОСИВ ЇХ НА ВЕЧЕРУ, ЩОБИ ОБГОВОРТИ З НИМИ ПОСТУЛЯТИ УКРАЇНЦІВ.

ПОСОЛ МЕК МОРРЕЙ ЗАПРОСИВ М. СТЕЧИШИНА НА ДРУГИЙ ДЕНЬ НА СНІДАННЯ, ОБІД І ВЕЧЕРУ, ЩОБИ ПЕРЕГОВОРТИ З НИМ УКРАЇНСЬКІ ДОМАГАННЯ.

МЕК МОРРЕЙ ДИВИВСЯ НА СЮ СПРАВУ ТАК, ЯК В КАНАДІ ЗВИЧАЙНО СЕ ДІЄТЬСЯ, ЧИСТО З ПАРТІЙНОГО БОКУ, ЯК ЛІБЕРАЛ УВАЖАВ ЗА ВІДПОВІДНЕ СКАЗАТИ, ЩО НЕ Є ОДУШЕВЛЕНИЙ РЕЗОЛЮЦІЄЮ, ЯКУ ПОСТАВИЛО УКРАЇНСЬКЕ ВІЧЕ, ДНЯ 22.4. 1922, БО СЯ РЕЗОЛЮЦІЯ ЖАДАЄ ПІДНОСИТИ ПРОТЕСТИ І СТАВИТИ ДОМАГАННЯ, ПРИ ПОМОЧІ ПРАВЛІННЯ. КОНСЕРВАТИВНЕ ПРАВЛІННЯ МАЛО ПЕРЕДШЕ ТАКУ ТАКТИКУ А СЕ БУВ “БЛОФ”. КОНСЕРВАТИСТИ ВИСЛАЛИ БУЛИ ДО ЖЕНЕВИ ЧОЛОВІКА, ЩОБИ ВНОСИВ ВНЕСКИ І БІЛЬШЕ НІЧО. ТЕПЕРІШНЕ ПРАВЛІННЯ З РАМЕНИ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ПАРТІЇ НЕ МОЖЕ ТАКОЇ ТАКТИКИ ТРИМАТИСЯ. ТРЕБА ЗРОБИТИ ЩОСЬ БІЛЬШЕ.

КАНАДА НЕ МАЄ РІШАЮЧОГО ГОЛОСУ, ХИБА МОЖЕ ДАТИ ПОМІЧ ЧЕРЕЗ ВЕЛИКУ БРИТАНІЮ.

ЗАХОДИ ЗРОБИТИ В СЕЙ СПОСІБ: ПРИГОТОВИТИ ДЕЛЕГАЦІЮ ДО ЛЬОДОНУ.

ДЕЛЕГАЦІЯ МАЄ ПОЇХАТИ ДО ПРАВЛІННЯ БРИТАНІЇ. КАНАДІЙСЬКЕ ПРАВЛІННЯ ДОДАЛОБИ ДО ТОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ДВОХ ПОСЛІВ. А ЧЕРЕЗ СЕ ТАКА ДЕЛЕГАЦІЯ НАБРАЛАБІ УРЯДОВОГО ХАРАКТЕРУ. ВИСЛІД ТАКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ БУВБИ ПОВАЖНИЙ ЇЇ ЦІЛА СПРАВА МОЖЕ ЧИСЛИТИ НА УСПІХ.

М. СТЕЧИШИН ВІДПОВІВ, ЩО О СКІЛЬКИ НАСТРІЙ ПОЗВОЛИТЬ, ТО ДУМКА ЗДОБУДЕ ПОПУЛЯРНІСТЬ. А ВІН

НЕХАЙ СТАРАЄТЬСЯ ІЗ СВОЄЇ СТОРОНИ ПЕРЕВЕСТИ СЕ В ДІЛО.

М. СТЕЧИШИН УДАВСЯ ДО ПОСЛА ПРОГРЕСИВНОЇ ПАРТІЇ МІЛТОНА КЕМБЕЛА З ОКРУГА МЕКЕНЗІ, ДЕ СТАВИВ СВОЮ КАНДИДАТУРУ УКРАЇНЕЦЬ СВИСТУН І ПЕРЕПАВ. ТЕПЕР ПОСОЛ КЕМБЕЛ СТАРАЄТЬСЯ ДОКАЗАТИ, ЩО ХОЧЕ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ЗРОБИТИ ВСЕ, ЩО ЛИШЕ В ЙОГО СИЛІ, ТА ЩО ВІН ЗАСЛУГОВУЄ ВПОВНІ НА ДОВІРЯ УКРАЇНЦІВ. ВІН МОЖЕ НАЙЛІПШЕ ПОІНФОРМОВАНИЙ ПРО УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ, ЗНАЄ ЇЇ ТАК, ЩО ВЖЕ ДАТИ ЦИТУЄ. КЕМБЕЛ ПЕРЕСТУДЮВАВ ДОКУМЕНТИ В ПРАВЛІННЮ, ЯКІ ВІДНОСЯТЬСЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ СПРАВИ В ЄВРОПІ. ВІН ДОМАГАВСЯ ЩОБИ ПРАВЛІННЯ ДАЛО ЙОМУ ДО ПЕРЕГЛЯДУ ДОКУМЕНТИ З ГЕНУЇ І ДОКУМЕНТИ ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ. ПОРОБИВ СОБІ З НИХ ВІДПИСИ І НОТАТКИ.

ЩО ДО ФОРМИ ГОРОЖАНЬСЬКИХ ПАПЕРІВ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ З ГАЛИЧИНИ ПЕРЕКОНАВСЯ, ЩО ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ ОПЕРСЯ НА ДОНЕСЕННЮ ЧАСОПИСІ “LE GAZETTE” З МОНТРЕАЛЮ, ЯКА ПИСАЛА ПРО СЕ, ЩО ПОЛЬЩА ДІСТАЛА МАНДАТ НАД ГАЛИЧИНОЮ НА 25 ЛІТ. ПРАВЛІННЯ НЕ УВЗГЛЯДНИЛО ОБСТАВИНИ, ЩО НАЙВИСША РАДА СЮ ПОСТАНОВУ ЦОФНУЛА, БО НЕ ЗНАЮ ПРО ТЕ.

В ДЕПАРТАМЕНТІ ДЕРЖАВНИМ ДЛЯ ГОРОЖАНЬСЬКИХ ПАПЕРІВ РІШИВ ПРО СЮ СПРАВУ НЕ МІНІСТЕР АЛЕ ЙОГО ЗАСТУПНИК МОЛВЕЙ, ЩО ПЕРЕЙШОВ ВІД ДАВНІЙШОГО КОНСЕРВАТИВНОГО ПРАВЛІННЯ, МОЛВЕЙ УРОІВ СОБІ, ЩО ГАЛИЧИНА НАЛЕЖИТЬ ДО ПОЛЬЩІ; КЕМБЕЛ ПОБАЧИВ КОРИНЬ ЛИХА І ВЗЯВСЯ ПЕРЕКОНУВАТИ МОЛВЕЯ, ЯК СПРАВА СТОІТЬ. ВІН ЗАХИТАВ МОЛВЕЯ В ЙОГО ПЕРЕКОНАННЮ І СПОНУКАВ ЙОГО ДО СЬОГО, ЩО МОЛВЕЙ В ЛИСТІ З 15.6. 1922. ДО КЕМБЕЛА ПИШЕ, ЩО РІШИВСЯ ВІДНЕСТИСЯ В ТІЙ СПРАВІ ДО ПРАВЛІННЯ В ЛЬОНДОНІ З ПИТАННЯМ, ЯК ДИВИТЬСЯ ВОНО НА ГОРОЖАНЬСЬКІ ПАПЕРИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ СХІДНОЇ ГА-

ЛИЧИНИ. РІВНОЧАСНО СЕКРЕТАР ДЕРЖАВНИЙ ВНІС ЗМІНУ ЗАКОНА В ТІЙ СПРАВІ І ЯК СЮ ЗМІНУ КОРИСНУ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ УХВАЛЯТЬ, ТО РІШЕННЯ ЛЬОНДОНУ МОЖЕ ВЖЕ БУТИ ЗЛИШНИМ.

ДРУГА РІЧ, ЯКУ ВИВІДАВ М. СТЕЧИШИН ДОКЛАДНО ВІД КЕМБЕЛА, СЕ ДОКУМЕНТИ ПРО ГАЛИЧИНУ.

ВСІ ДОКУМЕНТИ ВНЕСЕНІ ЗА ЧАСІВ ПОПЕРЕДНОГО КОНСЕРВАТИВНОГО ПРАВЛІННЯ ПІШЛИ ДО АРХІВУ. ЧЕРЕЗ СЕ ВНЕСЕНІ ДОТЕПЕР МЕМОРІЯЛИ СТАЛИ БЕЗПРЕДМЕТОВІ. З ТОГО ВИХОДИТЬ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ НАУКА, ЩО ІЗ ЗМІНОЮ ПРАВЛІННЯ ТРЕБА ВНОСИТИ МЕМОРІЯЛИ НА НОВО. ОТЖЕ ПІД СЮ ХВИЛЮ Є ТАМ З (ТРИ) ДОКУМЕНТИ ВІД МОСКВОВІЛА САМІЙЛА, ЯКИЙ Є АГІТАТОРОМ МЕК МОРЕЯ. КЕМБЕЛ ВПЕВНЯВ, ЩО СЕ НЕШКІДЛИВІ ДОКУМЕНТИ, ХИБА ЩО НАЗИВАЄ ВСІХ ГАЛИЧАН КАРПАТОРОССАМИ А ТАКОЖ, ЩО ЯК РОССІЯ ВІДБУДУЄТЬСЯ, ТО ГАЛИЧИНА БАЖАЄ ДО НЕЇ НАЛЕЖАТИ, АЛЕ ЩО ТЕПЕРІШНА РОССІЯ Є БОЛЬШЕВИЦЬКА, ТО ГАЛИЧИНА БАЖАЄ БУТИ САМОСТІЙНА.

МІЖ ДОКУМЕНТИ ПОПАВ ЛИСТ ШІРЕРА ЧЛЕНА ПРЕЗБИТЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДО СЕНАТОРА ВАТЗОНА, НАЗНАЧЕНИЙ ЯК СТРОГО ДОВІРОЧНИЙ. СЕЙ ДОКУМЕНТ Є ВАЖНИЙ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ. ШІРЕР ЗВЕРТАЄ УВАГУ СЕНАТОРА ВАТЗОНА НА СЕ, З ЯКИМИ ІНСТРУКЦІЯМИ ЇХАВ СЕР БОРДЕН ДО ВАШІНГТОНУ НА РОЗОРУЖНУ КОНФЕРЕНЦІЮ В СПРАВІ НЕЗАВИСИМОСТІ ГАЛИЧИНИ. БОРДЕН ГОВОРІВ В ТІЙ СПРАВІ З БАЛФУРОМ (АНГЛІЯ) І ГЮЗОМ (СПОЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ) І ІНШИМИ І ВСІ ВІДНЕСЛИСЯ ПРИХИЛЬНО ДО СЕЇ СПРАВІ. ШІРЕР ЗВЕРТАВ УВАГУ В СВОЇМ ЛИСТІ, ЩО ПРАВЛІННЯ ПОВИННО ПРОДОВЖУВАТИ ТУ САМУ ПОЛІТИКУ.

КРІМ ТИХ ПИСЬМ ВІД САМІЙЛА І ШІРЕРА ВСІ ІНШІ ДОКУМЕНТИ ВІД ПОЛЯКІВ. СЕ ПРОТЕСТИ ВІД ОРГАНІЗАЦІЙ ДУХОВНИХ І ВЕТЕРАНІВ.

ПОЛЬСЬКЕ ДУХОВЕНСТВО КЛАЛО В СВОЇХ ПИСЬМАХ НАТИСК НА СЕ, ЩО СПІР ЗА СХІДНУ ГАЛИЧИНУ МАЄ

РЕЛІГІЙНИЙ ПІДКЛАД, БО Є МАЛА ЧАСТЬ НАСЕЛЕННЯ, ЯКА БАЖАЄ ЗЛУКИ З ПРАВОСЛАВНОЮ РОСІЄЮ, БО ЗЛЕ НАСТРОЄНА ДО КАТОЛИЦЬКОЇ РЕЛІГІЇ І ДО РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ПОЛЬЩІ.

КОЛИЖ САМІЙЛО ПИСАВ, ЩО ГАЛИЧИНИ ХОТЯТЬ НАЛЕЖАТИ ДО РОСІЇ ЯКБИ ВОНА ВІДБУДУВАЛАСЯ А ПОЛЯКИ ПИСАЛИ В СВОЇХ ПРОТЕСТАХ, ЩО СЕ РУХ ПРОТИКАТОЛИЦЬКИЙ, СЕ МОГЛО ФРАНЦУЗЬКИМ ПОСЛАМ КАНАДІЙСЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ СЛУЖИТИ ЗА АРГУМЕНТ, ЩО СЕ СПРАВА НЕБЕЗПЕЧНА ДЛЯ КАНАДИ.

ДЕЛЄГАТИ ДО ГЕНУЇ ВІД КАНАДИ ГОРДОН І МОНПЕТИ МАЛИ УСТНУ ІНСТРУКЦІЮ АЛЕ ПРЕМІЕР КІНГ ВИСЛАВ ТАКОЖ ПИСАНУ НА ЗДОГІН, ЩОБИ ДЕЛЄГАТИ НЕ МІЩАЛИСЯ В ПОЛІТИЧНІ СПРАВИ ЄВРОПИ, АЛЕ ДБАЛИ ЛИШЕ ПРО ЕКОНОМІЧНІ СПРАВИ КАНАДИ.

КЕМБЕЛ ВИСКАЗАВСЯ, ЩО СЕ Є ЗАКРИВАННЯМ ПОПЕРЕДНОЇ ІНСТРУКЦІЇ, КОЛИ ХТОСЬ НАПЕР НА ПРЕМІЕРА КІНГА, ЩОБИ ЗАТЕР ПОПЕРЕДНУ ІНСТРУКЦІЮ. КЕМБЕЛ ПРОСИВ ДЛЯ ТОГО, ЩОБИ ВИКИНУТИ З МЕМОРІЯЛУ ПОДЯКУ ДЛЯ МОНПЕТИТА. М. СТЕЧИШИН ПИТАВ В ТІЙ СПРАВІ ПОСЛА, МЕК-МОРРЕЯ О РАДУ А СЕЙ СКАЗАВ: “НЕ ЖУРІТЬСЯ, ДЯКУЙТЕ, Я БУВ ПРИ ІНСТРУКЦІЇ. ІНСТРУКЦІЯ БУЛА, ЩОБИ ПІДДЕРЖУВАТИ ГАЛИЦЬКУ СПРАВУ В ХОСЕН УКРАЇНЦІВ”.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 302.
Машинопис. Оригінал.

№ 64
НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ З ВИМОГОЮ
ЗАБОРОНИ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ В УМОВАХ
ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ І НАДІСЛАННЯ
МІЖНАРОДНОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ
ЗЛОЧИНІВ ОКУПАНТІВ У КРАЇ

25 червня 1922 р.

Українська Національна Рада
Східної Галичини.

Ексцеленціє,

Представленням з 8. червня с. р. виказала Українська Національна Рада Східної Галичини великим державам Антанти: однодушне домагання українського населення, щоби Східну Галичину визнано незалежною державою.

А тепер вважає Українська Національна Рада Східної Галичини за вказане і конечне звернути увагу великих держав Антанти на потребу негайного вирішення про державне становище Східної Галичини.

Як раз з нинішнім днем минуло три роки від того моменту, коли Найвисша Рада Мирової Конференції впроваджуючи тимчасово військову окупацію Східної Галичини Польщею – прирекла, що державне становище Східної Галичини буде незабаром вирішене згідно з волею населення.

Та від того часу українське населення Східної Галичини значно переважаючи більшість всего населення сего краю, безнастанно домагається визволення з неволі польської окупації, що перемінила сей край в жерело анархії та в страшне пекло недолі і терпінь нещасного населення.

На доказ, що українське населення Східній Галичині під польською окупацією є виняте з під права і не може далі жити в таких обставинах, напроваджуємо деякі факти з останнього часу:

1). Як далеко поступило переслідування української католицької церкви у Східній Галичині, вказує факт, що приміром польське староство в Сокалі обіжником до ч. 272/922 оголосило, що український єпископський ординаріят в Перемишлі не має компетенції видавати розпорядків для своїх парохіяльних урядів, а о. Івана Матвіяса українського пароха в Яструбичах покарало до ч. 8531/922 гривною за те, що він відважився виставити кільком Українцям інвалідам: викази родинні – в українській мові! За таке саме засудило польське староство в Рудках: о. Стефана Онишкевича, українського пароха в Купнівчачах, на кару арешту !/!/; польське староство в Жовкві так само покарало о. Кипріяна Ясеницького, пароха в Жовтанцях, – і много інших українських священників.....

А українському єпископови Ексцеленції д-ру Григорію Хомишину заборонив польський воевода в Станиславові навіть говорити духовну проповідь в часі Богослуження Зелених Свят на кладовищі в Станиславові!

Але дня 13 червня с. р. в українській духовній семінарії у Львові зайшла нечувана в світі зневага релігійних почувань зі сторони польських жовнірів, що все ще займають частину будинку духовної української семінарії. Коли з нагоди свята Найсв. Евхаристії процесія з Найсвятішими Тайнами зближалася до семінарського вівтаря, виступили остентаційно польські жовнірі і на очах учасників походу залагоджували свої потреби, ... Те все діється безкарно і систематично!

2). Протягом останнього року перемінила польська окупація у Східній Галичині: поверх 1.000 українських

народних шкіл на польські школи народні. Отсе відбувається таким способом, що учителів Українців переносить польська окупація безправно з їх становищ у Східній Галичині до Польщі, а на їх місце настановляє спроваджених учителів Поляків, що самовільно впроваджують польську викладову мову і вчать тільки по польськи. Так насильно усувається з українських шкіл в українських громадах матірню українську мову, щоби вигубити українське населення на його землі!

Та польська окупація у Східній Галичині не хахаєсь навіть насильно розганяти українські школи народні, як се сталось на Левандівці під Львовом дня 12. мая с. р.

А як усувається українські середні школи у Східній Галичині, — нехай послужать отсі факти:

В часі панування Австрії мав повіт Городенка свою приватну українську гімназію, що належала до найкращих українських шкіл в краю. А тепер під окупацією Польщі в льокалях сеї гімназії — польське військо держить коні! Та український повіт Городенка через те не має гімназії.

А польсько староство в Мостисках замкнуло українські гімназійні курси в Судовій Вишні, розпорядком з 2. мая с. р. до ч. 137/Пр.

Та польське староство в Чорткові замкнуло розпорядком до ч. 7995/22 український коєдукаційний семінар в Чорткові.

Перепинюючи таким способом навіть удержування приватних середних шкіл з українським викладовим язиком, рівночасно засипується Східну Галичину польськими середними школами в цілі кольонізації українського населення. Але нетерпимість польської окупації до всего що українське є так далеко посунена, що приміром, директор польської гімназії в Самборі (у Східній Галичині) п. Шафран відмовився приймати до гімназії тих учеників,

які приходять до впису з виписаною по українськи метрикою. Таким способом не допускається українських учеників до науки в середніх школах.

Та на одинокий у Східній Галичині університет у Львові не мають доступу українські студенти, бо польська окупація замкнула двері Almae matris перед українськими синами Галицької землі! А навіть приватні університетські курси є заборонені для українських студентів, так що українських професорів і студентів арештує польська поліція у Львові, щоби не допустити їх до науки.

Так намагається польська окупація варварськими способами нищити культуру українського народу на Галицькій землі.

3/. Поверх 300 зльокавтованих українських залізничників самого міста Стрий вже три роки є без служби за те, що вони служили своїй державі і тепер не хочуть покинути українсько-католицького обряду. Розпука береться тих людей, коли вони дивляться на свої родини, голі, босі і голодні!..

А далі ідуть за ними: понад 1.000 українських службовиків залізничних у Львові, та около 700 таких службовиків в Станиславові, як також сотки службовиків почти і інших декастерій, учителів і учительок без посад і хліба!

Богато з поміж зльокавтованих українських службовиків у Східній Галичині вже померло наслідком нужди, одначе позісталі вірять в те, що буде їм вимірена справедливість, коли на території Східної Галичини буде визнана незалежна Галицька держава.

Та чи мож дивуватися, що тим часом висаджується у воздух – залізничий міст під Болеховом, – коли від трох років кличе та армія понад 3.000 українських службовиків Східної Галичини безуспішно у всі сторони світа: Добудьте нас з пекла недолі!..

4/. А як немилосерно стягає польська окупація у Східній Галичині неправно наложену польську данину, най послужить факт, що приміром з громад повіту Зборів, найбільше знищеного світовою війною, стягається безпощадно по кілька мільонів марок данини від одної громади! По селах діються справдішні дантейські пекла, коли зруйновані війною селяне під загрозою польських багнетів, серед плачу і даремних благань випродують найконечніші до життя предмети, щоби заплатити варварську польську данину!

А знов до громади Добряни, повіт Щирець, прибула дня 22. мая с. р. компанія польської інфантерії під командою сотника та разом з жандармами чотири дні рабувала і пльондрувала нещасне село, щоби добути польську данину.

В громаді Ваневичі, повіт Самбір забрала польська жандармерія українським хліборобам все без розбору що лише найшли, побиваючи всякого, хто тільки спротивився їх рабункови, а місцевого священника о. Левицького арештовано в школі, в часі науки релігії.

Таке рабункове пекло робиться в цілім краю, і звідсі ідуть такі ділання активного відпору населення, як висаджування у воздух будинку польської жандармерії в Яворові, пожарі в Городку коло Львова; підложення динамітової бомби під будинок польської поліції в Угнові; спалення військових магазинів в Бакочицях коло Перемишля і інші.....

5/. Іntenзивна польська кольтонізація захопила 36 повітів у Східній Галичині, на 52 всіх повітів східно-галицьких.

До кінця р. 1921 вирвала польська окупація 163.320 га² землі місцевого безземельному і малоземельному рільникови і безправно надала отсю землю кольтоністам

Полякам, спровадженим з етнографічної Польщі, не зважаючи на заборону великих держав Антанти. Таким способом спроваджено 140.000 польських кольоністів.

А в сім році еще інтенсивніше працює польська окупація, щоби як найбільше землі відібрати місцевим хліборобам і дати чужим польським кольоністам.

Та у відповідь на се згоріли оселі польських кольоністів: в Нижбірку, Чабарівці, Суходолі, Коцюбинцях і Васильківцях, бо місцеві селяне, що мають за мало землі — не можуть допустити на свою землю польських кольоністів.

Ось якими способами, не лише не допускається українського населення у Східній Галичині до ніяких свобод національних, але винищується всяке культурне життя і всякі основи до економічного ествування автотонного населення сего краю, що веде до загального зубожіння хліборобської головної верстви населення та до соціально-національної революції на східних межах Європи

б/. Але ще більше! Польська окупація винищує у Східній Галичині навіть всякі найблагородніші змагання гуманітарної акції до ратування сего краю від страшного занепаду!

Ось напр., польська дирекція поліції у Львові заборонила до ч. 908/22 “Український економічний Інститут у Львові”, польське староство в Рогатині заборонило о. Теодорови Кудрикови і товаришам засновання “Товариства охорони дітей”; польський магістрат у Львові викинув “Українське товариство охорони дітей” з його льокалю; польське староство в Бережанах заборонило до ч. № 169/22 “кооперативну споживну (консумційну) спілку” в Козовій; польське староство в Снятині заборонило до ч. 11895/22 збирати жертви на голодуючих, а так само польське староство в Калуші до ч. 150/22 за-

боронило добровільні датки на голодуючих, а в Ногірцях, повіт Рудки, побили польські жандарми Петра Бабія за те, що він збирав на фонд для голодуючих

7/. До того всего, жандармсько-поліційний режим нищить всяку свободу і безпечність особи, бо напр. в селі Мякиш новий, повіт Ярослав, арештовано в марті с. р. господаря Івана Ковалю за те, що він сказав, що державне становище Східної Галичини ще не вирішене, та арештованого держать досі без причини; польська жандармерія в селі Ронгури, повіт Печеніжин, побила до непамяти селян Петра Волянського і Федора Прокопова та самовільно арештувала відтак Миколу Федюка і інших не подаючи ніякої причини; польська державна поліція в Бучачи перевела не тільки самовільні ревізії у визначних Українців того міста, але навіть вдерлася до монастиря оо. Василіян, в часі їх Марійського богослуження; в громаді Свитазів п. Сокаль, арештували польські жандарми господарів Луку Кошика і тов. без причини та закувавши їх в кайдани посадили їх в пивниці, де стоїть вода по коліна; польська поліція в Станиславові в маю с. р. заборонила навіть тамошній Українській Книгарні продавати “Історію України”; в польський жандарм в Судові Вишні розігнав гімназійних учеників, що вчилися в приватнім мешканю п. Гнатишакової разом з її дітьми.

Так виглядає мнима пацифікація Східної Галичини під польською окупацією!

8/. Така самовільна, безконтрольна і довготривала польська окупація Східної Галичини спричинює під кожним зглядом незвичайно шкідні наслідки.

Польща, як тимчасовий військовий окупант, безправно присвоює собі такі права до Східної Галичини, начеб ся територія належала до польської держави, а таке трактування Східної Галичини противиться виразній постанові Санжерменського мирового договору (арт. 91).

Та використовуючи безконтрольну і довготривалу окупацію приготує польський Сойм у Варшаві ординацію виборчу для Польщі разом зі Східною Галичиною, щоби таким способом проти постанови покликаного мирового договору та проти безнастанно заявлюваної волі населення як також проти волі великих держав Антанти; конституційним законом Польщі безправно інкорпорувати Східну Галичину до Польської держави і на сій підставі насильно перевести у Східній Галичині вибори послів до польського Сойму у Варшаві!

Проти того державного замаху Польщі на міжнародну територію Східної Галичини рішучо протестує українське населення та вчасно звертає увагу великих держав Антанти, щоби не допустили до безправного порушення мирового договору та до зломання волі населення Східної Галичини, так як отсе мусілоб допровадити до еще острійшої і кривавої боротьби в краю.

Великі держави Антанти на своїй конференції в Генуї з 10. мая с. р. узнали вже потребу вирішення про державне становище Східної Галичини в найкоротшім часі і для удержання мира в Європі. Та коли невиносимі відносини в сім краю під польського окупацією загрожують розятренням огнища міжнародних конфліктів, то безперечно прийшов вже час оконечний до вирішення сеї справи.

З отсих причин маю честь іменем Української Національної Ради Східної Галичини предложити домагання:

1/ Великі держави Антанти зволять заборонити Польщі накидати Східній Галичині виборчу ординацію до польського Сойму у Варшаві і переводити у Східній Галичині вибори до польського Сойму, – так як Східна Галичина не належить до Польщі;

2/ Великі держави Антанти зволять установити Міжнародну Комісію для Східної Галичини, до провірення надужить польської окупації як також для тимчасової охорони населення сеї міжнародної території.

3/ Великі держави Антанти зволють в найблизшій часі приступити до оконечного вирішення про державне становище Східної Галичини як незалежної держави свобідних народів на основі предложеного проекту.

Відень, 25. червня 1922.

Д-р **Евген Петрушевич**. в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327.
Рукопис. Оригінал.

№ 65
**ЗВЕРНЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ ДО “БРАТІВ ЧЕХІВ!”**

25 червня 1922 р.

Bratři Čechové!

Dnešní den-tot pro ukrajinský národ truchlivé výročí zotročení jedné části ukrajinské země. Dnes uplynula tři léte, kdy Nejvyšší Rada Mírové Konference v Paříži, vystoupivši v úloze mírového soudce ve válce, kterou Polsko vnutilo Západoukrajinské Lidové Republice, usnesla se na rozhodnutí, kterým splnomocnila Polsko provésti okupaci ukrajinské Haliče.

V tento den národního smutku, obracíme se k Vám, bratři Čechové, jakožto k přátelům ukrajinského národa s vylíčením naší spravedlivé věci za tím účelem, abyste nám poskytli pomoci v našich snahách za národní osvobození.

Tak jako Vy v říjnu 1918. vykonávající právo sebeurčení svrhli jste cizí jařmo a vytvořili volnou, neodvislou Československou republiku, tak vysvobodil se též ukrajinský národ Vých Haliče s rakousko-polského jařma i vyhlásil své území volnou, neodvislou, západoukrajinskou republikou.

Když však Vaše republika byla uznána i nalezla ochranu své neodvislosti v mezinárodních mírových smlouvách, - Západoukrajinská Lidová Republika neměla takového šťastného osudu.

Byla prepáčená Polskem, které jakmaile vysvobodilo se z cizího jařma, ihned nastoupilo válečným pochodem na ulrajfkskou zem, aby na ní naložila jařmo polskéhc otroctví.

Západoukrajinská armáda během devíti měsíců chránila svou rodnou zem před nepřitelem. Konečně vystřelivši poslední náboj ustoupila před přesilou nepřitele a vůlí Nejvyšší Rady Mírové Konference, která rozhodnutím ze dne 25. června 1919. splnomocnila Polsko k okupaci Vých. Haliče, vyhrazujíc si rozhodnutí o právním postavení této země.

Od této chvíle boj ukrajinského národa Vých. Haliče za osvobození od polské okupace a znovuzískání státní neodvislosti, přešel s pole bitvy na pole mezinárodního práva.

Tři roky akce vlády Západoukrajinské Lidové republiky na tomto poli, měla celou řadu úspěchů, které nezvratně potvrzují, že právo i spravedlivost jest na straně ukrajinského národa, kdežto na straně Polska pouze násilí hrubé síly.

Hle krátce sestavené výsledky této akce.

Již ve smíneěém rozhonutí ze dne 20. června 1919. Nejvyšší Rada Mírové Konference prohlásila, že obyvatelstv Vých. Haliče poskytne se příležitost vykonati právo sebeurčení.

V St. Germainské smlouvě ze dne 10. září 1919 (odstar. 9l.) hlavní dohodové štáty vyhradily si právo rozhodovati o

právním postavení Vých. Haliče.

Na zasedání dne 8. prosince 1919. rozhodla se Nejvyšší Rada Mírové Konference rozdělit bývalou rakousko-korunní zemi Halič na její historicko-národní části polskou i ukrajinskou. Hranice vedená mezi oběma těmi částmi jest známá pod jménem čáry Curzona.

Území na západ od čáry Curzona, tak zvaná Západní Halič, Nejvyšší Rada na tomto sezení přiznala Polsku.

Mezitím území na východ od čáry Curzona, Vých. Halič, která tvoří vlastní historickou Halič, i jest od věků ukrajinským územím Nejvyšší Rada pomechala jakožto zvláštní štátní jednotku pod svrchovaností hlavních dohodových států, aby tyto ve vhodné době rozhodly o jejím právním postavení.

Ve smlouvě uzavřené ve Spaas 10. července 1920. uzavřené mezi hlavními dohodovými státy a Polskem, dohodové státy učinily usnesení, - kterou Polsko přijalo, že na zamyšlené konfencik, rozřešení záležitostí Východní Evropy v Londýně, mají býti slyšány představitelé Vých. Haliče, i že Polsko podrobí se rozhodnutí dohodových států v záležitosti Vých. Haliče.

V sevréské smlouvě ze dne 20. srpna 1920. mezi hlavními dohodovými státy i nástupními státy Rakousko-Uherska o ustanovení hranic, Vých. Halič považuje se jakožto zvláštní štátní území.

Rada Svazu Národů na zasedání z 23. února 1921. v Paříži zjistila, že “Vých. Halič nachází se za hranicemi Polska” a že Polsko jeví se toliko faktickým vojenským okupantem Vých. Haliče, jejíž suverenem jsou dohodové štáty i proto se rozhodla obrátiti se na dohodové štáty s rozkladem o nutnosti, jak nejrychlejšího upravení právního postavení Vých. Haliče.

Valná hromada Svazu Národů v Ženevě na zasedání ze dne 27. září 1921. potvrdila toto usnesení Rady a splnomocnila ji zase upozornit štáty dohodové na nutnost, co nejrychlejšího upravení právního postavení Vých. Haliče.

Na letošní konferenci v Janově, usnesly se dohodové štáty, které konferenci svolaly po návrhu Lloyda Georgea, dáti záležitost Vých. Haliče na denní pořádek porád politické komise.

Konečně šestá konference mezinárodní Jednoty Svazu Narodů, která odbývala se letos v červnu ve Vasí zlaté Prase, přijala Západoukrajinský spolek Jednoty Svazu Narodů mezi členy Jednoty, i schválila resoluce, ve kterých stvrzuje, že Vých. Halič je zvláštním územím a vyslovila přání, aby právní postavení Vých. Haliče bylo co nejrychleji upraveno.

Z tohoto krátkého vyličení mezinárodním usnesení týkajících se Vých. Haliče je vidět, že všichni směřodatní činitelé mezinárodní politiky stojí na stanovisku:

1.) Že Vých. Halič nenáleží k Polsku, nýbrž nachází se pod pouze dočasnou vojenskou okupací Polska,

2.) že tvoří zvláštní státní území,

3.) že dohodové štáty, které St. Germainskou mírovou smlouvou vyhradili si svrchovanost nad tím územím, mají navrátiti státní neodvislost, krátce, právo i spravedlnost jest na straně Polskem ujařmeného Ukrajinského národa.

I Vy, bratří Čechové, dali jste i stále byli jste i jste pro právo i spravedlnost, a projevovali jste ne pouze slovem, nýbrž i skutkem Vaše sympatie ujařmenému urajinskému národu Vých. Haliče!

Ve Vaši republice nalezla ukrajinská emigrace z Vých. Haliče úpřímné přijetí, ochranu i pomoc. Díky Vám, mohly

ve Vaši republice, vytvořiti se i rozvíjejí se ukrajinské, národně-kultúrní ustavy, jež slouží duševním potřebám celého ukrajinského národa.

Toho nezapomene Vám nikdy vděčný ukrajinský národ. Avšak žel zájmy denní politiky nekráčí spolur s vymoženostmi práva i spravedlivosti. Tyto zájmy denní politiky jsou příčinou, že dohodové státy stále ještě otálejí se spravedlným rozřešením záležitosti Vých. Haliče, že ukrajinský národ Vých. Haliče stále ještě úpi (již čtvrtý rok) v nejtěžší porobě polské okupace.

VLáda Západoukrajinské Lidové Republiky opírajíc se na vůli celého ukrajinského národa Vých. Haliče, domáhá se, aby hlavní dohodové státy vykonávající své právo svrchovanosti nad Vých. Haličí, odstranily z Vých. Haliče polskou okupační vládu a navrátily této ukrajinské zemi štátní neodvislost.

Naleznuvše pre nase snahy tolik přichylnosti u Vás, bratří Čechové, s velikou bolestí v srdci setkáváme se přece s něčím, co mohlo by zakalit jasný horisont této Vaši přichylnost.

Proto velikou bolest vyvolalo u nás ustanovení česko-polské smlouvy o “desinteressement” Českosloveské republiky v záležitosti Vých. Haliče, a ještě větší-výstu delegace československé republiky na konferenci v Janově kdy z její kruhú vyšla myšlénka odevzdati Vých. Haliče pod svrchovanost Polská, kde se přidružila k protestu Polska proti předložení záležitosti Vých. Haliče na pořádek denní porad konference.

Chápeme neodvratné potřeby denní politiky, avšak nezdá se nám, že českému národu, který sám úpěl po celá století v cizí porobě, nemdže býti lhostejno, zda ukrajinský národ Vých. Haliče získá statní neodviolost, a nebo zdá zůstane v cizí porobě.

Tím spíše, že zde idee, práva i spravedlnosti, pod jejíž praporem český národ bojoval za svou neodvislost i zvíěrazil, souhlasí se zájmy českého národa a jeho republiky.

Vždyt Vých. Haliče osáhnuvsi svou statní neodvislost bude přece v nejpřátelstějších stycích s Velkou Ukrajinou, s kterou ji víže na věky nejbližší pokrevenství a společné přání: sjednoceného ukrajinského státu. Životní zájmy českého národa i jeho státu úkazují mu cestu na ukrajinský východ, kde český národ nalezne uprimného společníka i vděčné pole pro svou hospodárskou cinnost!

Po strašné světové válce potřebuje celý svět trvalého míru/ Potřebuje ho tóż i český národ, aby mohl upevnti budoucnost svého štátu.

Avšak může snad nastatí trvalý mír na východě Evropy dokavád Polsko bude držeti v jařmě i porobě ukrajinský národ?

A může snad nastatí bratrství mezi Slovany, když Slovan Ukrajinec cítí na svém hrdle nůž Slovana-Poláka?

Proto ve jménu práva a spravedlnosti, ve jménu bratrství slovanských národů, ve jménu mezinárodního míru i ve jménu společných zájmi českého a ukrajinského národa, obracíme se k Vám, bratři Čechové, s bratrskou výzvou:

podepřete nás i na dale v našem
boji za osvobození ukrajinské
Haliče z polské poroby!

v Praze, dne 25. cervna 1922.

Výbor filiálky Západoukrajinského Spolku Svazu Národů

v Praze:

PŘESEDÁ:

Dr. Michajlo Lozynskyj, - profesor Ukrajinské Volné University, člen Ukrajinské Národní Rady, bývalý zástupce

статního sekretáře zahraničních věcí a delegát na Mírovou Konferenci v Paříži.

Místopředseda:

Dr. Stanislav Dnistrjanskij, profesor Ukrajinské Volné University, člen Ukrajinské Národní Rady.

Tajemník:

Oleksa Čerkavskij.

Členové výboru:

Dr. Agenor Artemovyč, profesor Ukrajinské Volné University, člen Ukrajinské Národní Rady, bývalý státní tajemník školství.

M.U.C.Konstantin Hladij,

Dr. Ludomil Davydovskij,

Dr. Ilarion Charak.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 45, арк. 47–51. Машинопис.
Оригінал.

№ 66

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ПРЕДСТАВНИКА
У ПРАЗІ УПОВНОВАЖЕНОМУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО СТУДЕНТСЬКИЙ КОНГРЕС**

29 червня 1922 р.

В справі студентського конгресу маю честь подати що слідує:

Конгрес відбувається ся вже від 23. с. м., але при замкнених дверех, так що доступ там для політиків був неможливий. У всякім разі я подбав про се, щоб мене постійно інформовано про хід нарад — а дотичні інформації я вже переслав Світлому Урядови.

Вчера дня 28. с. м. відбуло ся святочне отворене конгресу на яке були запрошені всі тут наукові інституції, Вільний Український Університет, оба Посольства і всякі тут існуючі студентські організації. Гостий привитав голова збору Др. Федів з Відня, після чого гості одержали голос до привітів. Перший промовляв Др. Колесса як ректор Українського Вільного Університету, відтак посол Славінський від УНР, а я від Зах. Укр. Нар. Рес. Понеже була записана ціла безліч бесідників, промовляти було можна лише дуже коротко. Я старав ся в моїй короткій промові зясувати наше положене та зазначити основні лінії нашої закордонної політики.

По відчитанню численних телеграм та привітних письм святочне засіданне замкнено, а конгрес розпочав свої плянові наради лише при участі студентських відпоручників. Сі наради відбувають ся і нині та треватимуть до 3. липня включно.

На конгресі по виході послів заатакувала група соціялістична на президію конгресу дуже остро за се, що на конгрес запрошено також представників Української Влади – тобто мене і Славінського, що супереч постанові про аполітичність конгресу. І з сего ясно, що про мою особисту інгеренцію в нарадах конгресу не може бути бесіди.

Письмо мені вчера переслане з дерективами і інформаціями так що до конгресу як і до нашого хвилевого міжнародного положеня передав я сейчас п. проф. Др. Стефанови Рудницькому, якого запрошено до участі в нарадах як свого рода експерта та дорадника. Так само запрошено до співучасті і деяких інших професорів Вільного Українського Університету. Крім сього я маю постійного інформатора конгресу в особі п. пор. Володимира Левицького, якому я дав в тій власній ціли відпустку на час треваня конгресу і відповідні дерективи.

Як я вже доніс на конгресі не будуть винесені ніякі політичні резолюції супроти застереження з боку правиці

та соціалістів а скінчить ся на тім, що будуть відчитані зголошені політичні реферати та переведена над ними дискусія. Політичних рефератів дотично Галичини є два, а саме реферат виготовлений акад. зі Львова Матчаком та корреферат від групи соціалістичної. Реферат Матчака звертаєть ся дуже остро проти нашого Уряду, називає його “Товариством” та промовляє за політикою Соборницької України, п'ягнуучи спеціально, галицьку політику нашого Уряду як пагодний партикуляризм.

Відповідати буде на отсі виводи реферату з нашого боку акад. Черкавський з Праги.

Для орієнтації подаю еше, що зарисував ся розлім на два великі табори між молодіжію в тім напрямі, що делегати з краю займають солідарну лінію Молодої Галичини з фронтом зверненням проти Уряду, тоді коли молодіж студіююча в Чехо-Словаччині станула в переважуючій силі на лінії нашої політики.

У всякім разі однак більшість делегатів молодіжи станула на противному нам боці, хоч ся більшість є незначна. Приступила іменно до лінії репрезентованої делегатами з краю тутешна група так званих поступовців, серед якої оперує акад. Чиж та група так названих Драгоманівців тобто крайної лівиці. Перша група має на конгресі 5ох, друга 4ох делегатів.

Спори між тими всіма групами будуть дуже палкі.

Дотично вияснення так званої галицької орієнтації і відношення її до всеукраїнських змагань то думаю, що пояснення, які досі появлялись з нашого боку були вистарчаючі для чужої дипломатії, але зовсім неvistарчаючі для нашої суспільности. Недивниця тому, що Світлий Уряд находить ся супроти опінії краєвої, а щонайменше великого відламу нашого громадянства в доволі скрутнім положеню. На мою думку справу требаб представити так, як я се зробив в мої промові на

последніх зборах членів Національної Ради у Відні, бо боюся, що наслідком неvistарчаючої аргументації буде-мо наражені із боку критиків нашої політики на щораз більше неприємности.

Еще хочу сказати кілька слів про надіслані інформації в справі п. Карешевича-Токаржевського.

В тій справі конферував я зі Славінським, який ді-став прямий звіт від Токаржевського з Парижа. Токар-жевський їздив як віце-міністер Уряду УНР до Риму і Парижа і був прийнятий на довший авдієнції у Папи та Поанкаре. У Папи викладав Токаржевський велику вагу незалежної України для поширення унії на В сході а у По-анкаре викладав конечність мілітарної інтервенції проти большевицької Росії, приобіцяючи, що для загального повстання на Україні після жнив вже все приготовано. Токаржевський запитував Поанкареого, що до стано-вища Франції і Антанти в справі Східної Галичини, але Поанкаре відхилив це питання, кажучи, що в тій справі не може нічого сказати. Більше про Галичину мови між ними не було. Так принайменше реаліцинує мені посол Славінський на основі одержаного ним звіту. Вкінці звертаю увагу, на неприємний факт, що про відомі пертрактації, які саме тепер від тижня ведуть ся я одержав точні дані від особи, яка про це не повинна би знати. Вва-жаю за свій обовязок, звернути на се увагу Світлого Уряду в цілі відповідних заряджень на будуче.

З висловами належної пошани:

ЗАСТУПНИК

Зах. Укр. Нар. Республіки в Празі

№ 67

**ЗВЕРНЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ
У ПАРИЖІ (ТА ІНШИХ АДРЕСАТИВ) З ВИМОГОЮ
СПРАВЕДЛИВОГО ВИРІШЕННЯ
ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ**

*Червень 1922 р.**

1. До Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі на руки Його Ексцеленції Премера Габінету Міністрів.....**
2. До Високої Ради Амбасадорів в Парижі
3. До** Премера Кабінету Міністрів в Вашингтоні
4. До Високої Ради Ліги Народів в Женеві,
5. До Президії Міжнародної Унії Товариств Ліги Націй на руки і генерального Секретаріату в Брукселі
6. До Товариств Ліги Націй Англійського, Французького, Італійського, Японського
7. До інших Товариств Ліги Націй

З нагоди вирішування головними Державами Антанти Державного становища Східної Галичини а при тім також східних границь Польщі, Західно-українське Товариство Ліги Націй позваляє собі іменем населення Східної Галичини і всіх інших західно-українських земель Холмщини, Волині, Підляша і Полісся, які будьто мілітарно окупувала будьто заняла Польща і іменем населення української частини Буковини, яку заняла Румунія, звернути увагу головних Держав Антанти і всіх міжнародніх політичних

* Дата встановлена за супровідним документом.

** Так у документі.

чинників на отсі домагання переважаючої більшости населення сих земель.

1. Щоби згідно з приреченням Найвищої Ради з 25. червня 1919, що державно-правне становище Східної Галичини буде вирішене по думці волі населення сего краю і на підставі права на самовизначення, головні Держави Антанти, узгляднуючи волю населення Галичини до державної незалежности, яку воно проявило через основанне в 1918 р. власної незалежної держави, — вирішили правно-державне становище Східної Галичини в дусі повної її державної незалежности.

2. Щоби при тій нагоді злучено зі Східною Галичиною в одну національну східно-українську державу всі інші західно-українські землі Холмщину, Волинь, Подляше і Поліссє та українську частину Буковини.

3. Щоби для передання державної влади над сими західно-українськими землями в руки правно установленого західно-українського правительства утворено міжнародню комісію, котра заразом подбалаби про якнайскорше усуненне невиносимих відносин, які створила там мілітарна окупація Польщі і Румунії.

На узасадненне сих домагань населення названих вище західноукраїнських земель підносимо, що зясоване нами в долучених під 1 2 3 меморіялах важке і нестерпне положенне населення сих земель під чужою ворожою окупацією достоту виказує необхідність якнайскоршого їх звільнення з під тої окупації як в інтересі людськості і справедливості так і в інтересі забезпечення тривалого мира на Сході Европи. Зазначуємо притім, що польська окупаційна влада у Східній Галичині зважилася додати до всіх своїх анексіоністичних змагань ще оден акт насильства над безборонним населенням Східної Галичини з очевидним нарушеннем суверенних прав головних

Держав Антанти до Східної Галичини які їм прислугують на підставі артикулу 91 сан-жерменського мирового договору.

Іменно польська окупаційна влада розписала і перевела у Східній Галичині насильно військову бранку річників 1900 і 1901 до польського війська в часі від 11 листопада до 23 грудня 1922, а відтак наслідком рескрипту польського міністерства внутрішніх справ з 30. грудня 1922 ч. А. В. 2340 зарядила військову реєстрацію всіх мужчин, уроджених від 1883 до 1899 р. у Східній Галичині.

При насильно накиненій населенню сего краю військовій бранці, котру як на глум названо “добровільною” дійшло до того що в погоні за “добровольцями”, котрі ані руш “добровільно” не хотіли йти до польського війська, порозсилано по цілім краю карні військові експедиції, які уряджували і ще досі уряджують лови на “добровольців”, зловлених новобранців катують до нестями а за незловлених карають і побивають їх родини, вирабовують їм движиме майно як прим. полотно, сорочки, кожухи, дріб і т. д. та накладають на цілі села контрибуції в натурі в вартостях від 2-10 мільонів польських марок. Терор польських військових карних експедицій прямо страшний так, що много новобранців дальше утікають з краю головно на територію чехо-словацької Республіки. Притім всіх новобранців, котрих удасться їм зловити, вивозиться поза границі Східної Галичини, в глуб Польщі.

З сего пекла, в яким від 4 літ приходиться жити населенню Східної Галичини під невиносимою мілітарною окупацією в Польщі, одиноким ратунком може бути лише вирванне Східної Галичини з кліщів Польщі і визнання її державної незалежности.

Ся країна має всі політичні, гео-і етнополітичні та економічні умовини істновання як незалежна держава. Єї

територія виносить 55300 кілометрів квадратних (отже більше як Швейцарія, Голяндія і передвоєнна Сербія). Українці становлять звиж 74.4% населення, бо 4055000 душ на 5450000 душ всего населення.

Під господарським оглядом це на скрізь автарктний край з надміром всілякого рода сірівців і середників поживи. Як рільничо-промислова країна може сей край бути для Європи важним достарцем сірівців і поживи та прородним ринком збуту для західно європейського фабричного промислу. Значінне Галичини для всесвітньої торгівлі перворядне, як природний трансітовий край між Заходом а Сходом, для всеї своєї системи славних рік і залізничої сіти через Карпати і в нутрі краю та через своє географічне положенне майже в центрі середньої Європи. Галичина вже виказала в часі своєї державної незалежности в 1918 і 1919 році, що зможе господарсько вповні удержатися, бо відділена від Європи і Сходу революційними хаосами на Сході і на Мадярщині, та позбавлена всяких ресурсів з зовні удержувалася вповні при помочі власних природних багатств в краю.

Словом має Галичина всі природні умовини для удержання незалежної держави середньої величини.

Ще більше сильною і в усіх напрямках автарктною буде ся держава, коли до неї будуть прилучені всі інші названі вище західно-українські землі, Волинь, Холмщина, Подляше і Поліссє та північна Буковина, як се наглядно виказане в долученім під 2| меморіялі про реституцію галицько-володимирської |волинської| держави.

Ся західно-українська Держава обнимати буде 133.000 квадратних кілометрів державної території, а населенне її числитиме 9.900.000 мешканців. Буде вона значно більша простором від передвоєнної Румунії, Греції, Данії з Ісландією Болгарію і т. д. а населеннем буде вона більша, як кожда з передвоєнних другорядних Держав, з виїмком Еспанії.

Вага створення зі всіх західно-українських земель окремої національної держави буде тимбільша, що через її створення відпаде раз на все можливість збройних конфліктів між європейським Сходом а Польщею. Коннаціональна Україна як також і Росія будуть в разі відновлення галицько-володимирської держави вповні заспокоєні, що природний розвій західноукраїнських земель і національні права і добробут українського населення цих земель являться будуть цілковито забезпечені перед Польщею і її екстермінаційними імперіалізмом.

Притім вважаємо необхідним застеречися з всею рішучістю, проти домагань Польщі що до визначення східних її границь по лінії рижського її мирного договору з большевиками в супереч виразним постановам версайльського мирного договору про реститування Польщі як держави в етнографічних лише її границях. Вманання таких границь Польщі, які йшлиби поза її етнографічну територію, булоби явним знасиленням як версайльського мирного договору сеї підстави всесвітнього мира, так права на самовизначення і виразно проявленої волі населення українських, білоруських і литовських земель до державної незалежності, котрі силою заняла Польща. А на узасаднення сего нашого застереження підносимо, що занята Польщею українська, білоруська і литовська територія виносить аж 206.873 кілометрів квадратних з населенням 13,548.000 душ, з чого Поляки становлять тільки * населення.

Дальше домагаємося, щоби при вирішуванні східних границь Польщі, брано на згляд в першу чергу етнографічні границі розселення і попередно вислухано волю населення вище означеної непольської території, а не кермованося стратегічними зглядами, як сего домагається Польща, та ставляємо рішуче домагання, щоби перед вирішенням східних границь Польщі вислухано

* Так у документі.

зокрема легальних представників українського населення сеї території.

Відносно Східної Галичини маємо притім честь звернути увагу, що Східня Галичина має свої міжнародні границі, означені головними Державами Антанти правосильним договором в Севр з дня 10. серпня 1920 р. як також звернути увагу на зобовязання, які прийняла на себе Найвища Рада супроти населення Східної Галичини згаданю на вступі постановою з 25. червня 1919 як також постановою в Спа 11. липня 1920 р.

Постановами тими заявлено торжественно, що правно-державне становище Східної Галичини буде вирішене по думці волі населення сего краю то єсть на підставі права національного самовизначення, а в тій ціли мають бути вислухані безпосередно перед остаточним вирішенням представники сего населення.

Тому домагаємося, щоби допустити до нарад конференції Амбасадорів відпоручників Української Національної Ради, як одиноких легальних представників Східної Галичини і доперва по їх вислуханню приступити до вирішення правно-державного становища Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327. Машинопис, Копія.

№ 68
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ В. О. ПРЕДСТАВНИКА
В США ЛУКИ МИШУГИ УПОВНОВАЖЕНОМУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ

3 липня 1922 р.

ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ (ГАЛИЦЬКОЇ) НАРОДНОЇ
РЕПУБЛИКИ В АМЕРИЦІ.

Ч. 69-22
През.

3 липня 1922 р.

Уряд для Справ Закордонних
Увійшло дня 21 липня 1922 р.
Ч. 652 / прил.

До
Уряду для Справ Закордонних
Галицької Республіки.

Високоповажані Пане Президенте:

І. Я опинився в надзвичайно скрутнім положенню. Через відмову віза для п. Др. Назарука справа станула так, що мені не можливе покинути тепер Америку, хоч вести працю дальше не маю ні сили ні спромоги. Проти приїзду п. Др. Назарука були роблені всілякого рода інтриги як з Європи так і тут в Америці. Комбінації були такі: я виїжджаю і не верну, бо загально відомо, що гоню останками сил. Др. Назарука не пустять, а Америка лишиться без заступника Уряду, або Уряд буде змушений шукати заступника в самій Америці. Яка дальша консеквенція з цього — ясне.

На зїзді делегатів всіх організацій, який відбувся в Філадельфії дня 30. червня, заявили всі одногосно, що я не можу ніяким способом виїхати, бо не є виключене, що і мені зможуть замкнути через такі самі інтриги відворот та з огляду на це, що Місії без заступника в теперішній час годі оставити.

Рівнож ухвалено вислати від Ліги Американських Горожан депутацію до Департаменту Стейту, яка вручить гарантійне письмо що до особи п. Др. Назарука та буде наставати на його приїзд з огляду на це, що він тут потрібний для збірки на фонд інвалідів в старім краю.

Перед зїздом я вислав був телеграму до Уряду з запитом чи можу виїхати, на що одержав заяву згоди, з якої одначе в виду цих обставин скористати не можу.

2. Тут в Америці пішов тепер зі всіх сторін рух за збіркою для голодних на Великій Україні, на фонд Федака та на активну борбу в Галичині. Повстало багато тайних комітетів, які вже почали збірки. Розуміється, що проти цього годі що-небудь було мати, якби не ця обставина, що до цеї так популярної у народа роботи взялися ті члени бувшої Федерації Українців в Америці які довели в багатьох своєю попередною роботою до розбиття сил, та многі інші невідомі люди, які не дають ніякої гарантії, щоби зуміли повести діло як слід та не наробили нових скандалів, а тим самим не зневірили знова народ до дальшої роботи, а передовсім до матеріальних жертв.

Щоби до цього не допустити я предложив на згаданім зїзді представників організацій в Філадельфії проект злуки всіх українських організацій в одно тіло і утворення з него громадянської репрезентації українського народа в Америці під назвою: “Обеднання Українських Організацій в Америці”. Я виготовив плятформу та статут, що зістало одобрене і прийняте. Загальний Зїзд цього Обеднання буде рівночасно Соймом американських Українців, до якого кожда організація буде висилати пев-

не, умовлене вже число делегатів. До Обеднання приступили: Український Народний Союз, Провидіння, Народна Поміч, Згода Брацтв, Січова Організація, Ліга Американських Горожан Українського Роду, Ліга Ветеранів Українського Роду, Українська Греко-Католицька Дієцезія і Українська Греко-Православна Дієцезія. Словом приступили всі кромі одної, се є Українського Робітничого Союзу, якого голову випрошено з нарад з огляду на їх вороже становище супроти визвольних змагань Правительства Західної України. Колиж одначе і та заявиться за проголошеною політичною плятформою то може вступити а Загальний Зїзд вирішить чи прийняти її чи ні.

Це має для Америки епохальне значіння. Ніколи дотепер не вдалося ніяк зблизити до себе, дуже часто взаїмно поборюючі себе організації та дієцезії. Доперва через Позичку прийшло до зближення в той спосіб, що попирали всі вони наше Правительство, але з кожним з них треба було вести іншу політику, що коштувало багато труду і часу, при чім треба було побоюватися, що все ще може яка небудь організація не піти на руку. Всякі порозуміння мали більш перзональний характер. Тепер оперто це все на програмі і статуті, а злучилися не поодинокі особи, а організації, які одинокі представляють тут собою і політичну і матеріяльну силу. Політичних партій в властивім розумінню того слова тут нема.

Політичний провід і всяка інша акція перейшла отсим в руки Обеднаних Організацій. Сейчас вирішено, щоби збірку для голодних на Великій Україні переводити по поодиноких організаціях а жертви висилати до Краєвого Комітету Допомоги Голодній Україні у Львові. Я поставив це тому, щоби жертви пішли у властиві руки, та, щоби знали, що це дають Галичани, як брат-братови.

Поміч Великій Україні беру більш з морального обовязку, але рівночасно зазначую, що своїми жертвами України не вратуємо. Дати одначе мусимо, бо це

наш сьвятий моральний обов'язок. Рівнож представив я справу Галичини і конечну потребу дальшої допомоги. Ухвалено вистосувати до американських Українців від Обеднаних Організацій відозву, та візвати до негайної 30.000 долярової збірки на активну боротьбу в старім краю і підпертя Уряду з тим, щоби збіркою займалося і переводило Представництво.

Ось так в короткім часі зачнемо другу акцію. Не можна на ню багато числити, бо нарід дуже обтяжений, але все-ж таки щось вона принесе. По довгих пертрактаціях з організаціями, до яких зосібна передом їздив і зосібна кожду про потребу обеднання та визше наведеної акції переконував, удалося акцію посунути в перід.

3. Я ще буду робити всі старання, щоби таки одержати візум для п. Назарука, бо мені самому прямо не можливе буде це все перевести.

4. Прошу мені подати, чи маю переслати фінансовий звіт з квітами чи тільки загально як передом. Всі мої квіти були переглянені подвійною комісією і одобрені в спосіб оголошений в часописях.

5. В липни перешлю 5.000 дол. а дальших 5.000 задержу, бо може буду міг виїхати то тоді переведу і тим заощаджу великий кошт пересилки, коли ні, так вишлю їх в серпни.

Це є останні гроші, бо мала решта, яка остала, це на прожиток Місії та дальшу акцію. Гроші ці мусять вистарчити до кінця вересня. Скорше буде виключене, щонебудь післати.

6. Прошу мене повідомити, що заявив Боер і Мак Тайг коли були у Відні відносно здепонованих в Сон Трост Компані грошей. Я не можу ніяким способом одержати якунебудь позитивну відповідь в тім згляді.

Мак Тейг мав подати до кінця червня, що думають робити з Позичкою в Канаді. До цього часу нема ніякої відповіді на це.

7. Прошу дуже подавати мені як найточніші відомости відносно всіх подій в краю. Можеби референт злуки з краєм пересилав мені такі відомости. Супроти цього, що многі люди з краю і еміграції в переписці з ріжними людьми в Америці і подають дуже часто всілякі важні інформації які обговорюється тут прилюдно, і які дуже впливають на загальний настрій, треба мені бути поінформованим о всім, і то з першого жерела, щоби можна дати на все відповідь. Це є дуже, а дуже важна справа і прошу на це звернути особлившу увагу, бо інакше буде для нас шкода.

8. Потребу активности прошу і на далі виразно підчеркувати в офіціяльнім органі, а всі можливі матеріяльні засоби звернути на ту ціль. Жертви підуть і Америка підіпре Правительство, але край мусить грімкійше заговорити. Це в теперішнім моменті *conditio sine qua non* ————— під кожним оглядом.

З виразом глибокого поважання,

Л. Мишуга

За Представництво Галицької Республіки.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 301.
Машинопис. Оригінал.

№ 69

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ОДЕРЖАННЯ КОПІЇ
НОТИ УНРАДИ ВЕРХОВНІЙ РАДІ В ПАРИЖІ
ВІД 25 ЧЕРВНЯ 1922 р.**

5 липня 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS
11/21580/1010

LEAGUE OF NATIONS

La Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception et de remercier M. Kost LEWYTSKY de sa lettre du 30 juin 1922, lui remettant une copie de la nota du 25 juin 1922 que le Président du Conseil Ukrainien de la Galicie Orientale envoya aux Membres du Conseil Suprême de la Conférence de la paix.

Genève, le 5 juillet 1922.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Оригінал.

№ 70
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ОДЕРЖАНІ
РЕФЕРАТИ ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

5 липня 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS
11/21554/1010

LEAGUE OF NATIONS

Genève, le 5 juillet 1922.

Le Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception et de remercier M. Kost LEWYTSKY de sa lettre du 25 juin 1922, lui remettant les documents suivants au sujet de la Galicie Orientale:

- 1.) Preuves pour l'Indépendance de la Galicie Orientale
- 2.) The Case of the Independence of Eastern Galicia.
- 3.) La Situation Economique de la Galicie Orientale et son importance pour la Reconstruction de l'Europe.
- 4.) Les Matières Premières de la Galicie Orientale.
- 5.) Les Transports de la Galicie Orientale.
- 6.) L'Industrie du Pétrole de la Galicie Orientale.

Monsieur **Kost LEWYTSKY**,
88. A, Mariahilferstrasse,
Zitahof,
VIENNE VII.

№ 71

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ПРЕДСТАВНИКА
УРЯДУ В БРАЗИЛІЇ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО
УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ З ДОДАТКОМ
«МЕМОРАНДУМУ ДЕЛЕГАЦІЇ БРАЗИЛЬСЬКИХ
ГРОМАДЯН УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ»**

11 липня 1922 р.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 14 СЕРПНЯ 1922
ч. 721 – ПРИЛ.

Порто Уніон, 11. липня 1922 р.

До Високоповажаного пана
Дра К. Левицького
уповажненого для закорд. справ
уряду Галицької Республіки.

Комунікат ч. 437/22 зд. Відень 30.V.22 р. я отримав, дякую за інструкції і старатисьму до них примінити.

Останніми часами я мав збори у справі позички еще у трьох оселях. Замітне вже менше заінтересованне справою, та я все-ж таки маю надію щось добути. Дотепер зложено около 35 тис. мільрейсів. Тепер збирають чай, отже й будуть при грошах. До того на останньому з'їзді я мав нагоду представити річ ще раз представникам усіх колоній і може вони візьмуться до діла горячійше.

В днях 7–9 липня відбувся скликаний мною конгрес делегатів кольоній, на котрому я зорганізував «Український Союз в Бразилії», котрого ціль узяти в руки провід все-го нашого політичного, просвітнього і економічного життя. Я зібрав і обєднав усі напрямки – духовенство,

купців, вчителів, хліборобів і робітників без огляду на пересвідчення – зробив це, у що ніхто не вірив. Конгрес, якому я проводив і на якому реферував усі справи три дні, мав незвичайно симпатичний характер, всі віднеслися до моєї ініціативи прихильно, усі роз'їхалися з сильною постановою починати зорганізоване життя, якого тут дотепер не було зовсім. Були депутати, які на саму подорож там і назад – фірами і залізницею – потребували тижня часу.

Попри зорганізованне Союзу, конгрес на мою пропозицію вибрав делегацію, яка з написаним мною меморіалом має удалися до президента паранського уряду і президента цілої республіки до Ріо. Учасники зложили навіть гроші на покриття хоч половини коштів дороги, які винесуть зо дві тисячі мільр. Я їду таксамо до Ріо, щоб представитись в уряді. На біду саме вибухнула військова революція у столиці з метою перевороту державного, столиця є під станом облоги і не знати, коли заспокоїться.

Конгрес висилає іменем всієї нашої еміграції телеграму до Ліги. Врешті ухвалено мої резолюції, які іменем конгресу висилаю.

Про відношення загалу до мене говорить обставина, що всі налягають на мене, щоб я тут залишився, бо інакше ніяка праця не піде, і це, що мене хотіли переперти на президента Союзу тільки мої представлення від цього здержали, що листу кандидатів до виділів запропоновану мною, прийнято одностайно, а врешті пропозиція, щоб на випадок мого виїзду загал зложився на дар для мене, що я відхилив.

Маю це вдоволення, що я розрушав мертвечину тутешнього життя, злагодив конфлікти загалу з духовними, зібрав в єдино найбільш противні елементи. У моїх руках сьогодні моглаб почити диктатура над тутешньою громадою. Одначе я свідомий, що з хвилею мого виїзду все вернеться до давнього, бо нема тут чоловіка, до котрого

всі малиб довіре; та й нема людини здібної до проводу. А я вже такий перетомлений! Так хотивби вертатись!

Якщо до кількох днів ситуація не виясниться, їду до Аргентини, а по повороті впорядкую справу позички і оскільки не знайду якоїсь роботи, щоб з уряду зняти обов'язок мене утримувати, вернуся до Європи. З хвилиною закінчення моїх поїздок в справі позички зрікаюся дальших претенсій до урядової платні, бо знаю, яке матеріяльне становище уряду; а фондів на життя тут не матиму ніяких. Можу користати з гостинности сего або того десь у глухій оселі за світами — одначе такі благодати мені не усміхаються.

На днях висилаю 6.000 мільяр., які є під руками.

Долучую текст меморіялу, який має бути вручений президентови, і текст ухваленої резолюції. Боюся лишень, що не скоро до Ріо можна буде поїхати і здається, що перш усього прийдеться їхати в Аргентину.

Дотепер не одержано жодного посвідчення на вислані гроші; це робить тут лихе вражінне.

Священики змінили зовсім відношення до мене і до справи позички. Бачу, що це, що я вважав неприхильністю, є тільки їхньою непорадністю, цілковитою відсутністю ініціативи і примітивного вишколення до суспільної праці. Злої волі у них немає. Одно лиш можнаб закинути, це матеріялізм, який не дозволяє їм своїм прикладом заанімувати загаль до жертви. Деякі (більшість) не дали на позичку ні одного мільрейса. Річ ясна, що приклад для громади надто від'ємний.

Тепер висилаю через банк 6.070 мільрейсів, з того 6.000 на позичку, а 70 мільр. на фонд бідних студентів (сю суму зібрав я в Прудентополі як жертви на двох моїх відчитих). Прошу сю суму переказати, куди треба.

Книжки «Юрів. Книги» я спродав на суму 214 мільр., а решту розділив між делегатів з осель і гроші стягну як книжка буде розпродана.

Прошу ласкаво приймати до відома отсей звіт і подати мені дальші інструкції, а головно, що маю робити, покінчивши мою місію в справі позички.

Остаю з глибокою пошаною
щировідданий

**Петро Кар-
манський**

(Переклад)

МЕМОРАНДУМ ДЕЛЕГАЦІЇ БРАЗИЛЬСЬКИХ ГОРОЖАН УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ З СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

Пане Президент!

Панови Президентови Бразил. Републики.

Іменем делегатів усіх українських колоній в Бразилії, що з'їхалися на конгрес в Дорізоні в Парані на днях 7–9 липня ц. р., іменем 60.000 бразилійських горожан, українського походження з Східної Галичини, осмілюємось представити Високому Правительству справу, яка нас болить, справу нашої давної вітчизни.

Східна Галичина була до міс. жовтня 1918 р. частиною Австрії. Її поверхня виносить 55.300 квадр. кілометрів, а число її населення досягає 5.450.000, з чого на українців випадає поверх 70%, на поляків приблизно 12% і стілько-ж на жидів – значиться Сх. Галичина є краєм безсумнівно українським. До половини XIV століття вона була незалежною українською державою і осередком культури всего українського, сьогодні около 40-мільіонового народу.

Коли в наслідок останньої війни Австрія розпалася, тоді і українці Сх. Галичини, спираючися на принцип самоозначення народів, покликали в міс. жовтні 1918 р.

свою Національну Раду, котра реститувала на території Сх. Галичини давню Галицьку Державу у формі народної Республіки і з днем 1. листопада сего року обняла державну владу.

Проти легально уконституованої держави виступила в падолісті 1918 р. Польща воєнним наступом і війна між українцями і поляками перетягнулася 9 місяців і до цієї війни укр. нарід виставив 120.000-чну армію. І аж коли поляки окупували значну частину української території, Найвища Рада Мирової Конференції в Парижі уповноважила Польщу своєю постановою з д. 25. червня 1919 р. впровадити у Сх. Галичині польську військову окупацію з тим, що державне становище краю буде вирішене Найвищою Радою, котра на основі 91 артикулу Сан-Жерменського мирового договору з д. 10. вересня 1919 р. являється тимчасовим її сувереном — за згодою місцевого населення дорогою плебісциту.

І справді з боку Найв. Ради були пороблені спроби вирішення правно-державного становища Сх. Галичини, котра опинилася під польською окупацією з вини держав Антанти, але всі ті спроби не дали позитивного результату. Поляки відкинули випрацьований і прийнятий д. 20. падоліста 1919 р. на засіданню Найвищої Ради проєкт статута для Сх. Галичини, зігнорували постановлену сим проєктом границю між Польщею і Сх. Галичиною (т. зв. лінію Керзона (Curzon), зігнорували і мировий договір в Севрі (10. серпня 1920 р.) заключений між державами антанти, Польщею, Чехо-словаччиною і Румунією, в яким трактується Сх. Галичину, як територію, що лежить поза межами Польщі. Польща трактує Сх. Галичину як свою провінцію, завела в ній проти інтенції Найв. Ради свою адміністрацію, винищує край економічно, культурно і політично, веде політику терору.

На протязі трьох літ своєї окупації у Сх. Галичині Польща винищила тюрмами, концентраційними таборами, катованєм, голодом і тифом 600.000 укр. населення.

Нема майже жодного священика, жодного інтелігента, жодного свідомішого селянина, чоловіка чи жінки, щоб не перейшли через пекло польської тюрми. Вже в першій році польської окупації Сх. Галичини число арештованих священиків виносило цифру 1000, а число всіх арештованих українців доходило до цифри 200.000 людей.

Сьогодні на еміграції (головно в Чехах і Австрії) мучиться в голоді около 20.000 україн. інтелігенції, а поверх 40.000 на території совітської України.

Катованне цивільного населення і воєнних полонених, переслідуванне релігійне і нищенне церков, нищенне україн. школи, усуванне з університету у Львові укр. професорів і студентів, відібране урядникам українцям державних посад, позамикання всіх наукових, філянтропійних і політичних інституцій, не виключаючи Укр. Горожанського Комітету, що завідував фондами Червоного Хреста, розв'язання семінарів для виховання кандидатів стану духовного, культурних кружків і бібліотек, заборона україн. преси, конфіската публичних і приватних дібр, реквізиції інструментів праці, збіжа, одягів і худоби, примушування населення давати війську живність і підводи до військових цілей, процеси, депортації, насильна конскрипція людности, переведжена при допомозі багнетів і скорострільів і т. п. — отсе сі благодати, які принесла українському народови у Сх. Галичині польська окупація. (Документи списані на основі зізнань свідків всіх тих варварських надужитъ за р. 1919 і 1920 є видані Галицькою Національною Радою у двох томах т. зв. «Кривавої книги».

Під цєю окупацією рільна продукція в краю впала о 50%, багатство худоби зменшилося в конях о 38%, в рогатій худобі о 36%, у свинях о 77%.

Щоб місцеве населення винищити економічно, польський уряд завів примусову парцеляцію лятіфундій і на

розparcelьовані ґрунти спроваджує кольтоністів з Польщі, не дозволяючи спровадати землі українцям. Около 60.000 польських кольтоністів вихопило землю українському автотонному населенню, голодному землі.

А врешті винищує Польща україн. населення всякими примусовими данинами для держави (15.II.1920 примусова субскрипція державної позички у висоті 15 міліардів мар. поль.; 25. червня 1920 р. примусова данина для польської армії; пізнійше примусова позичка у висоті 20% всего майна; надзвичайна данина в р. 1921, на котру Сх. Галичина має зложити 20 міліардів поль. мар.).

Рахункова господарка польських властей, мізерна адміністрація, переслідування автотонного населення, постійний стан «ex lex» — все те обнизило економічний стан Сх. Галичини, викликуючи в краю страшну мізерію і смертність.

Легалізований Укр. Національною Радою уряд Східно-Галицької Републики, який опинився на еміґрації в Австрії і який має поперте всего українського і жидівського населення краю, надармо домагається іменем народу в Найвищій Раді знесенне польської окупації і виповненне заповідженого постановою цієї-ж Ради з д. 25. червня 1919 р. унормованне відносин в краю опертого на волі народу, виявленої в плебісциті.

Вправді Рада Ліґи Народів в Женеві на свому засіданню д. 23. лютого 1920 р., котрому президував представник Бразилійської Републики Ексцеленція др. Гастон да Куня, виявила свій погляд, що Польща являється у Сх. Галичині тільки часовим військовим окупантом; вправді загальний збір Ліґи Народів на домаганне представн. Канади міністра Догерті одноголосно резолюцію з д. 13 і 27. вересня 1920 р. поставив Найвищій Раді ультімативне домаганне вирішити державне становище Сх. Галичини і звільнити її від страшної польської окупації; справді і міжнародня економічна конференція в Генуї д. 10. мая

1922 р. на внесенне англійського прем'єра узгляднила домагання делегації Укр. Національної Ради, поставила справу Сх. Галичини на деннім порядку і переказала її політичній підкомісії до розглянення – одначе Франції, яка спеціально підпирає польські імперіялістичні змагання, вдалося звести сю справу на мертву точку.

По останнім відомостям з Сх. Галичини нарід, огірчений до краю поступованнем Найв. Ради, не маючи більше сил зносити насильства польських властей, розпочав розпучливу «ірляндську» боротьбу і є готов на найбільші жертви і на бій до останнього, щоб тільки покінчити зі своїм становищем європейської Арменії.

Нам, синам українського народу, котрих брати і сестри, одні вигинули в польських тюрмах і під польськими нагаями та багнетами, а других ся доля чекає, не може бути байдужною доля нашої давної вітчизни.

Наші брати, емігранти у злучен. Державах Північної Америки і в Канаді виєднали у своїх правительств, що вони взяли в оборону населення Сх. Галичини. Маємо на думці рішучу поставу предств. Канади мін. Чарльз Догерті на зборах Ліги Народів в Женеві, запевненне президента міністрів Мекензі-Кінга дане українськ. делегації д. 11. квітня 1922 р., що він у справі Сх. Галичини зробить все можливе, і резолюцію америк. палати послів, якою вона домагається від державного секретаріяту предло-ження матеріалів про польську окупацію у Сх. Галичині, а врешті симпатичне прийатте україн. делегації державн. секретарем Чарльзом Евенсом Гюсом д. 20. квітня ц. р. і його заява, що він справою Сх. Галичини поважно заінтересований. Тут зазначимо, що навіть французьке Товариство Ліги Націй на своїм засіданню з д. 20. марта б. р. рішило домагатися своєю резолюцією між иншим: «щоби статут, зладжений по волі великої більшости мешканців, визнав незалежність української держа-

ви (у Сх. Галичині), яка відрухово уконституювалася в листопаді 1918 р. і не була розв'язана хіба насильно». Врешті Генеральний Секретаріат Ліги Націй в Лондоні прислав урядови Галицької Республіки повідомлення, що Екзекутивний Комітет Ліги Націй на своїм пленарнім засіданню одноголосно вирішив обстоювати незалежність Гал. Республіки.

Уряд Гал. Республіки, стоячи на модерному і наскрізь ліберальному становищі, у своїй пропозиції до держав антанти обстоює створення неутральної Галицької держави вільних народів, в котрій всі краєві народи (українці, поляки і жиди) мали б повну рівноправність і всі брали б участь в управі краєм відповідно чисельного відношення.

Ідучи за голосом нашого серця і направляючися гуманністю ми, горожани вільної Республіки Бразилії, галицькі українці з походження, іменем нашої бразилійської еміграції, звертаємося до Високого Правительства найліберальнішої на світі Республіки, котра саме святкує радісне століття своєї незалежності і просимо:

Високе Правительство зволить іменем 60-ти тисяч своїх горожан Українців поробити заходи і вплинути морально на чинники, в руках котрих спочиває доля 5 мільйонів Українців у Сх. Галичині, щоб зобов'язання Найв. Ради з д. 25. червня 1919 р. відносно сих Українців було якнайскорше виконане і щоб по серці поражаючої більшості населення Сх. Галичини не топтала брутальна стопа варварського наїздника.

Нехай Високий Уряд, котрий має щастя святкувати сьогорічний великий празник брасилійського вільного народу, допоможе по своїм силам замученому українському народови і у святочний вінок вільної Бразилійської Республіки вплете ще одну вітку своєї любови волі і слави.

А ми, делегати усеї української еміграції в Бразилії, іменем цієї еміграції заявляємо, що з вдячності будемо старатися так як дотепер, і навіть ще інтензійніше пра-

цювати для розквіту нашої другої вітчизни, в котрій ми находимо змогу гоїти рани, які ми вивезли зпід рук тих, що сьогодні закатовують наших братів і сестер на смерть.

Дорізон, 9. липня 1922 р.

Петро Карманський
 предсідн. Конгресу,
о. Евстах Турковид,
 заступ. предсід.

Стефан Кобилянський
Гриць Козань
 секретарі

Слідує 41 підписів делегатів від осель.

Резолюції ухвалені на конгресі делегатів усіх укр. осель в Бразилії, 9.VII.22.

1. Делегати всеї української 60-ти тисячної еміграції, зібрані на днях 7—9 липня 1922 р. на всенароднім конгресі в Дорізоні в Парані, висказують подив і пошану рідному народови у Сх. Галичині за його вперту, постійну, геройську визвольну боротьбу, кровну і безкровну, яка не тільки дає певну запоруку кращої долі народу і воскресення славної держави Данила, але й рівночасно добуває українському народови честь і славу, загублені віками рабства нації.

2. Зосібна висказує конгрес признание урядови Гал. Републики з достойним президентом Д-ром Петрушевичем на чолі за його плянову дипломатичну акцію серед крайніх злиднів і тисячних перепон, котра справу Гал. Держави вивела на шлях міжнародньої політики і переконала державних мужів Європи про неминучу конечність вирішення цієї справи по волі і інтенціям населення, а не по волі польського імперіялізму.

3. Конгрес заявляє врешті свою повну солідарність з воюючим українським населенням у краю і з єдиним легальним урядом Сх. Галичини, на чолі котрого стоїть

Достойний Президент Др. Е. Петрушевич. І зобов'язується всіма можливими способами підтримувати рідний край і уряд Гал. Республіки в їх невсипущій, геройській і повній самопосягати боротьбі, яка мусить увінчатися світлою перемогою геройського українського народу.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1 спр. 313.
Рукопис. Оригінал.

№ 72
**ПРИВІТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ПРЕЗИДЕНТОВІ ЛИТВИ
М. Є. ГАЛВАНАУСКАСУ З ПРИВОДУ ВИЗНАННЯ
ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ DE JURE РАДОЮ
ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
У ПАРИЖІ**

12 липня 1922 р.

До
Його Ексцеленції
Високодостойного Пана
Президента
М. Е. Galvanauskas
у Ковні.

Одержуємо з Парижа відомість, що Конференція Амбасадорів визнала de iure суверенну Литовську Державу.

З приводу отсеї історичної події висказуємо нашу щиру радість і шлемо наш сердечний привіт бодрому литовському народови в його визвольних змаганнях до своєї незалежної держави.

Бажаючи Вам Високодостойний Пане Президенте щасливого і окончного визволення виленської області у самостійній і зєдиненій литовській державі, — висказуємо надію, що освободжений литовський нарід не за-

буде українського народу Галицької землі та причиниться до висвободження сусідньої Галицької Держави.

Отсим закріпляться ще більше дружні відносини між обома нашими народами.

Поручаючись Нашій ласкавій пам'яті — остаємо з високим поважанням.

Відень, 12 липня 1922.

Президент Укр. Нац. Ради
Галицької Республіки
Евген Петрушевич,

Уповноважений Уряду
для Справ закордонних
Галицької Республіки
К. Левицький

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315.
Рукопис. Оригінал.

№ 73
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ДИПЛОМАТИЧНОЇ
МІСІЇ В РИМІ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ПРОВЕДЕНУ
РОБОТУ І ПОТРЕБИ МІСІЇ

13 липня 1922 р.

До Високоповажаного Пана
Др. Костя Левицького,
Уповноваженого ЗУНР для закордонних справ
у Відні

I. Отсим маю честь переслати протокол з тайного засідання держав скликаючих конференцію в Генуї, з дня 10 мая с. р., а саме ту частину протоколу, яка відноситься до нашої справи.

Як сей протокол дістався в мої руки, — не є вказане говорити.

Нехай уряд ЗУНР для закордонних справ прийме сей документ як дарунок від нашої Місії з приводу недавно минувших іменин його Шефа.

Прошу заховати сей протокол в довірочности.

Ще треба видобути протокол з засідання в Генуї, на яким порішено не трактувати нашої справи в Генуї. Може й се вдасться.

II. Конечні є для нашої роботи слідуочи матеріали:

1) Текст меморіялу внесеного нашими студентами до Союзу Народів. Сей меморіал дасть нам претекст поставити запит в парламенти до міністра для закордонних справ щодо Львівського університету. До сего є вже все приготоване. Запит підпишуть послы — професори університету. — Жду нетерпеливо на текст меморіялу.

2) Матеріал з юридичним виводом. Про арештованя і вязнення священників без порозуміння з єпископом і про метрикальні надужиття.

Треба чейже рушити папу до інтервенції.

3) Для нафтових справ потрібний є еляборат про сплавність Дністра. Се улекшить нам значно дуже важне питання нафтового транспорту між Галичиною і Італією.

4) Національна статистика галицьких міст і місточок. Чую, що вона буде необхідна для нашої статистичної баталії з поляками.

З високим поважанням

В. Бандрівський

№ 74
ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ В АНГЛІЙСЬКОМУ
ПАРЛАМЕНТІ В СПРАВІ БЕЗПРАВНИХ ВИБОРІВ
ДО ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

15 липня 1922 р.

Інтерпеляція в англійським парламенті
в справі майбутніх виборів до сойму
на території Східної Галичини.

Дня 6. с. м. поставлено в англійській палаті громад інтерпеляцію в справі намірених виборів до польського сойму в Східній Галичині, яка звучить:

“Посол Mosley питає прем'єра, чи польське правительство наміряє перевести вибори до польського сойму у Східній Галичині і чи з огляду на те, що відповідно арт. 91. договору в Сен-Жермен самі тільки союзні й заприятненні держави компетентні розпоряджати правами до Східної Галичини, – зроблено яке представлення супроти польського уряду з приводу його самовільної акції.”

Державний підсекретар для справ закордонних Harmsworth відповів:

“Дня 21. лютого с. р. польський сойм ухвалив, щоб вибори до нового польського сойму відбулися не пізнійше як 1. жовтня с. р. Дожидаємо звіту дотично становища польського правительства до виборів у Східній Галичині. До того часу я не можу дати ніякої заяви що-до того, чи є вказаним або ні зробити представлення в сугтерованнім змислі.”

Посол Mosley: “Чи польське правительство заповіло, що воно не наміряє переводити виборів до польського сойму у Східній Галичині, а коли ні, – то чи се булоб нарушенням сен-жерменського договору?”

Harmsworth: “Ми дожидаємо в тій справі звіту польського правительства.”

№ 75

**РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ «УКРАЇНСЬКОГО
ПРАПОРА» ПРО ПІДСУМКИ ДИСКУСІЙ НА
МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ**

15 липня 1922 р.

Чи є підстави до песимізму?

(ік.) В боротьбі з визвольними змаганнями українського народу Галичини Поляки не перебирають у способах. Всіми засобами, які тільки може мати у своїх руках наїздник, нищать вони українське автохтонне населення політично, культурно й економічно. Кольонізація краю Мазурами й Галерчиками, насильне польщенне українського шкільництва, завзята й неперемінлива боротьба з українською церквою, послідовне нищення українського друкованого слова, потім усякі списи населення, контрибуції, данини – все те найважливіші етапи в нашій тернистій шляху до остаточного визволення з польської неволі.

Та помилявсяб той, хто думавби, то на сім вичерпуються польські методи боротьби з українською більшістю. Не менше уваги й енергії присвятили Поляки пропаганді своєї справи за границею і в краю. Польською пропагандою за кордоном займалися ми вже нераз. На її діяльність у краю звертається мало уваги. А тимчасом зручно ведена польська пропаганда вміла не тільки піддержати, але й піднести на душі незначну польську меншість, коли міжтим українська більшість – головню під впливом сеї пропаганди, на услугах якої є і наші нетямучі одиниці, попадає часто в зневіру й без потреби опускає руки.

В останнім часі ся польська пропаганда сильно з м о г л а с я. Про небезпеки, які вона в собі криє для нашої одностайної постави й нашого одноцілого ділання, нема двох думок. Тому наш о б о в я з о к з нею боротися.

Найкращий спосіб, щоби зневірити, прибити свого противника і так зменшити його відпорну силу — годувати його систематично й послідовно відповідними вістками й інформаціями. В останніх днях приносить львівська польська преса, а за нею українські продажні органи багато таких вісток, які мають з а ц і л ь ш и р и т и з н е в і р у в н а ш и х т в е р д и х р я д а х. У всіх тих вістках підчеркується стало одно: Не тільки Українці в краю, але й на еміграції втратили віру в можливість сотворення зі Східної Галичини окремої суверенної держави. А «Gazeta Poranna» подає «з поінформованих кругів,» що «навіть Петрушевич і Сінгалевиц втратили вже віру в успішність своєї пропаганди».

Зайва річ стверджувати, що в сих і подібних інформаціях нема й зерна правди. Чи є взагалі причини до песимізму, нехай читачі осудять на основі того, що висказували про галицьку справу найбільше авторитетні мужі антанти на засіданню представників держав, що скликали конференцію в Генуї. З того нехай кожен з нас виробить собі погляд, чи справді справа державности Східної Галичини є актуальною міжнародною проблемою тай чи є яка причина попадати в зневіру.

Отже і представник Італії Шанцер і представник Англії Льюїс Джордж і навіть представник Франції Барту на своїй конференції з 10-го мая с. р. годилися в тому без ніяких застережень, що питання Східної Галичини — се актуальна, нагла й давно дозріла до вирішення справа. Дискусія оберталася тільки довкола формального питання, хто має вирішити державне становище Східної Галичини: генуенська конференція, Найвища Рада чи Союз Народів. Вкінці згодилися на те, що справа сх.-галицької державности входить у другу точку постанов для генуенської конференції, прийятих у Кан і її буде розглядати в Генуї політична підкомісія. До сього, як відомо, не прийшло, бо не вдалося досягнути порозуміння з Росією.

Аби не було ніяких сумнівів, кого провідні мужі антанти вважають управненим заступати справу Східної Галичини, слід зазначити, що зараз на вступі сього засідання сконстатував Шанцер, що його скликано, щоб зайняти становище до сх.-галицької державности, в якій то справі предложила відповідні меморіяли Делегація Національної Ради Сх. Галичини. В тій справі – сказав він дальше – прийшли також численні телеграми від колоній Українців, головно з Америки.

В дискусії, яка розвинулася над нашою справою, сконстатував перший Льюїс Джордж, що “сх.-галицька справа є н е в и р і ш е н а більше як три роки та що вона постійно загрожує мирови Центральної Європи.” Теперішнє положення Сх. Галичини, коли конференція не доведе до порозуміння з Росією, дасть – на його думку – ріжного рода претексти Росії до інтервенції. Він пригадує дальше, що 3/4 населення Сх. Галичини є української народности і Поляки держать сей край лиш збройною силою. Найвища Рада на своїх засіданнях в Парижі висказалася кілька разів проти домагань Польщі в сій справі; одначе Польща зовсім не зважала на рішення усоюзнених держав і далі держить під військовою окупацією сей край проти волі населення. Треба вже раз покінчити, говорив Льюїс Джордж, з тим безнастанним відкладаннем сеї справи задля простих питань процедури, бо є певним, що в Європі не буде мира так довго, як довго така важна проблема не буде дефінітивно вирішена.

Забираючи голос удруге, додав Льюїс Джордж для підпертя своїх тез, що одною з найважніших цілей генуенської конференції є установленне мира в Європі. І питає дальше: Як можна привернути сей мир, коли така територія як Сх. Галичина находиться під режимом військової окупації?

Подібне становище заняв також представник Італії. І Барту не боронив ні словечком польської військової

окупації, хоч і противився вирішуванню галицької справи в Генуї. Шанцер, відповідаючи на заміти Барту, зазначив, що дебата, яка розвинулася над справою Сх. Галичини, зводиться в основі до питання інтерпретації: чи поладнанне справи Сх. Галичини в Генуї можна зачислити до відповідних способів “для привернення мира на трівких основах”, себто до пункту 2. дневного порядку, прийнятого в Кан для конференції в Генуї. Се питанне вирішено вкінці позитивно. Льюїд Джордж ішов у сій справі ще дальше, заявляючи, що питанне Сх. Галичини є одною зі справ, намічених не тільки в пункті 2., але також в пункті 3.: “Основні умови для привернення довіря без нарушування існуючих договорів”.

На закінченне дискусії Льюїд Джордж зазначив, що три справи торкаються європейського мира, крім справ, які тоді дискутувалися з російсько-українською совітською делегацією: справа Східної Галичини, Литви й Бесарабії. Без ніякого сумніву — сказав він — поладнанне сих трьох справ є необхідно потрібне, щоб запевнити мир у Середущій Європі. Бо коли ті справи не будуть вирішені дорогою порозуміння, не буде мира в сих країнах і одного або другого дня грозить там з тої причини вибух конфлікту, в який усі європейські держави будуть менше або більше замішані. Кожда з тих трьох справ дає червоній армії претексти, а навіть управненне до інтервенцій. Ось чому є основною конечністю, коли мається волю привернути дійсно мир в Європі, поладнати сі спірні справи, які з бігом найблищого року грозять на випадок невіршення заколоченнем європейського мира. Кінчаючи свою промову, Льюїд Джордж ствердив, що мимо всіх зусиль сі три і проблеми існують далі, тому негайне вирішенне їх конечне.

Отсе найважніші думки пропамятної дискусії з 10. мая с. р. в Генуї. З них неупереджений читач пізнає, що відвічальні мужі великих держав ставили нашу держав-

ну галицьку справу в цілій її ширині і глибині, ставили поважно й серіозно як справу важну, пекучу, невідкличну, невіршенне якої загрожує Європі великими небезпеками й конфліктами.

Очевидно — сим ми не хочемо сказати, що справу ми вже виграли і можемо спокійно заложити руки. Навпаки! Сотий і тисячний раз повторюємо: Тільки від нашої постави, від нашої сили й організації, а передовсім від наших діл у краю буде залежати остаточне й повне визволення нашої Батьківщини.

На всякий випадок слід ствердити, що ніякої причини до песимізму нема і що той песимізм викликають тільки вороги для знеохочення і прибиття активності українського народу.

Український прапор. — 1922. — 15 лип.

№ 76
ЛИСТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
З ПРИВОДУ БЕЗПРАВНОЇ КОНФІСКАЦІЇ
ПОЛЬСЬКИМИ ВЛАСТЯМИ СЕМІНАРІЇ
У ЛЬВОВІ

15 липня 1922 р.

Святийший Отче!

Не хочеться вірити, що польська окупаційна влада у Східній Галичині відважилася безправно сконфіскувати так важну церковну інституцію як українсько-греко-католицький духовний семінар у Львові, оснований австрійським цісарем Йосифом II в р. 1783.

Отсе свавільний замах польської окупації на ненарушиму права нашої святої Церкви, запоручені артикулом 15, основного закона з 21. грудня 1867, В. з. д. 142, виданого за часів Австро-Угорської монархії.

Сей акт самовільної конфіскації нарушує також насильним способом постанови Конкордату, заключеного Апостольським престолом з бувшим австрійським правительством.

Та покликані установи мають досі обов'язуючу силу, бо Східна Галичина не належить до Польщі, а тимчасова польська окупація не мала права зносити (касувати) тих установ.

Отсей акт насильного відбирання нашої церковної інституції є одним з численних доказів, що Польща надуживає тимчасової окупації у Східній Галичині до сего, щоби підкопувати церковну унію та винищувати українське населення Галицької землі, віднімаючи йому всякі права.

Тому в отсім лютім времені нечуваного в світі переслідування українського населення Східної Галичини і його церкви – прибігаємо до Твого Апостольського Престола Святійший Отче з просьбою – мольбою:

Зглянься Святійший Отче на тяжкі терпіння нашої католицької церкви і вірного українського народу Галицької землі та піднеси своє святе слово за висвободження сего народу з польської неволі і визнання Незалежної Галицької Держави свобідних народів.

Тоді запанує там наша католицька Церква і понесе своє благодатне проміння на далекий Схід!

Отсю мольбу передає вірний син Католицької Церкви.

Відень, 15 липня 1922.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної
Ради Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 309.
Рукопис. Оригінал.

№ 77

**ПОВІДОМЛЕННЯ СХІДНОГАЛИЦЬКОГО
ПРЕС-БЮРО ПРО ПРИЙНЯТТЯ ПРЕЗИДЕНТОМ
США УОРРЕНОМ ГАРДІНГОМ ДЕЛЕГАЦІЇ
УКРАЇНЦІВ – МЕШКАНЦІВ США**

15 липня 1922 р.

**COMMUNICATION OF THE EAST GALICIAN
PRESS BUREAU**

(99, The Vale, Golders Green, N.W. 11.)

London, July 15th 1922

**UKRAINIAN DELEGATION RECEIVED BY
PRESIDENT HARDING**

There is in United States a considerable number of immigrants from Eastern Galicia, who enjoy the reputation of the most desirable settlers. A delegation of the East Galician Ukrainian League in America has been received recently by the Parliamentary Foreign Affairs Committee, by the Secretary of State Mr. Hughs and by the United States President Mr. Harding,

The leader of the Delegation Dr. Hrynewetsky addressing President Harding summed up the conditions of the Ukrainian people in Eastern Galicia under the Polish occupation which has continued now for three years and requested the American Government to intervene in order to liberate Eastern Galicia from the Polish oppression. President Harding in his reply intimated that he was deeply moved by the spokesman's address.

UKRAINIAN REPRISALS IN EASTERN GALICIA

The Ukrainian terrorist activity in Eastern Galicia directed against the Polish Occupation is daily increasing.

The following Ukrainian reprisals have been reported recently by the Polish papers:

In the villages, Nyzhbirok, Chabariwtsi, Sukhodil, Kotsinbintsi and Vasykivtsi district Hysiatyn, the farms of the Polish settlers, introduced by the Polish Government, have been burnt down.

In Sudowa Wyshnia the premises of the Polish police force have been blown up by a bomb.

In Lubachiw the railway water tower has been destroyed by fire.

Owing to Ukrainian revolutionary activity martial law has been proclaimed in the Dolyna district.

In Podlakhia (outside of Eastern Galicia upon the territory of the late Russian Ukraine, annexed by Poland by virtue of the Riga Treaty), in the villages Koden and Slawiatychi, two Polish priests, who settled there having converted the orthodox Churches into Polish, have been assassinated.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Машинопис. Оригінал.

№ 78

ІНФОРМАЦІЯ ГАЗЕТИ “КАНАДІЙСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ” ПРО ВІДВІДАННЯ ПРЕМ’ЄР-МІНІСТРА КАНАДИ МЕКЕНЗІ КІНГА ДЕЛЕГАЦІЄЮ УКРАЇНЦІВ – ЖИТЕЛІВ КАНАДИ

15 липня 1922 р.

Канадійський українець ч. 27 з 5/7. 1922

ДЕПУТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ПРЕМІЄРА КАНАДИ

У премієра Канади, п. В. Л. Мекензі Кінга, була в п’ятницю вечер, 23-го червня, на послуханню депутація

від канадійських Українців. Висланнем депутації занявся був Український Комітет з головним осідком у Вінніпегу.

Депутація вручила премієрови меморіал, в яким представлено канадійському правительству теперішнє положенне Галичини, пригадано недавні демонстрації канадійських Українців проти насильств і безправств, що їх допускаються польські урядники над українським населенням в Галичині, і повторено просьбу, щоби канадійське правительство постаралося о перепровадженне слідства над відносинами в Галичині та взагалі приложило свою руку до справедливого поладнання питання про дальшу будучність Галичини. Крім сего внесла депутація протест проти того, що канадійський державний департамент доси вимагає, аби східно-галицькі Українці, які подаються о канадійські горожанські папери, подавали свою державну приналежність, як польську. Депутація запропонувала, аби тимчасово державну приналежність жителів та уроженців Східної Галичини записувати “неозначеною”, а національність українською.

Премієр Кінг вислухав домагань депутації з великою увагою і відповів менше-більше слідуючими словами:

“Я вдячний депутації за ясне і ядерне предложенне справи. Вважаю, що домагання Українців є зовсім оправдані і як голова правительства вже можу впевнити, що о скільки се буде в наших силах, вони будуть виконані. — Ми є ліберали і вважаємо за свій обовязок, аби діялася справедливість і була пошанована воля народа. — В справі горожанських паперів для Українців можу сказати, що нині державний секретар зголосив в парляменті проєкт змін натуралізаційного закона, які, сподіюся, будуть якраз відповідати Вашим домаганням.”

Після сеї відповіді премієра вивязалася ще коротка дискусія членів депутації з премієром. Остаточо делегати відійшли з запевненнем, що правительство Канади не занехає доказати Українцям свою добру волю.

При кінці послухання вручив п. М. Стечишин прем'єрови начерк про стан справи Східної Галичини, виданий заходом Галицького Правління, печатаний в Лондоні під заголовком “Ди Кейз фор Інденденс оф Істерн Галіція”.

Враз з депутацією були на послуханню у прем'єра послы до парляменту: п. **Мек Морей** з Північного Вінніпегу, і **Ляпієр** з Содборі. Вони представили делегатів прем'єрови, бо вони й вистаралися о авдієнцію, яку в виду надходячого кінця сесії парляменту не легко було на скоро добути.

Склад депутації був слідующий: Від Альберти і Бритіш Колюмбії – **Петро Зварич**, фармер і, торговець будівляним матеріалом з Вегревіл, Альта; від Манітоби і Саскачевану і української преси – **Мир. Стечишин**, редактор з Вінніпегу; від Онтеріо – **о. А. Сарматюк**, парох з Торонто; від Квібеку і Надморських провінцій – **др. А. Т. Кібзей** з Монтреалу; Від українського Духовенства – **о. В. Н. Гегейчук**, парох з Оттава. Належитья згадати, що склад депутації робив на всіх інтересованих дуже добре вражінне і що Бюро Злученої Преси, розсилаючи до канадійських дневників телеграми про українську депутацію у прем'єра Кінга, клало на се натиск, що депутація репрезентувала Українців з усіх провінцій Канади.

Перебуваючи через пару днів в Оттава і ожидаючи на авдієнцію у прем'єра, поодинокі учасники делегації мали нагоду поробити знакомства й бачитися з ріжними послами до парляменту та іншими визначними людьми в Оттава й добути від них важні, переважно довірочні інформації, які передано до ужитку Українському Центральному Комітетови.

Канадійський українець. – 1922. – 15 липня.

№ 79

**ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
ПРЕДСТАВНИКОВІ У ПРАЗІ
ЄВГЕНУ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО НАДІСЛАННЯ
ЙОМУ БРОШУРИ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ
“BASES POLITIQUES LÉGALES DE LA GALICIE
ORIENTALE COMME RÉPUBLIQUE
GALICIENNE INDÉPENDANTE”**

15 липня 1922 р.

Галицька Републіка
УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
Ч. 643/22.

До
Високоповажаного Пана
д-ра Евгена Левицького
Представника Галицької Републіки

В

Празі.

./ В прилозі./ пересилаю 20 примірників французької брошури: “Bases politiques légales de la Galicie Orientale comme République Galicienne indépendante” як також ноту до Апостольського Престола з 15. с. м. до відповідного зужитковання.

Прийміть заяви моєї глибокої пошани.

Відень, 15 липня 1922.

К. Левицький
Уповновласнений Уряду для Справ
Закордонних.

№ 80
**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ В.О. ПРЕДСТАВНИКА
У США ЛУКИ МИШУГИ УПОВНОВАЖЕНОМУ
УРЯДУ ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ**

17 липня 1922 р.

**ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ (ГАЛИЦЬКОЇ) НАРОДНОЇ
РЕПУБЛИКИ В АМЕРИЦІ.**

Ч:72-22 През.
През.

17. липня 1922.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО дня 5 серпня 1922
Ч. 701 – ПРИЛ.

До
Уряду для справ Закордонних
Галицької Республіки.

Високоповажані Пане Президенте

1. Потверджую відбір копій нот з 8. і 25. червня ц. р. ч. 541-22 і 593-22 а рівнож прошу пересилати мені на будуче крім українського тексту рівнож французький та англійський, бо в цей спосіб заощадиться мені труду та коштів перекладу. Якщо можливе прошу ще переслати **англійський текст** висше згаданих послідних двох нот. Витяги з тих нот про найновіші польські надужиття в Галичині буде можна предложити комісії заграничних справ в Сенаті через Лігу Американських Горожан. Тепер і так ферії і сенатори розіхалися, тож можна подождати.

2. Подібно як в попередних звітах хотівби я ще й сим разом звернути увагу Правительства на конечну потребу

сильної, активної **боротьби в краю**. Дотеперішня наша активність в Галичині за весь час трилітної окупації не стоїть в ніякій пропорції до суми і величини злочинів, яких допустилася над нашим народом Польша, а про які голоситься перед світом і державами Антанти в нотах; меморіялах і т. п. Ноти як от ті послідні зрадаговані без сумніву прекрасно, але деякі подані в них факти хоч правдиві але прямо понижують нас як націю. Певно не знайшовсяби в світі ні оден єпископ, який шануючи память народних героїв та свою гідність міг піддатися в такій хвилі яку ми переживаємо і в таких обставинах приказови старости і не виголосити проповіді, хочби його мали за це замкнути. Він знавби, що колиб його замкнули то тим піднісби свою і народа свого гідність. Факт з єпископом Хомишином свідчить наглядно про польські надужиття але і говорить неменше яскраво про наше рабство. Подібне можна сказати і про спокій захований нашими людьми підчас процесії, коли польські жовніри полагоджували на їх очах свої природні потреби. Такі факти без лінчу не зрозумілі навіть для холоднокровної англо-сакйонської раси. Проти всякого насильства звикли тут вести активну боротьбу. Скільки тут в Америці не впало трупів от хочби в часі того послідного майнерського страйку. І раз враз падають нові. День в день приходять знова свіжі вісти про великі бої та втрати в людях в Ірландії, чуємо про вбійство Вілзона в Лондоні; Ерцбергера і Ратенава в Німеччині, про замах на Президента і Премієра Франції і т. п. — а чи при тім не блідне то всьо, що з активного боку протиставиться нами в Галичині.

Чому я це пишу? Правительству нашому все ще закидують, що воно вело і веде передовсім політику просьб, покликування-ся на слухність нашої справи, що все ще силується проговорити до серця і совісти керманичів світової політики, а занедбувало зорганізованя революційної боротьби в краю, та не зуміло піддержати та

викресати революційного духа, а навіть паралізувало його, подаючи раз враз, що ось то наша справа за тільки а тільки місяців буде вже вирішена державами антанті. Можна сказати сміло що зі всіх закидів, якими воювали проти Уряду цей оден був може найважнішим, а коли всі другі по части відпали і то він оден остає ще актуальним і все ще дає демагогічне оружя ріжним людям до борби з Правительством та шкодить нам много в нашій запомоговій та політичній акції яку тепер задумуємо тут в Америці перевести. Нарід в Америці не називає наше Правительство інакше як тільки “революційним” і таким хотівби його бачити в словах і ділах. І колиб стало ясним, що в Галичині веде провід в безпощадній, активній боротьбі наш Уряд, тоді можна числити на певну і тревалу допомогу. Нарід хоче бачити наше Правительство в особі Українського Де Валери, як завзятого і отвертого революційного оборонця Самостійної Галичини і є тої думки, що ця отвертість, виявлена в відповідній словній формі а поперта ділами нічого йому не зашкодить, але противно допоможе і прискорить вирішення галицької справи. З Де Валерою готова Англія ще й тепер сейчас пертракувати, коби він тільки сам хотів.

3. Коли я підчеркую потребу активності вже кілька разів то роблю це ще й тому, щоби передати Правительству це, чим тепер захоплена душа українських, американських робітників. Фонд Негайної Допомоги рідному краю, який я зачну збирати в половині серпня, а до якого робимо вже тепер потрібні приготування, буде збиратися під кличем: Нашому Правительству на революційну боротьбу в Галичині. Нарід тепер дуже а дуже перетяжений збірками і коли маємо числити на сякий такий успіх нової збірки то треба тепер або більшого дипломатичного успіху, або революційного відруху в краю. Не думаю тут про загальну революцію в Галичині, але о систематичний, на більшу скалю поведений, революційній відрух. Такий відрух ми тут в Америці сейчас скапіталізуємо дипломатично перед

американським Урядом, а рівнож поведемо свѣжу вічеву демонстраційну та пресову пропаганду. Наближаючийся процес Фелака являється якраз найкращою нагодою до того рода акції яка певно зверне собою увагу свѣта, а не менше і Найвисшої Ради та приспѣшить поалагодження Галицької справи.

Прошу взяти це під ласкаву увагу та оскільки це підходить для Правительства, звернути всю свою силу та всі можливі матеріальні засоби передовсім в цей бік. “Український Прапор” повинен бути письменним висловом цього напрямку та зазначувати ясно і отверто раз враз, що тільки беззглядно активним опором в краю вирішимо ми самі свою долю. То одно заважить найсильніше і від того одного буде передовсім залежати розв'язання нашої справи в теперішнім моменті, бо дипломатичний бік справи вже підготовлений.

4. Мені прийдеться незабаром говорити від імени Правительства на Соймі Американських Українців про міжнародне положення нашої справи та пляни на будуче, особливо відносно цього, що буде, коли перейде ще той зачеркнений в Генуї протяг часу, а справа Галицька не буде вирішена. Взагалі потрібний мені новий матеріал, що до теперішнього, політичного положення нашої справи на міжнародній арені, та що до життя і політичних відносин серед нас самих в краю бо годі повторяти мені це, про що я вже десятки разів говорив. Дуже прошу по змозі як найскорше мені це все переслати, бо Сойм відбудеся цілком певно при кінці серпня, або з початком вересня.

З виразом глибокого поважання

Л. Мишуга

За Представництво Галицької Републики.

№ 81
**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ОДЕРЖАННЯ
ДОКУМЕНТІВ, НАДІСЛАНИХ УКРАЇНСЬКОЮ
НАЦІОНАЛЬНОЮ РАДОЮ 15 ЛИПНЯ**

20 липня 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS
11/21954/1010

LEAGUE OF NATIONS

Le Secrétaire Général a l'honneur de vous accuser réception et de vous remercier de votre lettre en date du 15 juillet par laquelle vous avez bien voulu lui envoyer des documents concernant la Galicie Orientale, publiés par vos soins et par ceux du "Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale".

Genève, le 20.VII.22

Dr. Kost Lewytsky,

88A Mariahilferstrasse
Zitahof,
Vienne, VII.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 301.
Машинопис. Оригінал.

№ 82

**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ЛІКВІДАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ КРАЇН АНТАНТИ
ТА ІНШИМ МІЖНАРОДНИМ ОРГАНАМ
З ПРИВОДУ ПОДІЛУ МАЙНА ВІЙСЬКОВОГО
ГЕОГРАФІЧНОГО ІНСТИТУТУ У ВІДНІ**

26 липня 1922 р.

Українська Національна Рада
Східної Галичини

в справі

ліквідації Військового географічного
Інституту у Відні на користь
сукцесійних держав б. Австро-
угорської Монархії.

До:

I.

Ліквідаційної Комісії великих держав Антанти
у ВІДНІ.

II.

Репараційної Комісії

в П А Р И Ж І.

III.

Конференції Амбасадорів

в П А Р И Ж І.

IV.

Членів Найвисшої Ради Мирової
Конференції.

V.

Союза Народів

в Ж Е Н Е В І.

На підставі постанов Сан-Жерменського Мирowego договору має приступити Ліквідаційна Комісія великих держав Антанти у Відні до розділення картографічного матеріалу Військового Географічного Інституту у Відні поміж сукцесійні держави бувшої Австро-угорської Монархії.

Отся видача відноситься до всіх основних картографічних матеріалів, то є до оригінальних знімків зі всіма прилогами і плитами, як також до матеріалу плит спеціальної карти.

Передача сих картографічних матеріалів сукцесійним державам має наступити на підставі тих територіяльних границь кожної з сукцесійних держав, що є устійнені міжнародними договорами, заключеними з великими державами Антанти, та будуть засвідчені Ліквідаційною Комісією великих держав Антанти у Відні.

До сих державних територій, що мають право участі в картографічних матеріалах Військового географічного Інституту у Відні, належить безперечно також територія Східної Галичини як частина державної території бувшої Австро-угорської Монархії.

Державно-правною основою Східної Галичини є отсі міжнародні акти:

Найвисша Рада Мировой Конференції своїм рішенням в 25. червня 1919, дозволила польській армії тимчасово окупувати Східну Галичину, але застерігла собі право вирішити про державне становище Східної Галичини і отсе право формально переняли на себе відтак великі держави Антанти, артикулом 91. Сан-Жерменського мирowego договору.

Великі держави Антанти на своїй нараді з 8. грудня 1919, означили також границю між Польщею а Східною Галичиною, так званою лінією Керзона, – стверджуючи, що Східна Галичина лежить поза границями Польщі.

А договором заключеним 10. серпня 1920, в Севр, поміж великими державами Антанти, Польщею, Чехо-

Словакією і Румунією, визначено також відграничення Чехо-Словакії і Румунії від Східної Галичини як окремої міжнародної території, що згаданими міждержавними актами одержала західну границю лінії Керзона а східну границю по руку Збруч.

Та вкінці, на домаганне Делегації Української Національної Ради Східної Галичини в Генуї, ствердили представники великих держав Антанти дня 10. мая 1922, що справа державного становища Східної Галичини є міжнародною і незвичайно важною для мира в Європі та мусить бути вирішена в найблизшій часі.

З отсих державно-правних основ, які для докладности долучається в прилозі /. слідує, що Східна Галичина не належить до Польщі, але творить окрему міжнародну територію під суверенним правом великих держав Антанти, та що Польща не має права забирати ніяких маєткових предметів, припадаючих на Східну Галичину з ліквідації бувшої Австро-угорської Монархії.

Тому Українська Національна Рада Східної Галичини як легальна репрезентація переважаючої більшости населення підносить отсим рішучий протест проти сего, щоби Польщі видавано картографічні матеріали Військового географічного Інституту у Відні, припадаючі на територію Східної Галичини з ліквідації сего Інституту, та домагається, щоби ті матеріали переховано окремо в ліквідаційній масі як депозит Східної Галичини аж до часу вирішення про державне становище Східної Галичини.

Українська Національна Рада Східної Галичини сподіється, що Ліквідаційна Комісія у Відні як також Репараційна Комісія в Парижі зволять взяти під розвагу та узгляднити отсе оправдане домаганне, поставлене іменем населення Галицької землі.

А колиб Високі Комісії мали які сумніви в нашій справі, то зволять звернутися до великих держав Ан-

танти як суверенів Східної Галичини по думці Сан-Жерменського Мирowego договору.

Відень, 26 липня 1922.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної
Ради Східної Галичини.

Д-р **Кость Левицький** в. р.
Уповноважений Уряду справ
закордонних Галицької Республіки.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Машинопис. Копія.

№ 83
ПОВІДОМЛЕННЯ В ГАЗЕТИ
“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” ПРО РЕЗОЛЮЦІЮ
ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОГО КОНГРЕСУ МИРУ
ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

*28 липня 1922 р.**

Інтернаціональний Конгрес Мира про Східну Галичину.

Від дня 25. до 28. липня с. р. радив у Льондоні Інтернаціональний Конгрес Мира, якому проводив бельгійський сенатор La Fontaine. Конгрес почався привітом льондонського льорда-мера від міста Льондону. Опісля міністер освіти Фішер відчитав привіт англ. короля та побажав Конгресови успіхів від англ. правительства, виказуючи в довшій промові, що воно все змагало до мирного полагодження міжнародніх спорів та що в будуччині воно доложить усіх заходів, щоб виключити всяку можливість нової війни.

*Дата події.

Конгрес, на яким було заступлених 26 народів, займався питанням господарської відбудови Європи, роззброєнь, ревізією мирових договорів та правами націй. Галицьку Україну заступав Др. Степан Витвицький.

Дня 28. липня Конгрес на повнім засіданню ухвалив одноголосно (не вчисляючи голосів польських) отсю резолюцію:

“Інтернаціональний Конгрес Мира, маючи на увазі домагання, предложені представниками Єгипту і Східної Галичини, висловлює бажанне, щоби право національного самовизначення було зреалізоване можливо найскорше в тих краях і в усіх інших, яких політичне становище є неозначене або оспорене”.

Український прапор. – 1922. – № 31.

№ 84

ПОЯСНЕННЯ ДО МЕМОРІАЛУ-ПРОТЕСТУ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГЕНУЇ

28 липня 1922 р.

Пояснення відносно меморіалу – протесту, висланого Українським Студентством на Генуєнську Конференцію 1922 р.

Українська Академічна Молодіж, яка була змушена політичними відносинами покинути свою Батьківщину і на чужині мусить продовжати свої університетські студія, щоби запротестувати перед цілим культурним світом проти цих переслідувань, які терпить українське студентство під польською окупацією, виготовила цей меморіал-

протест, якого легалізований відпис, по справленню деяких похибок, відослано на Генуенську Конференцію. До цього протесту прилучилися також і чужі студентські громади в Празі а то:

Ustředni svaz československého studentva v Praze,
 “Germania” Lese – und Redeverein der deutschen
 Hochschüler in Prag,

Беларускі студ. гурток імені Ф. Скарнь у Празе,
 Союзь Соц. Помочи Підкарпатських Руськихъ Студентовъ въ Празь,

Українська Академічна Громада в ЧСР,
 Spolek Posluchaču vysoké školy obchodni v Praze,
 Spolek Posluchaču kulturniho inženýrstvi v Praze,
 Spolek Posluchaču lesního inženýrstvi v Praze i
 Spolek Posluchaču konservatoře v Praze,
 приблизно около 30.000 студентів високих шкіл
 в Празі.

Кліша світлини оригіналу як також і різні світлини згл. кліші зі життя українського студентства в Празі, як і зі життя української еміграції а то з Нім. Яблінного, Ліберця і Йозефова знаходяться в мене в Празі,

Прага, дня 28. липня 1922.

Слезак Стефан, в. р.

S. Slezak.

Praha – Nusle

Otakarova ul. čis. I, II. posch.

Č. S. R

№ 85
**ВІДПОВІДЬ УРЯДУ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ
НА ПРИВІТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ***

31 липня 1922 р.

LIETUVOS RESPUBLIKA
UŽSIENIŲ RELKALŲ MINISTERIS

Kaunas, le 31 Juillet 1922.

RÉPUBLIQUE DE LITHUANIE
MINISTRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

No 17071

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 9 СЕРПНЯ 1922
Ч. 709 ПРИЛ.

Monsieur le Président,

Au nom du Gouvernement de la République de Lithuanie, j'ai l'honneur de vous exprimer ma profonde reconnaissance pour les félicitations que vous avez bien voulu exprimer, par l'entremise de Monsieur E. Galvanauskas, Président du Conseil, au peuple lithuanien à l'occasion de la reconnaissance de jure, par la Conférence des Ambassadeurs, du Gouvernement Lithuanien et pour les vœux que vous formulez pour la réunion de la région de Vilna à la Lithuanie.

Ces félicitations et ces vœux sont allés au coeur du peuple lithuanien.

Au moment où, après de longues luttes, il voit reconnue par le monde entier non indépendance nationale, le peuple lithuanien envoie un salut fraternel au peuple ukrainien auquel

* Див. док. від 12 липня 1922 р.

il se sent uni par des liens d'ancienne et profonde amitié, et forme les plus chaleureux voeux pour ou délivrant ce du joug étranger et pour sa prospérité.

Je saisis cette occasion pour vous prier, Monsieur le Président, de bien vouloir agréer l'assurance de ma très haute consideration.

Подпис

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Son Excellence

Monsieur le Docteur PETROUCHEVITCH
Président du Conseil des Ministres
de la République d'Ukraine Occi-
dentale /Galicie/

V I E N N E .

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315.
Машинопис. Оригінал.

№ 86

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ОДЕРЖАННЯ
НОТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ВІД 26 ЛИПНЯ 1922 р. ВІДНОСНО ПОДІЛУ МАЙНА
ВІЙСЬКОВОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ІНСТИТУТУ**

1 серпня 1922 р.

FJ.

SOCIÉTÉ DES NATIONS
11/22193/1010.

LEAGUE OF NATIONS

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 5 СЕРПНЯ 1922
Ч. 698 ПРИЛ.

Le Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception à, et de remercier Monsieur le Dr. Kost LEWYTSKI de sa lettre du 27 juillet 1922, par laquelle il lui transmettait la lettre du Dr. Eugène Petroushevytsh, en date du 26 juillet 1922, au sujet de la liquidation de l'Institut Géographique Militaire à Vienne en faveur des Etats de succession de l'ancienne Monarchie Austro-Hongroise.

GENEVE, le 1er Août 1922.

Monsieur le Dr. Kost LEWYTSKY,
Mariahilferstrasse 88a,
Zita-Hof Mezz. Tür 3.
VIENNE VII.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Оригінал.

№ 87
ПОВІДОМЛЕННЯ ДЛЯ ПРЕСИ
ПРО ІНТЕРПЕЛЯЦІЮ У БРИТАНСЬКОМУ
ПАРЛАМЕНТІ З ПРИВОДУ НЕПРАВОМІРНИХ
ВИБОРІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

*2 серпня 1922 р. **

Друга інтерпеляція в англійському парламенті в справі
намірених польських виборів у Сх. Галичині:

Дня 2. серпня ц.р. була поставлена в англійській палаті громад послом Cotte інтерпеляція в справі намірених польських виборів у Східній Галичині:

“Посол капітан Cotte питає прем'єра міністра, чи йому відомо, що Найвисша Рада признала право Сх. Галичини на державну незалежність, яке має підлягати точному означенню політичного становища тої країни; чи далі

* Дата події.

відомо йому, що польське правительство намірає перевести вибори в тім краю дня 29. жовтня с.р., так мовби він був інтегральною частиною Польщі; — і які міри він думає предложити иншим членам Найвисшої Ради з огляду на непошановання їх гарантій”.

Державний підсекретар для справ закордонних Harmsworth:

“Мій шановний й лицарський приятель певно має на думці деякі рішення прийняті Найвисшою Радою в часі війни у Східній Галичині в червни 1919 р., яких головною ціллю було забезпечити, щоби мілітарна окупація тої країни Поляками не пересудила остаточного означення її-ж політичного становища. Були донесення, що польське правительство намірає перевести вибори в тім краю, але я не одержав їх офіціального потвердження. Наслідком того відпадає третя частина питання”.

Посол капітан Coote:

“Чи мій шановний приятель знає, що у французьких дневниках появились вістки в справі, дотронутій моїм питанням і чи він схоче подбати, щоби польська окупація згаданого краю не перейшла у його анексію Польщею, проти виявленої волі населення?”.

Державний підсекретар для справ закордонних Harmsworth:

“Я не думаю, що шановний і лицарський мій приятель домагатись ме особливої відповіді на ті питання. Я можу його впевнити, що всі ті справи є предметом розважування правительства”.

Посол капітан Coote: “Чи се правда, що ми зажадали звіту від польського правительства в справі переведення тих виборів?”.

Державний підсекретар для справ закордонних Harmsworth:

“Так Сер зроблено заходи, щоби справу розслідувати”.

№ 88

**РЕЗОЛЮЦІЯ ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТУ
АМЕРИКАНСЬКИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНСЬКОГО
ПОХОДЖЕННЯ м. ПІТСБУРГА (США) З ВИМОГОЮ
ДО ГАЛИЦЬКОГО УРЯДУ КОНСОЛІДУВАТИ
ЗУСИЛЛЯ В БОРОТЬБІ ЗА ВИЗВОЛЕННЯ КРАЮ***10 серпня 1922 р.*К о п і я

До Пітсбург, Па. 10. серпня 1922 р.
Народної Ради
у Відни.

Засідання Комітету Ліги Американських Горожан Українського Роду на Пітсбург, Па. округ прийняті дня нинішнього з порученням переслати їх правительству З.У. Республіки на руки Високоповажаного Пана Президента др. Е. Петрушевича і Народної Ради у Відни з проханням до серйозного розглянення і витягнення з них відповідних заключень.

Пригноблені невдачами української політики з оружьем в руках а вслід за тим поневоленням цілого 40,000.000 Українського Народу, Американські Українці видять спасеніє української незалежности у однім сильнім і нерозривнім фронті усіх Українців по цім і тамтім боці Океану.

На превеликий жаль наш і смуток звидуємося з присиланих до Америки письм ріжних осіб з кругів Правительства і Народної Ради, що в З.У.Р. Правительстві панує незгода і роздори найстрашнійший ворог нашої нації.

В виду грозячої нам катастрофи з наведених причин ми зібрані жадаємо від Правительства З.У.Р. п. др. Е. Петрушевича і Народної Ради:

1. Безуслівного закинення сварки між собою.
2. Уложення одного сильного нерозривного фронту против Ляхів.

3. Піддержання одного випробованого характерного Правительства др. Е. Петрушевича.

4. Провадження побіч дипломатичної борби з ворогом по за границями Галичини як найсильнішої активної і як найбільш ефективної борби у самім краю.

5. Попираннем моральним і матерьяльним боевої організації під патронатом Правительства п. др. Е. Петрушевича.

6. Чим більший буде ефект активної борби у нашім краю тим більша поміч в грошах прийде з Америки в противнім случаю устануть всякі датки а за наслідки неудачі спаде вина на тих, котрі допровадять своїми інтригами до другої народної катастрофи.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 301. Машинопис. Копія.

№ 89

РОЗПОРЯДОК ПРЕЗИДЕНТА УНРАДИ ГАЛИЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ ПОЗИКИ В КАНАДІ Й ЗАПРОВАДЖЕННЯ “ПОЗИЧКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ”

16 серпня 1922 р.

На основі повновасти Державного Секретаріату Західної Української Народної Республіки і Президії Виділу Української Національної Ради Західно-Української Народної Республіки з 8. червня 1919 р. за-ряджую, як слідує:

§. 1.

Завіряю Уповноваженого Уряду фінансів предприняти відповідні міри в цілі:

а) зліквідування т. зв. “державної позички” розписаної Д-р Л. Цегельським без законної апробати а веденої оперуючим інститутом Сон-Трост Компані, Монтреаль;

б) розписання серед української еміграції Канади позички “Національної Оборони” до висоти 250.000 канадійських доларів;

в) в міру зліквідування згаданої вище т. зв. “державної позички” розписаної Д-р Л. Цегельським а веденої оперуючим інститутом Сон-Трост Компані, Монтреаль, сконвертовання її на “Позичку Національної Оборони” в Канаді, видану на основі цього розпорядку.

§. 2.

Намічений прибуток належить зачислити позаетатово а часть з нього відповідаючу дійсному впливови з пред-принятої позички вставити згідно з етатом в прихід Державної Каси Галицької Републики.

§. 3.

Плян і проспект зтягнення і переведення Позички Національної Оборони в Канаді предложить мені Уповноважений Уряду фінансів до затвердження.

§. 4.

Цей розпорядок входить в життя з днем нинішним.

Відень, дня 16. серпня 1922.

Печатка Диктатора ЗУНР

Е. Петрушевич

ЦДАВОУ, ф. 2192, оп. 1, спр. 14, арк. 66. Машинопис. Оригінал.

№ 90

**ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
«ДО ВСІХ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ» З ПРИВОДУ
«ПОЗИЧКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ»***17 серпня 1922 р.**

I

Земля, де стояла колиска батьків і прадідів Ваших і відки вийшов Ваш рід, говорить до Вас, Українці, горожане Канади!

Та Земля і Нарід її відзиваються до Вас, мешканці й Горожане Канади, в такій важній хвилі, якої ще ніколи не переживав наш Нарід і Край! В хвилі, коли народи Європи здобули собі свободу й незалежні держави, — наш Нарід опинився в тюрмі ще гіршій, ніж був передтим — в тюрмі у Ляхів! А опинився в тій тюрмі наш Нарід не з власної вини. Бо коли кінчилася велика війна і всі народи Європи стали до будови своєї хати, своєї держави, — піднявся й український нарід Галичини й Буковини до державної праці. Дня 1. листопада 1918 року заняли війська українського народу столицю Галичини Львів і землі Західної України від ріки Сяну по ріку Прут на Буковині. Тоді по сімох століттях неволі воскресла наша держава на нашій землі і ми мали свободу і своє Правительство і свій Парлямент (“Національну Раду”) і свої суди і свої уряди і свої школи, як усі інші свободні народи світа. Але захланний сусід, Лях, кинувся зараз на наше найбільше добро, на державу нашу, щоби загарбати й поневолити її. І розпочалася кривава війна за Львів і західні землі України. Девять місяців кривавився наш жовнір у борбі проти ляхських наїздників.

* Дата документа.

Десять місяців греміли гармати на галицькій землі, якої вірно боронило наше військо. Боронило серед біди й недостатку, боронило без амуніції, без зброї, — в голоді й холоді. По снігах босими ногами ішли до бою галицькі полки, до бою — за Свободу Рідної Землі! А Ляхи мали допомогу від інших європейських держав, мали і зброю й амуніцію й одяги і гроші й офіцерів від французів, яких вони обманювали, що потребують того всего на боротьбу проти большевиків. Під впливом ляцьких обманств дозволили їм аліанти тимчасово зайняти Галичину. Тоді Українське Правительство Галичини разом з військом мусіло опустити свій край і перейти на землю Великої України. Там у тифозній горячці, серед біди й нужди вигибла значна часть галицьких і буковинських військ, а Галицький Уряд мусів схоронитися на чужу землю, де й досі перебуває.

Така була історія нашої Держави від закінчення великої війни. Вона нещасна, але чиста і світла і повна великої праці, жертв і самопосягати. — Світла та історія тим, що весь український нарід згідно й однодушно піднявся до боротьби проти Польщі — всі стани і всі кляси разом.

II

А теперішній стан нашої державної справи такий: — Аліанти, в першій мірі Велика Британія, з'обовязалися прилюдно, не віддавати в польську неволю нашого народу. Так-само Рада Ліги Народів, у якій засідають представники Англії, Франції, Італії, Бельгії, Япану, Бразилії й Китаю ОДНОГОЛОСНО заявила, що Галичина не може остати при Польщі. Подібну заяву зложили в Генуї представники советської Росії й радянської України. Словом — цілий світ уважає безправством загарбанне Галичини Лягами. З особливим признанням слід підчеркнути, що пред-

ставники Канадійського Правительства постійно виступали в обороні нашої справедливої справи. Всякі успіхи завдячуємо тому, що наш нарід у Старім Краю видержав твердий, одностайний фронт у повнім довірю до свого Правительства. Зі страху перед тим одностайним фронтом нашого народу пробують ляцькі наїздники виступати з новим обманом т. зв. автономії для Галичини в межах Польщі. Розуміється, Правительство й Нарід Галичини ніякої автономії від ляцьких наїздників не прийме, бо Польща наш споконвічний ворог і вона мусить зовсім опустити на нашу землю. Для нас є лиш одна розв'язка: ОКУПАНТИ МУСЯТЬ ЗАБРАТИСЯ З НАШОЇ ЗЕМЛІ, се НАРУГА НАД НАШИМ НАРОДОМ І НАД ЙОГО СВЯТИМ ПРАВОМ ДО САМОСТІЙНОГО ДЕРЖАВНОГО ЖИТТЯ. Такої наруги, яку чинять Ляхи на нашій землі, не зазнавав наш нарід навіть за татарського лихоліття. Бо Татаре тільки переходово нищили нашу землю, а Ляхи усадовляються на ній. Ляхи забирають землю нашому народови й ділять її між спроваджених ляцьких кольоністів! Ляхи замикають і безчестять наші церкви та забирають безправно майно нашої церкви в краю, як приміром забрали будинок нашого духовного семинара у Львові! Ляхи вже четвертий рік не допускають до шкіл молоді нашого народу на нашій землі! Ляхи порозв'язували навіть наші запомогові товариства й горожанські комітети, що опікувалися вдовами й сиротами по погиблих! Ляхи держать до сеї пори тисячі наших найкращих людей у тюрмах і таборах! Ляхи витискають безправно велику данину з нашого знищеного війною народу! Словом — там у старім краю Польща винищує уперто ціле наше племя.

III.

З того страшного ярма ляцької неволі наша держава мусить бути освобождена. В тій цілі треба: — 1) скріпити

опір нашого народу проти Польщі в Старім Краю; і 2) продовжати працю нашого Правительства за кордоном, між чужими народами. Сеї праці не вільно переривати особливо тепер, коли аліянти кінчать порядкуванне справ з Німеччиною й на чергу мусить прийти також наша справа перед трибуналами світа. А ТА ПРАЦЯ МІЖ СВОЇМИ Й ЧУЖИМИ, ВИСОКА І СВЯТА ЦІЛЬ НАША ВИМАГАЄ ФОНДІВ, ГРОШЕЙ! Галицький Уряд не має ніяких доходів з податків старого краю, бо той край ще в руках ляхських наїзників. Він держиться тим, що збере між своїми. До того Уряду звертаються по поміч організації Старого Краю, звертаються немічники, вдови й сироти, звертаються скитальці, вигнані Ляхами з Рідної Землі, звертаються студенти, що мусять учитися за кордоном, звертаються тисячі наших бідних людей! Удержати все те й уможливити Галицькому Урядови дальшу боротьбу за незалежність нашої Держави можуть лише ті, яким доля судила жити на свободі.

Ви – Мешканці й горожане свободної Канади! На Вас тяжить обовязок, допомогти тепер Землі Батьків Ваших і її Правительству.

Чому?

Бо ви кров від крові і кість від кости Українського Народу, який мучиться в ляхькім ярмі у Старім Краю!

Бо Ви духом і серцем, гадками і споминами звязані з землею Батьків Ваших, яка має славу минувшину й матиме гарну будучину!

Бо відповідальність за се, чи свята справа свободи Рідної Землі осягне свою ціль, спочиває тепер на Вас, на кождім з Вас, без ріжниці стану, віри й пола.

Тому Ви поможете краєви Батьків Ваших, а тим самим дітям і внукам Своім! Бо повага їх зросте і в сім новім краю, коли Ваш нарід матиме незалежну державу в старім краю. Через се піднесеться й розвиток сего краю, в яким

Ви і діти Ваші знайшли нову Батьківщину під великим прапором Великої Британії.

На Вас тепер одинока надія Старого Краю і його законного правительства, правного спадкоємця нашої старої історичної Держави. Українці в Злучених Державах Північної Америки вже відгукнулися на заклик Галицького Правительства, зложивши значно більшу суму на позичку, ніж просилося в них. Тепер черга на Канаду, яка не може остати по заду! Зрозуміли се канадійські Українці й уже від року одержує Уряд письма й зазиви від української суспільности в Канаді, щоби оповістив тут позичку. Тому Правительство, розписуючи сю позичку на Ваше бажанне, сподівається, що всі канадійські Українці без ніякої ріжниці поспішать з підмогою Рідній Землі!

IV.

ДЛЯ ОСЯГНЕННЯ ПОТРІБНИХ ФОНДІВ ПОСТАНОВЛЯЄТЬСЯ:

1. Згідно з рішенням Президента Галицької Української Національної Ради з 16. серпня 1922 р., розписується на Канаду Позичку Національної Оборони в ВИСОТІ П'ЯТЬДЕСЯТЬ ТИСЯЧ ДОЛЯРІВ.

2. ПОЗИЧКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ являється десятилітною, уморимою і 6-відсотковою.

3. Записи на Позичку Національної Оборони відбуватимуться через зложення відповідної квоти в готівці на ТИМЧАСОВІ ПОСВІДКИ в бюрох легітимованих до сього українських Установ а то: — кредитових товариствах, банках, союзах і прочих організаціях, оголошених нашим представництвом в Канаді в тамошних українських часописах.

4. На основі тимчасових посвідок видаватимуться дефінітивні довжні записи без ніяких доплат у сих самих інституціях, які видали тимчасові посвідки.

5. Довжні записи виготовлені на 5, —, 10, —, 25, —, 50, —, 100, — долярів будуть підписані фінансовою Комісією і Контрольною Комісією Галицької Національної Ради.

6. Від довжних записів Позички Національної Оборони платитимуться відсотки по 6 процент від ста на рік, починаючи від 6-го місяця після переняття влади правним правительством на території Галицької Республіки, в піврічних ратах 1. червня і 1. грудня кожного року.

7. Право з довжного запису Позички Національної Оборони гасне в наслідок задавнення: щодо відсотків по трьох роках, а щодо капіталу довжного по трийцять років, числячи від речинця платности.

8. Позичку сплачується протягом десяти років після переняття влади правним правительством на території Галицької Республіки через вильосування. Льосування відбувається в грудні кожного року, а сплату вильосованих записів переводиться 1. червня, що слідувати-ме після вильосовання. Вильосовані серії будуть оповіщені що року в урядовій часописі.

9. Перше льосування відбудеться до двох літ після переняття влади правним правительством на території Галицької Республіки.

10. Кожного часу може бути піднесене число льосувань. Також може бути сплачена останна квота Позички Національної Оборони без вильосування придержуючися трьохмісячного речинця виповідження. Виповідження оповіщуватиметься в урядовій часописі.

11. З днем платности вильосованих довжних записів кінчиться дальше їх опроцентованне і тому при відборі вложеного капіталу мається звернути разом з довжними записами також всі приналежні до них купони.

В часі, коли рішається доля Українського Народу, нехай ніхто не оставить на своїм сумлінню гріха, що не причинився до освободження Рідного Краю.

ВІДЕНЬ, дня 17. серпня, 1922.

(печать)

Др. Петрушевич, вл. р.

Президент Галицької Національної Ради

1. Др. **КОСТЬ ЛЕВИЦЬКИЙ**, вл. р.
2. **ВОЛОДИМИР СІНГАЛЕВИЧ**, вл. р.
3. Др. **ОСИП НАЗРУК**, вл. р.
4. **СТЕПАН ВИТВИЦЬКИЙ**, вл. р.
5. Др. **РОМАН ПЕРФЕЦЬКИЙ**, вл. р.
6. Др. **СЕЛЕЗІНКА**, вл. р.

За Фінансову Комісію:

МИРОН ГАВРИСЕВИЧ, вл. р.

За Контрольну Комісію:

ОЛ. СЕРОІЧКОВСЬКИЙ, вл. р.

Канадійський українець. – 1922. – 20 вересня.

№ 91

НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ СПРОБ ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ ЗАПРОВАДЖЕННЯ АВТОНОМІЇ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

20 серпня 1922 р.

Українська Національна Рада
Східної Галичини

**Проти польського пляну
накинення автономії у Східній
Галичині.**

ЕКСЦЕЛЕНЦІЄ!

Польське правительство у Варшаві розписало вибори до польського Сейму на 5. падолиста с.р. Та отсі вибори мають відбутися не тільки на просторі польської Республіки; але також на території Східної Галичини, що як звісно не належить до Польщі, а творить окрему міжнародну територію, котрої сувереном є великі держави Антанти — по думці зареєстрованих мирових договорів.

Проти того наміру польського правительства: переведення виборів до польського Сейму на території Східної Галичини як державного замаху Польщі на міжнародну окрему територію Східної Галичини внесла Українська Національна Рада Східної Галичини протест з дати Відень, 15. серпня с.р. до Представників великих держав Антанти.

Але в межичасі задумує новий премієр польського Правительства у Варшаві п. Новак: самовільно накинути Східній Галичині якусь автономію під Польщею проти волі українського населення, щоби великі держави Антанти як суверени сеї території міжнародної та українське населення як значно переважаючу більшість всего населення Східної Галичини поставити перед “доконаний факт” насильної інкорпорації Східної Галичини до Польщі.

З отсего приводу, щоби запобігти всяким блудним інформаціям і недорозумлінням, — вважаємо за конечне звернути увагу рішаючих чинників на ті спеціальні обставини і важні причини, задля котрих український нарід Галицької Землі не може згодитися на ніяку автономію Східної Галичини під Польщею ані на ніяку державну злуку з Польщею а мусить домагати безумовно: Міжнародного визнання Східної Галичини як незалежної держави /Республіки/ свобідних народів:

1/ історичні досвіди понад 900-літнього відношення Поляків до Українців велять українському народови: не вірити ніяким приреченням Поляків, а навіть підписам і присягам ствердженими договорами з Поляками.

І так,

1/ Королі польські, окупуючи Східну Галичину /1340, 1350, 1366 і 1387. рр/ святочно запевнювали її населенню повну автономію, але сих актів не додержали, та поневоленням винищували Поляки українське населення; Люблинська унія /1569/, гарантувала українським землям Федерацію з Польщею, але фактично принесла українському народови при Польщі еще більші переслідування; договір в Гадячі /1658/ створив був з Галичини окреме князівство українське при Польщі, але Польща не додержала ні одного пункту сего договору, а його співавтора гетьмана Виговського розстріляли Поляки без суду...

2/ Також під Австрією годилися Поляки з Українцями в Галичині в рр. 1848, 1867, 1890 і 1910, прирікаючи їм свободу і дійсну рівноправність, але тих договорів ніколи не додержали та поза плечима Українців слюбували вірність Габсбургам за ціну поневолення українського народу.

3/ А вжеж діставши в свої руки військову окупацію Східної Галичини виявила Польща протягом трох років /1919-1922/ зовсім явно свою тенденцію: політичного, економічного і культурного винищення української більшости населення, поставивши Українців в стан “ex leх”, та прилюдно проголошуючи, що її не обовязують ніякі договори заключені з великими державами Антанти! Колиж так поступає Польща супроти великих і побідних держав Антанти, своїх творців і добродіїв, то що иншого як не загибель жде українське

населенне, колиби Польща дістала право суверена над Східною Галичиною?

II/ Прилучення Східної Галичини до Польщі, хоч би у формі найбільше свобідної федерації при несло б Галичині і всему українському народови необчислимі національні і політичні втрати, бо віднялоби галицькій землі: її місію бути піємонтом української політичної і культурної ідеї для консолідації великої України на Сході Європи.

I тут належить розважити:

1/ Коли київська держава упала під ударами монгольської навали, то галицько-володимирська держава стала осередком, довкола котрого кристалізувалося ціле державне життя українського народу /в XIII і XVI віках/. Тоді сягали галицькі границі до Чорного Моря і устя Дунаю.

2/ А коли відтак наслідком татарського лихоліття і польського гнету давна українська культура почала занепадати, то галицька земля була її одиноким захистом /XV і XVI віки/. Та коли українська козацька держава упала під заборолом Росії /XVII і XVIII віки/ та під гнетом диспотичної Росії устав там свобідний український рух, тоді весь політичний і культурний рух український перенісся до Галичини, де мимо польсько-австрійських перепон удержувався аж до часу світової війни.

3/ В Галичині зорганізувалась Західно-Українська /Галицька/ Републіка /1918 і 1919/, що була поміж усіма українськими організаціями державними на території України найсильніше і найліпше уладжена. Галицька українська армія числила до чверть мільона людей і перейшла /1919/ границі свого краю в числі понад сто тисяч людей, що здобули Київ, по одномісячних операціях воєнних. Східна Галичина виставила була в дійсности значно більшу армію як Велика Україна і разом.

А навіть тепер під страшною польською окупацією, Східна Галичина усіма силами бореться проти терору Польщі та основує між іншими: український тайний університет на місце загарбаного Поляками університету у Львові.

З сего виказується, що Східна Галичина є ядром України і одним з найактивніших елементів європейського Сходу. Та без державної незалежності булаби місія Східної Галичини на Сході зовсім неможлива, бо прилучена в якій небудь формі до Польщі, Східна Галичина тратить всяке значіння для відбудови Великої України і як польська імперіялістична авангарда буде зненавиджена українським народом, як горстка авантюристів, що з ославленням Петлюрою далися втягнути в сіти Польщі. То тоді Польща силою своєї державної переваги не допустить в Східній Галичині, з нею звязаній, до ніякої роботи для консолідації великої держави, але буде без пардону винищувати українське населення, щоби Східну Галичину дійсно перетворити у Східну Малопольщу.

III/ Вельми важним аргументом проти прилучування Східної Галичини до Польщі, в якій небудь формі, є так неминуча економічна руїна Галичини під Польщею.

Стан економічний Польщі є фатальний, бо вона не відбудовує промислу та оточена ворогами не має ринків збуту. Анархія у внутрішній політиці, марнотратне господарство фінансове і катастрофальний упадок польської валюти отсе застрашаючі умови великої руїни Польщі. А її політика заборччю мілітарна експлуатує безпощадно окуповані землі, з окрема Східну Галичину, та, що Східна Галичина при Польщі не тільки не зможе виконати призначеного їй завдання у економічній відбудові Сходу Європи, але й сама мусить дійти до остаточної економічної руїни.

І тоді Східна Галичина, що має сама про себе найкорисніші природні умовини до економічного розвою впаде в катастрофальний стан економічного занепаду, що є пригідний тільки для революційних потрясень і міжнародних конфліктів. А наше українське населення сего не хоче, а бажає волі, мира і праці у своїй державі.

З тих причин просить Українська Національна Рада Східної Галичини в ім'я національної справедливости, економічної відбудови і мира в Європі:

В сім моменті, коли польське правительство хоче Східній Галичині самовільно і проти волі значно переважаючої більшости населення накинати мниму автономію, зволять великі держави Антанти, як управнені суверени, на підставі предложення нашого з 30. квітня 1921, внесеного іменем більшости населення, приступити до вирішення державного становища Східної Галичини як незалежної держави свободних народів.

Відень, 26. серпня 1922.

Др. Євген Петрушевич
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Др. Кость Левицький
Уповновласнений Уряду для Справ Закордонних
Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Машинопис. Копія.

№ 92
**ПОВНОВАСТЬ ДЛЯ Д-РА КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО,
Д-РА СТЕПАНА ВИТВИЦЬКОГО
Й о. ЙОСАФАТА ЖАНА ПРЕДСТАВЛЯТИ
ГАЛИЦЬКУ РЕСПУБЛІКУ В ЛІЗІ НАЦІЙ**

28 серпня 1922 р.

П о в н о в л а с т ь

Отсим стверджується, що Панове: д-р Кость Левицький й Уповновласнений Уряду для Справ Закордонних Галицької Республіки, д-р Степан Витвицький Голова Делегації Галицької Республіки на Мирову Конференцію в Парижі та о. Йосафат Жан, референт Уряду для Справ Закордонних Галицької Республіки є уповноважені іменем Української Національної Ради Галицької Республіки заступати інтереси населення Східної Галичини перед Союзом Народів, його членами та представниками держав.

Відень, 28. серпня 1922.

Печатка

Е. Петрушевич
Президент Української Національної Ради
Галицької Республіки.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 322.
Машинопис. Оригінал.

№ 93

**ЗАПИТ В ІТАЛІЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ В СПРАВІ
БЕЗПРАВНОГО СУДІВНИЦТВА У СХІДНІЙ
ГАЛИЧИНІ ІМЕНЕМ ПОЛЬСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

28 серпня 1922 р.

Дня 28. серпня с. р. вніс посол С пар т а к о Ф а д ж а р і /Spartaco Fazzari/ – група Джоліттія – інтерпеляцію в італійським парламенти в справі справовання судівництва у Сх. Галичині в імені польської републики та конструювання на тій же території процесів о головну зраду, яка в дослівнум перекладі звучить:

“Запитую міністра для закордонних справ, щоби знати: чи італійське правительство є поінформоване, що польська держава виконує в часово мілітарно окупованій нею Східній Галичині судівництво в імени польської републики та що конструує проти горожан Сх. Галичини процеси о головну зраду;

чи італійське правительство має намір зрезигнувати з права суверенности, яке арт. 91 сан-жерменського трактату признає Італії разом з головними союзними і заприятненними державами, – і стати спільником постійного нехтовання Польщею арт. 92, – не інтервеніюючи в цілі усунення режіму, який представляє собою насильне нарушення міжнароднього права і глум з духа і тексту трактатів;

чи не уважає вказаним як раз під теперішню хвилю утвердити дійсно респектовання сан-жерменського трактату супроти кожного, хто думавби, або показавби, що вважає його мертвою буквою.

Жадається відповіді на письмі”.

№ 94
**КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ГАЗЕТИ
“УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР”:
“ДОВКОЛА СХІДНО-ГАЛИЦЬКОЇ СПРАВИ”**

Серпень 1922 р.

Три роки впевняли Поляки всіх і вся, що їм не пильно з вирішенням східно-галицької справи, бо, мовляв, “час працює за них”, бо того, що добув “польський меч”, ніяка сила в світі не зможе Полякам відібрати. Аж нараз — в четвертім повоєнним році — премієрови польської держави Новакови зробилося дуже “спішно” з полагодою галицької справи так, немовби вже “час не працював” для Польщі, або вищербилися мечі польського лицарства.

Що такого сталося, що те, що вчора було холодне, сьогодні аж до грани горяче?

Польща хоче в листопаді с. р. перевести вибори до варшавського сойму і то не тільки на території, яку мирові договори означили назвою польської республіки. Поляки хотілиб розтягнути ці вибори також на області, на яких Польща хвилево панує військовою силою та яких міждержавне положення ще не вирішене. До таких областей належить в першу чергу й головню Східна Галичина, яка міждержавно має свої границі і яка являється в цілім тому слова значінню міжнародньою проблемою.

Що инше, чогось хотіти, та зовсім инша справа — виконання того, “чого хочеться”. Польський сойм покравяв Східну Галичину на виборчі округи, польські партії лаються між собою за мандати у Східній Галичині так, немовби ся територія була другим польським “крулевством”, аж тут являється 9. с. м. у Пилсудского англійський посол у Варшаві й питає, яким правом Польща розтягає вибори до варшавського сойму також на Східну Галичину? Таж права суверена сього краю застерегла собі Антанта, таж Галичина до Польщі не належить, таж господарем сеї землі

український нарід! Можна уявити собі, яке вражінне зробив на горячі польські голови протест англійського посла.

Наслідком сього в польськiм правительствi настала метушня і переполох. Після довгих нарад Пілсудского з польським кабінетом рiшено дня 10 с. м. покликати до Варшави відомого “акушера” польсько-української згоди, б. цісарського намісника Галичини проф. М. Бобжинського, щоб він на спілку з ріжними Левенгерцами найшов рецепту на східно-галицьку недугу Польщі. Мовляв, треба придумати для Східної Галичини таку “штуку”, яка одури-лаб Антанту, затуманила Українців і дала Польщі змогу — хочаб і в пізнішiм речинці — перевести вибори до варшавського сойму у Східній Галичині. Очевидно, переведенне виборів у Східній Галичині змелоб на думку польських політиків східно-галицьку справу з міждержавної арени і зробилоб її хатньою польською справою.

Нище подаємо важніші вістки про заходи Поляків у східно-галицькій справі і про “саламаху”, яку виготовляють польські політичні кухарі у Варшаві. Розуміється, що український нарід сеї отруї не прийме, бо він до Польщі за ніяку ціну не хоче належати і, дасть Бог, належати не буде. Галицьке Правительство доложить зі свого боку всіх зусиль, щоби здемаскувати ляцькі замисли на міжнародній арені.

Протест англійського посла у Варшаві. Англійський посол інтервеніював дня 9. с. м. в начальника держави Пілсудского та в міністра закордонних справ Нарутовича в справі соймових виборів у Східній Галичині. Він щєраз звернув увагу польського правительства на те, що на основі відомої ухвали Найвищої Ради Східна Галичина є міждержавною справою і тому Польща не має ніякого права переводити у Східній Галичині виборів до польського сойму. Якби Польща важилася перевести вибори у Східній

Галичині, англійський посол загрозив, що Антанта витягне з того кроку Польщі всі послідовності (К. В.).

Новий польський прем'єр про Східну Галичину. Польський прем'єр Новак заявив представникам польської преси таке: “З уваги на важність та актуальність справи Східної Галичини запросив я найповажніших знавців для виготовлення проекту закону, що мав упорядкувати внутрішні справи воевідств з українською меншістю (?!). Я запросив до комісії проф. Михайла Бобжинського, проф. Шимона Ашкеназого, проф. Кашніцу, предсідника міста Львова Наймана, посла Гжендзельського, пос. Гавснера, Дра Левенгерца, Дра Годлевського і проф. Дра Льонгшампа. Проект, опрацьований сею комісією, перегляне рада міністрів, а після його затвердження буде він внесений до сойму як правительственный проект. Щодо чуток про скликання сойму на коротке засідання на 18 с. м., то я зовсім не висував такого проекту. Йду тепер на конференцію з маршалком сойму в справі скликання конституційної комісії і комісії для закордонних справ ще перед 18. с. м. Думаю, що ці комісії повинні відновити засідання з огляду на проект статуту для Східної Галичини, який має бути предложений з огляду на намірений виїзд міністра закордонних справ за границю, а також з огляду на конечність пересунення ізза технічних трудностей речинця виборів до сойму й сенату на кілька днів. Буду старатися, щоб се пересуненне було найкоротше, щоб вибори відбулися в осені, бо я рішучий противник відволікання виборів”.

Справа виборів до польського сойму. Чеська “Tribuna” подає, що виборів до польського сойму у Східній Галичині не буде. Лишуться колишні послы з часів старої Австрії. Тільки один Львів має вибирати послів уже тепер. “Chwila” знову подає, що Пілсудскі вважає конечним, щоб сойм полагодив ще тепер справу статуту для Східної Галичини, а вибори можна розписати щойно потім.

Думку Пілсудского про необхідність статуту для Східної Галичини, без якого не можна перевести виборів, поділяє теж і польське міністерство закордонних справ (“Земля і Воля”).

Поляки і Східна Галичина. Під сим заголовком приносить “Wiener Morgenzeitung” з 15. с. м. передову від свого варшавського кореспондента. В статі говориться про труднощі, які має Польща зі Східною Галичиною і обговорюється ширше проєкт територіяльної автономії, яку теперішнє варшавське правительство хотілоб накинути Східній Галичині. На основі правительственного проєкту Східна Галичина малаб бути окремою територією і бути з Польщею в подібнім звязку, як свого часу Австрія з Угорщиною. – Думка сфедерувати Східну Галичину з Польщею – се стара пісенька Франції. Подібні проєкти предкладано вже не раз Галицькому Правительству, одначе воно, спираючись на непохитну волю населення краю, не уступало й не уступить під ніякою умовою від нашого незрушимого й незмінного домагання: повного визволення й повної суверенности на своїй державній території.

Проєкт закону про Східну Галичину. Півофіціяльна “Agencja Wschodnia” повідомляє з Варшави: Проєкт закону про Східну Галичину після рішення польським соймом має становити частину конституції Польщі. Сей проєкт покликує до життя воевідську раду з двома секціями: українською і польською. Спільні справи будуть вирішуватися спільно обома секціями, національні – кожною секцією окремо. Проєкт заporučує рівноправність греко-кат. і римо-кат. церкви. Має бути утворений національний катастер, український і польський. При польським міністерстві освіти має бути український відділ з урядниками Українцями, а крім того в раді міністрів має постійно засідати один міністер Українець.

№ 95
**КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ГАЗЕТИ “УКРАЇНСЬКИЙ
ПРАПОР” ПРО ВИМОГИ УКРАЇНЦІВ БРАЗИЛІЇ
ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

Серпень 1922 р.

Бразилійські Українці в справі Східної Галичини.

Ми вже писали коротко, що дня 5. м. м. була делегація бразилійських Українців у представників бразилійського уряду, яким предложила меморіал у східно-галицькій справі. Про заходи бразилійських Українців одержуємо тепер отсі точніші інформації:

На Конгресі делегатів усіх українських кольоній Бразилії вибрано на внесенне проф. Петра Карманського, представника Галицького Правительства, делегацію, якаб з відповідним меморіалом поїхала до бразилійського правительства. З огляду на військову революту в Ріо і стан облоги треба було з виїздом здержатися і шойно 24.VII. виїхав наш делегат з депутацією, зложеною з о. Рафаїла Криницького Ч.С.В.В., Валентина Куца, вчителя, Наддніпрянця, Петра Мазуришина, промисловця та Івана Андрусевича, торгов. агента, до Куритиби. Дня 26. VII. була депутація у віце-президента федерального (центрального) парламенту дра Альфонсо Камарга, представила йому річ і він дав рекомендації далі. Дня 27.VII. прийняв нашу депутацію президент Парани Муньоз да Роша на півгодинній авдієнції. П. В. Куц зреферував йому справу і вручив відпис меморіалу. Від нього дістала депутація поручаючі письма до ріжних депутатів у Ріо. Дня 3.VIII. п. Куц зреферував справу секретареві міністерства закордонних справ і просив послухання у міністра для п. Карманського і для делегації.

Дня 5.VIII. прийняв міністер закордонних справ п. Карманського, який предложив йому грамоту свого

іменования, а п. Куц представив йому, чому Галицьке Правительство висилає сього представника до Бразилії. При сій нагоді п. Куц заявив, що українська кольонія у Бразилії ніколи не згодиться признавати польський консулят своїм представництвом.

Після того мала в міністра закордонних справ авдієнцію ціла делегація. Міністер вислухав з великим заінтересованнем меморіялу, який йому відчитано і став розпитувати й інфомуватися в нашій справі. Він заявив, що Бразилія зробить в нашій справі все, що буде в її силі, бо вона все стоїть по стороні угнетених. При кінці авдієнції передано йому копію меморіялу й оригінал його для вручення президентови. На пращанне заявив міністер нашій делегації, що пильно перестудіює нашу справу й обговорить її докладно з президентом.

Пізнійше була депутація в кількох послів у парламєнті, яким вручила копії меморіялу й відповідні брошури у французській мові та просила, щоб вони внесли в парламєнті відповідну інтерпеляцію в нашій справі. Посол д-р Л. Песоа обіцяв се зробити. Депутація ходила з кількома депутатами по ріжних столичних редакціях, де залишала копії меморіялу й давала інформації про галицьку справу. Майже у всіх газетах були менші або більші повідомлення про прийатте нашої делегації і про справу Східної Галичини.

Отся перша делегація бразилійських Українців перед бразилійськими властями має своє значінне. Піднести се треба тим більше, що бразилійська українська еміграція числить ледви 50—60 тисяч душ, до того вона рекрутується переважно з бувшої двірської служби, значить з найбіднійших, а тимсамим найменше свідомих людей.

№ 96
**НОТА ДЕЛЕГАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РАДИ ЛІЗИ НАЦІЙ ВІДНОСНО НЕВИКОНАННЯ
ПОЛЬСЬКОЮ ВЛАДОЮ ЇЇ РЕЗОЛЮЦІЇ
ВІД 27 ВЕРЕСНЯ 1921 р.**

6 вересня 1922 р.

До

Високоповажаних /Членів/ Делегатів
Союза Народів

В
Жене́ві.

На внесення канадійського делегата п. Догерті, поперте членом делегації Великої Британії п. Льордом Робертом Сесиль, ухвалив загальний збір Союзу Народів в Женеві: одногосно, резолюцією дня 27. вересня 1921, котрою висказав бажанне до великих держав антанти, щоби вони в можливо близькім часі приступили до вирішення державного становища Східної Галичини /по думці сан-жерменського мирового договору/.

В предложенім тепер звіті Ради Союзу Народів сказано, що Президія Ради Союзу Народів подала отсю резолюцію до відома великих держав антанти.

Але представники великих держав антанти досі не вирішили державного становища Східної Галичини, хоч на Міжнародній Конференції в Генуї, дня 10. мая 1922, самі признали, що справа Східної Галичини є міжнародною, та що її вирішення є незвичайно важне і нагле для удержання мира в Європі.

Тимчасом польська окупація у Східній Галичині, що триває там вже четвертий рік, є невиносима для українського населення сего краю. Вона перемінила сю міжнародню

територію в область неустаючих і безглядних переслідувань українського народу зі сторони Польщі.

А в останнім часі хоче Польща насилъно перевести у Східній Галичині вибори до варшавського сойму та проти волі українського населення самовільно накинути Східній Галичині якусь автономію, щоби таким способом неправдо анектувати сю територію для себе, – з очевидним порушенням мирових договорів, на котрих сторожі має стояти Союз Народів.

Тому український нарід Східної Галичини, що представляє переважаючу більшість всего населення сего краю, тяжко вижидає вирішення про державне становище Східної Галичини та, на підставі права самовизначення, домагається визнання Східної Галичини незалежною державою свобідних народів.

З отсих причин, Делегація Української Національної Ради Східної Галичини звертається до Високоповажаних Членів Союзу Народів з просьбою, щоби зволили еще раз звернути увагу великих держав антанти на конечну потребу чим скорійшого вирішення про державне становище Східної Галичини, по думці національної справедливості, – так в інтересі визволення українського народу зпід польської окупації, як також в інтересі мира на Сході Європи.

Женева, 6. вересня 1922.

За Делегацію Української Національної Ради
Східної Галичини:

д-р **Кость Левицький**, в. р.

д-р **Стефан Витвицький**, в. р.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Рукопис. Оригінал.

№ 97

**НОТА ДЕЛЕГАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РАДИ АСАМБЛЕЇ ЛІГИ НАЦІЙ З ПРОТЕСТОМ
ПРОТИ БЕЗПРАВНИХ ДІЙ ПОЛЬСЬКИХ
ОКУПАЦІЙНИХ ВЛАСТЕЙ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ**

10 вересня 1922 р.

До

Високого Збору Союзу Народів

в Женеві.

Дозволяємо собі просити про Високу охорону Союзу перед новим польським насильством у Східній Галичині.

І/ Як відомо Достойним Членам Союзу Народів, Східна Галичина на основі міжнародних договорів, окремою країною від Польщі. Після розпаду Австрії, Українці, уконституували в місяці жовтні 1918 р. у Східній Галичині незалежну державу, таксамо, як всі інші народи давньої австро-угорської монархії.

Проти так зреалізованого права самовизначення, Польща виступила війною. Мимо завзятого наступу свого противника, нова галицька держава здержувалась протягом 9-ти місяців, аж поки польські війська, при допомозі армії Галера, призначеної для боротьби з російськими большевиками, не заняли більшу часть галицької території.

Мирова Конференція, після двох спроб довести до заключення завішення оружя між обома воюючими сторонами, дозволила тоді своїм рішенням з 25. червня 1919, польським військам, окупувати Східну Галичину, постановляючи однак одночасно, що населення краю само вирішить остаточно питанне своєї політичної судьби. Наслідком того рішення, українське національне правительство і галицька армія, опустили Галичину, яку окупували в цілості польські війська.

Щоби вирішити тимчасово питання суверенності, договором в Сен-Жермен з 10. вересня 1919, арт. 91. постановлено, що суверенність над Східною Галичиною, переходить з Австрії на головні союзні держави. Зноваж договором в Севр з 10. серпня 1920, признано Східну Галичину окремою від Польщі територією.

Се правне становище Східної Галичини було стверджене двічі Союзом Народів, а саме: дня 23. лютого 1921, Рада Союзу Народів, наслідком українських домагань, заявила, що Польща є тільки військовим окупантом того краю, та що суверенність над ним належить до головних союзних держав; зноваж 27. вересня 1921, Високий Збір Союзу Народів, висловив однодушне бажання, щоби головні союзні держави в близькій будучности вирішили питання політичного становища Східної Галичини. Те рішення досі не наступило, а польська окупація воєнна продовжується далше.

II/ Нарушуючи ті постанови і мирові договори польське правительство безправно і проти волі українського народу, що творить 3/4 всего населення /74.4% Українців, 12.3% Жидів і 12,1% Поляків/ зарядило останнього місяця перевести у Східній Галичині в тім самім часі, що і в Польщі, вибори до польського сойму у Варшаві, так, немовби Східна Галичина була частиною польської держави.

Той розпорядок про польські вибори є ноторійний, бо польський закон виборчий, обіймаючий Східну Галичину, був оповіщений публично і він сам собою є нарушеннем суверенности головних союзних держав.

В той спосіб Польща хоче анектувати ту країну на 55.300 км² простору, заселену 5 і пів міліонами мешканців, так як вона се зробила з територією Вильни.

III/ Згаданим розпорядком Польща не тільки нарушує міжнародні договори, але насилує волю всего українського населення. Зібрані в дні 27. серпня 1922 р. у Львові представники всіх українських політичних партій в числі 250, основууючись на українськім домаганню неза-

висимости Східної Галичини, однодушно запротестували проти анексіоністичного замаху польського на територію Галичини таксамо, як проти безправного вище наведеного польського виборчого розпорядку і видали зазив до українського народу, щоби він здержався від голосовання. Ідентичні резолюції були прийняті членами Української Національної Ради остаючими в краю, яка є признана усім українським народом як його найвище представництво.

Наслідком польських виборчих приготувань, положення у Східній Галичині стає щораз більше грізним. Українське населення, загрожене польським пануванням у своїй екзистенції, було приневолене почати активну оборону, щоби назад добути свою незалежність. Кожного дня польська преса доносить про щораз то нові акти української самооборони проти польських окупаційних властей. Отся горожанська війна між українським населенням і польською окупаційною владою стала ще більш завзятою після видання розпорядку в справі польських парламентарних виборів у Східній Галичині.

Вкінці, польські анексіоністичні заходи супроти Східної Галичини, загрожують поважно вдержанню мира.

IV/ Польський розпорядок в справі виборів у Східній Галичині до варшавського союму є нарушенням права і мирових договорів.

З тих причин, Делегація Української Національної Ради Східної Галичини підносить торжественний протест проти того безправного акту і дозволяє собі просити, щоби Союз Народів зволив уділити своєї охорони для права і справедливости та зберегти нашу країну перед отсим новим польським насильством.

Женева, 10. вересня 1922.

В імени Делегації Української Національної Ради
Східної Галичини:

№ 98
ЛИСТ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ
НА МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ЛОНДОНІ
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
ЛЛОЙД ДЖОРДЖУ З ПРИВОДУ НЕЗАКОННИХ
ВИБОРІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

12 вересня 1922 р.

WEST UKRAINIAN DELEGATION
LONDON

Florence Hotel,
19, Lancaster Gate.
London.W.

September 12th 1922.

The Right Honourable David Lloyd George,
Prime Minister,
10, Downing Street
London

Dear Sir,

As I have had already the honour of bringing to your knowledge, the Polish Government are taking preparatory steps towards holding of legislative elections in Eastern Galicia [...] with the purpose of accomplishing in this manner the annexation of that country; at the same time they are preparing a so-called autonomy for Eastern Galicia as if that country formed part of the Polish Republic.

The whole Ukrainian population is opposed to that election and will not take part in it, neither will it accept any autonomy within the frontiers of Poland.

Expression to this uncompromising attitude of the Ukrainian population has been given by the Congress of all the

Ukrainian political parties held on August 26 and 27, this year, namely the Ukrainian National Democratic Party, the most important, the Radical and the Christian-Social Parties.

The Congresses of these parties were held separately the two latter ones, to wit: the Christian-Social and the Radical Parties have adopted en bloc the resolutions passed unanimously on August 26, last, by the 203 delegates of the National Democratic Party representing all the districts of Eastern Galicia.

Unfortunately, I am unable to bring to your knowledge the complete original text of the resolution concerning the election and the draft of the Polish autonomy, the respective passages having been censored in the Ukrainian paper "HROMADSKY WISTNYK" of August 31, last, and, through other channel not being still available I am only able to quote the summary of the said resolution as contained in the short communication just received from the President of the Congress. It contains an appeal of the representatives of the National Democratic Party to the Ukrainian population of Eastern Galicia enjoining it to abstain from the Polish elections to the Diet, and a declaration that the Ukrainian population of Eastern Galicia will not accept any autonomy within the frontiers of Poland. The same congress in another resolution urges the population further to support by all means, moral and economic, the secret Ukrainian University in Lemberg.

Finally, the last resolution is worded in the following terms:

"The Executive Committee of the National Democratic Party express their full confidence in the President of the Ukrainian National Council Dr. Eugen Petrouchewytch, as the sole legitimate representative of the will of the Ukrainian people in Eastern Galicia and are urging him to persevere

in his present attitude”. (As known, the Ukrainian National Council and its President together with the Government, re-claim complete independence of Eastern Galicia).

On August 27, last the aforesaid resolutions have been accepted en bloc by both, the Radical and the Christian - Social Parties.

Please accept Dear Sir, the assurances of my very high consideration,

I Remain,

Yours faithfully,

President West Ukrainian Delegation to the
Peace Conference.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 261.
Машинопис. Копія.

№ 99

НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ ПРО ОПІР УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ПОЛЬСЬКИМ ОКУПАНТАМ

*Не раніше 13 вересня 1922 р.**

Ваша Екселенціє!

Маю честь довести до відома Вашої Екселенції дальші акти української самооборони перед польським панованням в Східній Галичині, виконані в часі від 13. до 30. вересня 1922, оповіщені польською пресою.

І так:

І) В Дерневі, пов. Камінка Струмилова спалено врожай і будинки двох польських кольоністів; в Бойовичах, пов.

* Дата встановлена за змістом документа.

Мостиска спалено стодолу колоніста Мартина Шпільки; в Букачівцях, пов. Рогатин спалено стирти збіжа кольтоніста Нількова.

II) У Застінку-Баковицях, пов. Бібрка спалено майно польського дідича; так само у Звячолу, пов. Борщів; Слободі Золотій; пов. Бережани; у Тростянці, пов. Бучач; в Люблинці, пов. Чесанів; в Любіни Великім, пов. Городок Ягайлонський; у Фердинандівці, коло Ставчан; у Бартатові, пов. Городок Ягайлонський; у Вільці Росновській, в Ожомлі, у Жардові (повіт Яворів), в Хотіни (власність княгині Лосьової, повіт Калуш); в Тадані (власність Бартманського), в Нагірцях, в Сільці Беньковім, в Камінці Струмиловій, (власність Познанського), у Журатині, у Козлові, у Неслуховій (повіт Камінка Струмилова); у Підлісках, у Підбірцях, (повіт Львів); в Ляцькій Волі, (повіт Мостиска); у Болестратичах, в Яксманичах, у Бушковичах, у Машковичах, в Міринцях, в Девятниках, в Зеленці (повіт Перемишль); в Ліску Королівськім, в Роздворянах, у Глинянах, в Підгайчиках (повіт Перемишляни); в Кустині (повіт Радехів); у Журавці, в Любичі Королівській, в Єлінці коло Грабець, в Гуйчу, в Селищах, (повіт Рава-Руська); в Потоці (повіт Рогатин); в Переспях (власність Вінцентого Красінського), в Хороброві (власність графа Дідушицького), у Войславичах, в Радванцях (повіт Сокаль); в Семаківцях, у Викторові (власність графа Дідушицького), в Комарові (власність графа Дідушицького), в Угринові (повіт Станиславів); в Нежуховші, у Стриганцях, у Підгірцях, у Стрільковій (повіт Стрий); в Острові, в Курівцях, в Буцневі (повіт Тернопіль); у Будзанові, в Заславу, в Антонівцях, у Волиці, (повіт Тереховля); у Підгірцях, у Реклинцях, в Турипцях, в Деревні, (повіт Золочів); в Ізидорівці, в Боянові, (повіт Жидачів); в Антонові, (повіт Жовква).

III) В Долині, повіт Долина спалено майно польських адміністраційних функціонерів Юзефа Крумгольца, Кароля Мікульського, Міхала Халуцького, Гретиля; в Рибниках, повіт Бережани спалено польську школу;

IV) На лінії Львів – Підгайці коло Послухова вискочив поїзд з шин; 2) на лінії Розвадів – Львів вискочив поїзд з шин; 3) на лінії Львів – Самбір коло Оборощина ушкоджено шини; 4) на лінії Вигнанка – Іване Пусте коло Германівки вискочив поїзд з шин; 5) на лінії Калуш – Станиславів підложено динамітові петарди коло Боднарова; 6) на лінії Конюхів – Сколе – Стрий підложено під залізничні шини бомби; 7) під залізничну стацію в Стрию підложено 4 динамітові набої; 8) в Ставчанах коло Львова розбито віздову зворотницю саме в хвилі приїзду поїзду.

V) На лінії Любачів – Башня перетято телефонічні і телеграфічні дроти, та ушкоджено стовпи; 2) на лінії Зимна Вода – Мшана перервано і забрано телеграфічні дроти; 3) коло залізничної стації Суха – Воля перетято телеграфічні дроти; 4) на лінії Сапіжанка – Честинь перетято і забрано телеграфічні дроти; 5) на лінії Камінка – Струмилова Милятин зірвано телеграфічні та телефонічні дроти; 6) коло Желехова перетято телеграфічні дроти.

Прошу прийміть Ваша Ексцеленціє

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Машинопис. Копія.

№ 100
СТАТТЯ “ПОЛЬСЬКА НЕБЕЗПЕКА”
У ФРАНЦУЗЬКОМУ ДВОТИЖНЕВИКУ
“REVUE INTERNATIONALE”

15 вересня 1922 р.

Польська небезпека.

Revue Internationale, двотижневик, містить в числі з 15. вересня с. р. слідуочу статтю п. з .“Польська небезпека”:

Недавно тому покінчилася польська кабінетова криза, яка тривала довше, як два місяці. Своім довгим існуванням і розвитком, вона взяла рекорд у всіх досі відомих парламентарних кризах культурних держав. Доволі піднести, що майже місяць урядували поруч себе два польські кабінети: один Корфантія, покликаний соймом, другий Слівінського, покликаний начальником польської держави. Яка причина тих політичних трудностей, що їх переходить польська держава? Боротьба між так званою польською правицею і лівицею. В імя яких політичних принципів? На те історія останньої політичної кризи — ні жадної попередньої — не дала ніякої відповіді. Бо тих принципів не було. Відповідно старій польській традиції, причиною політичної боротьби в Польщі є й тепер панованне польського народу, непривичного до вдержання себе власними засобами і власною працею, над чужими землями. Минула польська політична криза — се один з симптомів хронічної кризи польської державности, якої основою є відсутність в Польщі всякого змислу для реальної дійсности. Відновлена, в інтересі мира, Польща стала постійною загрозою мира, наслідком своєї анексіоністичної

політики. Йдучи за міражами своєї минувшини, Польща мріє про експанзію – з одної сторони – по Балтійське, з другої по Чорне Море. Щоби зреалізувати сю мрію, Поляки вже нині займають мілітарно таку саму чужу непольську територію, як польська етнографічна область. Майже половину сеї чужої території займає Східна Галичина, яка правно не є частиною Польщі: та країна остає під військовою окупацією Польщі, а суверенність над нею належить головним союзним державам. З огляду на те, що головні союзні держави не виконують своєї влади над Східною Галичиною, а Польща є “беатус поосіденс”, вона уживає своєї мілітарної влади для екстермінації українського елемента, що може стати основою для створення справді сильної української держави, обіймаючої Галичину і давню російську Україну. Положення у Східній Галичині стає щораз грізнійше. Українське населення, загрожене у своїй екзистенції, особливо польською кольонізацією, хопилось самооборони. Майже що дня польські газети приносять вістки про спалені Українцями оселі польських кольоністів, висаджені у воздух мости і поїзди залізничі, спалені нафтові резервуари і убійства польських жандармів. До ще більшого розбурхання і так зревольтованого українського населення, причинюються два факти: процес, який має відбутися проти українського студента Федака і товаришів, обжалованого за атентат проти шефа польської держави, Пілсудського, виконаний у вересні минулого року. Товаришів Федака польський суд обжаловує за державну зраду проти польської республіки, хоч вони не є польськими горожанами, а Галичина не є частиною Польщі. Обжалованим грозить кара смерті. Дальшою причиною розбурханих політичних настроїв – се польські приготування до виборів

у Східній Галичині. Як відомо, польський сойм ухвалив перевести нові вибори до польського сойму у Варшаві; і також вибори наміряє перевести Польща у Східній Галичині, щоби тим чином доконати анексії того краю. Українське населення буде боротися перед тою новою польською мірою, противною міжнароднім постановам — всіма засобами. Хто відповідь за жертви і наслідки того польського насильства? Оставлювання Східної Галичини під польським володінням грозить поважно справі мира і збільшує хаос на європейським Сході. Підтримування польського організму державного, нездорового по приводу анексіоністичної політики Польщі, коштувало доволі Францію, і може її коштувати ще дороще. Ми вже раз вказували, які прислуги може віддати інтересам французької політики обмеження Польщі до її етнографічних границь і створення незалежної галицької держави. Ми повернемо ще до сего питання, коли буде потреба.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Машинопис. Переклад з французької мови.

№ 101
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ Д-РА СТЕПАНА
ВИТВИЦЬКОГО УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ
ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ
В ЛІЗІ НАЦІЙ

18 вересня 1922 р.

Женева, 18. вересня
1922.

До
Високоповажаного пана
Др. Костя Левицького
Уповновласненого Уряду ЗУНР
для справ закордонних

у
Відні.

Вчера був я у Канадійської Делегації, щоби їй ще раз вияснити і умотивувати наше прохання; відповіли - що в перших днях сього тижня відповідно догідній хвилі поставлять бажане нами внесенне.

І справді сьогодні було відчитане внесенне Канадійської Делегації (зараз з самого початку засідання),- що вона домагається, аби збір Союзу Народів вдруге ухвалив під адресою головних союзних правительств свою резолюцію з 27. вересня м. р. в справі Східної Галичини. Внесенне відослано до комісії ініціативи, щоби вона рішила, чи його поставити на дневнім порядку. Сим разом справа трудніща тому, ще внесенне зголошено поза дискусією над звітом Генерального Секретаріяту, куди воно належало. Тому треба виказати “виїмкові обставини”, які вимагають його поставлення на дневнім порядку.

Ще в часі нинішнього засідання лорд Роберт Сесіль переказав через англійських делегатів, що бажавби мене

бачити. Я зладив йому коротке письмо про “згадані і виїмкові обставини” і доручив його в часі нинішньої з ним розмови. Льорд Роберт вважав наведені мною обставини вистарчаючими для того, щоби внесенне удержалось. В письмі згадано: про поставленне нашої країни поза правом, про кольонізацію сконстантовану Л. Джорджем у йогож відповіді на одну з минулорічних інтерпеляцій льорда Роберта, про виключенне Українців від університетських студій, про намірені польські вибори, про українську сомооборонну акцію та про небезпеку, яка грозить мирови наслідком невирішення нашого питання, ще признано конференцією в Генуї і її рішеннями дотично Галичини.

Сьогодні говорив я теж з делегатами Фінляндії і Угучау, які є членами комісії ініціятиви, обіцяли віднестися прихильно до канадійського внесення; крім них і льорда Роберта до згаданаї комісії входять ще делегати: бельгійський (Нумано) і румунський.

З генерального секретаріяту Союзу Народів одержав я нині письмо підписано Drummond'om, що наші прошення адресовані до Ради і Збору СН переказано Конференції Амбасадорів, покликуючись на рішення Ради С.Н. з 24. лютого 1921.

Француська делегація письмом адресованим до “Делегації У.Н.Ради Сх. Галичини” повідомляє, що прийме нас завтра о год. 11. ранком її іменем її-ж генеральний секретар, бо “Bourgeois бо недужий”.

Не маю часу, щоби зладити собі копію сього листа, тому прошу веліти ласкаво зладити її в бюрі Уряду.

Прощу прийняти заяву моєї високої пошани.

Др. Стефан Витвицький
Голова Делегації ЗУНР
на Мирову Конференцію.

№ 102

**ПОДАННЯ ШОСТОГО КОМІТЕТУ III-ї АСАМБЛЕЇ
ЛІГИ НАЦІЙ «СТАНОВИЩЕ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ»**

Не раніше 19 вересня 1922 р.

A.100.1922 VII**Third Assembly of the League of Nations.****STATUS OF EASTERN GALICIA**

Report submitted to the Assembly by the Sixth Committee.

Chairman: Jonkheer J. Loudon

Rapporteur: M. Lepointe.

At its meeting on September 19th, 1922, the Assembly of the League of Nations, in accordance with the suggestion of the Agenda Committee, referred to the Sixth Committee, for Consideration, the following proposal submitted by the Hon. William Stevens Fielding, Canadian Delegate:

“The Assembly of the League of Nations renews its wish, expressed in the resolution adopted by the second Assembly on September 27th, 1921, that the Council of the League draw the attention of the Principal Allied and Associated Powers to the desirability of determining at an early date the status of Eastern Galicia.”

At its meeting on September 20th, 1922, the Sixth Committee heard the views of M. Lapointe, Canadian Delegate, and M. Askenazy, Polish Representative, in support of this proposal. The Committee agreed that the position of the problem of Eastern Galicia had not changed since the resolution on this matter adopted by the second Assembly of the League of Nations at its meeting on September 27th, 1921.

The Committee unanimously decided to recommend that the third Assembly adopt the following resolution:

“The Assembly of the League of Nations renews its wish, expressed in the resolution adopted by the second Assembly

on September 27th, 1921, that the Council of the League draw the attention of the Principal Allied and Associated Powers to the desirability of determining at an early date the status of Eastern Galicia.”

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313. Машинопис. Копія.

№ 103
УРЯДОВА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ПРЕСИ
“НАША ДЕЛЕГАЦІЯ ПЕРЕД СОЮЗОМ НАРОДІВ”

20 вересня 1922 р.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 20 ВЕРЕСНЯ 1922
Ч. 851 ПРИЛ.

Наша делегація перед Союзом Народів.

Як ми вже доносили дня 29. серпня с. р. виїхала Делегація Галицького Уряду, зложена з пп. д-ра Костя Левицького, д-ра Степана Витвицького, п. о. Йосафата Жана до Женеви, з приводу третьої з черги сесії Союзу Народів.

Перший раз стрінувся наш уряд зі Союзом Народів в 1920 р., в часі першої сесії Союзу Народів, якій проводив тоді Бельгієць Гіманс. До нього звернулася наша делегація в дні 4. грудня 1920 під проводом през. Д-ра Євгена Петрушевича. Президент Гіманс поставив її на деннім порядку Ради Союзу Народів, котра на своїм засіданню в Парижі в дні 23. лютого 1921 р. ствердила, що Сх. Галичина не належить до Польщі, бо Польща є тільки тимчасовим окупантом сеї території та звернула увагу головних держав Антанти на потребу вирішення державного становища сеї території по думці арт. 91 сан-жерменського мирного договору.

Другий раз стрінулась делегація нашого уряду в часі другої сесії Союзу Народів в Женеві в вересні 1921 р., якій проводив делегат Голяндії д-р Кернебек. Тоді на пропозицію делегата Канади, міністра Догерті, рішив повний збір Союзу Народів однодушною резолюцією з 27. вересня 1921 р., висказати бажання до головних держав Антанти, щоби вони приступили в близькім часі до вирішення державного становища Сх. Галичини.

Але представники великих держав Антанти не вирішили сеї справи, хоч на міжнародній конференції в Генуї в дні 10. мая 1920 р., самі признали, що справа Сх. Галичини є міжнародною, та що її вирішення є незвичайно важне й нагле для удержання мира в Європі.

А між тим в останнім часі Польща намагається насильно перевести у Сх. Галичини вибори до варшавського сойму та проти волі українського населення самовільно накинути Сх. Галичині, якусь карикатуру автономії, щоби таким безправним способом, анексувати сю територію для себе з очевидним порушенням мирових договорів, на котрих стороні повинен в першу чергу стояти Союз Народів.

Тому делегація нашого уряду, пораз третій, на отсій третій сесії Союзу Народів, звернула ся іменем українського населення, як переважаючої більшості всего населення Сх. Галичини до Союзу Народів з домаганням, щоби отся найвисша міжнародна інстанція, еще раз звернула увагу головних держав Антанти на конечну потребу чим скорійшого вирішення державного становища Сх. Галичини, по думці національної справедливости.

Виконуючи однодушне домагання українського народу Галицької землі, делегація Галицького уряду передовсім вручила своє представлення в сій справі дня 6. вересня с. р. усім делегатам (членам) Союзу Народів, щоби їм пригадати потребу негайного вирішення нашої справи на основі права самовизначення.

Відтак, дня 8. вересня с. р. внесла наша делегація представлення до Ради Союзу Народів з домаганням, щоби вона в послідовности своєї постанови з 23. лютого 1921 р. висказала свій добросуд (опінію), що Польща не має права переводити у Сх. Галичині виборів до варшавського союму. Наслідом отсего представлення президент Ради Союзу Народів делегат Бразилії Ексц. Да Гама представив сю справу на засіданню Ради Союзу Народів, дня 13. вересня с. р. з прихильним внеском супроти домагання нашої делегації. Про спосіб висказання свого становища головним державам Антанти, Рада Союзу Народів якраз застановляється. —

Вкінці внесла наша делегація представлення до повного збору Союзу Народів дня 10. вересня с. р. на руки президента повного збору Союзу Народів делегата Чіле, Е. Едвардса, тобто повний збір заняв становище супроти невиносимих обставин, спричинених довготривалою польською окупацією у Сх. Галичині. На те поставив голова делегації Канади міністер Фільдінг формальний внесок, дня 18 вересня с. р., щоби повний збір Союзу Народів в імя національної справедливости, поновлюючи минулорічну свою ухвалу, звернув увагу головних держав Антанти на потребу й доцільність негайного вирішення державного становища Сх. Галичини. —

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315.
Рукопис. Оригінал.

№ 104

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ
РЕСПУБЛІКИ В КАНАДІ: «ДО УКРАЇНСЬКОГО
ГРОМАДЯНСТВА В КАНАДІ»***20 вересня 1922 р.*

На основі рішення Президента Галицької Української Національної Ради з дня 16. серпня 1922, ч. 386, І. – 21–1922 р. розписано на Канаду в цілі здобуття і закріплення незалежності Галицької Держави ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ, – якої висота виносить п'ятдесят тисяч доларів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ СЕЇ ПОЗИЧКИ ПОРУЧЕНО ПРЕДСТАВНИЦТВУ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ (ГАЛИЦЬКОЇ) НАРОДНОЇ РЕПУБЛІКИ В КАНАДІ. – ХТО ХОЧЕ ПІДПИСАТИ ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ, НЕХАЙ ПЕРЕШЛЕ ВІДПОВІДНУ КВОТУ ЧЕРЕЗ ПОЧТОВИЙ “МОНІ ОРДЕР” АБО “ЕКСПРЕС МОНІ ОРДЕР”, АБО В РЕГІСТРОВАНІМ ЛИСТІ ДО ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА ПОДАСТЬ СВОЄ ІМ'Я Й ТОЧНУ АДРЕСУ. ПО ОДЕРЖАННЮ ГОТІВКИ ПЕРЕШЛЕТЬСЯ ЙОМУ ЗАРАЗ ТИМЧАСОВИЙ ДОВЖНИЙ ЗАПИС.

ХТО БУДЕ У ВІННІПЕГУ, МОЖЕ ПІДПИСАТИ ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ В ПРЕДСТАВНИЦТВІ, ДЕ ПО ЗЛОЖЕННЮ ГОТІВКИ ВИДАСТЬСЯ ЙОМУ ТИМЧАСОВИЙ ДОВЖНИЙ ЗАПИС.

Проситься Шановне Українське Громадянство скликати негайно в своїх місцевостях наради в справі Позички Національної Оборони та закладати комітети для переведення збірки на позичку. – За всіма інформаціями і порадами в тих справах належить звертатися до Представництва.

За представництво Західно-Української,
Галицької, Республіки в Канаді

Др. Осип Назарук.

Representative of Western Ukraine, Galicia, in Canada
247 Manitoba Ave., Winnipeg, Man., Canada, Sta. B.

Канадійський українець. – 1922. – 20 вересня.

№ 105
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ
СТЕПАНА ВИТВИЦЬКОГО З ЖЕНЕВИ
УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО ПРОВЕДЕНУ РОБОТУ В ЛІЗІ НАЦІЙ

22 вересня 1922 р.

Женева д: 22. вересня 1922.

До Високоповажаного Пана
Др. Костя Левицького
Уповновласненого Уряду ЗУНР
Для справ закордонних

у
Відні

Внесенне поставлене канадійським делегатом на зборі
С. Н. 18. с. м. звучить:

“Збір Союзу Народів поновляє бажанне висловлене другим зібранням в йогож резолюції в 27. вересня 1921, щоби Рада Союзу Народів звернула увагу Головних Союзних і Заприязнених Держав на потребу рішення в близькій будучности про правне становище Східної Галичини”.

Внесенне те було в дни 19. с. м. признане комісією ініціативи як формально допустиме і слідуячого дня вже було предметом дискусії комісії політичної. Перед тою дискусією я вспів ще просити о підтриманне внесення: делегацію французьку, італійського делегата Ferragio (крім того написав листа до Imperiali), Мону, Нарушевича (литовського делегата), — Усуского, грецького делегата Френтуліса і японського Матсуду.

В заступстві Fielding'a мотивував на комісії політичній його внесенне Lapointe, вказуючи на те, що ідентична

майже резолюція була ухвалена Союзом Народів минулого року та що обі сторони: представники Польщі і Східної Галичини домагаються скорої розв'язки галицького питання, що вкінці ті обставини, які промовляли за прискоренням тої розв'язки минулого року, вимагають того у ще більшій мірі тепер.

Польський делегат Ашкеназе, який весь час вештався по салі й шукав опонента серед деяких членів Комісії, заявився сам за прийняттям внесення, подаючи до відома зібраних, що Польща предложила Союзним Правительством – мовляв – дуже великодушний проєкт автономії для Східної Галичини, котрим запевнюється всім народам заселюючим край повну рівність і свободу; сей то проєкт – промовляв далі п. делегат Ашкеназе – предложила Польща Союзним правительством, він є предметом виміни думок між інтересованими правительствами і треба сподіватися недалекої розв'язки проблеми. Оповідання п. Ашкенази про польський проєкт автономії зустрілось з усміхом у деяких членів Комісії м. и. у лорда Роберта.

Після п. Ашкенази забрав голос литовський делегат Сідзікаускас, щоби висловити симпатії Литовців для визвольних змагань нашого народу, що важко терпить під польським гнетом – і побажати, щоб представники Сх. Галичини як свобідної держави засіли небавом в Союзі Народів.

Тут ображений п. Ашкенази став нарікати, що литовська делегація шукає всякої нагоди, щоби накинутись на Польщу.

На те відповів литовський представник, що його цілю не було атакувати Польщу, він бажав тільки стати в обороні високих змагань українського народу за державну незалежність, – змагань – які так добре розуміє недавно визволена Литва.

Після того дискусію замкнено й внесення пройшло одноголосно.

Сьогодні його ухвалив теж одногосно повний Збір Союзу Народів.

Basler Nachrichten на основі нашого комунікату пресового згадують про невиносимий польський режим в Сх. Галичині та про необхідність покласти край теперішньому положенню в нашій країні, — теж саме менш більш обіцяв написати кореспондент ...; кореспондент Exchange Telegraph переслав своїй агенції на основі згаданого комунікату депешу про видвигненне гал. питання перед Союзом Народів з поясненням дійсного положення в краю по приводу польської окупації; редакторами Daily News я доставив матеріали потрібні і він сьогодні вислав до свого журналу довшу статтю. Ди Vochet обіцяв говорити зі мною сьогодні в справі статі в Journal de Geneve і не прийшов на умовлену стрічу. Спробою вишукати його завтра. Маю ще відвідати льорда Роберта і канадійця (їм вже подякував), які обіцяли в понеділок дати мені інформації так потрібні.

Приїду 26. с. м., або 27.

Прошу приймати слова моєї високої пошани.

Др. Степан Витвицький
Голова Делегації ЗУНР
На Мирову Конференцію.

П.С. В прилозі пересилаю пропозицію комісії політичної (А. 100, 1922.VII) в якомушибочно подано, що внесення Fielding'a поставлене на зборі Союзу Народів в дні 19. см. (замість 18 см.).

Після написання цього листа я сьогодні вечером стрінувся з Du Vochet ; він напише в однім з найближчих чисел статтю про Галичину, для якої маю зладити йому загальний начерк.

Доповняючи відомість про нинішню резолюцію Збору слід додати, що Lapointe реферує (на зборі) представлення комісії політичної зазначив: — до обі сторони (себто ми й Польща) домагаються скорого рішення, хоч

вони ріжняться між собою, що до способів, потрібних для розв'язки питання.

Нині почав я розмову з одним вищим урядовцем в Duai d'Orsay, що є в курсі діла — завтра маю її докінчити. Від него і з інших жерел одержав нині кілька цінних вісток.

Тов. Микетея прошу, щоб був ласкав замовити для мене хату на Лявдонгассе 44 і вислати когось на залізницю, щоб поміг мені забрати річи.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 319. Машинопис. Копія.

№ 106

ПОВІДОМЛЕННЯ В ГАЗЕТІ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” ПРО АУДІЄНЦІЮ УКРАЇНЦІВ БРАЗИЛІЇ У ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛІКИ

23 вересня 1922 р.

“Праця” з 10. серпня повідомляє:

Першу делегацію Українців у Бразилії прийняв на авдієнції в Рійо де Жанейро президент републики й міністри в суботу 5. серпня с. р.

Український зїзд в Дорізоні, який відбувся в днях 7—9 липня, вирішив вислати делегацію до президента стану в Куритибі й до президента републики в Рійо. В склад делегації увійшли: Впр. о. Рафаїл Криницький, п. В. Куц, п. П. Мазуришин, п. Іван Андрусевич. Дня 5. с. м. делегацію прийняв вельми прихильно президент і його міністри. Українська делегація вручила письмо, в котрім вичислено всі гаразди, які переживає український нарід у Східній Галичині під несправедливим польським панованнем. Письмо було підписане делегатами всіх українських осель в Парани і С. Катарини.

Український прапор. — 1922. — 23 верес.

№ 107

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В ГАЗЕТИ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” З ПРИВОДУ ВІДГУКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ПРЕСИ ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ*23 вересня 1922 р.***Галицька небезпека.**

В англійським політичним тижненику “Outlook” із 26. серпня с. р. містить відомий англійський публіцист Valentine O’Hara п. з. “Галицька небезпека” отсю статю:

“Найкращі приятелі Польщі, до яких я причислюю і себе, мають причини лякатися для неї найгірших можливостей, коли вірити останнім новинам зі Східної Галичини. Найбільша небезпека з приводу польської експанзії поза її етнографічні границі грозить тепер не так з боку Литви або Горішнього Шлеська, як з боку Східної Галичини. Погляди д-ра Степана Витвицького, голови галицької української делегації на мирову конференцію, який тепер перебуває в Лондоні, заслугоують саме тепер на увагу. На його думку Польща, відновлена в інтересі мира, створює якнайбільші перешкоди для досягнення тої цілі. Йдучи за гріхами своєї минувшини, Польща далі мріє про експанзію від Балтійського до Чорного моря і задля зреалізованя своїх мрій вона окупувала мілітарно територію, рівну етнографічній Польщі; половину тої території творить Східна Галичина, заселена Українцями, що могла би стати завязком могутчої держави. Яка є ціль – питає д-р Витвицький – у вдержуванню польського пановання над тою непольською землею? Се безсильна, безвиглядна політика. Така політика змагає хіба до того, щоби спричинити спільну акцію Росії й України проти Польщі. Тепер нема питання про злуку Східної Галичини з російською Україною большевиків.

Як довго Польща переступає свої етнографічні границі, так довго не буде мира в Європі. Створення незалежної української держави є наглою konieczністю. Воно усуне одну з головних причин російсько-польського конфлікту, здержить большевицьку пропаганду в тій частині Європи і сконсолідує Польщу політично й економічно”.

У виданні тогож самого англійського журналу з 2. вересня с. р. О’Нага містить другу статтю про Східну Галичину, в якій пише:

“Я бажавби додати декілька інформаційних уваг до мого листа з останнього тижня про Східну Галичину.

Українське населення Східної Галичини є дуже схвилюване саме тепер двома справами: 1. Процесом українського студента Федака, обжалованого за атентат проти Пилсудського, виконаний минулого року, у вересні. 2. Польський сойм ухвалив резолюцію в справі розписання виборів у Східній Галичині з наміром розв’язати ту проблему так, як Польща розв’язала питання Вільна.

Щодо поширеного погляду, що Польщі треба дати хвилево вільну руку у Східній Галичині, щоб дати їй змогу сконсолідуватись економічно й забезпечити торг для виробів англійського промислу, – то теперішнє положення є проти того. Так довго, як Польща вдержує своє пановання над землями, положеними поза її етнографічними межами, є неможливе нормальне економічне життя Польщі з приводу неминучого революційного руху на тих землях та постійної грози війни між Польщею і Росією та Україною за Східну Галичину. Разом з тим польське пановання у Східній Галичині є шкідливе господарським інтересам, бо воно рівняється поширенню недуги в хорім організмі, яке мусить привести за собою на Європу значно більшу політичну й економічну катастрофу, як ми досі колинебудь бачили.

Якби допустити, що господарські інтереси Англії скористалиб щонебудь на зносінах а такою ненормальною

державою, то ті хвиливі користи булиби скоро знівечені економічними втратами, спричиненими європейською заверуюхою, яка мусілаби прийти після польської анексіоністичної політики. Звертаю увагу на ті погляди д-ра Витвицького”.

Рана на організмі Європи.

Англійський журнал “Reconstruction”, орган відомого англійського економіста Keynes-а присвячений справі економічної відбудови Європи, пише про Східну Галичину ось що:

“Положення у Східній Галичині стає щораз грізнійше. Поляки, хоч є тільки мандатарями Антанти, трактують ту країну так, немовби вона була польською провінцією. Українські патріоти живуть на вигнанню, по найбільшій часті у Відні. Вони мали надію, що з приводу генуейської конференції головні союзні держави приступлять до остаточного вирішення галицької справи, яка лишилася неполагодженою після договору в Севрі. Одначе Поляки при допомозі Франції перешкодили видвиженню тої справи. Тимчасом щораз більші поступи робить польська колонізація, місце українських селян займають польські кольоністи. Таким способом Поляки сподіються випередити рішення союзних держав, полонізуючи вже наперед Галичину. Колиб до того Польща спробувала рекрутувати жовнірів у Східній Галичині, то певно прийшлоб до повстання населення. Східна Галичина, так само як Македонія, є розятреною раною на організмі Європи й новий польський преміер проф. Новак, з покликання бактеріолог, силкується усунути небезпеку прокази”.

Український прапор. – 1922. – 23 верес.

№ 108
**ПОСОЛЬСЬКИЙ ЗАПИТ В ЮГОСЛАВСЬКОМУ
ПАРЛАМЕНТІ ЩОДО СХІДНОГАЛИЦЬКОЇ
СПРАВИ**

23 вересня 1922 р.

Посол Др. Янко Шімрак вніс до міністра закордонних справ Д-ра Момчіля Нінчіча в югославянським парламенти дня 13. вересня 1922 отсю інтерпеляцію:

“В нашій державі живе коло 40.000 Українців. Вони прийшли до нашого краю перед десятками років і в більшості стали нашими горожанами з пасивним і активним виборчим правом. Консуляти польської республіки на нашій території настоюють на тім, що сі переселенці являються горожанами польської республіки, хоча одна частина сих переселенців прийшла з Підкарпатської Руси, яка є частиною чехо-словацької республіки, а інші з території, яка на основі рішення Союзу Народів з 23.ІІ. 1921 і по думці 91. арт. Сен-жерменського договору є визнана самостійною територією Східно-Галицької Республіки і яку Поляки насильно окупували. Союз Народів не виступив проти сеї окупації з військовою інтервенцією, але вдруге заявив, що військова окупація в нічім не змінила його первісного рішення про організацію самостійної Східної Галичини, яка має вже свої границі.

Польські консуляти по вказівкам польського посольства в Білгороді не лише не здрігаються перед твердженням, що згадані Українці є польськими горожанами, але почали ще й іншим способом непокоїти спокійних українських селян.

Наслідком того буває, що наші поліційні влади домагаються від сих бідолашніх переселенців, які не мають ніяких відношень до польської республіки, щоб вони за дорогі гроші брали потрібні на побут документи з польсь-

ких консулятів. В деяких місцевостях наші урядовці почали лякати їх ще тим, що вони мусять служити в польській армії.

Посольство польської республіки в Білгороді й польські консуляти своїми невмісними інтервенціями ставлять перепони приїздови Українців зі Східної Галичини на нашу територію з боязни, щоб вони не відкрили дійсного стану річей у Східній Галичині під польською окупацією. І так Др. Кость Левицький, міністр закорд. справ Східно-Галицької Республіки, що від 40 літ проводить українському народови Східної Галичини, що відомий як один з перших парламентаристів у середущій Європі і який має дипломатичні візи Англії, Франції, Італії і т. д., звернувся по візо в наше посольство у Відні, щоб міг приїхати до нашої держави. Югославянський посол у Відні Г. Поповіч заявив, що запитає в сій справі наше міністерство закордонних справ у Білгороді. Тимчасом звідси не надійшла ніяка відповідь. І так сьому поважному політикови й великому приятелеви нашого народу зроблено прикру кривду.

Тому, що югославянський нарід має якнайбільші симпатії для нещасного українського народу у Східній Галичині, що так страшно терпить під ярмом польського імперіялізму, тому, що ми не можемо дозволити, щоб польські консуляти мішалися в наші чисто внутрішні справи, питаю Вас, Пане Міністре:

1. Чи Ви схильні заборонити консулятам польської республіки переслідувати мирних Українців на нашій території?

2. Чи Ви схильні дати приказ підчиненим Вам органам, щоб у будучині не видавали ніяких заборон у справі приїзду горожан з території Східної Галичини на нашу територію?

№ 109
УРЯДОВЕ КОМЮНІКЕ ДЛЯ ПРЕСИ:
“СТАНОВИЩЕ ЛІГИ НАЦІЙ
В СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ”

26 вересня 1922 р.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 26 ВЕРЕСНЯ 1922
Ч. 869 ПРИЛ.

Становище Союзу Народів
в справі Східної Галичини.

Внесенне, поставлене головою делегації Канади, міністром Фільдінгом, на третім зборі Союзу Народів у Женеві в дні 18. вересня с. р., звучить: “Збір Союзу Народів поновлює бажанне, висловлене другим збором в його резолюції з 27. вересня 1921 р., щоб Рада Союзу Народів звернула увагу головних держав коаліції на потребу вирішення в близькій будучности державного становища Східної Галичини.”

Отее внесенне признала 19. с. м. комісія ініціативи формально допустимим і вже слідуючого дня, себто 20. с. м. було воно предметом дискусії комісії політичної.

В заступстві внескодавця, міністра Фільдінга, узасаднював се внесенне на тій комісії другий делегат Канади, п. Ляпоент, вказуючи на те, що майже ідентичну резолюцію ухвалив Союз Народів минулого року та що обі сторони: представники Східної Галичини і представники Польщі домагаються скорої розвязки галицького питання та зазначив, що ті обставини, які промовляли за прискореннем тої розвязки минулого року, в іще більшій мірі вимагають тепер того рішення.

Польський делегат п. Ашкенази шукав безуспішно за опонентами серед деяких членів комісії, а коли їх не найшов, заявився сам за прийняття внесення. Він подав до відома зібраним, що Польща предложила союзним правительством — мовляв — великодушний проект автономії для Східної Галичини, котрим запевнюється всім народам, заселяючим сей край, рівність і свободу (?) та що сей проект є предметом виміни думок між інтересованими правительствами й тому треба сподіватися недалекої розв'язки сеї справи. Оповідання п. Ашкеназо-го про польський проект автономії зустрілося з усміхом деяких членів комісії.

Після п. Ашкенази промовив литовський делегат п. Сіддікавскас, щоб висловити симпатії литовського народу для визвольних змагань українського народу, що тяжко терпить під польським гнетом та побажати, щоби представники Східної Галичини як незалежної держави небавом засіли в Союзі Народів.

Тоді подразнений п. Ашкенази став дорікати, що литовська делегація шукає всякої нагоди, щоб накинутися на Польщу.

На те відповів згаданий литовський представник, що його наміром не було атакувати Польщі; він бажав тільки станути в обороні високих змагань українського народу за державну незалежність, — змагань, які так добре розуміє недавно визволена Литва.

Після того замкнено дискусію, — і внесення прийнято Комісією одноголосно.

На повнім зборі Союзу Народів з 22. с. м. був референ-том сього внесення п. Ляпоент. Предкладаючи рішення комісії політичної, зазначив він ще раз, що обі сторони, себто представники Східної Галичини й Польщі, домагаються скорого вирішення, хоч вони ріжняться між собою що-до способу розв'язки сього питання.

По сім рефераті повний збір Союзу Народів прийняв од-ноголосно предложену комісією політичною резолюцію, яка звучить у французьким тексті: “L’Assemblée de la Société des Nations renouvelle le voeu exprimé par la deuxième Assemblée, dans sa résolution du 27 Septembre 1921, tendant à se que le Conseil de la Société attire l’attention des principales Puissances alliées et associées, sur l’opportunité de régler à une date prochaine, la situation juridique de la Galicie Orientale.”

Так знов виступила справа Східної Галичини на черзі нарад Союзу Народів, який виразно вказав головним державам Антанти на конечну потребу негайного вирішення нашої справи.

На сій основі належить сподіватися, що Найвища Рада як покликане міжнародне тіло виконає своє право й обовязок та в ім’я національної справедливости вирішить державне становище нашої тіснійшої Батьківщини.

26/9 1922

Підпис нерозбірливий

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 315.
Рукопис. Оригінал.

№ 110
НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
РАДІ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ У ПАРИЖІ
В СПРАВІ НЕГАЙНОГО СПРАВЕДЛИВОГО
ВИРІШЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ*

28 вересня 1922 р.

Президія
Української Національної Ради
Східної Галичини,

в справі конечної потреби:
негайного вирішення державного
становища Східної Галичини.

До

Конференції Амбасадорів

в

П а р и ж і .

Президія Української Національної Ради Східної Галичини вважає своїм обов'язком звернути ласкаву увагу Конференції Амбасадорів на незвичайно критичні обставини, в яких знаходиться Східна Галичина під окупацією Польщі – в теперішнім моменті:

1/ Польське правительство розписало вибори до польського сойму і польського сенату у Варшаві, що мають розпочатися в дні 5. падолиста с. р. Отсі вибори розписало польське правительство не тільки на просторі польської держави, але також на території Східної Галичини, що на підставі мирових договорів, заключених в Сан-Жермен

* Оригінал ноти зберігається в архіві УКУ, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 309.

і Севр – не належить до Польщі, а лежить поза границями польської держави.

2/ А в останніх днях предложило польське правительство польському соймови у Варшаві до ухвалення проєкт мнимої автономії для східно-галицьких воєвідств, щоби самовільно накинути Східній Галичині польську державну організацію і таким безправним актом анектувати Східну Галичину до польської держави і поставити компетентне міжнародне тіло перед факт доконаний, – що нарушує суверенні права головних держав антанти, запоручені артикулом 91. сан-жерменського мирового договору, як також противиться виразно заявленій волі населення.

3/ Проти отсих державних замахів Польщі як військового окупанта на окрему міжнародню територію Східної Галичини, внесла президія Української Національної ради Східної Галичини: протести з дати: Відень, 15. серпня і 26. серпня с. р. до представників головних держав антанти.

Зараз по розписанню польських виборів зібралися у Львові всі українські політичні партії, в днях 26. і 27. серпня с. р. та однодушно проголосили, що українське населенне Східної Галичини не возьме участі у виборах до репрезентаційних тіл польської держави.

А в дні 2. вересня с. р. зібралася у Львові Українська Національна Рада Східної Галичини, найвище репрезентаційне тіло українського населення Східної Галичини, та однодушно запротестувала проти розписання польських виборів у Східній Галичині, як також проти накидування зі сторони Польщі якоїнебудь автономії і відкидуючи всяку сполуку з Польщею, поставила до головних держав антанти одиноке домаганне: визнання Східної Галичини незалежною державою /народнього республікою/ свободних народів.

4/ Причиною тих актів самоволі польської окупації у Східній Галичині є безперечно те, що головні держави Антанти вже четвертий рік відволікають вирішення східно-галицької справи, та протягом цілого часу польської окупації /1919-1922 /, ані не виконували свого суверенного справа на сій території, ані не здержували тяжких надужить Польщі супроти українського населення сего краю. Тому серед катованого населення росла ненависть до польської окупації, а відтак розпука про існування пхнула українське населення до активних виступів проти Польщі, — що в останнім часі зазначається: атентатами на польських воєводів; висаджуванням залізничних мостів і поїздів; паленням осель польських колоністів; нищенням станиць польської жандармерії, військових магазинів і иншим. І таким способом перемінилась Східна Галичина під окупацією Польщі в країну анархії і балканізації, що не тільки загрожує життю і будучність українського народу, але також мир на Сході Європи.

5/ Щоби вже покласти кінець тому безправному становищу та приспішити конечно потрібне і негайне вирішення державного становища Східної Галичини, звернулася Делегація Української Національної ради Східної Галичини до третього Збору Союзу Народів про охорону міжнародних договорів, права і національної справедливості супроти безправних посягань Польщі на територію Східної Галичини.

Та третій Збір Союзу Народів в Женеві, узглядняючи невиносимі обставини українського населення Східної Галичини під окупацією Польщі, — однодушною постановою з 22. вересня с. р. поновив бажання висловлене другим його Збором з 27. вересня 1921, щоби Рада Союзу Народів звернула увагу головних держав антанти на потребу вирішення в близькій будучности про державне становище Східної Галичини.

З отсих причин, покликуємося на постанову Найвищої Ради Мирової Конференції з 25. червня 1919, котрою призволено Польщі тільки на тимчасову військову окупацію Східної Галичини та приречено нам, вирішити державне становище сеї нашої території, згідно з волею населення, — і просимо Конференцію Амбасадорів на підставі покликаних міжнародніх договорів:

I/ Не допустити, щоби Польща безправно переводила у Східній Галичині вибори до польського сойму і сенату у Варшаві;

II/ Заборонити Польщі накидуванне Східній Галичині якої-небудь державної організації, та

III/ Предложити Найвищій Раді Мирової Конференції справу державного становища Східної Галичини до остаточного вирішення, в найблищім часі.

Іменем переважаючої більшости населення, маємо честь ./ предложити в прилозі./ проект державного устрою Східної Галичини, як незалежної Галицької Республіки свободних народів.

Відень, 28 вересня 1922.

Д-р **Евген Петрушевич**, в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 1, арк. 4–6. Машинопис. Копія.

№ 111
ЗВЕРНЕННЯ БРАЗИЛЬСЬКОГО КОМІТЕТУ
ПОЗИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ
ІЗ ЗАКЛИКОМ ДО ЗЕМЛЯКІВ ПІДПISУ НА ЦЮ
ПОЗИКУ ТА ЗРАЗОК ПІДПISНОГО ЛИСТА

*Вересень 1922 р. ***

Збірка на Позичку Національної Оборони.

Отсим уповажнюється Вп. П.....
з оселі.....
 збирати підписку на Позичку Національної Оборони.

З Е М Л Я К И !

Рідний край вісім літ бореться за своє визволення. Півтора мільона наших братів і сестер поклало голови у сій боротьбі. 122.441 мешкальних домів і 233.337 господарських забудовань зруйновано. Сотки тисяч вдів, сиріт і калік умирають з голоду. Безлік мучеників карається по тюрмах. Останки наших героїв жовніврів голодують на вигнанню і мучаться без даху над головою. Наші студенти на еміграції марно у нужді пропадають.

Справа Галичини вже швидко буде вирішена, наші брати вийдуть на волю!

Ратуймо їх в сю грізну хвилю, коли вони останком сил бороняться перед ляцькими кайданами, допоможім їм до здобуття волі і щастя, а вони і їх діти благословити нас будуть!

Пригадаймо собі перші наші літа в Бразилії, а зрозуміємо хоч вчасті їх розпуку і горе. Руки вдів, сиріт, калік і мучеників простягаються до нас через океан. Не будьмо каміннем!

За Комітет Позички Нац. Оборони:

П. КАРМАНСЬКИЙ
О. МАРКІЯН ШКІРЛАН

*Дата встановлена за газетою «Oprelo» від 7 вересня 1922 р.

Імя і назвиско підписчика	Сума підписана на пз.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Друкарський відбиток.

№ 112
КОМЮНІКЕ ПРО II-Й МІЖНАРОДНИЙ
ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНГРЕС У ВІДНІ Й СПРАВУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

*Не раніше 1 жовтня 1922 р.**

В днях від 26 вересня до 1 жовтня с. р. відбувся у Відні II-ий міжнародний демократичний конгрес під проводом президента Міжнародного Демократичного Комітету і посла до французького парламенту Марка Сансе, на яким явилися представники 26 країв в числі около 300 осіб. Як заступник Західної України виступав на конгресі Др. Олександр Марітчак. Як делегат українського християнсько-суспільного Союзу явився о. Йосафат Жан. На денний порядок конгресу поставлено отсі справи: 1) стан мирової пропаганди в поодиноких краях; 2) роля молодіжи і проблеми виховання; 3) роля женщины в публічнім життю; 4) справу преси; 5) справу робітничих організацій і кооператив; 6) справу парламентарної акції і відношення до Ліги Націй.

В дні 26 IX відбулося святочне отворенне конгресу де виголосили привітні промови заступники поодиноких країв. Іменем Західної України промовив Др. Марітчак,

* Дата встановлена за змістом документа.

який витаючи конгрес вказав на теперішнє положення українського населення взагалі а в Східній Галичині зокрема.

В часі нарад над 1-ою точкою денного порядку о. Жан навів надужиття польських окупаційних органів в Східній Галичині особливо на релігійнім полі супроти укр. населення.

При 2-й точці нарад зясував Др. Марітчак положення української академічної молоді в Східній Галичині, яку позбавлено можливости студій у власній вітчизні. При 4-ій точці нарад вказує Др. Марітчак на безнастанні конфіскати української преси в Східній Галичині, якій заборонюється писати навіть про пацифістичні організації в Європі (пр. конфіската статі про Міжнародню Унію Товариств Ліги Націй в “Громадським Вістнику”). До 5ої точки нарад о. Жан подав звіт про стан наших кооператив і про польську кольонізацію в Східній Галичині напливовим польським елементом.

На пропозицію української делегації прийняв Пий міжнародний демократичний конгрес в дні 1/Х с. р. між іншими отсі резолюції:

1) в справі положення української академічної молоді в Східній Галичині: “Пий Міжнародний Демократичний конгрес висказує побажання, щоби Найвисша Рада Мирової Конференції дала можливість українській академічній молодіжці Східної Галичини до студій у власній вітчизні”;

2) з приводу конфіскат української преси у Східній Галичині: “Конгрес висказує поручення національним делегаціям поробити всі можливі зусилля для збереження свободи преси”.

3) з приводу положення українського населення в Східній Галичині:

“З уваги, що здійснення тривалого мира може наступити тільки шляхом переведення в життя демократичних засад, в першу чергу засади самовизначення народів.

II-ий міжнародний демократичний конгрес висказує побажання, щоби кожній нації дано можливість становити про своє політичне становище шляхом самовизначення”.

В неділю, дня 1. жовтня ср. на прощальнім банкеті наступили прощальні промови представників поодиноких делегацій. Іменем західно-української делегації попрощав конгрес Др. Марітчак. Слідуючий конгрес має відбутися в 1923 р. в ще неозначеній місцевості.

Конгрес скликав Міжнародний Комітет демократичної акції з осідком в Парижі (адреса ген. секретар Georges Hoog 34 Boulevard Raspaille, Paris 7a).

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 323. Машинопис. Оригінал.

№ 113

РЕФЕРАТ Д-РА СТЕПАНА ВИТВИЦЬКОГО “ЗНАЧІННЄ ОСТАННЬОГО РІШЕННЯ СОЮЗА НАРОДІВ В НАШІЙ СПРАВІ” ДЛЯ ГАЗЕТ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” І “ДІЛО”

4 жовтня 1922 р.

Значінне останнього рішення Союзу Народів в нашій справі

Минулої суботи закінчив Союз Народів свої треті збори, що розпочалися 4. вересня і тревали до 30. вересня с. р. в Женеві. А поміж справами, якими він займався на сій сесії, була в третє порушена справа Східної Галичини.

Польська делегація намагалася всякими способами, щоби сим разом не допустити нашої справи на чергу нарад Союзу Народів. Зокрема Поляки поширювали такі вісти, мовби делегація Української Національної Ради Східної Галичини заключила вже договір з більшовиками і тому наш Уряд належить до ворогів держав Антанти, —

то знов, що наша справа на підходить під компетенцію Союзу Народів, — або й така, що наше питання є вже вирішене як внутрішня справа Польщі, бо-ж Польща дає Східній Галичині широку автономію /?/ та на тій основі вона вже розписала вибори на території Східної Галичини.

Те все треба було опрокидувати і прояснювати супроти злобних затій ворога наших визвольних змагань, і тому допровадити до поставлення формального внеску на загальнім зборі Союзу Народів в сім році, було значно трудніше, як минулого року.

В ході дебати над нашого справою було зазначено, що тут являється делегація Української Національної Ради, як представник Східної Галичини з одної сторони та делегати Польщі з другої сторони; що одні й другі представники домагаються скорого рішення державної долі сего краю, але вони ріжняться між собою щодо способу розв'язки східно-галицького питання. В сій дебаті визначився дружний і незабутний привіт делегації литовського народу, що станула в обороні високих змагань українського народу Галицької Землі за свою державну назалежність.

Та не найшовся ні один голос з поміж представників народів світа, щоби виступив проти отсих благородних змагань нашого народу а за імперіялістичними посяганнями Польщі, — коли третій збір Союзу Народів в дні 22. вересня с. р. поновлював свій заклик до головних держав антанти про потребу вирішення державного становища Східної Галичини в близькому часі.

Отсю постанову повного збору Союзу Народів предложила вже Рада Союзу народів своєю нотою з 27. вересня с. р. конференції Амбасадорів в Парижі.

Якжеж дивно супроти сего відбивають рівночасні вискази польського міністра Нарутовіча у Варшаві, що послів поставити твердження про суверенність Польщі над Східною Галичиною. Та як злочинна є самоволя польсь-

ких судів і всяких органів польської окупації у Східній Галичині, що важуться карати українське населення за сам висказ, що державне становище Східної Галичини є досі невирішене, — і як дволичний є виступ польського делегата перед Союзом Народів з заявою, що Польща також бажає вирішення державно-правного становища Східної Галичини, та щоби прискіпити те вирішення, приладжує зі своєї сторони проєкт широкої /?/ автономії для Східної Галичини.

Те все має очевидно на меті впровадити в блуд публичну опінію за кордоном, — а для баламучення польської суспільности та захитання довіря нашого народу, поширюється в польські пресі такі інформації, мовби наша справа провалилась на зборі Союзу Народів та загрязла в конференції Амбасадорів. Чи се є здорова політика народу, що сам боровся до недавнього часу за свою свободу, — чи політика фалшу й облуди, покаже недалека будучність.

Так, — ми віримо, що принцип національної справедливости мусить остаточно побідити, а поновлений заклик збору представників світа не може перейти безслідно і принесе нашому народови бажаний успіх. Представники головних держав антанти не всилі злегковажити отсего, з притиском поновленого й одноголосного апелю народів світа та не зможуть стати перед взором Союзу Народів у найблищому часі, не вирішивши державного становища Східної Галичини. А наш нарід заговорив вже своїм важким словом. Галичина перейшла в стадію анархії й активного відпору супроти безправств польської окупації. І не буде там ладу ні спокою доти, доки не буде вислухане й здійснене однодушне домаганне українського народу, основане на праві національного самовизначення. Ми не перестанемо боротися, доки не добудемо свою незалежну державу.

№ 114

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ПРО ОДЕРЖАННЯ НОТИ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ВІД 28 ВЕРЕСНЯ 1922 р.**

9 жовтня 1922 р.

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 12. ОКТОВРЕ 1922
Ч. 721 ПРИЛ.

SOCIÉTÉ DES NATIONS

LEAGUE OF NATIONS

GENEVE Le 9 octobre 1922.

Le Secrétaire général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception à M. Kost LEWYTSKY de sa lettre en date du 4 octobre 1922, lui transmettant à titre d'information une copie de la note adressée le 28 septembre 1922 par le Président du Conseil national ukrainien de Galicie orientale à la Conférence des Ambassadeurs dans le but d'appeler l'attention de celui-ci sur la nécessité de régler dans le plus bref délai la situation juridique de la Galicie orientale.

Le Secrétaire général saisit cette occasion pour assurer M. Le Docteur Kost LEWYTSKY de sa considération la plus distinguée.

M. Le Docteur Kost LEWYTSKY.
Membre du Conseil national ukrainien
de la Galicie orientale.

Mariahilferstrasse 88 a.

VIENNE.

№ 115
ЛИСТ ГОЛОВИ ДЕЛЕГАЦІЇ
НА МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ЛОНДОНІ
СТЕПАНА ВИТВИЦЬКОГО БРИТАНСЬКОМУ
ПОСЛУ В ПАРИЖІ ЛОРДУ ГАРДІНГУ
ЩОДО ВИЗНАННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

14 жовтня 1922 р.

WEST UKRAINIAN DELEGATION,

57, Lancaster Gate, W.

London.

October 14th 1922.

My Lord,

There has been a vigorous campaign launched recently in England in favor of assigning Eastern Galicia to Poland. Two main arguments are being put forward in support of this idea. May I be permitted to show their futility.

In the first place it is being emphasized by Poles that the assignment of Eastern Galicia to them will strengthen the economic position of Poland furthering thereby generally the prosperity of Europe, and in the second place, that it also corresponds with Great Britain's political interests, as independent Eastern Galicia would be instrumental in the re-establishment of Great Russia.

In regard to the first of these arguments it ought to be remembered that so long as Poland maintains her domination over the non-Polish territories, any normal development of the economic life in Poland is out of the question owing to (1) the revolutionary movement of the enslaved peoples (like reprisals on Polish authorities, blowing up of bridges and destruction of the state property by fire carried out by the

Ukrainian terrorist organisation in Galicia); (2) the chronic war-menace between Poland on the one side and Russia Ukraine on the other for the possession of the Ukrainian territory generally and of Eastern Galicia in particular. At the same time, the Polish hold on Eastern Galicia in any form whatever is detrimental to Europe's economic interests, being identical with an actual encouragement of disease in an unhealthy body, which is bound to bring about a much greater political and economic catastrophe in Europe than any radical immediate cure.

Assuming even the eventuality of the British economic interests being furthered by commercial relations with such an abnormal State, the temporary commercial advantages seem out of proportion with the economic losses caused by the upheaval in Europe which is bound to follow Poland's annexationist policy.

Further, it has to be considered that Poland, although unable herself to maintain any semblance of normal political life within her own legitimate sphere – (recent Pilsudski-Korfanty affair) – is trespassing upon a foreign territory inhabited by a non-Polish population, which is almost equal in size to the whole ethnic Poland. The more Poland extends her territory, the worse becomes her economic position. While for instance, before the assignment of Upper Silesia to Poland the equivalent of one pound was 18,000 marks, now in spite of the assignment of that country to Poland, it amounts to 48,000. –

With regard to the other Polish argument it is exactly the severance of Eastern Galicia from Ukraine, as suggested by Poles, that would throw the East Galician Ukrainians and the whole Ukrainian movement into the arms of Russia, in order to secure through this union the liberation of Eastern Galicia. Nothing short of union of that country with Ukraine

will safeguard Ukraine's free development, and her emancipation from the Russian preponderance, creating thereby the political equilibrium in the European East.

I have the honour to remain, my Lord,
Your most obedient servant ,

Dr Stephan Witwitsky
President West Ukrainian
Delegation to the Peace
Conference.

To the Most Honourable Lord
Hardinge of Penshurst.
His Britannic Majesty's Ambassador in Paris.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 261.
Машинопис. Оригінал.

№ 116
ОГЛЯД СХІДНОГАЛИЦЬКИМ ПРЕС-БЮРО
ФРАНЦУЗЬКОЇ ПРЕСИ ЗА 11–18 ЖОВТНЯ 1922 р.
З ВИДІЛЕННЯМ МАТЕРІАЛІВ
ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ

Не раніше 18 жовтня 1922 р.

Огляд французької преси

11. – 18. X. 1922.

Париж

Побіч турецького питання, і не без деякого внутрішнього звязку з ним, головну тему для, обговорювану французького пресою становить проблема взаємин Франції з совітською Росією. Безпосереднім товчком до піднятя сеї важливої справи послужила подорож до Москви п. Herriot, посла і посадника Ліону. Всі часописі переповнені його заявами

і подорожними споминами, писаними з отвертою прихильністю для Совітів. Сей новий зворот французької політики, спричинений чимало спільними інтересами Франції і Росії в Малій Азії, знайшов свій вислів в передовиці офіційного Temps — а з 18.Х., в якій сказано між іншим: “В р. 1922 Росія вступила в дипломатію Європи. Ріжні події на се склалися. Була конференція в Генуї і в Газі; був договір в Рапаллю. Но в першій мірі велику зміну спричинила перемога турецька. Згадаймо відтак про прийом п. Herriot в Росії. Небавом послідувать переговори в справі Дарданелів. Деякі з тих подій нам не подобалися і нас непокоїли. Деякі навпаки припадають нам до вподоби. Но признаймо, що всі вони ведуть до одного заключення: бажаючи вести в Європі політику, треба від тепер числитися з Росією...”

Інші органи, менше здержливі від поміркованого Temps-а, заговорили отверто про французько-російський союз; дали чути навіть голоси критики, що зірванне зносин з большевицьким урядом Росії в 1918 р. було великою помилкою Светенсеан і причинилося до заключення немилого Франції берестейського мира. Сей напрям проявляється впрочім не в комуністичній, а саме в націоналістичній пресі; лише скрайно консервативні органи: L'Action Francaise, L'Echo de Paris, L'Echo National продовжують свою антисовітську орієнтацію.

Занепокоєна новою лінією польська пропаганда і собі до неї приноровлюється, і голосить в своїх донесеннях про миролюбиві наміри Польщі супроти Росії. L'Information з 11.Х. пише в телеграмі з Варшави, із значучим притиском, що п. Herriot підчас свого побуту в Росії, “постійно засагав ради польського представника в Москві”. Слід згадати, що радикальна партія, котрої головою є якраз п. Herriot; ставиться здебільша критично до польської політики на Сході. —

Le Temps з 18.Х. доносить з Варшави, що Пільсудський, підчас свого побуту в Луцку, прийняв на послухання між іншими “делегацію русинську, яка склала заяву про чутство привязання Русинів до особи начальника держави, і висловила бажання, щоби приязнь, яка існує між Поляками і русинами, ще більше скріпилася...”

L'Ere Nouvelle з 12. Х. містить донесенне слідуючого змісту:

“Польське правительство проголосило в Східній Галичині виїмковий стан. Ся надзвичайна міра є спричинена українськими, спрямованими проти окупаційних властей, терористичними актами, які вирядили досі польській державі шкоду, оцінену на 50 мільярдів марок. А проте слід побоюватися, що заколот зросте серед населення ще багато більше во виду польських виборів, розписаних на 5. падолиста. Українці заняли супроти сих виборів поставу виразно ворожу, вказуючи на се, що Польща є лише провізоричним воєнним окупантом Галичини, і не має права поширювати своїх легіслятивних виборів на сю країну. Другою причиною загального обурення галицького населення є польський проект воевідської автономії для Східної Галичини. На ділі сей проект постанавляє анексію сеї области до Польщі, що противиться різко сен-жерменському договорові, який підчинив судьбу Галичини рішенню головних держав Антанти. Зокрема польський статут містить постанови дійсно оригінальні з точки погляду державного права: заводячи в трьох воевідствах Східної Галичини рід повітових рад, наділених впрочім мінімальною компетенцією для справ льокального характеру, він постановляє з гори, що число українських послів, заступаючих три четвертини населення, має бути рівне числу представників польської меншости. На добавок, польське правительство матиме змогу уневажити кожне рішення після своєї вподоби. Коли зважити, що також самі ради повітові мають бути заведені також

і в цілій Польщі, легко поняти, що польський проєкт не лише не дає українському населенню Східної Галичини ніякого окремого привілею, навпаки, він підчинює його вповні польській меншости. Відкидаючи неправні посягання Польщі, галицьке населенне готується до неприєданого опору проти польських виборів і домагається усунення окупаційних військ з краю.”

L'Ere Nouvelle з 15. X. подає слідууючу новинку:

“Грізне положенне в Східній Галичині значно погіршилося наслідком розписання польським правительством виборів в тім краю до варшавського сойму. Тим актом хоче Польща, яка є тільки військовим окупантом Східної Галичини перевести насильно анексію тої країни. Речинець виборів визначений на 5. падолиста. Всі українські політичні партії рішили, як відомо, щоби українське населенне здержалося від виборів, наслідком чого польські окупаційні власти виступили з репресаліями проти Українців. На отсі репресії українське населенне відповідає актами самооборони, так що Східна Галичина стоїть в огни горожанської війни. Що дня польська преса доносить про нові случаи підпалів майна польських дідичів, атентатів на мости залізничі, поїзди і получения телеграфічні, та на нафтові резервоари. В деяких місцевостях /як пр. в Камянці Струмилевій, Коломиї.../ появилися правильні зоружені українські відділи військові. Польська окупаційна влада оголосила в цілім краю воєнний стан. Ціла країна залита польським військом. Подорожні проїжджаючі Галичиною розказують, що вздовж залізничого шляху з Перемишля до Львова світять ночами луни пожарів.”

№ 117
**ЛИСТ УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
ПРЕДСТАВНИКОВІ У ПРАЗІ ЄВГЕНОВІ
ЛЕВИЦЬКОМУ З ДОДАТКОМ ІНФОРМАЦІЇ
ПРО АНТИОКУПАЦІЙНІ ВИСТУПИ В КРАЇ**

18 жовтня 1922 р.

До

**Високоповажаного Пана
Д-ра Евгена Л е в и ц ь к о г о
Представника Галицької Республіки**

в

Празі.

Наша організація в краю жалується у своїм останнім письмі на те, що за кордоном замало використовується активність українського населення в краю супроти польської окупації. Тому прошу Вас отсим предложити нашому Урядови негайно звіт з Вашої діяльності в напрямі використання фактів активности за кордоном.

Рівночасно пересилається Вам в прилозі ./.. дальшу частину подій: Балканізації за час від 1. до 15. с. м., як також виказ актів польської окупаційної влади з приводу виборів до польського сойму у Варшаві та прошу подані факти використати.

Вкінці звертаю Вашу увагу, що польські вибори у Східній Галичині мають розпочатися в дні 5. падолиста с. р. та що сей день може бути тяжким днем проби нашого народу і тому заходить конечна потреба приготувити опінію за кордоном в інтересі нашої справи.

Ожидаючи Ваших звітів — остаю з високим поважаннем.

Відень, 18. жовтня 1922.

Д-р Кость Левицький
Уповновласнений Уряду для
Справ Закордонних.

Балканізація Сх. Галичини.

Події за час від 1. до 15. жовтня 1922.

(Зібрано по донесенням краєвих часописей)

В тім часі спалено:

1) Фільварок Слободу пов. Тереховля. Згорів цілий фільварок, шкода багатоміліонова.

2) На фільварку Суха Воля коло Львова спалено 3 стирти збіжа. Шкода 25 міліонів п. мар.

3) На фільварку в Вербіжи Нижнім пов. Коломия спалено стирти збіжа.

4) В Шепарівцях той сам повіт спалено стирту сіна лісного Гасса.

5) В Радванцях пов. Сокаль спалено на фільварку стіжок сіна.

6) Пробовано підпалити фільварок в Підволочисках.

7) 10. жовтня спалено фільварок в Березовиці Малі коло Збаража. Згоріли всі будинки господарські, знаряди рільничі, п'ять коров і 400 кіп збіжа.

8) В Рудниках коло Жидачова підпалено на фільварку стирти збіжа.

9) Спалено фільварок в Пукасівцях пов. Станиславів.

10) Спалено фільварок в Болистрашицях пов. Перемишль.

11) На фільварку Хиринка той сам повіт спалено 3 стирти збіжа.

12) В Щирци пов. Рава Руска спалено на фільварку стирти збіжа.

13) В Негівцях пов. Калуш спалено на фільварку стирти збіжа. Шкода 5 міліонів п. мар.

14) В Акрешорах пов. Печеніжин спалено стирту сіна в'їта Поляка Урусого. Шкода 1 міліон п. мар.

15) Пробовано підпалити фільварок в Залучу. Пожар погашено.

16) В ночі з 7. на 8. жовтня підложено екразитову міну з електричним апаратом на залізничім торі коло мосту під Перемишлем. Міна вибухла в часі переїзду поспішного потягу Львів–Варшава, наслідок чого тор в тім місци зівстав цілковито знищений і льокомотива потягу ушкоджена.

17) В ночі з 1. на 2. жовтня перетято всі телегр. дроти на залізничім шляху між Тернополем – а Березовицею Великою.

18) Тої самої ночі перетято також дроти між Тернополем а Гаями-Великими.

19) Між Львовом а Сиховом стріляно до переїзджаючого особового потягу, при чім польський поручник Полячек зівстав ранений.

20) В Брошневі пов. Долина ранено двома кулями відданими через вікно вїята Савчука. Причиною була передвиборча его робота на корість Поляків.

Польска боївка спалила в тім часі дім укр. міщанина в Стрию Уліцького.

Балканізація Сх. Галичини.

Східна Галичина вже четвертий рік переносить терпіння страшної окупації, яку виконує з порученя держав Антанти (рішене з 25. червня 1919 р.) історичний ворог укр. народу – Польща. Перший рік (1919) окупаційного режіму Польщі у Сх. Галичині застав укр. громадянство того краю у фізичній перевтомі. Дев'ятьмісячна боротьба проти Польщі на фронті від Карпат через Львів аж до меж Холмщини, перехід Гал. Армії за Збруч, виарештоване укр. політичних провідників міста і села польськими окупаційними властями, а в решті густе обставлене цілої Сх. Галичини польськими військовими відділами – унеможлиблювало

всякий активний виступ східно-галицького населення проти польської окупаційної влади.

Аж 1920 р. укр. населене Сх. Галичини зазначило ділами свою ворожість до польського окупанта в двох полосах краю:

На Гуцулщині, де в маю того року Гуцули почали нищити станиці польської жандармерії і вбивати жандармів, а навіть нападали на польські військові патрулі, і на Бойківщині, де в зв'язку з совітським наступом на Сх. Галичину селяни несли поміч партизантському відділові Др. Бекеша і зголошували ся в добровольці проти польської армії.

Та сі виступи Українців Сх. Галичини Польща втопила в морі крові і шибениць зараз після відвороту совітської армії із Сх. Галичини. Окремі карні відділи польської жандармерії їздили з повіту до повіту, з села до села і ловили українських “бунтовщиків” проти польської окупації, вбиваючи або розстрілюючи їх на місци. По селах Гуцулщини і Бойківщини розкватировано тоді “для кращого прохарчованя” польські кавалерійські частини, а кожного свідомого укр. громадянина поставлено під строгий нагляд. Розуміється, що серед таких обставин яка небудь отверта боротьба проти Польщі була прямо не можлива. І тому в другій половині 1920 р. і в першій половині 1921 р. укр. громадянство Сх. Галичини було спосібне хиба до актів розпуку.

Першим голосним відгомонам сего психольогічно зрозумілого настрою був атентат студента Стефана Федака на польського львівського воєводу Грабовского з дня 25. вересня 1921 р. Сей вчинок молодого студента – члена укр. академічної молоді, виключеної польским окупантом від студій на львівськiм університеті – відбув ся в мурах львівського магістрату, на очах Пілсудского і численних чужинців, що зіхались були на польську виставу у Львові

“Східні Торги”. В тиждень опісля зроблено спробу атентату на тернопільського воєводу, про що польська влада заборонила була писати в своїй пресі.

Очевидно, що чим далі Антанта відволікала вирішене східно-галицької справи і чим більше польський окупант доскулював цілому українському народови, тим більше росла серед катованого населення ненависть до польської окупації. Особливо відложено вирішення східно-галицької справи на неозначений час генуенською конференцією, на котру в Сх. Галичині покладано певні надії, викликало розчароване і пхнуло населення до активних виступів проти польського наїздника. Від мая 1922 р. по нинішній день іде плянове нищене польської окупації у Сх. Галичині через українське населення, яке обявляєсь впаленю осад спроваджених з заходу польських кольтоністів і дворів польських дідичів, ушкоджуваню залізничних торів, перетинаню і зриваню телеграфічних і телефонічних дротів та ріжних атентатів на польські урядові доми та польські урядові особи.

В маю 1922 р. спалено оселі польських кольтоністів 1) в Нижбірку, 2) Чабарівці, 3) Суходолі, 4) Коцюбинцях, 5) Васильківцях – Гусятинського повіту. 6) З кінцем місяця мая згоріли до тла в Бакончицях коло Перемишля великі військові магазини вартости 1/2 міліарда пол. мар. 7) Рівночасно згоріли до тла в Перемишлі на Засяню два військові склади вовни і один військовий тартак, 8) На шляху Львів–Бібрка ушкоджено сильно залізничі шини і поперетинано дроти телеграфічні. 9) В тім місяци пострілено в селі Петовій снятинського пов. команданта польского курія Радохонского. 10) 18. мая забито стійкового жовніра коло моста в Братковичах.

В червни 1922 р. 11) 3. червня знищено дім польської жандармерії в Яворові, 12) 16. червня спалено польські доми в Городку Ягай., 13) 18. червня кинено бомбу на станицю польської жандармерії в Угнові, 14) 27. червня

кинено бомбу на дім польської поліції в Судовій Вишні, 15) 28. червня спалено водну стацію в Любачеві.

В місяці липні 1922 р. 16) 2. липня спалено великі стайні польського полку в Старім Селі коло Бібрки, 17) 4. липня згорів “Людови Дом” польських кольоністів коло Яблонова, 18) 8. липня згоріли польські хати та інвентар в Річках коло Рави Рус., 19) того самого дня згоріли польські хати в Робулках пов. Ліско, 20) в першій половині липня висаджено в воздух великі магазини артилерійської муніції в Ряшеві, 21) 15. липня спалено залізничу стацію в Сопотові коло Кут, 22) 21. липня підпалено залізничу стацію в околиці Городка Ягай., 23) 13. липня був Львів ізольований від цілої Європи з причини попереетинання всіх дротів, 24) 19. липня перетято телегр. і телеф. сіль на значнім просторови на лінії Коломия—Станиславів, 25) 28. липня перетято телефонічну сіль на лінії Львів—Жовква, 26) 14. липня спалено відбензинярню в Дрогобичи, 27) 10. липня убито в селі Добростанах коло Львова польського жандарма Францішка Стшелского.

В місяці серпни 1922 р. 28) 16. серпня виконано динамітовий замах на потяг в околиці села Пядики, 29) того самого дня перетято на лінії Львів—Сапіжанка коло Жовтанець телегр. і телеф. дрти на просторі кількох км., 30) 17. серпня перетято телегр. дрти в околиці Куликова, 31) 20. серпня доконано два замахы бомбами на мешкане повітового команданта поліції і поліційні касарні в Стрию, 32) в ночі з 15. на 16. серпня доконано динамітового замаху на польський двір в Яворові, 33) 28. серпня доконано в протягу одной ночі підпалу двора гр. Дембіцкого, замаху на стацію залізничу бомбами і знищення динамітовими петардами поліційного дому в Яворові, 34) того самого дня знищено телегр. і телеф. дрти на лінії Львів—Жовква коло Грибович, 35) 28. серпня підпалено в Переспі пов. Сокаль стирти збіжа на поли дідича Красінского,

36) 31. серпня прострілено польського поліцейного агента Стецалу в Стрию.

Місяць вересень 1922 р. був місяцем палення польських дворів і стирт збіжа на польських фільварках. Після звідомлень польських часописей в тім місяци вибух пожар на 77 фільварках, при чім жертвою пожару впали будь то цілі двори, будь то стирти збіжа на них. Зазначити при сім належить, що про много случаїв в часописях не було згадки.

І так в місяци вересні спалено: повіт Камінка Струм.

37) Збіже на фільварку в Тадані, 38) Неслухові, 39) Сілець-Бенкові, 40) на фільварку бурмістра в Камінці Струм., 41) на військовім фільварку коло Камінки Струм., 42) в Козлові. В тім повіті спалено крім того 43) хутір вїта в Тадані і 44) лісничівку в Мазярні.

Повіт Перемишль: 45) спалено збіже на фільварку в Болистрашицях, 46) фільварок Яксманичі /10.IX./, 47) Бушковиці /20.IX./, 48) Машковиці /20.IX./, 49) Міжинець, 50) Бушковички, 51) Хиринка.

Повіт Жовква: спалено фільварки: 52) Антонів, 53) Вечірки, 54) Батятичі, 55) Туринка, 56) Двірці.

Повіт Станиславів: спалено фільварки: 57) Вікторів /29.IX./, 58) Комарно /29.IX./, 59) збіже на фільварку Угринові. 60) В Букачівцях спалено кольоніста Ніклева.

Повіт Стрий: спалено фільварки: 61) Нежухів, 62) Стриганці /26. 9./, 63) Підгірці /27. 9./, 64) Стрілків /29. 9./.

Повіт Рава-Руска: спалено фільварки: 65) Слінка, 66) Любича Королівська /12. 9./, 67) Журавець, 68) Гійче, 69) Річки, 70) Сідлишка /24. 9./.

Повіт Бережани: фільварки: 71) Слобода Золота, збіже на фільварках, 72) Будзанів, 73) Заславе. Крім сего спалено в тім повіті дім польс. школи, 74) в Рибниках.

Повіт Тернопіль: спалено фільварок 75) в Курівцях і збіже на фільварках 76) Острів, 77) Буцнів.

Повіт Теребовля: спалено фільварки: 78) Заславе, 79) Антонівка, 80) Слобода і ще два.

Повіт Яворів: фільварки: 81) Ожомля, 82) Жардів, 83) Вілька Росновська.

Повіт Сокаль: 29. вересня спалено фільварки: 84) Хоробрів, 85) Радванці, 86) Войславичі.

Повіт Бібрка: спалено фільварок 87) Підгірці і збіже на фільварках: 88) Девятники, 89) Баковиць.

Повіт Львів: спалено фільварки: 90) Підбірці, 91) Підліски і збіже на фільварку 92) Суха Воля.

Повіт Городок Ягай.: спалено: 93) фільварок Любінь Великий, 94) збіже на фільварку Бартатів, 95) збіже на Хуторі Душковскої в Фердинандівці.

Повіт Перемишляни: фільварки: 96) Глиняни, 97) Підгайчики, 98) збіже на фільварку Ляшки Королівські.

Повіт Мости Великі: спалено: 99) фільварок в Деревни і збіже 100) на фільварку в Рекленци.

Повіт Жидачів: спалено: 101) фільварок Ізидорівку, 102) збіже на фільварку в Рудниках.

Далі спалено в тім місяці фільварок: 103) в Тростянці пов. Бучач, 104) збіже на фільварку Нове Місто пов. Доброміль, 105) фільварок в Люблинці пов. Чесанів, 106) двір люстратора лісів Гречля в Долині, 107) збіже на фільварку в Хотіні пов. Калуш, 108) стирти збіжа на фільварку в Потоці пов. Рогатин, 109) стирти збіжа на фільварку в Кутах пов. Радехів, 110) стирти збіжа на фільварку в Боянові пов. Журавно, 111) стирти збіжа на фільварку в Лісновичах пов. Городенка, 112) стирти збіжа на фільварку в Ляцкій Воли пов. Мостиска, 113) стодоли Поляка Шпільки в Поповичах той сам повіт, 114) фільварок в Звягли пов. Борщів, 115) будинок староства в Печеніжині.

116) 1. вересня dokonano динамітового замаху на залізничий міст в Яворові, 117) в наслідок замаху насту-

пила катастрофа потягу на лінії Львів – Підгайці, 118) 7. вересня підложено динамітовий набій під стацію Боднарів і на залізничий тор коло неї, 119) ушкоджено залізничий тор на лінії Вигнанка – Іване Пусте коло Гермаківки, 120) підложено динамітові бомби під залізничі шини на лінії Конюхів–Сколе–Стрий, 121) розбито зворотницю вїздову в Ставчанах.

В місяці вересні перетинано і зривано телегр. і телеф. дроти, причім часть дроту завсїгди крадено: 122) 1. вересня в околиці Жовкви, 123) 6. на 7. вересня на лінії Любачів – Башня, 124) 10. вересня на лінії Зимна Вода – Мшана, 125) того самого дня між стаціями Суха Воля – Мшана, 126) 15. вересня на лінії Жовква – Мости Великі, 127) тої самої ночі на лінії Сапіжанка – Честинь, 128) в ночі з 17. на 18. вересня на лінії Камінка Струм. – Мілятин, 129) тої самої ночі коло села Желехова.

130) В Утішкові пов. Золочів кинено бомбу до мешканя управителя школи Поляка Лушкевича, 131) 23. вересня підложено динамітову бомбу під будинок польської поліції в Мишині пов. Печеніжин, 132) в будинку польської поліції в Сколім пов. Борщів повибивано вікна.

133) В перших днях вересня убито вїтїв в селах Доліби і Стрїлкові пов. Стрий, 134) в Вербіжи пов. Коломия убито члена гуцулської делегації, яка їздила з чолобитнею до Пїлсудского, 135) в тїм часі убито другого члена тоїж делегації Юрка Петрїйчука, 136) пострілено Омеляна Карашкевича, який готовив привїтну делегацію для Пїлсудского в часі его переїзду до Румунїї.

Не помагає полякам заведений ними в Сх. Галичині вїймковий стан, не помагають доразові суди, не помагають масові арештованя Українцїв – головно студентства – ані рїжні шїкани розкватерованих по селах польских легїонерїв, боротьба до розпуки доведеного укр. народа йде далі.

Поляки з пімсти за се, що укр. нарід дає через се найлучші докази свого “вдоволення” із польского окупаційного правління, чим то они за границею так люблять чванити ся, вхопились також до терору. Они, що мають для удержання ладу і порядку в Сх. Галичині дивізії власного війська, хмару жандармів, поліції, агентів і шпіонів управляють цілком явно і безкарно терор супроти винятого вже і так з під всякого права укр. населеня. 17. вересня скликали они до салі польского Сокола у Львові загальні збори своїх боївок, де по горячих промовах ріжних бесідників, між иньшими польских майорів і полковників, через аклямацію порішено строгу пімсту і реванж для Українців.

На овочі того порішення не треба було довго чекати.

1) Уже тої самої ночі (з 17. на 18. вересня) польська боївка підпалила приходські будинки і збіже о. шамб. Цегельского в Камінці Струм.

2) 21. вересня підпалено обісте Українця Мацевича в Долині.

3) Рівночасно вибухла екразитова бомба підложена Поляками у будинку укр. гімназії в Долині. Будинок зістав частинно знищений.

4) 22. вересня підложено Поляками в домі Просьвіти у Львові екразитову бомбу, яка експльодувала, спричиняючи великі шкоди.

5) 24. вересня підложили знова Поляки бомбу в домі Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, яка вибухла спричиняючи також великі шкоди.

6) Того самого дня експльодувала підложена Поляками бомба в Академічнім Домі у Львові, наслідок чого дім в великій часті зістав знищений.

7) В ночі з 25. на 26. вересня підложено бомбу під будинок укр. Сокола в Станиславові. Дім частинно знищений.

8) В селі Оборошені підпалила польська боївка дім укр. пароха.

Балканізація Сх. Галичини.

За час від 8. до 15. Падолиста 1922.

(Зібрано після донесень краєвих часописей)

В Пацикові пов. Долина зранено револьверовим вистрілом відданим через вікно вїта Малійчина, який кандидував на посла до польського сойму.

В Солотвині Мізунській той сам повіт убито двох гаєвих Поляків.

5. падолиста доконано замаху на команданта державної поліції комісара Міхаловського в Жовкві в хвили, коли він вертав з виборів до дому. Віддані до него два стріли хибили, зачинщик збіг.

13. падолиста ранено тяжко в селі Солтисові пов. Рава Рус. Михайла Ланового. Лановий був председателем виборчої комісії і яко такий переводив вибори. Названий мав після найновіших вістий в шпитали померти.

В ночі з 11. на 12. падолиста напала незнана ватага в силі 6 людей на дім Мінцера в Зіболках пов. Жовква, причім сина Мінцера убито і заграбовано 80.000 п.м. і 15.000 нім. мар.

В тім часі иньша ватага напала на дім управителя державних лісів в Бриницях Загірних коло Бібрки і вимогла на нім 107.000 п. м.

В Ясенові спалено польський фільварок. Фільварок згорів до тла, шкоди многоміліонів.

Слідуючого дня спалено фільварок в Стрільках пов. Бібрка, який згорів також цілковито.

В селі Колішках спалено у вїта Поляка стирту збіжа.

В Викторові пов. Сокаль підпалено стодолу Поляка Закшевского. Шкода 40 міліонів п. м.

№ 118
**УРЯДОВЕ ПОЯСНЕННЯ ЩОДО ФАЛЬШИВОК
ПОЛЬСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ У ФРАНЦУЗЬКІЙ
ПРЕСІ ПРО СПРАВУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

20 жовтня 1922 р.

ПОЯСНЕННЯ

На поширюваннє польською пропагандою у французькій пресі вісти в справі Східної Галичини належить в інтересі правди вияснити:

1/. Не мож казати, що Антанта має супроти населення Східної Галичини тільки “деяку моральну відвічальність”, бо головні держави Антанти своєю постановою з 25. червня 1919, взяли на себе “повну правну відвічальність супроти населення Східної Галичини: за вирішеннє державної долі сеї території згідно з волею населення.

2/. Не мож утверджувати, що Поляки фактично “обсадили край” і завели адміністрацію”, бо головні держави Антанти покликаною висше постановою згодилися тільки на те, щоби “Польща тимчасово провадила військову окупацію у Східній Галичині” та отсе є одинокий правний стан.

3/. Не мож казати, що Польща боронить погляду, що “галицька територія є неподільна”, бо ніхто не хоче ділити сеї території, так як “Східна Галичина обнимає цілу галицьку територію”, а та область, котру за часів Австрії називано Західною Галичиною, обнимає польське князівство Краківське з Освенцімом і Затором і не була в дійсности ніколи галицькою територією.

4/. Не мож утверджувати, що населеннє Східної Галичини не є виключно польське”, бо населеннє сего краю є в значно переважаючій більшості /74%/ українське, а Поляки творять там тільки одну з національних меншостей, і тому по правді треба говорити, що населеннє

Східної Галичини не є виключно українське, бо побіч автохтонної української більшості є дві національні меншости: польська і жидівська.

5/ Відтак не мож утверджувати, що після світової війни бувший посол до австрійського парляменту, Петрушевич, утворив у Львові так зване “українське правительство”, котре мало потонути в якійсь анархії, бо в дні 19. жовтня 1918 р. уконституовалася у Львові “Українська Національна Рада”, зложена з послів загального голосування – так само як всі Національні Ради тоді уконституовані на національних територіях бувшої Австро-Угорської монархії. Отся Українська Національна Рада у Львові, котрої президентом є д-р Евген Петрушевич, обняла в дні 1. падолиста 1918 р. державну владу у Східній Галичині і установила українське правительство, та зорганізувало на території Східної Галичини Західно-Українську /Галицьку/ республіку, та своєю армією оборонювала її перед воєнним наступом Польщі аж до місяця липня 1919 р., коли прийшла постанова Найвищої Ради з 25. червня 1919.

6/ Також не мож в той спосіб сугестіювати справу, що вирішення питання Східної Галичини має на меті “охорону русинської меншости”, бо у Східній Галичині нема русинської меншости, а українська більшість в краю стоїть в цілости і непохитно на тім становищі, що безумовно не хоче прилучення до Польщі та на підставі права національного самовизначення однодушно домагається привернення незалежної Галицької держави з забезпеченням охорони національних меншостей: польської і жидівської. А відносний проект такої державної організації предложила Українська Національна Рада представникам головних держав Антанти.

7/ А також часто покликувані “історичні права” Польщі до Східної Галичини не мають в дійсности ніякої стійности, бо хоч по вимертю галицько-володимирської династії

Романовичів /в XIV. століттю/ польські королі завойовували Галичину, то династію Габсбургів з титулу права угорської корони р. 1772 відібрала від Польщі Галичину та інкорпоровала її до Австрійської монархії, і тим чином погасли всі історичні претенсії Польщі до Східної Галичини. І тону по скінченню світової війни, Сан-Жерменським мировим договором /арт. 91/. Австрія відступила всі права до Галичини: головним державам Антанти до вирішення, а головні держави Антанти проголосили замість так званих історичних прав: демократичне право національного самовизначення.

На отсім живім і незадавнимім праві спирає український нарід Галицької землі своє одностушне домаганне: визнання Східної Галичини /Галичини/ незалежною державою свободних народів, що під протекторатом головних держав Антанти увійде в добросусідські відносини до сумежних держав і стане ненарушимим заборолом мира на Сході Європи.

Відень. 20. жовтня 1922.

д-р **Кость Левицький** в. р.

Архів УКУ, Рим, Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318. Машинопис. Копія.

№ 119
ТЕЛЕГРАМА УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА
У ВІДНІ ДО ГОЛОВНИХ КРАЇН АНТАНТИ
З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ НЕЗАКОННИХ ВИБОРІВ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ
ПІД ПОЛЬСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

31 жовтня 1922 р.

Телеграма

Українське студентство у Відні на своїм зібранні дня 30.Х. ухвалило слідуєчу резолюцію:

Запротестуємо проти незаконних виборів, перепроваджених польськими окупаційними властями у Східній Галичині, проти масового арештовання студентів і заборони утворення українського університету у Львові та нечуваних надужить зі сторони Поляків над українським населенням Східної Галичини та заапелюємо до держав Антанти в справі інтервенції та положення кінця нечуваним досі в Європі репресіям над невинним і безборонним населенням.

За Укр. студентство
у Відні

Василь Бабій
Семен Гуцуляк

Відень 31. жовтня 1922 р.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 319.
Рукопис. Оригінал.

№ 120

УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ “ОСНОВИ
САМОСТІЙНОСТІ ГАЛИЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ”

Жовтень 1922 р.

По розпаді Австро-Угорщини, всі невдоволені її режимом народи добилися на основі права самовизначення, своєї державної самостійності й уконституували т. зв. сукцесійні держави Австро-Угорщини. Те саме зробила й ця частина українського (малоруського, рутенського) народу, що замешкувала суцільною масою північно-східну частину території давньої Австро-Угорщини; Галичину, західну Буковину й північно-східну Угорщину й уконституувала на сих землях Західно-Українську Републіку (75.000 км²; 6,400.000 населення, з чого 4,743.000 т. є. 73,9% Українців, 12,5% Жидів, і 10.6% Поляків).

Наслідком міжнародних договорів, прилучено українську частину давньої Угорщини до Чехо-Словаччини. По дев'ятимісячній війні з Західно-Українською Републікою, окупувала Польща українську Галичину, Румунія українську Буковину. Тим самим право самовизначення українського народу давньої Австро-Угорщини, досі не є здійснено бо українська суцільна територія давньої Австрії знаходиться тепер під ворожою окупацією, яка страшенно тяжить на винищенім фізично й культурно українським народі. Зосібна, важка є польська окупація Галичини, найважнішої з усіх західно-українських земель, найбільш свідомої з усіх українських земель.

Противники самостійної Західно-Української держави голосять все й всюди, що її територія й населення, її економічні й соціальні відносини, недостаточні й непригідні для збудування самостійної держави.

Тимчасом сама Східна (українська) Галичина, що обіймає цілий схід давнього австрійського коронного

краю Галичини аж поза ріку Сян і дуклянський провал, має всі дані, щоби стати самостійною й неутральною державою.

Простір української Галичини виносить 55.000 км², (21.000 square miles) себто близько в двоє більше як простір Бельгії, більше як простір Сербії (перед 1912), Швейцарії, Нідерландів, Данії і т. д.

Населення української Галичини виносить (1914) 5,450.000, з чого 4,000.000 (74.4 %) Українців, які заселяють край збитою масою, 12.2% Поляків, розсипаних по краю як бюрократи, державна служба, великі землевласники й селянські кольтоністи, 12.3% Жидів, розсипаних по містах і місточках торговельників і промисловців, 0.9% Німців. Населення української Галичини є отже майже таке велике як населення Швеції, більше як населення Болгарії, Греції, Сербії (до 1914), Швейцарії, Данії, Норвегії. Процент автхтонного українського народу (74.4%) більший як Поляків у Конгресовій Польщі (72%).

Географічне положення української Галичини дуже догідне й важне. Галичина лежить приблизно в осередку європейського материка. Галичина є одним з типових країв Східної Європи, які межують із Середньою Європою. Галичина є місцем найвигіднішого переходу зі Східної до Середньої Європи. Тут сходяться шляхи з Чехословаччини, Польщі, Австрії, Угорщини, Югославії, від Адрії в один узол і розходяться звідси вахляристо по Східній Європі: до Берестя, Київва й Москви, Одеси і т. д. й на південний схід до Румунії й усть Дунаю. Тому, що Галичина лежить на головнім європейським вододілі, не зустрічає проведення битих і залізничих шляхів ніяких більших перепон. Навпаки ріки Галичини дають її легку сполуку з двома морями: Дністер і Прут із Чорним, Сян і Буг (через Вислу) з Балтійським морем. Таким чином Галичина є найважнішим переходовим краєм поміж Східньою й цілою останньою Європою.

Галичина лежить на межі двох великих політичних і економічних округів Європи: східно-європейського (Росія, Україна) і середньо європейського (Польща, Чехословаччина, Німеччина, Австрія, Угорщина і т. д.). На таких граничних областях, по законам історії, все повстають поменчі державні організми (прм. між Західною і Середньою Європою повстали так Нідерлянди, Бельгія, Швайцарія).

Галичина лежить на дуже важнім з боку військової географії місці. Тут знаходяться найлегші переходи через на загал трудно проходиму Карпатську гірську систему. Відданє сього краю в руки Польщі чи Росії, дає кожній з них у руки користи, дуже небезпечні для європейського мира. Так як швайцарська держава виросла на альпійських переходах, так повинна вирости в інтересі європейського мира Галицька держава на карпатських переходах.

Прямова будова Галичини з її гірським стрижнем Карпат, стрімкобокими височинами й глибокими річними долинами, дає добрі можливості оборони краю, з другого боку, наслідком переваги рівнини над горбистим і гористим краєм, творить найліпші підстави для розвитку управи землі, будови осель, шляхів і т. и. взагалі для розвитку політичного й економічного. Внутрі землі має Галичина великі мінеральні скарби, головно нафти і соли.

Води в Галичині всюди по достатком, водяних сил, легких до ужитковання є поверх 500.000 кінських сил.

Кліматичні, ростинно-географічні й звіринно-географічні відносини Галичини у визначній мірі сприяють розвиткови: лісоводства, хліборобства, огородництва, садівництва, плекання худоби й дробу.

Лісів мала українська Галичина (до війни) 1,450.000 гектарів, т. є. 26.2% усеї поверхні, значить більше, як уся Велика Британія, більше, як Бельгія, Нідерлянди й Данія разом. У двоє більше як Швайцарія. Продукувала річно

6,000.000 м³ дерева, вивозила 1,000.000 м³ будівельного дерева.

Рибних ставів мала українська Галичина 21.000 гектарів і могла продуктувати до 5,000.000 кг. риби.

Рілі мала українська Галичина: 2,605.000 гектарів, т. є. понад 47% усеї поверхні, значить більше як Бельгія, Нідерлянди й Швейцарія разом. З того управляли українські селяне 73%, великі земельні власники (переважно Поляки) тільки 27%.

Хліборобська продукція української Галичини виносила середньо річно (1905–1914):

пшениці	4,656.446	метр сот.	– більше як Бельгія, Альжир, Чиллі, Швеція, більше як Нідерлянди, Швейцарія, Данія разом узяті.
оркішу	4.295	“ ”	
жита	4,627.216	“ ”	– більше як Данія, Нідерлянди, Болгарія, Румунія, Канада.
ячменю	2,582.544	“ ”	– більше як Італія, Єгипет, Аргентина
вівса	4,588.932	“ ”	– більше як Еспанія, Нідерлянди, Болгарія
кукурудзи	837.290	“ ”	– майже тільки, що Японія
гречки	532.444	“ ”	
проса	163.929	“ ”	
<u>мішаного збіжа</u>	<u>5.258</u>	“ ”	
разом збіжа	17,998.354	метр сот.	
струкових ростин	1,089.906	“ ”	
бульби	40,296.809	“ ”	– більше як Бельгія, Нідерлянди, Канада, Італія, більше як Данія, Норвегія, Швеція й Румунія разом узяті.

З цього виходить, що українська Галичина з боку хліборобської продукції є не тільки автаркічна, але й може вивезти багато за кордон. І то мимо того, що аграрні відносини Галичини дуже сумні, що серед українського населення панує земельний голод, мимо того, що 79.8% сільських господарств Галичини є занадто малоземельні, щоби могли розвиватись, мимо того, що велика посілість займає ще 37.8% цілої поверхні краю, економічно мало вартує і продукує, то доцільна аграрна реформа без ніякого сумніву в короткому часі подвоїть хліборобську продукцію Галичини.

Простір огородів і садів Галичини виносить 90.695 гектарів їх продукція вистарчає для краю вповні.

Управа промислових рослин мало розвита та дає 920.045 м. с. цукрового буряка, 42.682 м. с. льняного сімени, 65.889 м. с. льняного прядива, 95.398 конопельного сімени, 117.624 м. с. конопельного прядива, 33.937 м. с. тютюну і т. и.

Скотарство української Галичини розпоряджало (1910): 681.087 коний, 1,551.934 рогатої худоби, 305.830 овець, 10.345 кіз, 1,317.513 свиний, 7,917.114 дробу. З того огляду є Галичина вповні автаркічна і може багато звіринних продуктів вивозити. Лук має українська Галичина 695.383 гектарів, пасовиськ (втім багато розкішних гірських полонин) 499.530 гектарів і продукувала річно 42,868.739 м. с. соломи. 14,273.667 м. с. сіна, 5,950.640 конюшини, 1,434.008 м. с. мішаної паші, 4,192.026 пашних буряків і т. д. Все скотарство є в руках українського селянства. Великі землевласники годували ледви 13.7% коней, 5,7% рогатої худоби, 6.3% овець, 3.3% свиней!

Бджільництво Галичини розпоряджало (1910) 285.074 уліями й продукувало поверх 25.000 м. с. меду й воску річно.

Мінеральні багатства української Галичини дуже значні. Нафтові поля займають до 10.000 км², продукція виносила

1909 р. поверх 20,770.000 м. с. нафти і 25.000 м. с. озокериту. Під впливом лихої польської господарки продукція дуже підупала, та має вигляди на світлу будучину.

Земного газу продуктує Галичина 500,000.000 м³ річно.

Поклади соли дуже великі. Через монопольні обмеження продукція виносила тільки 1,000.000 метр. сот. однак вона спосібна до величезного розвитку.

Поклади потасових солей великі та майже не висискувані.

Рудого вугля має українська Галичина дуже багато покладів, та вони ледви напочаті.

Торфу найліпшої якості є поверх 200.000 гектарів.

Таксамо має українська Галичина багаті поклади гіпсу (алебастру), сірки, глини, помонтових рухляків, вапна і т. д. та багато мінеральних джерел.

Українська Галичина є одним з найбагатших країв Східної Європи на сирівці. З цього погляду вона не тільки автаркічна, але й здатна до великого вивозу.

Промисл Галичини мало розвитий (значінне мають тільки горальні і рафінерії нафти), однак має гарні вигляди на будучину. Що більші має торговля наслідком корисного географічного положення Галичини. За свої сирівці може українська Галичина закупити й добре сплатити потрібні фабрикаті. Імпорт виносивби приблизно 250,000.000 зол. корон, експорт 300,000.000. золотих корон річно. Своєю територією і природними багатствами має українська Галичина всі матеріальні дані, стати життеспосібною самостійною державою. Ще гарніші дані має українська Галичина на національнім і соціяльнім полі. Головною основою галицької державности є українське селянство (78%), одинока національно свідома й переворотовим мріям недоступна частина східно-українського селянства. Мимо страшних утрат світової війни, воно збудувало свою

самостійну державу (1918–1919) і боронило її дев'ять місяців проти Поляків, Румунії і російських большевиків. Не діждавшись за 3 роки справедливого вирішення галицької справи, цей селянський нарід, мимо страшного гноблення зі сторони польської окупаційної влади зірвався до борби з окупантом і веде її від липня 1922 р. ірландськими способами: саботажем і атентатом. Ця обставина є найкращим доказом розпучливого положення українського народу в Галичині. Польська окупаційна влада зачинила перед Українцями всі можливості нормального політичного життя, до якого вони мають повну кваліфікацію. Український нарід Галичини розпоряджає зверх 50.000 інтелігентних одиниць, придатних на адміністраторів, суддів і учителів населення Східної Галичини, 20.000 вишколених у світовій війні військових старшин і сотні тисяч свідомих і достаточо висобразованих кандидатів на поменчі урядові становища. З усіх частин 40-мільонового українського народу галицькі Українці стоять під наглядом національної свідомости й здібности до державного будівництва без сумніву найкраще.

Жидівське населення Української Галичини, в якого руках лежить майже весь промисл і торгівля, жило в згоді з українським населенням і в такій самій мірі невдоволене з польської окупації.

Таксамо прихильні самостійній і нейтральній галицькій державі й розважні автохтонні Поляки української Галичини. Та їх не допускає до голосу польська бюрократія і сольдатеска, що в супереч настановам мирових договорів хотілаб українську Галичину інкорпорувати до Польщі.

Відень, в жовтні 1922.

№ 121

**ІНТЕРВ'Ю УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ КОСТЯ ЛЕВИЦЬКОГО
ДЛЯ ЧАСОПISУ “СВОБОДА” (США), ЗАПИСАНЕ
ВОЛОДИСЛАВОМ БІБЕРОВИЧЕМ***Жовтень 1922 р.***Розмова****з Дром К. Левицьким**

Розмова з міністром закордонних справ Галицької Держави, дром К. Левицьким, про українські справи в теперішню пору.

(Спеціальна кореспонденція “Свободи”)

Давати які небудь пояснення дотично особи галицького міністра закордонних справ є властиво не лише злишнім, але навіть певного рода обидою для сього мужа, з якого особою якнайтісніше звязана історія нашого національного розвитку від багатьох десятків літ і якого імя знає в Галичині кожда мала дитина. Позаяк одначе американські українці, особливо молодша генерація, з природи річи затратили вже по части звязок з краєм людська пам'ять є взагалі доволі коротка а особливо від часу останньої європейської революції часописі так багато мірнот винесених випадково на верх революційною филею величають найвизначійшими людьми, що живуть на світі, – є по нашій думці все таки доцільним, сказати кілька слів про його минуле й його заслуги.

З життя Дра. Костя Левицького.

Др. Кость Левицький, уродився дня 18. падолиста 1859 р. в Тисьмениці коло Станиславова, як син українського священика відбув гімназійні науки в Станиславові, а університетські на правничих факультетах у Львові і Відні.

В р. 1890 він отворив у Львові власну адвокатську канцелярію. Протягом рр. 1883–1907 був він діяльним членом головного виділу Тов. “Просвіта”, писав розправи з області права і економії для народу і став почесним членом Товариства. В тім самім часі заснував він і видавав через 10 років українську “Правничу Часопись” і видав “Німецько-Український Правничий Словар”. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові іменувало його тоді своїм дійсним членом. В 1884 заснував Др. Кость Левицький разом з другими діячами українське політичне Товариство “Народна Рада” у Львові і був першим його секретарем. Пізніше став він заступником голови “Народного Комітету” начальної управи народно-трудової партії а вкінці головою сього Комітету, яку то гідність повнив аж до 1919 р.

В р. 1898 засновано з його ініціятиви і при його активній співучасті “Краєвий Союз Кредитовий” у Львові як осередок організації українських кооперативів і він став його начальним директором. В р. 1907 вибраний послом до парламенту у Відні був він головою Українського Парламентарного Клубу від 1909 аж до 1916. В р. 1908 вибраного його послом до галицького сойму у Львові, де був він також головою українського клубу. В часі війни був він головою “Головою Української Ради у Львові” /1914/ а відтак Президентом “Загальної Української Ради” у Відні /1915-1917/.

В часі розпаду Австрії в листопаді 1918 покликала його Українська Національна Рада у Львові на президента першого державного Секретаріату Західно-Української Республіки. В р. 1919 був він головою комісії реформи виборчої в “Українській Національній Раді” в Станиславові.

Коли в серпні 1920 р. президент Др. Евген Петрушевич заснував у Відні Галицький Уряд він покликав Дра. Костя Левицького на пост міністра преси і пропаганди, а в місяці січні 1921 іменував його міністром закордонних справ.

В рр. 1920–1921 бере Др. Кость Левицький участь у всіх важніших конференціях, де порушувано долю Східної Галичини. І так у вересні 1920 р. проводить він делегації Галицького Уряду в часі мирових переговорів в Ризі. Відтак в падолисті 1920 р. бере він участь в делегації Галицького Уряду до Союзу Народів в Женеві як голова галицької делегації. Обі сі поїздки увінчалися, як відомо, гарним успіхом. В характері шефа для закордонних справ відбуває Др. Кость Левицький почавши від 1. падолиста 1921 р. більшу політично-дипломатичну подорож до Парижа і Лондону, де відбуває цілий ряд політичних конференцій з покликаними чинниками дотичних держав в цілі прискішення корисного вирішення галицької справи. При тій нагоді провірює він також діяльність наших закордонних представництв та на місци подає нашим місіям відповідні інструкції.

Др . Кость Левицький являється сьогодні, — від коли президент Ю л і я н Р о м а н ч у к , тепер вісімдесятьлітний старець усунувся ізза віку від політичного життя сеніором галицьких політиків.

“Ціта-Гоф” резиденцією Галицького Уряду.

Пан міністер прийняв кореспондента “Свободи” у своїм привітнім сальоні на історичнім “Ціта-Гофі” /величавий будинок при Маріягільферстрассе/ де від 1920 р. резидує Галицький Уряд, а який сьогодні став символом нашої твердої, непохитної волі до виборення власної державности. Помимо своїх 63 років Др. Кость Левицький являється уособленнем молодечої енергії і сили а його рівний звучний голос, яким він відповідає на ставлені питання, ділає дивно підбадьоруючо на співбесідника.

Великі Держави Антанти і Галицька Справа.

Вирішення державно-правного становища Східної Галичини, — загав пан міністер відволікається за довго.

/1919-1922/ Головні Держави Антанти впроваджуючи у Східній Галичині тимчасово військову окупацію Польщі, прирекли рівночасно своєю постановою — з дня 25. червня 1919 р. вирішити східно-галицьку справу згідно з волею населення, але до сього часу ані самі її не вирішили, але не передали іншому міжнародньому тілу до вирішення. Наслідком отсього занедбання Головних держав Антанти вийшла самоволя польської окупації супроти українського населення Східної Галичини та безправне присвоюванне компетенції державної адміністрації на сій території з боку Польщі. Становище головних держав Антанти в справі Східної Галичини є таке: Франція перепинює вирішення справи Східної Галичини, бо вона намагається злучити сю територію з Польщею, чи то у формі автономії, чи федерації, щоби тим способом скріпити Польщу як свого одинокого союзника проти Росії й Німеччини. В останнім часі старається Польща приспішити вирішення справи Східної Галичини, вважаючи теперішний момент як корисний для аспірацій з причини конфлікту Англії в грецько-турецькій війні. Також екопльоатація галицької нафти через французькі підприємства грає неостанню ролю для Франції у вирішенню сеї справи.

Більше об'єктивне є становище Англії, котрої правительство заступає думку, що Східна Галичина як заселена в значно переважаючій більшості через українське населення та по засадам національної справедливости не належить Польщі. До сього приступає дальший аргумент англійської політики, що неоправдане прилучення української Галичини до Польщі мусить викликати там ірреденту українського населення, як також міжнародний конфлікт між Росією а Польщею, що загрожує мир в Європі. У всякім разі Англія обстоює думку, що Східна Галичина належить до проблемів Східної а не Середушої Європи.

Італія, яка до недавня стояла на другім пляні при вирішуванні міжнародніх питань, реклямує тепер свій голос “як рівнорядний член Коаліції та з огляду на свій державний престиж і економічні інтереси добачує в незалежній Галицькій Державі конечний поміст на Схід, щоби тим чином здобути там сферу своїх впливів.

Японія як безпосередно незаінтересована в тій справі, піддержує визвольні змагання українського населення, та йде за думкою Англії зглядно Італії.

Польща у своїй імперіялістичній експанзії на Схід обстоює своє домаганне до Східної Галичини та жирується перед великими державами Антанти як також державами Антанти як також державами прибалтійськими як защитник Середущої Європи перед небезпекою большевизму і грози війни як також взагалі супроти поширення Росії на захід. Всякі заходи Польщі, щоби для своєї політики приеднати так звану Малу Антанту а з окрема Югославію і Чехословаччину, недопроварили до пожаданого успіху так, що аспірації Польщі до Східної Галичини піддержує лише Румунія за ціну, що Польща буде піддержувати аспірації Румунії до Бессарабії і північної Буковини.

Становище українського населення.

Українське автохтонне населенне як значно переважаюча більшість сего краю є рішучо однодушно противне всякому прилучуванню Східної Галичини до Польщі, бо уважає її своїм відвічним ворогом та знає добре, що всякий звязок з Польщею загрожує його національному і економічному істнованню. Тому Українці Східної Галичини домагаються однодушно якнайскоршого усунення польської окупації й визнання Східної Галичини незалежною державою вільних народів.

Вибори до польського сойму і автономія.

До недавно розписаних через Польщу виборів до польського сойму у Варшаві на території Східної Галичи-

ни відноситься український нарід зовсім відпорно і ніхто з Українців Східної Галичини не возьме участі у виборах, причім належить замітити, що правительства Англії і Італії внесли свої застереження проти розписання польських виборів у Східній Галичині. Таксамо супроти плянованого накинення через польське правительство у Варшаві автономії для Східної Галичини, займає нарід Східної Галичини і його правительство за кордоном однодушне становище, що Польща як тимчасовий окупант не має права надавати Східній Галичині ніякої державної організації, та що тільки Головні Держави Антанти є управнені вирішити державне становище Східної Галичини та обовязані здійснити дане приреченне, що се наступить згідно з волею населення. А українське населення як значно переважаюча більшість стоїть непохитно при своїм визвольнім домаганням незалежної Галицької Держави.

Роля американських Українців.

У визвольній боротьбі українського народу Східної Галичини відіграли американські Українці досі величезну ролю.

З одного боку вони піддержали змагання галицького Уряду в політичнім напрямі, висилаючи делегації до своїх правительств та домагаючися часто з успіхом інтервенції в галицькій справі а з другого через матеріяльну поміч взагалі уможливили Галицькому Урядови його політично-дипльоматичну акцію. Своїм поведенням наші американські земляки доказали, що вони вповні свідомі своєї великої історичної місії і будучі покоління колись з подивом згадувати-муть їх величезні заслуги при будованню Української Держави.

Зокрема заслугує на згадку роля Канади на Союзі Народів. Сього року канадійська делегація в Женеві вже другий раз поставила на Союзі

Народів формальне внесення в справі Східної Галичини. Вона була до сього парламентарно легітимована, позаяк вже минулого року порушила ту саму квестію, мотивуючи свій крок бажанням українських горожан Канади, що взяли визначну участь в збудованню канадійської держави. Сего року було трудніше порушувати знова сю справу, позаяк була нова канадійська делегація і треба було на ново узасаднювати повторення внесення. Міністер Фільдінг аргументував, що коли минулого року була причина порушувати галицьке питання то тепер заходить ще більша потреба сього з огляду на невиносиме положення в краю, яке як сказав Льюїс Джордж загрожує мирови цілої Європи. Фільдінг постановив притім на рівні представництва Східної Галичини і Польщі. Канадійській Делегації належиться подяка, що вона в так складній ситуації, не зважаючи на сильну польську контрагітацію, піднесла знова сю справу з так гарним успіхом. Сей крок був очевидно наслідком інтервенції делегації українських організацій Канади у прем'єра Кінга.

Позичка Національної Оборони в Канаді.

Минулого року українські організації в Злучених Державах дали позичку у висоті понад сто тисяч доларів, яка уможливила Галицькому Урядови від осени минулого року вести роботу так у Відні як і у всіх представництвах закордоном і давати поміч краєви. Тепер прийшла черга на розписання Позички Національної Оборони в Канаді. По довших приготуваннях, в яких визначну ролю відіграв наш представник в Канаді проф. Іван Боберський, наші делегати за порозумінням і згодою місцевих українських організацій розписали сю позичку, щоби Галицькому Урядову дати змогу видержати в отсім часі, коли наша справа доходить до вирішення. Не підлягає сумніву, що ся позичка подібно як в Злучених Державах увінчається якнайкращим успіхом.

В боротьбі здобудемо ми своє право.

Визвольна боротьба порушила вже цілу нашу суспільність. Український нарід Східної Галичини перший з цілої великої української нації підняв таку могутню боротьбу за свою державу. Він показав, що має не лише національну, але і державну свідомість. Для того політика Галицького Уряду за кордоном є правдивою народною політикою, бо нарід говорить сам в краю а Уряд за кордоном при кождім своїм кроці може покликатися на його волю.

Якраз в четверті роковини нашого державного життя, в перших днях листопада відбудуться на Галицькій Землі безправно накинені вибори до польського Союму в Варшаві. При сій нагоді наш нарід покаже свою волю великим державам Антанти, які мають вирішувати галицьку справу і дасть всім до зрозуміння, що наша дорога не до Варшави але до своєї питомої держави.

Серед загального хаосу, що панує тепер в цілій Європі, ми не бачимо ще кінця наших змагань і нам доведеться поборювати ще не одну перешкоду, але в нашій справедливій боротьбі ми мусимо нарешті здобути своє право.

Розмова скінчилася. З обличчем, на яким малюється легка нетерпеливість, входить до кабінету секційний шеф проф. М и к е т е й з цілим пліком актів і я мушу уступити, щоби не спиняти довше важної чергової роботи. Відходжу однак з вдячністю за цінні інформації і пояснення, які нашим землякам за Океаном додадуть нової охоти до дальшої праці. При тій нагоді думаю, що висловлю гадку всіх американських Українців, коли Пану Міністрови Левицькому з нагоди його 63 дня уродин побажаю, щоби він ще довгі літа, вже на власній вольній землі міг в здоровлю працювати для добра свого народу.

Відень, в жовтні 1922.

Володислав Біберович

№ 122

**ВІДПОВІДЬ МІНІСТЕРСТВА
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ІТАЛІЇ
НА ЗАПИТ ПОСЛА ІТАЛІЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ
ФАЦЦАРІ ПРО СТАН СУДІВНИЦТВА
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ**

Жовтень 1922 р.

Вона в дослівному перекладі звучить:

“Відповідь на інтерпеляцію ч. 329, Міністерство для закордонних справ є поінформоване про зажалення проти польського уряду, які з галицької сторони не занехуються подавати довідома союзним правительством у постійній пропагандистичній праці в користь Національного Правительства.

Зовсім природно, що королівський уряд не думає резигнувати з тих прав, як йому належаться на основі арт. 91 Сан-Жерменського договору, але буде виконувати їх разом зі союзними правительствами так, які сі права є надані союзним правительствам разом.

Як відомо, Найвища Рада рішенням з 25. червня 1919 авторизувала Польщу окупувати Галичину по Збруч. Другий рішенням з 11. липня 1919, Найвища Рада хотіла авторизувати польський уряд: установити цивільне правління у Східній Галичині по заключенню договору з великими союзними державами.

В останньому часі союзні держави одержали від польського уряду проект статута для Східної Галичини, який є предметом студій і взаємної виміни поглядів між відносними кабінетами. Справою Східної Галичини займався також недавно Союз Народів і після всякої імовірності буде візвана Конференція Амбасадорів зайняти нею у близькім часі.”

Рим, в жовтні 1922.

Ш а н ц е р, в. р.

№ 123
**ЛИСТ ГРУПИ УКРАЇНЦІВ НІМЕЧЧИНИ
ПРЕЗИДЕНТУ ЄВГЕНОВІ ПЕТРУШЕВИЧУ
ПРО ПІДТРИМКУ ТА ФІНАНСОВІ
ПОЖЕРТВУВАННЯ У ФОНД ВИЗВОЛЬНОЇ
БОРОТЬБИ В ГАЛИЧИНІ**

1 листопада 1922 р.

Гор. Шлеськ, Наплаткен, дня 1. XI. 22.

Ваша Ексселенціє!

Високоповажаний Пане Президенте!

З нагоди четвертих роковин відновлення Галицької Держави складаємо Вам, Ваша Ексселенціє! якнайщирішу подяку, за Ваші тяжкі і невгаваємі труди в боротьбі о визволене нашої дорогої Батьківщини, з кігтів нашого віковичного ворога Ляха (!) і пересилаємо Вам на фонд визвольної боротьби в Галичині сьлідуючі датки: Яким Данилів 100 Mk. нім., Феська Захарук 50 Mk. і Параскевіа Никорак 50 Mk., разом 200 марок нім.

Ми маємо надію що колись як Ваші труди увінчаються повним успіхом не забудете Ви і про нас!

З Високим поважанем:

**Яким Данилів, Феська Захарук,
Параскевіа Никорак**

Україньці Галичане в Німеччині.

(Посилаємо через Редакцію “Українського Прапора”).

Уряд Преси і Пропаганди З.У.Н.Р.

АДМІНІСТРАЦІЙНА СЕКЦІЯ

ч. 261/1922

Відень, дня 6. листопада 1922.

**ПРЕЗІДІЯЛЬНА КАНЦЕЛЯРІЯ ДИКТАТОРА
Західно-Української Народної Республіки
УВІЙШЛО дня 7 / XI 1922
Ч. 529 ПРЕЗ. Д.**

До

Президіяльної Канцелярії З.У.Н.Р.

у

Відні.

Предкладається до ласкавого відома. — Гроші передано куди слід.

Бабелюк

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 256.
Рукопис. Оригінал.

№ 124

**ОГЛЯД СХІДНОГАЛИЦЬКИМ ПРЕС-БЮРО
ФРАНЦУЗЬКОЇ ПРЕСИ З ВИДІЛЕННЯМ
ГАЛИЦЬКОГО ПИТАННЯ ЗА ПЕРІОД
ВІД 27 ЖОВТНЯ ДО 4 ЛИСТОПАДА 1922 р.**

Не раніше 4 листопада 1922 р.

**Огляд французької преси
(27/X. — 4.XI.1922)**

Увага французької преси минулого тижня присвячена — річ природна — майже виключно актуальним питанням міжнародної політики; тут в першу чергу треба назвати переворот фашистів в Італії, відтак пробні кроки кабінету Бонар Льва і передвиборчий рух в Англії, та приготування до турецької конференції в Льозанні.

Дотично сеї послідної точки слід згадати про передовицю “Темпс-а” з 2.XI в якій лянується плян запрошення Польщі на турецьку конференцію. Офіційна стаття

доказує, що Польща має визначні торговельні інтереси на Чорнім Морі, що вяже її з Туреччиною історична традиція і що тому прислугує її право участі, не лише з голосом в справах економічних, як сего домагається для себе Бельгія, але як рівнорядного члена в переговорах політичних і з окрема при вирішенню питання Дарданелів.

Живий інтерес до проблеми французьких взаємин із Советами викликаний подорожжю посла Herriot'а, дещо охляв; впрочім "Petit Parisien" і "Journal" продовжують друк розпочатої низки статей про відносини в Росії пера самого Герріота і його товариша подорожі, посла Долядіє. Оба політики повернули з найкращими вражіннями і дають їм обильний вислів в своїх статтях; Долядіє розказує між иншим, що російські мужики так переповнені любовю до Франції, що пізнавши в нім Француза, витали його знаком хреста святого.....

Частина париської преси споминала не рідко останніми днями в рубриці заграничних вістей, питанне Східної Галичини. Слід однак замітити, що між тим коли в головних питаннях міжнародної політики, які безпосередно інтересують Францію, отже в справі зносин з Англією, Туреччиною, Росією... часописні статті являються висловом французької політичної думки, то навпаки в нашім случаю дотичні голоси преси є лише пропагандою інтересованих сторін.

"Le Temps" з 28/X містить слідуюче звідомленне: "поширювані вістки про мнине повстанне в Східній Галичині (Малопольщі) є позбавлені всякої основи. Банди, які появилися в сій області, розігнані військом і поліцією. Так само неправдою є, немовби населенне піддержувало тих мнимих повстанців. Навпаки воно помагало поліції і війську в їхніх заходах."

"Ля Ліберте" з 28/X доносить з Варшави:

"Вістки оповіщені німецькою пресою, про мниму револьту в Східній Малопольщі є чистою видумкою. Се славне

загальне повстанє зводиться на ділі до наїзду трьох банд, з яких кожна числила сорок до шістьдесяти люда, вони перейшли границю по стороні совітської Росії і допустилися кількох ексцесів. Ті банди в части розгромлено, а в части відперто за кордон. Вони виконали деякі акти саботажи і підпалили кілька русинських посіlostий. Одинокий случай політичного вбийства доконано на особі русинського патріота, професора Твердохліба. Крім сего полягло кількох поліціантів в боротьбі із згаданими бандами.”

“Ле Темпс” з 29.X подає ось таку вістку з Варшави:

“Міністер закордонних справ казав вручити посольству України ноту, в якій звертається увагу українського правительства на випадки нарушення польської границі узброєними бандами, сформованими в радянській Україні. З окрема польське правительство заявляє, що йому відоме істнованне на українській території організації, яка попирає діяльність тих банд. Правительство домагається арештовання і покарання винувників.”

“Ле Темпс” з 3.XI пише:

“З Варшави доносять: Англійський генерал льорд Креоуен, перебуваючий у Львові в ціли анкети про східно-галицьке питанне дав редакторови Журналь де Польонь слідуочу заяву: “Сей край є польським і повинен остати польським; впрочім годі допустити яку небудь иншу розвязку. Колиби Східну Галичину відобрати Польщі, вона негайно в той сам день сталаби большевицькою; ніхто не має права сего собі бажати і се булоби нещастем не лиш для того краю і для Польщі, але також для Европи і з окрема для Англії. Не здають собі справи з сего ті, що ведуть політику демагогії і не числяться з дійсностю.” Льорд Креоуен добавив, що автономний статут для Східної Галичини, ухвалений недавно соймом, викликав добре вражінне серед русинського населення; воно бачить в сій ініціативі польського уряду доказ, що він бажає вдоволити русинські національні аспірації. На думку льорда Креоуен англійська опінія

ставиться сьогодні прихильно до польської розв'язки питання Східної Галичини. - З окрема зі Львова пишуть: Поліція розкрила пружини терористичної акції яка ведеться під сей мент в Східній Галичині з метою здержати Русинів від участі у виборах. Арештовані досі особи є здебільша большевицькими комісарями на Україні або офіційними агентами Совітів. Вони се утворили терористичну організацію: галицький революційний комітет. Поліція твердила також, що Дзіковський і Злидар, головні організатори компльоту який довершив морду професора Твердохліба, русинського народного провідника і приклонника згоди з Польщею, є оба російськими большевиками, що шпіювали на Україні. Се на основі тих відкрить польський уряд вислав до правительства Совітів ноту з протестом.

“L' Eclair” з 30.X присвячує галицькому питанню довшу статтю: “німецька преса інтересується живо від кількох тижнів справами Східної Галичини. Дивні про них ходять чутки, яких жерела треба шукати в бюрох німецької пропаганди. І так розказувано, що польські власти допускаються насильства на місцевім русинськім населенню; на днях була навіть бесіда про се, що се населенне зробило повстанне. Не вистарчає опрокинути кожну з тих вісток, слід пояснити також весь плян, з яким вони остають в звязку. Польський сойм на своїм останнім засіданню з 27 вересня с. р. надав Східній Галичині автономну конституцію, в якій великий французський дневник, на загал офіціозний, бачить “доказ лібералізму і щирого почуття справедливости” і про яку висловлюєся, що вона “забезпечує вповні пошановання прав меншостей”. Те все однак дуже не до вподоби одній державі: є нею Німеччина. Чому се так? На се питанне відповідає історія. Від часів Йосифа II. Австрія силкувалася паралізувати галицьких Поляків, розбуджуючи в сій провінції штучне рутенство. Ту саму спробу підняв граф Стадіон в 1848,

не досягнув однак серйозних результатів. Після заложення німецького цесарства воно се переняло то завдання від Австрії. Слід пригадати, що рік перед війною, п. Крисяк меткий польський публіцист в Берліні успів роздобути 147 листів і документів, зложених в архіві центрального комітету Ostmark-Verein-у, ославленої німецької антипольської ліги; деякі із згаданих ним документів були видані ним як відбитки. Вони доказують без всякого сумніву, що починаючи від 1903 р. Остмаркферайн правильно запомагав фондами антипольську діяльність русинських націоналістів. І се на приказ Берліна періодичні рільничі страйки підкопували добробут Галичини, Русини виконували атентати на львівський університет, вели насильну обструкцію в галицькім соймі, а в 1908 р. один з них замордував гр. Андрія Потоцького, намісника сеї провінції. З поміж всіх Славян одні русинські націоналісти післали Вільгельмови привітну телеграму в 1913 р. по приводу двацятьпятилітного ювілею його пановання, а їх преса голосила на передодні війни готовість служити німецькій справі. Події вчорашного і передвчорашного дня поясняють ті, що відгриваються в сучасний мент. Першого падолиста 1918, – ще заки підписано загальне перемиря, русинські націоналісти при помочі німецьких і австрійських офіцирів пробували виперти Поляків з Галичини. По кількох місяцях жорстокої війни, Польща привернула порядок. Східна Галичина відбудувала свої руїни і віднайшла давний економічний добробут. Сегодня она одержує статут широкої автономії, і право взяти участь в загальних виборах слідуячого місяця. Німеччина чує, що тратить остаточно один з головних теренів антипольської діяльності. І се є причиною скріплення в краю традиційних метод террору, а за границею пропаганди фальшивих вісток. Настрій в краю є відомий. Русини у величизній більшости примирились.

Нарід, маючи запевнений мир, збогачений хорошими жнивими, не має наміру вирікатися автономії, наданої Варшавою, щоби кинутися в обійми українського більшовизму. Русинський професор Твердохліб замордований перед двома тижнями фанатичними земляками платни-ми з Берліна і комунізму, був як раз одним з тих, що не вирікаючися своєї народности приймають з довірям ліберальний польський режім. Ось так маються справи в дійсности. Надіймося, що скріпленне німецької пропаганди є признакою, що Німеччина чує свою програму в Східній Галичині. Поучені самими подіями про суть сего заінтересованя, яке оказує їм Берлін від часів Бісмарка і супроти щирого польського лібералізму, Русини будуть могли обновили традицію доброї згоди з своїми співгромадянами в Галичині.”

“L' Eclair” з 3.XI. доносить з Варшави:

“Курер Інформаційни” звартає в дописі з Відня увагу польського правительства на обставину, що русинські терористи які мають свій осідок у Відні, держать там склади оружа і приготовляють пляни атентатів в Малопольщі. Австрійські власти, пише “Курер Інформаційни” не перепиняють в нічим діяльности тих злочинців, що громадять оруже і ведуть большевицьку і терористичну акцію проти держави, з якою Австрія заключила ряд договорів і має інтерес жити в добрім сусідстві. Австрійське правительство повинно зрозуміти, що його толеранція супроти русинських терористів рівняється співвині. Тому слід покласти їй кінець як змога скорше.”

“L' Ege Nouvelle” з 28.X. містить слідуячу запись:

“Східна Галичина від шести місяців стоїть в огни. Горожанська війна ведена Українцями проти польської воєнної окупації заострюється з дня на день. Огонь що займився отсе в Східній Галичині, легко може перекинутися у пожежу на всім європейським Сході. Положенне стало ще грізнійше від часу, коли польські окупаційні власти розписали

в Східній Галичині вибори до варшавського сойму, щоби тим чином перевести анексію того Краю до Польщі. Як відомо на основі договору в Сан-Жермен і в Севр Східна Галичина є окремою територією від Польщі, якої суверенність належить до головних держав Антанти. Польща є тільки військовим окупантом краю, не прислугує їй отже ніяке право переводити в Східній Галичині вибори до польського парламента. Згідно з тими інтернаціональними постановами всі українські політичні партії рішили, щоби українське населення здержалося від участі у виборах. За те посипався з польського боку ряд репресій з проголошенням стану облоги і наглих судів. Українці відповіли новими актами революційними. Затривожені польські окупаційні влади візвали польські гарнізони з Варшави. День 5. падолиста, на який визначено польські вибори, недалекий. Оба ворожі табори стоять готові до оружно́ї розправи. Українські прошення до правительств Антанти, щоби вони як суверени Східної Галичини зволили перепинити польські вибори в тім краю, остали без успіху. Слід побоюватися, що із заворушень в Галичині може виникнути нова війна на європейськiм сході, тим більше, що ходять слухи, що совітське правительтво в Москві наміряє скористати з українського революційного руху проти польського пановання в Східній Галичині.”

“Последнія Новости” оголошують таку новинку в ч. з 29.X.:

“Після донесення польської преси вся Східна Галичина обнята повстанням. Польські дідичі і взагалі польське населення утікають. Число повстанців хорошо оруженних досягає 10.000. У Львові польські влади переводять численні арештовання. Східно-галицький воєвода і начальники поліційних управ в Східній Галичині візвані телеграфічно на нараду з міністром внутрішних справ.”

“L' Ere Nouvelle” з 31.X. подає ось такий комунікат:

“Дня 23 с. м. почався у Львові процес проти українського студента Федака, обжалованого за атентат проти начальника польської держави Пілсудського, виконаний ним дня 25. вересня 1921. Рівночасно 12 других українських студентів відповідають за злочин державної зради проти польської республіки, якого вони буцімто допустилися, пропагуючи відорванне Східної Галичини від Польщі. Обжалованих боронить 80 українських адвокатів, а проте головного оборонця Федака, меценаса Загайкевича польська поліція арештувала якраз в день відкриття процесу і сконфіскувала йому всі акти, що дотичили оборони. Федак заявив, що своїм атентатом бажав звернути увагу цивілізованого світа на варварський режим польської окупації в Східній Галичині. Відповідно міжнародним постановам Польща є лише військовим окупантом Східної Галичини, якої суверенність належить до головних держав Антанти; переслідування галицьких Українців за державну зраду є отже важким надужиттем з боку польських властей.”

“L' Ere Nouvelle” з 4 с. м. пише:

“Східна Галичина представляє тепер образ повної анархії. З одної сторони українське населення доведене до розпуки польським пануванням вхопилось способів терористичних на подобу Ірляндії. Атентати проти поліції, підпали польських дворів і залізничні катастрофи є на дневнім порядку. — Зелізничий рух мусів бути застановлений на численних лініях бічних а на головних шлях вдержується тільки за допомогою панцирних поїздів.

З другоїж сторони польські власти силкуються здавити український рух революційний при помочи нечуваних репресій. Більше як чотири тисячі Українців по більшій часті з поміж інтелігенції увязнено протягом двох послідних тижнів. В богатях місцевостях вязні підчас допитів були піддані справжнім тортурам. Села заліті польським військом, яке тероризує населення і має насильством приневолювати селян до участі у виборах до варшавського сойму, визначених на день 5. падолиста.

Заряджуючи вибори в Східній Галичині, хоч вона ніяк не є частиною Польщі і відповідно міжнародним постановам остає тільки під польською провізоричною окупацією, варшавське правительство хоче перевести анексію тої країни. Українські політичні організації, яких акція є чисто національною і не має нічого спільного ні з політикою Москви ні Берліна, як се інсинує брехлива польська пропаганда за границею – звернулись з прошенням до Союзу Народів і союзних правительств, щоби вони припинили польські вибори в Східній Галичині і не допустили до сего нового порушення Польщею Міжнародного права.”

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Машинопис. Копія.

№ 125

ОГЛЯД СХІДНОГАЛИЦЬКИМ ПРЕС-БЮРО АНГЛІЙСЬКОЇ ПРЕСИ З ВИДІЛЕННЯМ ГАЛИЦЬКОГО ПИТАННЯ ЗА ЧАС ВІД 5 ЖОВТНЯ ДО 5 ЛИСТОПАДА 1922 р.

Не раніше 5 листопада 1922 р.

Англійська преса про Східну Галичину.

Англійський журнал “Observer” з 5. с. м. приносить під заголовком: “Робота проти Польщі – проблема Східної Галичини” отсю статтю:

“Хід подій в Східній Галичині і положення Поляків в тім краю стає грізним. Питанне доторкає 5 і 1/2 мільона населення а з огляду на те, що Східна Галичина граничить з совітською Україною евентуальний конфлікт між Варшавою і Москвою може довести до дальших комплікацій.

Проблема незалежної Східної Галичини має за собою вже чотири роки. Навіть в давній Австро-Угорщині Українці

живучі у східній частині Галичини були безпощадно гнетені Поляками, яких вплив переважав на австрійським дворі. В часі австрійської революції в падолісті 1918 р. Українці проголосили свою країну незалежною державою, що мала зеднатись з Великою Україною, однак весною 1919 р. Східну Галичину окупували польські і французькі війська в цілі охорони “перед большевицькою небезпекою”.

“Досі, хоч як се дивно, мимо великої кількості договорів судьба Східної Галичини не вирішена. В 1919 р. Найвища Рада признала тій країні право самовизначення. Відповідно артикулови 91. договору в Сен-Жермен Н. Рада перебрала суверенні права над згаданим краєм і небавом опісля приняла проєкт про державну організацію Східної Галичини на основі якого Польша мала одержати 25 літний мандат, забезпечуючий краєви далекойдучу автономію і власний сойм. За допомогою Клемансо — так кажуть — польське правительство вспіло довести до завішення тої постанови. Весною 1920 р. польська армія була побита важко большевиками і постановою в Спаа одержала від Союзних Держав тільки мандат “провізоричної воєнної окупації.”

“Польонізація”.

“так то Польша хоч вона остає у фактичнім посіданню краю, не посідає його де юре. Мимо того починаючи з весни 1919 Поляки трактують Східну Галичину як свою власну провінцію, поселюючи там польських кольоністів, стягаючи контрибуції, роблячи все що у їх силі щоби спольонізувати населенне. Українці переважно селяне спокійної і терпеливої вдачі і зовсім не легко їх обрушити.

Очевидно Поляки не бажають покинути понехати посіданне краю, що має таке багатство мінеральних скарбів особливож нафтові поля в Карпатах. Щоби мати претекст до анексії, подібний як до анексії Вильни і поставити світ перед факт завершений, варшавське правительство рішило пере-

вести в падолисті загальні вибори до сойму і сенату не тільки у Польщі але і в Східній Галичині, хоч її мешканці не бажають увійти в склад польської держави і мимо британського протесту й інтерпеляції в італійському парламенті. Се правда що Поляки заявляють охоту надати Українцям автономні права та право користуватись своєю релігією і мовою, які вони нерозумно ображують, але Українці не вірять своїм гнобителям і взагалі відкидають ту ідею.”

Тайний університет.

“В останнім часі прийшло до численних ворожих виступів проти варшавського правительства і взагалі Поляків. Для ілюстрації положення слід замітити, що Українцям не дозволено учитися на львівським університеті хиба що вони служили військово в польській армії окупаційній; Українці отже оснували тайний український університет зложений з трох факультетів: правничого, філософічного і медичного. Місце і час викладів умовляється устно між студентами і професорами.”

Оружна революція.

“Але багато грізнішою є оружний опір проти польських властей. Чимало дворів польських дідичів згоріло разом зі жнивими. Зелізничі поїзди вилітають у воздух, протинається телеграфічні дроти, убивається польських жандармів і зрадників української справи. Торговля в краю розбита. З одержаних вісток слідує, що польське військо вислане на допомогу кольтоністам, які серед паніки втікали, відступило взад, особливо коли мали на його наступити совітські відділи. Польське правительство кинуло нові війська і кавалерію до Східної Галичини та обвинувачує совіти у піддержуванню повстання... Проголошено стан облоги і наскільки точні послідні донесення військові власти зарядили масові арешти повстанців серед усіх кляс населення.

Можна сподіватися, що вкінці Поляки здавлять повстання та будуть старатись анектувати Східну Галичину сьак, чи інакше, бо Варшава прийшла до пересвідчення, що Антанта тепер немає сили, щоби приневолити Польщу зректись своїх претенсій.”

Воєнний диктатор в Галичині.

Той же сам журнал (“Observer”) в згаданім своїм виданню подає вістку про назначення польського генерала Галлера воєнним диктатором Східної Галичини і пише:

“Першим завданням диктатора має бути переведенне виборів до сойму і рекрутація для польської армії між населеннем Східної Галичини.”

Поляки в давній Австрії.

“Outlook” з 28. жовтня навязуючи до одної з промов Льюйда Джорджа про визволення поневолених народів, спричинене війною, в статті п. з. “Льюйд Джордж і середна Европа” присвячує особливу увагу положенню Поляків в давній Австрії і пише, що галицькі Поляки були зіпсованими дітьми Габсбургів. Автор вважає політичною похибкою ліквідацію австро-угорської монархії.

Англійська преса про Східну Галичину.

Льондон 5.XI.1922

Галицьке питанне далі не сходить зі шпальт англійської преси.

“Star” з 26. жовтня подає про послідні події в Галичині анальогічну вістку, по “Daily News”, звіщаючи про оружне повстанне всего українського населення проти польської окупаційної влади та про польські репресії.

“Польський тероризм в Галичині”.

Під тим заголовком появилась в “Sunday Times” з 29. жовтня с. р. отся стаття англійського публіциста О’ Нег’у:

“Чи ми звертаємо нашу увагу на події в Східній Галичині. Резолюцією з 25. червня 1919, закомунікованою офіційно східно-галицькій делегації в Парижі, Головні Союзні Держави заявили, що політична судьба тої країни буде означена на основі волі населення, що відповідало принципам проголошеному президентом Вільсоном і прийнятому Союзними Державами. Договором в С.- Жермен суверенні права над Галичиною були передані Австрією Головним Союзним Державам і Східна Галичина, країна з подавляючою більшістю Українців – тільки 12% всего населення припадає на Поляків – перейшла в правне посідання Великої Британії, Америки, Франції, Італії і Японії, які відповідно інтернаціональним постановам мають право рішити про її політичне становище. Найвища Рада визначаючи провізорично східну границю Польщі, своїм рішенням з 8. грудня 1919 установила границю між Польщею й Східною Галичиною (лінія Керзона) яка оставила послідну остаточно польською територією. Поляки не вважаючи на лекцію історії і рішення Найвищої Ради та надуживаючи тимчасового мандату, уділеного їй що до Східної Галичини Найвищою Радою тепер переводять насильно крайну колонізаційну політику. Вони влучили Східну Галичину як частину “польської території” до Польщі так що автохтонне населення не має права набувати землі яку польський колоніст одержує за будь що. Що на те скаже Найвища Рада?”

“Тучеві хмари в Східній Галичині”.

в “Outlook” з 4. с. м. оповіщена під наведеним наголовком отся стаття того самого автора:

“Український революційний рух в Східній Галичині проти польської воєнної окупації поширюється кожного дня. Поляки так само як у Виленській справі знехтували рішення Найвищої Ради, якими гарантується розв'язку східно-галицького питання на основі права самовизна-

чення – при чім Поляки мають там всего 12% населення. Вони завели там не тільки крайній режім мілітарної окупації, але ще готовлять там тепер переведення виборів, щоби представники того нового прибутку до “Польської території” увійшли до варшавського сойму. Проти українського населення, яке рішило здержатись від голосування примінюється жорстокі репресії, а Українці які відмовляються приймати становище виборчих комісарів є карані гривнами в квоті 200.000 мп. як не вязнені або ставлені перед воєнний суд. По селах закатеровано польські війська, які мають гнати виборців до урни. Польські кандидати стоять під сторожію військовою.

Який результат того? Посілости польських дідичів ідуть з огнем. Українці скрізь висаджують мости. Зелізничі катастрофи є щоденними подіями. Сидір Твердохліб редактор українського дневника “Рідний Край”, субвенціонованого Поляками, який був за участю Українців у “виборах” і який сам був кандидатом, недавно тому згинув, застрілений Українцями, коли саме вертав з виборчого віча. І так воно йде щораз далі.

Не буде мира на Сході Європи доки не буде вирішене східно-галицьке питання. Ми не сміємо забувати, що Східна Галичина є піємонтом, інтелектуальним центром всього українського руху в Росії який обнимає понад 35 міліонів населення. Поневоленне Східної Галичини і *la polonaise* зродить погані сили небезпечні однаково для Польщі, як і для її сусідів. Воно заганяє східно-галицьких Українців в обійми російського большевизму.”

Масові арешти Українців.

“Daily Telegraph” з 4. падолиста подає отсю корреспонденцію п. з.: “Револьта в Галичині”:

“Досі не здавлено револьти в Східній Галичині, хоч польські власти арештували більш як 4.000 мешканців по більшій части з інтелігенції. Транспорти вязнів із Східної

Галичини проходять постійно через Львів до польських концентраційних таборів. Ті арешти мають подвійну ціль: здавити повстання і позбавити українське населення його провідників підчас близьких виборів до варшавського “сойму”.

“Observer” з 5. листопада приносить довшу статтю присвячену галицькому питанню і теперішнім подіям в нашій країні, написану в дусі щирих симпатій до наших визвольних змагань.

Ст. В.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314.
Машинопис. Оригінал.

№ 126

**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
РАДІ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ У ПАРИЖІ
З ВИМОГОЮ ЗВЛЬНЕННЯ ІНТЕРНОВАНИХ
УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ
У ПОЛЬСЬКОМУ ТАБОРІ ТУХОЛІ**

8 листопада 1922 р.

Президія Української Національної Ради
Східної Галичини.

в справі увільнення інтернованих в польським
таборі в Тухолі.

До

Конференції Амбасадорів

в

П а р и ж і .

В польським таборі інтернованих в Тухолі є увязнених 22 військових Українців зі Східної Галичини які там му-чаться від р. 1920 до тепер.

Положення їх невиносиме, бо там держать їх у землянці з діравим дахом, так що дощ затікає до середини, а стіни землянки переросли грибом. Харч лихий і недостаточний. Одіжи в останнім році, за виїмком 1. пари біля, ніякої не одержали, та взагалі трактується їх наче найтяжших злочинців, що не мають ніяких прав.

Та примусове задержання сих горожан Східної Галичини в польськiм таборі інтернованих протягом трьох років є ярким порушенням арт. 92. Сан-Жерменського мирого договору.

Подаючи отсе до відома Конференції Амбасадорів та звертаючи увагу на те самовільно порушення Польщею постанови артикулу 92. Сан-Жерменського мирого договору, - просимо Конференцію Амбасадорів ласкаво підняти вказані заходи у польського правительства у Варшаві в цілі увільнення українських інтернованих, вказаних ./.. в долученім списі ./.. з польського табору в Тухолі.

Відень, 8. падолиста 1922.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Машинопис. Копія.

№ 127

**ЗІ ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ
ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛІГИ
НАЦІЙ “ДО КУЛЬТУРНОГО СВІТА В СПРАВІ
СТАНОВИЩА У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ”***10 листопада 1922 р.****1. Правне становище Східної Галичини.**

Східна Галичина становить на підставі мирових договорів окремих країв, котрий відграничено від сусідніх держав Польщі, Чехо-Словаччини й Румунії державними границями, установленими Найвищою Радою мирової конференції дня 8. грудня 1919 р. (т. зв. лінією Керсона) і севрським договором дня 10. серпня 1920 р. Східна Галичина є на підставі артикулу 91. сен-жерменського мирового договору під суверенітетом великих держав Антанти, котрі прирекли вирішити державне становище сеї території по думці волі населення сього краю (постанова Найвищої Ради з 25. червня 1919).

До часу вирішення сього державного становища Східної Галичини Польща ніколи не одержала від держав Антанти мандату до ведення цивільної адміністрації сього краю і являється виключно лише тимчасовим мілітарним окупантом Східної Галичини.

Як тимчасовий мілітарний окупант не має отже Польща права виконувати якихнебудь актів цивільної адміністрації у Східній Галичині, а тим менше змінити в тім краю закони.

**2. Протиправні акти польської окупаційної влади
у Східній Галичині.**

Всупереч повищому правному положенню в Східній Галичині 1. Польща неправно розтягнула обовязуючу силу

* Дата звернення.

польських законів на території Східної Галичини. [...]

До конскрипції на засаді визнання суверенности Польщі у Східній Галичині український нарід сього краю не дався змусити, не зважаючи на шалений військовий терор, арешти й катування, а проти виборів до варшавського сойму виступив з подиву гідним відпором.

Нечуваний і безпримірний мілітарний терор польської окупаційної влади настав у Східній Галичині.

Заведено середовічні тортури, катування до крови, переведено масові арештування, причім арештованих держиться в підземних льохах і пивницях у холоді й голоді. Тримається арештованих цілими місяцями без переслухання і недопускання до них рідні, а навіть відмовляється хорим лікарської опіки.

Приміри: Арештовано священика й б. посла до австрійського парламента і члена Української Національної Ради о. Степана Онишкевича з Купнович, адвоката і члена Української Національної Ради д-ра Кормоша з Перемишля, адвоката й б. посла до австрійського парламента і члена Української Національної Ради д-ра Володимира Загайкевича з Перемишля, адвокатів д-ра Боцюркова, д-ра Здерковського, д-ра Дольницького й інших оборонців Степана Федака та тисячів українського священства й цивільної інтелігенції, разом около 20.000 душ. Значну частину сеї інтелігенції і селянства вивезено до концентраційних таборів поза границями Сх. Галичини.

До того всього прилучилися кватерунки військ по українських громадах, а то кінноти й піхоти з машиновими крісами в ціли примушування населення до виборів до польського сойму,

накладання мільйонних кар і граблення майна Українців, які не хотіли брати участі у виборчих комісіях, фалшовання виборчих ліст і силування Українців до кандидовання та чинної участі у виборах і голосованню, заведенне наглих судів, заведенне мілітарної диктатури і т. д.

Словом – на цілій території Східної Галичини запанував безпримірний терор польського окупанта, проти якого населенне сього нещасного краю, не находячи ні-звідки охорони, хопилось самооборонної війни. Нарід, доведений до розпуки, борониться проти актів винищування і терору, палить стирти збіжа й будинки польських кольоністів, польських дідичів і польських адміністраційних урядників у Східній Галичині, ушкоджує залізничі шляхи й інші средства комунікації та нищить поміщення польської адміністрації у Східній Галичині.

В сей спосіб зачалася у Східній Галичині війна. Вибухає полумя кривавої пожежі майже в самім серці Європи, на самій границі і так ще несконсолідованого Сходу Європи, загрожуючи загальному мирови. Вже появилися узброєні відділи, щоб зі зброєю в руці станути в обороні винищованого населення Східної Галичини.

Одначе остання міра терпеливости українського народу Східної Галичини вичерпається, коли його 4-літні безпримірні муки й безкровні його протести та героїчний відпір проти польської жорстокої окупаційної влади не доведуть наконець до безпроволочного усунення сеї крайно йому ворожої терористичної польської окупації та до окончного вирішення державного становища Східної Галичини через визнанне державної незалежности сього краю.

Найвища на се пора!

І в сій переломовій грізній хвилі звертається наше Західно-Українське (сх.-галицьке) Товариство Ліги Націй

іменем населення Сх. Галичини без різниці національностей до всього культурного світа в ім'я людскости, справедливости й жорстоко доптаних у Східній Галичині людських і божих прав та в обороні прав українського народу на самовизначенне з зазивом положити врешті край сим невиносимим відносинам у Східній Галичині й довести до здійснення героїчних змагань українського народу Східної Галичини до державної незалежности.

Відень, дня 10. листопада 1922.

Президія Західно-Українського
Товариства Ліги Націй:

Др. Роман Перфецький, Президент Товариства, др. Ернест Брайтер, др. Израель Вальдман, др. Олександр Кулачковський, др. Кирило Трильовський, Ілія Семака, віцепрезиденти, др. Олександр Марітчак, головний секретар, Айталь Вітошинський, скарбник, о. Йосафат Жан, заступник секретаря.

Український прапор. – 1922. – № 45.

№ 128
**УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ «СПРАВА СХІДНОЇ
ГАЛИЧИНИ ПЕРЕД ВИРІШЕННЄМ»**

12 листопада 1922 р.

На середущім Сході Європи є край, котрого державне становище досі не вирішене.

Отсей край се Галичина, звана Східною Галичиною, що від р. 1772 до кінця світової війни (1918) належала до австро-угорської Монархії.

З кінцем світової війни, як розпалась австро-угорська монархія, уконституували Українці у Східній Галичині свою Західно-Українську Републику (з 1. падолиста

1918 р.) реалізуючи також способом своє право самовизначення, бо Східна Галичина заселена в значно переважаючій більшості автохтонним українським населенням, а в меншості польським і жидівським населенням.

Але Польща тоді виступила війною проти Західно-Української (Галицької) Республіки, а головні держави Антанти постановили (25. червня 1919), щоби Польща впровадила у Сх. Галичині військову окупацію тим часом, то значить до часу вирішення про державне становище сего краю по думці волі населення...

Та головні держави Антанти досі не вирішили сего (1919–1922), а польські окупаційні влади тим часом знущакються над Українським населенням у Сх. Галичині нечуваними способами, так що в сім нещаснім краю дійшло до анархії і кривавих повстань.

Українське населення Сх. Галичини не хоче належати до Польщі і ніколи під нею не погодить ся, а однодушно домагається в ім'я національної справедливости: вирішення про державне становище Сх. Галичини як незалежної держави свободних народів.

Коли би Сх. Галичину проти волі українського населення прилучено до Польщі, то українське населення як більшість у Сх. Галичині буде постійно виступати проти Польщі і домагати ся визволення, що не лиш пошкодить польській державі у її внутрішній консолідації, але мусить допровадити до оружного конфлікту між Польщею і Росією, та отсе не вийде на пожиток Польщі.

А як політика Франції поклала собі за мету скріплення і удержання Польщі, то як раз примусове прилучування чужих територій до польської держави мусить її ослаблювати або навіть допровадити до розбиття Польщі.

Росія вступила у світову війну не без інтересу до Сх. Галичини, та вона прото заявила на Міровій Конференції в Ризі (24. вересня 1920) за визнанням Сх. Галичини неза-

лежною галицькою державою, згідно з волею населення. Отся декларація совітської Росії вказує на те, що для усунення конфліктів між Росією і Польщею є одиноким доцільним і вказане: не прилучувати на сильно Сх. Галичини ані до Польщі ані до Росії, але визнати територію Галицьку самостійною державою.

З отсего слідує, що справу Сх. Галичини треба так вирішити, щоби вдоволити її населенню з одної сторони, та не допустити до війни, між Польщею і Росією, і покласти умови до консолідації і мира на Сході Європи — з другої сторони.

Та коли сего бажають всі головні держави, то належить до такого вирішення чим скоріше приступити в ім'я ідеї мира і національної справедливості.

І тут треба розважити еще отсю обставину, що Сх. Галичина належить до Сходу Європи і там її будучність, і тому вона як найдалше на Захід висунена територія Сходу мусить ратуватися всякими способами від імперіялістичних посягань Польщі.

А коли політика Англії є тої самої думки, то вона не повинна відкладати вирішення справи Сх. Галичини на пізнійше, бо незалежна галицька держава є потрібна до сего, щоби стати етапом консолідації і мира на Сході. За такою розвязкою імовірно заявлятися Україна і Росія і така розвязка без перечно є також в інтересі Польщі, бо Польща не може жити, коли буде далі оточена ворогами у внутрі і на зверх.

Тому не треба далі ждати з вирішенням справи Сх. Галичини, бо таким проволіканнем допроваджуєсь українське населення до розпуки та поглиблюєтья окремо анархії на Сході. Та визнанням Сх. Галичини незалежною державою зовсім не преюдикуєтья того, як наладнають ся міжнародні відносини на дальшій Сході: на великій Україні і в Росії, бо галицька держава стане у всякім разі етапом консолідації міжнародних відносин

на Сході, та не буде страчена для Сходу, але як раз у вказанім моменті найдеться в концерні держав Сходу.

Визволена Сх. Галичина стане також важним фактором у економічній відбудові Європи: своїми природними багатствами, як також своїм міжнародним становищем як свобідний коридор до товарообміну між Сходом і Заходом Європи, – що докладно зрозуміли політичні круги Італії.

А вкінці, підношені деякими політиками такі сумніви, що Сх. Галичина буде малою державою або що Польща не допустить до визнання незалежної галицької держави, не є оправдані, бо галицька держава своїм простором (55.300 км²) і населенням (5,450.000) буде більшою від таких держав як Бельгія або Швейцарія, а Польща не в силі виступити проти головних держав, що дали і дають її основу екзистенції, ані проти принципу національної справедливости, ані проти свого власного добре зрозумілого інтересу. До сего твердження управнює нас та обставина, що галицька держава вільних народів буде взором національної справедливости, признаючи своїм державним націям рівні культурні, економічні і політичні права! Отже одинокий і доцільний спосіб розв'язання галицького проблему...

Колиж під теперішну хвилю розважається справу так званого близького Сходу, то не мож забувати, що на найблищим Сході є невіршена справа галицької землі, що в ім'я гуманности і культури домагається справедливого вирішення. –

Відень, дня 12 падолиста 1922 року.

№ 129
**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ ПОСЛА
У ВІДНІ ВОЛОДИМИРА СІНГАЛЕВИЧА
УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ
ВІДНОСНО НАМІРІВ ЛІКВІДАЦІЇ ПОСОЛЬСТВА***

13 листопада 1922 р.

Д О
УРЯДУ УПОВНОВАЖЕНОГО ДИКТАТОРОМ
ЗУНР.
ДЛЯ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ
_ у В і д н і _

В доповненню моїх устних звітів в справі наміреної ліквідації нашого Посольства у Відні через австрійський Уряд маю честь подати слідуєчий огляд тої справи.

Коли в дни 2. червня 1922 року зістала мені доручена з австрійського Уряду для закордонних справ нота підписана через уступившого Міністра Геннета, з дати 31. мая 1922 року Ч:948/През., я інтервенював негайно у ново-заіменованого міністра для закордонних справ п. Грінбергера, і (в наслідок інтервенції президента Вайскірхнера) міністер Грінбергер заявив в присутности Президіяльного шефа Гофрата Дуфека, що він є заскочений тою ліквідаційною нотою свого попередника, та що його бажанням є ухилити некористні для нас наслідки тої ноти.

Міністер Грінбергер висказав тогді бажання, щоби я і наше Посольство на зверх нічого такого не підприємало, що далоби причину польському Посольству домагатися від австрійського Уряду ліквідаційних мір, а поза тим згодився, щоби у внутрі агенди Посольства

* Зверху на листі напис чорним олівцем: "Строго довірочно".

були ведені, як давніше. Поручив в кінці Гофратови Дуфекови обговорити зі мною на засаді льояльності деталі.

Тоді станула між мною, а Гофратом Дуфеком умова:

1) що я занехаю писання офіційльних нот, а всякі справи буду полагоджувати з австрійським Урядом через устні інтервенції,

2) що відділ конзулярний, як злишний, зістане звинений а я обмежу видавання наших паспортів лиш до надзвичайних случаїв (для осіб виїжджаючих з припоручення Уряду і для осіб посідаючих повне наше довіря),

3) здержуся від видавання для австрійських властей приватних особам посвідок,

4) натомість в уживанню дотеперішних льокалів і у веденню урядовання не буду обмежуваний,

5) про намір і зміст ноти з 31. мая 1922 року, не буде поінформована Преса, ані нисші австрійськи Уряди.

В часі моєї відпустки надійшов до мене лист Гофрата Дуфека з дати 6. вересня 1922 року, з запрошенням на конференцію в справі “бувшого нашого Посольства у Відні”. В перших днях листопада 1922 року прийшло між мною, а Гофратом Дуфеком і новозаіменованим Президіяльним шефом п. Юнкром до Конференції, в наслідок повисшого листу, бо я повернув з відпустки доперва в II-ій половині жовтня с. р., а Гофрат Дуфек зістав відтак звільненим з обовязків шефа Президіяльної Канцелярії, та призначив Конференцію на пізніше.

Та Конференція не зістала замкнена жадним позитивним результатом, бо я підніс, що після мого погляду важність ноти міністра Гетта зістала завішена устним розпорядком його наслідника міністра Грінбергера, що не зайшло нічого, що оправдувалоби ліквідацію нашого Посольства, та що я, як заступник мого Уряду не зістав від него відкликаний, та не можу в жаднім напрямі приложити руки до наміреної ліквідації нашого Посольства.

Дня 10. листопада 1922 року, одержав я від Прездіяльного шефа п. Ю н к а р а запрошення на 13. листопада до австрійського міністерства.

Між тим я всів довірочною дорогою через моїх знакомих довідатися, що слідує;

1) Ліквідаційна акція міністерства закордонних справ є спричинена польськими заходами,

2) польський посол у Відні робить на австр. правительство натиск вже від ряду місяців, використовуючи при тім пертрактації в справі заключення торговельного договору між Австрією а Польщею,

3) акція австрійського Уряду против Посольства не так має намір трафити наше Посольство, як передовсім Уряд нашого Президента, який осів у Відні, і користає з охорони нашого Посольства.

4) Поляки злучили події послідних місяців у Східній Галичині, а саме, активний рух нашого населення против польського Уряду з особою Президента Дра Петрушевича поширюючи вість бутьтоби він патрунував революційним організаціям у Східній Галичині, бутьтоби заключив з большевиками договір в справі достави вибухових матеріалів, і бутьтоби його Уряди перебуваючі у Відні займалися революційною пропагандою, та терористичними актами против представників польської влади.

5) Австрійське Правительство, яке має до поборення різні внутрішні трудношти, і яке очікує фінансового ратунку від заграниці, боїться французької неласки числиться дуже з польськими домаганнями є слабе, щоби заняти в тій справі кретичне становиско, та бажаючи уникнути можливого дипломатичного непорозуміння, є готово узгляднити домагання сильніших Поляків против нас, як слабших.

б) Австрійський Уряд боїться заміту, що уділення п. Президентові П е т р у ш е в и ч е в и і його Урядови можности ведення своїх агенд на території Австрії є

фактом виходячим на шкоду Польщі, а що наш Уряд, як такий не просив австрійського Уряду ніколи о дозвіл на перебування на австрійській території, лиш осів в бюрах нашого Посольства у Відні, для того австрійський Уряд засланяючися ніби юридичними причинами в дійсности на бажання Поляків, хоче приступити до зліквідовання нашого Посольства.

На Конференції в Президіяльній Канцелярії австрійського Міністерства закордонних справ, дня 13. листопада 1922 року, заявив мені президіяльний шеф Ю н к а р в присутности референта п. П е т т е р а, що з приказу міністра Г р і н б е р г е р а мене повідомляє, що ліквідація нашого Посольства невідклично і негайно в найблищих днях мусить бути закінчена, взглядно довершена, та запитав, яке моє становишко до тої справи.

На се я дав слідуочу відповідь:

“Західно-Укр. Народня Република є сукцесійною державою в наслідок розпаду Австрії, перший закордонний міністер Австрії Др. Отто Б а в е р допустив Представництво нашої Републики до т. зв. “Посольскої Конференції” і акредитував наше Представництво, як Посольство у Відні на рівні з другими Посольствами чужих держав, австрійський Уряд заключив з Урядом З.У.Н.Р., торговельний договір, і завсігди визнавав наш Уряд, як легальний Уряд, а наше Посольство, як легальне Посольство Галицької Републики.

В 91 арт. Сан-жерменського договору зреклася Австрія Галицької території в користь Антанти, а Антанта в справі істновання нашої Републики не сказала свого “ні” ані свого “так” лиш заявила, що рішення наступить пізніше.

Галицька справа не є до нині вирішена, Галичина Сх. не зістала жадним актом признана Польщі, Союз Народів вже три рази ургував Найвищу Раду о вирішення тої справи, жадна держава в Європі, крім Поляків не предприняла

кроку в цілі ліквідування наших визвольних змагань, і я думаю, що булоби незгідне з добрим німецьким іменем, колиби “Німецька-Австрія” без причини хотіла нанести нам ліквідаційний удар і преюдикувати тогді справу, коли она через компетентний чинник еше не зістала вирішена.

В Парижі, Лондоні, Римі, на Чехії і в Берліні є наші Представництва, а Чехія мимо подібної інтервенції зі сторони Поляків в м. році не зліквідувала нашого Дипломатичного Представництва в Празі, яке до нині інформує чеський Уряд, виставляє паспорти і опікується галицькими емігрантами.

Президент П е т р у ш е в и ч осів разом зі своїм Урядом, тому у Відні, бо австрійські Українці належали свого часу до Відня як до державної централі, деякі з наших товаришів парламентарні послы мали тут еше свої давні помешкання знакомства і звязки і є природною річею, що радше у Відні, як де инде очікується рішення нашої справи, тимбільше що до тепер було тут життя таньше як де инде і ту знайшлась у більшим числі Українська еміграція політична зі Східної Галичини.

Праця Президента П е т р у ш е в и ч а і його Уряду ведеса прийнятими дипломатичними методами і є неправдою буьтоби Президент П е т р у ш е в и ч кермував терористичною акцією в краю, яка є лиш льогічним наслідком страшного польского режіму окупаційного і способом само-оборони Українського населення, яке не визнає польської суверенности, а бажає власної державної незалежности.

Ані наше Посольство у Відні, ані ніхто з нашої еміграції не зробив, якого немилого чи не законного кроку супроти австрійських властей, наше Посольство не чуло до тепер жадного заміту, або якогось бажання висказаного в нашу сторону від австрійського Уряду, і намір ліквідації Посольства є для нас не лиш тяжкою несподіванкою,

але також кроком звязаним з прямо катастрофальними наслідками для нашої справи.

Ліквідація Посольства потягнулаби за собою утрату льокалів, утрату паспортів, не можливість упревілюваного диспонування нашими державними фондами, з яких дотуєся місії, так, що се рівналобися майже відобранню політичного азілю, чого демократична австрійська Републіка, хиба не схоче до нас примінити. Важність ноти з 31. мая 1922 року, є властиво устним розпорядком міністра завішена, а я як Представник Републіки, котрої населення в героїчний спосіб боронить своєї державної незалежності, не можу прийняти до відома наміреної ліквідації, і такий крок мусівби йти в цілости лиш на рахунок австрійського Уряду, та міг би лиш наступити против моєї згоди”. Та моя відповідь стрітилася з різкою увагою референта П е т е р а, що він не хоче зі мною запускатися в політичну дебат, що справа ліквідації є вже фактом порішеним, та коли я не приймаю до відомости ноти з 31. мая 1922 року, то одержу нову ноту, яка сконстатує факт ліквідації. Він остерігає мене перед дальшим видаваннем паспортів, які мусівби поліційно стягнути, і радить негайно з наших бюр зняти вивіски, які в противнім случаю мусів би через свої органи казати зняти.

Мимо невідповідного тону п. П е т е р а, я відповів з найбільшим спокоєм, що “є річею австрійського Уряду, як він в тій справі схоче поступити, я просивби о три дні проволоки, щоби мав’ем можливість зложити звіт мому Міністрови для Закордонних Справ”.

Навіть на те не хотів згодитися референт, та остаточно я одержав проволоку на 24 годин, з тим, що если моя відповідь не вдоволилаби австрійський Уряд, то загрожена нота буде мені доручена.

На тім закінчилася наша Конференція, а я додаю, що віднісем вражіння, що ліквідація нашого Посольства не буде послідним кроком польского Посольства і австрійського Уряду против нас, противно, що є тенденція, аби унеможливити всяку нашу політичну працю на тім австр. терені, та спричинити як найчисленніший поворот еміграції до Галичини.

Подаючи се до відома Високого Уряду зазначую, що неприхильне становиско австрійського Уряду против нас, моглоби бути змінене, або інтервенцією представника держави, з якою Австрія мусить числитися або може інтервенцією провідників впливових партій, якіби виходячи з точки береження прав власної суверенности і сальвовання свого доброго імени не допускалиб так далекого вмішування польского Уряду у справи австрійської Републики.

Предприймаючи з моєї сторони тепер інтервенції у знайомих мені австрійських визнатних личностей, прошу о директиви зі сторони Високого Уряду.

Відень, дня 13. листопада 1922 року.

П О С О Л ЗУНР. У ВІДНІ:
В. Сінгалевиц

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 320.
Машинопис. Оригінал.

№ 130

**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ,
НАПИСАНА КОСТЕМ ЛЕВИЦЬКИМ, УРЯДАМ
КРАЇН АНТАНТИ З ДОДАТКОМ ВІДОЗВИ
“ДО ВСЬОГО КУЛЬТУРНОГО СВІТА”
ВІД 5 ЛИСТОПАДА 1922 Р. ВІДНОСНО
ЖОРСТОКОГО ПОЛЬСЬКОГО ОКУПАЦІЙНОГО
РЕЖИМУ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ З ВИМОГОЮ
СПРАВЕДЛИВОГО РОЗВ’ЯЗАННЯ ПИТАННЯ ЇЇ
ДЕРЖАВНОГО СТАТУСУ**

14 листопада 1922 р.

**До
Головних держав Антанти**

Протягом трьох років мала честь Президія Української Національної Ради Сх. Галичини представляти Головним державам Антанти ті обставини, в яких спиноло ся українське населення у Сх. Галичині під окупацією Польщі.

Отсими представленнями вельми тяжких і невиносимих відносин під окупацією Польщі, не хотіла Президія Української Національної Ради Сх. Галичини в нічім нарушити авторитету Головних держав Антанти як правних суверенів Сх. Галичини, але виключно старалась вияснювати дійсні відносини і домагання українського населення як значно переважаючої більшості сеї території, щоби прискіпити справедливе вирішення про державне становище того краю як своєї найближчої батьківщини.

В останнім часі дійшли ці відносини до такого крайного напруження, що всі три українські католицькі єпископати і представники всіх головних політичних українських організацій у Сх. Галичині проголосили заклик «До всього культурного світа» з дати: Львів, 5 падолиста 1922, котрий сконфіскувала польська окупаційна влада, щоби він не дійшов до відома культурного світа, а котрий маємо честь

у відписі предложити до ласкавого відома. З отсего приводу позволяємо собі просити Головні держави Антанти як наших правних суверенів, щоби зволили той заклик приймати до ласкавого відома та розважити справу вирішення державної долі Сх. Галичини в можливо найблизшому часі.

Відень, 14 листопада 1922.

Президент У.Н.Р. Сх. Г.

До всього культурного світа.

Чотири роки польської окупації у Східній Галичині це безперервний час гноблення і насильств на українським народі. Знищення всіх культурних надбань нашої нації, грабіжницька господарка природними багатствами, колонізація краю чужими елементами, переміна українських шкіл на польські, замкнення Українцям доступу до університетської освіти, закривання українських культурних інституцій, врешті безнастанні труси, арешти вязнення, політичні процеси й засуди, — це відносини, у яких живе населення Східної Галичини під окупацією Польщі.

В останнім часі ці відносини дійшли до крайнього напруження. Польська влада з одному тижні перевела масові арешти у Львові та по всіх містах і селах краю, заповнюючи вязниці тисячами жертв-мушин і жінок, професорів, учителів, лікарів, адвокатів, інженерів, священників, студентів, ремісників, робітників, міщан і селян, людей усякого стану і віку, навіть малодітну шкільну молодь. Число арештованих є кільканайцять тисяч, не вчисляючи тих, що знаходяться у польських вязницях з давнішого часу. Арештованим не подається мотивів увязнення, безправно тримається їх без переслухання цілими місяцями в холоді і голоді; поліційні і вязничні влади допускаються різних

надужити над в'язнями, навіть побоїв і проливу крові, як це стверджено протоколами свідків.

Причини цих останніх масових арештовань і знущань є виразно політичної натури. Уряд польської республіки рішив без ніякої правної основи розписати в окупованій Східній Галичині вибори до варшавського сойму. Проти цього розпорядку українські політичні партії Східної Галичини заклали однозгідно протест і зголосили повну абстиненцію від активної і пасивної участі у цих виборах. Щоби все таки присилувати українське громадянство до участі польська влада постановила перевести безоглядний терор над населенням. Урядовими розпорядками заборонено агітацію проти виборів, високими грошовими карами силувано громадян до участі у виборчих комісіях, під покривкою поборювання протидержавної саботажі заведено у Східній Галичині наглі суди, під покривкою ловлення збройних відділів що мали вийти до краю зза кордону, заповнено всі села і міста польським військом, врешті у кількох днях переведено у цілім краю масові арештування українських політичних і культурних діячів, щоби позбавити край інтелігентних провідників, зломити одноцільний фронт українського громадянства та під терором війська і поліції перевести вибори до польського сойму.

Проти надужити польської окупаційної влади у Східній Галичині український народ вносив уже багато разів свої жалоби і протести до Союзу Народів, до Найвищої Ради та до поодиноких держав Антанти, що застерегли собі вирішення правного положення нещасної країни. На жаль сумне положення Східної Галичини лишається без змін. Перед українським народом стоїть страшне марево позбавлення усіх прав людини і нації, на своїй власній землі, яку щедро скроплено кровю у боротьбі за власну державу.

Потрясені останніми страшними подіями, масовими арештами і знущаннями над тисячами невинних жертв, підносимо наш голос до всього культурного світа: підносимо в надії, що культурний світ не дозволить, щоби на його очах відбувалася страшна екстермінаційна акція польського народу і держави проти українського народу у Східній Галичині, котрого позбавлено усього, котрому не дозволяється навіть, щоби пасивністю при виборах висказав свій протест проти безправя, яке над ним твориться.

За вірність поданих тут подій ручимо своїми підписами.

Львів, 5. падолиста 1922. р.

Др. Григорій Хомишин

єпископ станиславівський,

Др. Йосафат Коциловський

єпископ, перемиський, самбірський, саніцький

Др. Александер Лешкович-Бачинський

генеральний вікарій архідієцезії львівської

Юліян Романчук

б. віцепрезидент австрійського парламенту

і б. голова українського парламентарного клубу.

Др. Володимир Бачинський

б. посол до австрійського парламенту, голова Народнього Комітету як ексекутиви Трудової Партії і Міжпартійної Ради

Др. Лев Бачинський

б. посол до австрійського парламенту, заступник Президента Національної Ради, голова Радикальної Партії,

Олександер Барвінський

б. член Палати Панів в австрійським парламенті, голова християнсько-суспільної партії.

№ 131

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ОДЕРЖАННЯ
КОПІЇ НОТИ РАДІ ПОСЛІВ АНТАНТИ
ВІД 8 ЛИСТОПАДА 1922 р.**

15 листопада 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS

LEAGUE OF NATIONS

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 20.XI 1922
Ч. 1053 ПРИЛ.

Le Secrétaire Général, de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception, avec ses remerciements, à M. le Dr Kost Lewytsky, de sa lettre du 9 novembre 1922, ainsi que d'une copie de la note du 8 novembre que le Dr Eugène Petroushevytsh envoya à la Conférence des Ambassadeurs au sujet de la délivrance des internés ukrainiens du camp polonais à Tuchola.

GENEVE, le 15 novembre 1922.

Monsieur le Dr **Kost LEWYTSKY**
Mariahilferstrasse 88 a,
V I E N N E

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Оригінал.

№ 132
ЗВЕРНЕННЯ СЕНАТУ УКРАЇНСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ У ЛЬВОВІ ДО ГАЛИЦЬКОГО
УРЯДУ З ДОДАТКОМ МЕМОРІАЛУ ДО
ВЕРХОВНОЇ РАДИ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 листопада 1922 р.

С Е Н А Т
Українського Університету
у Львові.

ч.175/1922

1

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 6.ХІІ. 1922
Ч. 11/3 З ПРИЛ.

ДО
Високого Уряду Західної Области
Української Народньої Республіки
у
ВІДНІ.

Сенат львівського Українського університету посилаючи при цьому два примірники меморіалу у французькому оригіналі з алегатами, адресованого до Найвищої Ради, просить Високий Уряд один з цих примірників вислати до Найвищої Ради, а другий використати після потреби.

Крім цього просить Сенат названого університету видрукувати відповідну скількість копій з оригіналу (*без підписів*) і використати їх в напрямі інтімування Українського львівського університету в усіх університетах що найменше європейських держав.

Так як зробити цього сам Сенат з причин технічної натури не може, то сподіється, що в інтересах загально-народніх

а з окрема в інтересах інституції Високе правительство прохання це в цілості задовольнить і в майбутньому піде все на стрічу потребам університету.

Львів, 15. падолиста 1922.

Печатка

за Сенат Українського університету у Львові

Др. **В. Щурат**
ректор т. ч.

Др. **М. Панчишин**
проректор т. ч.

M é m o i r e

de l'Université ukrainienne libre a Lwiw (Léopol, Lemberg, Galicie Orientale) adressé

Le Recteur assisté du Conseil de l'Université ukrainienne libre à Léopol ont el'honneur d'adresser un appel au nom de toute la classe intellectuelle de la Galicie Orientale.

Voici un court exposé de la situation tragique dans laquelle se trouve la population ukrainienne privée des moyens d'instruction.

Jusqu'en 1918 sur le territoire de la Galicie Orientale il n'existait qu'une seule Université polono-ukrainienne à Léopol, où les cours se faisaient dans les deux langues du pays. Après l'occupation militaire de la Galicie Orientale en 1918, les Polonais ont abolis toutes les chaires ukrainiennes à la dite Université après avoir substitué à son nom "l'Université impériale de François Ier" le nom du roi polonais du XVII s.: "Jean – Casimir".

Le 14 août 1919 le Recteur de cette Université afficha une déclaration d'après laquelle l'inscription à la dite Université n'est réservée qu'aux étudiants sujets de l'Etat polonais qui ont fait leur service militaire dans l'armée polonaise ou aux

sujets des Etats Allie's avec la Pologne. A la question posée par des délégués ukrainiens au Recteur de l'Université si cette prescription nouvelle concerne aussi les Ukrainiens de la Galicie Orientale, le Recteur donna une réponse affirmative. Les représentants des Ukrainiens protestèrent contre la violation des droits indiscutables de la population ukrainienne a une Ecole Supérieure commune, d'où tous les professeurs ukrainiens ont été destitués en même temps. Une plainte a été adressée au Conseil des Ministres à Varsovie, pourtant le Gouvernement polonais approuva entièrement le 22 septembre 1919. la résolution du Conseil de l'Université à Léopol du 14 août 1919.

Il est évident que les étudiants ukrainiens ont été dans l'impossibilité d'accepter les conditions outrageantes et provocatrices posées par le Conseil de professeurs polonais: au prix de l'immatriculation universitaire de renier leur nationalité et de faire leur service dans l'armée polonaise qui a occupée le pays ukrainien par force et le tient sous le régime de violence.

Privés d'une seule Ecole Superieure où sous le régime autrichien l'accès était libre à toutes les nationalités, les Ukrainiens ont été abandonnés à leurs propres forces. Quelques Sociétés Savantes ukrainiennes ont pris l'initiative d'organiser des cours libres qui auraient pour but de remplacer en quelque sorte les cours universitaires. Ce travail a été commencé par la Société Savante de Chevtchenko, Société constituée à peu près depuis 50 ans à la manière des Académies étrangères. Le 20 septembre 1919 cette société annonça les cours libres pour le premier semestre de 1 année scolaire 1919/20. Le programme de ces cours comprenait trois facultés: faculté des lettres et des sciences, faculté de

droit et faculté théologique. Le représentant des autorités d'occupation de la Galicie Orientale a été informé officiellement à ce sujet le 27 septembre et il a défendu ces cours le même jour sans aucun motif plausible.

Une autre Société ukrainienne existant depuis longtemps sous le titre “Les cours scientifiques de la Société de Pierre Mohyla” se chargea de la même tâche. L'organisation et le programme des cours portaient toujours le même caractère purement scientifique; et cette fois-ci les autorités locales interdirent l'enseignement. Une plainte a été envoyée par les organisateurs de ces cours au Ministère des Affaires Intérieures à Varsovie le 21 novembre 1919; elle n'a été l'objet d'aucune suite jusqu'ici.

Au mois de mars 1920 encore une institution ukrainienne a fait la même tentative; c'était “La Confrérie Stauropeigiale” – une Société pour la propagande de l'instruction publique existant depuis XVI s. Cette Société a rendu des services sérieux pour le développement intellectuel du pays; c'est de son foyer spirituel que sortent au XVIII s. les organisateurs de la fameuse Académie à Kiev. En se basant sur ses traditions séculaires “La Confrérie Stauropeigiale” annonça le 7 mars 1920 l'ouverture des cours universitaires dans sa maison. Le résultat fut tel que le jour indiqué la police entoura le bâtiment et interdit l'entrée aux lecteurs et aux auditeurs. Un appel fut envoyé au Représentant de l'Etat polonais pour protester contre une violence des droits constitutionnels; mais cet appel est resté sans réponse.

Voilà comment toutes les tentatives des Ukrainiens pour satisfaire aux besoins culturels de la jeunesse ukrainienne se sont brisées contre la mauvaise volonté des autorités d'occupation polonaise. La raison majeure de cette attitude

des Polonais était claire: il s'agissait d'arrêter à tout prix la croissance intellectuelle de la nouvelle génération ukrainienne.

Pour défendre leur droit le plus élémentaire: le droit à l'instruction – les Ukrainiens ont été forcés d'organiser une Haute Ecole sans la permission des autorités polonaises. En automne 1920 les professeurs et les étudiants ukrainiens se sont mis d'accord pour faire la classe en cachette. Trois facultés ont été constituées: faculté de droit, faculté des lettres et des sciences et faculté de médecine; à la tête de chaque faculté se trouvait un directeur. Après une année de travail ces cours ont pu être transformés en cours universitaires réguliers; les doyens ont été élus; le premier Recteur d'une Université ukrainienne fut l'homme le professeur V. Chtchourat, président de la Société Savante de Ghevtchenko.

L'année académique de 1921/22 était dure pour la jeune Université. La police cherchait les lieux où se tenaient les cours qui étaient indiqués secrètement aux étudiants; après avoir découvert une conférence elle dispersait les auditeurs, confisquait les livres et les cahiers et même arrêtait les étudiants et les professeurs. Au mois d'octobre 1921 le Recteur de cette Université ukrainienne a été arrêté et détenu en prison pendant trois mois dans les conditions les plus dures. Au cours de la même année plus d'une centaine d'étudiants avait été arrêtée, dont une partie reste en prison plus d'une année. Tous ceux qui avaient été en même temps des fonctionnaires dans les différentes institutions du pays ont été mis devant les tribunaux de discipline et inculpés du crime d'avoir été les auditeurs d'une Université ukrainienne.

Malgré cet état de choses qui rappelle les jours les plus sombres du régime tsariste russe qui luttait contre les dangers

de l'instruction, les cours ukrainiens continuaient à exister à l'ombre des caves et des salles souterraines. Ils comptaient 54 professeurs et 1258 étudiants. L'année suivante il fallait endurer les mêmes persécutions. Cette année-ci le Recteur et le Conseil de professeurs d'Université ukrainienne secrète ont tenté encore une fois d'entrer dans la voie légale. Dans les exposés politiques des derniers Présidents des Ministres polonais comme dans les déclarations du Chef du Gouvernement polonais on pouvait entendre des assurances repetées que le Gouvernement polonais travaille pour la pacification et pour la culture "des minorités nationales" de la Galicie Orientale. A la Diète polonaise à Varsovie on a discuté même le projet d'une autonomie nationale pour les Ukrainiens et une des conditions de l'autonomie proposée était [...]la création par le Gouvernement polonais d'une Université ukrainienne!

Néanmoins ce n'étaient que des paroles grandiloquentes destinées pour la propagande a l'étranger qui n'ont rien de commun avec la politique des faits qui continue à l'égard des Ukrainiens. La police de Léopol a interdit de nouveau l'ouverture de cours universitaires ukrainiens au mois de septembre 1922 après avoir dispersé les auditeurs qui sont venus entendre la première conférence. Les autorités locales polonaises confisquent même l'argent de souscription destiné pour organisation de cours pareils. Le régime militaire introduit par la Pologne en Galicie Orientale ne change pas; l'intransigeance nationaliste des autorités polonaises continue. Les bureaux de presse et de propagande polonaise à l'étranger répandent contamment les calomniés présentant les organisations ukrainiennes même purement civilisatrices comme des organisations politiques dangereuses pour l'Etat polonais. Et pourtant les autorités locales savent bien ou du

moins devraient savoir que parmi les pro[...] ukrainiens il n'y a en a pas un seul qui prenne ou ait jamais pris une part active dans la politique. Quand les incriminations basées sur les tendances politiques font défaut, les Polonais objectent aux cours ukrainiens l'incompétence scientifique. Et cette objection ne vaut plus que les autres: les études faites à l'Université libre Ukrainienne à Léopol sont considérées comme valable par toutes les universités de l'Etat Tchéco-Slovaque.

Il est évident que les conditions anormales dans lesquelles la jeunesse ukrainienne est obligée de poursuivre ses études en Galicie Orientale ne peuvent pas contribuer à la régularisation des conditions politiques qui au lieu de s'améliorer empirent de jour en jour.

Vu la situation la plus lamentable des Ukrainiens de la Galicie Orientale qui n'ont pas même le droit de s'instruire par leurs propres forces et par leurs propres moyens, les Représentants de l'Université libre ukrainienne à Léopol s'adressent à la Société des Nations avec l'humble demande de prendre sous sa protection la plus Haute Ecole Ukrainienne.

Ils élèvent la voix de protestation contre la polonisation illégale de l'ancienne Université de Léopol qui doit servir, comme elle a servi jusqu'ici, aux besoins de tous les habitants du pays et qui ne peut pas être la propriété exclusive d'une seule nation qui s'en sert dans ses visées politiques. Ils protestent ensuite contre le fait que l'Université officielle de Léopol dite polonaise a ferme ses portes aux étudiants et aux professeurs ukrainiens par l'introduction d'une loi d'immatriculation unique dans l'histoire des Universités. Ils protestent contre l'abus à l'égard de la Bibliothèque de l'Université où l'accès avait toujours été libre à toutes les

personnes qui se donnent au travail intellectuel et qui est maintenant fermée pour les professeurs et les étudiants ukrainiens. L'Université libre ukrainienne réclame ses droits égaux concernant la dite Bibliothèque qui constitue la propriété du pays et a été dotée aux dépens de toute la population dont les Ukrainiens formaient au cours des derniers siècles jusju au moment présent une majorité écrasante.

Les représentants de l'Université ukrainienne libre à Léopol invoquent les clauses du Traité de St. Germain de 10 septembre 1919 et les décisions du Conseil Suprême de 25 juin 1919 relatifs a l'état juridique et international de la Galicie Orientale. Ils expriment l'espoir que la Société des Nations trouvera des moyens pour défendre les principes les plus modestes des pays civilisés et assurera à la plus Haute Ecole Ukrainienne à Léopol les conditions du libre développement garanties par les lois internationales.

Léopol, octobre 1922.

Les Représentants de l'Université Ukrainienne libre
à Léopol.

Підпис
Le Recteur.

Підпис
Les doyens.

Підписи

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Машинопис. Оригінал.

№ 133
РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ
“GAZZETTE DE LAUSANNE”:
“СТАНОВИЩЕ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ”

16 листопада 1922 р.

Найбільший дневник в Льозанні “Gazette de Lausanne” з 16 падолиста с. р . Ч. 317. містить всупну статтю під заголовком:

“ПОЛОЖЕННЄ у СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ” в якій говориться:

Між дражливими інтернаціональними питаннями, які треба розв'язати на першій місці стоїть справа Східної Галичини. Ще певно не забуто, що новий збір Союзу Народів ухвалив 22. вересня с. р. резолюцію з домаганням, щоби Рада Союзу звернула увагу держав коаліції на потребу означити в близькій будучности правне становище Східної Галичини. На жаль згадані держави не знайшли досі часу займитися Галичиною, а положене в тім краю стає з кожним днем що раз більше грізне. Населенне польське, українське і жидівське живуть далі в дуже напружених відносинах між собою.

З українського боку підносять закид супроти Польщі, що вона зарядила вибори в Галичині, яка до Польщі не належить. Стільки щодо річи самої. Українці підносять також закид, щодо форми тих виборів, вони мали відбутися серед недопустимого насильства через що варшавське правительство допустилося актів самоволі. — Пишуть нам про те з українського боку ось що: “Табори інтернованих є до краю переповнені; 14.000 осіб майже всі з поміж інтелігенції сидять в галицьких в'язницях, комунікація майже застановлена, тільки панцирні поїзди ще курсують”.

Може бути, принайменше ми так сподіємося, що в тім донесенню є трохи пересади, — на всякий случай воно

доказує, що в тім краю відносини польсько-українські є дуже напружені. Безсумнівно бувби час, щоби остаточно означено границі і судьбу того краю.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 324.
Машинопис. Переклад з французької мови.

№ 134

**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ДО УРЯДІВ КРАЇН АНТАНТИ З ВИМОГОЮ
ВИЗНАТИ НЕДІЙСНИМИ ПРОВЕДЕНІ
ОКУПАНТАМИ ВИБОРИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ
5 і 12 ЛИСТОПАДА 1922 р.**

21 листопада 1922 р.

Президія Української Національної Ради
Східної Галичини,

в справі уневажнення
польських виборів
неправно переведених у Східній
Галичині в днях 5-го і 12-го падолиста 1922,
до польського Сойму і Сенату у Варшаві,
та визнання державного
становища Східної Галичини

2 прилоги.

**ДО ГОЛОВНИХ ДЕРЖАВ АНТАНТИ
як суверенів Східної Галичини.**

Не зважаючи на представлення і протести українського населення перевела Польща насильно і безправно вибори у Східній Галичині, в дні 5-го і 12-го падолиста 1922, до польського Сойму і Сенату у Варшаві нарушуючи тим актом самовільно постанову артикулу 91. Сан-Жерменського мирового договору.

Українське населення Східної Галичини постановило однодушно не брати участі в сих польських виборах, бо оно стоїть непохитно на сім становищі, що по думці покликаного мирового договору Східна Галичина не належить до Польщі, та що з сеї причини Польща не мала права там переводити сих виборів.

Українське населення було також управлене не іти до виборів, бо навіть на підставі обов'язуючих у Східній Галичині законів: горожане сеї території мають право голосувати або не голосувати при виборах, як се виразно ствердив польський Трибунал апеляційний у Львові ореченням з 10. жовтня 1923, Ч.О.VI.270.

Та Польща пішла тут явним насильством проти автохтонного населення українського, бо не тільки нарушила покликаний міжнародний договір, але здоптала також публичне право, узнане її власним трибуналом, бо розвинула нечуваний в світі виборчий терор, щоби за всяку ціну примусити Українців до участі в виборах та сим безправним актом задокументувати самовільну анексію Східної Галичини.

Віригідний очевидець так зобразив польський виборчий терор у Східній Галичині:

“До 5. падолиста с.р. арештовано около 20.000 Українців без огляду на пол, вік, становиско і питане вини. В першу чергу арештовано молодіж, а коли тюрми переповнено, часть вивезено до Домб'я, щоби зробити місце для старшої інтелігенції і свідомих селян. Майже що дня переходять вулицями Львова відділи по кількадесять людей ріжних станів, скованих парами, а через середину відділу протягнений довжезний залізний ланцюг, до котрого всі попривязувані. Арештованих без найменшого переслухання держать як селедції збитих по коритарях вязниць. За що, цего ніхто не знає, бо арештуюча поліція на запити не дає ніякої відповіді. Це прямо дикі оргії. Майже в кождім селі кватироване військо ріжних родів і зброї. Від 8 год вечером до бтої рано не вільно нікому

виходити з хати. По дорогах і полях патрулює кінна поліція і кавалерія, а постерунки поліції скріплено військом і агентами. До Львова і більших міст спроваджено поліцію, агентів бувш. царської охрани і цілу хмару тайних детективів і сищиків з Варшави. Провокація на кождім кроці. У Львові переводить поліція труси, ревізії і рації, обступає трамваї, кіна, театри, каварні і т. д. і хто лише гр.кат. обряду йде без пардону до тюрми. В послідних днях встановлено військову диктатуру і поручено її ген. Станіславови Галерови, для зломання всякої свободи і волі українського населення.”

Так масові арештування невинних Ураїнців без різниці допровадили до такого страшного стану, що нещасні жертви польських переслідувань відходять в тюрмах від розуму, – голодівками вкорочують собі життя або самовбійством рішаються вмирати, як отсе зділав старенький священик о.Ортинський з Топільниці, що в тюремній келії підрізав собі ножем горло в намірі самовбійства.

Але й сего страшного терору було Польщі еще за мало, щоби притягнути українське населенне Східної Галичини до польських виборів і тому польські окупаційні функціонарі видумали фальшиву телеграму підписаную Президента Української Національної Ради Східної Галичини д-ра Петрушевича з датою: Відень, 1. падолиста 1922, та зазив Українського Народного Комітету з датою: Львів, 2. падолиста 1922, як копія під 1/, щоби таким обманчивим способом заманити українських виборців до голосування.

А коли й се прилюдне обманство не помогло, то польські воеводи і комісарі виборчі кинулись до самих виборчих злочинів, як се представив польський дневник “Дзеннік Людови” в числі 255. з 15. падолиста 1922, що долучається у відписі під 2/.

Та з тих всіх злочинних виборчих подвигів польської окупації вийшов всеж таки отсей вислід, що 70% управнених до голосування у Східній Галичині не голосувало,

то значить що українські виборці взагалі не брали участі в польських виборах, та таким способом: українська значно переважаюча більшість населення сего краю виконала свій плебісцит проти прилучування Східної Галичини до Польщі! Отсе пасивний білянс заборчої політики Польщі на українську землю.

Може Польща тепер показувати у Варшаві вибраних собою п'ять українських манекінів-послів зі Східної Галичини, бо отсе не змінить прилюдної правди, що українське населення Східної Галичини не вислало своїх послів до польського Союму ані до Сенату у Варшаві.

Таким способом виказалось зовсім наглядно, що Польща самовільно зломила Сан-Жерменський мирний договір, присвоюючи собі суверенні права до Східної Галичини, та що даліше полишення польської окупації у Східній Галичині не тільки нарушує головні держави Антанти в їх суверенних правах до сеї території, але також противиться волі значно переважаючої більшости населення та загрожує мир на Сході, бо виключає всяку свободу і екзистенцію українського населення галицької землі.

З отсих причин просимо головні держави Антанти як наших правних суверенів:

1/ щоби на підставі 91. артикулу Сан-Жерменського мирного договору зволили уневажнити безправно переведені Польщею вибори у Східній Галичині, до польського Союму і Сенату у Варшаві;

2/ щоби на підставі 92. артикулу Сан-Жерменського мирного договору зволили розпорядити негайне випущення на волю всіх політичних в'язнів у Східній Галичині, та виделегувати міжнародну комісію в цілі охорони населення Східної Галичини перед безправствами польської окупації, як також

3/ щоби згідно з постановою Найвищої Ради Мирної Конференції з 25. червня 1919, зволили приступити в близькім часі до вирішення про державне становище

Східної Галичини як незалежної держави свободних народів, по думці волі населення та відкликати польську окупацію зі Східної Галичини.

Коли під теперішню хвилю вирішується справу так званого близького Сходу, то позваляємо собі звернути ласкаву увагу на те, що на найблизшій Сході є невирішена справа Східної Галичини, котра в ім'я гуманности і мира на Сході домагається справедливого вирішення.

Відень, 21 падолиста 1922.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 318.
Машинопис. Копія.

№ 135
ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО ОДЕРЖАННЯ НОТИ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

21 листопада 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS
11/23954/1010

LEAGUE OF NATIONS

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 25.XI. 1922
Ч. 1068 ПРИЛ.

Le Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception, avec ses remerciements, à M. le Dr. Kost Lewytsky, de sa lettre du 15 Novembre 1922, ainsi que d'une

copie de la lettre du 14 courant et de l'annexe que le Président du Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale, M. le Dr Eugène Petrushevych envoya aux Principales Puissances Alliées au sujet de la persécution et des violences de l'occupation polonaise en Galicie Orientale.

GENEVE, le 21 Novembre 1922.

Monsieur le Dr **Kost LEWYTSKY**,
 Mariahilferstrasse, 88 a,
 VIENNE .

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
 Машинопис. Оригінал.

№ 136
ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ «КАНАДІЙСЬКИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС» ПРО ВИЗНАННЯ
УРЯДОМ КАНАДИ ПРИНАЛЕЖНОСТІ ГАЛИЧАН
ДО ПІДДАНИХ СОЮЗНИХ ДЕРЖАВ

29 листопада 1922 р.

Канадійський український голос

з 29. листопада 1922, Ч:48.

Г а л и ч а н и — Піддані Союзних Держав.

За стараннями центральної політичної організації Українців в Канаді «Українського Центрального Комітету» канадійське правительство в порозумінню з правительством Великої Британії рішило видавати Українцям зі Східної Галичини горожанські папери, зазначаючи на них народність (расу) як У к р а ї н с ь к у , а давнішу державну приналежність (національність) як *subject of Allied Powers* (підданий союзних держав).

Український Центральний Комітет дістав від канадійського уряду повідомлення, що котрий галицький

Українець дістав горожанські папери, на яких записана його народність або державна приналежність, як польська, то нехай зверне ці папери до Naturalization Branch, Département Of State Ottawa, Ont. а там виставлять йому новий поправлений сертифікат горожанства.

Своїм рішенням канадійський уряд в порозумінню з урядом Великої Британії ствердив, що Східна Галичина не належить до Польщі. —

Канадійський український голос. – 1922. – 29 листоп.

№ 137

НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОЛЬСЬКИМ ПРОЕКТОМ СТАТУТУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

9 грудня 1922 р.

До Головних Держав Антанти!

Ми дізналися з відповіді б. міністра для справ закордонних п. Шанцера, зложеної в місяці жовтні с. р. в італійським парляменті до ч. 329, що в останньому часі головні держави Антанти одержали від польського Уряду проект статуту для Східної Галичини, котрий є предметом виміни поглядів поміж дотичними кабінетами.

Не знаючи змісту сього проекту, в усякім разі маємо право ствердити, що проект польського уряду може представляти тільки предложенне одної з національних меншостей, бо ані українська більшість ані жидівська меншість ніколи не годилися на проекти польського правительства.

Тому вважаємо нашим обовязком звернути увагу головних держав Антанти, що Українська Національна Рада як репрезентація значно переважаючої більшости на -

селення вже вчаснійше предложила представникам сих держав як правним суверенам проект статуту державної організації Східної Галичини як незалежної держави вільних народів. Отсей наш проект одиноко відповідає принципам національної справедливости й національного самовизначення населення Східної Галичини, по думці рішення Найвищої Ради з 25. червня 1919 р.

Просимо отсим, щоб головні держави Антанти прийняли наш проект статуту державної організації Східної Галичини за підставу своїх нарад та щоб перед вирішенням справи статуту для Східної Галичини вислухали делегацію Української Національної Ради Східної Галичини як репрезентацію більшости населення.

Відень, 30. листопада 1922.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Український прапор. – 1922. – 9 груд.

№ 138
ОГЛЯД СХІДНОГАЛИЦЬКИМ ПРЕС-БЮРО
АНГЛІЙСЬКОЇ ПРЕСИ З ВИДІЛЕННЯМ
ГАЛИЦЬКОГО ПИТАННЯ ЗА ЧАС
4–9 ГРУДНЯ 1922 р.

Не раніше 9 грудня 1922 р.

“Manchester Guardian” з 4. грудня 1922.

Східна Галичина.

Стаття п. Г. В. Невінсона про стан річей у Сх. Галичині в “Manchester Guardian” з п'ятниці викликала негодованне в тутешних польських колах і я довідаюся, то саме має

Вам бути вислана офіційальна відповідь на зроблені в Вашім органі ствердження.

В міжчасі оден польський інформатор заявив, що від часу виборів у Сх. Галичині ціле число осіб арештованих за політичні і карні проступки, саботажах і т. п. в звязку з політикою виносить: 1.412 Поляки заслонюють тим, що вони саме випрацьовують проєкт автономії Сх. Галичини під польським правлінням і що Східні Галичане є приклонниками такої розвязки.

Питанне, яке самозрозуміло буде поставленим є се, чи Поляки згодилися на свобідний плебісцит у Сх. Галичині по усуненню звідтам польських військ і ми сподіємося, що офіційальна польська відповідь і цим питанням займеться.

“Westminster Gazette” з 9. грудня 1922:

Зломаннє договору.

Поляки стараються анектувати Східну Галичину.

Стан річей під теперішню владою у Сх. Галичині є безпримірний в новочасній історії.

Головним обвинуваченням проти Поляків є се, що всупереч постановам мирових договорів з Севр і Сен-Жермен а то арт. 91 який поставив Сх. Галичину під суверенітет Антанти, Поляки старалися анектувати сей край; далі, що ся одна з найкращих частин старої австро-угорської імперії зістала доведена до нужди і експльоатована економічно та соціально в користь Поляків.

Замість, щоби дозволити населенню висказати свої побажання що до того, якої воно хоче влади, ані Найвища Рада, ані Рада Амбасадорів нічого не зробила в сім напрямі. Тут вказується на клявзю в севрськім договорі, яка визнала Сх. Галичину як окрему державну одиницю. Також Союз Народів піддержав таку розвязку проблеми.

Польща використала свою мілітарну окупацію сего краю, щоби усадовитися там можливо як найсильнійше.

Зломано отверто мирові договори і то не лише що до букви, але і що до їх духа.

“The Deily News” з 9. грудня 1922.

Східна Галичина.

Чи М-р Вільсон підійме її справу?

Дивна справа Сх. Галичини — болюче іспитованої країни, яка після мирових договорів знаходиться під суверенітетом Держав Антанти, а яка фактично є тепер під польською окупацією, — буде може незабаром подана до відома Європи в небачений досі спосіб. —

Довідуємося, що б. президент Вільсон і його б. секретар стану Бейнбридж Кольбі наміряють видвигнути се питання. Не є ясным, в який спосіб саме, але говориться про таку можливість що вони зявляться перед Радою Амбасадорів в обороні Сх. Галичини.

Поки що українська делегація Сх. Галичини осягнула деяке вдоволення зі своїх протестів і апелів до різних держав. Мабуть найліпшою опінією, про яку вона досі може повідомити є опінія британського міністерства закордонних справ, висказана півофіційно і двозначно, що воно має справу, якої “не можна опрокинути”. —

“Catholic Times” з 9. грудня 1922.

Мандат у Сх. Галичині.

написав Е. Крісті.

Рідко нотувала історія визвольних змагань народів кращу маніфестацію національної солідарности, як бойкот останніх польських виборів через українське населення Сх. Галичини. Українці, се окремих нарід, галузь великоукраїнської нації, котрий визнає католицьку віру,

придержуючися при тім старого славянського ритуалу. Сей привілей з багато іншими надав їм Святий Престол і коли вони піддалися Римови перед близько 300 роками, і з того часу їх льояльність супроти Св. Отця видержала з успіхом пробу перекупства і переслідувань. Українці Сх. Галичини, які відмовляються увійти в польський сойм (парлямент) в Варшаві, позаяк вони домагаються власного правління, числять 4 міліони і говорять своєю власною мовою, яка є культурним і продуктивним славянським літературним засобом.

Під австрійською владою.

Від XIV. аж до XVIII. століття Українці боролися за висвободження з під влади войовничої Польщі, яка підбула їх територію, але ніколи не поневолила духа народу. Коли Польщу пошарпану убийчими міжособицями поділили між себе її сусіди, Українці разом з сею частиною Польщі, до якої їх передтим прилучила польська влада припали в посіданне Австрії. Австрія посідаючи так звану Галичину, не робила ріжниць поміж двома окремими народами, лише хотіла підпорядкувати їх під оден польський провід. Польська аристокрація, яка завше була елементом, на який австрійська влада могла опуститися, одержала від віденських державних мужів вільну руку у змаганню до польської супрематії у Сх. Галичині, заселеній Українцями. А статистика, переведжена польськими урядниками намагалася доказати, що Сх. Галичина, хотяй етнічно менче одноцільна як чисто польська Західна Галичина, всетаки містила в собі польську більшість. Від часу до часу замішання у Сх. Галичині відкривали Українську опозицію проти сього правління; а коли вибухла велика війна, Українці рішили запевнити собі власне правління, яке побідні Аліанти обіцяли дати поневоленим народам. Утворено Українську Національну Раду з екзекутивною і регулярну українську армію дня 1. листопада 1918. року

у Львові. Мешканці Сх. Галичини не бажали злуки зі своїми земляками на Великій Україні або червоній російській республіці, які переходили породові болі польшевицького правління.

Але після століть польського гнету вони тужили за чесною грою. Селяне Сх. Галичини здані на ласку і неласку гордих і безоглядних польських великих поміщиків мали ледве можливість животіння. Але Польща не виявила наміру випустити тут з рук добичу, подібно як на Литві або на Шлеску а Франція сприяла плянови Великої Польщі.

Виконування мандату.

Хотяй побідні держави великої війни визнали жаданне Сх. Галичини, був даний Польщі мандат до тимчасової окупації; а сей мандат Поляки виконали при помочи масакрів, арештів і через організований плян фальшивої інформації закордоном. Сх. Галичину кольонізовано безперервно польськими кольоністами а польським поміщикам заборонено продавати землю католикам уніатського ритуалу. Польська система лятіфундів є відповідальна за нещастя які усюда пригнітають польську державу; а сьогодні се є страшний анахронізм. Опір Українців найшов такий відгомін, який загрожує тривкості польської республіки. Але ми тут займаємося лише замішаннем на українській території, себто у Сх. Галичині.

Стан непорядку.

Дикий непорядок панує в Заліщицькім повіті, де спалено до тла двори польських аристократів. Під Городенкою і Сокалем мали місце правильні сутички поміж повстанцями і польським військом. Після “Газети Цодзенної” залізнична лінія подібно як і улаження телеграфічні і телефонічні між Немировом і Яворовом зістали знищені. Надармо старається польська преса доказувати, що заво-

рушення лучаються без розбору, та що так само Українці як і Поляки падуть їх жертвою. Лише ті Українці стають предметом нападистий, які, подібно як у випадку письменника Твердохліба, піддержують польські претенсії до володіння над вільною українською державою. Рівнож не можна доказати твердження, що причиною агітації є чужостороння намова. Ані одного чужинця не завважено підчас останніх заворушень в Коломиї.”

Правительство і українські домагання.

Українці роблять розпучливі зусилля, щоби їх почула решта Європи а їх відмова, мати своє представництво в польськiм парламенти в Варшаві має апробату їх власного правительства.

Сумним є бачити слабiсть людської натури, яку виявили Поляки примiнюючи супроти меншостий те саме поступованне, якого вони сами були зазнали під чужинецькою владою в давнiйших часах. Не бракує, що правда і кращих польських голосiв, які вказують на се, що військові виправи і арешти не є засобами для переконання держав Антанти про здiбність Полякiв до приеднання і володіння над Сх. Галичиною.

Режiм гноблення.

Нищенне українських шкіл, проскрибованне їх мови і ворожi акти проти їх релiгійних ритуалiв, отсе методи польських твердих лобiв, що є покликані до уничтоження цiлей польських змагань. Питанне Сх. Галичини є джерелом поважного занепокоєння для всіх державних мужiв включаючи і самих Полякiв. Воно може бути розвязане лише через признанне повного і цiлковитого власного правлiння сему многострадальному народови.

№ 139
**ОГЛЯД СХІДНОГАЛИЦЬКИМ ПРЕС-БЮРО
ФРАНЦУЗЬКОЇ ПРЕСИ З ВИДІЛЕННЯМ
ГАЛИЦЬКОГО ПИТАННЯ
ЗА ЧАС 6–12 ГРУДНЯ 1922 р.**

13 грудня 1922 р.

Огляд французької преси
(6–12.XII. 1922.)

Париж 13. грудня 1922.

“Journal des Debats» з 9. XII. містить: 3 приводу уступлення маршалка Пілсудського зі становища начальника польської держави огляд його політичної діяльності. Мимо дуже поміркованого стилю, в яким зретагована стаття, автор ставиться доволі критично до політики Пілсудського. Довший уступ присячений історії польських легіонів, зорганізованих Пілсудським в 1914 р. для боротьби з Росією по стороні Австрії і Німеччини – спогад очевидно не дуже приємний для Французів – Автор пояснює – правда – що годі закинути Пілсудському немовби він принципіально був сторонником Німеччини, бо його діяльність мала наметі утворення ядра армії, яка боронилаби польської незалежності евентуально і проти Німців, замічує однак, що ця концепція була доволі химерна – мовляв колиби не перемога Антанти, Польща булаби стала провінцією центральних держав. Далше пишеться: “Здавалося також в деяких моментах, що Пілсудський надто клопочеся небезпекою, що могла-би грозити його країні зі Сходу – а доволі легковажить сю грозу, на яку Польща буде завше виставлена зі сторони Німеччини. І так перед двома роками він заплутався в авантурничу кампанію на Україні. Поміч Франції дала йому однак змогу відперти побідно большевицьку інвазію...”

Після вибору Нарутовича президентом польської республіки деякі париські часописи (*Le Temps*, *L'Echo de Paris*) помістили біографічні згадки і коментар за польською пресою агенцією, в якому сей вибір представлений як заповідь широкої політики Польщі так супроти Німеччини як і супроти Росії,

“*L'Humanite*» з 7.XII. подає: нотатку про комуністичний процес, що обжалований Круліковскі заявив перед трибуналом, що хоче зізнавати по українськи, бо суд відбувається на українській землі, загарбованій імперіялістичною Польщею.

“*Последнія Новости*” з 7.XII доносять: що закордонна делегація “галицько-руської партії” під проводом Дмитра Маркова вислала со Союза Народів слідууючу телеграму: “Щоби пімститися на українськiм населенню Галичини, якої положенне міжнародне досі не вирішене, за його здержаннєся від виборів, польські власти переводять тепер масові арештовання, посилають там карні експедиції, накладають контрибуції, а в останних днях проголосили навіть виїмковий стан і військову диктатуру. Для замирання нещасної країни просимо о інтервенцію в цілі знесення військової диктатури, проголошення політичної амнесії і остаточного вирішення питання Східної Галичини.

“*Последнія Новости*” з 9.XII нотують поголоску, будь-тоби Петлюра переговорював з радянським правительством про амнесію для себе і всіх головних учасників його руху— яка уможливилаби їм поворот на Україну. В звязку з тим всі петлюрівські місії за кордоном булиби зліквідовані, а Петлюра оголосивби відповідний отвертий лист з признаннем радянського уряду.

“*Последнія Новости*” з 12.XII. містить довшу допись з Польщі, в якій пишеться між иншим: “Поляки дуже горді з того, що їм удало ся добитися в пору перших в Польщі виборів на президента— бодай релятивного замирання Східної Галичини. Підчас кривавого повстання

в Східній Галичині в польських часописах не було про се ніяких повідомлень; щойно тепер деякі вістки проникають в пресу. Нам відомо, що повстанне здавлено лиш за помочію війська (сего і польські часописи не перечуть) а саме піхоти, кавалерії, артилерії, а навіть ескадріль літаків. Величезне число польських дібр спалено і знищено а дідичі мусли хоронитися по містах. Отсі повстання були твором українських партизанських відділів, котрі одержували зброю із совітської Росії; большевики відплачувалися тим чином “око за око, зуб за зуб” Пільсудському, котрий піддержував всякі повстання в совітській Україні і Білоруси. “Жечпосполіта” орган ендеків домагається від Союзу Народів і від Конференції Амбасадорів інкорпоровання Східної Галичини до Польщі, бо мовляв головною причиною повстань є нерішене становище Союзу Народів відносно признання Східної Галичини Польщі, яке викликає з окрема у Галичан переконанне, що Поляки є лише часовими господарями і окупантами в Галичині...”

“L’Ere Nouvelle” з 6. XII. подає: слідує звіт про наглядом судом у Львові стануло 29. падолиста двох молодих українських студентів: Луцейко і Крупа, оба обжаловані о вбийство польського виборчого комісара Ланового підчас недавних виборів. Не було ніякого доказу їх вини, крім їх власного признання, вимушеного від них підчас поліційного переслухання жорстокими тортурами. Отож хоча перед трибуналом вони відкликали свої зізнання і пояснили яким шляхом до них присилувано, наглий суд засудив обох на кару смерти, яку виконано в три години після присуду. Оба обжаловані вмирили відважно, їх останнім окликом було: “Хай живе Україна”!

“L’Ere Nouvelle” з 8. XII. містить ось таку статтю про вислід польських виборів в Східній Галичині: “Мимо зусиль польської пропаганди, яка старається затаїти вислід виборів до варшавського сойму на території Сх. Галичини стає чим

раз яснійше що намір польського правительства зустрівся з повною невдачею. Супроти сего, що Польща по нинішній день не посідає ніякого права на Сх. Галичину, крім звичайного мандату на військову окупацію, українське населення вважаючи сі вибори нелегальними, рішило на знак протесту здержатися від голосовання. Завзята політична боротьба звелася в тій країні підчас виборчої періоди. Бажаючи переконати за всяку ціну опінію заграниці, що галицькі Українці погодилися з польським режимом і розуміючи, що сі голосуючи призналиби тим самим польську суверенність, польське правительство не зупинилося перед ніякими способами, щоби присилувати мешканців до участі у виборах. Само зрозуміло, що для осягнення сеї мети треба було здусити протести інтелігенції і міщанства бо вони могли розбурхати політичну опінію заграниці. Національне правительство Галичини обране Українською Національною Радою, що на його чолі стоїть п. Петрушевич, подає документи на доказ, що на передодні виборів, визначених на 5. падолиста, около 15.000 Українців знаходилося в польських тюрмах і концентраційних таборах. Села були залиті військом, яке заходило до приватних хат і грозило репресаріями тим, що не хотіли іти до голосовання. На Українців, які відмовлялися від чинностей виборчих комісарів, накладано високі грошові кари, деколи по 250.000 мк. п. а навіть і вязнено. Який же є вислід тих надзвичайних виборів, що ними живо не покоїться польське правительство? Мимо натиску окупаційних властей, мимо загального терору, ошущів і надужить, остаточний вислід є жалкою невдачею польського правительства. Около 70 % виборців в Сх. Галичині здержалося від голосовання. Отож се число, подане на основі польської урядової статистики, відноситься до всього населення: Українців, Поляків і Жидів. З огляду на те, що три четвертині населення є Українцями, їх абстиненція у виборах мусіла

бути отже майже повна, щоби загальна сума могла винести 70%. Отсі цифри не двозначно свідчать про настрої населення. Маємо перед очима факт, що тричвертини населення краю, занятого провізорично державою, яка одержала мандат на окупацію, відмовляються від участі в легіслативних виборах сеї держави. Чи сей факт не є безсумнівим аргументом, що той край бажає рішучого визволення з під ярма, накиненого йому проти його волі? Союз Народів звертає двічі увагу правительств на пожаловання гідне положення в Сх. Галичині. Чи головні держави Антанти, які зобовязалися святочно вирішити судьбу сего краю, не відчують тепер морального обовязку сповнити зроблену обітницю? Не вже Сен-Жерменський договір має стати папером?

“Revue Internationale” містить, в першій зошиті за грудень на окладніці світлину Федака з підписом: “Стефан Федак, український національний герой Сх. Галичини» і під тим самим заголовком слідує передову статтю: Перед кількома днями станув у Львові перед польським трибуналом молодий український студент, офіцер галицької національної армії, обжалований за се, що в місяці вересні 1921 р. віддав три револьверові стріли на польського воєводу Грабовського. В своїй обороні він не старався облегшити своєї відвічальности, а заявив мужно, що супроти нечуваних терпінь, на які виставлений український нарід Галичини, під насильним режимом польської окупації, він бажав посвячуючися свідомо для справи своєї Вітчизни, звернути своїм атентатом увагу культурного світа на сі події. Годі заперечити характер самопосвяти його акту: Після 14 місяців слідчого арешту його засуджено на тяжку тюрму, з котрої він вийде постарілий і фізично зломаний. Додаймо, що жертва атентату Грабовський, був лиш легко ранений і подужав в протягу кількох тижнів. Впрочім не доказано навіть, що Федак дійсно хотів вбити воєводу,

бо після його заяви одинокою метою його акту було виконати голосну маніфестацію. Ми далекі від сего, щоби одобрювати індивідуальні акти насильства, но рівнож не можемо одобрити насильних актів, яких допускається чужинне правительство над цілим народом. Се відноситься якраз до Сх. Галичини, поневоленої безправно від трьох років Польщею. Наші читачі обзнайомлені з головними чертами сх.-галицького питання. Ся країна, що в давинну була самостійною українською державою і що мимо довголітнього чужинецького панування зберегла свій національний характер, вірила після загального перемиря в 1918 р. спираючися на принцип самовизначення народів, проголошений Антантою, що буде їй дана змога відискати свою колишню самостійність і волю. Та сього, що осягнули щасливіші народи себто другі народи Австро-Угорщини і колишньої російської імперії, відмовлено Галичанам. Богаті нафтові жерела Сх. Галичин були на ділі для її сусідки, Польщі, надто сильною приманою, щоби змусити її до пошанування міжнародної справедливости, завдяки якій вона сама, після 150 років чужинецького ярма, вспіла воскреснути. В конфлікті із засадами чести нафта щераз вийшла побідно... Пять разів сильніші чисельно, Поляки вспіли після 9 місяців завзятої оборони зі сторони Галичан займити сей край і осягнути від Антанти – користаючи з ославленої теорії “кільчастого дроту”, пропагованої немов непомильну тактику проти совітської Росії – провізоричний мандат на військову окупацію, яка мала на меті уможливити злуку польської армії з румунськими військами. Но все таки рішення Мирової конференції з 25.VI. 1919 р. мало характер виключно тимчасовий, і заповідало, що галицьке населенне буде мало пізнійше змогу вирішити само свою політичну судьбу. Державно-правне положенне Галичини остало від

тоді без зміни, бо головні держави Антанти, її легітимні суверени по мисли сен-жерменського договору, до нинішнього дня не внесли в тій справі ніякого іншого рішення. Події в сій далекій країні свідчать живо, що мимо гарних кличів нічого на світі не змінилося і що сила все йде перед правом. Примінюючи методи своїх давних гнобителів, Польша скористала з своєї тимчасової влади в Галичині, щоби поневолити Українців, бажаючи загартувати їх багату землю. Завіщення горожанських свобод, переслідування преси, розв'язування українських шкіл, поліційний терор і масові арештування українських патріотів, насильна кольонізація краю польськими селянами, отсе картина польської адміністрації в Сх. Галичині. Наслідком такого положення український нарід Галичини, доведений до розпуки, став протестувати насильними виступами, бо за насильством все слідує насильство. Вчинок Федака, сина одної з найвизначніших українських родин, що посідаючий бездоганне виховання і освіту, не завагався посвятити свою молодість для справи краю, являється нам, коли поглянути на нього через призму вище сказаного, епізодом української трагедії. Хоча його не одобрюємо, то все таки не можемо відмовити йому характеру величі і самопосвяти. Від атентату Федака минув рік, но положення в Галичині не змінилося, щоби присилувати населення до участі в виборах до варшавського сойму, переведених безправно в Галичині і щоби пофальшувати їх вислід, польське правительство не завагалося завести в тім краю військову диктатуру, проголосити воєнний стан і арештувати на передодні виборів більше як 15.000 українських інтелігентів, що терплять по вязницях нелюдські тортури. Ми, що піддержували польські змагання до свободи, не можемо остати байдужними супроти однодушних протестів що їх підіймають Українці, Литовці і Білорусини

проти насильного імперіялізму Польщі. Характер Союзників і приятелів вкладає на нас обов'язок сказати Полякам, що їх безумний імперіялізм в важкою небезпекою для європейського мира, для інтересів Франції і для питомих інтересів їх самих.”

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Машинопис. Оригінал.

№ 140

НОТА ПРОТЕСТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ ПРОТИ БЕЗПРАВНОГО ПРИЗОВУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПОЛЬСЬКОГО ВІЙСЬКА

14 грудня 1922 р.

До

Головних держав Антанти як правних суверенів
Східної Галичини.

Безпосередно по переведенню виборів до польського Сейму і Сенату відбулося у Варшаві в дні 28. падолиста, с. р. відкриття нововибраного Сейму бувшим начальником польської держави п. Йосифом Пілсудським котрий у своїй промові вважав за вказане тоді сказати, що державні границі Польщі, є вже устійнені...

На отсей прилюдний висказ б. начальника польської держави дозволюємо собі звернути увагу головних держав Антанти, бо таке твердження начальника польської держави є незгідне з відносною постановою Версальського Мирого договору (арт. 87.), як також супротивне постанові Сан-Жерменського Мирого договору (арт. 91.), а по думці сих міжнародних договорів Сх. Галичина не належить до Польщі.

Отсе один з актів анексійних змагань Польщі проти волі населення...

Та майже рівночасно з тою самовільною заявою б. начальника польської держави, бо з датою в 29. падолиста с. р., наслідом рескрипту польського міністерства для військових справ з 24. падолиста 1922. Ч:6231, видано розпорядок для доповнення рекрутаційної листи у Сх. Галичині і тепер насильно взивають польські власти, щоби усі муштини Сх. Галичини під загрозою кар зголошувалися до польського війська, без ріжниці народности і віроісповідання...

А по найновішим інформаціям має переводитися бранка поодинокими громадами у Сх. Галичині, до яких заїде польська поборова комісія з відділом війська, та асентеровані мають бути сейчас вивезені до Познанщини.

Проти сего найновішого замаху Польщі на Сх. Галичину, що до неї не належить, закладаємо отсим, іменем українського населення, як значно переважаючої більшости краю: рішучий протест до головних держав Антанти як теперішних правних суверенів Сх. Галичини.

Українське населенне ніколи не згодиться з ніяким насильним актом Польщі, що має допроводити до анексії Сх. Галичини до Польщі, а таким актом політичного насильства мусимо вважати: притяганне усіх муштин Сх. Галичини до рекрутаційної листи польської армії:

Коли розписанне польських виборів у Сх. Галичині мож було під деяким оглядом вважати зі сторони головних держав Антанти спробою виявлення свобідної волі населення сеї території, то у всякому разі примусовий набір війська мусить вважатися безправним присвоюванням найвисшого суверенного права зі сторони Польщі над населенням і територією Сх. Галичини.

І тому Українське населенне є примушене піднести отсей рішучий протест до головних держав Антанти, щоби вони в отсім остаточнім моменті не дозволили Польщі самовільно нарушувати договори міжнародні та ломити

право національного самовизначення, — що безперечно належиться населенню Сх. Галичини.

А коли польське правительство перехвалюється навіть прилюдно мовби головні держави Антанти згодилася мовчки на прилучуванне Сх. Галичини до Польщі, то для успокоєння затрівеного населення, яке покладає свої надії на міжнародних договорах, та для удержання авторитету головних держав Антанти являється необхідно конечно, щоби ті побідні великі держави, що стали нашими правними суверенами сказали вже своє слово по правді і справедливості...

З от сих причин проситься головні держави Антанти, щоби правом суверенів заборонили Польщі переводити примусову рекрутацію населення Сх. Галичини до польського війська, так як горожани Сх. Галичини не є горожанами польської держави, бо Сх. Галичина не належить до Польщі.

Та щоби вже звільнити населенне Сх. Галичини від невиносимої польської окупації і прояснити державне становище сеї території зволять головні держави Антанти приступити до вирішення державного становища Сх. Галичини як незалежної держави свобідних народів бо тільки сим способом вдоволиться домаганням населення і вимогам національної справедливості.

Відень, 14 грудня 1922.

Др. **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини

ЦДАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 137, арк. 15–17. Машинопис. Копія.

№ 141

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ
ЛІГИ НАЦІЙ УПОВНОВАЖЕНОМУ ДЛЯ СПРАВ
ЗАКОРДОННИХ КОСТЮ ЛЕВИЦЬКОМУ ПРО
ОДЕРЖАННЯ КОПІЇ НОТИ ВІД 14 ГРУДНЯ 1922 р.
РАДІ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ**

21 грудня 1922 р.

SOCIÉTÉ DES NATIONS

LEAGUE OF NATIONS

11/23954x/1010

УРЯД ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ
УВІЙШЛО ДНЯ 28/ХІІ 1922
Ч. 1180 – ПРИЛ.

Le Secrétaire Général de la Société des Nations a l'honneur d'accuser réception à Monsieur le Dr. Kost LEWYTSKY de sa communication en date du 16 décembre 1922, transmettant la copie d'une note en date du 14 du même mois adressée à la Conférence des Ambassadeurs et relative au recrutement de la population en Galicie Orientale.

GENEVE, le 21 Décembre 1922.

Monsieur le Dr. Kost LEWYTSKY,
Mariahilferstrasse 88.A,
Zitahof,

VIENNE VII.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 313.
Машинопис. Оригінал.

№ 142

**ОГЛЯД СХІДНОГАЛИЦЬКИМ ПРЕС-БЮРО
ФРАНЦУЗЬКОЇ ПРЕСИ З ВИДІЛЕННЯМ
ГАЛИЦЬКОГО ПИТАННЯ
ЗА ЧАС 9–23 ГРУДНЯ 1922 р.**

Не раніше 23 грудня 1922 р.

Огляд французької преси за час від 9-23. грудня

I./ З ходом переговорів в Льозанні що раз більш виявляється противенство інтересів англо-російських. Англійська дипломатія в Льозанні змагає до того, щоби забезпечити воєнним кораблям союзних держав свободний проїзд /хоча в обмеженім числі/ через Дарданельські Проливи. Се значить, що фактично пануючою силою на Чорнім Морю була-б найбільша морська сила себто Англія. На точці тих англійських домагань з англійською дипломатією згідна делегація французька на льозанську конференцію, чим невдоволена французька націоналістична і комуністична преса. Одна і друга домагаєть ся, щоби згадана французька делегація наблизилася до російського представництва і поперла його домагання.

М. и. “Там” з 21. грудня обговорюючи союзні мирові предложення дотично дарданельських проливів звертає увагу на те, що їх зміст загрожує безпеченству Туреччини, яка шукатиме кожної нагоди, щоби вийти з такого положення. А далі торкаючися інтересів російських “Там” пригадує нещасні наслідки кримської війни для Франції, після якої Росія приневолена була зректися оружної охорони берегів Чорного моря, що й наблизило Росію до Німеччини і уможливило тій останній розгром Франції в рр. 1970. Осуджуючи теперішнє становище французької делегації в Льозанні “Там” пише далі: “Не ялося Франції оставати

поміж тими державами, які відмовляються від дискусії над російськими пропозиціями, тоді коли Франція і Росія зовсім на мають протилежних інтересів на Сході.”

II./ Вся тутешня преса дуже живо й обширно коментує намір американської інтервенції в справі репарацій. Мимо того що досі на ту тему не заявилось само правительство Зєдинених Держав всі тутешні дневники з кінця минулого і з початку сього тижня приносять вістку, що згадане правительство мало звернутись з офіційним пропозицієм до Франції й Італії, чи вони не погодились-би на установленне американської комісії, що мала-б за завданне означити висоту німецьких воєнних довгів. Відповідно дальшим газетним вісткам Франція й Італія розкрило очі тутешнього політичного світа на внутрішню анархію в Польщі.

Орган французьких роялістів “L’Action Francaise” пише з того приводу: “Польща через свої вічні внутрішні спори вертає до анархії. Три револьверові кулі, що поцілили Нарутовича пригадують нам відгомін минувшини, тих партійних межиусобиць що колись-то загубили Польщу. Після національного відродження нігде потреба сильної держави не виявляється так рішуче як у Варшаві. Наші приятелі сього не розуміють. Сповнилася судьба! Ще раз демократія довершує руїни їх краю”.

“Журнал” стверджує теж саме: “Нещасна Польща не може визволитися з внутрішньої незгоди, яка її так дорого коштувала. Ледви, що вона завдяки справді обставинам зісланим провидінням вернула до життя, вона знова сточується в анархію, перші вибори, що відбулись з початком падолиста виявили всю грозу положення.”

IV/ “Л’ер Нувель” з 13. с. м. п. з. “Револьта в Східній Галичині приносить отсю вістку: “Положенне в Східній Галичині все ще грізне. Українські терористичні акти проти польських окупаційних властей не припинились. На всій території Сх. Галичини урядують наглі суди, які майже

кожного дня видають смертні засуди на Українців, прм. у Львові, Золочеві, Чорткові. Загальне число українських в'язнів виносить 5.664, з того у львівських в'язницях остає 2.604. Польські окупаційні влади приготують переведення військової рекрутації і видали приказ, щоби Українці явилися перед польськими військовими комісіями, но мешканці Сх. Галичини не є польськими горожанами. Сі польські зарядження розярюють настрої українського населення”.

“La Correspondance de Paris” з 15. с. м. приносить статтю про Стефана Федака поміщену в посліднім числі”.

“La Revue International” з 15. с. м. містить статтю пз. “Питанне про Сх. Галичину” якої автор G. Saint Amant розправляє з польськими клеветами немовто український політичний рух в Сх. Галичині є ділом Німеччини. Автор пригадує приязні зносини Поляків з Габсбургами, ролю міністра Білінського у виповідженню світової війни та безпереривні війни Польщі з Росією і Україною, коли тимчасом послідна війна німецько-польська сягає 1401 р. Вкінці автор так само опрокидує польські клевети про большевицькі симпатії у галицького Українства і кінчить: “польська пропаганда, яка представляє питанне Сх. Галичини як німецьку інтригу основується на крихких основах а властиво на неістнуючих, і її ложні інформатії не можуть ні на хвилю бути взяті під увагу.”

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 314. Машинопис. Оригінал.

№ 143
**МЕМОРІАЛ ПРО СТАТУС СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ,
ВИГОЛОШЕНИЙ НА МІЖНАРОДНОМУ
ЖІНОЧОМУ КОНГРЕСІ В ГААЗІ**

Грудень 1922 р.

Меморіал в справі мирових договорів з 1919 і 1920 р.

Підчас перемиря в 1918 р. між воюючими на заході арміями загальна європейська опінія домагалася примінення в якнайширшім обемі в будучих мирових договорах засади самовизначення народів і означення після неї границь ново-утворених європейських держав, уважаючи, що тільки в сей спосіб буде можна забезпечити тревалий світовий мир і дати вислів тим високим ідеалам справедливости і гуманности, в імени яких великі Держави Антанти рішилися на веденне війни. На жаль заключені між воюючими державами мирові договори не сповнили в цілій ширині бажання забезпечення тревалого мира і усунення тим самим будучих міжнародніх конфліктів. З окрема народи Сходу Європи не найшли в згаданих договорах визнання їх права на самовизначення і тим чином великі простори їх національних територій підпали під ворожі окупації. З другого боку, прийяті мировими договорами засади і зобовязання не дістали в богатьох случаях примінення так, що в широках кругах європейської опінії приймається переконання, що згадані договори є неприродним твором, якого не можна примінити в цілости в життє. І дійсно в практиці примінюється засаду самовизначення народу тільки там, де вона приносить користь деяким державам, плєбісцити заряджується лиш там, де се відповідає інтересам упрівілейованих держав, а виразних і ясно означених постанов та зобовязань цілковито не виповнюється. Очевидно, що сего рода практика не може дати основи для загального мира і спричинює безнастанні міжнародні

непорозуміння, які можуть довести до нових кривавих конфліктів.

Для узасаднення згаданих тверджень необхідно навести найяскравіші приміри:

1. Версальським договором з дня 28. червня 1920 р. при визнанні польської держави по лінії етнографічного населення польського народу, не означено в статті 37 її східних границь полишаючи се до пізнішого речінця. Польща, використовуючи неозначенне її східних границь окупувала корінні західно-українські і білоруські землі, мимо свого дальшого зобов'язання з дня 10 липня 1920 р. підписаного на конференції в Спаа, що буде респектувати т. зв. лінію Керзона, приблизно етнографічну лінію поселення польського народу, як східну границю своєї держави.

2. В статті 91 сан-жерменського договору з дня 2. вересня 1920 р. наступило зречення Австрії всіх прав і домагань що до областей давньої австро-угорської монархії, котрі знаходяться поза границями нової Австрії не сталися предметом ніякого іншого рішення. Як звісно такою областю являється територія Східної Галичини, що до якої не запало в згаданім договорі ніяке рішення. Головні держави Антанти у своїм рішенню з дня 25. червня 1919 р. дозволяючи Польщі тимчасово окупувати мілітарно Східну Галичину для ведення воєнних операцій проти большевиків, прирекли вирішити політичне положення сього краю після волі населення себто після права національного самоозначення. Мимо згаданих постанов і рішень держави Антанти ще досі не вирішили політичного положення Східної Галичини, лишаючи її під ворожою українському населенню польської мілітарної окупації.

2а. На основі статті 92 сан-жерменського мирного договору не можна потягати до відвічальности мешканців бувшої австро-угорської монархії за їх політичне стано-

вище по дні 28. липня 1914 р., аж до часу остаточного признання державної влади на відносних територіях. Ся постанова відноситься безсумнівно до території Східної Галичини, якої політичне становище як висше зазначено не зістало досі вирішене. Не зважаючи на се польська окупаційна влада переводить масові арештовання українського населення Східної Галичини за оборону політичного становища краю, означеного постановами мирових договорів і рішеннями Найвисшої Ради і Союзу Народів.

3. Держави Антанти означуючи в заключенім між ними з одної сторони а Польщею, Чехо-Словащиною і Румунією з другої сторони севрським договорі з дня 10. серпня 1920 р. границі Східної Галичини, не примінили прийнятої ними засади самовизначення народів, лишаючи поза означеними границями Східної Галичини заселену більшістю українського населення територію Лемківщину (полуднево західна Галичина) і північно-західної Буковини, яких населенне проявило волю увійти в склад галицької (західно-української) держави.

4. Держави Антанти не заложили протесту проти заключеного між Польщею а совітською Росією мирового договору в Ризі за марта 1920 р. мимо сього, що сей договір противиться версальському і сан-жерменському договори та нехтуючи право самовизначення українського і білоруського народу, інкорпорує їх національні території проти волі автохтонного українського і білоруського населення будьто до польської, будьто до російської большевицької держави.

5. Держави Антанти уневажнюючи версальським договором Берестейський мировий договір з дня _____*, який признає суверенність української держави, не занялося дальшою долею сеї держави і тим самим спричинили большевицьку окупацію її території.

* Так у документі.

На основі висше поданого фактичного стану українська секція Міжнародної Жіночої Ліги Мира і Свободи в меті збереження мира на Сході Європи пропонує ухваленне отсих резолюцій:

I. Міжнародний Жіночий Конгрес піддержує український народ в його змаганнях до державної незалежності та признає йому повне право національного самовизначення.

II. Конгрес констатує, що в мирових договорах заключених союзними державами Антанти Народи Сходу Європи не найшли визнання права їх національного самовизначення, через що великі простори їх національних територій підпали під ворожі окупації.

III. З уваги, що Польща не виконала зглядно нарушила зобовязання прийняті нею версальським і сан-жерменським договором через окупацію чужих їй національні території:

1. Конгрес домагається негайного виконання заключених з союзними Державами Антанти договорів і означення східної границі Польщі по лінії етнографічного поселення польського народу.

2. Конгрес протестує в найрішучійший спосіб проти масових арештовань польською окупаційною владою автохтонного українського населення Східної Галичини за оборону признаного державами Антанти політичного становища свого краю як противних постанові артикулу 92 сан-жерменського договору.

3. Конгрес домагається до часу вирішення правно-державного становища окупованих Польщею а чужих їй національно території устанавлення на тих територіях міжнародної контрольної Комісії в меті знесення ворожої польської окупації.

IV. Конгрес домагається примінення права національного самовизначення до українських територій Лемківщини і північно-західної Буковини та приділення тих територій після проявленої волі населення до галицької [західно-української] держави.

V. Конгрес домагається уневажнення рижського договору, який противиться засаді самовизначення народів, інкорпоруючи українські і білоруські національні території проти волі їх населення будьто до польської будьто до російської большевицької держави.

V. З огляду на уневажненне берестейського мирового договору, який признає незалежність України, Конгрес домагається вирішення політичного положення України міжнароднім європейським Конгресом.

ЦДІАЛ, ф. 581, оп. 1, спр. 100, арк. 1–5. Машинопис. Копія.

№ 144

**ПРЕС-РЕЛІЗ “CAPITAL PRESS BUREAU”
У ВАШИНГТОНІ: “ДР. ЄВГЕН ПЕТРУШЕВИЧ,
ПРЕЗИДЕНТ ГАЛИЧИНИ
(ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)”**

1922 р.*

CAPITAL PRESS BUREAU

Main 8408

Maryland Building

Washington, D. C.

Compiled by Experienced Newspaper Men for General
Newspaper and Library Service

TO THE EDITOR: Please file alphabetically for immediate use.

Cut mailed Upon receipt of wire.

This sketch and portrait is guaranteed accurate.

DR. EUGENE PETRUSHEVICH
President of Galicia (West Ukrainian Republic)
EAST GALICIA THE KEY TO PERMANENT
PEACE IN EASTERN EUROPE

Why American Readers Should Be Interested in the
Galician Question and Should Feel Sympathy and Extend

* Дата встановлена за супровідним документом.

DR. EUGENE PETRUSHEVICH
 President of Galicia
 (West Ukrainian Republic)
 EAST GALICIA THE KEY
 TO PERMANENT
 PEACE IN EASTERN EUROPE

Moral Support to An Oppressed and Liberty-Loving People, Seeking Self Determination.

East Galicia is the political storm center in Eastern Europe. When Galicia, comprising 72 per cent of Ukaraïnians, shall become the home of established national rights with aspirations fulfilled, there will be peace and prosperity in Eastern Europe and not until then. If Poland is allowed to take Galicia and to continue her course of oppression and exploitation, as she

is bent on doing, then Eastern Europe will have its “Alsace-Lorraine” for the next fifty years.

East Galicia, known throughout the world for its famous oil-fields, and during the world war, for the most bloody battles fought during the siege of Peremyshl, is that portion of Ukraine which formerly belonged to Austria-Hungary. It is the portion of the old Ukrainian Kingdom with an area of 29,000 square miles, and a population of about 5,500,000 people. Ukraine was a prosperous nation up to the end of the thirteenth century. Then for nearly five hundred years, she was invaded time and again by the Tartars, and despoiled by them and other hordes

from Asia. Too weak to enforce her rights she fell a prey to Russia and Poland. Finally, on the dismemberment of Poland, the greater part of Ukraine, with her capital Kiev, remained under Russia, while the smaller part known as Galicia, with Lemberg as its capital, fell under Austria-Hungary. From now on we will discuss the question of Galicia only.

The position of the Ukrainians of Galicia during the eighteenth and nineteenth centuries was intolerable. As someone has phrased it: "To the ruling of Hapsburg dynasty the farmer-nation of the Ukrainians was good enough to pay taxes, to supply recruits and furnish manure for the cultural progress of the Poles." This aptly applies because it was the rich Polish nobles, the land-holding tyrants who oppressed the people of Galicia on the one hand, and intrigued at Vienna to cheat them out of their natural rights on the other. But during all these years of unspeakable tyranny, oppression and hardships, the Ukrainian language survived and the national spirit lived.

It was in November, 1918, that the military forces of defunct Austria were disarmed by the order of the Ukrainian National Assembly which met in Lemberg, and voted that the Ukrainian territory of Austria-Hungary should henceforth be an undivided political entity. In this way the Galician Republic was formed with a constitution on the Swiss Model. Dr. Eugene Petrushevich was elected president. Thus the government was established.

That Government ruled in Galicia for nine months, installed peace and order and organized an army which defended the boundaries of Galicia against the Poles and Bolsheviki until June 25, 1919, when the Supreme Council in which the United States of America was also represented, authorized Poland to occupy Galicia temporarily, reserving to itself,

however, the final disposition of the fate of that country. This authority was given to Poland on her misrepresentation that the Government of Galicia was Bolshevik and that unless Poland occupied Galicia that country would be immediately occupied by Russian Bolsheviki. Then came General Haller's trained and well equipped army from France. The Galician Government under such pressure was compelled to leave its own country. The Ukrainian forces were also compelled to abandon East Galicia, and were finally driven over the border by the Poles and the remains of that army is now interned in Czecho-Slovakia. The Government, however, still does exist and performs its functions, though in exile.

The national aspirations of the Galician Ukrainians were recognized at the Paris Peace Conference and in all the subsequent meetings of peace envoys and by the Supreme Council and the League of Nations. Even so late as November 4, 1921, Lloyd George, in the British House of Commons, declared that the Galician question will be settled in the near future by the allied and associated powers at one of the meetings of the Supreme Council.

There has always been a large place in the hearts of Americans for the Polish nation. But it is difficult even for a sympathetic American with any ideals of justice, or fit regard for the rights of mankind to square the conduct of Poland in Galicia. The suppression of all independent Ukrainian newspapers, the seizure of most of the Ukrainian schools, the forcible polonization of East Galicia, where statistics show only 12 per cent of Poles, together with the imprisonment of more than 200,000 of Ukrainians, and the deliberate murder of thousands more does not impress Poland's friends in freedom-loving America. At this point it may be added that Poland is committing similar outrages in Lithuania and White

Ruthenia. Poland is simply doing in Galicia what her people have complained of against Russia and Germany for more than a century, with this difference, that the Ukrainians in Galicia suffer much more at the hands of Poland than the Poles did from either Russia or Germany. Poland is seeking to suppress the national existence of the Ukrainians, to possess their country rich in natural resources, and to annex it to Poland. Her plea is without justice, her acts without honor, and her conduct unspeakable.

The problem of East Galicia is simply to compel Poland, through the exercise of the public opinion of the world, to give up her pretensions to Galicia, to withdraw her military forces and to hand this country over to its rightful owners. And it is our strong belief that the Supreme Council will thus settle the question of East Galicia.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 302.
Друкарський відбиток.

№ 145

СТАТТЯ ДР. ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО ПРО ІНТЕРВ'Ю З ПРЕЗИДЕНТОМ ЄВГЕНОМ ПЕТРУШЕВИЧЕМ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬК У КАМ'ЯНЦІ-ПОДІЛЬСЬКОМУ В 1919 р.

1922 р.

В кожній конституційній державі, котра розвивається правильним шляхом, значить має свою територію, власну армію, упорядковані господарчі, політичні й культурні відносини, панує звичай, що голова сеї держави не виступає прилюдно зі своїми власними поглядами й переконаннями: штука його панування полягає передовсім на

штуці мовчання. Народ, який живе в мирних відносинах і користується всіми засобами свого розвитку, навіть не потребує від голови держави його особистих думок і заяв, бо вони булиби в силі викликати ріжницю поглядів у пресі та у громадській думці, значить, малиб не все бажані наслідки.

Та зовсім инакше мається річ, коли народ находиться у вирі тяжкої боротьби за своє визволенне та за свою державу. Як добрий жовнір у боєвій лінії переконаний, що його веде на стрічу побіди невидима рука найвищого полководця, про котрого мудрість, хоробрість і геройську відвагу він чує дивні оповідання, так і народні маси у своїй важкій боротьбі звертають свої очі та свої надії до тої особи, котру вони вибрали найвищим представником своєї національної та державної волі.

В таким положенню находиться тепер український народ Східної Галичини. Закріпощений вчорашнім політичним рабом, сьогоднішнім ненажерливим грабіжником Ляхом, український народ починає поволі прокидатися з політичного омертвіння, що трівало три роки і вступає на шлях активної, енергійної, безпощадної боротьби проти польського наїздника, що своєю нечуваною брутальністю, своїм безсоромним легковаженнем волі всього світу, своїм розховстаним хамством мусить розбудити до належного протесту навіть мертвих людей, а не тільки живий добродушний український народ.

З огляду на те, що теперішня хвиля незвичайно важна для дальшого розвитку подій у Східній Галичині, далі тому, що український народ рідко коли так, як тепер, потребує від голови своєї держави слів розради й надії на новому шляху своїх кривавих змагань за визволенне, я уважав своїм народнім обовязком узяти під увагу сей незвичайний психольогічний момент і використати його для добра дальшої та чимраз енергічнішої боротьби проти польського грабіжника. З тої причини

я звернувся до Президента д-ра Євгена Петрушевича з прошенням, аби він висловив свої погляди про сучасний стан східно-галицької державности та про активну боротьбу українського народу проти польського наїздника. П. Президент прийняв мене у своїй скромній канцелярії, в котрій він майже цілий день працює. Глибокі морщини, що поорали його чоло наслідком глибокого терпіння під тиском безупинної журби та величезної відповідальности за долю п'ятиміліонного українського народу у Східній Галичині, передуховлений вираз болю й одночасної незломної віри, який видно з його обличча та з його спокійних і з найбільшим переконанням висказуваних слів – усі ті його черти наповнюють душу почуттям глибокої пошани до його особи. На моє питання, чому справа галицько-української державности стануло з точки погляду міжнароднього права корисно для нашого народу, пан Президент відповів:

“Найбільші держави світу поставилися прихильно до справи галицько-української державности голов-но з тої причини, що український народ вів у роках 1918. і 1919. повну пожертви й героїства війну проти наїздників Поляків. Ся війна дала цілому світові доказ, що український народ, без ріжниць партій, змагає з непохитною рішучістю, коштом найтяжчих жертв крові й майна, до власної державної незалежности. Одначе, коли галицько-українська армія, відрізана від світу та позбавлена стрілива і всіх найконечніших засобів, мусіла під польським напором відступити за Збруч і коли наступила камянецька катастрофа, зацікавленне світу нашою справою ослабло, головно тому, що галицько-український народ, вичерпаний і виснажений до краю нечувано тяжкими жертвами та довгим австрійсько-російсько-німецьким і турецьким воєнним лихоліттям, був просто душевно й фізично розторощений. Наслідком того йому було якийсь час неможливо відновити проти польського

грабіжника активну боротьбу, яку з такою лицарською самопосвятою вела проти нього галицько-українська армія. Дійшло до того, що коли я після кам'янецького розвалу поїхав у Париж і до Лондону, щоби рятувати нашу справу, я спершу мав вражіння, що світ не має поняття про Східну Галичину. Навіть прихильний українській справі голова французької Ліги Націй, Франклін Буйон, заломив переді мною руки і сказав мені:

“Перший раз я чую від Вас, що Ви збудували у Східній Галичині державу!”

Щоб не дати нашій справі пропасти, галицько-український Уряд розпочав за кордоном систематичну діяльність, із метою зясувати питання галицько-української державності перед великими світовими державами, перед думкою всього світу та звертати всім рішачим чинникам увагу на небезпечні наслідки, які потягнулоб за собою вирішення долі Східної Галичини всупереч волі українського народу. Французьке правительство дало товчок до вироблення для Східної Галичини відомого статуту, а французький референт по сьому питанню сказав д-рові Панейкові, що сей статут – се святе письмо.

Такий був стан нашої справи 1920 року.

До того треба додати, що Англія й Америка станули на становищі льондонського договору з 1915, який держави антанти заключили з царською Росією й на основі котрого вони зобов'язалися, на випадок побіди над центральними державами, над Німеччиною, Австрією та Туреччиною, обстоювати прилучення Галичини до Росії. А що вони не були схильні відступити Галичину російсько-більшевицькому правительству, то передали право виконання тимчасового мандату над Східною Галичиною Польщі, яку уважали до сього завдання найвідповіднішою державою. Одна Італія була за створенням сильної держави з Великої України з тої причини, що боялася московсько-панславистичної небезпеки на Балканським півострові

й на на Дарданелях, звідки відбудована давня Росія могла б загрожувати її успішному розвиткові на Середземному морі. Однак Італія навіть не знала в р. 1920 про існування Західно-Української держави.

Наслідком безперестанної праці та пропаганди галицько-українського Уряду почала справа незалежності нашої держави представлятися інакше, далеко корисніше для українського народу в політичних міркуваннях рішачючих світових держав. Господарчі відносини у Східній Галичині, її земельні багатства, особливо незвичайні копальні нафти в нашому краю, багатства, про котрі наша пропаганда подавала світовим державам докладні статистичні дані, переконали найбільші держави, що Східна Галичина має незвичайно корисні умовини для незалежного державного життя. Однак їм спершу не так залежало на державній незалежності галицько-українського народу, як радше на тому, щоб у нашому краю запанували мирні, упорядковані політичні відносини та спокій, щоб можна без перешкоди використовувати українські земельні й нафтові скарби. З тої причини під впливом невтомимої праці галицько-українського Уряду почала Англія й Італія, як також Америка рахуватися чим раз більше з нашими національно-державними змаганнями. Навіть сама Франція, котра бажала б найрадше відбудування старої небільшевицької Росії, заявила, що вона серед сучасних відносин не мала б нічого проти державної самостійності Східної Галичини. Однак з огляду на те, що вона потребує Польщі та боїться, що на випадок сотворення незалежної східно-галицької держави ослабився б дефензивний, а може й офензивний фронт Польщі, вона хотіла б бачити східно-галицьку державну суверенність у якому-небудь звязку з Польщею, як се наприклад колись було з відношенням Угорщини до Австрії. Франція готова навіть і далі піти та згодитися на ще слабший державний звязок Східної Галичини з Польщею на основі лиш господарчого союзу.

Завдяки праці галицько-українського Уряду стала наша справа відома цілому світові. Знаємо давнішу ухвалу Союзу Народів. Так само французька Ліга національних меншостей ухвалила одностайно домагатися від правительства незалежності Східної Галичини. Таку саму ухвалу винесла французька Ліга оборони прав людини. Крім Англії обстоють нашу справу Італія, Японія й Китай. Взагалі питання незалежності Східної Галичини стало культурною справою всього світу, подібно, як се колись було зі справою Греції.

З другого боку Польща, котра колись тішилася загальною симпатією всього світу, втратила наслідком своєї непоміркованости, своєї імперіялістичної ненажерливости та своєї державної незрілости прихильність у всіх народів без ріжниць партій. Що така держава не може ніяким чином жити на довшу мету серед таких обставин, се ясне, особливо, як узяти під увагу, що всі великі народи, які Польщу оточують, сильніші від неї числом, багатством і культурою. Тяжко панувати лиш багнетами, а до того ще позиченими. Тільки Поляки, сей крайно легкодушний народ, який на протязі всеї своєї історії жив на чужий кошт, від історії нічого не навчився тай далі живе понад свої сили, понад стан, тільки Поляки можуть годувати себе божевільною думкою, що великі сусідні народи будуть лежати до кінця світу розторощені на землі, а вони, Поляки, будуть аж до страшного суду вимахувати безкарно, як ошалілі діти, позиченими шаблями.”

До тих слів пана Президента я додав думку, що нема нічого поганішого та більше відразливого, як учорашній польський раб, який ледві увільнив свої руки з кайдан і сейчас хапає ними за горло сусідів. Наслідком того боротьба з польським розбійником, з тими польськими лицарями гербу “пся креф” нагадає Гайнову боротьбу з блощицями та стоногами... З тої причини я не можу ніяким чином зрозуміти, чому український народ у Східній

Галичині на нечуване топтаннє його найсвятїйших родинних, народнїх і людських почувань польским грабїжником вїдповїдав так, що три роки жив у мертвецькому спокою? Таким чином наш народ давав дїлом, а властиво своєю бездїльнїстю Полякам притоку горлати цїлому свїтовї, що “людек Сходней Малопольскї” задоволений польськїм пануваннєм і не хоче нїчого чути про якусь незалежну галицько-українську державу ... Я переконаний, що другий народ на мїсці галицьких Українцїв бувби вже давно зробив польському грабїжниковї таке пекло, що Полякам вїдкортїлосяб раз на все панувати на українськїй землї.”

На сю мою увагу пан Президент вїдповїв:

“Галицько-українськїй Уряд звертав свїтовим державам вїд самого початку безупинно увагу на те, що на випадок легковаженнє волї українського народу вибухнуть у Схїднїй Галичинї тяжкї заворушеннє, котрї певно не лежать у інтересї замиреннє середнїої Европи та навязаннє правильних торговельних і господарчих зносин зї Схїдною Европою. Я вже згадав про те, що українськїй народ терпїв мовчки польську самоволу тому, що був до краю вичерпаний тяжким і довгим воєнним лихолїттем. Та хоч і тепер наш народ ище не зовсїм прийшов до себе пїсля страшнїої воєннїої бурї у Схїднїй Галичинї, то нечувана брутальнїсть і розховстанїсть польськїої самоволї починає доводити його до розпуки. Так само Лїойд Джордж звертав при кождїй нагодї увагу на небезпеку тяжких замїшань і потрясїнь на випадок проволїканнє справи схїдно-галицькїої державности. Найважнїйшою причиною, чому галицько-українськїй народ не дався вивести з рївноваги мимо жажливих польськїх знущань була його непохитна вїра у справедливїсть, у право самовизначеннє і в добру волю рїшаючих свїтових чинникїв. І хоч наш народ і далї вїрить, що свїтовї держави не дадуть йому пропасти в полськїм ярмї, то з другого боку вїн сам, без нашої понуки та вмїшаннє дїйшов до переконаннє, що самими голословними заявами і протестами, самим

пасивним чеканням на ласку світу він нічого не досягне, коли не докаже своєї волі до державної незалежності активною боротьбою. До тепер уся наша справа стояла ось як: український народ галицької землі домагався виконання права самовизначення тільки словами, не ділами. Зовсім рівнобіжно з тим ішла воля всього світу, котрий радби нам неба прихилити, але покищо тільки словами, не ділами. Отже український народ переконався, що світ щойно тоді виступить активно в обороні його державності, коли він покаже свою волю завзятою, упертою, безпощадною та геройською боротьбою проти польського розбійника. Адже не тільки люде з живою душею мусять вийти з рівноваги, коли їх безперестанно катують, але навіть холодний камінь розгорячиться, коли його раз-у-раз товчуть і бють.”

На сі думки пана Президента я зауважив, що до світової війни політичне виховання нашого народу ішло тільки по лінії чутливо-сльозавої пасивності та віри, що, мовляв, треба тільки хотіти справедливості, а вона вже сама прийде. Однак саме хотінне без активності й боротьби заводить лиш на манівці та руйнує народ. Житте — се безперестанна важка боротьба. Сю думку висловив найглибше Гете словами:

“Як ви міркуєте, сини народу?
Де мудрости усіх джерел шукать?
Лиш той заслугує житте й свободу,
Хто мусить їх щоденно здобувать.”

На сій засаді боротьби опираються неписані, але святі закони живої людської душі, які промовляють до кожної тяжко катованої людини ось як:

Коли нікчемний кат глумиться з твоїх найсвятійших почувань, коли він убиває тобі батька й матір, насилує тобі сестру, жінку, краде тобі твій талан, твою честь і твоє добро, то ти не смій у такій страшній хвилині тремтіти за

Перегляд військ У. Г. А. Президентом З. У. Н. Р.
в Кам'янці Подільським 1919 р.

своє власне життя! Не смієш тоді чекати справедливості від когонебудь, бо тоді з тебе мізерний невільник і раб! Тоді ти заслугуєш на те, щоб тебе лютий кат бив, з тебе кепкував і тебе мордував, бо у твоїх жилах не пливе жива, гаряча кров людини, тільки гнила, вонюча вода трупа! За сміх і глум над тобою, за знущання над твоїм народом відповідай безстыдному чужому зайді й розбійникові сейчас на місці страшною помстою і смертю!”

Пан Президент заявив, що наслідком чим раз більшої активності українського народу у Східній Галичині справа нашої державности починає у світовій політиці ставати чим раз актуальнішою. Всі великі держави, які бажають миру і ладу у Східній Галичині, щоб їм було можливо користати з багатства нашої землі, починають переконуватися, що без галицько-української держави не буде спокою й ладу, а наслідком того засоби нашої землі будуть для них пропащі.”

Опісля пан Президент підніс патріотичне чуття українських братів у Америці й Канаді та заявив, що їх моральна

й матеріальна поміч дала Урядові змогу видержати досі на своєму важкому становищі. Кожда жертва, кожда лепта наших американських синів і братів причиниться до прискорення визволення українського народу з польської неволі. Обовязком нашого народу в Галичині стояти далі, як досі, одноцільним фронтом за своїм Урядом і енергійною діяльністю й активністю наблизити день визволення.

Український скиталець. – 1922. – № 19. – С. 14–20.

№ 146
УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ “МІЖНАРОДНЕ
ПОЛОЖЕННЯ ГАЛИЦЬКОЇ СПРАВИ:
ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЗА ОСТАННІ РОКИ”

*1922 р.**

УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ

1922

Міжнародне положення галицької справи.

(Політичний огляд за останні роки)

Галицька справа ввійшла в останнім часі політично в рішаючу стадію свого розвитку. З одної сторони сконсолідоване, переняте глибокою волею осягнення незалежності галицьке українське громадянство обстоює видвигнене світовою війною засаду національного самоозначення — з другої сторони імперіялістична Польща з подоптаннем всяких засад міжнароднього права і міжнародньої справедливості готується до рішучого наступу до анексії укра-

* Дата написана від руки, вгорі над заголовком реферату.

їнських земель. Одно певне — в сучаснім конфлікті між Україною а Польщею ніяких компромісів бути не може і коли керманічі європейської політики приступлять до уладження міжнародніх відносин шляхом переведення засади самоозначення настане на Сході Європи хаос, який знівечить європейський мир і доведе до нової оружно́ї розправи. На кождий випадок до розв'язки невиносимих відносин на українських землях в недовгім часі прийти мусить і тому необхідно зясувати сучасне політичне положення дотичкаючої нас ближче частини українських земель себто Східної Галичини. Українська справа стала міжнародним питанням з моментом, коли український нарід приступив до здійснення свого державного права та рішився обстоювати свою державну незалежність. Пробудженне державної думки серед нашого народу було слідне на довший час перед світовою війною, воно виступило сильнійше в перших її роках і з кінцем світового конфлікту проявилось у видимій формі через утворенне Східної і Західно-української Народньої Републики.

День 1. листопада 1918 р. остане світлою історичною хвилею, в якій український нарід галицької землі розпочав по довгих літах неволі нове державне життє і здобув собі окреме міжнародне політичне становище. Галицька земля находилася через ряд століть серед відмінних політичних обставин як інші українські землі і ті обставини спричинили окрему державно-правну міжнародню основу східно-галицької справи.

В часі, коли по утворенню галицької держави наша геройська Армія мусіла стати до оборони вітчизни перед польськими боєвими частинами, які в імені імперіялістичної Польщі впали на галицьку землю, Європа дивилася з байдужністю на заборчі намагання Польщі. Щойно на клич ослабленої Польщі держави Антанти виступили з посередництвом між нашою і польською стороною, яке одначе не мало признак потрібної в таких случаях безсто-

ронности. Не помогли ніякі переконування з нашого боку — посередники пішли за підшептами польських політичних і не політичних кругів цілковито по лінії польських інтересів передаючи Урядови ЗУНР. неможливі до прийняття пропозиції. Щобільше — за відомостею і без спротиву держав Антанти перевезено із Франції до Польщі Армію Галлера, яка хоч призначена до війни з большевиками — почала воєнні операції проти галицької Армії, обстоюючої свою власну державу. В часі героїського опору нашого війська, які знатоки-чужинці ставлять на рівні з найкращими примірами самопосягати в історії, повідомив генеральний секретаріат мирової конференції Уряд ЗУНР. про рішення Найвищої Ради з дня 25. червня 1919 р., яке уповажнило польську армію продовжувати операції аж по ріку Збруч із застереженням, що це уповажнення не пересуджує рішення Найвищої Ради що до Галичини. Це рішення доповнено відтак постановою, що польський уряд одержить уповажнення завести цивільну управу у Східній Галичині як заключить з державами Антанти умову поручаючи в найширшій мірі автономію сеї території, як також політичну, релігійну і особисту свободу її мешканців. Ця умова мала означити дальше спосіб переведення мешканцями Східної Галичини права самовизначення. Рішення Найвищої Ради з дня 25. червня 1919 подаємо в повнім змісті з причини, що воно являється ще і нині одною з основ міжнароднього положення східно-галицької справи. В виду сього рішення галицька Армія одержала приказ уступити поза ріку Збруч і там дождати дальшого розвитку подій. Тимчасом кінчилися мирові переговори держав Антанти з Австрією і мировим договором з 10. вересня 1919 р. в Сан-Жермен (арт. 91) держави Антанти переняли від Австрії суверенні права над територіями що до котрих не наступило ніяке вирішення. До таких територій належала Східна Галичина, так, що вирішення її державного становища припало

на основі згаданого 91 артик. сан-жерменського договору Найвищій Раді Мирової Конференції. У виконанню свого вирішення з 25. червня 1919 р. і на основі сан-жерменського договору Найвища Рада намагалася в місяці листопаді 1919 перевести в дорозі умови з Польщею статут для Східної Галичини, не зважаючи на протест західно-української делегації проти наділення Польщі мандатом до цивільної адміністрації. Польща одначе сеї умови не прийняла і тим самим Найвища Рада не дала згоди на польську адміністрацію у Східній Галичині.

Від сього часу Найвища Рада не занялася безпосередно вирішенням нашої справи з причини інших важних питань міжнароднього значіння, які ставали на перешкоді розв'язці сього важного східно-європейського питання. Одначе Найвища Рада у своїх рішеннях підчеркувала кількакратно окремі міжнародні становища східно-галицької справи і признавала сей край окремою державно-правною одиницею. І так: 1) На нараді 8. грудня 1919 при означенню провізоричної границі Польщі від Сходу т. зв. лінією Керзона устанавлено границю між Східною Галичиною а Польщею; 2) На конференції в Спа (липень 1920) порішили держави Антанти запросити на проєктовану мирову конференцію в Лондоні заступників Східної Галичини; 3) В договорі заключенім 10. серпня 1920 р. в Севр між державами Антанти з одної а Польщею, Чехо-Словаччиною та Румунією з другої сторони, признано Східну Галичину окремою державно-правною одиницею, переводячи границю між нею а Чехо-Словаччиною й Румунією.

Не зважаючи на всі названі постанови у східно-галицькій справі Польща продовжувала екстернаційну політику супроти українського населення Східної Галичини з повною безоглядністю. Українська Національна Рада маючи на увазі невиносиме положенне галицького населення звернулася на початку 1921 р. до Ради Ліги

Націй з проханням прискорити розв'язку східно-галицької справи. В покладення цього прохання Рада Ліги Націй зясувала політичне становище Східної Галичини як окремої державно-правної одиниці, яка тимчасово знаходиться під військовою окупацією Польщі та віднеслася до Найвищої Ради, як компетентного чинника з проханням вирішення східно-галицької справи. Весною 1921 р. держави Антанти заповідали вирішення східно-галицької справи і здавалося, що хвиля нашого визволення недалеко. Українська Національна Рада через свого Президента пропонувала проект державного устрою Східної Галичини як незалежної Галицької Республіки, який забезпечував кожній національній групі краю широкі політичні національні і культурні права. Проект сей передбачував утворення в Східній Галичині окремої міжнародної Комісії на перехідний час до обрання влади Українською Національною Радою, з управлінням утворення адміністраційної Ради, зложеної із заступників всіх національностей. Недалеке вирішення східно-галицької справи перепинили події на горішнім Шлеску в серпні 1921 р., де знаний виступ Корфантового спричинив місцеві заворушення та загострення міжнародних відносин. Увага європейських політичних чинників відвернулася від справ Сходу Європи і наша справа зійшла на якийсь час з денного порядку. Не зважаючи на це праця нашого Уряду йшла далі в напрямі прискорення вирішення нашої справи. Українська Національна Рада беручи під увагу зростаюче значіння Ліги Націй поновила старання перед її загальними Зборами у вересні 1921 р., якій на прохання канадського міністра М. Догерті скріплене заявою Велико-Бритійського делегата лорда Роберта Сесіля ухвалив резолюцію до Найвищої Ради з бажанням можливо скорого вирішення нашої справи. Положення в Європі не було одначе підходяще до покладення східно-галицького питання. Непевність політичних відносин

та безнастанні міжнародні кризи примусили з кінцем 1921 р. керманців світової політики підняти спробу переведення загального розброєння. Скликано конференцію до Вашингтону, яка на жаль не видала бажаних успіхів. Соперництво між Зєдиненими Дєржавами Північної Америки а Японією та несконсолідовані політичні відносини в Європі стали перешкодою порозуміння. Прийшов рік 1922 а з ним стремлінне європейських політиків до уздоровлення економічних відносин в Європі в надії, що воно принесе ї політичну консолідацію. Ті заходи довели весною 1922 р. до міжнародної конференції в Генуї на якій явилися пораз перший представники совітської Росії й України. На тій конференції виринула також східно-галицька справа, без полагодження котрої — після слів б. англійського премєра Льюйда Джорджа — мир на Сході Європи немислимий. Конференція в Генуї є важна для нас тим, що заступники держав Антанти признали легітимацію Української Національної Ради до заступства Східної Галичини та віддали східно-галицьку справу під нараду політичної Комісії. Політика вчить одначе терпеливості — і конференція в Генуї, яка давала найкращі вигляди для привєрнення трівалого мира в Європі розбилася. Головними причинами розбиття були напружені відносини між Англією і Францією та зірванне переговорів з большевиками. Наша справа не знайшла в Генуї вирішення — але вийшла скріплена згаданими висше заявами.

Дякуючи зусиллям нашого Уряду і поодиноких так краєвих як і закордонних організацій та непохитному становищу нашого населення в краю — заінтересованне східно-галицькою справою в Європі і поза Європою з кожною хвилиєю зростає. Не тільки керманічі офіційної європейської політики, але також громадянські чинники поодиноких європейських і поза європейських країв прикладають велику увагу нашій справі. В першу чергу

забрали голос в справі Східної Галичини англійське і французьке Товариство Ліги Націй, які являються першорядним неофіціальним політичним чинником даних країв. Егзекутивні комітети згаданих Товариств в своїх рішеннях (англійського з дня 15 грудня 1921 р., французького з дня 20 марта 1922 р.) станули на становищі незалежності Східної Галичини та поставили домаганне вирішення нашої справи після засад національного самоозначення. Східно-галицька справа найшла відгомін також в парламентах держав Антанти. Відомі є нашому загалови запити англійських парламентаристів в справі Східної Галичини з піднесенням її державно-правної окремішности, численні інтерпеляції в італійським парламенті і користна заява бувшого італійського міністра закордонних справ Шанцера в нашій справі. В червні 1922 р. Конгрес міжнародної Унії Товариств Ліги Націй у Празі порішив одноголосно прийняти західно-українське Товариство Ліги Націй в міжнародню Унію як рівнорядного члена з репрезентаціями других світових держав. При тій нагоді Конгрес одноголосно ухвалив резолюції признаючи Східну Галичину окремим краєм і візвав Найвисшу Раду до безпроволочного вирішення нашої справи. Східно-галицьку справу поставлено на деннім порядку нарад Головної Ради міжнародної Унії Товариств Ліги Націй в Будапешті в осени 1922 р. і нарад Конгресу Унії, який назначений на весну 1923 р. до Відня. За нашою незалежністю заявився в червні 1922 р. Конгрес Мира в Льондоні а прихильне становище до нашої справи заняли Міжнародний Демократичний Конгрес у Відні (вересень 1922) і ряд Жіночих Конгресів.

Одночасно наші браття в Америці перевели політичне обіднанне і при кожній нагоді дають нам найвидатнійшу політичну допомогу, не забуваючи на матеріяльне піддержане змагань за незалежністю нашої батьківщини.

Тимчасом в краю панує безоглядний терор польської окупаційної влади супроти українського населення, яке з подивом гідною самопосвятою держить одноцілий національний фронт. Польща, яка з першу мала на меті фізичне нищення українського населення, намагається в останнім часі перевести фактичну інкорпорацію Східної Галичини до Польщі. Не зважаючи на окреме міжнародне становище Східної Галичини, Польща нарушує її територіяльну цілість через переведенне поділу на воєвідства, переводить безправно нагальну кольонізацію краю польським напливовим елементом, конскрипцію, данину, вибори до польського Союму а вкінці розписує військовий побір на території Східної Галичини. В звязку з тими надужиттями йдуть масові арештовання українського населення, знущання, розстріли, які доводять наш нарід до краю терпеливості. Прийшов акт Федака. А вкілька місяців опісля самооборонні акти українського населення проти польських окупаційних органів, які доводять до кровавих конфліктів і витворюють в Східній Галичині ірляндські відносини. Всі ті події у Східній Галичині були причиною, що Ліга Націй у вересні 1922 р. пораз третій звернулася до Найвищої Ради з побажаннем якнайшвидшого вирішення східно-галицької справи.

Мимо нечуваних терпінь і безпримірних знущань український нарід галицької землі стоїть твердо на своїм державнім становищу. Європейські політичні чинники мусять з тим фактичним станом числитися, а останний турецький конфлікт виказав, що європейський мир опирається на дуже непевних підставах. Жертви наших найкращих синів, геройські зусилля нашої Армії не можуть піти на марне. Недавно прийшла вістка з поза океану, що бувший президент Вільсон і бувший його секретар закордонних справ Кольбі, які свого часу дали згоду на мілітарну окупацію Східної Галичини Польщею,

тепер стають в обороні нашої справедливої справи. Ми певні, що за тим кроком підуть і інші, одначе ми не забуваємо, що головне діло визволення нашої Вітчизни лежить в наших руках. А що ті руки дужі витривалі і вірні на се вказує постава нашого населення в краю, невтомима праця наших провідників і тих, що по таборах в Чехо-Словаччині гартують душу і тіло на тяжкі змагання чекаючої нас визвольної боротьби.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 317.
Машинопис. Оригінал.

№ 147

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО В ГАЗЕТИ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” ПРО ДОПОМОГУ УКРАЇНЦІВ БРАЗИЛІЇ ТА АРГЕНТИНИ

1922 р.

Хто помагає будувати нашу державу?

(Із записної книжки)

Апостолес, 9 жовтня 1922 (Аргентина, Місіонес).

Північ давно минула. Та до досвіту, до пори, коли звичайно засипляю, ще далеко.

Місяць на дворі залив церкву і кущі бананів зеленкуватим світлом. Могильна тиша.

Чую ще піт на долоні від твердих спрацьованих рук наших кольтоністів, що запрошені моїм господарем, парохом, вечеряли з нами, прощали мене в дорогу. Завтра в сім часі поїзд понесе мене до границь Бразилії. А відтак ще чотири доби їзди і стану на границі Парани, блище рівника. І буду трохи блище Європи, хоч трохи блище рідного краю... Три тижні між рідними в Аргентині, трохи не два

тижні їзди сюди і з поворотом до наших осель у Бразилії, їзда по оселях, збори — і 1000 пезів (яких 300 долярів) у кишені для Уряду. Мало? Ні; булоб хулою таке казати. Я бачив сю мізерію поселенців у Аргентині, бачив їх сизифові труди, їх боротьбу з диким степом, з мурашками, з сараною, з жарою сонця. 1000 пезів се жертва, що переходить сили сих бідаків. Не вірите? — Ось вам картини.

Прийшла до мене старенька жінка; ревматизм в ногах вклав у її руки палицю. — «Ось вам на Україну пять пезів. Пишіть на мого сина. Я вже стара й до краю не вибираюся. Казала до сина: Занеси що-небудь, дай на свій край рідний. Не слухає. Куди йому! Виріс між чужими, ні думки про село, з якого його вивезла. Що діяти? Ось і сама мусіла піти до вас. Я вже не поїду на другий бік, та мої діти — хто може знати...» і дає пять зімятих пезів. Дає тремтячою рукою.

А ось друга картина.

Приніс 10 пезів. — «Нате на Україну. Може прийдеться ще вернутись. Та й вас хотів бачити. Читав ваші вірші, бачив вашу фотографію — захотілося побачити вас. Тай чи швидко можна буде вернутися до краю?» Чи малювати інші картини? Навіщо? Факти, голі факти, сильніші описів. І що кажуть факти? Старенька служниця мого господаря дає 5 пезів. Її товариш, молодий хлопець, що Галичини не бачив ніколи й виховався в домі пароха, дає 10 пезів. Молода дівчина вивязує ніклі з хустини, лучить їх з ніклями своєї товаришки і дають обидві разом 70 центавів. — Ось хто і що дає на добутте волі рідного краю! — Чи Ви, Пане Президенте, котрого лишав я у Відні з глибокою морщиною по середині чола і з виразом безмежного болю в очах, чи Ви знаєте, яка армія стоїть за Вами і де ся армія проживає?..

Півні заповідають, що досвіт недалеко. Згадую дні, пережиті в Аргентині, згадую кожду хвилину. — «Най Бог

веде вас щасливо до Бразилії і до вашої дружини й діточок — до вольної України!” — гомонять мені в ухах останні слова одного з гостей на прощальній вечері в о. пароха. І щось хлипає в моїх грудях. Не того я плачу, що мені рідних пригадали, а того, що вони добачують і відчувають мою бурлацьку долю. Що інстинктом відчувають долю всіх наших вигнанців, Президентом Національної Ради починаючи. І розуміють нашу жертву. — І нераз, коли приходиться брати в руки сі змінити пези чи мільрейзи, сльоза крадькома на них скочується і приходиться думати: Ось хто буде нашу державу! Сі, що крізь життєве пекло перейшли в жахливу далеку пустиню, всіма забуті, без одного слова розваги. — Чи Ви се знаєте, Ви, Пане Президенте, і Ви всі, що гострите зброю до дальшого бою? Найже свідомість сього сталить нашого духа, що під роками лихоліть уже почав ржавіти! Бо знайте, що Ви в їх очах святі люде й невмиручі велитні; Ви єдиний промінь світла в теміні їхнього безпросвітку — в сій клятій далекій пустині.

Вчора був я на гостині в одного з земляків. Добрий лікер, вино, м'ягка, смачна перепилиця, тощо. Гадаєте — міг я їсти? Гадаєте — не думав я про вас, товариші моєї еміграційної долі, що в голодній Австрії караєтеся? Я знав, що ся вечера не для мене заставлена, що вона приготована для репрезентанта, який символізує наше горе вигнанців. — І чому я не міг поділитися сею вечерою з вами? З вами, що вічно мрієте про се, якби то ще раз у життю до сита наїстися?

Потішити вас? Чим? Сказати, що Аргентина складає вам свій піт у виді 1000 пезів? — Мала се потіха. Так знайте, що сі 1000 пезів давали тверді, спрацьовані руки людей, що годинами на жарі сонця стояли, слухаючи мого оповідання про горе рідного краю, сльози ковтаючи. Се вдовин гріш і все серце щирих дітей України вникло в нього. Найже свідомість сього зробить з тих

1000 пезів міліони і нехай ся лепта стане для вас п'ятьма хлібами, якими Христос наситив п'ять тисяч голодних. І нехай свідомість сього утвердить вас у вірі, що Україна воскресне, бо сього воскресення прагнуть непорочні серця найбідніших. І знайте, що вільна українська держава має бути перш усього для найбідніших, бо вони сю державу будували. Бо справді: колиб наша богатша еміграція в Північній Америці, Канаді і в Південній Америці захотіла хоч одну частину зі своїх маєтків на боротьбу за наше визволення пожертвувати, тоді не зналиб голоду ні сироти в краю, ні наші герольди культури, ні ті, що у своєму тілі кулі носять, ні наш Уряд не витрачувавби всеї енергії на се, щоб від першого до першого крізь Сциллу й Харибду перебитися. Знаю одного Канадійця, котрий один мігби своїй нації позичити більше, ніж принесе вся позичка в Північній Америці, Канаді, Бразилії й Аргентині. Сей Канадіяць пишається патентом українського патріота, диктує на всіх зборах, перед його голосом мусять мовкнути всі інші голоси. — Скільки дав він на будованне української держави? Досі не нотувалося ніде апокаліптичне число пожертвованих ним долярів... Та зате органи в Канаді, що стоять близько сього потентата, не одну лекцію політичного розуму вичитали нам, каторжникам, що вже вісім років не знають, що значить добрий обід, м'ягка постіль, і не знають, чи завтра взагалі будуть мати дах над головою і ложку юшки з підозрілих сурогатів. О, крепка їх критика, що пливе з “назадного” розуму! Та чи бодай один з тих критиків зважився добитися до нетрів Сх. Галичини, озброєний в залізні листи чужого горожанства і в калитку з доброю валютою? Ми бачили декого в Парижі, в Берліні, у Відні, Nec plus ultra...

Та буде горечи. Не можу нарікати. Бразилія й Аргентина будуть ясним проміннем цілого мого життя. І коли

Бразилія зі своїми 35.000 самих бідаків здобулася на 35.000 мільрејсів, а Аргентина з 7.000 жебраків (розкинутих у нетрях) на 1000 пезів, то жертва Північної Америки, що начислює пів мільона Українців, між якими є не аби-які дуки – ні, не буду кінчити. Скажу коротко: Українську Державу будують найбіднійші. І се слід пам'ятати тим, що колись у сій державі будуть порядкувати. Слід пам'ятати!

Український прапор. – 1922. – № 45.

№ 148

НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ

2 січня 1923 р.

Le Présidence
du Conseil National Ukrainien
de la Galicie Orientale

présente le mémoire au sujet
des plus récents procès
politiques en Galicie Orientale.

1 Anuexe.

AUX

PRINCIPALSE PUISCANCES ALLIEES comme Souveraine lógaux de la Galicie Orientale.

La présidence du Couseil National Ukrainien de la Galicie Orientale a l'honneur de présenter on annexe un court mémoire au sujet des plus réconts procès politiques en Galicie Orientale, comme nouvelle prouve que la Pologne, occupante militaire temporaire, prolonge sans cesse en Galicie Orientale le régime d'oppression et de terrorisation contre la population

ukrainienne de ce territoire et que la prompte solution de la situation juridique de la Galicie Orientale est absolument nécessaire dans l'intérêt de la justice nationale et aussi de la paix dans le plus proche Orient.

Vienne, le 2 Janvier 1923.

E. Petrushevich

Président du Conseil National
Ukrainien de la Galicie Orientale.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 320.
Машинопис. Копія.

№ 149

**ІНСТРУКЦІЯ УРЯДУ ГОЛОВІ НАДЗВИЧАЙНОЇ
ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ ЕРНЕСТУ БРАЙТЕРУ
І ЧЛЕНУ МІСІЇ ІВАНУ КОСАКУ ДЛЯ ПЕРЕГОВОРІВ
З УПОВНОВАЖЕНИМИ РОСІЙСЬКОЇ
І УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКИХ РЕСПУБЛІК**

4 січня 1923 р.

Ч. 10/През. Д.
11 2/1923.

До

**Високоповажаних Панів
Ернеста Брайтера, Голови і
Івана Косака, Члена**

**Надзвичайної Дипломатичної Місії до Російської
і Української Радянських Республік.**

В навізанню до уділених Панам повновластей для ведення переговорів з Урядами Російської і Української Радянських Республік прошу у виконанню сих повновластей придержуватися слідуючих норм:

1. Оба Панове виступають супроти Урядів обох названих Радянських Республік як Надзвичайна Місія

З.У.Н.Р., якої Головою являється п. Ернест Брайтер, а Членом п. Іван Косак.

2. На внутр являються оба Панове рівнорядними Членами Місії, якої справи будуть вирішувані за згодою обох Членів.

Завданням Панів буде — відповідно даним устним чи евент. дальшим письменним чи устним інструкціям:

а/ представляти Урядам обох названих Радянських Республік політичні цілі нашого Уряду, а зокрема его цілі в напрямі відзискання державної незалежности Східної Галичини;

б/ представити бажання і потреби нашого Уряду для осягнення тих цілей;

в/ прийняти до відома іменем нашого Уряду заяви і пропозиції Урядів обох Радянських Республік для передачі їх Урядови;

г/ довести до устійнення в тих справах пунктацій, які становили би підставу до заключення евентуального договору.

Відень, дня 4. січня 1923.

Печатка

Е. Петрушевич
Президент Національної Ради
Західно-Української /Галицької/
Народної Республіки.

Печатка

К. Левицький
Уповноважений Уряду
для справ закордонних

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 328.
Машинопис. Оригінал.

№ 150
**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ ВІДНОСНО ПОДІЛУ
АВСТРО-УГОРСЬКОГО БОРГУ**

16 січня 1923 р.

По думці Сан-Жерменського мирового договору займається репараційна Комісія устійненнем поділу австро-угорського довгу поміж сукцесійні держави та в найблизшій часі має вона приступити до ухвалення остаточної постанови в тій справі.

До сукцесійних територій, які повстали наслідом розпаду Австро-угорської монархії належить також Східна Галичина, та на підставі артикулу 91. Сан Жерменського мирового договору переняли головні держави Антанти всі суверенні права над її територією, але досі еще не вирішили про державне становище сеї території по думці постанови Найвищої Ради Мирової Конференції з 25. червня 1919.

На підставі отсего правного стану, згідного з мировими договорами, тільки головні держави Антанти як правні суверени Східної Галичини є тепер управнені приймати іменем сеї території всякі права і зобовязання, та зокрема з титулу австро-угорського довгу.

Натомість Польща як тимчасовий військовий окупант Східної Галичини не має ніякого міжнародного управнення переймати які небудь права або зобовязання /довгів/ іменем території Східної Галичини, бо отся територія не належить до польської держави.

На сій підставі вносить отсим Українська Національна Рада Східної Галичини як легальна репрезентація значно переважаючої більшости населення тоїж території:

рішуче застереженне проти сего, щоби Польща перенимала які небудь права або зобовязання іменем Східної

Галичини, — та просить головні держави Антанти як правних суверенів, щоби зволили при вирішуванні справи поділу австро-угорського довгу поміж сукцесійні держави заступити Східну Галичину як окрему міжнародну територію.

Відень, 16 січня 1923.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної
Ради Східної Галичини.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 85, арк. 2–3. Машинопис. Копія.

№ 151
НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
УРЯДАМ КРАЇН АНТАНТИ
З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ ВИКОРИСТАННЯ
ПОЛЬЩЕЮ НАФТОВИХ ПРОДУКТІВ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

17 січня 1923 р.

Президія Української Національної Ради Східної Галичини вважає своїм обов'язком, звернути ласкаву увагу Головних держав Антанти як суверенів Східної Галичини на пляноване удержавненне нафтової продукції на користь Польщі.

З окрема, польське правительство має в найблищих днях предложити польському Соймови у Варшаві: проект закона про удержавненне нафтових продуктів на користь польської держави та отсе не тільки на території Польщі, але також на території Східної Галичини.

Против такого самовільного посягання Польщі на природні багатства і продукцію Східної Галичини закладає Українська Національна Рада Східної Галичини іменем

переважаючої більшості населення рішучий протест з отсих причин:

1/ Польща як тимчасовий військовий окупант не має права у Східній Галичині забирати на свою користь ані природних багатств ані промислових продуктів, бо територія Східної Галичини не належить до польської держави. Тому намірене примусове забиранне нафтових продуктів у Східній Галичині на користь Польщі є неправним присвоюванням, – зі сторони Польщі, – суверенности над сею територією.

2/ Забиранне всіх нафтових продуктів за мінімальну ціну через військового окупанта є недопустимим в міжнароднім праві: нарушенням прав власників нафтових теренів і відносних продуцентів Східної Галичини, – котрі мусять мати свободу в торговельній конюнктурі, а не можуть бути видані на ласку і неласку окупанта, що хотівби платити їм довільну ціну купна в безвартній польській валюті.

3/ Фактом доказаним є, що продукція нафти у Східній Галичині дуже значно зменшилася в часі польської окупації /1919 – 1922/, наслідом самовільного забирання нафти на рахунок польського правительства, та перепинювати всякого експорту.

А коли таке безглядне поступованне буде запроваджене відносно всіх нафтових продуктів у Східній Галичині, то отсе польське господарство мусить допровадити до руїни нафтового промислу в сім краю та до величезної втрати для господарської відбудови Європи. Такі погубні експерименти господарські може Польща робити собі на своїх державних територіях, і далі попадати у фінансову руїну, – але не мож ніяк допустити, щоби вона руйнувала наш край, – що наслідом світової війни дуже потерпів і потребує для себе корисної відбудови господарської, а зовсім не хоче котитись з Польщею в неминучу пропасть.

З отсих важних причин апелюємо до головних держав Антанти як правних суверенів Східної Галичини, і просимо, щоби зволили рішучо **заборонити Польщі**: намірене удержавнюванне нафтових продуктів на території Східної Галичини,

Відень, 17 січня 1923.

Евген Петрушевич в. р.
Президент Української Національної
Ради Східної Галичини.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 85, арк. 4–5. Машинопис. Копія.

№ 152
КОРЕСПОНДЕНЦІЯ В “УКРАЇНСЬКОМУ
ПРАПОРІ”: “СТАНОВИЩЕ ІТАЛІЇ У СПРАВІ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ”

Лютий 1923 р.

Дня 7. лютого с. р. відповіло італійське міністерство для закордонних справ на інтерпеляцію послів Прунотто й тов. у справі подій у Східній Галичині:

“Міністерство для закордонних справ є поінформоване про зажалення проти польського уряду, які галицькі комітети не занедбують подавати до відома ріжним правительствам у своїй постійній пропагандистичній праці в користь свого національного правительства. Піднесені Галичанами питання були предметом розсліджень у Союзі Народів і на Конференції Амбасадорів.

Наведеним одною стороною аргументам протиставили Поляки свою оборону так, що не можна було дійти до розв'язання сих замотаних і делікатних питань.

На всякий спосіб Італія задумує ділати дотично сього проблему в повній згоді зі союзниками, використовуючи права, які прислугують Італії так як і союзникам на

основі арт. 91. сен-жерменського мирового договору.

Тяжко є відділити одну економічну проблему від усіх інших економічних і політичних, з якими вона злучена. Польща силою рішення Найвисшої Ради з дня 25. червня 1919. р. була авторизована окупувати Галичину по ріку Збруч; се була авторизація “не преюдикуюча в нічім децизію, яку повізьме пізнійше Найвисша Рада у справі вирішення політичного становища Галичини”.

Другим рішенням з дня 11. липня 1919. р. Найвисша Рада хотіла авторизувати польський уряд установити цивільне правління у Східній Галичині по заключенню Польщею договору з головними союзними й заприятельованими державами, якого постанови мають забезпечити, оскільки можливо, автономію території і свободу політичну, релігійну й особисту населення.

Колиж від того часу Галичина лишилась під фактичним окупаційним режимом і не повзято ніякого остаточного рішення, то причина сього лежить у делікатности питання, яке є неможливо розв'язати без належної оцінки всіх елементів, що в ньому містяться, і у факті, що проблеми, яких вирішення видалось більше пекучим, вичерпали активність Найвисшої Ради.

Великі союзні й заприятельовані держави, які мають над територією Галичини суверенні права, передані їм Австрією, є покликані брати під розвагу домагання Галичан; отже колективна акція, а не акція поодинокі держави. Італія передала Раді Амбасадорів, до якої компетенції належить робити заяви відносно інтерпретації і аплікації трактатів, зажалення Галицьких Українців”.

Ernesto Vassallo,

Державний Підсекретар для закордонних справ.

Відтак, дня 8. лютого с. р. вніс посол Прунотто отсей парламентарний запит з приводу рекрутації у Східній Галичині:

“Запитую Міністра для закордонних справ, чи не вважає резигнацією Антанти зі суверенних прав над Східною Галичиною, наданих їй сен-жерменським мировим договором, брак інтервенції зі сторони Антанти у справі насильної польської рекрутації горожан Східної Галичини, рекрутації, яка виродилась у дійсне польованне на людину і вже спричинила криваві конфлікти на глум висше згаданого договору най елементарніших прав людини”.

П р у н о т т о .

А нарід галицький?

Він вибрав собі сам своє власне Правительство, визнає його єдиним правним державним тілом і його слухає.

Що галицькі Українці слухають і повинуються свому Правительству, найкращий доказ сього маємо на конскрипції, на данині, на виборах до сойму й сенату. Наше Правительство наказало українському народові не брати участі в конскрипції, — він не брав. Наказало не платити данини — він не платив. Наказало не брати участі у виборах, — він не брав. Що наше Правительство має своїх заступників на Землі Галицькій, котрі його слухають, сього найкращим доказом є те, що в нашім краю люди ідуть за наказами нашого Правительства. — Може бути Канада державою з дійсним Правительством у Льондоні, можуть бути Бури в Африці державою з правительством в Англії, то чому не може бути Галичина державою з правительством у Відні, підчас хвилевої боротьби? І не тільки нарід український на рідній землі визнає і повинується свому Правительству, але весь загал українського народу, де він не бувби розсіяний в Америці, в Канаді, в Німеччині,

в Чехословаччині, у Бразилії, в Аргентині й Бог зна де, повинується, признає і підпомагає Правительство Західно-Української Республіки.

Правда – наше Правительство різниться від правительств, признаних світовими державами тим, що мешкає і править поза границями свого краю (розуміється – тимчасово). І різниться під них ще й тим, що інші правительства мають свої бюджети, мають гроші, якими вони можуть розпоряджати й покривати всі потрібні видатки на всі державні цілі. Наше Правительство одначе до сього часу не мав таких грошей! Але воно повинно й мусить їх мати! Бо щоби правительство якогось народу мало силу, повагу і значінне серед свого народу, – мало, одним словом, престиж, то воно повинно й мусить мати гроші й фінанси, щоб могло свої і державні видатки покрити. А коли наше Правительство і буде мати свій бюджет і гроші, – сила його і значінне та повага зросте безмірно. Тоді й вороги скорше признають його Правительством.

Як ми не підпоможемо нашого Правительства – каже др. Сіменович в однім з останніх уступів своєї незвичайно цінної розвідки – то воно упаде, а з ним упаде й державність, ідея нашої державности наша незалежність”. Тому – каже далі автор – не поодинокі члени української суспільности, а весь загаль від найменшої дитини до найстаршого члена народу повинен платити державний податок.

№ 153

ПОВІДОМЛЕННЯ ГАЗЕТИ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” ПРО УХВАЛУ РАДИ ПОСЛІВ АНТАНТИ ЩОДО ВИМОГ ПОЛЬСЬКОГО УРЯДУ ВІДНОСНО КОРДОНІВ ПОЛЬЩІ*3 березня 1923 р.***На передодні вирішення.**

Конференція Амбасадорів у Парижі видала отсей комунікат зі свого засідання з 21. лютого с. р.:

“ Конференція Амбасадорів на засіданню в дні 21. лютого с.р. розважувала домаганне польського правительства, що має на меті узискати від правительств Антанти за посередництвом конференції Амбасадорів, щоб вони висказались у справі узнання східних границь Польщі, як також границь з Литвою. Конференція зараз заінтересувала сими домаганнями правительства держав Антанти.”

Дальші інформації в тій справі вказують на те, що правительство Франції, як також правительство Італії згодилися, щоб конференція Амбасадорів висказала свою думку в сій справі, — а правительство Англії досі ще не дало відповіді.

Зі східними границями Польщі межує також територія Сх. Галичини, якої державне становище досі не є вирішене по думці постанови Найвищої Ради Мирової Конференції з 25. червня 1919 р.

З наведеного на вступі урядового комунікату Конференції Амбасадорів в Парижі виходить, як се ми зазначили в нашій передовій статті в попереднім числі, що як раз стоїмо на передодні вирішування нашої — східно-галицької проблеми.

Доси Польща робила всякі можливі заходи, щоб не допустити до вирішення державної долі Сх. Галичини на міжнародній арені, думаючи, що вдасться їй звести нашу справу до питання внутрішньої політики польської держави та фактом окупації і самовільної адміністрації поставити міжнародні рішаючі чинники перед доконані факти.

Та отсе їй не вдалося і наша справа, як міжнародня приходить по чотирьох роках страшної мартиріології українського населення Галицької Землі до вирішення перед міжнародне форум.

Сам факт поставлення нашої справи міжнародне форум має велике значінне, так як ми не є здані на ласку й неласку Польщі, але будемо трактовані з нашими вивольними домаганнями на підставі міжнароднього права.

Польща мусіла повернути до постанови арт. 87. версальського мирового договору, котрим покликано до життя, та котрий вона доси завзято маловажила. А по думці сього договору головні держави Антанти мають право означити границі Польщі, які мають обніматися неоспоримо польські етнографічні території. Отсей міжнародній закон, що вийшов з принципу національного самовизначення, має бути першою правною основою також при вирішуванні східних границь Польщі.

З окрема головні держави Антанти зобов'язалися примінити отсей міжнародній закон при вирішуванні справи Сх. Галичини, виразно прирікаючи у своїй постанові з 25. червня 1919 р., що вирішення державного становища нашої території наступить по думці волі населення.

Отсе є наше добре набуте право, підкріплене відтак т. зв. лінією Керзона, що відмежовує Сх. Галичину від Польщі та творить інтегральну частину мирового договору в Севрі.

№ 154

**НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
РАДІ ПОСЛІВ У ПАРИЖІ ТА ГОЛОВНИМ
КРАЇНАМ АНТАНТИ ВІДНОСНО НАДУЖИТЬ
ПОЛЬСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ КАРНИХ
ЕКСПЕДИЦІЙ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ***3 березня 1923 р.*

Польські військові карні експедиції, яких вислала на села Сх. Галичини польська окупаційна влада в ціли виловлення “добровольців” до польського війська, допускаються даліше нечуваних насильств на безбороннім населенню сеї нещасної країни. Вони рабують безпощадно селян і катують зловлених новобранців, їх родини та свояків і навіть невинних людей.

1/ І так в Тетевчицях пов. Радехів удалось польській військовій карній експедиції в силі 24 їздців семого полку уланів зловити дня 26.І.1923. р. 4 новобранців Кіндрата Павлюка, Івана Нагайчука, Михайла Царука і Савка Кришука. За незголошененся до служби в польськім війську карна експедиція побила тяжко новобранців плетиними нагайками. Та ся кара видалась польським жовнірам низькою. Тому припровадили вони зловлених новобранців перед свого команданта, щоб цей вимірих нову кару. По дорозі бито так новобранців як і взагалі кожного, хто переходив дорогою. І так побило польське військо м. и. Ілька Нагайчука, Василя Лотоцького, Павла Галушака і 12-літнього Михайла Куцябу, який від побоїв і переляку лежить смертельно хорий. Припровадивши нещасні перед командантом почали польські жовніри — але вже на приказ згаданого щойно команданта — даліше знущатися над ними. “Добровольці” мусіли лягати на долівку, два вояки їх держали, а сержант карної експедиції вичисляв їм /“добровольцям”/ нагаєм по 25 ударів. Удари були так сильні, що Киндратови

Павлюкови попукали від побоїв слухові бобонки, кров пустилася устами, носом і ухами, а прочі три стратили притомність. По тій езекуції кинулись польські жовніри до рабунку. Рабували усе, здебільша збіже, сало, ковбаси, масло, курки і т. д. як прим. у Зофії Царук і Демка Шевчука, а надто людей побивали. Так прим. побито 70-літню Каську Павлюк, Юзьку Павлюк, Теодора Демчука, 70-літню Зофію Царук та її дочку Марію Царук. Вартість нарабованого польським військом селянського добра оцінена на три мільйони польських марок.

2/. Таких самих насильств, рабунку і побиття населення виключно за те, що новобранці зі Сх. Галичини на хотіли і не хотять зголоситися до служби у польським війську, допускались польські військові карні експедиції прим. в Печеніжині, де польські жовніри побили до безтями жінку Грицюка Гаврила не допустивши навіть її власних дітей до ратунку омлілої матери і жінку Василя Варчука, та обрабували м. и. Дмитра Якубенка, Федора Пнівчука і Миколу Микиту, вдівця з 5-еро маленькими дітьми, забираючи йому послідну корову; в Половім та в Сушній пов. Радехів, де обрабовано не лише українських селян як прим. Семена Барана, Антона Пуру і Василя Свистуна, але також Жидів як прим. Хаскля Ордовера і Нухіма Швама на загальну суму 8 мільйонів мп.; в селах Дарахів, Лошнів і Іванівка пов. Теробовля, де зрабовано селянського добра в загальній вартості 20 мільйонів мп.; в Слободі Золотій пов. Бережани; в Псарах пов. Рогатин, де дня 1. лютого 1923 р. польські жовніри обрабували м. и. Теклю Білінську, Собка Лисого і Степана Маліновського та побили Романа Фуртаса; в Товмачику пов. Коломия де дня 25. січня 1923 р. обрабовано м. и. Антона Годорова, Марію Іванюк, Анну Пнівську лиш за те, що польській карній експедиції удалось зловити лиш одного новобранця, який одначе в ночі утік і скрився; в пов. Підгайці і т. д.

3/. Та найтяжчих насильств допустилось польське військо в селі Глишева пов. Тереховля, куди воно прийшло для виловлення добровольців. Дня 28 I. 1923. р. о год. 10-ій в ночі зігнали польські жовніри ціле село перед громадську канцелярію, де командант карної експедиції завізвав новобранців до зголошення під загрозою запалення села “з 4-ох кінців”. Коли ніхто не зголосився, — бо новобранці всі скрилися, — тоді кинулись польські жовніри до рабунку і нищення селянського добра. Бито вікна, ламано двері, дерто подушки, висипувано збіже в болото, а інші річі як біле полотно і кожухи забирали з собою. При тім польські жовніри людей тяжко побивали як прим. 50-літню Катерину Шмінську, Юлію Михайлюк, Настю Джумага і Андруха Михайлюка, зломали руку Франці Джумага, та знасилували Рузьку Стецишин. Ількови Джумазі, який відважився загрознити донесенням до вищих польських властей польські жовніри прострілили руку.

4/. В селах, де не було військових польських карних експедицій виконувала їх задачу польська державна поліція. І так в Конюшках Королівських пов. Рудки почав відділ польської поліції в ночі з дня 27. I. на 28. I. 1923 р. облаву за новобранцями. Не знайшови їх стали польські жандарми мстити на їх родинях. Так побито прим. Яцка і Зоську Сімяк за сина Івана, Анну Рехман за сина Петра, а Антона Рехмана за брата. Дмитра Клеця і Дмитра Химяка сковано ланцюхами, а відтак тяжко їх побито. Дня 6. II. 1923. р. прийшов згаданий відділ польської жандармерії до села пораз другий, а то тому, що населення не хотіло йти до зарядженої польськими властями військової реєстрації. Щоб його до сего примусити, побивали польські жандарми людей до крові, як се сталось прим. Іванови Баранови синові Івана, Іванови Решетилуви, інвалідови Михайлови Пелехови та иншим.

Так поступали польські жандарми в Голодівці і Крукавці пов. Рудки, в Шоломії пов. Шоломия і т. д.

5/. Зловлених новобранців або призивних польські влади і їх органи не лиш б'ють і знущаються над їх родинами, але і карають також арештом, о чім свідчить рескрипт староста в Чорткові з дня 30.І. 1923. р. ч. 2236/3, який звучить слідуєчо:

“Ч. 2236/23/3 Старовство в Чорткові н.16/231

Чортків дня 30.І. 1923. До Повітового Суду. Тутейшим ореченнем з дня 30.І. 1923 до Ч.2236/23/3 зістав Максим Чорній з Білобїжницї укараний за ухиленнєся від побору да думці § 65 закона австрійського і військового з дня 5.VII.1912 ВЗД. Ч. 128 арештом 30 днів. Прошу о виконаннє на нїм кари 30-дневного арешту, а по відсидженню о припровадженнє його до тутейшого старовства. Заразом прошу о достарченнє його дня 3.ІІ. 1923 о год. 9-тїй перед полуднем до повітової команди Узоповнєнь в ціли прослїдженнє його здатности до фронтової служби. Староста Топольницї м. п.”

Це саме сталось м. и. також і призивним Стефанови Добрушимови і Якови Головацькому з Базару пов. Чортків.

6/. Коли зважитьься, що у Сх. Галичині нема села, де призивні або добровольці не ховалися не хотячи іти до служби у польськїм війську, та що ізза тої причини польськї карні експедиції чи то у формі польського війська, чи то в формі польської державної поліції є майже у кождім селі Сх. Галичини, то щойно тоді можна представити собі пекло, в яким мусить жити населеннє сеї території. Тому і не диво, що призивні і новобранці, які ніяк не хотять служити у польськїм війську утікають поза границі Сх. Галичини на Схід і на захід, як це зробили новобранці пр. з Печенїжина.

Наслїдом тих безнастанних і тяжких переслїдувань безборонного і невинного населення Східної Галичини просимо високих представників Головних держав Антанти як наших правних суверенів о негайну поміч через за-

борону польському правительству переводити примусову рекрутацію у Східній Галичині.

Відень, 3 марта 1923.

Д-р **Евген Петрушерич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327.
Рукопис. Оригінал.

№ 155
НОТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
РАДІ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ З ПРОХАННЯМ
ЗАПРОСИТИ ЇЇ ДЕЛЕГАЦІЮ НА ЗАСІДАННЯ
З ПРИВОДУ ВИРІШЕННЯ ДЕРЖАВНО-
ПРАВОВОГО СТАТУСУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

8 березня 1923 р.

Українська Національна Рада
Східної Галичини

просить о покликання її
делегатів перед вирішенням
державного становища
Східної Галичини

До
Високої Конференції Амбрасадорів
в
П а р и ж і

До
Головних Держав Антанти
як правних суверенів Східної Галичин.

Постановою Найвищої Ради Мирової Конференції
в Парижі з 25. червня 1919, приречено остаточно вирішити

про державне становище Східної Галичини згідно з волею населення, то значить на основі права національного самовизначення.

На сій підставі Українська Національна Рада Східної Галичини, як легальна і одинока репрезентанція українського населення Східної Галичини, домагалась при всякій нагоді, щоби вирішення державної долі сеї території наступило на основі /принципі/ права національного самовизначення, та щоби тій цілі перед вирішенням сеї справи переслухано її делегатів для висказання волі значно переважаючої більшости населення.

Колиж тепер наближається час вирішення справи державного становища Східної Галичини, то Українська Національна Рада Східної Галичини отсим поновлює свою просьбу і конечне домаганне.

Зволить Висока Конференція Амбасадорів перед приступленнем до вирішування про державне становище Східної Галичини покликати і переслухати делегатів Української Національної Ради Східної Галичини, в цілі висказання волі значно переважаючої більшости населення сеї території, та вирішення сеї справи на основі права національного самовизначення.

Про час і місце переслухання наших делегатів просимо ласкаво нас завідомити для вчасного висланя призначених делегатів.

Відень, 8 марта 1923.

Д-р **Евген Петрушевич** в. р.
Президент Української Національної Ради
Східної Галичини.

№ 156

**РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ В “УКРАЇНСЬКОМУ
ПРАПОРІ” ВІДНОСНО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В РАДІ ПОСЛІВ
КРАЇН АНТАНТИ У ПАРИЖІ***10 березня 1923 р.***У важнім моменті.**

Справа вирішення державно-правного становища нашої Батьківщини – Східної Галичини – знова виринала як актуальна проблема дня на міжнародній арені. Дня 1. марта сього року Рада Амбасадорів приступила з доручення великих держав Антанти до розважування скомплікованої справи східних границь Польщі, а також справи нашої тіснішої Батьківщини – Східної Галичини.

Яка причина тому, що великі держави Антанти, які від генуенської конференції з мая 1922 р. – отже вже майже цілий рік – не бралися радити над сею справою, приступають до нарад над справою Східної Галичини і східних границь Польщі саме тепер, коли займають їх інші, дуже пекучі міжнародні проблеми, як от хочби проблема Рурської Паланки, Ангори й т. д.?

Для читача, що стоїть під гіпнозою польської преси, видавалосяб, що безпосередній товчок до теперішніх нарад над нашою справою дало виключно польське правительство. Та, поминувши факт, що та сама польська преса вже довгий час запевнювала своїх читачів, що справа Східної Галичини, а також справа східних границь Польщі остаточно вирішена рижським мировим договором і що ніхто не має права втручатися до сих “внутрішно-польських” справ, а в польській соймі навіть найменший натяк на те, що справа Сх. Галичини не вирішена – уважано провокацією, уважний читач польської преси не може не тямити, що таких просьб до держав Антанти у справі визнання східних границь

Польща вносила вже більше. Таж між иншим зараз по рижським мировім договорі їздив Пілсудскі до Парижа з просьбою о затвердження східних границь і реєстрацію рижського мирового договору – таж побивався про се Скірмунт, граф Замойскі й так дальше. Чомуж саме теперішня просьба польського уряду малаб мати більший успіх?

Отже ясно, що крім польської просьби про затвердження її східних границь державами Антанти, ще й інші чинники й обставини вплинули на рішення держав Антанти зайнятися справою нашої Батьківщини й визначенням литовсько-польської і совітсько-польської границі,

Якіж се чиники і які обставини вплинули на рішення держав Антанти?

Треба ствердити, що одним з чинників, які спричинили акцію держав Антанти – є становище нашого Краю і згідне з ним становище Уряду. У двобою, до якого прийшло на міжнародній арені між Польщею і Галицьким Урядом в останнім часі, Польща морально програла, бо мусіла програти наслідком того, що вона топтала не тільки елементарні права українського народу, але й міжнародні рішення держави Антанти, які поклинали польську державу до життя. Акція Галицького Уряду у держав Антанти з приводу польських безправств на області Східної Галичини, які проявилися так маркантно в польській виборчій акції і рекрутації, покінчилася так, що навіть прихильне Польщі французьке правительство мусіло заявити, що соромиться за Польщу й ніхто инший як французький премієр Поенкаре передав ще в половині січня с. р. зажалення Галицького Уряду Раді Амбасадорів до розсліджування. (У світлі сього факту буде зрозумілий хрестonosний похід польського уряду проти Галицького Уряду перед Австрією). Розуміється, що активний однодушний відпір Краю проти польських анексіоністичних посягань зробив також своє вражінне.

Другий чинник, що викликав з одної сторони просьбу Польщі до Антанти, а з другої сторони вплинув на прискорення акції держав Антанти – се радянські держави: радянська Росія і радянська Україна. В обставинах східно-європейської політичної дійсности зріст сили і значіння радянських держав поважно загрожує існуванню польської держави в границях, заграблених польським імперіалізмом. Тому Польща спішиться поки час закріпити міжнародними договорами свій теперішній “стан посідання”, а держави Антанти намагаються поки час запобігти великій бурі на розмежу між середушою і східною Європою.

Отже й акція Галицького Уряду проти злочинств польської окупації і його постійне домагання негайного справедливого вирішення державної долі Галицької Землі і просьба Польщі затвердити теперішній “стан посідання” і загроза Польщі зі сторони радянських держав, – спричинили, що держави Антанти рішили занехати методу проволікання у вирішенню долі Східної Галичини до хвилі окончної консолідації на Сході Європи і приступили до розважування способів вирішення границь між Польщею, Литвою і радянськими державами і справи вирішення долі нашої Батьківщини.

З дотеперішніх часописних вісток, які наспіли з Парижа про нашу справу на Раді Амбасадорів – вісток у більшости тенденційно закрашених – виходить, що Польща предложила Раді Амбасадорів як субстрат до вирішення східно-галицької справи якийсь проект автономії. Та навіть прихильна Польщі французька преса вважає сей проект автономії неvistарчаючим, а представник Англії в Раді Амбасадорів, Льорд Греве, мав заявити, що польський проект не надається до дискусії. Та певне те, що комісія експертів установа Радю Амбасадорів під прововом пана Лерош саме тепер студіює нашу справу.

Повідомленне віденської “Morgenzeitung” з Парижа, немовто в деяких кругах Ради Амбасадорів панує думка, що справу вирішення долі Східної Галичини треба відложить на пізніше – вказує на розбіжність думок що-до нашої справи.

Рада Амбасадорів рішенням у справі Східної Галичини докаже, чи великі держави Антанти кермуються видвигнутою ними засадою національного самовизначення, чи дадуть послух польському насильству й імперіялізмови. В останнім випадку мир на розмежу між середушою і східною Європою – мир побудований на насильстві – не був би утверджений, а справа наша не була би вирішена.

Очевидно, що Галицький Уряд робить усі заходи, щоб Галицька Земля по чотирилітній страшній і небувалій в історії мартиріології, увільнилася з пут історичного ворога і щоб була відновлена Західно-Українська Держава як етап на шляху до мира і справедливости. Тому наш Уряд в останній ноті до Конференції Амбасадорів і до головних держав Антанти поставив рішуче домагання, щоб Рада Амбасадорів взяла за підставу своїх нарад наш проект визнання незалежної Галицької Держави, та щоб перед вирішенням переслухано делегатів Української Національної Ради в цілі предложення докладних інформацій і жадань значно переважаючої більшости населення.

Український прапор. – 1923. – 10 берез.

№ 157

**ІЗ ПОСТАНОВИ ПОЛІТИЧНОГО КОМІТЕТУ
РАДИ МІНІСТРІВ ПОЛЬЩІ З ВКАЗІВКОЮ
МІНІСТРУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ДОМАГАТИСЯ
ЗГОДИ АНТАНТИ НА ОСТАТОЧНЕ ПРИЄДНАННЯ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ДО ПОЛЬЩІ***10 березня 1923 р.*

Политический комитет Совета Министров констатирует:

1/ что восточная граница Польши установлена Рижским договором. Обозначенная и закрепленная на местности, она является бесспорной и не может быть подвергнута сомнению со стороны великих держав;

2/ признание этой границы государствами Антанты — согласно ст. 87 Версальского договора, — предрешая полную суверенность Польского государства на всем пространстве, находящемся в пределах этих границ, одновременно и в равной степени должно предрешить полный суверенитет Польского государства над так называемой Восточной Галицией, наравне со всей остальной б. Галицией, Тешинской Силезией, Спишем и Оравой в границах, принадлежащих Польше.

Польская республика никогда и ни под каким условием не откажется от своих полных суверенных прав на всю территорию б. Галиции, так как это было бы для нее равносильно лишению государства элементарных основ существования и обороноспособности;

3/ признание суверенитета Польши над б. Восточной Галицией не равнозначно определению строя, который изберет Польша при управлении воеводствами так называемой Восточной Галиции. Польша — в соответствии с в высшей степени либеральными принципами конституции от 17 марта 1921 г. и законом о воеводском само-

управлении от 26 сентября 1922 г., а также в соответствии с договором о национальных меньшинствах — стремится и будет стремиться к урегулированию отношений в так называемой Восточной Галиции, принимая во внимание национальные права и нужды местного населения;

4/ министр иностранных дел, однако, не уполномочивается обсуждать детали тех принципов самоуправления, какие Польша осуществит на территории так называемой Восточной Галиции.

Зато министр иностранных дел может и должен подтвердить далеко идущую добрую волю правительства, каковое сможет полностью реализовать свои намерения в этом направлении лишь после:

- а/ признания наших границ великими державами;
- б/ полного признания этими державами наших, не суженных какими-либо оговорками, суверенных прав на так называемую Восточную Галицию...

Документы и материалы по истории советско-польских отношений. — Т. 4. — С. 221–222.

№ 158

ЗВЕРНЕННЯ МІЖПАРТІЙНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ДО УРЯДІВ КРАЇН АНТАНТИ З ДОМАГАННЯМ НЕГАЙНОГО ВИЗНАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

10 березня 1923 р.

Міжпартійна рада, виконуючий орган українських політичних партій, в який зорганізоване українське населення Східної Галичини, на засіданню з дня 10. березня 1928 р. однозгідно рішила звернутися до Високих Держав Антанти, як Суверенів Східної Галичини з домаганням негайного визнання повної самостійности і незалежности цієї землі в її етнографічних межах.

Міжпартійна рада прохає Високі Держави Антанти взяти під увагу отсі моменти:

Східна Галичина від початків свого існування належала до Київської держави, а опісля разом з Волиню творила окреме самостійне королівство. Живого почуття традиції своєї державности не викоринив в українськiм народі Східної Галичини довголітний наїзд Польщі, яка у воєнному поході завоювала була цю країну. Коли Східну Галичину при першiм розборі Польщі 1772 р. прилучено до австрійсько-угорської монархії титулом хвилевої зверхности угорських королів над Галицькою Державою, через цілий час приналежности до Австро-Угорщини український нарід Галицької Землі безнастанно змагав до відділення Східної Галичини від злучених разом з нею під назвою Західної Галичини польських областей /бувшого краківського князівства і князівств освенцімського та заторського/. При розпаді Австро-Угорщини 1. падолиста 1918 р. Східна Галичина проголосила себе на основі самоозначення народів самостійною державою. Свою державність боронило населенне Східної Галичини з великим самопожертвоуванням. По девятиох місяцях існування Галицької Держави, Галицька Армія улягла лишень брутальній силі польських військ, які скріплені армією Галера, узброєною і виєквіпованою Високими Аліянтами проти большевиків, а використаною Польщею проти Галицької Армії. Ця Галицька Армія під подавляючою перевагою оружных сил цілої Польщі подалася за Збруч, проганяючи совітські війська поза Київ, Галицький Уряд і Галицька Армія виразники волі українського населення Галицької Землі покладали надії на високі Держави Антанти, а саме, що Великі Держави Антанти у власному інтересі оцінять вартість Східної Галичини в приверненню нормальних відносин на Сході і врешті не допустять до потоптання права самоозначення народів,

проголошеного Високими Державами Антанти. Ці надії несповнилися. Галицьку понад 100 тисячну Армію, відчахнену від світа, позбавлену, всякої помочі з зовні, здесяткував за Збручем тиф /у самій Винниці похоронено 15 тисяч галицьких жовнівів, жертв тифу/ а Галицький Уряд перенісся до Відня, щоби звідтам лекше обстоювати інтереси Східної Галичини на міжнародній арені. Те що діялося в Східній Галичині після окуповання цієї країни польськими військами, являється наглядним підтвердженням волі східно-галицького населення, Українське населення ставило і ставить консеквентний опір анексіоністичним посяганням Польщі. Українське населення бойкотувало розписану Польщею у Східній Галичині конскрипцію, примусову данину, вибори до польського сойму, військову, бранку, військову реєстрацію. Вершок заогнення відносин у Сх. Галичині, вибори до польського сойму, Українське населення збойкотувало їх на цілій лінії. Навіть на основі польської статистики голосувало тут всего 38% управнених до голосування. Мимо терору з боку польської адміністрації, мимо цього, що край на час виборів залито військом, мимо нечуваної корупції.

Для пояснення мусимо зазначити, що в тих 38 % є 14 % голосів Жидів, які як нація екстериторіяльна взяла участь у виборах з практичних оглядів, зазначаючи що їх участь у виборах не покривається з визнанням державної приналежности Східної Галичини до Польщі. Дальше — до східно-галицьких виборчих округів польська влада прилучила отсі польські етнографічні повіти Західної Галичини:

Бжозів /на 79 тисяч населення 63 тисячі Поляків отже 79%/, — Кольбушова /67.000 населення 62.000 Поляків; отже 92%/, — Кросно /на 81.000 населення 64.000 Поляків, отже 79%/, — Ланцут /на 89.000 населення 78.000 Поляків отже 87%/, — Ніско /на 61.000 населення 56.000

Поляків, отже 92%/, – Пшеворск /на 57.000 населення 51.000 Поляків, отже 88%/, – Ряшів /на 142.000 населення 124.000 Поляків, отже 87%/, Стрижів /на 57.000 населення 50.000 Поляків, отже 88%/, – Тарнобжег /на 71.000 населення 65.000 Поляків, отже 91%/, польська частина Сянока, де в цілому повіті на 102.000 населення 42.000 Поляків, отже 41%/, західні повіті Ярослава /де в цілому повіті на 137.000 населення 74.000 Поляків, отже 54%.

Для порівняння слід згадати, що під час останніх виборів до австрійського парламенту в р. 1911 пересіч голосуючих у Сх. Галичині виносила 79.6% управнених до голосування.

Наслідком військової бранки багато пописових утікло за Збруч і на Чехословаччину. Польща завела у Східній Галичині режим, який при першій нагоді може викликати акт розпуки. Польща кольонізує Сх. Галичину польським елементом, нищить українське народне і середнє шкільництво, замикає перед українською молодіжю брами університетські, тому Українці і Сх. Галичини були примушені заложити першій під сонцем підпольний Університет, який польська поліція жорстоко переслідує. /Докладні дані про господарку польської окупаційної влади у Сх. Галичині подасть Галицький Уряд одинокий легальний речник змагань населення Східної Галичини/.

Відносини у Східній Галичині крайно невиносимі. Країна живе під знаком тюрми і карних експедицій. Український народ, який творить подавляючу більшість населення винятий з під права.

Тому Міжпартійна рада звертається до Високих Держав Антанти, Суверенів Східної Галичини з домаганням:

1/ визнати самостійність і незалежність Східної Галичини;

2/ покликати на час трактовання справи Східної Галичини Радою Амбасадорів представників місцевого населення і вислухання їхніх інформації та бажань.

Міжпартійна рада поновно стверджує, що саодиноким умандатованим правним представником Східної Галичини є Галицький Уряд з Президентом Української Національної Ради дром. Евгенон Петрушевичем на чолі. Вкінці Міжпартійна Рада заявляє, що український нарід Східної Галичини прийме з боку високих Держав Антанти тільки таке рішення долі Східної Галичини, яке не буде являтися потоптанням права самоозначення народів. Коже инше рішення буде визовом не тільки галицько-українського народу, а й усього народу українського на всіх його землях.

За Міжпартійну Раду:

Д-р Андрій Куровець в. р.
Голова

Аркадій Малецький в. р.
за секретаря.

За Українську Народну Трудову Партію:

о. Тит Войнаровський в. р.
Голова

Михайло Струтинський в. р.
секретар

За Українську Радикальну Партію:

д-р Іван Макух в. р.
Голова

д-р Ілля Салагуб в. р.
секретар

За Християнську Суспільну Партію:

Олександр Барвінський в. р.
Голова

Д-р Богдан Барвінський в. р.
за секретаря.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327.
Машинопис. Копія.

№ 159

**ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ В АНГЛІЙСЬКОМУ
ПАРЛАМЕНТІ У СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ***10 березня 1923 р.***Інтерпеляція в англійським парламентах у справі
вирішення державного становища Східної Галичини.**

(Протокол з засідання Палати Громад з 27. лютого 1923,
стор. 1770.)

**Миріві договори. Польща і Східна
Галичина.**

Полковник Courthore питає державного підсекретаря для справ закордонних, чи польське правительство звернулося до Союзних Держав з домаганнем, щоб була визначена точно східна границя Польщі, відповідно 87. арт. версальського договору, — й чи при обмірковуванні того питання право, загарантоване населенню Східної Галичини, буде збережене.

Державний підсекретар для справ закордонних R. Mc. Neill: Відповідь на першу частину питання є потверджуюча. Мається на оці справу, порушену у другій части питання.

Полковник Courthore питає державного підсекретаря для справ закордонних, чи польська воєнна окупація Східної Галичини продовжується; коли так, то які кроки піднімається, щоби зреалізувати обовязки, наложені артикулом 91. договору в Сен-Жермен.

R. Mc. Neill: Відповідь на першу частину питання є потверджуюча. Питанне вирішення остаточного політичного становища Східної Галичини є в тім моменті розважуване Союзними Правительствами.

Полковник Courthore питає державного підсекретаря для справ закордонних, чи польські військові власти переводять рекрутацію у Східній Галичині, а коли так,

то які кроки піднято Союзними Державами супроти тої практики.

R. Mc. Neill: Відповідь на першу частину питання є потверджуюча. Питання військової служби у Східній Галичині є тісно звязане зі становищем того краю дотично його відношення до Польщі, — питанне, яке, як я вже сказав шановному послови, є тепер розважуване.

Український прапор. — 1923. — 10 берез.

№ 160

ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНСТВА У ВІДНІ ДО УРЯДІВ КРАЇН АНТАНТИ З ВИМОГОЮ ВИЗНАННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

11 березня 1923 р.

Українське студентство у Відні, на своїх зборах дня 11. марта 1923 ухвалило однодушно звернутися до Вас зі слідуючою постановою:

Дня 25 червня 1919 підписали Головні Держави акт, на основі якого тимчасово віддали нашу Батьківщину Східну Галичину в поліційну адміністрацію Польщі. Наслідки сього рішення: безприміліні в історії людства насильства польських окупаційних чинників над автохтонним українським населенням і неповинні жертви майна крові і життя сьогож населення, а головно наших товаришів-студентів. Домагаємося: остаточного вирішення справи Східної Галичини, негайного усунення поліційної окупації, реінтиграції східно-галицької держави та її визнання і тим самим привернення правового і мирового стану на Сході Європи.

Президій Зборів

Теодор Марітчак, провідник

Іван Семків, секретар

Адреса:

Wien XVIII. Ukrainischer Studentenverein "Ssitsch".

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 328.
Рукопис. Оригінал.

№ 161

**ЛИСТ ПРЕДСТАВНИКА В ПРАЗІ
ЄВГЕНА ЛЕВИЦЬКОГО УКРАЇНСЬКОМУ
АКАДЕМІЧНОМУ ТОВАРИСТВУ В БЕРНІ
З ПРОХАННЯМ НАДСИЛАТИ ТЕЛЕГРАМИ
У ПАРИЖ З ПРОТЕСТОМ ПРОТИ НАМІРІВ
ПРИЄДНАННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ДО ПОЛЬЩІ**

12 березня 1923 р.

Ч. 773/23. А

Світле Товариство!

Прошу о негайне висланне телеграмм до Ради Амбасадорів в Парижі з протестом проти прилучення в якій небудь формі Східної Галичини до Польщі, а за реституцію, коли відносини на Сході не вияснені, самостійної Західно-Української Республіки.

Прага
ЗАСТУПНИК
Зах.Укр.Нар.Реп.
в Празі.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 4, арк. 44. Рукопис. Оригінал.

№ 162

**НОТА УРЯДУ РСФРР УРЯДАМ ФРАНЦІЇ,
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ІТАЛІЇ З ПРОТЕСТОМ
ПРОТИ ВИРШЕННЯ ПИТАННЯ ПРО СХІДНУ
ГАЛИЧИНУ БЕЗ УЧАСТІ РАДЯНСЬКИХ
РЕСПУБЛІК***13 березня 1923 р.*

В своей радиотелеграмме от 22 февраля с. г. Советское Правительство обратило внимание Союзных Правительств на необходимость обмена мнениями между ними и Россией и ее союзниками по вопросу об условиях передачи Мемеля Литве. Оставив это заявление Советского Правительства без ответа, Союзные Правительства тем самым показали, что они все еще не отказались от политики систематической вражды по отношению к России и ее союзникам. Объяснение их образа действий, данное некоторыми правительственными органами, заявившими, что так как Мемель принадлежал Германии и Версальский договор предоставляет право располагать его судьбой одним только союзникам, то Россия не будет приглашена участвовать в разрешении этого вопроса, заставляет усомниться в искренности желания Союзных Правительств установить в Европе прочный мир и устойчивое положение дел. Ясно, что территориальные и экономические соглашения, затрагивающие непосредственно жизненные интересы России и ее союзников и заключенные без их участия, неизбежно должны явиться источником все более серьезных осложнений, каковы бы ни были договорные основания этих соглашений.

Ясно также, что Советские Республики по своему политическому и экономическому значению представляют собой фактор, который не может быть исключен при разрешении крупных международных вопросов, затра-

гивающих все страны, независимо от юридической базы разрешения каждого вопроса. Если, например, Россия и ее союзники будут исключены из участия в разрешении территориальных или экономических вопросов, затрагивающих общее равновесие на Балтийском море, или связанных с режимом, который надлежит установить на таких водных путях, как Неман, служащих для экспорта товаров Советских Республик, или, наконец, если участь Восточной Галиции, населенной той же народностью, что и союзная России Украина, будет решена без участия Советских Республик, то результатом всего этого явится возникновение новых очагов для столкновений в будущем.

Невозможно предположить, что украинский народ может оставаться равнодушным к судьбе украинцев, проживающих в Восточной Галиции. Если по Рижскому договору Россия и Украина отказались от своих прав на территории, расположенные на западе от их новой границы с Польшей, то это нисколько не значит, что судьба этих территорий для них безразлична. Если в то же время Советские Республики требуют, чтобы они были допущены к участию в урегулировании всех международных вопросов, затрагивающих их жизненные интересы или касающихся всех стран, то при этом ими в первую очередь руководят всегда одушевляющее их стремление к миру и неизменное желание содействовать установлению такого общего положения, которое даст всем народам возможность заниматься мирным трудом. Наоборот, те, которые хотят решить актуальные вопросы в духе вражды по отношению к России и ее союзникам, тем самым показывают, что одушевляющее Российское Правительство желание мира им совершенно чуждо.

Было бы ошибочно предполагать, что Советские Республики могут спокойно наблюдать создание новых комбинаций, направленных против них. Союзные Правительства должны быть предупреждены еще раз, что Советские Правительства возлагают на них ответственность за все убытки и ущерб, причиненные Советским Республикам вследствие принятых ими решений без участия последних, и что при первом случае, когда произойдет урегулирование взаимных счетов, Советские Правительства потребуют соответствующего возмещения убытков. Однако Российское Правительство питает надежду, что Союзные Правительства отдадут себе отчет в той выгоде, которую они получают, применив по отношению к России и ее союзникам образ действия, продиктованный простым здравым смыслом и желанием прийти к миролюбивому разрешению вопросов, для чего необходимо участие России и ее союзников в этих решениях.

Чичерин

Документы внешней политики СССР. – Т. 6. – С. 222–224.

№ 163

**НОТА УРЯДУ УСРР УРЯДАМ ФРАНЦІЇ,
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ, ІТАЛІЇ З ПРОТЕСТОМ
ПРОТИ АНЕКСІЇ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
ПОЛЬЩЕЮ**

13 березня 1923 р.

Из газетных сообщений Правительство Украины узнало, что польское правительство обратилось к Союзным Правительствам с предложением окончательно урегулировать вопрос о восточных границах Польши. Те же самые источники сообщают, что вопрос уже передан

по инициативе Французского Правительства Совету слов в Париже и что он должен получить в ближайшее время разрешение сообразно с ожиданиями польского правительства.

Украинское Советское Правительство решительно возражает против любого решения без его участия судьбы территорий, непосредственно граничащих с Украиной и имеющих много общих интересов с последней.

При подписании Рижского договора с Польшей Россия и Украина отказались от всяких прав и притязаний на Восточную Галицию, установив границы Украины по реке Збруч, пограничной между Украиной и Восточной Галицией. Но в то же время в течение рижских мирных переговоров председателем российско-украинской делегации было оглашено на пленарном заседании Рижской мирной конференции от 24 сентября 1920 г. заявление Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета от 23 сентября того же года, что решение судьбы Восточной Галиции должно быть предоставлено свободному волеизъявлению всех национальностей, ее населяющих.

Акт оккупации польскими властями и войсками Восточной Галиции, где 3/4 населения составляют украинцы, являлся в глазах Правительства Украины актом насилия, хотя бы он был подтвержден конференцией союзных слов. Это одобрение Союзных держав отнюдь не устраняет того неслыханного факта, что после победы» союзников, объявивших себя сторонниками самоопределения наций, свыше 4 миллионов украинцев, пользовавшихся при реакционно-клерикальной габсбургской монархии политической, административной и культурной автономией, были волей союзников поставлены в худшие политические условия, чем до войны.

Правительству Украины известны стремления польского правительства превратить акт временной оккупации

в акт аннексії, но також известно всьому миру, що населення Восточної Галиції всіма засобами спротивляється новому насилью над його правами і свободами. Відмова українського населення прийняти участь в виборах, толпи українців і других галичан, перебігаючих на територію сусідніх з Польшею держав, щоб не підвергнутися набору в польські війська, частинні восстания, охопивші цілі райони Восточної Галиції, — все це свідечує о рішительному протесті Восточної Галиції проти аннексіоністської політики Польщі.

Требуєма польським правительством аннексія може вызвать тільки нові протести со сторони населення Восточної Галиції, а також негодування робітчих і крест'янських мас України і Росії.

Правительство України вважає поєтому своїм долгом заявити заранеє, що оно буде считать недействительним всяке установленіє якого би то ни було режиму в Восточної Галиції без его предварительного согласія і без опроса самого населення.

Народный Комиссар Иностранных Дел Украины

Документи внешней политики СССР. — Т. 6. — С. 224—226.

№ 164

ПОСТАНОВА РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ПРО КОРДОНИ ПОЛЬЩИ, ЗА ЯКОЮ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ БУЛИ ВКЛЮЧЕНІ ДО ЇЇ СКЛАДУ

14 березня 1923 р.

Враховуючи, що польський уряд звернувся 15 лютого 1923 р. до Конференції послів з проханням, щоб держави, представлені на Конференції, використали своє право, враховуючи, що Австрія відмовилася від прав на територію поза кордонами Австрії, враховуючи,

що Польща визнає, що в етнічних кордонах Східної Галичини потребує режиму автономії, і враховуючи, що між Польщею та країнами Антанти існує договір від 28 червня 1919 р., яким підтверджені національні гарантії для всіх жителів незалежно від раси, мови і релігії, враховуючи Ризький мир про кордон із Росією... Конференція послів вирішує визнати за Польщею всі права суверена на територіях, розташованих між вищезначеними кордонами й іншими кордонами польської території, з урахуванням положень Сен-Жерменського мирного договору щодо зобов'язань, які несуть країни, що одержали території колишньої Австро-Угорської монархії.

Р. Пуанкаре
Б. Філіппс
Р. Авезана
М.Матсуда

Document Decision de la Conference des Ambassadeurs su sujei des frontieres de la Pologne (15 mare) // Europe Orientale. – 1923. – № 4. Переклад з французької мови.

№ 165
УРЯДОВИЙ РЕФЕРАТ
“ДЕРЖАВНО-ПРАВНІ ВІДНОСИНИ У СХІДНІЙ
ГАЛИЧИНІ НАСЛІДОМ МІЖНАРОДНИХ АКТІВ”,
ПІДГОТОВЛЕНИЙ **др. КОСТЕМ ЛЕВИЦЬКИМ**

*Не раніше 14 березня 1923 р.**

Державно-правні відносини у Східній Галичині
наслідом міжнародних актів.

1. Східна Галичина належала до бувшої Австро-угорської монархії від р. 1772 до р. 1918, та населення сего

* Дата встановлена за змістом документа.

краю було трактоване на рівні зі всіма іншими горожанами тої монархії.

2. По розпаді сеї монархії, виконали всі її народи своє право національного самовизначення та на підставі сего права уконституував також український нарід з 1. падолиста 1918 р. Західно-Українську державу на території Східної Галичини.

3. Проти сеї легально уконституованої держави пішла Польща воєнним наступом, а наслідом сего Найвища Рада Мирової Конференції в Парижі постановою з 25. червня 1919 уповажнила польське правительство до військової окупації Східної Галичини та прирєкла, що остаточне вирішення державного становища сеї території наступить згідно з волею населення, то значить буде спиратися на праві самовизначення населення Східної Галичини.

4. Відтак Сен-Жерменським мировим договором з 10. вересня 1919, перєняли головні держави антанти від Австрії права суверенні відносно Східної Галичини /артикулом 91./

5. А Конференція Амбасадорів головних держав антанти своїм рішенням з 14. марта 1923. р. ствердила східні границі Польщі, так як їх означено Рижським договором, та відносно Східної Галичини перєнесла на Польщу суверенні права /на підставі артикулу 91. Сен-Жерменського мирового договору/.

6. Але сим рішенням Конференції Амбасадорів, ані не вислухано волі населення, ані взагалі не вирішено державно-правного становища сеї території, та лиш згадано про признание зі сторони Польщі, що Східна Галичина з огляду на її етнографічні відносини вимагає автономічного устрою.

7. З отсега виказується, що державно-правне становище Східної Галичини від р.1919. до тепер не є уладжене, так як передше була постановлена суверенність голов-

них держав Антанти, а тепер замість сего постановлено суверенність Польщі відносно сеї території.

8. Наслідом такого невіршеного становища триває досі у Східній Галичині стан військової окупації, а автохтонне населення сеї території не тільки не одержало там автономії, але не має ані політичної, ані релігійної ані особистої свободи.

З окрема, фактичні відносини, в яких має жити українське населення у Східній Галичині, як значно переважаюча більшість, є такі, що йому віднято всякі свободи, бо всяку свободну думку убиває Польща конфіскацією преси, забороною зборів і нарад та безглядним в'язненням Українців а в останньому часі навіть заборонено називатися Українцями!

9. Теперішній стан "Ех лекс" населення Східної Галичини наглядно виказують такі події, що польське посольство у Відні всіма способами натискає та австрійське правительство, щоб воно видалювало галицьких Українців з території Австрії, а рівночасно те польське посольство у Відні не хоче видавати галицьким Українцям паспортів для їх повороту до Східної Галичини.

10. З того всего слідує, що Східна Галичина не находиться в стані правнім, але під пануванням насилу військової окупації Польщі, бо дотеперішні міжнародні акти не вирішили як належало державно-правного становища сеї території. І тому є кончею потребою, щоби висша міжнародна інституція занялась остаточним вирішенням долі сего краю, в інтересі національної справедливості і мира в Європі.

11. На конечну потребу остаточного вирішення про державно-правне становище Східної Галичини вказує також ся постанова Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р., котрою східні границі Польщі потверджується на відповідальність договірних держав, то значить: України, Росії і Польщі, а безпосередно по сім ствердженню за-

протестували: Радянська Україна і Радянська Росія проти прилучування Східної Галичини до Польщі.

12. Та коли розважиться, що українське населення як значно переважаюча більшість, яка вже п'ятий рік тяжко бореться у польській неволі, є рішучо противне польському панованню у Східній Галичині, а домагається своєї незалежної держави, — то являється очевидним, що міжнародний спір про правне становище сеї території є досі невіршений, та що його справедливе вирішення в найблизшому часі є необхідне.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 328. Машинопис. Оригінал.

№ 166

ПРОТЕСТ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

*Не раніше 14 березня 1923 р.**

Conférence des Ambassadeurs

Paris

37 Quai d'orsay

Nous membres du Conseil National Ukrainien représentants légitimes de population galicienne, déclarons que population ukrainienne de Galicie Orientale qui 1918 a constitué république indépendante et qui continue durant quatre ans à prêter résistance aux convoitises polonaises visant territoires ethnographiquement étrangers — ne consentira jamais au rattachement de ce pays à Pologne.

Nous demandons que Conférence des Ambassadeurs veuille bien suivant les stipulations du traité de Versailles tracer les frontières orientales de Pologne conformément à ses limites

* Дата встановлена за змістом документа.

ethnographiques et restituer l'indépendance des territoires ukrainiens actuellement sous l'occupation polonaise, en écartant lision ou fédération quelconque avec Pologne.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 4, арк. 44–45. Рукопис. Оригінал.

№ 167

**МЕМОРИАЛ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ЛІЗИ НАЦІЙ ВІДНОСНО НЕПРАВОМІРНОСТІ
РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.**

*Не раніше 14 березня 1923 р.**

До
Високого Союзу Націй

в Женеві

Маю честь звернути увагу Високого Союзу Націй на положення тих українських земель, які на основі рішення Ради Амбасадорів з 14 марта 1923 р. про східні границі Польщі, знайшлися під суверенністю Польщі, себто Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляшя й Полісся.

I.

Перше всего закладаю перед Високим Союзом Націй торжественний протест проти наведеного рішення Ради Амбасадорів, яке являється порушенням права самовизначення українського народу названих земель і недодержанням зобов'язань Найвисшої Ради Мирової Конференції супроти населення Східної Галичини.

1.

Український характер сих земель ствердила сама Мировая Конференція, яка не признала сих земель Польщі,

* Дата встановлена за змістом документа.

тільки відложила означенне східніх границь Польщі на пізнійше.

Те саме ствердила Найвисша Рада Мирової Конференції у своїм рішенню з 8. грудня 1919, яким означила тимчасово східні границі Польщі /т. зв. лінія Керзона/. На основі сього рішення названі українські землі — з виїмком приграничних полос — знайшлись на схід від лінії Керзона, отже поза границями Польщі.

Сими рішеннями Мирової Конференції сама признала, що Польща не має ніякої справедливої підстави домагатися сих земель та що їм належить право самовизначення.

Рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923, яким сі землі віддано під суверенність Польщі, являється нарушенням права самовизначення українського народу сих земель.

2.

Зокрема що-до Східної Галичини Найвисша Рада Мирової Конференції у своїм рішенню з 25. червня 1919 прийняла отсі постанови:

1/ Польське правительство уповажняється окупувати своїми військами Східну Галичину аж по Збруч.

2/ Польське правительство буде уповажене завести цивільну адміністрацію в Східній Галичині, як заключить з головними союзними і прийнятими до союзу державами умову, яка мусить запоручити по змозі автономію сеї території, як також політичну, релігійну й особисту свободу населення.

3/ Ся умова буде в останній інстанції спиратися на праві самовизначення населення Східної Галичини щодо його державної приналежности; час сього вирішення буде означений головними союзними і прийнятими до союзу державами або тим органом, який вони до сього уповажняють.”

Се рішення передбачає в положенню Східної Галичини такі стадії:

1/ військова окупація Польщі,

2/ автономія під Польщею на основі договору між головними союзними і прийнятими до союзу державами й Польщею,

3/ виконання права самовизначення.

Перші дві стадії: військова окупація Польщі й автономія під Польщею передбачалися наведеним рішенням як тимчасові.

Дефінітивне рішення про долю Східної Галичини мало бути віддане в руки населення через виконання права самовизначення.

Рішенням з 25. червня 1919 Найвисша Рада взяла на себе зобов'язання супроти населення Східної Галичини дати йому змогу виконати право самовизначення.

Рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923, яким Східну Галичину разом з іншими висше названими українськими землями віддано під суверенність Польщі, являється недодержанням наведеного зобов'язання Найвисшої Ради.

II.

Український нарід творячи власну державу, а саме на українських землях бувшої російської імперії Українську Народню Републику, на українських землях бувшої Австро-Угорщини Західну Українську Народню Републику, які заявили волю злучитися в одну державу, ясно висловив свою волю стати вільною і незалежною нацією у власній національній державі.

Сю свою волю зазначував український нарід на землях, відданих Польщі наведеним рішенням Ради Амбасадорів, при кожній нагоді, коли сього вимагали обставини, протестуючи чи проти актів насильства Польщі, чи проти заходів Польщі перед головними союзними і прийнятими до союзу державами, щоб одержати суверенність над тими землями.

Останній в ряді сих протестів був протест проти наведеного рішення Ради Амбасадорів, зложений українськими

послами в польськiм соймі й Українською Національною Радою Східної Галичини.

Побіч сих протестів в імени українського населення земель, відданих під суверенність Польщі, треба згадати протест правительства Української Соціалістичної Радянської Республіки і протест Українського Товариства Ліги Націй, піднесені в імени цілого українського народу в обороні його братів, поневолених Польщею.

Спираючися на сю ясну й невідкличну волю українського народу, маю честь перед Високим Союзом Націй заявити, що український нарід Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся не признає і ніколи не признає суверенности Польщі над своїми землями, вважає і вважатиме панування Польщі над сими землями насильною окупацією і всіми способами змагатиме до визволення зпід Польщі й осягнення державної незалежності.

Від Союзу Націй, який вважає за свою задачу стояти на сторожі мира, залежить, чи український нарід названих земель осягне свою ціль шляхом міжнародної справедливости, чи шляхом оружно́ї боротьби проти свого гнобителя.

Тому прошу Високий Союз Націй підняти заходи, щоби була направлена кривда, заподіяна українському народови рішенням Ради Амбасадорів з 14. марта 1923.

III.

Маючи на увазі облеженне важкого положення українського народу під Польщею, маю честь звернути увагу Високого Союзу Націй на те, що український нарід Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся не має правної охорони свого національного існування.

1.

Рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923 вважає такою правною охороною:

1. заяву Польщі, що етнографічні умови вимагають відносно Східної Галичини самоуправного устрою,

2. договір з 28. червня 1919 між головними союзними і прийнятими до союзу державами і Польщею про охорону національних і релігійних меншостей в Польщі.

До 1.

Політика польського правительства у Східній Галичині свідчить, що воно не тільки не думає про надання самоуправного устрою сьому краєви, але навпаки веде в нім зі скріпленою силою ту саму політику насильної польонізації, яку вело перед 14. марта 1923.

Коли польське правительство, складаючи заяву про потребу самоуправного устрою для Східної Галичини, мало на увазі ухвалений польським соймом закон про самоуправу для воєводств львівського, тернопільського і станиславівського, то треба ствердити, що сей закон не дав самоуправи Східній Галичині, тільки ділить її на три воєвідства й конструує самоуправу для кожного з них так, щоби, знищивши цілість краю, можна було тим лекше в кожнім з трьох воєвідств вести політику польонізації.

Впрочім сей закон не дає ніякої автономії і коли польське правительство покликається на нього, то робить собі тільки рекляму, яка не відповідає дійсности.

Зокрема треба зазначити, що польське правительство, одержавши суверенність над Східною Галичиною, не дало амнесії політичним емігрантам з Галичини, які як члени Української Національної Ради і її правительства, урядовці, члени армії чи на політичнім полі зі зброєю в руках боролися проти польської окупації своєї Батьківщини. Навпаки, польський закон про амнесію з 6. липня 1923. нарочно сконструований так, що або зовсім виключає від амнесії названих політичних емігрантів або ставить їх в понижаюче становище особисто просити амнесії у Президента Польської Републики. Таким чином Польща не сповнила навіть тих мінімальних зобовязань, які взяла на себе перед одержанням суверенности над Східною Галичиною.

До 2.

Згаданий договір з 28. червня 1919 між головними союзними і прийнятими до союзу державами й Польщею про охорону національних і релігійних меншостей в Польщі був заключений в часі, коли Мирово Конференція мала на увазі Польщу в етнографічних границях з невеликими національними й віроісповідними меншостями серед польського населення.

Не входить у задачу сего представлення виказувати, на скільки недостаточною являється охорона, яку дають національним і релігійним меншостям договори, заключені в сій справі головними союзними і прийнятими до союзу державами з Польщею й іншими державами. В сій справі вистане вказати на дебати на загальних зборах Міжнародної Унії Товариств Союзу Націй.

За те з натиском треба піднести, що згаданий договір з 28. червня 1919, який передбачував у Польщі тільки невеликі національні й віроісповідні меншости серед польського населення, не може дати охорони національному життю українських земель, відданих під суверенність Польщі, які своїм простором і населенням перевищують цілий ряд європейських держав.

Таким чином згаданий договір не дававби українському населенню належної охорони навіть тоді, коли б Польща його совісно виповняла. Коли-ж візьмемо під увагу, що польське правительство у своїй політиці на українських землях зовсім не держиться постанов згаданого договору, на скільки вони корисні для українського населення, а покликається на нього тільки тоді, коли думає, що може ним умотивувати негативне становище до українських домагань, то треба ствердити, що згаданий договір не дає українському населенню ніякої охорони.

2.

Для характеристики положення українського народу під Польщею позволю собі навести отсі дані:

I. Український нарід не користується рівними цивільними й політичними правами. Український нарід не брав участі в найважнішій акті будови польської держави: в ухваленню польської конституції, яку ухвалив польський сойм, зложений тільки з польських послів, у часі, коли Польща ще не мала східних границь, признаних головними союзними і до союзу прийнятими державами, й опісля накинув названим українським землям.

Зокрема український нарід Східної Галичини не має в польським соймі свого заступництва, бо в останніх виборах до польського сойму він не брав участі, маючи на увазі, що Східна Галичина тоді знаходилася під суверенністю головних союзних і прийятих до союзу держав, а не під суверенністю Польщі.

В польським соймі польська більшість при всіх парламентарних актах, як вибір президії сойму й сенати, вибір президії комісій і т. п. демонстративно зазначає, що послы не польської народности не сміють мати рівних прав з послами польської народности.

Українські громади є позбавлені самоуправи, яку мають громади польські, й управляються правительственними комісарами.

Неприйнятне громадян української народности до публичної служби, зокрема на полі шкільництва, можна зілюструвати масою фактів.

Ухвалений соймом в червні 1923 закон про нумерус кляузус для непольських студентів у високих школах являється ярким нарушенням принципу рівности перед правом на полі шкільництва.

II. Українська мова не має в адміністраційних урядах і судах ніяких прав.

Ті права, які мала українська мова в Східній Галичині за часів Австрії, обмежуються і зносяться.

Що більше, навіть українські установи є примушені уживати польської мови.

III. Греко-католицька і православна церква, які є церквами українського народу, виставлені на переслідування. Церковні влади обох церков можуть служити цілим рядом фактів.

Факти про зачинення й конфіскаату православних церков і церковних маєтків містить письмо українських послів з 13. липня 1923 до польського міністра віроісповідань і просвіти.

IV. Положення української школи не відповідає навіть тим дуже скромним і зовсім неостаточним вимогам, які ставить до Польщі договір з 28. червня 1919 в арт. 8 і 9.

Польське правительство не закладає українських публичних шкіл, а закладанню українських приватних шкіл ставить перешкоди. Польський сойм на засіданню 27. липня 1923 відкинув нагло внесення українських і білоруських послів, які домагалися видання закона про загальні й середні школи для національних меншостей.

При сій нагоді польський міністер віроісповідань і просвіти виголосив промову, в якій заявив, що національні меншости мусять ждати на заспокоєння своїх шкільних потреб аж до часу, коли будуть заспокоєні всі шкільні потреби польського народу. Далі заявив він, що публичні середні школи в польській державі будуть тільки польські.

Український приватний університет і українську приватну високу технічну школу у Львові польське правительство переслідує як заборонені установи. Легалізації цих українських шкіл ніяк не можна досягнути.

Львівське воевідство рескриптом з 21. липня 1923, ч. 13003/23 відмовило затвердження статута товариства Кураторія українських приватних високих шкіл у Львові,

яке заснувалося для опіки над українськими приватними високими школами.

Польський сойм на засіданню 28. липня 1923 р. відкинув нагале внесення українських послів, які домагалися видання закону про удержавлення українського приватного університету й української приватної високої технічної школи у Львові.

Українські народні й середні школи, які були заложені у Східній Галичині за часів Австрії, польське правительство перемінює на польські або розв'язує.

Внесення і промови українських послів у польським соймі містять масу фактів, які являються ярким обвиненням польського правительства і його шкільної політики супроти українського народу.

V. Українські товариства польське правительство забороняє і переслідує.

Закладання товариств просвітних, гуманітарних і навіть співацьких забороняється, мотивуючи се тим, що вони не дають запоруки, що не будуть проявляти діяльності, шкідливої для польської держави.

VI. Окремим способом колонізації українських земель являється колонізація сих земель польськими колоністами з корінної Польщі. Ся колонізація ведеться на основі законів польського сойму й розпорядків польського правительства, отже польське правительство несе за неї повну відвічальність. Предметом кольонізації являється велика земельна власність на українських землях.

Всі польські партії заступають погляд, що так велика земельна власність є “польська земля”, бо наслідком попереднього панування Польщі на сих землях верства великоземельників власників є переважно польська, й тому мусить перейти в руки польських кольоністів, а не сміє дістатись в руки місцевого українського селянства.

Відповідно сьому поглядови згадані закони й розпорядки і вся аграрна політика державних і приватних установа

іде в тім напрямі, щоб виключити українського селянина від набуття землі.

Для характеристики сеї політики нехай послужить інформація, яку приніс часопис «Пяст», орган теперішнього польського президента міністрів Вітоса, в ч. 21 з 27 мая 1923. «Пяст» пише, що партії, на які спирається кабінет Вітоса, обовязалися вести кольонізацію українських земель в таких розмірах, що щороку має бути розділено між польських кольоністів 400.000 моргів, на яких має осісти 20.000 польських родин. Ся кольонізація ведеться при помочи мільярдових кредитів, признаваних на сю ціль польським соймом.

Ціль кольонізації: поселити на українських землях стільки польського населення, щоб вони втратили український характер.

З огляду на се, що українські селяни або правно або фактично є позбавлені змоги набувати землю, ся колонізаційна політика являється порушенням принципу рівності перед правом громадян української народности.

Небезпеку польської кольонізації для українських земель розуміла Найвисша Рада Мирової Конференції, про що свідчить артикул 9. проекту договору між головними союзними і прийнятими до союзу державами й Польщею у справі Східної Галичини з 20. падолиста 1919 р. / сей договір, як відомо, не ввійшов у життя, бо польське правительство відмовилося його заключити/.

Згаданий арт. 9. звучав: «Не буде вільно переводити у Східній Галичині ніякої систематичної кольонізації кольоністами спровадженими зпоза границі краю».

VII. В кінці треба згадати про переслідування українських політичних партій, для яких не існує свобода зборів і свобода преси, про безпідставні арештування громадян української народности, яких всупереч законам держиться місяці й навіть роки в слідчій тюрмі, і взагалі про повну самоволю польських властей у відношенню до українського населення.

3.

Висше представлено тільки в загальних рисах ту систему, якою польське правительство старається знищити українське населення під духовим і матеріальним оглядом, спольщити його землі й так запевнити собі вічне володіння на сих землях.

Коли-б на сих землях справді мала здійснитися воля Польщі, то 8 мільонів українського народу на території, яка величиною й багатствами перевищає не одну європейську державу, мали-б бути засуджені на національну смерть.

Маючи на увазі се положення українського народу під Польщею, маю честь просити Високий Союз Націй: I. Вислати Комісію Союзу Націй до Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся, для докладного розслідування положення українського народу й інших непольських народів, щоб на сій основі заставити польське правительство вже тепер ті зобов'язання, які Польща виразно на себе прийняла в міжнародніх договорах і заявах.

II. Коли ся Комісія матиме управління і змогу всестороннього і безсторонного розсліду, то результати її переконають кожного державного мужа, який має почуття права і справедливости, що український нарід Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша, Полісся мусить бути як найшвидше визволений з польської неволі, і тому прошу: підняти вказані заходи у головних держав антанті, щоби вони негайно перевели ревізію рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта 1923, для здійснення самовизначення населення західно-українських земель: Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся, в напрямі власної державної незалежности.

Др. Євген Петрушевич

Президент Української Національної Ради
Східної Галичини

№ 168
МЕМОРАЛ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ VI СЕСІЇ ЛІГИ НАЦІЙ
ВІДНОСНО СТАНОВИЩА УКРАЇНСЬКОГО
НАСЕЛЕННЯ ПІД ПОЛЬСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ

*Не раніше 14 березня 1923 р.**

Високий Зборе!

На основі рішення Ради Амбасадорів з 14 березня 1923 опинилося під Польщею звиж 130.000 кв. кіль. західно-української території, яка числить кругло 10.000.000 населення, в тім біля 70 % українців. Сі цифри виказують наглядно, що Українці під польською займанщиною не становлять національної меншости в тім значінню, яке надається дрібним етнічним групам, розпорошеним на чужій національній території, яких вилучення в окрему політичну одиницю хочби з географічних причин є неможливим. Територія західних українських земель своїм простором і числом свого населення перевищує неодну європейську державу; процент Українців у відношенню до загального числа населення куди вищий як процент Поляків у відношенню до загального числа населення в цілій польській державі. Сі західно-українські території зреалізували були з кінцем світової війни право на національне самовизначення, створивши в Східній Галичині Західну Українську Народну Республіку між тим коли Волинь з Поліссям і Холмщина з Підляшем ввійшли в склад Української Народньої Республіки, а обі згадані держави дня 3. січня 1919 р. проголосили злуку в одну Українську Республіку.

* Дата встановлена за змістом документа.

Лише шляхом оружного завойовання і після завзятої кривавої боротьби вспів польський імперіялізм загарбати ті землі.

Держави Антанти признаючи 15. березня 1923 р. суверенність Польщі над сими землями здавали собі самі добре справу з цього, що сей стан річей не відповідає проголошеним ними принципам про самовизначення народів і дали сьому вислів в клявзулі сего рішення, яка констатує зобовязання Польщі завести для території Східної Галичини автономний режім, а відносно населення українського виконувати постанови договору про меншости з 28. червня 1919 р.

Слід ствердити, що гарантії сього останнього договору ніяк не можуть бути достаточною безпекою для 7. мільонів Українців в Польщі, бо вони гарантують лише мінімальні права мови, шкільництва і віросповідання; в дійсности згаданий договір був редагований ще тоді, коли паризька мирова конференція стояла на становищі, що новітна Польща має обіймати лише безсумнівно польські етнографічні території. Доказом цього може послужити ще і ця обставина, що держави Антанти признали необхідним загарантувати виразною постановою арт. 53 сан-жерменського договору 500.000 Українців на полудни від Карпат територіяльну автономію в рамках Чехо-Словацької Республіки, полишаючи питання державної приналежности другої куда більшої західно-української території, а саме Східної Галичини з 4. міліонами українського населення покищо не порішеною.

Як вже висше згадане держави Антанти хотіли бодай частично свій обовязок сповнити супроти населення Східної Галичини, вставлячи в текст рішення Ради Амбасадорів уступ, що Польща признала, що етнографічні умовини східної части Галичини вимагають заведення в нім автономного режіму. Однак сего в так корисній для Польщі формі стипульованого зобовязання, польське правительство досі не виконало ані держави Антанти ані

Союз Народів досі не подбали, щоби Польщу до його зреалізованя примусити.

Але навіть постанов трактату про меншости з 28. червня Польща супроти українського населення не придержує і його на кожному кроці нехтує.

Польська влада завела на західно-українських землях режим безнаглядного терору.

Оден з найвизначнійших письменників Стефан Жеромські схарактеризував сей польський режим на західно-українських землях в своєму творі “Пшевдйосне” отсими словами:

“Вязниці переповнені арештованими. Умови в яких перебувають вязні дуже часто перевищують царські тюрми. Свідчать про се голодівки, що стають частійшими з року на рік. Дуже часто ті голодівки кінчаються смертю. Підчас голодівок стражники брутально бють. Признання вимушуються при допомозі побоїв. Роздягненого до нага Нікіфора Бортничука комісар Кайдан переслухував електричною струєю. Ось такі тортури примінює польська поліція.”

Для приміру наводимо кілька найяскравійших фактів. Вісімнайцять літна дівчина Ольга Вербинець, учениця учительського семінара в Ярославі, була арештована в місяці вересни 1924 польською поліцією під неоправданим замітом будьтоби вона була замішана в справу атентату на президента польської Республіки Войтіховського. Поліція знущалася над нею в нелюдський спосіб так, що вона пару разів зімліла. Привівши її до притомности зимною водою звязано її і замкнено в вохкій пивниці, де по ній лазили щурі. Оден з поліцаїв хотів її знасилувати. В наслідок безчисленних побоїв і переляку нещаслива жертва польської поліції збожеволіла. Поліція відставила її до заведення для божевільних, не повідомляючи про се родичів, яким щойно по довгих пошукуваннях удало віднайти дочку і розкрити цілий перебіг справи. Наведений факт цитуємо за інтерпеляцією українських послів у варшавськiм соймі з дня 14. листопада 1924 р.

Невиносимі умовини тюремного режиму викликають безнастанні голодівки в'язнів, які тим способом мусять добиватися признання їм елементарних умов життя в тюрмі як прим. право проходу і поліпшення харчу. Лише в протягу останніх трох місяців мали місце голодові штрайки політичних в'язнів в тюрмах в Березанах, Станіславові, Володимірі волинським, в Рівнім і у Львові в т. зв. Бригідках. Отсі голодівки трактує звичайно заряд в'язниць як бунд і навіть спроваджує поліцію, яка в брутальний спосіб насильно переводить штучне відживлювання в'язнів, виломлюючи штиками своїм жертвам зуби. Недавним приміром такого усмирювання “бунту” є факт, який мав місце дня 15. червня 1925 р. в львівській в'язниці при улиці Баторого. Проти політичних в'язнів, які домагали правильного проходу спроваджено для їх усмирення 50 узброєних поліцаїв з комісарем Кайданом на чолі. Більшу частину в'язнів перенесено до іншої в'язниці званої Бригідки а часть з них запреторено в темницю.

Найсвіжішою жертвою тюремного режиму є політичний в'язень Константин Чвалиєський, який помер 13. серпня 1925 р. в тюрмі в Луцку з причини голодівки, яку устроїло 150 політичних в'язнів.

Масові арештовання тривають даліше. В ночі з 31. марта на 1. квітня с. р. арештувала польська поліція в різних місцевостях на Волині около 1000 Українців. Для переведення сеї нагінки спроваджено військові відділи зі Львова і Люблина між іншими навіть полк артилерії. Доля сих арештованих страшна. Для браку місця у в'язницях порозміщувано їх по стайнях і стодолах. В Ковлі ужито на арешт салю кіна, яке попередно замкнено, що стеля грозить кождої хвилі заваленням. В Володимірі Волинським приміщено арештованих під голим небом, окруживши лише площу кільчастим дротом і поставивши військову сторожу. Держано їх так цілими тижнями без переслу-

ханья. Подібні арештовання відбулися також у Східній Галичині, де в однім лише заболотівському повіті дня 29. квітня с. р. виарештовано около 500 людей.

Ціла полоса т. зв. польських кресів, себто українських і білоруських земель є залята війском і безчисленною поліцією. Посол Хруцький в своїй промові у Варшавському соймі сконстатував, що на 48.749 державних поліцаїв, около 30.000 приміщено на згаданих кресах та ще у відношеню до числа учителів “на п’яти носіїв польської культури на кресах оден є учителем а чотирьох поліцаями:

В місточку Козин на Волині польська поліція арештувала 18. квітня с. р. шістьох українських селян з приводу бійки з одним польським колоністом. Арештованих бито наперед палицями і гумовими нагайками. Пізнійше товчено їх головами об стіни, далі колено багнетами і шаблями, наслідком чого всіх поранено на цілім тілі. Теодора Хоєцького скатували до сеї міри, ще тіле зачало відпадати від костей, після чого в непритомнім стані відвізено де дому, де він з причини тяжких мук і болю від ран одержаних на поліції поповнив самогубство, щоби визволитися від терпіннь. Команданта поліції Максимовича і других причасних при сьому поліцаїв досі не покарано і вони дальше урядують. Сю подію наводимо за інтерпеляцією українського посла Чучмая.

Для цілковитого стерроризовання українського населення зааранжувала польська влада ряд політичних процесів як одиничних так масових. Монструальним приміром є процес проти 75. українських селян, який дня 8. червня с. р. покінчився перед трибуналом в Рівнім присудом 10. обжалованих по 8. літ, а 31. обжалованих по 4. роки вязниці. Звільнено 23. обжалованих. Всі були обжаловані о державну зраду проти Польщі і заходи в напрямі відірвання від Польщі західно-українських земель. Численні того рода політичні процеси інсценізується безпідставно і нароком продовжеться слідство навіть і по два роки заки приходить до розправи, яка підсудних

звільнює від вини і кари. Приміром сего може послужити процес Будацького і товаришів, обвинених до належання до української соціалістичної партії. Дня 4 марта, с. р. апеляційний трибунал в Люблині звільнив всіх 14. обвалованих, які 18. місяців висиділися в слідчій тюрмі. Тотожний є случай Бондаренка і товаришів, звільнених від ожаловання державної зради дня 19. мая с. р. в Рівнім, які сиділи в слідстві 21. місяців.

Та вже найяскравішим приміром надужить польської юстиції є засуд трох українських послів Чучмая, Васильчука і Козицького на кару – першого на два а двох по одному році вязниці, який запав в Рівнім дня 10. мая с. р. Вони були обжаловані за це, що на справоздавчим посольські вічу в Почаєві критикували польського уряду супроти українського населення, а з окрема кольонізацію, яку переводить польський уряд в цілі спольонізовання західно-українських земель. Процес проваджено до тої міри сторонничо, що оборонці на знак протесту війшли зі салі і зложили оборону; розправу переведжено тайно, однак при участі численних агентів польської поліції, а в супереч постановам процедури не допущено до розправи мужа довіря посла Козицького. Мимо того, що переважна часть свідків зізнали в користь обжалованих, а на їх некористь зізнали агенти поліції, які не знаючи – як виказала розправа української мови – не могли точно розуміти інримінованих промов, видано наведений висше засуджуючий вирок.

Свобода зборів до тої міри спутана, що на західно-українських і білоруських землях розпорядком Міністра внутрішніх справ з 25. січня с. р. ч 267/25 наказано адміністраційним властям заборонювати зглядно розвязувані всі політичні віча а навіть справоздавчі польські збори.

Українська преса в Польщі здушена. З трудом держиться одинокий український щоденник у Львові і кілька тижневиків, видаваних в різних місцевостях, але всі вони виставлені на переслідування і конфіскації. Згаданий вище щоденник “Діла” улягає майже щодня кофіскації, навіть на передруки з польської преси. На видавання закритого минулого року органу української соціалістичної партії “Вперед”, польська влада не дозволяє. Редакторів українських часописей безнастанно потягається до карної відвічальності і під благими претекстами засуджується їх на високі грошові карі а навіть в'язницю.

Українська мова позбавлена всіх прав в публичному житті за виїмком судівництва, в котрім одначе зведена вона до ролі мови лише толерованої у зносинах з українськими сторонами. А саме українські сторони можуть домагати, щоби до польського оригіналу документів був долучений український переклад. Судові розправи мусять вести виключно по польськи та на тійже мові мусять пледувати українські адвокати. Тим відобрано Українцям Східної Галичини навіть ті права, якими вони користувалися під пануванням колишньої Австрії в урядах і судах. Навіть національну назву “Українець” Польща заборонила, дозволяючи уживати лише давнього льокального терміну “Русини”, щоби тим способом затерти факт національної єдності Українців в Польщі з їхніми земляками в Українській Радянській Республіці.

Договору про меншоти з 28. червня 1919 р., який всупереч постановам арт. 8. 9 гарантує непольським народам в Польщі право наування на рідній мові в публичних народних школах і повну свободу закладання і удержування приватних шкіл, Польща розпорядком Ради Міністрів з 8. червня с. р. зліквідувала від 1. вересня с. р. всі

українські публічні народні школи, заступаючи їх двомовними польсько-українськими, українські народні публічні школи, які у Галичині за часів б. Австрії становили кругло 45% всего публичного народного шкільництва перестають існувати. Що більше на значній частині чисто української території, іменню на українській полуднево-східній частині Західної Галичини, званої Лемківщина, на Холмщині і Підляшшу на основі шкільного т. зв. кресового закона з 31. липня 1924 р. не допускається навіть польсько-українських шкіл та всі вони мусять бути польські. Се дотичить також тих місцевостей, в яких Українці становлять менше як 25% населення. Навіть приватні українські школи, удержувані приватними Фондами Українців, мусять мати характер польсько-українських шкіл. Отже в ХХ століттю велике семимільнонове українське населення в Польщі в супереч згаданим висше артикулам верзальського трактату позбавляється права науцання на його рідній мові.

Українці посідали під австрійським режімом у Східній Галичині 2490 публичних народних шкіл чисто українських а Поляки 1590 чисто польських. Тепер є у Східній Галичині українських шкіл 1804 а польських 2247. (крім сего 622 утравістичні). З сього виходить, що під польським режімом стратили Українці зі свого стану посідання 616 шкіл, які пермінено на утравістичні, між коли в тім самім часі основих нових чисто польських шкіл 657. З області середного шкільництва є у Східній Галичині 8 гімназій українських, а 50 польських, дальше 10 учительських семінарів польсько-українських і 11 польських. Коли зважимо, що Українці становлять 14.4% населення Східної Галичини, а Поляки лише 12.2%, то стає ясным, що число шкіл у відношенню до числа населення даної національності стоїть у відворотній пропорції.

На Волині з Поліссям є 421 народних шкіл українських, а 676 шкіл польських, хоча Українці творять там звижу 70 % населення. Притім всі гімназії і інші середні школи суть чисто польські, а Українці не посідають ні одного заведення сего типу.

Та у всіх тих українських публичних школах а таксамо навіть в школах, удержуваних власними фондами українського населення, польська влада рядом розпорядків з 1923 і 1924 р. завела примус урядовання виключно на польській мові так, що всі протоколи, катальогі, свідоцтва і переписка з родичами учнів мусять бути ведені по польській, між тим коли під австрійським режімом всі українські школи урядували на мові українській.

Українське приватне шкільництво Польща переслідує і винищує, не зважаючи на виразну постанову 8. арт. договору про охорону меншостей. Передовсім безпідставно відкидає подання о дозвіл на основання українських приватних шкіл, як приміром мало се місце в Радехові в мотивах заборони навело, що дві польські публичні народні школи вдоволяють в повні потреби українського населення. Поліція забороняє також збирання складок на удержання українських приватних шкіл та карає за се високими грошовими карами а навіть арештом. Почавши від третої кляси в українських приватних школах і учительських семінарах заведено примус навчання кількох предметів на польській мові.

Сім мільонів Українців в Польщі не посідають ні одной вищої школи. Навіть тих 11. українських катедр, які істнували під австрійським режімом на львівським університеті занульовано. Заходи Українців зорганізувати приватні універзитецкі курса зустрілися кількома наворотами з заборною польської поліції. Супроти сего Українці були примушені зорганізувати потайки при-

ватний український університет у Львові, якого однак польська влада, хоча він вже існує звиж 4 роки, його не признала легальним і наказує поліції слідити за професорами і студентами та виклади насильно перепинювати. Існує вправді польський закон з 26. вересня 1922 р., який заповідав основання українського університету найдалше до 25. жовтня 1924 р., але хоча сей реченець вже давно минув і хоча міністер закордонних справ Скіншинські минулого року в Женеві зложив святочну деклярацію, ще сей університет буде оснований ще осеню минулого року, досі в тім напрямі буквально нічого не зроблено.

Але навіть сей невідрадний стан українського шкільництва в Польщі був сіллю в очах польського уряду.

Всю церковну політику повела Польща на західно-українських землях в сьому напрямі, щоби з одної сторони поставити обі українські церкви католицьку східного обряду і православну в повну зависимість від польської влади, а з другої сторони нищеннями і переслідуванням обох цих церков та насильним накидуванням римокатолицького віроісповідання тим успішнійше спольонізувати українське населення.

Греко-католицьке і православне віроісповідання, які визнають українці в Польщі, є виставлені на численні переслідування. Православній Церкві декретом з 18. грудня 1918 забрано всі церковні ґрунта, а “Тимчасовими приписами” з 16. лютого 1922 р. віддано їй в повну зависимість від польського уряду, зриваючи рівночасно узли, які лучили її з патріярхатом сеї Церкви. Від перших хвилин польської окупації польська влада почала насильно замикати і руйнувати православні церкви, не жахаючися навіть в святотацький спосіб нищити святі образи, виколючи на них очі, а фігурам Христа відрубувати ноги, кепкуючи при сьому «а тепер скачи до Росії». В одному

місці з образу Матери Божої зроблено стіл. Святі чаши забирали до приватного ужитку, а церковними ризами вистелювано приватні мешкання, або шито звичайні одіжи. Були випадки, що православні церкви висаджували динамітом у воздух. Все це мало місце між иншим в слідуєчих місцевостях: Посадів, Обша, Дубно, Спас, Новий Двір, Бусно, Бестиче, Холмі, Люблині, Убрадовичах, Переспі і. т. д. Притім цілий ряд церков переіменено на польські костели, як приміром в Тарноватці Білій Підляській, Пновні і. т. д. Ліквідація православних парохій довела вже навіть до такого стану, що приміром в Томашівському повіті на одну православну Церкву припадає 5642 душ, а римсько-католицьку 820 душ.

Відносно гр. кат. церкви пригадаємо лише в Коротці розстріли і знуцання над священниками сеї церкви в часі окупації Східної Галичини Польщею. Без всяких доходжень і судового присуду розстріляно посла до галицького сойму о. Остапа Нижанковського, а мученою смертю згинули оо. Подляшецький і Галібей, яких польські жовняри по нелюдських знуцаннях обляли нафтою і запалили. Гр. кат. священників польська влада усуває безпідставно з парохій, лише за се, що вони оборонюють права свого народу перед екстермінаційним походом Польщі. В наслідок того цілий ряд українських гр. кат. парохій є необсаджених, а вірні позбавлені спростоги заспокоювати свої релігійні потреби.

Отже тим чином в супереч постановам арт. 2. договору про меншости віроісповідання Українців в Польщі не мають свободи розвою, є важко переслідуванні і є позбавлені прав рівних римо-католицькому обрядови.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 322. Машинопис. Оригінал.

№ 169

**ЛИСТ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА
ЛІГИ НАЦІЙ VII-ї СЕСІЇ ЛІГИ НАЦІЙ
З ПРИВОДУ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН
АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р. ЩОДО
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ З ВИМОГОЮ
ВІДНОВЛЕННЯ ЇЇ САМОСТІЙНОГО СТАТУСУ**

*Не раніше 14 березня 1923 р.**

Східно-галицька справа, що поставлена єсть на порядок нарад VII-ої Загальної конференції нашої Унії ставляє Високий Збір Унії і всі угортовані в ній національні товариства і репрезентації перед вдячне завдання дати вислів волі громадянства всего культурного світа в справі, яка не лише обходить живо само населенне Східної Галичини, але має принципіальний характер в міжнародньому масштабі.

Сей принципіальний їх характер полягає в тім, що при вирішенню справи Східної Галичині Радою Амбасадорів в дни 14. марта 1923 нарушені зістали найвищі міжнародні принципи для яких здійснення і переведення в життя народи світа зложил гекатомби жертв в крові і майні.

Як кому, то саме нашої Унії, що в основу всіх своїх змагань і завдань взяла якраз всі найвищі міжнародні принципи і в тій царині стала виразником зорганізованої волі громадянства всего культурного світа, пристойть підняти свій могутний голос в обороні сих принципів і ствердити се як словом та і ділом.

Черпаючи з животворного джерела взнеслих міжнародніх ідей і починів вільзонівських 14 точок моральну свою силу, зуміла наша Унія вже досі виказати свою непохитну волю довести їх до здійснення. Великий почин

* Дата встановлена за змістом документа.

Унії і справі охорони національних і релігійних меншостий і можна її постава в тій справі на VI-й Міжнародній Конференції свідчить про се наглядно.

І се дає нам можливість надіятися, що Унія і всі злучені в ній національні Товариства і репрезентації з подібною непохитністю стануть в обороні міжнародних принципів яким піднялися служити.

Мірилом сего буде становище, яке зволить заняти Унія до рішення Ради Амбасадорів в справі Східної Галичини, в котрій маємо честь предложити слідуочі резолюції:

I. VII-а Загальна конференція Міжнародної Унії Товариств Ліги Націй стверджує, що рішення Конференції Амбасадорів з 14 марта с. р. яким споминенням і проти волі десять мільонового населення західно-українських земель: Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша і Поліся визначено східні границі Польщі по лінії риського мирового договору, являється явним нарушеннем проголошеного державами Антанти права націй на самовизначенне, становить зломанне міжнародних зобовязань, принятих державами Антанти супроти Східної Галичини в постанові Найвищої Ради з 25. червня 1919 і в договорі між державами Антанти а Польщею в Спа з 10. липня 1920, та може статися джерелом нових оружних конфліктів на Сході Європи з уваги, що трийцять мільоновий український нарід, що живе поза східними границями Польщі не погодиться ніколи з поневоленнем своїх братів Польщею.

В слід сего VII-а Конференція Міжнародної Унії протестує в імя пошановання міжнароднього права і міжнародної справедливости, як рівнож в інтересі мира проти сього рішення Конференції Амбасадорів та підносить домагання, що право українського народу на самовизначенне на західних українських землях було здійснене.

II. VII-а Загальна Конференція стверджує що українське населення Східної Галичини, Холмщини, Волиня, Підляша і Полісся є позбавлене на дальше польською владою всяких політичних, культурних і економічних прав та видане на поталу польській екстермінаційній політиці і всякого рода репресій і звертається до Союзу Народів і Головних Держав Антанти, щоби негайно підняли міри для охорони українського населення перед надужиттями польської влади та в інтересі мира установили на згаданих землях порядок, який відповідавби національно-політичним змаганням українського населення.

III. VII-а Загальна Конференція взиває відповідні Товариства Ліги Націй, що в ім'я гуманності і справедливости виконали натиск на своїх правительствах та на публичну опінію свого краю в меті якнайскорішого зреалізовання отсих резолюцій.

Сі резолюції узасаднюємо як слідує:

I.

1/ Східна Галичина, над якою на підставі артикулу 91 сан-жерменського договору признали собі суверенність Головні держави Антанти, про правно-державне становище котрої зобовязалися сі держави постановою Найвищої Ради з 25. червня 1919 винести рішення згідно з волею населення і котру Головні Держави все трактували як окремих край в міжнародньому значінню |рішення Найвищої ради з 8. грудня 1919, договір з Севр з 10. серпня 1919 і т. д.| згадана є в рішенню Конференції Амбасадорів з 14 марта 1928 лише через ствердження факту, що Польща признала перед Головними Державами Антанти конечну потребу введення в ній автономічного режиму.

Натомість в II. уступі сего рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта 1923 нема згадки про Східну Галичину так, що лише в дорозі дедукції можна пер фас чи нефас прийняти, що між території над якими Польща

“прийняла” суверенність зачислено також і Східну Галичину.

2/ Втім випадку заходить однак лише перенесення суверенності з Головних Держав Антанти на Польщу, а не вирішено суті справи, бо:

а/ ніч не постановлено навіть про найбільш сучасні і конкретні справи і питання, які кавзуально зв'язані з усім актом становлячим про прилучення до певної держави якої небудь території, яка попередно належала до іншої держави, як се мало місце в договорах в Верзалю, Сан-Жермен, Тріанон, Нейллі і т. д.

Не нормується іменито ні права горожанства, ні права опцій, ні справи амністії, – сеї послідної справи мимо, що тисячі горожан Сх. Галичини караються тепер в польських тюрмах під замітом виступів проти польської суверенности, в часі коли суверенність не була Польщі признана, а пару сот тисяч горожан не може вернути до краю з примусової еміграції.

Дальше не нормується ні економічних, ні фінансових клявзуль а то так відносно претензій Східної Галичини і її населення до бувшої Австро-Угорської Монархії, до котрої сей край попередно належав, як дотично довгів, які натягла Польща до 14. марта с. р. а в котрих Східна Галичина не повинна партиципувати.

Не нормується дальше ні відносин і стану екслекс в котрім находиться Східна Галичина від 1919 р. до 1923 р. бо втім часі управнена була Польща до ведення лише чисто військової окупації, а не цивільної адміністрації і через се неважними суть всі закони і розпорядки видані Польщею відносно Східної Галичини, оскільки вони виходять поза рамами військової окупації, які видані були без співучасті і згоди населення, неважними є вибори до польського сойму в яких українське населення не взяло участі, як також неважними суть зарядження, які відносяться до маєтків

і фондів Східної Галичини, якими Польща самовільно адмініструвала і т. д.

б/ Даліше рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта ср. нич не постановляє про державно-правне становище Східної Галичини і її політичний устрій під Польщею мимо постанов Найвищої Ради з 25. червня 1919, яким заповіджено вирішення сего становища, та предложено політичний статут для сего краю і хоч такий статут відтак в 1919 р. Найвища Рада навіть виготовила. Сей статут признавав Східній Галичині територіяльний сойм з власним Міністерством і Губернатором, своє власне військо для оборони краю і т. д. Сей статут предвиджував віддане Польщі Східної Галичини на 25 літ а не був впроваджений в житте через відложенне на даліше вирішення справи Східної Галичини.

Супроти повище сказаного перенесено отже на Польщу відносно Східної Галичини що найбільше лише голі суверенні права “Нуда Суверенітас”, а не вирішено самої сути річи і тому рішення Конференції Амбасадорів є без конечного і сусчного змісту.

II.

Рішення Конференції Амбасадорів в 14. марта ср. дотично Східної Галичини так як воно мусить викликати рішучий протест зі сторони всіх міродатних міжнародніх чинників і всього культурного світа, бо воно не лише є без сусчного для населення сего краю конечного змісту, але прямо знасилує міжнародне право, бо стоїть в різькій суперечности з прінціпом самовизначення народів, прийнятим дефінітивно до міжнародного права і ломить міжнародні правні зобовязання, які прийняла супроти населення Східної Галичини Найвища Рада в своїм рішенню з 25. червня 1919 р.

1/ Передовсім знасилує се рішення право самовизначення населення Східної Галичини, яке в році 1918 зреалі-

зувало се своє право через утворення на території Східної Галичини Західно-української Народної Республіки і через п'ять літ обороняло се своє право проти польської окупації сего краю, з подивом гідним героїзмом і самопожертвою. Доказом сего дев'ятимісячна боротьба Української Галицької Армії проти польського наїзду і героїська боротьба української більшості краю проти безправного знесення Польщею найвищих галицьких адміністративних і автономічних властей та поділу Східної Галичини на три воєводства, проти порушення територіальної інтегральності її території, проти позбавлення української більшості населення доступу до Університету і інших вищих шкіл у Львові, проти усування української мови з урядів і публичного життя, проти усування з урядів і шкіл українських урядовців і учителів, проти економічного винищення населення і насильної колонізації краю польськими колоністами зпоза Східної Галичини, проти насильної конскрипції населення з примусом визнання польської суверенності в хвили, коли Головні держави Антанти не перелякали на неї сеї суверенності, проти безправного накинення населенню сего краю виборів до варшавського союму, проти насильної бранки до польського війська і т. д. Мимо шаленого військового терору, знущань, масових арештовань і наглих судів населення Східної Галичини не удалось стероризувати і до кінця з посвятою і героїзмом обороняло се своє право на самовизначення і власну свою західно-українську державність.

Так рішучо проявлену населенням Сх. Галичини волю на повне самовизначення подоптало рішення конференції Амбасадорів з 14. марта 1923 р.

2. Се рішення являється даліше ярким недодержанням зобов'язань, які прийняла Найвища Рада супроти населен-

ня Східної Галичини своїм рішенням з 25. червня 1919 р. і є суперечне з попередніми міжнародними постановами і договорами.

В рішенню 25. червня 1919 р. Найвища Рада зобов'язала ся іменно дати населенню Східної Галичини перед рішенням правно державного становища Східної Галичини можливість виявити свою волю і зобов'язалася вирішити це становище згідно з сею його волею. Відтак по лінії сего зобов'язання пішли міжнародні постанови, в котрих постійно трактовано Сх. Галичину як окремих край в міжнародньому значінню, означувано його границі, та поновлювано запевнювання, що перед вирішенням правно державного становища, Східної Галичини вислухані будуть представники її населення |рішення Найвищої Ради з 8. грудня 1919, договір з Польщею в Спа з 10. липня 1920, договір з сукцесійними по Австрії Державами в Севр з 10. серпня 1920 р. і т. д.

Послідували відтак кількакратні ухвали Ради Союзу Народів і Загальних Зборів Союзу Народів*, рішення англійського Товариства Ліги Націй з дня* Французького Товариства Оборони Прав Людини з дня* і рішення нашої Міжнародної Унії Товариства Ліги Націй в Празі з дня 7. червня 1922, в яких публічна опінія культурного світа зрозуміла велику вагу справедливого вирішення справи Східної Галичини для забезпечення світового мира і заявлялася за зреалізованнем права на самовизначенне населення Східної Галичини та з повним співчуттем слідила геройську його борбу за власне державне право.

Тимчасом рішення Конференції Амбасадорів цілковито не лише, що знехтувало всю публічну опінію світа, але ще більше в супереч зобов'язаня Головних Держав Антанти її їх попередних рішень запало без попередного переведення плебісциту населення Східної Галичини, а навіть без ви-

* Так у документі.

слухання його представників і проти виразно проявленої в п'ятилітній боротьбі против Польщі волі сего населення.

III.

Реасимуючи все вище сказане ствердити належить, що рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта ср. оскільки воно відноситься до Сх. Галичини, становить того рода міжнародний акт, що не може мати правно творчої сили як позбавлений сучасних правних вимог і стоїть в різкій суперечности з вимогами міжнародного права, знасильоє право самовизначення народів і ломить міжнародньо-правні зобовязання Головних Держав Антанти супроти населення Східної Галичини.

З уваги на се ні Союз Народів, ні тим більше громадянство культурного світа зорганізоване в Міжнародній Унії Товариств Ліги Націй не можуть прийняти до відома /Союз Народів з окрема до свого реєстру/ того міжнародного акту, а противно мусять заложити проти него рішучий протест і підняти енергічну акцію за здійсненнем права самовизначення населення Східної Галичини.

VI.

Сего вимагає не лише згляд на найвищі міжнародні принципи справедливости і міжнароднього права, але згляд на забезпеченне світового мира.

Населенне Східної Галичини устами Української Нац. Ради в днях* Міжпартійної Ради з дня* Західно-Українського Товариства Ліги Націй з* і зложено у Львові в дни 18. марта 1923 р. на площі Св. Юра прилюдною присягою вірности власній Західно-Українській Державі, та зазивом до дальшої безпощадної борби проти Польщі, зазначило без обиняків, що ніколи і за ніяку ціну не погодиться на панованне Польщі над Східною Галичиною.

* Так у документі.

Подібно заявило українське населення також інших західно-українських земель під Польщею, Холмщина, Волинь, Підляше і Полісся /устами своєї Парляментарної Репрезентації в польським Соймі у Варшаві і в сей спосіб усе сім міліонове українське населення, що компактно заселює східні території Польщі, обявило дальшу непохитну боротьбу проти Польщі.

Коннаціональна Україна як також і Росія нотами з дня* запротестували проти прилучення Східної Галичини і інших Західно-українських земель до Польщі та заявили зі всею рішучістю за виконаним населенням Східної Галичини правом на самовизначення то є: за державною незалежністю сего краю.

На кінець зазначаємо, що границі між тими останніми державами а Польщею, які Конференція Амбасадорів з 14. марта ср. признала як східні границі Польщі визначені виключно на відвічальність тих держав!

Лише повне пошановання права самовизначення Українського народу і його волі до державної незалежності зможе забезпечити всесвітний мир.

Супроти сего всего є зовсім оправдане наше домагане, щоби Міжнародня Унія Товариств Ліги Націй і всі згуртовані в ній національні Товариства Ліги Націй підняли вказані заходи в цілі здійснення права населення Східної Галичини на повне самовизначення та рішили згадані вище резолюції нашого західно-українського Товариства Ліги Націй.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327. Машинопис. Копія.

* Так у документі.

№ 170

**ЛИСТ В. О. УПОВНОВАЖЕНОГО УРЯДУ
ДЛЯ СПРАВ ЗАКОРДОННИХ ГРИГОРІЯ МИКЕТЕЯ
ПРЕДСТАВНИКОВІ У ПРАЗІ
ЄВГЕНУ ЛЕВИЦЬКОМУ ВІДНОСНО ОРГАНІЗАЦІЇ
АКЦІЙ ПРОТЕСТУ ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ
КРАЇН АНТАНТИ ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

16 березня 1923 р.

В прилозі пересилаю Вам критику рішення Конференції Амбасадорів в справі східних границь Польщі*.

Колиби сим рішенням справді признано Східну Галичину Польщі дефінітивно в якій-небудь формі, то се є зломанне міжнародного зобовязання, яке взяла на себе в імени держав Антанти Найвища Рада своїм рішенням з 25 червня 1919 супроти населення Східної Галичини і тим самим зломанне міжнародного права.

Прошу в тім напрямі поінформувати пресу і політиків та повести відповідно акцію проти такого рішення.

Прийміть заяви моєї глибокої пошани.

Відень, 16. марта 1923.

Григорій Микетей

За Уповновласненого Уряду для Справ
Закордонних.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 85, арк. 6. Машинопис. Оригінал.

* У справі не виявлено.

№ 171

**ПРОТЕСТ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА
ЛІГИ НАЦІЙ ЩОДО РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ
КРАЇН АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.***17 березня 1923 р.*

Західно-Українське Товариство Ліги Націй, як член Міжнародної Унії Товариств Ліги Націй і легітимний речник населення Східної Галичини без ріжниць національності, вносить отсим проти рішення Конференції Амбасадорів з дня 14-го марта с. р., яким з нагоди усталення східних границь Польщі прилучено до неї територію Східної Галичини, рішучий і

Торжественний Протест

а разом

Домаганнс:

Парляменти головних держав Антанти звольть з огляду на ярке зломанне рішенням Ради Амбасадорів в 14. марта с. р. міжнародньо-правного зобовязання головних Держав Антанти супроти населення Східної Галичини, прийнятого ними в постановах Найвишої Ради з дня 25. червня 1919. а тим самим знехтовання міжнароднього права та потоптання права національного самовизначення, відмовити ратифікації рішенню Конференції Амбасадорів з 14-го марта с. р. і спричинити якнайскорше поновне вирішення справи Східної Галичини згідно з волею населення сього краю, себто по думці його права на самовизначенне.

Узасадненне:

Рішення Ради Амбасадорів а 14. марта 1923. нарушує не лише право самовизначення Східної Галичини, але також являється зломаннем зобовязання, яке взяла на себе супроти населення Східної Галичини Найвисша Рада своїм рішенням з 25. червня 1919 р., нотифікованим обом воюючим сторонам, себто Західно-Українській (східно-

галицькій) Республіці й Польщі. Се зобов'язанне міститься у третій і четвертій точці згаданого рішення, які звучать:

3. «Польське правительство буде уповноважене завести у Східній Галичині цивільну адміністрацію, коли заключить з головними державами Антанти договір, котрого постанови забезпечити мають по змозі автономію території, як також політичні, релігійні й особисті вольности населення».

4. «Сеї договір спиратись буде на праві самовизначення, котре в послідній інстанції має бути виконане мешканцями Східної Галичини відносно їх державної приналежности. Речинець, в котрім малоби бути виконане се право самовизначення, означать головні держави Антанти, зглядно ними до сього уповноважений орган.»

З наведених точок впливає ясно міжнародньо-правне зобов'язанне держав Антанти, дати населенню Східної Галичини змогу виконати право самовизначення.

По лінії сього зобов'язання ішли дальші постанови головних держав Антанти у справі Східної Галичини, а іменно:

1. Артикул 91. сен-жерменського мирового договору з 10. вересня 1919, який установив суверенами Східної Галичини головні держави Антанти;

2. Рішення Найвищої Ради з 8. грудня 1919, яке установило границю між Польщею а Східною Галичиною (лінія Керзона);

3. Договір між головними державами Антанти й Польщею у Спа з 10. липня 1920 р., де сказано, що Польща піддається рішенню Найвищої Ради у справі Галичини, та що перед виданнем сього рішення будуть вислухані представники Східної Галичини;

4. Вкінці договір в Севр з 10. серпня 1920 р., заключений між головними державами Антанти й сукцесійними державами Австро-Угорщини, де Східна Галичина трактується як окрема державна територія.

Пошана для міжнародніх зобовязань належить до головних принципів міжнароднього права, які творять основу міжнародніх відносин. Коли міжнародні зобовязання являються “карткою паперу”, яку кожної хвилі можна роздерти, тоді нарушується основи міжнароднього права.

Коли ж тепер Конференція Амбасадорів видала у справі Східної Галичини рішення, яке являється зломаннем міжнароднього правного зобовязання головних держав Антанти супроти населення Східної Галичини й нарушеннем міжнародніх договорів, то се рішення є нарушеннем основних принципів міжнароднього права.

Тому Західно-Українське Товариство Ліги Націй рішуче протестує проти нарушення міжнароднього права, проти потоптання прав самовизначення населення Східної Галичини і зламання прийятих супроти її населення міжнародньо-правних зобовязань Найвищої Ради з дня 25. червня 1919., та вважаючи рішення Конференції Ради Амбасадорів правно неважним, домагається його нератифіковання і спричинення поновного вирішення правно державного становища Східної Галичини згідно з волею населення, себто на основі його права самовизначення.

Притім маємо честь звернути ще увагу на однодушне й непохитне становище переважаючої більшости населення Східної Галичини, яке займає звич чотири літ з самопосвятою і безпримірним героїством в обороні власної державної незалежності і проти всіх анексіоністичних змагань Польщі.

Утворивши на основі проголошеного Головними Державами Антанти права самовизначення на території Галицької Землі в жовтні 1918. власну незалежну державу, населення Східної Галичини, діставшия відтак під мілітарну окупацію Польщі, безпереривно і в безсумнівний, ясний спосіб поборювало всі анексіоністичні акти оку-

паційної польської влади й виявляло свою непохитну волю відзискання своєї державної незалежності. Проти порушення польським окупантом суверенності й інтегральної цілоти території Східної Галичини, знесення Краєвого Виділу, Галицького Намісництва і введення воевідств, проти насильної безправної колонізації Східної Галичини Поляками з корінної Польщі і проти усіх анексіоністичних і екстермінаційних практик польської окупаційної влади, протестувало населення Східної Галичини всіма можливими способами навіть зі зброєю в руці. А до конскрипції на засаді визнання суверенності Польщі у Східній Галичині і й до участі у виборах до варшавського сойму, не далось воно змусити, мимом шаленого військового терору – арештів, катувань і розстрілів.

Супроти сеї так рішучої постави населення Східної Галичини проти прилучування сього краю до Польщі, прямо наругою і насильством над сею його волею і його правом на самовизначення в напрямі відзискання повної державної самостійності, являється згадане вище правно-неважне рішення Конференції Амбасадорів і тому в ім'я справедливости, людськості і в інтересі мира апелюємо до парламентів головних держав Антанти й домагаємося спричинення перерішення правно-державного становища Східної Галичини та заявляємо, що населення Східної Галичини боротися буде проти рішення Конференції Ради Амбасадорів з 14. марта с. р. аж до відзискання повної державної незалежності.

Відень, дня 17. марта 1923.

Президія Західно-Українського Товариства Ліги Націй:

Др. Роман Перфецький, Президент;

Ернест Брайтер, Віцепрезидент; **Др. Ізраель Валь-**

дман, Віцепрезидент; **Др. Ярослав Подляшецький**,

Віцепрезидент; **др. Олександр Марітчак**, Головний Се-

кретар; **О. Йосафат Жан**, Другий Секретар.

Примітка:

“Домаганне” і уступи протесту, означені товстим друком уміщено лише в тексті протесту, який вислано до парламентів Держав Антанти, натомість до Конференції Амбасадорів і до правительств Головних Держав Антанти внесено наведений вище протест без тих уступів. Притім зазначається, що сей протест є з черги другий, який внесло наше Західно-Українське Товариство Ліги Націй на письмі, а крім того вислало воно ще до Конференції Амбасадорів телеграфічний протест, котрий звучить: “Західно-Українське Товариство Ліги Нації протестує проти рішення з 14. марта на випадок, коли ним призначено Східну Галичину Польщі. Рівночасно висилається умотивований писемний протест.

Президія: Др. **Перфецький**, Др. **Марітчак**.

ЦДАВОУ, ф. 4440, оп. 1, спр. 5, арк. 7–10. Машинопис. Копія.

№ 172

**ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКИХ ПОСЛІВ ПОЛЬСЬКОГО
СЕЙМУ І СЕНАТУ ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ
ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.**

*17 березня 1923 р.**

Протест

**Української Сойм. Репрезентації Волині, Холмщини,
Полісся і Підляша в польськiм соймі та сенаті
у справі визнання державами Антанти т. зв.
східних границь Польщі.**

В наші часи панування великої ідеї самовизначення народів, коли цілий ряд поневолених народів створив свої національні держави, споконвічні українські землі:

* Дата події.

Волинь, Холмщина, Полісся та Підляшє відрізано сторонніми силами від матірнього етнічного пня великої землі української – без згоди на се корінного українського населення, що творить абсолютну більшість на сих землях.

Як єдиний і повний господар сих земель, населенне їх ніколи не зрікалося, не зрікається й ніколи не зречеться своїх елементарних прав на самовизначенне, а разом із тим і відвічного єдинства сих земель з усіма етнічними землями українськими, в тому числі й зі Східною Галичиною, Буковиною та Закарпатською Україною, а свого національного єдинства – з усім українським народом.

На протязі всього свого історичного життя український нарід з непереможною силою змагав до повного зєдинення всіх етнічних українських земель в єдину Українську Державу, а з особливою силою се змаганне виявилось в часи останні. Тож усяка спроба, всякий чин осторінних сил, що має своїм завданнем загальмувати те змаганне, розділити землі українські, є насиллем над українським народом, санкціонувати котре він ніколи не згодиться. Таким насиллем над народом українським є й признание державами антанти т. з. східних границь Польщі, бо зроблено воно без участі, без засягнення думки, без згоди українського народу. Признание є насильством над живим тілом українського народу, не веде також і до замирення Сходу Європи, особливо на землях українських, боротьба на яких набере хіба ще більш жажливих форм, ніж досі вона мала.

Варшава, 17 березня 1923.

Підписи 21 послів і 6 сенаторів.

Український прапор. – 1923. – 14 квіт.

№ 173

**НОТА ПРОТЕСТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РАДИ У ЛЬВОВІ РАДІ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
З ПРИВОДУ ЇЇ УХВАЛИ ЩОДО
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.***21 березня 1923 р.*

До

Ради Амбасадорів

В

Парижи . . .

I/. Українська Національна Рада ЗУНР на своїм засіданню у Львові дня 21. березня 1923 р. закладає найрішучійший протест проти рішення ради Амбасадорів з дня 14. березня 1923 р., яким рада Амбасадорів потоптавши природі права українського народу, передала Польщі віковичному ворогові суверенність над Східною Галичиною прадідною українською землею.

Цим одностороннім рішенням Рада Амбасадорів знехтувала волю українського народу, виявлену актом самоозначення з дня 19. жовтня 1918 р. і закріплену безнастанною боротьбою українського народу за свою державність.

Цим рішенням пішла Рада Амбасадорів в розріз з кличем самоозначення народів, під яким держави Антанти вели і виграли велику війну, а який той клич Мирової Конференція улегалізувала в 4-ій точці постанови з дня 25. червня 1919 р., стимулюючи плебісцит в хосен населення Східної Галичини.

Таким актом подиктованим вузкими інтересами поодиноких держав Антанти отворила Рада Амбасадорів огнище екстермінаційної боротьби і безнастанного ферменту, який унеможливить сконсолідовання мира в Європі.

II/. Українська Національна Рада ЗУНР п'ятнує перед цілим культурним світом це в ХХ-ім столітті у віці “права націй” на живучім народі поповнене політичне насилля.

III/. Українська Національна Рада в імені цілого українського народу заявляє, що український народ на ці безправства ніколи не погодиться і в обороні своєї державности на прадідній землі, за яку в рр. 1918–19 лягло понад 70.000 стрільців Української Галицької Армії, за яку під окупацією Польщі переносить досі український народ найстрашнішу мартирольогію по тюрмах і таборах, живучи під гнетом нечуваних політичних, культурних і економічних репресій – в обороні своєї державности не понехає безоглядної боротьби.

За цю боротьбу паде відповідальність на держави Антанти.

Львів, дня 21.березня 1923.

За Українську Національну Раду:

Вице-президент: Секретар:
Омелян Попович в. р. **Остап Павлів** в. р.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327.
 Машинопис. Копія.

№ 174

**ПРОТЕСТ ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ УНРАДИ
 ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
 ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.**

*21 березня 1923 р.**

Українська Національна Рада є самотнім тепер існуючим легальним парламентарним заступництвом подавляючої більшості населення Східної Галичини.

* Дата події.

Ми, як ті послы У. Н. Р., які з політичних мотивів мусіли опинитися поза межами свого краю, зібравшись дня 21. березня 1922 на нараду у Відні, як Закордонна Група Української Національної Ради, ухвалили одноголосно з причини прилучення Східної Галичини рішенням Ради Амбасадорів з дня 14. березня 1923 до польської держави отсей торжественний протест:

1. Рішення Ради Амбасадорів в брутальним потоптаннем права на національне самовизначенне – права, яке стало після страшної світової війни гаслом усього культурного світа для упорядкування міжнародніх відносин обновленої Європи та єдиним способом забезпечення трівкого світового мира.

2. Рішення Ради Амбасадорів нарушує власні попередні вирішення держав т. зв. Антанти у справі Східної Галичини, а з окрема рішення Найвисшої Ради з дня 25. червня 1919., після якої державну долю краю мало в останній інстанції визначити само його населенне – далі договорів у Спа з 11. липня 1920., якими приобіцяно перед остаточним вирішенням вислухати представників Східної Галичини, договору в Севр з 10. серпня 1920., яким означено границі Східної Галичини як окремої міжнародньої території, йдучи в тій мірі консеквентно за постановою арт. 87. версальського мирового договору й за рішенням з дня 3. грудня 1919., після якого польська держава мала обмежитися виключно на польські етнографічні області.

3. Вкінці рішення Ради Амбасадорів є ярким доказом звороту великих держав Антати в напрямі анексіонізму та імперіялізму, тобто тої міжнародньої політики, яка скорше чи пізнійше мусить донести до нової великої війни в Європі.

Ми, члени Української Національної Ради за границею, ідучи згідно з волею Української Національної Ради в самім краю та цілого українського народу, заявляємо

торжественно, що український народ, який по світовій війні утворив власними силами самостійну Українську державу, а на території Східної Галичини ввів через цілих 8 місяців, помимо найтяжчих для нього міжнародніх обставин, удержати власну галицьку державну самостійність та проливав за неї свою кров, ніколи не годився та не згодиться на прилученне своїх західних областей в якійбудь формі до Польщі та не перестане в боротьбі, поки весь український народ, на цілій своїй території не осягне державної незалежності.

Відень, дня 21 березня 1923.

За Закордонну Групу Української Національної Ради
Східної Галичини:

Лев Левицький, Антін Крушельницький,
Президент Закорд. тов. Президента й виконуючий
Групи УНР. обовязки секретара З.Г.У.Н.Р.

Український прапор. – 1923. – 24 берез.

№ 175
ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ
І ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВІДНІ
ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

*23 березня 1923 р.**

Українське громадянство
у Відні проти рішення Ради
Амбасадорів.

Дня 23. марта відбулися у Відні Збори відпоручників існуючих тут українських політичних і громадянських організацій, скликані Західно-Українським Товариством

* Дата події.

Ліги Націй і Комітетом Оборони західних українських земель, з тою ціллю, щоб заняти становище супроти рішення Ради Амбасадорів з дня 14. марта с. р. Зборами проводив п. др. Р. Перфецький, реферував справу п. А. Жук. По оживленій дискусії Збори ухвалили отсей:

ПРОТЕСТ!

Перебуваючі за кордоном представники українських політичних, громадянських і культурних організацій, протестують проти рішення Ради Амбасадорів з дня 14. марта с. р., яким признано суверенітет Польщі над Східною Галичиною і іншими західними українськими землями: Волиню, Холмщиною, Підляшем і Поліссям, зрабованими Польщею на Великій Україні.

Се рішення є глузом з проголошеного самими державами Антанти у світовій війні права націй на самовизначенне, а у відношенню до Східної Галичини є явним подоптаннем основ міжнародного права й очевидним зломаннем великими державами Антанти своїх власних зобовязань супроти населення сього краю, які містяться в постанові Найвисшої Ради з дня 25. червня 1919 р. і в договір між державами Антанти й Польщею у Спа, з дня 10. липня 1920 р.

Від часу, коли Східна Галичина й інші українські землі на заході з дозволу і при помочи держав Антанти опинились під польською окупацією, є сі землі видовищем нечуваної у світі випищуючої політики Польщі супроти українського народу, при повній байдужности до сього варварства дотеперішніх суверенів Східної Галичини, великих держав Антанти, отже й відповідальність за жертви тої польської політики паде на держави Антанти.

Віддаючи тепер Східну Галичину й інші західні українські землі остаточно Польщі, великі держави Антанти засуджують українське й інше непольське населенне сих країн на дальше винищуванне та мусять прийняти на

себе відповідальність за всі наслідки такого примінення права націй на самовизначенне!

Згідно з волею українського народу в Ріднім Краю, згідно зі становищем всіх українських політичних чинників, заявляємо перед цілим культурним світом, що всі рішення міжнародніх чинників що-до політичної долі українського народу, переведені без його участі і згоди, не є для українського народу обов'язуючі, та що український нарід так довго не зложить зброї в боротьбі, як довго не здійснить на своїй землі свого державного права.

Відень, дня 23. марта 1923 р.

Протест сей підписало по двох відпоручників
15 українських організацій і товариств у Відні.

Український прапор. – 1923. – 31 берез.

№ 176

**НОТА ПРОТЕСТУ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ТА УКРАЇНСЬКИХ
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ І ОРГАНІЗАЦІЙ РАДИ
ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ПРОТИ РІШЕННЯ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.
ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

23 березня 1923 р.

A LA CONFERENCE DES AMBASSADEURS

à

PARIS.

Les membres du Conseil National Ukrainien de la Galicie Orientale et les représentants des organisations ukrainiennes politiques, civiques et intellectuelles, séjournant à l'étranger,
protestent

contre la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 mars de cette année, par laquelle fut reconnue la souveraineté de la Pologne sur la Galicie Orientale et sur les autres territoires ouest-ukrainiens: Yolhynie, Kholm, Podlasché et Polissié, enlevés par la Pologne à la Grande Ukraine.

Cette décision n'est qu'une dérision dot droit de la libre disposition des peuples, proclamé pendant la guerre mondiale par les puissances alliées elles mêmes; tout particulièrement en ce qui concerne la Galicie Orientale, la dite décision porte atteinte aux principes fondamentaux du droit des gens et apparait comme une rupture évidente des engagements, pris par les principales puissances alliées envers la population de ce pays et exprimés dans la décision du Conseil Suprême du 25 juin 1919 et dans l'accord, conclu le 10 juillet 1920 à Spa entre les puissances alliées d'une part, et la Pologne d'autre part.

Depuis le moment où la Galicie Orientale et autres territoires ouest ukrainiens se trouvèrent sous l'occupation polonaise, de gré et à l'aide des principales puissances alliées, ces régions offrent le spectacle de la politique exterminatrice de la Pologne envers le peuple ukrainien avec des procédés inouis au monde; les principales puissances alliées, jusqu'ici souverains de la Galicie Orientale, gardèrent l'indifférence complète en présence de cette barbarie, c'est a elles par conséquent qu'incombe la responsabilité des victimés, occasionées par la politique polonaise.

Concédant à présent la Galicie Orientale et autres territoires ouest-ukrainiens définitivement à la Pologne, les principales puissances alliées condamnent la population ukrainienne, et en général toute la population non-polonaise de ces pays au dépérissement complet; elles doivent donc assumer la responsabilité de toutes les suites d'une telle application du droit de la libre disposition des peuples.

Conformément à la volonté du peuple ukrainien dans le pays et à l'attitude de tous les facteurs politiques ukrainiens, nous

déclarons devant le monde civilisé que le peuple ukrainien considéra toutes les décisions des organes internationaux, concernant son sort politique et prises sans sa participation et son consentement, comme nulles et non valables et ne mettra pas bas les armes avant d'obtenir la réalisation de ses droits politiques sur sa propre terre.

Vienne, le 23 mars 1923.

1) Pour le Commandement central des légionnaires ukrainiens:

Підпис

2) Pour la Délégation du Conseil National Ukrainien de la Bukovine:

Підпис

3) Pour l'Association ouest-ukrainienne pour la Sociétés des Nations:

Підпис

4) Pour le Comité de défense des terres ouest-ukrainiennes:

Підпис

5) Pour la Section d'émigré du Parti ukrainien notional- démoitratique:

Підпис

6) Pour la Section d'émigrés du Parti ukrainien chrétien-social:

Підпис

7) Pour la Section d'émigrés du Parti ukrainien radical:

Підпис

8) Pour la Section d'émigrés du Parti ukrainien radical-paysan:

Підпис

9) Pour l'Association des journalistes et littéraires ukrainiens:

Підпис

10) Pour l'Association ukrainienne de femmes:

Підпис

11) Pour l'Association d'étudiants ukrainienne:

Підпис

12) Pour l'Association d'ouvriers "Rodyna":

Підпис

13) Pour le Cercle ukrainien "Bessida":

Підпис

Vienne, le 23 mars 1923.

- 1) **Pour le Commandement central des légionnaires ukrainiens:**
I. KOSSAK m. p. W. OHONOWSKYJ m. p.
- 2) **Pour la Délégation du Conseil National Ukrainien de la Bukovine:**
Elie SEMAKA m. p. Evzebie RADYK m. p.
- 3) **Pour l'Association ouest-ukrainienne pour la Sociétés des Nations;**
Dr. Roman PERFETSKY m. p. Dr. Al. MARITCHAK m. p. Secrétaire.
- 4) **Pour le Comité de défense des terres ouest-ukrainiennes:**
André JOUK m. p. Dr. Wl. KUSCHNIR m. p.
- 5) **Pour la Section d'émigré du Parti ukrainien national-démocratique:**
Josef KARANOWYCZ m. p. Ladislas BIBEROVYTGH m. p. Secrétaire
- 6) **Pour la Section d'émigrés du Parti ukrainien chrétien-social:**
Dr. Alexander KULATSCHKOWSKYJ m. p. P. Josaphat JEAN m. p.
- 7) **Pour la Section d'émigrés du Parti ukrainien radical:**
George DEMTSCHYNA m. p. Mychajlo GAMOTHA m. p.
- 8) **Pour la Section d'émigrés du Parti ukrainien radical-paysan:**
Dr. Kyrylo TRYLOWSKYJ m. p. N. STRATIJCZUK m. p.
- 9) **Pour l'Association des journalistes et littéraires ukrainiens:**
O. OLES m. p. Iwan PROC m. p.
- 10) **Pour l'Association ukrainienne de femmes:**
Marie KRUSZELNYTZKA m. p. Anna ZUK m. p.
- 11) **Pour l'Association d'étudiants ukrainienne:**
Stephan MAKSYMIUK m. p. Theodor MARITSCHAK m. p.
- 12) **Pour l'Association d'ouvriers "Rodyna":**
Andreas FERENGZUK m. p. Mychajlo HRE CZANYK m. p.
- 13) **Pour le Cercle ukrainien "Bessida":**
Ajtal WITOSZYNSKY m. p. Wladimir MAOILINSKYJ m. p.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327.
Машинопис. Оригінал.

№ 177

**ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ
ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.
ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

*24 березня 1923 р.**

Насилі не піддамося!

Протест

**Української Національної Ради проти прилучення
Сх. Галичини до Польщі.**

Проти рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р., яким потверджено східні границі Польщі та прилучено до неї територію Східної Галичини, вважаю моїм обовязком внести іменем Української Національної Ради Східної Галичини

Протест:

Головні держави Антанти як побідники у світовій війні проголосили принцип уладження міжнародніх відносин в Європі: право національного самовизначення для всіх народів. На сім праві уконституовав український нарід Галицької Землі в місяці жовтні 1918 р. на території Східної Галичини — Західно-Українську Державу. Відтак наслідком збройного наступу Польщі допустили головні держави Антанти, щоб Польща впровадила у Східній Галичині тимчасову військову окупацію та рівночасно прирекли нам, постановою Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі з 25 червня 1919 р., що вирішення державного становища Східної Галичини наступить згідно з волею населення, то значить — на основі права

* Дата публікації.

національного самовизначення. А українське населення Східної Галичини як значно переважаюча більшість цього краю, протягом цілого часу польської окупації (1919–1923) ніколи не годилося на прилучення Східної Галичини до Польщі, але завсе й однодушно домагалось й домагається в імя національної справедливости і права національного самовизначення: визнання Східної Галичини незалежною державою вільних народів. Колиж тепер зовсім неожидано, конференція Амбасадорів, не питаючись про волю населення та не зважаючи на постанову Найвищої Ради з 25. червня 1919, отже з очевидним порушенням права національного самовизначення, рішила прилучити Східну Галичину до Польщі, то іменем Української Національної Ради Східної Галичини як легального представництва українського населення Східної Галичини підношу отсим проти того рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта рішучий протест, та заявляю, що українське населення ніколи не погодиться з пануванням Польщі, домагається незалежної Галицької Держави вільних народів, та буде за неї далі боротись. Париж, 15. марта 1923. — Д-р Евген Петрушевич в. р. Президент Української Національної Ради Східної Галичини.

Український прапор. — 1923. — 24 берез.

№ 178

**СТАТТЯ В ГАЗЕТІ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР”:
“ВІДПОВІДЬ КРАЮ НА РІШЕННЯ АНТАНТИ”***24 березня 1923 р.*

Західно-Українська Пресова Агенція повідомляє зі Львова:

В неділю дня 18. с. м. вібулася у Львові велика українська демонстрація. Пращано дуже сердечно в катедрі св. Юра папського візитатора, Ексцеленцію Івана Дженоккі. Присутніх було коло 20.000 осіб. По відвезенню папського візитатора до митрополичої палати, товпа зійшла на святоюрську площу й тут забрав перший слово посол Марко Луцкевич, кінчаючи свою промову словами: Нехай живе Українська Республіка! У слід за тим виступив бувш. віцепрезидент австрійського парламенту проф. Юліян Романчук, 82-літний сідоглавий патріярх українського народу Галичини й відчитав сильним голосом роту присяги, яку присутні повторювали поодинокими реченнями, піднісши праву руку до гори. Текст її звучав: “Ми, український нарід, клянемося, що ніколи не погодимося на панованне Польщі над нами й кожду нагоду використаємо, щоб ненависне нам ярмо неволі зі себе скинути, та злучитися з цілим великим українським народом в одній, незалежній, соборній державі.”

Відтак присутні відспівали національний гимн “Ще не вмерла Україна”, “Не пора” й “Ми гайдамаки”. Одушевленне було не до описання. Коли зібрані хотіли потім у поході йти через місто й почали співати “Ми гайдамаки”, нечаяно з вулиці Уейського почала гнати на них гальпом польська кінна поліція, за якою поспішила й піша. Помимо того брутального нападу не повстала ніяка паніка, а навпаки залунали оклики: Ганьба! Проч з Польщею! Царська Росія! і т. д. Публіка не

подавалася помимо того, що її тратовано кіньми. Демонстрація робила просто величаве вражінне. Серед присутніх розкидано відозву слідуячого змісту:

“Український Народе! Перед кількома днями Рада Амбасадорів рішила про нас без нас. Знехтовано, зневажено і здоптано наші найсвятійші права до свободи, які належаться кождому народови, що живе на землі. Тим способом хочуть запроторити наш нарід, який стільки боровся з ляцьким нахабством, в ненависне ярмо. Антанта думає, що з їх рішеннем буде числитися наш нарід. Український Народе! Тобою як товаром торгує антанта. Ти одначе не сказав ще свого рішаючого слова. Від сеї хвилі зачинається для Тебе знову боротьба на житте і смерть. Рішенне Французів, Англійців, Японців та інших торговців живим тілом народів не має для нас ніякого значіння. Долю нашу вирішимо ми самі. Перед насильством не склони́мо ми чола, бо не дозволяють нам на се тисячі поляглих за волю України, честь Великого Народу! Для Українців Галичини, Волині, Підляша, Полісся й Холмщини починається новий період боротьби, яку вони підняти повинні, мусять і підіймуть. Вісім міліонів Українців, що опинилася в ляцькій неволі, зуміє вибороти собі власними руками волю і подерти у шматки кождий договір, зроблений без нас. Ждіть приказів, які прийдуть у слухний час! Недалека ся хвиля, коли цілий український нарід по обох боках Збруча і Дніпра зірветься до боротьби й роздавить ненависного ворога. Будьмо на поготівлю! Женіть від себе паршиві вівці, а Ви, Всі Чесні й Непокірні, що рабами бути не хочете, числіть свої сили, щоби їх доставити тоді, коли прийде час і наказ. Поляки потягнуть вас силою до польського війська. Нехай кождий з Вас тямить, що першу присягу зложив він Українській Державі! Нехай кождий з Вас помятає, що до польського війська йде він по зброю! Та зброя у Ваших руках принесе Вам волю. Розкладати й нищити польську армію – се Ваше перше

завданне. Святим обов'язком кожного Українця є нищити польську державу!

Українська Революційна Рада.

В марті, 1923 р.

Підчас демонстрації польська поліція арештувала більшу скількість осіб. Одну арештовану паню розярені учасники відбили з рук поліції. При тій нагоді зранено 10 польських поліцаїв.

Український прапор. – 1923. – 24 берез.

№ 179

СТАТТЯ В ГАЗЕТИ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР”: “ПРОТЕСТ СОВІТСЬКОЇ РОСІЇ”

24 березня 1923 р.*

Совітський Уряд, радіотелеграмою з 22. лютого с. р., звернув увагу Союзних Урядів на конечність виміни поглядів між ними, а Росією та її Союзниками дотично условин призначення Мемелю Литві.

Лишаючи сю інтервенцію совітського Уряду без відповіді, Союзні Уряди виказали тим самим, що вони ще зовсім не залишили політики систематичної подекуди ворожнечі супроти Росії. Поясненне, подане щодо їх становища урядовими органами, в яких сказано, що Мемель належав до Німеччини, а версайльський мировий договір зарезервував виключно Союзним Державам вирішення його долі та що Росія не була цілком покликана до участі у вирішуванні сеї справи, дає основу сумніватися в дійсне бажанне Союзних Урядів усталення в Європі тревалого мира та сталого й солідного порядку. Є ясне,

* Дата публікації.

що територіяльні чи економічні розв'язки, які дотикають безпосередньо життєвих інтересів Росії та її союзників, а які полагоджується без їх участі, мусять без огляду на договірні основи тих розв'язок, невідклично стати жерелом чим раз поважніших комплікацій. Є також очевидне, що СРСР представляють своїм політичним і економічним значінням елемент, якого не можна виключити від розв'язки великих міжнародних проблемів, що дотичать усіх країв, незалежно від правної основи розв'язки кожного проблему. Коли приміром Росію та її союзників виключається від розв'язки територіяльних чи економічних питань, які відносяться до загальної рівноваги Балтійського моря, або які стоять у зв'язку з усталенням панування над такими ріками як Німен, що становлять шлях до експорту товарів для СРСР, колиби ще до того приступлено до вирішення долі Східної Галичини, яку замешкує той самий нарід, що усоюзнену з Росією Україну, без повідомлення СРСР, то наслідком сього буде витворення нових огнищ майбутніх заворушень. Годі припустити, щоб український нарід міг лишитись байдужний на долю відламку сього самого народу, який замешкує Східну Галичину.

Коли рижським договором Росія і Україна зреклися прав що-до територій, положених на захід нової польської границі, то з сього не виходить, що доля тих територій їм байдужна. Коли одночасно СРСР домагаються, щоби їх запрошено до участі в полагодженню всіх міжнародних питань, які дотикають їх життєвих інтересів, або відносяться до всіх країв, то вони кермуються в тім випадку в першій мірі змаганням до миру, яке проявлялося все в них та незмінним бажанням причинитися до усталення загального порядку, що давши усім народам можливість мирної праці.

Навпаки ті, які бажають розв'язки сучасних питань у ворожій Росії та її союзникам дусі, виказують таким чином, що бажанне мира, яке оживлює Російський Уряд, їм чуже.

Вимагати від СРСР щоб вони байдужно приглядалися творенню нових, вимічених проти них комбінацій, є невмісне.

Треба ще раз перестерегти Союзні Уряди, що СРСР Правительства роблять їх відповідальними за всі шкоди й некористи, які спали на СРСР Республіки наслідком їх рішень, прийятих без співучасті тих останніх та що при найближчій нагоді, яка вийде з упорядкування взаємних рахунків. СРСР Уряди зарекаються від них повернення шкід і втрат, які з сього виплинуть.

Російський Уряд має тимчасом надію, що Союзні правительства здадуть собі справу з користи, яка їм прийде з прийняття супроти Росії та її Союзників становища, подиктованого звичайним здоровим розумом і бажанням, яке зміряє до мирних розв'язок, і яке обнімає собою участь Росії та її Союзників у тих вирішеннях.— 13. марта 1923. № 120. — Чічерін, в. р.

Український прапор. — 1923. — 24 берез.

№ 180

СТАТТЯ В ГАЗЕТІ “УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР” ПРО ДЕБАТИ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ ЩОДО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

24 березня 1923 р.

Льондон, дня 7. марта 1923. — Посол Чарльс Бакстен запитує держ. підсекретаря для справ закордонних, чи з огляду на факт, що Східна Галичина є поставлена під суверенітет головних держав Антанти на основі арт. 91.

договору з Сен-Жермен, він хоче підняти негайно кроки в тій цілі, щоб Конференція Амбасадорів здефініювала повновласти, які прислугують польській військовій окупації сього краю, та наставила якусь владу для наглядання, як ті повновласти є виконувані.

Підсекретар Мек Нейль відповів: Питанне Східної Галичини розглядає тепер Конференція Амбасадорів.

*

Полковник Кортговп питає держ. підсекретаря для закордонних справ: 1. чи Національній Раді Східної Галичини буде дозволено висувати і свою справу перед Конференцією Амбасадорів, або перед другим трибуналом, що розважає питанне східних кордонів Польщі; 2. чи питанне будучого правнодержавного становища Східної Галичини буде віддане Союзови Народів?

Підсекретар Мек Нейль відповів: Питанне Східної Галичини розглядає тепер Конференція Амбасадорів в цілі означення остаточного правно-державного становища сеї території, і се є її річю рішати, кого вона має радитися, щоб дійти до свого вирішення. На основі арт. 91. договору з Сен-Жермен суверенітет над Східною Галичиною належить до головних союзних і асоційованих держав, і Союз Народів не має компетенції в сій справі.

*

Полковник Кортговп запитав також держ. підсекретаря, чи правительство Польщі признало або заповіло свій намір признати концесії на нафтових теренах Східної Галичини, й чи правительство його Величства визнає право Польщі робити сього рода концесії? Підсекретар Мек Нейль відповів: Правительство Його Величства не одержало ніяких інформації в тім напрямі, що Польща признала або заповіла свій намір надавати концесії на нафтових теренах Східної Галичини.

*

Л ь о н д о н, дня 8. марта 1923. — Льюрд Роберт Сесиль питає прем'єра, чи він може з'ясувати, яка є політика правительства Його Величества дотично Східної Галичини, й чи з огляду на се, що Найвисша Рада постійно недописує, вона згідно з арт. 11. ковенанту (статуту) не передалаби краще сю справу Раді Союзу Народів на його найблищім засіданню?

Український прапор. — 1923. — 24 берез.

№ 181
ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКОГО ПОСЛА
У ВАРШАВСЬКОМУ СЕЙМІ МАРКА ЛУЦКЕВИЧА
ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ АНТАНТИ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

24 березня 1923 р.

Український протест у варшавській Соїмі.

Дня 16. с. м. прийшло в польськїм соїмі у Варшаві підчас “врочистого” засідання з приводу рішення Конференції Амбасадорів у справі східних границь Польщі до бурхливих сцен, викликаних особливо мужним виступом українського посла п. Марка Луцкевича в обороні прав українського народу Сх. Галичини. У хвилі іменно, коли маршалок соїму Ратай почав “святочну” промову, в якій з емпазою грабіжних завойовників почав прославляти се нечуване потоптанне права на самовизначенне українського народу Конференцією Амбасадорів, український посол з Волині п. Марко Луцкевич заявив голосно, що рішення Ради Амбасадорів у справі Сх. Галичини запало проти волі українського народу і що український нарід ніколи не признає сього рішення для себе обовязуючим. Ся заява

посла Луцкевича викликала божевільну лють на лавах польських послів, а маршалок польського сойму виключив спершу п. Марка Луцкевича з 6-ьох засідань. Колиж п. І Луцкевич, а за ним майже усі члени соймового клубу з Волині даліше протестували з цілою енергією не тільки проти нечуваного рішення Конференції Амбасадорів, але і проти сатрапського поведення маршалка сойму щодо українського посла, то маршалок Ратай приказав соймови виключити п. Луцкевича від участі в соймових нарадах на протяг одного місяця, що й ухвалено. Проти сього були тільки Українці, Білорусини, Жиди і П. П. С. Тепер одначе виявилася велика трудність, а саме те, як позбутися п. Луцкевича зі салі. В тій цілі ляхцька соймова президія відкомендерувала аж 6-ьох поліцаїв, які на руках винесли п. Луцкевича зі салі, причім український посол співав: “Не пора, не пора Москалеви, Ляхови служить”. За п. Луцкевичем вийшли зі салі послы українські й білоруські.

Український прапор. – 1923. – 24 берез.

№ 182

ПРОТЕСТ УСДРП ПЕРЕД ВИКОНКОМОМ СОЦІАЛІСТИЧНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

*26 березня 1923 р.**

Шановні Товариші! 14-го 1923 року Радою послів великодержав у Парижі ухвалено затвердити сучасні східні границі Польщі, які вона одержала після польсько-російської війни по договору в Ризі – 1921 р. Центральний комітет УСДРП. констатує, що ся ухвала ради послів

* Дата події.

великодержав являється новим порушенням принципу вільного самовизначення народів і з окрема, новим насильством над працюючими масами українського народу. Історія боротьби українського народу в сучасній революції виявила непереможне стремління українського пролетаріату й селянства до вільного незалежного життя. 22. січня 1918 року революційний парламент України — Українська Центральна Рада в Києві оголосила ту частину української території, яка належала до Росії, самостійною, ні від кого незалежною демократичною республікою. Після розпаду Австро-Угорщини в кінці 1818 року до сеї незалежної Української Народньої Републики приєдналися українські області бувшої австрійської монархії Галичина й Буковина. Ся злука українських областей була проголошена 22. січня 1919 року в Києві на Всеукраїнському Конгресі Трудового Народу. Але молодій українській республіці довелося з самого початку вести тяжку боротьбу за своє існування. Так, після восьмимісячної впертої боротьби польське військо за допомогою тодішнього французького правительства, заволоділо в 1919 році українською Галичиною, Холмщиною, Підляшем та Західною Волиню. З півночі повела наступ проти Української Народньої Республіки російська совітська армія, якій удалось нарешті захопити більшу частину української території в кінці 1920 року. По договору в Ризі з 18. березня 1921 року, Польща й Росія поділила між собою українські та білоруські землі.

Національний терор і страшна голодна політика російських окупантів стали причиною смерти мільйонів українських робітників і селян. З другого боку правительство Польщі, яке має у свому складі українську територію з населенням до 7 мільйонів душ, провадить жорстоку політику колонізації і польонізації сих українських областей. І під

російською, і під польською окупацією порушуються най-елементарніші політичні, економічні й культурні інтереси українського народу. До чого доходить національний гніт з боку польської адміністрації у Східній Галичині, показує факт, що український університет у Львові може існувати тільки тайно, професорів і студентів арештовує польська поліція. Такі відносини панування чужої окупаційної сили на землях, заселених в подавляючій більшості українським і білоруським народом, являється величезною небезпекою, насамперед для розвитку демократії на Сході Європи. Національно-політичне поневолення народів тісно зв'язане з пануванням реакції та мілітаризму.

Центральний комітет УСДРП., протестуючи проти насильницького розривання української території і поневолення українського народу, заявляє, що останнє рішення послів великодержав, яке санкціонує панування Польщі над непольськими землями, являється загрозою миру на Сході Європи. Се рішення мусить викликати ще більше заострення національних відносин на окупованих українських землях і стати причиною нових сутичок і нових війн на Сході Європи.

За Центральний Комітет УСДІП. І. Мазепа,
П. Феденко. 26. березня 1923 року.

Український прапор. – 1923. – 26 трав.

№ 183
**РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ “УКРАЇНСЬКОГО
ПРАПОРА”: “ПЕРЕД ВИРІШЕННЄМ
СХІДНОГАЛИЦЬКОЇ ПРОБЛЕМИ”**

Березень 1923 р.

Коли світова війна покінчилася розгромленням Німеччини, що важилася конкурувати з Англією, а революція на сході розложила її другого конкурента в Азії, себто Росію, Англія поставила своєю метою захопити у свої руки гегемонію над європейським континентом, а в порозумінню з Америкою англо-саський світ ішов на гегемонію світа.

Тимчасом на дорозі англійським плянам станула Франція, якій вдалось мировими договорами постворувати у середній Європі держави, що звязали себе з Францією та переняли поширення французьких впливів в Європі. Мілітарна гегемонія Франції в Європі стала фактом. Але з сею гегемонією не погодиться ніколи Англія, так як передше не погодилась вона з такими змаганнями Німеччини або Росії. Одначе ахилевою пятою французької гегемонії є її фінансове становище: оплаканий стан її бюджету, кольосальні закордонні довги, невідбудовані області, знищені війною, обнижений торговельний оборот та фатальний упадок її франка на світовій біржі.

Се постановила використати Англія. Попередне правительство Льюйда Джорджа пригадувало Франції її фінансові зобовязання (нота Бальфура), чим давало до пізнання, що Англія з того боку може кожної хвилі дуже поважно підкопати престиж Франції на європейським континенті. По таким напімненню Франція, здавалось, на позір скромнішала, але рівночасно потайки, де могла, перехрещувала дороги Англії (Ангора). Відтак уступив Льюйд Джордж, – прийшов Бонар Льов. Франція ба-

гато на нього поклала, задумуючи використати стару симпатію до неї консервативних англійських кругів. Але хоч особи при кермі британської імперії змінились, то питома англійська політика лишилася без зміни. Щоби Францію ослабити на міжнародній арені, а тим самим запрягти її так, щоб вона стала ізольована, що є кінцевою передумовою до повалення її гегемонії, Бонар Льов в як найспокійніший спосіб допровадив її до сепаратної акції у законах Поруря. Рівночасно неофіційні англійські круги дали пізнати Німцям, що сим разом вони можуть провадити відповідну протиакцію.

Наслідком сього французький кабінет, парламент, преса і вся публична опінія запрятались у рурській експедиції. Англія поволи розпочинає на свій спосіб і по дорозі своїх інтересів розв'язувати невирішені досі справи (Мемель, Туреччина). Колиж Франція закопалась у Поруре, а Німці хопились пасивного опору, виринула перед Францією гроза німецько-російської кооперації проти неї, якої основу положено в рапальському договорі.

А тимчасом Польща, союзниця Франції, задачею якої було підпомагати її в рурській акції поставленнем військових загонів на східній границі Німеччини, — зокрема грозити маршем на дальші вуглеві закони на Горішній Сілезії, — сама опинилась під грозою вмаршу совітських військ у її границі. Та східні границі Польщі є якраз отверті, бо рижський договір, невизнаний ні одною з тих держав, що покликали Польщу до життя, а тим самим границі зафіксовані тим договором, не можуть бути респектовані.

А до того Польща у відданій їй в тимчасову окупацію Східній Галичині, ігноруючи міжнародні правосильні трактати, почала безправно переводити анексію. І тому Польща, що дотепер не журилась визнанням своїх границь на сході ні справою Сх. Галичини, а навпаки перепинювала вирішення сих

справ, опинившись перед грозою інвазії сусідів, підняла тепер заходи на міжнародній арені до негайного вирішення обох згаданих справ.

З окрема, коли ходять о Сх. Галичину, справа мається так: Всі аргументи Польщі, якими вона до тепер послуговувалася на міжнародній арені за прилученням сеї території до Польщі, не знаходили у покликаних чинників послуху. І тому треба було їй запрезентувати бажанне українського народу, мовляв, воно хоче прилучення східно-галицької території до Польщі. Під тим знаком переводились вибори і бранка у Сх. Галичині; в тій цілі пускали Поляки в європейській пресі видумані неправдиві вісти про мнимі угодові переговори наших організацій у краю, а навіть нашого Уряду, хоч вони самі робили протягом останніх двох літ заходи, щоб до таких переговорів довести.

Однак супроти постави нашої суспільности у краю з одної, а непохитного становища нашого Уряду і його акції на міжнародній арені з другої сторони, як також з огляду на грозу воєнної заверюхи на східних кордонах Польщі, — польський уряд, опинившись у безвихіднім положенню, мусів тепер сам погодитись з тим фактом, що справа її східних границь і справа Сх. Галичини не є вирішені й мусять бути вирішені компетентними до сього чинниками.

Якраз стоїмо на передодні вирішування нашої східно-галицької проблеми, що стверджують теперішні переговори причасних держав Антанти над нашою справою, а що навіть признає і польський уряд у Варшаві, як се стверджує комунікат з його останнього засідання, як також факт негайної висилки польських делегатів у справі Сх. Галичини до Парижа.

В отсім моменті мусимо ще раз прилюдно ствердити з огляду на затії і фалшиві інформації зі сторони Польщі, як також з огляду на те, що також інформації поширюють

деякі з кругів нашої еміграції тут і за океаном, свідомо чи несвідомо, що ні наші організації у краю ні наш Уряд закордоном не вдавався і не вдається в ніякі угодові переговори з Польщею, та що якраз непохитній поставі одноцільного фронту у краю, як також послідовній і витревалій і доцільній дипломатичній акції нашого Уряду за кордоном, удалося вдержати нашу справу на міжнародній арені як справу актуальну та довести її до отсього моменту її вирішування з огляду на вдержанне мира на сході Європи.

Український прапор. – 1923. – № 8.

№ 184

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ “КЛАПТИК ПАПЕРУ” В “УКРАЇНСЬКОМУ СКИТАЛЬЦІ” З ПРИВОДУ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

Березень 1923 р.

Клаптик паперу.

Французька телеграфічна агенція Гава принесла дня 15. с. м. вістку, що антантська рада амбасадорів признала східною границею Польщі той кордон, який в 1921 р. був потягнений в рижськiм мировiм договорi мiж большевиками й Польщею. З сього виходить, що антанта признала Східну Галичину Польщі. Дальші телеграфічні вістки говорять, що б. американський міністер з часів правительства Вільсона, Колбі, який був правним дорадником Української Національної Ради Східної Галичини, заложив проти сього рішення протест, передовсім тому, що антантська рада амбасадорів перед вирішуванням східно-галицької справи не вислухала представництва українського народу Східної Галичини,

а навіть не вислухала Колбі, хоч англійський міністер закордонних справ Керзон йому се прирік. Також уряд радянської України вислав телеграфічний протест проти одностороннього вирішення східно-галицької справи без вислухання волі населення і заявив у сім протесті, що радянська Україна вважає влученне Східної Галичини до Польщі для себе необов'язуючим.

Такі вістки наспіли з Парижа з чужих жерел. Від Делегації Галицького Уряду з Парижа нема ще вісток і ще не знати, в яке відношення поставила антанта “прилучену” до Польщі Східну Галичину, чи антанта погодилася на “прилучення” на основі т. зв. польської воевідської автономії, ухваленої варшавським соймом (таке пише бодай польська преса), чи випрацьовує якусь свою “автономію”, яка має “осолодили” нашу долю як “горожан” Польщі. Та се вже менше важне, чи хорій людині встрікують морфін, чи стрихнін — важний факт, що людина недужа — що Східну Галичину міжнароднім актом признано Польщі, а се не підлягає найменшому сумнівови.

Сим рішенням держави антанти зломали свої власні міжнародні постанови й начхали на ті засади, які бундючно голосили як нове евангеліє у міждержавних і міжнародних відносинах: на право національного самовизначення. Рішенням антантської найвищої ради з 25. червня 1919 року, яким віддано Східну Галичину у військову тимчасову окупацію Польщі, сказано найвиразніше, що остаточне вирішення східно-галицької справи має наступити в останній інстанції “згідно з волею населення”. Тимчасом антантська рада амбасадорів не тільки не питала про волю населення, але навіть не вислухала нашої Делегації перед своїм рішенням і сим ще раз доказала, що у відношенню до гнобленого тріумфу і тепер брутальна сила. Антанта сказала вже своє слово: *sic volo, sic iubeo!* (так мені хочеться, так постановляю).

Чотири довгих, страшних років проволікала вирішення справи і спокійно приглядалася оргіям Польщі над українським народом Галичини. “Союз народів” “заявляв”, що “Східна Галичина не належить до Польщі” і домагався “справедливого” вирішення нашої справи. Прийшло вирішення, але таке, що бє правду по лиці.

Воно може добре, що вже раз упала маска з облудниці, яка називається антантою, що вже покінчилася трагікомедія, бо вже не буде хіба нікого між Українцями Галицької Землі, що віривби в чужу допомогу.

Замикається черговий етап у боротьбі за волю українського народу. Чи рішення антанти має і може припинити нашу боротьбу за волю? Ні! Стократ ні! Боротьба мусить іти далі, зі здвоєною силою за кожду пядь Української Землі, але вже головним чином в самім краю. Положення тепер ясне, незатемнене ніякою дипломатичною інтригою.

Український Галицький Стрілець ніколи не надіявся багато на “справедливість” антанти і для нього її рішення байдуже. Черпаючи свою силу у вірі у власний нарід і основуючи майбутнє нації на одинокі реальнім законі: невпивній боротьбі проти всіх ворогів українського народу аж до визволення, Український Галицький Стрілець уважає рішення антанти клаптиком паперу, який його до ні чого не зобов'язує і який буде подертий скорше чи пізнійше спільними зусиллями цілої української нації і кровю її Армії

“Ще не вмерла і не вмере!”

І привалили Його каменем у гробі. Та Він воскрес у третій день у славі своїй.

Два дні – два етапи пройдени нашим народом. Перший у важкій, страшній кривавій боротьбі. На шляху сього етапу зложила Українська Галицька Армія 60.000 трупів і море крові. Другий етап: тюрми, шибениці і скиталь-

щина; його шлях кінчиться поставленням антантою великого каменя у дверях тюрми, в яку перемінилася Галицька Земля, і поставленням сторожа — Польщі біля сього каменя, щоб не воскресла Воля і Правда.

Та прийде третій день — третій етап і впаде камінь із гробу-тюрми й розбіжиться ворожа сторожа.

І встане Українська Держава волею українського народу проти й наперекір усім адським силам. Того український нарід хоче й так мусить бути. Тільки даліше: вірити, працювати і працювати!

Український Галицький Стрільче! Чого люта доля Тобі не принеслаб, кудю вона Тебе не кинулаб, які стражданя вона на Тебе не наложилаб, памятай на те, що Ти член гордої, славної Армії, якої гаслом було, є і буде: Самостійна Українська Держава! І до останнього віддиху свого працюй над здійсненнем сього ідеалу.

Український скиталець. — 1923. — № 6. — С. 1–2.

№ 185

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРОТЕСТУ З'ЇЗДУ МУЖІВ ДОВІР'Я І ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ ЩОДО РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

12 квітня 1923 р.

Резолюції зїду мужів довіря і виконавчого комітету обеднання Українських організацій в Америці від 12 квітня 1923 р.

Зїзд мужів довіря, скликаний Головним Урядом Обеднання Українських Організацій в Америці, який відбувся в Філядельфії, Па., 12 квітня 1923, року, обговоривши

основно міжнародне положення Українського народу, передовсім з огляду на затвердження Радою Аліанських Амбасадорів польської східної границі, умовленою межі Польщею та Москвою на Ризькій конференції, ухвалив слідує:

1. Вважаємо рішення Аліанських Амбасадорів з дня 14 марта 1923 року, потвердженням стану, опертого на чистім насильстві мілітарної сили польского наїздника, проти котрої виступав одноцільно увесь Український народ, становлящий подавляючу більшість на окупованих землях;

2. Вважаємо се рішення насильним подоптаннем прав Українського народу Лемківщини, Східної Галичини, Холмщини, Поліся й Волині до національного самовизначення;

3. Підчеркуємо теж, що це рішення стоїть в суперечности зі програмовими заявами державних провідників аліанських держав в час війни, та з попередними частинними рішеннями представників сих держав, а спеціально з рішенням Найвисшої Ради з дня 25 червня 1919 року та 10 липня 1920 року.

4. Признаємо таке рішення ради аліанських амбасадорів в Парижі дня 14 марта 1923, та польську-большевицьку угоду з Риги дня 18 марта 1921 року, необовязуючим для Українського народу та признаємо волю Українських народних мас за одиноким обовязуюче право й закон.

5. Уважаємо, що одиноким законним речником волі населення Східної Галичини, Лемківщини і Буковини являється вибране тим населенням того краю Правительство Української Національної Ради Східної Галичини з Д-ром Евгеном Петрушевичом яко Президентом.

6. Заявляємо, що Українська еміграція попере одноцілним фронтом всі можливі способи боротьби, за які возьметься Український народ в старому краю для боротьби проти наїздника.

7. Без огляду на те, на як довго боротьба затягнулася, з натиском підчеркуємо, що рішення на найдовшу боротьбу та не покинемо цієї підпомоги доти, доки не сповниться воля Українського народу на всій Українській території не буде основана Українська демократична республіка.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ РЕЗОЛЮЦІЇ

Щоби скріпити боротьбу Українського народу в старого краю по лінії, означеній в наших політичних резолюціях, зїзд.

1. Щераз з натиском потверджуємо потребу обєднання всеї акції для сих цілий під проводом “Обєднання Українських Організацій в Америці”, зорганізованої на Всеукраїнським Конгресі у Філядельфії, Па., дня 26–27 жовтня 1922 року.

2. Заявляючи своє довіре до дотеперішної діяльності уряду “обєднання”, завзиваємо його вести далі й поширити свою діяльність, з міряючи до повного зорганізовання всіх живучих в Америці Українців та Українок до хочби найневпинної боротьби та неуставаючої помочи для боротьби Українського народу в старому краю за свободу.

3. Підчеркуючи потребу скріплення внутрішньої організованости Українських емігрантів в Америці, закликаємо так само уряд Обєднання як і всі Українські кольонії довести до усунення на бік всіх особистих та дрібно-партійних усобиць, та доложити всіх сил, щоби ця організація всправді обєднала всіх Українців в Америці без огляду на вік, пол, релігійні чи партійні ріжницї.

4. Зобов'язуємося піддержувати уряд Обєднання в його роботі всіма силами та старатися приєднати для нього всіх Українців.

5. Завзиваємо Уряд Обєднання до переведення народної переписи для ствердження числа Українців і Українок готових для постійних жертв на боротьбу за свободу Українського Народу.

6. Зїзд мужів довіря вискажує своє побажанне на зреформованне Січи відповідно до вимог хвилі, та творенне при Січових сотнях гуртків пластових. /скавтів/.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 328. Машинопис. Копія.

№ 186

ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ ПРОТИ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.

14 квітня 1923 р.

Дня 14-го березня 1923 р. Рада Амбасадорів, не вислухавши представників Українського Народу й потоптавши принципи розмеження польських і українських земель, ухвалені Найвисшою Радою 8-го грудня 1919 р., а також зігнувавши ясно виявлену волю Українського Народу, постановила, беручи на себе велику відповідальність, прилучити українські землі: Галичину, Волинщину, Холмщину й Підляше, проти волі Українського Народу, до Польщі. Навіть світова війна в 1914 р. оголошувалась в імя принципів пановання права, во імя визволення поневолених народів і улаштування їх інтересів не грубою силою, а по правовому принципу. Але тепер ті, хто оголошував ті принципи і хто кермує політичним життям Європи, повернули у своїх поняттях про гуманність, культуру, цивілізацію і право, як морально-примусову норму розмеження інтересів народів, до середніх віків, коли людей і народи вважали безсловесним бидлом, трактуючи їх тільки об'єктом тих, хто мав перевагу грубої фізичної сили. На ґрунті такого поступовання не може бути розв'язана та страшна криза політична, що охопила Європу і все поглиблюючися, веде народи її до страшної катастрофи. Замість необхідного примирення і співробітництва народів Євро-

пи та відбудовання економічного й політичного життя, політика сучасних гегемонів Європи вносить все більше і більше загострень у взаємовідносини народів і накопичує все більш вибухового матеріялу, неминуха експльозія якого приведе увесь світ до катастрофи й загину культурного й економічного життя та його цивілізації. Переводячи в житте принцип брутальної сили, Рада Амбасадорів не тільки залишила Український Нарід без жадної допомоги гнити в тих норах, що він утворив собі по війні і на руїнах осель, але віддала його в політичну й економічну кабалу його ворога Польщі. Коли Рада Амбасадорів вирішила питаннє по принципу переваги грубої сили, то ясно, що порабощені мусять подбати у свою чергу про грубу силу, котра дасть їм можливість визволення. Таким чином рішенне Ради Амбасадорів замість мира принесє нову війну, бо Український Нарід свого суверенітета ніколи не передавав Раді Амбасадорів, чи кому іншому, а тому він примушений дбати про можливість виявити свою суверенну волю в той спосіб, який знайде для себе більше слухним. Ми, Українське Товариство Ліги Націй, во імя права, без котрого не може жити ні одна цивілізована суспільність, во імя людської достоїності, свободи, миру і права всіх народів на власне житте і розвиток, протестуємо проти постанови Ради Амбасадорів про прилученне українських земель з 7-ми міліоновим українським населеннєм до віковічного його гнобителя і ворога — до Польщі.

За Українське Товариство Ліги Націй:

Президія Головної Управи: В. Кедровський,
Голова. М. Залізник, Містоголова, І. Базяк,
Член Президії, О. Лагутенко, О. Семенів,
Секретарі.

№ 187

**МЕМОРІАЛ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ РАДІ ЛІГИ НАЦІЙ
З ПРИВОДУ РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН
АНТАНТИ ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.***8 травня 1923 р.*

До

Ради Ліги Націй

В

Ж Е Н Е В І**М е м о р і я л****Українських політичних Партій Східної Галичини
Галицько-руської організації в справі Східної Галичини.**

I. Рішенням з 14. марта 1923 р. вирішила Рада Амбасадорів судьбу Східної Галичини в сей спосіб, що признала над нею суверенність польській державі — без ніяких при тім застережень, а що більше без урегулювання і вирішення таких найважніших питань, які в кождім договорі, що відносяться до відступлення прав до певної території доконечно мусять буди полагождені і вирішені.

II. Ми не будемо повторяти аргументів, які вже були наведені в письмах нашого Уряду, звернених до Ліги Націй в 1920 р. і 1921 році, а до яких відноситься ухвала Ради Ліги з 23. лютого 1921 року, і ухвала Загального Збору Ліги з 27. вересня 1921 р. Не хочемо повторювати іменно, що повисше рішення стає в ріській суперечности з принципом, який можна уважати уже дефінітивно прийнятим до міжнародного права а саме з принципом самоозначення народів. Ми хочемо представити тільки в чисто правний спосіб, що повисше рішення Ради Амбасадорів є не тільки суперечне з загальними поставами міжнародного права, суперечне з попередними

рішеннями Найвисшої Ради, себто тіла, якого еманациєю лише являється Рада Амбасадорів, але також суперечне само в собі а передовсім так недокладне, та не узглядняюче ніяких найважніших питань, що з юридичного вже боку повинно би бути узнане просто за неважне.

III. Для виказання цього представимо короткий фактичний і правний стан справи:

1/ Договором Версальским з 28. червня 1919 р. заключеним між Головними Державами союзними і стоваришиними а Польщею признано їй дефінітивно територію з давного царства російського і царства німецького і признано що до них її суверенність. Рівночасно однак наложено на Польщу в арт. 2–12 цього договору зобов'язання, що до признання прав цивільних і політичних меншостям народним, що до урегулювання права горожанства, права опції та гваранції і контролі зі сторони Ліги Націй.

2/ Східна Галичина належала до давньої Австро-Угорської монархії, з якою Гол. і союз. та стов. держави заключили договір 10. вересня 1919 р. в Сан Жермен. В договорі цім признано Італії, Югославії і Чехословаччині означені докладно території бувшої Австро-Угорської монархії, означено також нові границі нової австрійської держави а що до прочої території давньої Австро-Угорської монархії, між тим і що до Галичини постановлено в арт. 91., що Австрія зрікається усіх прав і титулів до них на річ союзних і стов. Гол. Держав.

В арт. 62–69 цього договору пороблено подібні застереження, як згадані вище в договорі з Польщею для оборони прав меншости і т. д., а крім цього постановлено еще в арт. 92, що не можна непокоїти ані молеступати нікого із мешканців території давньої австро-угорської монархії, чи то з причини його політичного становища в часі від 28. липня 1914 р. аж до оконечного узнання суверенности на тих територіях, чи то з причини урегулювання його горожанства на підставі цього трактату.

3/ В межичасі еще а саме постановою з 25. червня 1919 р. уповажила Найвища Рада Мирової Конференції /Le Conseil Suprême de la Conference de la Paix/ польське правительство до військової окупації Східної Галичини з тим, що до заведення цивільної адміністрації буде воно управнене тільки під умовою, що заключить з Головними союзними і стоваришеними державами умову запоручаючу автономію цієї території, як також повну політичну, релігійну і особисту свободу населення. Дальше застережено, що ця умова буде опиратися на праві самоозначення населення Східної Галичини, що до його державної приналежности.

IV. З повищого стану фактичного виходить:

1/ що Польща одержала від Головних держав союзних і стоваришених території своєї теперішньої держави з бувшого російського і німецького цісарства, однак приймаючи що до них повисше згадані важні зобовязання.

2/ що території бувшої австро-угорської монархії признано сукцесийним державам також під такими умовами, а навіть еще і з дальше ідучими застереженнями /гл. арт. 92. трактату в Сен Жермен/.

3/ що Східну Галичину, яка належала до австро-угорської монархії — вилучено навіть і з під таких застережень — очевидно уважаючи їх еще недостаточними в тім випадку а навпаки застерігаючи, що до неї виразно право самоозначення себто плебісцит.

V. Тим часом згаданим рішенням Ради Амбасадорів признано Польщі Східну Галичину без ніяких застережень, значить навіть без тих, які пороблено в Версальськім трактаті, що до території замешкалих виключно або в значній більшости польським елементом.

В першій мірі це рішення являється просто суперечним з ухвалою Найвисшої Ради з 25. червня 1919 р.

Одначе, колиб навіть прийняти, що Рада Амбасадорів була в праві його винести, то принайменше мусілиби бути унормовані і вирішені дальші дуже важні питання,

які позістають з ним в конечнім звязку і необхідно домагаються вирішення і урегулювання, тим більше, що в кождім аналогічнім випадку були вони все рівночасно нормовані, як вказують на це між іншими згадані трактати у Версали і Сан Жермен а саме:

1/ Справа горожанства, та евентуального права опції.

Рішення Ради Амбасадорів надає населенню Східної Галичини зовсім неожидане в протягу одного дня — автоматично цілком нове горожанство з усіми наслідками тогож, включно з обовязком сейчасової військової служби. Вистарчить пригадати дійсні відносини між обома народами, що оставали недавно еще, на стопі воєнній зі собою, щоби уявити собі, яке замішанне і які наслідки може це за собою потягнути.

2/ Справа амнеції, до якої замітити належить, що парусот тисяч горожан Східної Галичини находиться до тепер ще поза границями краю, та вижидали вирішення судьби тогож а тисяч знова караються до тепер по польських тюрмах під замітом виборчих виступів проти польської суверенности тут тогді, як тая суверенність еще зовсім не була вирішена і не існувала. Справдішною іронією можна уважати проєкт амнеції, який предложило 26. марта ц. р. польське правительство соймови. Арт. 1. сього проєкту проголошує амнецію за політичні провини поповнені за 15. марта ц. р. одначе арт. 2. виключає від амнеції усі вчинки, при яких наступило ушкодження тіла чи здоровля людини, ушкодження чужої власності, або які мають на меті повалити державний устрій або викликати переворот і увійти в порозумінне з особами, що працюють в інтересі чужої держави. Це хіба ясне, що така амнеція не відноситься властиво до ніякого політичного проступника, при чім зауважити треба, що українське населення Сх. Галичини находилось на протязі майже одного року в стані війни з Польщею.

3/ Клявзулі економічні і фінансові а іменно претенсії Сх. Галичини і її мешканців до давньої австро-угорської монархії.

4/ Унормовання відносин і стану “екс лекс” в яким знаходилась Східна Галичина від 1919 р. до 1923 р. а зосібна:

а/ закони і зарядження видавані польським правительством в тім часі суть неважними, оскільки виходять поза рами військової окупації. Впрочім були вони видавані без згоди і співучасті населення.

б/ Неважними являються вибори до польського сойму, в яких українське населення зовсім не взяло участі.

в/ Східна Галичина не повинна партиципувати в до-вгах польської держави зятягнених нею по день 15. марта 1923 р.

г/ Неважними являються всі зарядження польської держави – відносячісся до маєтку і фондів Галичини яко краю /отже не держави/, якими польське правительство до-тепер довільно диспонувало.

г/ Належить вирішити відношення до заряджень і зобовязань українського Уряду, який заряджував краєм від 1. листопада 1918 р. до липня 1919 р. і був визнаний яко “де факто” Уряд через Головні і союзні держави, які вели з ним офіційальні переговори.

5/ Усі застереження, що до національних меншостей і контролі зі сторони Ліги Націй.

6/ Справа осібного статута а принайменше спеціальної автономії під контролею Ліги Націй.

На підставі вище представленого підписані складають слідууючу заяву:

1/ Закладають рішучий протест проти висше згаданого рішення Амбасадорів, яке запало без респектовання волі українського народа;

2/ З огляду, що справа Східної Галичини є великої ваги для міжнародних відносин на Сході Європи і що невідпо-

відне її полагодження буде перепорою в уладженню відносин між народами, просять Високу Раду як і Високі Загальні Збори так о ініціативу як і ужиття свого авторитету до її полагодження в такий спосіб, який відповідає достоїнству українського народу і засадам так загальнолюдської як і міжнародної слушності і справедливості.

Львів, в маю 1923.

За Укр. Народно Трудову Партію:

Д-р Іван Куровець в. р. Мих. Струтинський в. р.

За Українську Радикальну Партію:

Д-р Іван Макух в. р. Д-р Ілля Салагуб в. р.

За Укр. христ.-суспільну Партію:

Ол. Барвінський в. р. Д-р Ст. Кархут в. р.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 327. Машинопис. Копія; Український прапор. – 1923. – 12 трав.

№ 188

**УРЯДОВЕ ПОЯСНЕННЯ ДО РІШЕННЯ РАДИ
ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ У ПАРИЖІ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.
У СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ**

12 травня 1923 р.

Конференція Амбасадорів головних держав антан-ти ствердила своїм рішенням з 14. марта с. р. східні границі Польщі, так як їх означено Рижським договором, та відносно Східної Галичини перенесла на Польщу суверенні права на підставі артикулу 91. Сан-Жерменського мирового договору.

Отсе рішення видала Конференція Амбасадорів на таких загальних умовах:

I. На узнанню Польщі, що Східна Галичина з огляду на її етнографічні відносини вимагає автономічного устрою, то значить територіяльної автономії,

та отсе узнання прийняли головні держави антанти як зобов'язанне Польщі.

Але головні держави Антанти рівночасю не устійнили території Східної Галичини ані не вирішили державно-правних основ приреченої автономії ані не означили часу /речинця/, в котрім ся автономія має увійти в житте.

Наслідом такого загадочного рішення Конференції Амбасадорів триває досі у Східній Галичині стан військової окупації, та населенне сего краю не знає про ніякі гарантії, що малиб забезпечувати державно-правні відносини горожан, приналежних до території Східної Галичини.

II. Відтак Конференція Амбасадорів взяла під увагу, що трактат заключений з Польщею дня 28. червня 1919 /Версальський/ передбачив для всіх територій, поставлених під польську суверенність, спеціальні гарантії для меншостей расових, язикових або релігійних.

Та отся увага головних держав антанти не має примінення до території Східної Галичини, бо там має бути автономічний режім, а українське населенне творить там значно переважаючу більшість.

III. А далі розважуючи східні границі Польщі, означені договором в Ризі /18. марта 1921/, заявила Конференція Амбасадорів, що полишає сі границі на відповідальність договірних держав: Росії і Польщі, то значить, що головні держави антанти не приймають на себе відповідальности за стійкість сих границь.

З сего знов слідує, що Головні держави Антанти тільки стверджують фактичні границі між Росією і Польщею, а не узнають сих границь правосильними.

IV. Але про те, Польща має ратифікувати мировий договір заключений в Сен-Жермен і переймити на себе всі відносні права і зобов'язання, що переходять на неї з розбору Австро-угорської монархії.

Тут підходилиб такі важні справи, як вирішення права горожанства, признанне політичної амнеції та розв'язанне фінансових і економічних домагань Східної Галичини до бувшої Австро-угорської монархії. Та хто і коли має те все перевести і який голос тут має автономна територія Східної Галичини, про се не згадує рішення Конференції Амбасадорів.

V. Коли ось так розважиться зміст рішення Конференції Амбасадорів з 14 марта с. р. то виявляється, що головні держави антанти в дійсности не вирішили державного становища Східної Галичини, та що однодушні домагання українського населення Східної Галичини, як також постанови загальних зборів Союзу Народів в Женеві з 27. вересня 1922, не найшли послуху у представників трьох держав: Англії, Франції і Італії.

Тому всі українські політичні партії Східної Галичини заложили рішучий протест проти згаданого рішення Конференції Амбасадорів, яке запало без респектування волі українського народу, та вважають те рішення не тільки як суперечне з постановами міжнародного права, але також як суперечне саме в собі та недокладне і правно неважне. —

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 261. Машинопис. Копія; Український прапор. — 1923. — 12 трав.

№ 189

**НОТА ПРОТЕСТУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
РАДИ У ЗВ'ЯЗКУ З ЗАЯВОЮ МІНІСТРА
ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ
ДЖОРДЖА КЕРЗОНА ЩОДО СТАВЛЕННЯ
НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
ДО РІШЕННЯ РАДИ ПОСЛІВ КРАЇН АНТАНТИ
ВІД 14 БЕРЕЗНЯ 1923 р.**

23 травня 1923 р.

Президія
Української Національної Ради
Східної Галичини
простує вискази англійського
міністра лорда Керзона.

Дня 17 мая с. р. відповідав англійський міністер для закордонних справ лорд Керзон в палаті лордів на інтерпеляцію в справі узнання східних границь Польщі. При сій нагоді заявив п. міністер лорд Керзон, що правительства держав Антанти приймили рішення Конференції Амбасадорів з 14 марта с. р., котрим приділено Східну Галичину до Польщі та додав до сего, що рапорти одержані від англійських дипломатичних представників в Польщі, потверджують, мовби повисше залагодженне справи східних границь Польщі приймили прихильно обі сторони інтересовані, як також наче запанував повний спокій в тій части Європи, де єще недавно був горизонт затемнений.

Отсі останні вискази – піднесені прилюдно в англійській палаті лордів, є незгідні з дійсним станом справи та можуть впровадити в блуд ті міжнародні чинники, що інтересуються справою Східної Галичини, як також справою мира на найблизшій Сході Європи. Тому вважаємо нашим обовязком рішучо спростувати згадані

вискази та ствердити, що українське населення Східної Галичини як значно переважаюча більшість і найбільше інтересована сторона ніколи не годилося і тепер не годиться та ніколи не погодиться на прилучення Східної Галичини до Польщі, але завсе домагалосся і домагається в ім'я національної справедливості і права самовизначення: незалежної Галицької держави.

Отсе піднесено виразно у протесті Президії Української Національної Ради Східної Галичини з дати: Париж, 15. марта с. р., внесеним проти рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р., – про що повинен був знати п. міністер Керзон.

А коли до Львова прийшла вість про прилучування Східної Галичини до Польщі, рішенням Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р., то зараз в дні 18. марта с. р. відбулася у Львові на площі св. Юра велика українська демонстрація при участі кількадесять тисяч осіб, що зложили ту прилюдну присягу: “Ми, український нарід, клянемося, що ніколи не подимося на панованне Польщі над нами і кожду нагоду використаємо, щоб ненависне нам ярмо неволі зі себе скинути, та злучитися з цілим великим українським народом в одній, незалежній, соборній державі.” Та про се повинні би знати англійські дипломатичні представники в Польщі.

Відтак зібралася дня 21. марта с. р. повна Українська Національна Рада у Львові та протестуючи проти рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р. заявила, що український нарід на таке безправство ніколи не погодиться і в обороні своєї державности на понехає безоглядної боротьби. І отсей протест подано до відома головних держав Антанти.

Та не тільки в краю, але й за кордоном перебуваючі представники українських політичних і культурних організацій, як у Відні, Празі і Берліні, та в Зєдинених Державах Америки, Канади і Бразилії запротестували проти рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта

с. р., яким признано суверенність Польщі над Східною Галичиною і іншими західними українськими землями: Волиню, Холмщиною, Підляшем і Поліссем. Отсі протести дійшли також до відома представників головних держав Антанги.

А так само мусить нас вражувати нічим неузасаднене висказування мовби на найблизшій Сході Європи запанував тепер супокій, бо рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р. зовсім не є переведене в діло і остає мертвою буквою, так як у Східній Галичині триває далі стан військової окупації та українське населення не знає про ніякі гарантії, що малиб забезпечувати державно-правні відносини горожан західно-українських земель і тому горизонт невдоволення сімох мільонів українського народу поневоленого Польщею еше більше затемнюється як отсе представлено між іншим в меморіялі Міжпартійної Ради у Львові, внесеним сего місяця до Ліги Націй в Женеві. Та як трактується українських горожан зі сторони польської суверенности, доказують такі акти самоволі, як безправне арештування посла з Волині п. Марка Луцкевича; заборона політичних нарад Українців у Львові та взагалі на цілій території Східної Галичини; арештування Українців з приводу приїзду французького маршала Фоша до Львова; тероризування українського духовенства; переслідування української преси та всякого свобідного життя...

Тому український нарід ніколи не погодиться з пануванням Польщі та домагається своєї незалежної держави і далі за неї бореться.

Отсе зволять приймати до відома всі міжнародні чинники, що интересуються справою мира на найблизшій Сході Європи.

Відень, 23 мая 1923.

№ 190
ЗАЯВА ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА
ЛІГИ НАЦІЙ “ПОЛІТИЧНЕ ПИТАННЯ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ”

Червень 1923 р.

LA
QUESTION POLITIQUE
DE LA
GALICIE ORIENTALE.
JUN 1923.
EDITION DE L'ASSOCIATION UKRAININNE
OCCIDENTALE POUR LA SOCIÉTÉ DES NATIONS.

I.

1° La Galicie Orientale, dont les Principales Puissances Alliées, selon l'article 91 du Traité de Paix de Saint Germain, s'adjugèrent la souveraineté ; dont ces mêmes Puissances par la décision du Conseil Suprême le 25 Juin 1919 s'obligèrent à résoudre la situation juridique selon **la volonté de la population**, et que les Principales Puissances Alliées traitèrent toujours comme pays distinct dans le sens international (décision du Conseil Suprême le 8 Décembre 1919, le Traité de Sèvres le 10 Août 1919 etc.) est mentionnée dans la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 Mars dernier seulement par l'affirmation du fait, que la Pologne reconnut devant les Principales Puissances Alliées que la partie orientale de la Galicie nécessite un régime d'autonomie.

Par contre dans la deuxième partie de cette décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 Mars dernier il n'est pas fait mention de la Galicie Orientale de telle sorte que seulement par voie de déduction on peut per fas aut nefas admettre qu'entre les territoires sur lesquels la Pologne «accepta» la souveraineté se trouve aussi la Galicie Orientale.

2° Dans ce cas il n'y a toutefois que la translation à la Pologne de la souveraineté qu'avaient les Principales Puissances Alliées mais non pas la solution de la question elle-même, car:

a) On ne résolut rien, pas même les affaires et les questions les plus essentielles et nécessaires qui casuellement sont liées à tout acte décidant la réunion d'un territoire quelconque à un Etat lorsque ce territoire appartient auparavant à un autre Etat comme cela eut lieu dans les Traités de Versailles, Saint-Germain, Trianon, Neuilly, etc.

On ne régularisa ni les droits des citoyens, ni les droits d'option, ni la question d'amnistie bien que quant à cette dernière question des milliers de citoyens de la Galicie Orientale souffrent jusqu'à présent dans les prisons polonaises sous accusation d'actes contre la souveraineté polonaise, dans le temps où cette souveraineté n'était pas reconnue à la Pologne et que quelques dizaines de mille citoyens, émigrés forcés, ne peuvent retourner dans leur pays.

On ne régularisa pas aussi ni les clauses économiques, ni financières soit à l'égard des prétentions de la Galicie Orientale et de sa population envers l'ancienne Monarchie Austro-Hongroise – auquel ce pays appartient auparavant, – soit à l'égard des dettes contractées par la Pologne avant le 14 Mars dernier et auxquelles la Galicie Orientale ne devrait pas participer.

Enfin on ne régularisa pas, ni la situation et l'état ex lex où se trouva la Galicie Orientale de 1919 à 1923, car pendant ce temps la Pologne n'avait le droit que d'occuper militairement le pays mais non pas de l'administrer civilement et ainsi sont illégales toutes les lois et ordonnances promulguées par la Pologne au sujet de la Galicie Orientale en autant qu'elles dépassent des cadres de l'occupation militaire car elles furent

promulguées sans la participation et l'assentiment de la population; sont invalides les élections à la Diète polonaise dans lesquelles la population ukrainienne ne prit aucune part, et aussi sont invalides les ordonnances ayant trait aux biens et aux fonds de la Galicie Orientale que la Pologne administra arbitrairement, etc.

b) De plus la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 Mars 1923 ne décida aucunement la situation juridique de la Galicie Orientale et son organisation politique sous la Pologne et cela malgré les décisions du Conseil Suprême du 25 Juin 1919 par lesquelles l'on a annoncé le règlement de cette situation et l'on a prévu un statut politique pour ce pays bien qu'un tel statut fut ensuit en 1919 préparé par le Conseil Suprême. Ce Statut reconnut à la Galicie Orientale une Diète territoriale avec son propre Gouvernement et son Gouverneur, sa propre armée pour la défense du pays, etc. . . Ce Statut avait prévu la remise de la Galicie Orientale à la Pologne pour 25 ans, mais cela ne fut pas mis en force à cause de la remise à plus tard de la solution de la question de la Galicie Orientale.

Donc de cela découle **qu'on n'a transféré à la Pologne**, au sujet de la Galicie Orientale au maximum, que les seuls droits de souveraineté, **la nue souveraineté, mais on n'a pas résolu l'essence même de la question** et c'est pourquoi la décision de la Conférence des Ambassadeurs n'a pas une teneur nécessaire et essentielle.

II.

La décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 Mars dernier au sujet de la Galicie Orientale doit par elle-même causer une péremptoire protestation de la part des têtes dirigeantes internationales et de tout le monde civilisé,

car nonseulement elle manque de teneur nécessaire et essentielle pour la population de ce pays, mais encore elle viole directement le droit international, car elle se montre en pleine contradiction avec le principe de libre disposition des peuples accepté définitivement dans le droit international et viole les obligations internationales qui avaient été prises à l'égard de la Galicie Orientale par le Conseil Suprême dans sa décision du 25 Juin 1919.

1° Surtout cette décision viole le droit de libre disposition de la population de la Galicie Orientale qui réalisa ce droit en 1918 par la création de la République Démocratique Ukrainienne Occidentale sur le territoire de la Galicie Orientale et pendant 5 ans elle défendit ce droit contre l'occupation polonaise de ce pays avec un héroïsme et un dévouement dignes d'admiration. Comme preuves, les 9 mois de lutte de l'armée ukraïno-galicienne contre l'envahisseur polonais et la lutte héroïque de la majorité ukraïnienne du pays contre l'illégale abolition par la Pologne des suprêmes autorités administratives et autonomes galiciennes, contre la division de la Galicie Orientale en trois voïvodies, contre la violation de l'intégrité territoriale du pays, contre l'interdiction à la majorité ukraïnienne de l'entrée de l'Université et des Hautes Etudes à Léopo, contre la prohibition de la langue ukraïnienne dans les emplois publics et dans la vie publique, contre le renvoi des fonctionnaires et instituteurs ukraïniens, contre la ruine économique de la population et la colonisation forcée, contre la conscription forcée de la population en l'obligeant à reconnaître la souveraineté polonaise, au moment où les Principales Puissances Alliées ne lui avaient pas donné cette souveraineté, contre les élections à la Diète de Varsovie imposées de force à la population de ce pays, contre la violente levée des recrues pour l'armée

polonaise, etc. Malgré l'affreuse terrorisation militaire, malgré les tyrannies, les arrestations en masses, les condamnations et les exécutions la population de là Galicie Orientale ne se laissa pas terroriser, et jusqu'au bout défend avec héroïsme et dévouement son droit à la libre disposition et à son propre Etat Ukrainien Occidental.

La volonté d'entière libre disposition si péremptoirement proclamée par la population de la Galicie Orientale fut violée par la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 Mars 1923.

2° Cette décision est une flagrante violation des obligations prises par le Conseil Suprême envers la population de la Galicie Orientale dans la décision du 25 Juin 1919 et est en contradiction avec les décisions et traités internationaux antérieurs.

Dans la décision du 25 Juin 1919 le Conseil Suprême s'obligea particulièrement de donner à la population de la Galicie Orientale avant le règlement de la situation juridique de ce pays, la possibilité de manifester sa volonté et de régler la situation selon la volonté de cette population. Ensuite d'après cette obligation suivirent les décisions internationales où l'on traita permanemment la Galicie Orientale comme un pays distinct au point de vue international, en traçant ses frontières, et réitérant l'assurance qu'avant le règlement de la situation juridique de la Galicie Orientale les représentants de sa population seraient entendus (décision du Conseil Suprême du 8 Décembre 1919, Traité avec la Pologne à Spa le 10 Juillet 1920, Traité avec les Etats de Succession de l'Autriche à Sèvres le 10 Août 1920, etc.).

Suivirent après cela les résolutions plusieurs fois répétées du Conseil de la Société des Nations du 23 Février 1921 et de l'Assemblée Plénière de la Société des Nations des 27 Septembre 1921, et 22 Septembre 1922, les résolutions

de la League of Nations Union anglaise en Décembre 1921, de l'Association Française pour la Société des Nations du 20 Avril 1922, de l'Association pour la Défense des Droits de l'Homme en Avril 1922 et de la décision de l'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations à Prague le 7 Juin 1922 dans lesquelles l'opinion publique du monde civilisé comprit la grande importance d'une juste solution de la question de la Galicie Orientale pour assurer la paix mondiale et se prononça pour la réalisation du droit de la population de la Galicie Orientale à sa libre disposition, et avec une entière compassion elle suivit sa lutte héroïque pour son propre droit politique.

Mais la décision de la Conférence des Ambassadeurs non seulement **méconnut entièrement toute l'opinion publique mondiale**, mais encore **elle est tout à fait contraire aux obligations des Principales Puissances Alliés** et de leurs décisions antérieures, de plus cette décision fut proclamée **sans faire antérieurement le plébiscite chez la population de la Galicie Orientale** et même sans entendre leurs représentants **et contre la volonté de cette même population clairement manifestée dans sa lutte de 5 ans contre la Pologne.**

III.

Résumant tout ce que nous avons dit auparavant il convient d'affirmer que la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 Mars 1923, en tant qu'elle se rapporte à la Galicie Orientale, **forme un acte international ne pouvant avoir de force créatrice légale, et est en flagrante contradiction des principes et des exigences du droit international, elle viole aussi le droit de libre disposition nationale et les obligations**

légales internationales envers la population de la Galicie Orientale de la part des Principales Puissances Alliées.

C'est pourquoi, ni la Société des Nations, ni a fortiori les citoyens du monde civilisé organisés dans l'Union Internationale des Associations pour la S. D. N. **ne peuvent prendre connaissance**, (La Société des Nations en particulier enrégistrer) **de cet acte international**, mais au contraire il est de leur devoir de protester péremptoirement contre cette décision et agir **d'une façon énergique afin que se réalise le droit de libre disposition de la population de la Galicie Orientale**.

IV.

Cela est exigé nonseulement par les égards envers les suprêmes principes internationaux de justice et de droit international mais encore par l'assurance de la paix mondiale.

La population de la Galicie Orientale – par l'organe du Conseil National Ukrainien le 21 Mars 1923, du Conseil de tous les partis ukrainiens en Mai 1923, de l'Association Ukrainienne Occidentale pour la Société des Nations les 15 et 17 Mars 1923 et par le serment public fait à Léopol le 18 Mars 1923 d'être fidèle à son propre Etat Ukrainien Occidental ainsi que par l'appel à lutter encore fermement contre la Pologne – signifia sans exception que jamais et qu'à aucun prix elle n'accepte la domination de la Pologne sur la Galicie Orientale.

La population ukrainienne des autres territoires Ukrainiens sous la Pologne (Volhynie, Cholmie, Pidlashie et Polissie) fit la même déclaration par la bouche de sa représentation parlementaire à la Diète polonaise à Varsovie et ainsi tous les sept millions de la population ukrainienne qui habite par masse compacte les territoires orientaux de la Pologne se prononça pour la lutte inlassable et continuelle contre la Pologne.

L'Ukraine conationale, de même que la Russie dans les notes envoyées directement protestèrent contre la réunion de la Galicie Orientale et des autres territoires Ukrainiens Occidentaux à la Pologne et se déclarèrent très fermement pour le droit de libre disposition accompli par la population de la Galicie Orientale, c. à d. pour l'indépendance politique de ce pays.

Enfin nous faisons remarquer que les frontières entre ces derniers pays et la Pologne, reconnues par la Conférence des Ambassadeurs le 14 Mars dernier comme frontières orientales de la Pologne, **sont désignées exclusivement sur la responsabilité de ces Etats.**

Seulement le plein respect du droit de libre disposition du peuple ukrainien et de sa volonté à son indépendance politique peut assurer la paix mondiale.

Vu tout cela il est tout à fait justifié que nous demandons que l'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations fasse des démarches nécessaires afin que soit réalisé le droit de la population de la Galicie Orientale à son entière libre disposition.

Архів УКУ, Рим, ф. Колекція документів ЗУНР, оп. 1, спр. 322. Друкарський відбиток.

№ 191

СТАТУТ КОМІТЕТУ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

3 червня 1923 р.

§. 1.

В цілі взаємної помочі емігрантам з Галичини, Волині, Холму, Підляша, Поліся і Північної Буковини засновується на основі закону про добродійні товариства

організація підмоги українським емігрантам західно-українських земель, які перебувають на території чеськ.-словак. Республіки під назвою “Комітет західно-української еміграції на Чехословаччині” з осідком в Празі.

§. 2.

В склад Комітету входять із кругів емігрантів західно-українських земель, замешкалих в Празі та членів бувшої Української Галицької Армії: а) трох членів з групи вільних занять, б) оден із групи професорів університету, в) вісьмох від відділів Української Галицької Армії на Чехословаччині, г) трох від групи академічної молодіжи та д) кождочасний настоятель гр.кат. прихода в Празі.

Приналежність до Комітету є почесною і жаден з членів Комітету не має права до яких небудь поборів з титулу членства із фондів Комітету.

Платні фунціонари Комітету не можуть бути рівночасно його членами.

§. 3.

В разі уступлення котрогось із членів із груп вичислених в §. 2. уступа а), б), г) скличе голова зглядно тогож урядуючий заступник збір дотичної групи в Празі в цілі вибору нового члена на місце уступившого. На тім зборі президує скликующий без права голосу при виборі. Вибір наступає більшістю голосів явившихся членів групи. В разі рівности голосів рішає жереб.

§. 4.

Уповажненне приналежности члена до Комітету може наступити тільки тоді, коли член не сповняє своїх обовязків членських, ділає на некористь Українського Народу, на шкоду товариства, або допуститься до нечесного вчинку. До важности анулюючого членства рішення вимагається однак більшість двох третин загального числа членів Комітету.

§. 5.

Комітет має право кооптації, з тим однак, що загальне число членів Комітету не може виносити більше як двадцять осіб. До кооптації вимагається $2/3$ членів присутніх на засіданню.

§. 6.

Комітет вибирає на протяг адміністраційного з поміж себе голову заступника голови, касієра і двох секретарів та двох ревізорів.

Ревізори переводять що місяця ревізію книги касової і каси Комітету.

§. 7.

Голова, заступник голови, касієр та секретарі творять президію Комітету, яка веде біжучі агенди та здає із сього звіт на засідання Комітету, які відбуваються що місяця раз, а в разі наглої потреби кожного часу.

§. 8.

До важности ухвал Президії та Комітету вимагається присутність що найменше половини його членів, причому рішення западають звичайною більшістю голосів присутніх на засіданню. Голова, зглядно урядуючий заступник голови бере рівнож участь в голосованню. В разі рівности голосів рішає голос голови, зглядно тогож урядуючого заступника.

Тільки рішення (кромі випадків з §§. 4 і 5), щодо розв'язання Комітету та щодо заряджень дотично майна в разі розв'язання Комітету вимагають більшости двох третин голосів присутніх на дотичнім засіданню членів. В разі недостаточного комплекту мають однак відбутися поновні збори по дальших вісьмох днях при добровільнім числі а ухвали западають в таким разі звичайною більшістю голосів присутніх на засіданню. При рівности голосів рішає голос президуючого зглядно тогож урядуючого заступника.

Колиб з яких небудь причин Комітет не рішив щодо майна Комітету наслідком розв'язання, майно Комітету переходить на власність Читальні “Просвіти” в Ужгороді.

§. 9.

Комітет може ухвалити, щоби в Комітеті утворити для поодиноких агенд окремі секції. Секції мають своїх референтів, які здають звіт із діяльності секції на Комітеті та предкладають внесення до вирішення Комітету. Про число членів секції її організацію та діловодство рішають окремі регуляміни, ухвалені Комітетом.

§. 10.

Комітет має свої філії у всіх важніших осередках на Чехословаччині для округів або областей, означених Комітетом.

Статут філії в рамках сього статута укладають і ухваляють місцеві збори, скликані в цілі засновання та укоститування філії.

Статут мусить бути затверджений Комітетом в Празі.

Філії ведуть справи своєї області автономно, підлягають однак Комітетови, якого є виконуючим органом поза областю Праги.

Філії обов'язані вести реєстрацію всіх на їх області замешкалих західно-українських емігрантів.

Комітет може філію розв'язати, при чому оставше майно філії переходить на Комітет.

В тих областях, де заснованне філії не є вказане, або є хвилево не можливо, устанавляє Комітет “Представника Комітету” який: 1) виконує поручення Комітету та 2) є посередником між емігрантом своєї області а Комітетом. На представника Комітету спадають ті самі обов'язки, які мають філії.

§. 11.

Кожда філія є обов'язана часть своїх доходів, яку означить Комітет переслати що місяця до каси Комітету а рештою буде заряджувати автономно в своєму крузі ділання.

§. 12.

Головні завдання Комітету такі:

а) давати емігрантам всяку поміч публично-правну та опіку,

б) уділяти потребуючим емігрантам грошові підмоги,

в) помагати у вишуканню зарібку, тим емігрантам, які його не мають а потребують до свого удержання,

г) організувати для емігрантів дешеві кухні, приюти, читанне та бібліотеки і т. и.

д) давати всяку поміч тим із емігрантів, які хочуть повертати до краю, та тим, які з оправданих причин хочуть переселитися на територію нашої держави;

є) бути посередником між емігрантами а властями чес.-слов. Републики.

На фонд Комітету складаються:

а) місячні датки поодиноких емігрантів, яких висоту означить після стану маеткового емігранта зглядно емігрантки дотична філія а на область Праги сам Комітет,

б) всякі добровільні пожертвовання на цілі Комітету,

в) доходи з вистав, концертів і т. и., уряджених на цілі Комітету.

§. 14.

Раз в рік а іменно в місяци січни скликує Комітет збори емігрантів західно-українських областей, які живуть постійно на території ЧСР. На тих зборах Комітет здає звіт із своєї діяльності за рік минувший. Учасники збору мають право інтерпеляції та критики. На зборах президує голова Комітету зглядно тогож урядуючий заступник.

§. 15.

Рік адміністраційний починається — з виїмком біжучого року — з днем першого січня кожного року.

Прага, дня 3 червня 1923.

№ 192

**ЛИСТ др. Ю. РОМАНЧУКА, СХВАЛЕНИЙ
др. В. ОХРИМОВИЧЕМ ТА А. МАЛЕЦЬКИМ
НЕВІДОМИМ АДРЕСАТАМ ПРО НАРАДУ
ПРЕДСТАВНИКІВ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
29 ЛИПНЯ 1923 р. У ЛЬВОВІ ПРО ПОВЕРНЕННЯ
В ГАЛИЧИНУ “ВСІХ НАШИХ ДІЯЧІВ”**

31 липня 1923 р.

Львів, дня 31. липня 1923.

Високоповажані Панове!

Отримавши Ваше письмо з дня 12 липня 1923 доперва 23. с. м. запросив я по Вашому бажанню на найблизший можливий день т. є. 29 липня найвизначніших представників всіх наших партій на нараду над поставленими Вами питаннями, а іменно: Д-ра. Стефана Федака, Д-ра. Володимира Охримовича, Д-ра. Кирила Студинського, О. Дамяна Лопатинського /евентуально місто нього Д-ра. Володимира Бачинського/ Александра Барвінського, Д-ра. Ілію Сологуба /секретара радикальної партії/, Д-ра. Льва Ганкевича, Д-ра. Маріяна Глушкевича і Аркадія Малецького. З них не явилися Барвінський, Ганкевич і Глушкевич, бо не було їх тоді у Львові, а також не явились О. Лопатинський /ані Др. Бачинський/.

Присутні узгіднили свої думки в слідуєчих напрямках:

1/ Засадничо всі наші діячі повинні повернути до краю і тому не можна вважати конечність старання о аболіцію за перепону до повороту, а в слід за тим не можна вважати, щоби внесення подання стягнуло на петента можливість негодовання.

2/ Це безглядно віднести належить до всіх осіб, які не відгравали якоїсь чільної ролі, не виключаючи і звичайних урядовців Уряду.

3/ В кождім случаю з ріжних зглядів не є вказане, щоби найвизначніші і найбільше заангажовані члени еміграції

вносили подання о аболіцію скорше чим інші особи. Противно, в першій мірі повинні старатись о аболіцію менше або в менше поважних справах заангажовані особи, а щойно по них евентуально чільнійші одиниці.

4/ Найповажнійші діячі з ріжних зглядів не повинні може навіть зовсім вертати. Децизію, хто мавби евентуально постати поза краєм полишаємо покликаним чинникам за кордоном. За такі чинники можемо вважати тільки сам Уряд разом з Президентом. В кождім случаю число тих осіб, які малиби лишитися за границею, повинно обмежитися до кількох.

5/ Цим саме найповажнішим діячам також булоби невідповідним вносити подання о аболіцію безпосередно від себе, але коли вже і вони рішаються вертати, булоби вказаним найти дорогу до осягнення аболіції таким шляхом, щоби вони могли в кождих обставинах доказати, що не вони самі прохали.

Присутні станули на становищи, що висказанням вище наведеної опінії не можуть прийняти на себе зобовязань, ані відвічальности за забезпечення удержання для кого небудь з інтересованих. В тім напрямі як не менше в справі вношення подання о аболіцію вважають покликаним знаний вже Вп. Панам Комітет Допомоги Репатріантам з Дром Стефаном Федаком як Головою і Аркадієм Малецьким як Секретарем.

Юл. Романчук вр.

Зі змістом сего письма згідні:

Др. В. Охримович вр. А. Малецький вр.

Згідність сего відпису з оригіналом потверджується:
Відень, дня 7. серпня 1923.

Підпис
Микетей

№ 193
ЗВЕРНЕННЯ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА ЛІГИ НАЦІЙ ДО ЛІГИ НАЦІЙ

8 вересня 1923 р.

В обороні західно-українських земель.

Західно-Українське Товариство Ліги Націй звертається до Союзу Народів з прошенням:

Високий Союз Народів зволить зайняти становище до рішення Конференції Амбасадорів з 14. марта 1923 р., у справі східних границь Польщі, оскільки воно відноситься до українських земель: Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся;

заявляючи невиносимим положенням населення усіх західно-українських земель під польською займанщиною, та української частини Буковини під румунською займанщиною, —

і в інтересі мира на Сході Європи та здійснення найвищих принципів: самовизначення народів і міжнародної справедливости

з а я в и т и с я :

1. за ревізією рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923, у справі східних границь Польщі по думці версальського мирового договору, який постановив відновлення польської держави лише в етнографічних польських границях;

2. за ревізією севрського мирового договору, оскільки він дотичить української частини Буковини, й

3. за здійсненнем права самовизначення населення західно-українських земель: Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся та української частини Буковини, в напрямі власної державної незалежности, — та разом рішити:

4. устанавленне окремої Комісії, Союза Народів у цілі ствердження нею невиносимого положення населення згаданих західно-українських земель і його оборони перед надужиттями правительств Польщі й Румунії, що не виповнили навіть тих зобовязань, які вони прийняли на себе супроти непольських і нерумунських народів у міжнародніх договорах і заявах.

Узасадненне.

На узасадненне повисших своїх домагань предкладають підписані організації у прилозі під 1. і 2. меморіяли про “політичне питання Східної Галичини” і про “положення населення на західно-українських землях під Польщею і Румунією”.

Український прапор. – 1923. – 8 верес.

ДОДАТКИ

№ 1

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО СХІДНУ ГАЛИЧИНУ, ВИГОЛОШЕНА ДЕЛЕГАЦІЄЮ СРСР НА АНГЛО-РАДЯНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ЛОНДОНІ

12 серпня 1924 р.

Невзирая на то, что 70 % населения Восточной Галиции составляют украинцы и только 14 % поляки, конференция союзных послов в Париже постановила в 1923 г. присоединить Восточную Галицию к Польше. Это не только насилие над волей народа Восточной Галиции, но и нарушение повторных обещаний союзных держав дать населению Восточной Галиции право национального самоопределения. Однако все эти обещания оказались ложными, и огромной области с населением в 5,5 млн. человек при помощи союзников было навязано иностранное иго. В результате победы союзников, которая якобы должна была означать победу демократии над милитаризмом, 4.5 млн. украинцев Восточной Галиции оказалось в худшем положении, чем тогда, когда Восточная Галиция была подвластна феодальной и клерикальной австро-венгерской монархии. В своей декларации от 24 сентября 1920 р. по случаю подписания Рижского договора Советская Россия и Советская Украина торжественно заявили, что они повторили свой протест и в прошлом году в связи с присоединением Восточной Галиции к Польше. Совесткая делегация повторяет этот протест и сегодня. Положение в Восточной Галиции грозит осложнениями, и долг Британского правительства, заявляющего о своей готовности поставить мир на

прочную основу, состоит в том, чтобы помочь населению Галиции самому определить свою судьбу.

Этим актом Британское правительство выполнит торжественные обещания, данные населению Восточной Галиции.

Документы внешней политики СССР. – Т. 7. – С. 425.

№ 2
**ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ПІВНІЧНУ БУКОВИНУ,
ВИГОЛОШЕНА ДЕЛЕГАЦІЄЮ СРСР
НА АНГЛО-РАДЯНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
В ЛОНДОНІ**

12 серпня 1924 р.

При помощи союзников, и в частности Великобритании, Румыния получила по Сен-Жерменскому договору и другую территорию, населенную украинцами, а именно северную часть Буковины. Этот акт насилия со стороны румынского правительства был совершен в нарушение договора, подписаного Румынией, с одной стороны, и Россией и другими союзниками — с другой 4 августа 1916 г., накануне вступления Румынии в войну, точно так же, как аннексия Бессарабии является нарушением другого договора, который Румыния заключила с Советским правительством в марте 1918 г. От имени Союзного Советского правительства Советская делегация решительно протестует против этого акта насилия, совершенного Румынией с помощью союзников, включая и Великобританию. Населению Буковины также должно быть предоставлено право самому определить свою судьбу.

Протестуя против актов насилия со стороны румынского правительства, Советский Союз далек от намерения сделать румынский народ ответственным за действия

его правящих классов. В сердцах румынских крестьян живет глубокая симпатия к революционной России, которая, сбросив иго царизма и положив этим конец аннексионистской политике царского правительства, стремившегося захватить Константинополь, вместе с тем уничтожила страшную опасность, грозившую румынскому народу и другим народам, населяющим Балканы. Румынское крестьянство относится с глубокой симпатией к русской революции также и потому, что благодаря этой революции румынское правительство вынуждено было хотя бы частично осуществить аграрную реформу и дать землю румынским крестьянам.

Документы внешней политики СССР. – Т. 7. – С. 424.

№ 3

**НОТА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА
ГОЛОВІ РАДИ ЛІГИ НАЦІЙ ЩОДО ПОРУШЕННЯ
ПОЛЬЩЕЮ ПРАВ ЛЮДИНИ
У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ**

18 лютого 1927 р.

Son Excellence

Monsieur le Président

du Conseil de la Société des Nations

à

Genève

Dans le domaine de l'enseignement privé la Pologne s'est engagée par l'art. 8 du Traité conclupar elle aveo les Principales Puissances Alliées le 28 juin 1919 à Versailles à garantir à la population non-polonaise un droit égal à celui

de la population polonaise à oréer, diriger et contrôler à ses frais des écoles et d'autres établissements d'éduoation, avec le droit d'y faire librement usage de la propre langue. Il fut garanti ainsi aux peuples non-polonais de la Pologne le droit d'entretenir à leurs frais leurs propres écoles nationales privées, de tous les degrés depuis les primaires jusqu'aux supérieures, et sans aucune limivation avec le droit égal à celui des écoles privées polonaises. L'art. 12 du Traité précité a conné à cet engagement de la Pologne le caractère d'une obligation internationale, en précisant – en ce qui concerne entre atres aussi cet engagement – que la Pologne agrée que ces dauses constituent des obligations d'intérêt international et soront placées sous la garantie de la Société des Nations; plles ne pourront être modifiées sans l'assentiment de la majoté du Conseil de la Société des Nations.

L'appicoation de ces clauses fut garantie en outre par la ...notion partioulière de l'art, premier du même Traité, stipulanê que la Pologne s'engage à ce que les stipulations contenues dano les articles 2 à 8 soient reconnues comme lois fondamentales, à ce qu'aucune loi, auoun règlement ni auone action offioielle ne soient en contradiotion ou en opposition avec cer stipulations et à ce qu'aucune loi, aucun règlement ni aucune action officielle ne prévalent contre elles. En vertu de ces stipulations du Traité du 28 juin 1919 le Conseil de la Sociétedes Nations possède la compétence de contraindre la Pologne par des mesures appropriées à exécuter les obligations en question, et de constater lui-même ou bien par l'intermédiaire de la Cour internationale de Justice que les lois, les réglementa et les actes des autorités polonaises dudomaine de l'enseignement privé non-polonais,i sont en contradiction avec les olauses de l'art. 8 du Traité Yersailles, ne possèdent de droit auone validité légale; le

il a également le droit d'e pêcher la Pologne d'appliquer cesis, par des mesures coeroitives dont il dispose.

Ayant en vue ces droits et sanctions du caractère inter...
ional, j'ai l'honneur d'adresser au Haut Conseil de la Société
Nations une plainte contre la Pologne en raison qu'elle a primé
illégalement l'enseignement privé ukrainien dane les cotoires
ouest-ukrainiens, qui lui ont été attachée par laon de la
Conférence des Ambassadeurs du 15 mare 1923.

I

Dans le domaine de l'enseignement ukrainien privé, erga.....
la population ukrainienne à ses propres frais, le pouvoir
.....c a émis plusieurs actes législatifs et administratifs,
au de vue du droit nul puisque en contradition avec l'art, 8 du
...du 28 juin 1919, par lesquels il a supprimé toutes les écoles
....onnes privées, primaires et professionnelles, secondaires
etres.

1°. En premier lieu la Pologne a transformé les écoles u.....
annes privées, en ce qui concerne la langue d'enseignement,
les bilingues, c.à.d-. ukraine-polonaises.

Ceci fut effectué d'abord par la vcie des ordonnances
et des circulaires, publiées par les curateurs des districts
scolaires, à l'égard de la Galicie Orientale par o celles de
M. Sobinski, curateur du district de Lwow, mort le. 19 octobre
1926 comme victime d'un attentat politique – et ensuite
en vertu des art. 4 et 7 de la loi scolaire pour les provinces
orientales du 31 Juillet 1924 et des ordonnances basées sur
cette loi. Non seulement la langue polonaise fut introduite
ainsi dans les écoles ukrainiennes privées comme une matière
obligatoire d'enseignement, mais aussi d'autres matières,
à savoir l'histoire la géographie et le cours sur la Pologne

contemporaine et la littérature polonaise doivent être enseignés en langue polonaise.

Nous citons ci-dessous le texte des articles 4 et 7 de la loi polonaise du 31 juillet 1924. L’art, 4 est conçu dans les termes suivants:

“Dans les écoles primaires avec une, deux et trois classes, tant privées que publiques, avec la langue d’enseignement non-polonaise, est obligatoire l’instruction de la langue polonaise assurant, dans le but pratique, sa connaissance verbale et par écrit. Dans les écoles primaires possédant 4, 5, 6 et 7 classes, tant privées que publiques, avec la langue d’enseignement non-polonaise, la langue polonaise, l’histoire polonaise et le cours sur la Pologne contemporaine doivent obligatoirement être enseignés en langue polonaise, dans les limites assurant la connaissance suffisante pour l’admission des élèves aux écoles secondaires polonaises ou bilingues.”

L’article 7 est ainsi conçu:

“Dana les écoles secondaires d’éducation générale, tant privées que publiques, avec la langue d’enseignement nonpolonaise, la langue et la littérature polonaise, l’histoire et la géographie et le cours sur la Pologne contemporaine doivent être enseignés obligatoirement en langue polonaise”.

La Pologne s’est permise d’émettre une telle loi bien que l’art. 9 du Traité du 28 juin 1919 autorise l’introduction de l’enseignement obligatoire de la langue polonaise seulement dans les écoles publiques destinées pour la population non polonaise, mais ne donne pas ce droit en ce qui concerne les écoles non-polonaises privées. L’article 8 ayant trait à l’enseignement privé des nationalités non-polonaises ne contient pas de clause analogie au sujet de la langue polonaise, et stipule exoreosément que dans les accles privées non-

polonaises on peut faire libre ent asuge de la propre langue de la nationalité respective; il en ressort qu' 1 est inadmissible la limitation de cette liberté par le pouvoir polonais, et que celui-ci n'a aucun droit d'i....oser l'enseignement obligatoire des matières quelconqaes en langue polonaise, ni l'instruction obligatoire d'uneseconde langue, sans assenti ent des propriétaires de l'école.

L'introduction de l'enseignement obligatoire en langue polonaise des mutibres ci-dessus énumérées dans les écoles privées non-polonaises est nors de doute contraire aux stipulations du Traité du 28 juin 1919, et par conséquent, en vertu de l'art 1er de ce Traité, nulle et non valide!

L'ordonnance du Ministère polonais d'instruction publique, en date du 2 juin 1926, émise après deux ans de litige mené par tous les peuples non-polonais, entre autres par la Représentation parlementaire ukrainienne et par l'association ukrainienne pédagogique, ropriétaire de la plupart des écoles ukrainiennes privées, n'a apporté aucun changement à cette situation illégale. Elle a conservé notamment le caractère obligatoil l'enseignement en langue polonaise de plusieurs matières, à savoir de l'histoire, de la géographie du cours sur la Pologne contemporaine, de même ne de la langue et de la littérature polonaise. Ladite ordonnance est conçue dans les termes suivants: "Le Ministère des Oultes et de l'Instruction publique. N i 6288/26. Varacvie, le 2 juin 1926. Aux Messieurs les Curateurs des distriots scolaires de Lwow, de Volhynie, de Polélsse de Vilna et de Ruthénie Blanche. Le Ministère charge Messieurs les Curateurs à exiger dans toutes les écoles secondaires d'éducation générale avec la langue non-polonaise de l'enseignement, ou selon lo programme l'histoire de la Pologne constitue une matière particulière, distincte

de l'histoire mondiale, que l'enseignement de la langue et de la littérature polonaise, de l'histoire de la Pologne et le cours sur la Pologne contemporaine soient faits en langue polonaise. La géographie de la Pologne doit être enseignée également en langue polonaise dans les classes supérieures des écoles secondaires. L'enseignement des autres chapitres de l'histoire et de la géographie peut être donné dans la langue d'enseignement de l'école. Le ministre gérant: J. Mikulowski-Pomorski”.

Le Curateur du district scolaire de Lwow, Sobinski, mort comme victime d'un attentat politique, avait imposé cependant aussi l'enseignement obligatoire de l'histoire mondiale et de la géographie en langue polonaise, sous peine de lature des écoles privées de l'association ukrainienne pédagogique cette ordonnance fut publiée déjà après le commencement de l'année scolaire et adressée seulement aux écoles privées secondaires non-polonaises, mais ne visa pas les écoles publics, (l'ordonnance du Curatorium du district scolaire de Lwow du 12 février 1924, N° 3358/1, et du 30 mars 1924, N° 7799/1, communiquée à l'Association ukrainienne pédagogique par l'intermédiaire du Conseil municipal de Lwos le 7 avril 1924). C'est ainsi que l'histoire mondiale et la géographie sont enseignées dans les écoles ukrainiennes également en langue polonaise.

L'ordonnance ministérielle citée ci-dessus ne s'applique pas aux écoles primaires et n'apporte aucun changement aux stipulations des art. 4 et 7 de la loi scolaire polonaise – une ordonnance ne peut d'ailleurs pas déroger ou amender une loi. Cette ordonnance de être que la loi scolaire et les circulaires des curateurs, entre autres celle du 12 février 1924, N° 3558/1 ont imposé aux écoles privées non-polonaises le caractère

bilingue, en contradiction avec l'art. 8 du Traité du 28 juin 1919, par conséquent en vertu de l'art. premier du même Traité elles ne peuvent pas avoir la force légale et sont nulles au point de vue de droit!

2°) Ce caractère bilingue fut imposé aux écoles ukrainiennes privées également par une série d'ordonnances qui introduisent dans ces écoles la langue polonaise comme langue officielle pour les relations extérieures et pour les fonctions intérieures. La Pologne s'est permise d'ordonner aux directeurs, des écoles ukrainiennes privées, entretenues par la population ukrainienne à ses propres frais, de rédiger en langue polonaise tous les actes scolaires, comme catalogues, journaux de classes et toute la correspondance. Ceci fut effectué, en ce qui concerne la Galicie Orientale, par la voie des ordonnances du cidessus nommé curateur Sobinski, en date du 13 septembre 1923, N° 2824, du 30 septembre 1923, N° 3316, du 18 et 21 mars 1924, N° 4096 et N° 656 et concernant les autres territoires ukrainiens sous la domination polonaise par les circulaires autres curateurs, confirmées ensuite par l'ordonnance du Ministère de l'Instruction publique du 26 mai 1924, N° 1119. Après l'épuisement de la voie des instances, des plaintes respectives furent adressées à la Cour suprême administrative à Varsovie, en vue de l'annulation de ces ordonnances illégales, cependant jusqu'à ce jour elles n'ont pas été annulées.

C'est ainsi que les écoles ukrainiennes secondaires privées furent réduites à la nécessité, afin d'obtenir la reconnaissance de leurs certificats, d'exécuter ces ordonnances illégales et d'introduire la langue polonaise comme langue officielle extérieure et intérieure; les autres écoles privées ukrainiennes restent sous la menace de la clôture en raison de leur attitude

résistante. A titre d'exemple nous oitons ci-dessous les passages principaux de l'ordonnance du Curateur Sobinski au sujet de la langue officielle dans les lycées et dans les écoles professionnelles, en date du 21 mars 1924 N° 656/66:

“Les directions de tous les lycées sans exception, publics et prives, doivent employer la langue polonaise pour les communications écrites, adressées aux autorités de l'Etat et autonomes, aux instances publiques, communes, associations et aux partis usant de langue polonaise dans la vie publique et privée.

Les certificats semestriels et annuels, les diplômes de baccalauréat, les attestes de sortie et toutes les copies des actes officiels de tous les lycées sans exception, tant publics que privés, doivent être rédigés en langue polonaise,

Les procès-verbaux des conférences, ... les projets soumis au Curatorium, Les comptes-rendus... doivent être rédigés par tous les lycées sans exception, tant publics que privés, en langue polonaise.

En langue polonaise doivent être rédigés tous les actes scolaires de tous les lycées sans exception, tant publics que privés.

Tous les actes officiels émanant des directions des ... lycées publics et privés doivent porter le sceau officiel de la direction avec le texte polonais...”

Pareillement sont rédigées toutes les autres ordonnances citées par nous.

3° En plus la Pologne a interdit, par les circulaires du curatorium scolaire de Lwow du 9 mai 1923, et du 3 et du 21 mars 1924, d'employer dans les écoles ukrainiennes privées le nom national “ukrainien”, et a imposé la dénomination locale “ruthène”. De même la Pologne a interdit l'usage des manuels

ukrainiens, autorisés auparavant par les autorités scolaires polonaises ou bien même édités par celles-ci, comme p.ex. l'abécé ukrainien de Matwijozuk de 1922, le catéchisme de P. Luznyoky etc.; elle y a supprimé tous les passages faisant éloge de la langue et de l'histoire ukrainienne, et même de telles maximes comme celle qu'il faut aimer ses propres biens nationaux et estimer les biens étrangers etc. Même l'album des anciens princes et des rois de Galicie-Lodomérie, ne contenant pas l'autre texte, sauf quelques dates concernant le règne du prince respectif, fut prohibé par le ministère polonais de l'instruction publique par l'ordonnance du 5 octobre 1923, N° 3889/23. Toutes ces prohibitions de l'autorité scolaire polonaise sont maintenues jusqu'à présent en vaine et poursuivent le but d'écarter tout ce qui pourrait appeler aux enfants ukrainiens fréquentant les écoles privées, entretenues par les parents ukrainiens à leurs propres frais, our tradition nationale. Dans l'abécé précité fut supprimé même portrait du plus éminent poète ukrainien Chevtchenko!

Par de tels moyens. la Pologne a supprimé les écoles ...ainiennes privées primaires, professionnelles et secondaires, on transformant illégalement en bilingues, ukralno-polonaises, et effaçant leur caractère ukrainien et l'esprit national.

II.

L'instruction supérieure ukrainienne privée fut également supprimée; son existence fut interdite par une série de ... itions, citées ci-dessous et anéantie par la police polo..... au moyeh de foroe physique.

Qnand aprèa l'occupation de la Galicie Orientale par l'armée polonaise toutes les chaires ukrainiennes à l'université de Lwow, oréées sous le régime de l'Autriche, furent supprimées, et la jeunesse ukrainienne fut privés de la

possibilité de faire ses études à cette université transformée en purement polonaise, la population ukrainienne procéda à l'organisation de sa propre université privée. Durant deux années les demandes d'autorisation furent adressées au pouvoir polonais, sans aucun succès; elles furent présentées par les organisations ukrainiennes suivantes: l'Association ukrainienne scientifique Chevtchenko, l'Association des cours scientifiques Pierre Mogila et la Confrérie stauropeigienne, autorisée toutes les trois en vertu de leurs statuts d'entretenir les hautes écoles privées. Le pouvoir polonais refusa son autorisation par les ordonnances du 27 septembre 1919, du 21 octobre 1919, N° XIX. 69810/3329 et du mois de mars 1920. Encore en 1921 le palatinat de Lwow a refusé l'autorisation, et quand en dépit de ces prohibitions les milieux ukrainiens organisèrent en automne 1921 une université ukrainienne privée à Lwow avec trois facultés: juridique, philosophique et médicale, et les cours polytechniques, la police polonaise s'est mise à poursuivre systématiquement ces cours et réussit de les anéantir en juillet 1925. Ces établissements d'éducation conspiratifs furent connus à l'étranger sous le nom de "l'université ukrainienne secrète", et ses études et examens furent reconnus même par les universités et les hautes écoles de l'Europe occidentale, entre autres en Tchécoslovaquie, en Autriche et en Allemagne. Ces hautes écoles privées possédaient 65 chaires et furent fréquentées annuellement par plus de 1000 étudiants. Les cours particuliers furent établis dans les différents districts de Lwow, pour rendre difficile à la police polonaise son action de poursuites. Quand la police réussissait de découvrir en cours, elle emprisonnait les professeurs et les étudiants et imposait les peines administratives, d'abord les amendes, ensuite aussi les

peine de réclusion. Aux professeurs, sauprie au cours, lesquels possédaient l'emploi quelconque de fonctionnaire public, on Interdisait de continuer le cours sous la menace des poursuites disciplinaires et du congédiement. Les pétitions, présentées en 1923 par toutes les associations ukrainiennes culturelles et d'instruction populaire à la Diète et au Sénat polonais, demandant la reconnaissance officielle de cette "université ukrainienne secrète" n'ont abouti à aucun résultat: la demande d'autorisation des statuts du "Curatorium universitaire" ne fut non plus acceptée. Cette question reste jusqu'à ce jour non réglés, bien que la Pologne ait conataté, lors de l'attribution de la Galicie orientale par la Conférence des Ambassadeurs du 15 mare 1923, l'engagement international de créer pour les Ukrainiens en Pologne une université ukrainienne privée, et se soit engagée par sa loi du 25 septembre à créer l'université ukrainienne au plus tard Jusqu'à l'automne 1924; cet engagement ne fut pas jusqu'à présent accompli.

III.

C'est ainsi que la Pologne a anéanti tonte l'instruction ukrainienne privée et a accompli ce fait es des différentes méthodes. En ce qui concerne les écoles primaires, professionnelles et secondaires privées, elle leur a imposé la langue polonaise comme seconde langue d'enseignement pour une série de matières, et l'emploi de la langue polonaise longue offioielle intérieure et extérieure, en prohibent même temps le terme national "ukrainien", les manuels ukrainians rédigés dans l'esprit national, les nation....., les portraits et les images ukrainiene, l'histoire ukrainienne et leainents intellectuels ukraiaiena. En ce qui concerne l'inatruccion supérieure privée, elle l'a anéantis par

les prohibitions des cours universitaires et polytechniques à Lwow et par lesres de force physique, appliquées par la police polonaise.

Il Importe de souligner qu'aucun des gouvernements polonais, constitués en Pologne après le coup d'Etat du maréchal Pilsudski qui inspirait aux milieux politiques de l'Europe occidentale, sans aucun fondement, le vain espoir d'un changement; du régime à l'égard des peuples non-polonais, ne projets ni ne projette l'abrogation des actes législatifs du pouvoir polonais qui ont accompli l'annulation de l'instruction ukrainienne privée. Pas un seul acte des autorités législatives ou administratives polonaises de cette catégorie ne fut abrogé; la précitée ordonnance du ministère de l'instruction publique du 2 Juin 1926 prouve au contraire que ce pouvoir continue d'appliquer, en contradiction avec les articles premier et huit du Traité du 23 juin 1919, les stipulations des articles quatre et sept de la loi scolaire du 31 juillet 1924, illégales au point de vue du droit international.

En se basant sur l'exposé précédent, j'ai l'honneur de demander au Haut Conseil de la Société des Nations, qu'il veuille bien entreprendre l'abrogation de tous les actes législatifs et administratifs de la Pologne, par lesquels elle a – en contradiction avec les articles premier et huit du Traité du 28 juin 1919, et en contradiction avec sa propre constitution du 17 mars 1921 – supprimé l'instruction privée ukrainienne de tous les degrés, et qu'il veuille invoquer éventuellement dans ce but le Cour de Justice Internationale, en lui demandant la décision suivante:

La Cour de Justice Internationale

1°) constate que la Pologne a porté, atteinte à l'article huit du Traité du 28 juin 1919 et a passé outre à ses engagements

du caractère international, y formulés, par la promulgation de la loi scolaire pour les provinces orientales du 31 juillet 1924, Journal officiel N° 79, Ch.766, tout particulièrement par les articles 4 et 7 de cette loi, par les ordonnances basées sur ladite loi, entre autres par l'ordonnance du 2 juin 1926 N° II 6268/26, par les circulaires du Curatorium scolaire de Lwow du 13 septembre 1923, N° 2824, du 30 octobre 1923, N° 3316, du 13 et du 21 mars 1924, N° 4096 et 635 et par l'ordonnance du ministère polonais de l'instruction publique du 26 mai 1925, N° 1119 au sujet de la langue officielle intérieure et extérieure, de même que par la prohibition des cours universitaires ukrainiens privés par le palatinat de Lwow du 27 septembre 1919, du 21 octobre 1919, N° XIX, 69810/3329 et du 1er mars 1920, et en général par tous les actes officiels des autorités polonaises, basée sur les précitées lois, ordonnances et circulaires;

2°) considère tous les actes législatifs précités et les actes officiels des autorités polonaises, basés sur eux, comme contraires à la stipulation de l'art. 8 du Traité du 28 juin 1919 et;

3°) en vertu de l'art. premier du même Traité constate leur non-validité.

Veillez agréer, Excellence, l'expression dea plus haute considération.

(nidnuc)

President du Conseil National Ukrainien.

Berlin, le 18 février 1927

Eisonacherstrasse 59.

№ 4

**МЕМОРАНДУМ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА***

1 липня 1927 р.

Mémoire
concernant l'anésntissement de l'instruction
ukrainienne publique sous la domination de la
Pologne

A l'époque quand la Pologne, en 1918 et 1919, occupa la Galicie Orientale avec le pays de Lemki, le Chelm, la Podlasie, la Polesie et la Volhynie, englobés par les palatinata de Lwow, Stanislawow, Tarnopol, Krakow, Lublin, Bialystok, Polesie et Yolhynie l'état de l'instruction publique ukrainienne dans ces territoires ukrainiens se présentait de la façon suivante:

A) En Galicie Orientale avec le pays de Lemki qui avant la guerre mondiale faisaient partie de la province autrichienne de Galicie, et en 1918 et 1919 constituaient le noyau de la République d'Ukraine Occidentale, proclamée en novembre 1918, il y avait 2612 écoles primaires publiques ukrainiennes, 6 lycées publics ukrainiens: à Przemyśl, Tarnopol, Stanislawow, Kolomea et deux à Lwow, 2 branches parallèles ukrainiennes auprès des lycées publics à Stryj et à Brzezany, et 12 chaires ukrainiennes à l'université de Lwow.

En outre dans l'administration scolaire, particulièrement au Conseil scolaire provincial à Lwow qui constituait l'autorité

* Зверху штамп МЗС Німеччини про одержання Меморандуму 14.07.1927 р.

suprême scolaire du pays, les Ukrainiens possédaient 4 représentants (3 laïques et 1 ecclésiaste) qui étaient douées de la compétence égale à celle des membres polonais dudit Conseil et y défendaient, sous la direction du conseiller de la cour Mr. Al. Barwinsky, les intérêts de la population ukrainienne; ils avaient en plus, dans le domaine de l'administration scolaire, plusieurs inspecteurs provinciaux et départementaux, au contrôle desquels était soumise l'instruction publique sans une partie considérable du territoire ukrainien de la Galicie.

b) Au pays de, Chelm, en Podlasie, en Polesie et en Volhynie qui avant la guerre mondiale appartenaient à l'Empire russe et en 1917 firent partie de la République ukrainienne, il y avait en écoles ukrainiennes: plus de 1500 écoles primaires publiques, antérieurement russes, ensuite ukrainisées par le pouvoir ukrainien, au nouvellement créées par ce dernier, 18 lycées publics (dont 3 créés par le pouvoir ukrainien, à savoir à Kremenetz, Koretz et Rowno), 4 écoles agronomiques à Bialokrynica, Malin, Trostianetz, et Lesna, 6 écoles normales à Dederkaly, Dernan, Zimne, Chelm, Biala et Lesna, et 2 cours biennuels pour les instituteurs à Vladimiru volynski.

Ensemble existèrent donc sur les territoires ukrainiens ci-dessus énumérés, au moment quand la Pologne les occupa :

a) plus de 4100 (quatre mille cent) écoles primaires ukrainiennes ;

b) 26 (vingt-six) lycées ukrainiens;

c) 4 (quatre) écoles agronomiques ukrainiennes ;

d) 6 (six) écoles normales ukrainiennes et 2 (deux) 1 cours ukrainiens pour instituteurs.*)

Toutes ces écoles publiques ukrainiennes furent, durant les sept ans de la domination polonaise complètement annulées au pays de Chelm, en Podlasie, en Polesie et en Volhynie, et réduites à tel degré en Galicie Orientale et au pays de Lemki qu'il en reste 367 écoles primaires, nominellement ukrainiennes mais en réalité bilingues, et 6 lycées ukrainiens, dont la transformation en bilingues fut déjà décidée par la loi polonaise pour les provinces occidentales, et par l'ordonnance des autorités scolaires, mais son exécution grâce à l'intervention étrangère fut ajournée à un moment propice.

La Pologne a accompli cette liquidation de l'instruction publique ukrainienne par de différents moyens, finalement par la loi scolaire du 31 juillet 1924, ci-dessus citée, et les ordonnances et circulaires éditées par les curateurs scolaires sur sa base. Son intention était de ratifier d'une part toutes les dispositions faites par les autorités polonaises scolaires jusqu'au mois d'août 1924, et contraires aux lois scolaires de l'époque autrichienne, alors en vigueur en Galicie Orientale,

* Toutes ces dates statistiques sont calculées sur la base des publications officielles autrichiennes et russes d'avant guerre, ainsi que sur la base de l'ouvrage du Prof. M. Korduba "L'Ukraine nord-occidentale", Vienne 1917, du "Moniteur de l'Union pour la délivrance de l'Ukraine", 27 et 28, et du Mémoire de la Représentation parlementaire ukrainienne, publié de la Nu i de la Revue "Union", Vienne 1924, concernant l'instruction au pays de Chelm, en Podlasie, en Polesie et en Volhynie. Nous remarquons qu'au moment où dans ces territoires fut proclamé le pouvoir de la République ukrainienne, l'instruction ukrainienne s'y développa spontanément; les écoles russes furent transformées en ukrainiennes et les nouvelles écoles ukrainiennes furent fondées. Ceci concerne principalement les écoles primaires. Dans la domaine de l'instruction professionnelle et secondaire on procéda à l'ukrainisation par classes.

et de préparer par les différentes stipulations la liquidation immédiate de l'instruction ukrainienne ainsi que de rendre illusoires toutes les clauses légales tant internationales que polonaises qui garantissaient l'existence de l'enseignement ukrainien sous la domination polonaise.

En premier lieu la dite loi scolaire du 31 août 1924, *Moniteur officiel* 79, Chap. 766, stipula que: I. la validité de cette loi s'étend par rapport au territoire ukrainien sur les palatinats de Lwow, Stanislawow, Tarnopol, Volhynie et Polesie (l'art. 1er). Par ceci un tiers du territoire ukrainien, à savoir le pays de Lemki, Chelm et Podlasie, c.à.d. les terres ukrainiennes des palatinats de Krakovie, Lublin et Bialystok, furent d'avance privées de possibilité d'obtenir les écoles publiques ukrainiennes. Dans tout ce territoire ukrainien qui englobe les parties sud des districts de Gorlice, Grzybow, Krosno et Nowy Saçz du palatinat de Krakovie, les districts entiers de Chelm, Hrubieszow, Biala podlaska, Tomaszow, Wlodawa, et les parties des districts de Konstantynow, Erasnystow, Bilgoray et zamosc du Palatinat de Lublin, et la moitié du district de Biala du Palatinat de Bialystok, avec considérable majorité ukrainienne, la Pologne en vertu de la précitée loi scolaire du 31 juillet 1924 n'admet pas les écoles publiques ukrainiennes. En voilà le texte d'une réponse du curatorium scolaire de Lublin aux demandes ukrainiennes de créer les écoles primaires publiques ukrainiennes :

“Curatorium du district de Lublin. N° 23881/26. Lublin, le 9 septembre 1926. - Mr. J. Hrvozdecki, à Lukowiec gorny, commune de Lukowa, district de Chelm – premier signataire de la demande du 29 août 1926 concernant le création d'une

école ruthène.*) Le Curatorium n'accueille pas la demande du 29 août 1926 puisque aucune loi ne contient une disposition respective, et les stipulations de l'art. 3 de la loi du 31 juillet 1924 (M.O. N° 79, Ch. 766), qui traitent la création des écoles avec la langue ruthène (ukrainienne) d'enseignement, ne s'appliquent pas, conformément à l'alinéa 2 du premier article de cette loi, au territoire du district scolaire de Lublin. Le curateur: Signature”.

Les réponses analogues reçurent toutes les communes qui – à la suite d'une audience des délégués de la Représentation parlementaire ukrainienne chez le ministre polonais d'Instruction, Sujkowski, qui faisait partie du cabinet Pilsudski-Burtel – adressèrent de nouveau les demandes de création des écoles primaires ukrainiennes publiques; à chaque demande étaient jointes plus de 40 signatures des parents possédant des enfants en âge scolaire, donc un nombre surpassant celui exigé par la loi. Ces demandes ont été faites à la suite de l'assurance du ministre Sujkowski, que le nouveau gouvernement polonais devenu au pouvoir après le coup d'état au mois de mai sous la direction du maréchal Pilsudski, a pris à sa tâche l'assainissement de la situation, aussi dans le domaine de l'instruction, et que lui-même, en sa qualité de ministre de l'instruction publique donnera des ordres respectifs – la population ukrainienne doit donc adresser les demandes en question. Les ordres “d'assainissement” donnés par le ministre sont caractérisés au mieux par le texte précité de la décision du curatorium scolaire de Lublin et par le refus de créer des

*) Les autorités polonaises emploient ce terme en place du nom “ukrainien” en dépit des protestations de la part des Ukrainiens.

écoles ukrainiennes publiques, entre autres aussi dans le pays de Chelm. Le cette façon furent refusées 36 demandes dans le district de Chelm, 32 demandes dans le district de Wlodawa, 13 demandes dans le district de Hrubieszow, 7 demandes dans le district de Tomaszow, 5 demandes dans le district de Bilgoray, 4 demandes dans le district de Biala poslaska, 3 demandes dans le district de Lubartow, 2 demandes dans le district de Krasnystow et 2 demandes dans le district de Zamosc.

Il faut remarquer à ce sujet que – bien que la loi scolaire en question ne s'étend pas sur le pays de Chelm, Podlasie et la région de Lemki, de par ce fait ne fut pas néanmoins annulé, et ne Spouvait pas l'être par une décision unilatérale, l'engagement international de la Pologne, statué par les art. 9 et 12 du Traité de Versailles de 28 juin 1919. Ces articles décidèrent expressément que la Pologne est obligée, dans le domaine de l'instruction publique, de garantir aux enfants de langue non-polonaise l'enseignement en leur propre langue ans les écoles primaires publiques; en outre il fut décidé qu'entre autres aussi cette disposition doit avoir le caractère d'engagement international que la Pologne ne peut pas modifier sans assentiment de la majorité du Conseil de la Société des nations.

Finalement nous faisons observer que tout ce territoire Ukrainien où on n'admet pas de droit la création des écoles ukrainiennes, est habité en masse compacte par les Ukrainiens qui y forment une majorite prépondérante. Cela est prouvé par les dates officielles, caloulées d'après le dénombrement effectué par l'autriobe en Galioie en 1910, et celui exécuté

par la Russie en 1909, lors de la création du gouvernement de Chelm.*)

En ce qui concerne le pays de Chelm et Podlasie, c'est à dire les parties ukrainiennes des palatinats polonais actuels de Lublin et Bialystok, ce sont le district entier de Konstantynow avec 70,82 % d'Ukrainiens et 14,20 % de Polonais, le district entier de Wlodawa avec 64,97 % d'Ukrainiens et 14,80 % de Polonais, le district entier de Biala podlaska avec 60,48 % d'Ukrainiens et 15,69 % de Polonais, le district entier de Hrubieszow avec 57,31 % d'Ukrainiens et 25,91 % de Polonais, le district entier de Tomaszow avec 46,71 % d'Ukrainiens et 41,07 % de Polonais, le district entier de Chelm avec 48,16 % d'Ukrainiens et 28,56 % de Polonais, ainsi que les parties orientales des districts Bilgoraj et Zamosc qui ont une étendu de 1165 km carrés, où les Ukrainiens forment une majorité relative, et finalement d'importantes enclaves ukrainiennes dans les districts de Krasnystow, Lublin, Lubartow et Radyn qui constituent les districts requis par l'art. 9 du Traité de Versailles (p.e.les enclaves entre Lukowo et Zelechow, entre Kaluszyk et Siedlec, auprès de Sokolow etc). Dans le palatinat de Bialystok appartient loi la partie méridionale du district de

*)Nous ne citons pas les dates du dénombrement polonais du 1921, puisque toute la critique scientifique, entre autres aussi polonaise – même dans les publications officielles, comme p.e. La Revue statistique du 1922, N° 6, ainsi que les calculs officiels polonais entrepris en vue de contrôle, démontrèrent que le dénombrement du 1921 présenta 3 jusqu'à 25 % moins de population qu'il n'y en avait en réalité, et que ce dénombrement, boycotté alors par la population ukrainienne, puisque ordonné a une époque i ou les territoires ouest-ukrainiens ne furent pas encore attribués à la Pologne, exécuté irrégulièrement et tendenoieusement ne possède, particulièrement en ce qui concerne les territoires non-polonais dans les provinces orientales de la Pologne aucune valeur et a donné des résultats entièrement faux.

zielsk, avec l'étendue de 2500 km carrés, où les Ukrainiens forment une majorité écrasante de la population, parce que 74 %, et les Polonais à peine 10,2 %.

En ce qui concerne la partie ukrainienne du palatinat de Krakovie, c'est d. la région de Lemki, ce ne sont pas les îles ukrainiennes, dispersées parmi la population polonaise, mais les districts, habités en masse compacte par les ukrainiens, à savoir 4 communes voisines du district de Nowy Targ, avec l'étendue de 54,9 km carrés, où les Ukrainiens forment 98,5 % et les Polonais seulement 1,1 %; dans le district de Nowy Sacz, le district juridictionnel de Muszyna, tout entier, et 8 communes voisines du district juridictionnel de Nowy Sacz, ensemble couvrant une étendue de 392,7 km carrés, où les Ukrainiens forment 76,7 % et les Polonais 15 % de la population; la partie méridionale du district de Grzybow (20 communes) avec l'étendue de 190,1 km carrés, où les Ukrainiens forment 94,1 %, et les Polonais 3,2 % de la population; la partie méridionale du district de Gorlice (43 communes) avec l'étendue de 442,2 km carrés, où les Ukrainiens forment 92,7 %, et les Polonais 3,9 % de la population, finalement dans le district de Krosno la partie sud du district juridictionnel de Lukla (14 communes) avec l'étendue de 191,5 km carrés, où les Ukrainiens forment 91,9 %, et les Polonais 5,5 % de la population.

Tout ce territoire ukrainien des palatinats de Krakovie, Lublin et Bialystok, couvrant ensemble 15,000 km carrés, avec une million de population ukrainienne est privé d'avance de la possibilité d'user du droit garanti par l'art.9 du Traité de Versailles aux enfants des nationalités non-polonaises, à savoir celui d'enseignement en leur propre langue dans les écoles primaires publiques.

II. En ce qui concerne les autres territoires ukrainiens sous le. domination polonaise, à savoir la Galicie Orientale, la Volhynie et la Polésie, englobés par les palatots de Lwow, Stanislawow, Tarnopol, Volhynie et Polésie, sur lesquels s'étend la force légale le ladite loi scolaire du 31 juillet 1924, la liquidation de l'enseignement ukrainien y fut accomplie par la voie de cette loi et des ordonnances executives de la ... açon suivante :

A) Dans le domaine de l'enseignement primaire publique ukrainien:

1° En premier lieu on a abrogé le droit de posséder les écoles primaires publiques avec la langue d'enseignement ukrainienne, à toutes les localités, situées sur le territoire de la Galicie Orientale, de la Volhynie et de la Polésie, ou le dénombrement polonais du 1921, sans aucune valeur Gamme il trfut exposé ci-dessus, signale moins de 25 % de la population ukrainienne (l'art/2). De cette manière on priva des écoles ukrainiennes non seulement l'importante minorité ukrainienne, mais aussi le population ukrainienne dans presque toutes les villes où la majorité est formée par les Juifs, et tant les Ukrainiens que les Polonais 3ont en minorités. Même dans les cas où les Polonais ne forment dans ces localités qu'une minorité infime, et ces localités sont situées dans les districts qui possèdent une majorité ukrainienne absolue, faute de 25 % de population ukrainienne les écoles peuvent user exclusivement de la langue polonaise d'enseignement. En plus, grâce aux fausses données du dénombrement polinai du 1921, plusieurs localités où les Ukrainiens forment en réalité une majorité prépondérante, furent également privées de la possibilité de posséder les écoles primaires ukrainiennes publiques.

Comme un exemple classique de tels procédés nous citons le cas de la commune Kalnikow, district de Mosciska en Galicie Orientale; les autorités scolaires polonaises refusèrent la demande de la population ukrainienne de cette commune d'intriduire dans l'école primaire publique la langue ukrainienne d'enseignement sous prétexte que les Ukrainiens n'y forment pas 25 % de la population. En réalité Kalnikow est une commune purement ukrainienne avec plus de 94 % d'Ukrainiens!

Dans le pourvoi adressé par les originaires de Kalnikow contre cette décision il fut prouvé que sur 2.020 d'habitants de cette commune 1.906 personnes c.à d. 94,9 % sont des Ukrainiens, seulement 70, c.à d. 3,5 % sont les Polonais, et 44, c.à d 2,2 % de la population sont les Juifs. Ces chiffres correspondent entièrement aux données statistiques des dénombrements autrichiens du 1900 et 1910, d'après lesquelles les ukrainiens formaient en Kalnikow une majorité écrasante. Tout particulièrement d'après les dates du dé-nombrement du 1900, publiées dans le "Lexioon des communes de la Galicie", édité par la Commission Centrale Statistique autrichienne, Kalnikow possédait en 1900 en tout 1595 habitants, dont d'après la confession 1445 catholiques-grecs, 35 catholiques-romains et 4 autres, d'après la nationalité (langue maternelle) 1501 Ukrainiens, c.à d. 94,6 %, les Polonais ensemble avec les Juifs à peine 6 %, et les Allemands 0,4 %.

Il faut en outre remarquer que la commune de Kalnikow est située dans un district purement ukrainien, puisque le district Llosciska, tant juridictionnel qu'administratif a une majorité ukrai nienne absolue. (Dans le district juridictionnel de Mosciska le dénombrement officiel autrichien du 1910 sig-

nala 53,99 et dans le district administratif tout entier 56,06 % de la population ukrainienne).

A l'aise d'une telle statistique, les autorités scolaires polonaises privèrent, en vertu de l'art. 3 de la loi scolaire environ un million d'Ukrainiens, habitant des localités avec une prétendus minorité ukrainienne, inférieure à 25 % de la possibilité de posséder dans ces communes les écoles primaires ukrainiennes publiques.

Quand on y ajoute un million de la population ukrainienne du pays de Chelm, de Podlasie et de la région de Lemki, qui - comme il fut exposé sous I) - fut également de droit privée de la possibilité d'instruire ses enfants en langue ukrainienne, on voit que par sa fameuse loi scolaire du 31 juillet 1924 la Pologne à privé d'avance, en contradiction avec la clause de l'art.9 du Traité de Versailles, deux millions Ukrainiens du droit à l'école nationale: 2° Au reste de la population ukrainienne en Pologne on enleva les écoles primaires ukrainiennes, déjà existantes, par d'autres moyens A savoir l'art.2 de la loi scolaire stipule "que le type général de l'école publique dans la région, spécifiée par l'artpremier ... c'est l'école commune des enfants de la nationalité polonaise et non-polonaise", et les art. 3 et 4 admettant soit-disant seulement à titre exceptionnel l'existence des écoles non-polonaises Ukrainiennes, blanc-ruthènes et lithuaniennes), toutefois avec l'enseignement obligatoire en langue polonaise d'une série entière des matières, en sorte que les écoles primaires purement ukrainiennes en réalité n'existent point du tout.

L'art, 3 statue de prime abord que dans les localités ou la population ukrainienne forme plus de 25 une école publique ukrainienne peut être créée seulement dans le cas si 40 parente des en-fents de l'âge scolaire font la demande de

l'enseignement en langue ukrainienne, et si ne se trouvent pas dans le même district scolaire 20 parents qui demandent pour leurs enfants l'enseignement en langue polonaise. Il fut décidé en même temps que "s'il n'y a pas dans le district scolaire respectif 40 enfants de l'âge scolaire, dont les parents demanderaient l'enseignement en langue maternelle ukrainienne, blanc-ruthène ou lithuanienne, la langue d'enseignement de l'école sera polonaise". De cette façon on a de mémo privé d'avance de la possibilité de l'enseignement en langue ukrainienne: a) toutes les localités, resp. districts scolaires qui possèdent une majorité absolue ukrainienne, mais dont la population est si peu nombreuse qu'il ne s'y trouve pas 40 enfants ukrainiens de l'âge scolaire; toutes les localités resp. districts scolaire qui possèdent 40 enfants ukrainiens, si leurs parents ne font pas tous la demande de l'enseignement ukrainien; toutes les localités resp. districts scolaires où il y a 40 enfants dont les parents font la demande en question, s'il s'y trouve 20 enfants dont les parents demandent l'enseignement polonais. Dans le premier et le deuxième cas l'école respective doit être obligatoirement polonaise (c.à d. avec la langue d'enseignement polonaise) même s'il ne se trouvait dans cette commune aucun Polonais, et si aucun parent ne faisait la comande de l'enseignement polonais. Dans le troisième cas l'école doit être obligatoirement bilingue, c.à d. polono-ukrainianna.

Mais ce n'est pas encore tout. Même dans le cas si aucune condition requise pour la création d'une école ukralnianna, resp. pour l'introduction de la langue d'enseignement ukrainienne ne manque, l'autorité scolaire polonaise a la faculté de réunir une telle école où l'enseignement devrait se faire en langue ukrainien école polonaise du même district en

une école bilingue, et d'empêcher de cette façon l'existence des écoles ukrainiennes. La loi elle-même impose ce devoir aux autorités scolaire, puisque d'après l'art 2 ci-dessus cité le type fondamental de l'école maire publique doit être une école commune, et l'alinéa final de l'art 3 stipule, que "les différentes écoles du même district, avec la langue officielle (polonaise) d'enseignement et celles avec la langue ukrainienne, se'rorTt dans la mesure de la possibilité fusio-nées en une école bilingue".

Comme nous le verrons plus tard, les autorités scolaire ont appliqué scrupuleusement toutes ces stipulations de la loi scolaire dirigées en premier lieu contre l'instruction ukrainienne, et ont entrepris on général tout ce qui était possible afin d'accomplir per fas ou per nefas la liquidation de l'enseignement ukrainien.

Les inspecteurs scolaires polonais profitèrent surtout de la clause do la loi et de l'ordonnance additionnelle, exigeant que les signatures des demandes, faites par les parente en vue de l'introduction de la langue d'enseignement ukrainienne, doivent être officiellement légalisées (pour prouver leur authenticité), tandis que pour les déclarations des parents demandant la langue d'enseignant polonaise cette formalité n'est pas requise. Par rapport à cas dernières déclarations cette procédure a rendu possible la falsification de signatures et d'autres machinations jusqu'à la terreur employée à l'égard des enfants ukrainiens.

Les inspecteurs scolaires profitèrent en outre de la clause de l'ordonnance exécutive du 7 janvier 1925, qui leur donna le droit "par lentremise de la sous-préfecture, de la mairie, et dans le cas de la nécessité, personnellement" de vérifier

la légitimité, c.à d de contrôler “les conditions de la validité des déclarations”; en vertu de cette compétence – qui ne fut point statuée dans la loi elle-même, ils ont bouleversé entièrement le “plébiscite scolaire”,anisé par les parents ukrainiens après la mise en vigueur de la loi scolaire en 1925, qui ont adressé dans 1814 communes de la Galicie Orientale, de la Volhynie et de la Polésie les demandes de la langue ukrainienne d’enseignement pour leurs 133.234 enfants. Le nombre respectable de 99.935 parents ukrainiens, possédant des enfants de l’âge scolaire, ne craignant pas les difficultés et en dépit des chicanes exposées ci-dessus adressa les déclarations en faveur de l’école primaire ukrainienne, munies de signatures dont l’authenticité était attestée, conformément à la loi, par les tribunaux, par les notaires ou par les mairies. Malgré cela grâce aux machinations des autorités polonaises scolaires et autres, mais surtout grâce à cette compétence des inspecteurs scolaires, l’enseignement ukrainien en Volhynie et en Polésie fut anéanti entièrement, et en Galicie Orientale dans chaque palatinat restèrent seulement les débris des écoles ukrainiennes, qui y fleurissaient avant la guerre.

La compétence en question des inspecteurs scolaires consiste en ceci qu’ils ont le droit de contrôler s’il se trouve dans la commune respective 25 % de la population non-polonaise, exigés par la loi, si le signataire de la déclaration habite ensemble avec les enfants nommés dans la déclaration dans le même district scolaire, si les enfants vivent et auront atteint l’âge scolaire le 1er septembre de l’année courante, et si la personne signant comme tuteur possède en réalité cette qualité. Les inspecteurs scolaires ont d’ailleurs étendu cette compétence arbitrairement, et s’arrogèrent le droit de contrôler

aussi le texte des déclarations; au moyens des ruses et de la terreur lia contraignaient les parents ukrainiens à déposer de nouvelles déclarations en faveur de l'école bilingue, polono-ukrainienne.

Le plébiscite scolaire commanda ainsi que les maries à la tête desquelles se trouvent pour la plupart les commissaires municipaux, vommés par les sous-préfecturea, refusèrent – en suivant des ordres secrets – de vérifier l'authenticité des signatures des parents ukrainiens, en sorte que ceux-ci furent forcé de se rendre, avec la perte du temps et de l'argent, aux chef-lieux uos districts, éloignés parfois des dizaines de kilomètres, pour faire attester leurs signatures par les tribunaux pu par les notaires. En même temps les instituteurs polonais, les fonctionnaires, pa police et autres autorités développèrent une activité sans aucun égard pour terroriser la population ukrainienne et les inspecteurs scolaires commencèrent de chicaner les pétitionnaires et refusèrent de recevoir les déclarations, en oxigeant entre autres que les pétitionnaires les remettent personnellement; celles envoyées par la Poste ils retournèrent avec le remarque "le délai dépassé" etc. etc. Quand toutes ces formalités furent terra inées, commença la "vérification de la validité" des déclarations, en règle de cette manière, que l'inspecteur, ou bien le sous-préfêt ou un autre fonctionnaire se rendait dans un village du districtm et mandait les pétitionnaires ukrainiens, habitant les localités éloignées du village, de se présenter personnellement dans le but de la vérification, yuand ceux-ci, ne craignant pas les dépenses et la perte de temps, se présentèrent, la chose se passait d'habitude, comme il est exposé dans l'interpellation du député Kositsky, ci-jointe comme annexe. A savoir quand

la question “avez-vous signé cette déclaration et demandez-vous une école ukrainienne?” fut répondue affirmativement, l’inspecteur ou un autre fonctionnaire respectif injuria d’habitude le pétitionnaire, en lui donnant des informations contraires à la loi, qu’il n’est pas permis d’adresser de telles demandes des écoles ukrainiennes, ou bien “ici est la Pologne et vous êtes obligé d’apprendre le polonais”, ou bien encore que toutes les pétitionnaires ne veulent pas déclarer en faveur de l’école polonaise, ils n’obtiendront aucune école; parfois les inspecteurs usaient de ruse, en demandant aux pétitionnaires s’ils ne désirent pas que leurs enfants apprennent le polonais, et quand ceux-ci répondaient qu’ils ne s’y opposent pas, les inspecteurs qualifiaient cette réponse comme une déclaration en faveur de l’école bilingue, bien que cela pouvait signifier seulement que la langue polonaise soit introduite comme une matière, mais pas comme langue d’enseignement.

Dans l’annexe nous citons les exemples des plus caractéristiques des abus, commis par les autorités scolaires à l’occasion du plébiscite; ici nous nous bornons seulement au cas du district Sniatyn en Galicie Orientale, pour montrer auxquels résultats ont abouti les abus et la terreur lors du plébiscite dans un district ukrainien.

“Dans le district de Sniatyn il y avait sous le régime autrichien dans les 40 communes 40 écoles avec la langue d’enseignement ukrainienne; cet état des choses durait jusqu’à présent. A la suite du plébiscite scolaire les autorités polonaises transformèrent 29 écoles en écoles bilingues, et seulement 11 écoles restèrent ukrainiennes. Presque toutes ces écoles n’ont qu’une seule classe. Les parents ukrainiens de chaque commune exécutèrent le plébiscite scolaire et

signèrent presque tous sans exception les déclarations en faveur de l'école nationale, croyant à la justice des autorités scolaires. Les Polonais en profitant de la circonstance que les signatures des déclarations polonaises n'ont pas besoin être vérifiées, ont fabriqué des déclarations en faveur de l'école polonaise, qui ne furent jamais et par personne contrôlées. A cette falsification ont pris part les instituteurs polonais, la police d'Etat, et en général les Polonais chauvins. Par exemple Tomaszewski, directeur de l'école à Zablotow, a fabriqué 27 signatures à Chlebyczya polny, où il n'y a pas un seul Polonais, et aucun enfant polonais dans l'école! Quand même l'école fut transformée en bilingue, polono-ukrainienne. L'institutrice Kwasniewska à Hankowce a également "rassemblé" plus de 20 signatures polonaises, bien que la commune ne possède pas d'habitants polonais, et bien qu'il n'y a pas un seul enfant polonais dans l'école; l'école fut transformée en bilingue. A Krasnostawce la femme de l'instituteur Ostrowski a rassemblé "dans l'air" les signatures en faveur de la langue d'enseignement polonaise, et bien qu'il n'a pas de Polonais ni dans la commune ni à l'école, celle-ci fut transformée en bilingue. A Zebranowce la même misijton fut accomplie par un policier de Zablotow, Atamaniuk. La presse ukrainienne relatait le cas du village Wolczkowce, où les Polonais demandaient l'école polonaise pour leurs enfants âgés de six mois! L'inspecteur scolaire Szemelowski, en sa qualité du président de la filiale de l'association polonaise d'Ecole populaire (T.Sz.L.) a créé dans les communes où se trouvèrent quelques enfants polonais, ou bien seulement du rite catholique-romain, des écoles polonaises privées, et a enjoint aux institutrices des écoles publiques d'instruire dans

ces écoles. Ces institutrices touchaient l'appointement de la caisse publique, et les communes étaient obligées de donner le chauffage et le service de ménage. De telles écoles furent entretenues l'année passée à Bteewa pour 7 enfants polonais, à Potoczek pour 9, à Wolczkowce pour 12, à Nowosiolica pour 5, à Hudniki pour 8. Ces écoles furent actuellement réunies aux écoles ukrainiennes publiques, et ces dernières furent transformées en bilingues, mais en réalité en polonaises, puisque l'inspecteur Szemclowski ordonna au début de l'année scolaire d'employer dans la première classe l'abc polonais! En outre on a transformé en bilingue l'école à Dzurow, où il y a sur 180 enfants 2 (deux!) polonais, à Trotianec, où il n'y a pas un seul Polonais, à Ilnice, où il y a sur 300 enfants 4 polonais, à Albinowka, où il n'y a pas un seul Polonais, à Zadubrowce, où il y a sur 36 enfants 2 polonais, à Rusow, où sur 140 enfants il n'y a pas un seul polonais, à Podwysoka où sur 160 enfants 5 sont du rite catholique-romain, à Kuwaczyn où il n'y a pas dans l'école un seul Polonais. De même on a transformé en bilingue l'école à Mikulince, Ustie (2 Polonais), Borezczow (sur 60 enfants 1 polonais), Oleszow (3 Polonais), Tuluchow (2 Polonais), Karlow (avec 4 classes, fut transformée en bilingue pour 3 enfants polonais), Tydynow (pour 5 Polonais,) Zawale, où sur 190 enfants il n'y a pas un seul polonais, Kniaze, où il n'y a pas un seul Polonais dans l'école, à Popielniki (pour 1 enfant polonais) etc. etc. L'injustice des autorités scolaires polonaises s'est montrée tout particulièrement dans les cas des écoles municipales à Sniatyn et à Zablotow. Dans la ville de Sniatyn, tant dans l'école pour les garçons que dans celle pour les filles, avec 7 classes, la moitié d'enfants sont Ukrainiens, et l'autre moitié se répartit entre

les Polonais et les Juifs. Bien que plus de 260 aient adressé des demandes d'une école ukrainienne, non seulement aucune école ukrainienne ne fut créée, mais les écoles polonaises ne furent non plus transformées en bilingues. Dans la ville de Zablotow l'école pour les garçons est fréquentée par 104 Ukrainiens et 51 Polonais; bien que 84 parents aient fait les déclarations en faveur de l'école ukrainienne, cette demande ne fut pas respectée, et l'école ne fut même pas transformée en bilingue. Tout à fait analogue est le cas de l'école pour les filles qui est fréquentée par 112 Ukrainiennes et 56 Polonaises; bien que 86 parents aient fait les déclarations en faveur de l'école ukrainienne, leur demande ne fut acceptée et l'école purement polonaise”.

Nous remarquons que le district administratif de Sniatyn, ainsi que les deux districts juridictionnels qui en font partie, celui de Sniatyn et celui de Zablotow, ont une majorité ukrainienne prépondérante; à savoir d'après le dénombrement de 1910 la population ukrainienne formait dans le district juridictionnel de Zablotow 80,18 % de population ukrainienne, et 17,12 % de population polonaise et juive ensemble. Dans le district administratif de Sniatyn tout entier les Ukrainiens formaient à cette époque 80,51 et les Polonais avec les, Juifs 17,35 % de la population; d'ailleurs même d'après le dénombrement polonais du 1921 les Ukrainiens y forment 80,42 % de la population, par conséquent une majorité écrasante, les Polonais seulement 11,8 %, donc une infime minorité, et les Juifs 7,31%. Et malgré cela, grâce aux machinations polonaises il arriva que sur 40 écoles ukrainiennes et 4 écoles municipales polonaises d'avant guerre il resta en tout 11 écoles ukrainiennes, et toutes les autres sont ou bien purement polonaises, ou bien bilingues,

muis en réalité, comme il fut exposé ci-dessus, ces dernières sont aussi polonaises. Or, les Ukrainiens qui forment plus de 80 % de la population du district possèdent seulement 25 % des écoles, tandis que l'infime minorité polonaise de 11 % en possède 75 %!

Dans l'annexe nous citons d'autres exemples; en présence d'un tel plébiscite, exécuté de telle façon par la Pologne, ses résultats définitifs ne peuvent étonner personne – notamment:

a) en Yolynie et en Polésie, ou il y avait en 1923 d'après le statistique officielle polonaise encore 453 écoles ukrainiennes, toutes ces écoles ukrainiennes furent sans exception transformées en bilingues, polono-ukrainiennes, ou bien même purement polonaises;

b) en Galicie Orientale, c.à d. dans les palatinats de Lwow, Stanislawow et Tarnopol, ou il y avait au moment de l'occupation de ce pays par la Pologne 2,612 écoles primaires publiques, purement ukrainiennes, l'instruction ukrainienne fut décimée jusqu'à un tel degré qu'après la publication officielle du Curatorium scolaire à Lwow il resta en tout 867 écoles nominellement ukrainiennes – les Ukrainiens perdirent alors 1,745 écoles primaires déjà existantes!

B. Dans le domaine de l'enseignement public ukrainien secondaire et professionnel:

Il faut constater en premier lieu qu'encore à l'époque précédant la promulgation de la loi scolaire du 31 juillet 1924 la Pologne a annulé l'enseignement public ukrainien secondaire et professionnel tout entier en Volhynie, Podlasie, Polésie et au pays de Chelm, en supprimant ces écoles ou en les transformant en polonaises, c'est ainsi que furent supprimés les lycées à Dubno, Kowel, Vladimir, Kremenetz, Rowno,

deux à Ostrow, l'école réale à Koretz, l'école commerciale à Kremenetz, les écoles agronomiques à Trostianetz et à Malin etc. d'autres écoles furent transformées en polonaises; comme exemple frappant peut servir le cas de l'école agronomique à Biala Krynica, fondée par les moyens privés de l'Ukrainien Toronin, et transformée actuellement en polonaise. De même furent supprimés tous les séminaires d'instituteurs, en sorte que dans les palatinats de Volynie, de Polésie, de Lublin et de Bialystok n'existe à présent aucune école publique secondaire ou professionnelle ukrainienne.

En Galicie Orientale on a laissé pour le moment les lycées ukrainiens, créés encore sous le régime autrichien après de longs combats dans la partie de Galicie – mais la Pologne a décidé par la loi scolaire précitée que ces lycées doivent être transformés en bilingues, polono-ukrainiens. La clause respective de la loi scolaire polonaise, à savoir le dernier alinéa de l'art.6 est conçu dans les termes suivants: “Les écoles secondaires existant actuellement séparément dans la même ville avec la langue d'enseignement exclusivement polonaise et exclusivement ukrainienne seront dans la mesure de possibilité réunies en une école commune bilingue”. En se basant sur cette stipulation le pouvoir polonais ordonna ensuite dans l'année scolaire 1926/1927 une telle fusion des lycées ukrainiens à Lwow, Przemysl et Tarnopol, et retint seulement à la suite d'une intervention de la Société des Nations l'exécution de cet ordre, mais la clause précitée garde sa force légale et peut être appliquée chaque moment.

Afin de priver ces lycées, autrefois c.à d. sous la régime autrichien purement ukrainiens, encore avant leur fusion avec les lycées polonais, de leur caractère ukrainien, notamment

afin qua la langue d'enseignement ne soit pas exclusivement ukrainienne, l'art.7 de la loi scolaire statue que la langue et la littérature polonaise, l'histoire, la géographie et le cours sur la Pologne contemporaine doivent être enseignée dans ces écoles obligatoirement en langue polonaise. En vertu de cette stipulation dans les lycées autrefois purement ukrainiens fut introduit l'enseignement polonais obligatoire du la langue et de la littérature polonaise et au cours sur la Pologne contemporaine, mais en outre même de l'histoire et de la géographie mondiale; l'ordonnance ministérielle du 2 juin 1926, N° 6288/26, qui permettait, à titre exceptionnel, l'enseignement ukrainien de l'histoire mondiale dans les écoles où cette matière, conformément au programme, est enseignée séparément de l'histoire de la Pologne, et autorisait l'enseignement de la géographie en langue ukrainienne, ne fut pas appliquée sous prétexta qu'elle soit contraire à la loi. Cet abus formidable fut commis par le curateur de l'administration scolaire à Lwow, dont la compétence s'étend sur la Galicie Orientale et sur tous les lycées ukrainiens, M. Sobinski, qui procédait sans aucun égard u la liquidation de l'instruction ukrainienne. De différentes démarches n'aboutirent à rien, et à son ministre Sujkowski, qui l'a mandé chez soi, M. Sobinski répondit qu'il ne le craint pas, comme il ne craignait pas les occupants autrichiens, dans le service desquels il se trouvait autrefois. Malgré plusieurs interventions l'ordonnance précitée ne fut pas appliquée; le 19 octobre 1926 M. Sobinski mourut oomme victime d'un attentat, touché par une balle de revolver.

La clause sus-mentionnée de l'art.7 de la loi scolaire qui trans. forma de fait les lycées ukrainiens en bilingues, reste en vigueur.

De même la disposition précitée de l'art.6, concernant la liquidation définitive des lycées ukrainiens existants.

En ce qui concerne la création des nouveaux lycées ukrainiens, et au sujet de toutes les écoles professionnelles (tant anciennes que nouvelles) et des séminaires d'instituteurs, la loi scolaire stipula l'inadmissibilité des écoles professionnelles et des séminaires ukrainiens en général, et des nouveaux lycées ukrainiens en particulier. Conformément aux art-5, 6 et 8 de la loi scolaire sur le territoire ou s'étend sa compétence, c.à d.en Volhynie, Polésie et Galicie Orientale peuvent exister seulement écoles polonaises ou à titre exceptionnel bilingues de ce type, par conséquent la création des écoles publiques ukrainiennes secondaires et professionnelles est exclue.

D'ailleurs même les écoles bilingues, tant secondaires que professionnelles peuvent exister seulement a titre exceptionnel, sauf les séminaires d'instituteurs ; à savoir en ce qui concerne les écoles secondaires pour la création d'une école bilingue est requise la déclaration aes parents se 150 élevés ukrainiens, et par rapport aux écoles professionnelles, les Ukrainiens doivent former 40 % du total ces élevés, et tous doivent demander l'enseignement en langue ukrainienne, Seulement si toutes ces conditions sont remplies, peut être créée dans ce district, ou bien si le pouvoir polonais le préfère "dans un des districts voisins" une école bilihgue, mais non pas une école ukrainienne. Dans le cas où une de ces conditions n'est ppus remplie, toutes les écoles secondaires et professionnelles, nêms dans le3 districts purement ukrainiens, doivent être exclusivement polonaises.

Nous citons le texte intégral des stipulations en question de la loi scolaire; elles sont conçues dans les termes suivants:

a) en ce qui concerne les séminaires d'instituteurs : “Les séminaires d'instituteurs nouvellement créés dans les palatinats de Lwow, Stanislawow, Tarnopol, Volhynie, Polésie, Nowogrodek et Vilna seront bilingues, polono-ukrainiens ou polono-blanc-ruthènes” (l'article 5).

b) en ce qui concerne les écoles secondaires: “A la suite d'une demande officiellement vérifiée des parents de 150 élevée de nationalité ukrainienne ou blanc-ruthène, fréquentant les écoles secondaires avec la langue d'enseignement polonaise dans le même district ou dans la même ville autonome, afin de leur garantir l'enseignement en langue maternelle, on créera une école secondaire publique dans le même district ou dans un des districts voisins”.

c) en ce qui concerne les écoles professionnelles: “Dans les écoles professionnelles publiques, sur la demande des parents des élèves de nationalité ukrainienne resp. blanc-ruthène, qui forment 40 au total des élevés de cette école, l'enseignement sera donné en deux langues: polonaise et ukrainienne, resp. polonaise et blancruthène.

Faute d'une telle demande l'enseignement sera donné en langue polonaise”.

C) Dans le domaine de l'enseignement universitaire et des autres hautes écoles il faut constater que la Pologne a supprimé toutes les chaires ukrainiennes qui existèrent à l'université de Lwow avant que la Galicie Orientale passa sous la domination polonaise, et qu'elle n'a pas rempli jusqu'à présent son engagement de créer une université ukrainienne au plus tard jusqu'au 25 octobre 1924 (!). Les stipulations respectives de la loi du 22 septembre 1922, Moniteur officiel N° 90, chap. 329, promulguée par la Pologne dans le but d'obtenir de la part des

puissances alliées l'attribution de la Galicie Orientale et des autres territoires ukrainiens ci-dessus énumérés, sont conçues dans les termes suivants:

L'art. 24: "La Diète de la République Polonaise votera la création de l'université ruthene et lui garantira les moyens financiers nécessaires par le Trésor d'Etat. Cette université organisée conformément au règlement des hautes écoles, sera soumise directement au ministre du culte et de l'instruction publique".

L'art.26. "L'autonomie des palatinats précités*) sera mise en vigueur au plus tard dans le délai de deux ans après la promulgation de cette loi. Dans le même temps le Gouvernement procédera à la création de l'université ruthene".

Or, la promulgation de cette loi a eu lieu le 26 octobre 1922, par conséquent de délai fixé pour la création de l'université ukrainienne expira le 25 octobre 1924, c.à d. il y a deux années et demie!

La Pologne a usé jusqu'à présent de différents moyens pour ne pas remplir son engagement, et a essayé de créer en place de l'université ukrainienne, avec le prétendu assentiment des Ukrainiens, un institut d'études ukrainiennes, surnommé "Studium Ruthenum", auprès de l'université polonaise à Cracovie. La représentation parlementaire ukrainienne en sa qualité de représentant légitime de la population ukrainienne sous la domination polonaise, et tous les autres facteurs ukrainiens politiques et culturels demandèrent avec toute l'intensité l'exécution immédiate de cet engagement de la Pologne et protestèrent en même temps contre le projet de

* c.à d. de trois palatinats de la Galicie Orientale.

créer le “Stuuium Ruttenum” ou un autre institut scientifique en place de l’université ukrainienne – mais n’obtinrent aucun résultat. Afin de camoufler à tout prix le prétendu assentiment du monde scientifique ukrainien au sus-merrtrionné “Studium Ruthenum” en secret devant la représentation parlementaire ukrainienne, on usa de la ruse suivunte: Le nomme docteur Romain Smal-Stotsky, un jeune professeur du séminaire ecclésiastique orthodoxe à Varsovie, adressa le 7 décembre 1925 au ministre polonais du culte et de l’instruction une déclaration, signée exclusivement par lui seul, où il signala le prétendu assentiment des professeurs et des hommes de science ukrainiens à prendre part aux travaux de la commission nommée par le gouvernement polonais en vue d’organiser le “Studium Ruthenum”. Contre cette mystification protestèrent tant les professeurs univeraitaixeas ukrainiens que le président de la Société scientifique ukrainienne Chevtchenko à Lwow au nom du monde scientifique ukrainien, et auoun homn» de science ukrainien n’a pris part à la séance de ladite commission officielle, convoquée pour le 24 janvier 1926. Non moins énergiquement protestèrent contre ces procédés inouïs tous les fa teurs ukrainiens politiques et culturels, particulièrement la Représentation parlementaire ukrainienne, l’Union ukrainienne nationale démocratique, l’Union centrale d’étudiants ukrainiens dans leurs déclarations du 14, 15, 19 et 22 décembre 1925. Pour mettre fin à toutes ces machinations la Représentation parlementaire ukrainiens déposa à la Diète de Varsovie une motion urgente, demandant la création immédiate de l’université ukrainienne à lwow, et présenta un projet détaillé de la loi respective, mais la Diète polonaise à la séance

du 12 janvier 1926 déclina par les voix de tous les députés polonais contre les votes des députés non-polonais le caractère urgent de la motion ukrainienne et la renvoya à la commission scolaire, en préparant de cette manière à la question de l'université ukrainienne des funérailles parlementaires de première classe. Une année et demie se sont écoulées depuis, mais ni le gouvernement, ni la Diète de Varsovie ne se hâtent pas d'exécuter l'engagement de la Pologne concernant la création de l'université ukrainienne. La commission scolaire de la Diète polonaise n'a pas tenu, au courant de cette une année et demie, une seule séance au sujet de la motion et du projet de la Représentation parlementaire ukrainienne concernant l'université ukrainienne qui lui furent remis par la majorité polonaise de la Diète; le gouvernement polonais inséra même dans le budget de cette année une dépense pour la création du "Studium Ruthonum", et non pas d'une université ukrainienne, par quoi il a attesté de nouveau, qu'il ne songe même pas d'exécuter la disposition de sa propre loi polonaise du 22 septembre 1922, qui décida de réer une université ukrainienne, au plus tard jusqu'au 25 octobre 1924.

D. Dans le domaine de l'enseignement public en dehors des écoles:

Même dans ce domaine d'éducation des petits enfants au dessous de six ans, la Pologne a accompli la liquidation des asilèfs et des crèches publics ukrainiens, entretenus par les organisations autonomes. Ils sont placés sous la direction des départements du Travail et de la Protection Sociale auprès des préfectures et entretenus sur les fonds autonomes publics. En outre existent aussi les instituts d'éducation privésytians ce

genre, mais nous traitons ici seulement les asiles et les crèches publics. Bien que dans le territoire ukrainien la majorité des enfants dans ces instituts est de nationalité ukrainienne, l'enseignement y est donné en langue polonaise, et l'ukrainien, langue maternelle de ces enfants, n'est même pas admise comme matière d'enseignement. Le député ukrainien Dr. Dmytriuk car. érisa de la façon suivante le système polonisateur de ces établissements d'éducation dans son discours, prononcé le 5 juillet 1924 à la Diète de Varsovie : "La direction de ces asiles est polonaise, aux enfants on parle exclusivement en polonais, dans les écoles qui y sont jointes, on enseigne exclusivement en polonais. La langue maternelle n'est pas enseignée même comme une des matières. La religion orthodoxe n'est pas enseignée, au contraire tous les enfants doivent faire la prière en polonais, selon la confession catholique. A ce sujet notre club présenta une interpellation concernant l'asile à Kremenetz. A la suite de cette interpellation on exigea des malheureux parents une déclaration signée qu'ils consentent que leurs enfants apprennent les prières catholiques, autrement leurs enfants seront renvoyés de l'asile. Dans le même but de dénationalisation on transporte nos enfants de nos territoires dans les localités purement polonaises, comme Posen, Varsovie, Kaliaz. Les parents de ces enfants déportés s'adressaient à moi avec la demande de retrouver les enfants et de les renvoyer à la maison. Souvenez-vous, Messieurs quel éclat produiront parmi les Polonais et dans tout le monde civilisé les abus envers les enfants polonais, commis à Wrzesnia. Mais des Wrzesnia pareilles, nous en avons des dizaines dans nos territoires. De même que vous autrefois, nous protestons sur cette tribune devant le monde

civilisé tout entier contre les violances commises sur les âmes des enfants ukrainiens et blanc-ruthènes!” Le même député et Mme O. Lewtchaniwska, membre du sénat, constatèrent sur la base des données statistiques des départements du Travail et de la Protection Sociale dans les palatinats et sur la base de leurs propres observations que seulement en Polésie et en Volhynie il y avait plus de 30 crèches et asiles publics, et que les établissements ukrainiens furent supprimés pour des raisons suivantes: à Rafajlowka, district de Saruy, parce que sur les murailles, à côté du portrait du Président de la République Polonaise pendaient les portraits des écrivains et poètes ukrainiens, et parce que les éducateurs parlaient aux enfants en ukrainien (tous les enfants, au nombre de 40, étaient de nationalité ukrainienne!); à Piana, district de Dubno, l’asile ukrainien pour quelques dizaines d’enfants fut supprimé pour la raison que l’inspecteur scolaire y trouva le portrait du plus grand poète ukrainien, T. Chevtchenko!

E) Finalement dans le domaine de l’administration scolaire, il faut constater que les représentants ukrainiens en furent entièrement éliminés; les membres ukrainiens du Conseil scolaire provincial de Galicie, actuellement appelé Curatorium, du district scolaire de Lwow, furent destitués, aux inspecteurs ukrainiens fut ôtée la compétence dans les questions de l’enseignement ukrainien, puisque on leur confia le contrôle des districts purement polonais qui autrefois faisaient partie de la Galicie Occidentale (polonaise) et actuellement sont attachés au palatinat de Lwow, et de cette façon on leur enleva la possibilité de s’ingérer dans les questions scolaires de la population ukrainienne. La même chose vaut pour les inspecteurs scolaires des districts en

Galicie Orientale et tout pareillement au pays de Chelm, en Volhynie, polésie et Podlasie la population ukrainienne ne fut pas admise à la participations à l'administration scolaire, et tous les postes d'inspecteurs provinciaux et de districts, nommés actuellement visitateurs, furent confise seulement aux Polonais. En plus, en contradiction avec l'art.9 du Traité de Versailles, sur toute l'étendus des territoires ukrainiens sous la domination de la Pologne sept millions de la population ukrainienne n'ont aucune part "dans le bénéfice et l'affectation" des fonds publics dans les buts d'éducation, et en ce qui concerne la Galicie Orientale, la population de ce pays fut privée du droit d'autonomie entre autres aussi dans le domaine de l'instruction, qui lui a été garanti tant par les décisions internationales que par la législature polonaise. Nous y entendons les stipulations internationales déjà mentionnées concernant le devoir de la Pologne d'accorder a la Galicie Orientale une autonomie territoriale, qui englobe entre autres aussi la législative dans le domaine de l'instruction, et les clauses de la loi polonaise, cidessus citées sur l'autonomie des palatinats du 22 septembre 1922, ayaht trait a l'instruction. L'art.9 du Traité de Versailles ce 1919 statue notamment par rapport au droit des peuples non-polonais en Pologne a disposer des fonds publics entre autres dans les buts ae leur instruction nationale publique que :

"Dans les villes et districts, où reside une proportion considérable de ressortissants polonais appartenant a ces minorités ethniques, de religion ou de langue, ces minorités se verront assurer une part équitable dans le bénéfice et l'affectation des sommes, qui pourraient être attribuées sur les fonds publics par le budget de l'Etat, les budgets municipaux ou autres, dans un but d'éducation, de religion ou de charité."

En ce qui concerne l'autonomie de la Galicie Orientale dans le domaine de l'instruction, elle résulte de la décision du Conseil Suprême du 25 juin 1919 qui e mis l'attribution de la Galicie Orientale à la Pologne en dépendance de l'attribution d'autonomie territoriale à ce pays, de même que de la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 14 mars 1923 ou il fut constaté que la Pologne a reconnu la nécessité d'un régime d'autonomie de la Galicie Orientale. Si l'on tient compte de ce que le Conseil Suprême constata expressément dans le projet connu du statut pour la Galicie Orientale du 20 novembre 1919 qu'il entendait sous "l'autonomie de ce territoire" la pleine autonomie législative du pays (avec sa propre Diète) et considérant que parmi les matières qui devraient appartenir à la compétence de l'autonome Galicie Orientale, en premier lieu se trouvait l'instruction en général, il devient évident que ces décisions du Conseil Suprême et de la Conférence des ambassadeurs avaient l'intention d'accorder à la population de la Galicie Orientale le droit de décider et de disposer de son instruction. Finalement la Pologne elle même décida dans sa loi du 22 septembre 1922:

a) dans l'art.9 que: "L'autonomie des palatinats de Lwow, de Stanislawow et de Tarnopol englobe: 1° questions confessionnelles; 2° questions de l'instruction publique, à l'exception des universités et des écoles du même degré;" (ensuite sont énumérées d'autres matières);

b) dans l'art.10 que "dans chaque de ces trois palatinats la Diète se compose de deux chambres, dont une est formée par les députés de la curie ruthène"; enfin

c) dans l'art.23 que "la langue d'enseignement dans les écoles, entretenues par une des chambres de la Diète, sera déterminée par cette chambre".

Il est donc hors de doute que même la Pologne a accordé à la population de la Galicie Orientale le droit de décider et de diriger les affaires de l'enseignement primaire, secondaire et professionnel, mais elle n'a pas exécuté ces stipulations, bien que le délai de deux ans, dans lequel – comme il fut exposé ci-dessus sous C) – la Pologne était obligée de mettre ces décisions en vigueur ait expiré il y a deux années et demie, puisque encore le 25 octobre 1924. Le Conseil de la Société des Nations, la Cour de Justice internationale et même les membres de la Société des Nations individuellement disposent à l'égard de la Pologne de larges droits de contrôle, d'intervention et de coercition pour obtenir de la part de la Pologne le respect et l'exécution des engagements internationaux».

Ces droits sont leur accordé expressément par l'art. 12 du Traité de Versailles; les clauses respectives sont conçues dans les termes suivants :

“La Pologne agréée que tout Membre du Conseil de la Société des Nations aura le droit de signaler à l'attention du Conseil tout danger d'infraction à l'une quelconque de ces obligations, et que le Conseil pourra procéder de telle façon et donner telles instructions qui paraîtront appropriées et efficaces dans la circonstance.

La Pologne agréée en outre qu'en cas de divergence d'opinion, sur des questions de droit ou de fait concernant des articles, entre le Gouvernement polonais et l'une quelconque des Principales Puissances alliées et associées ou toute autre Puissance, Membre du Conseil de la Société des Nations, cette divergence sera considérée comme un différend ayant un caractère international selon les termes de l'art. 14 du Pacte de la Société des Nations. Le Gouvernement polonais agréé que tout différend de ce genre sera, si l'autre partie le demande,

déféré à la Cour permanente de Justice. la décision de la Cour permanente sera sans appel et aura la même force et valeur qu'une décision rendue en vertu de l'art.13 du Pacte”.

En vertu de ces stipulations le Conseil de la Société des Nations et ... Membres possèdent donc de larges droits pour contraindre la Pologne à exécuter ses engagements internationaux, par la voie des ordres appropriés du Conseil de la Société des Nations et des décisions définitives de la Cour permanente de Justice internationale.

En me rapportant à l'exposé précédant j'ai l'honneur d'attirer la bienveillante attention du Haut Conseil de la Société des Nations, et de ses Membres sur la manière d'agir de la Pologne dans le domaine de l'instruction publique à l'égard de sept millions de population ukrainienne qui se trouvent sous sa domination, et de demander qu'ils veuillent bien, par la voie des décisions et des instructions du Haut Conseil de la Société des Nations, respectivement des résolutions de la Cour permanente de Justice internationale:

a) constater que la Pologne par la promulgation de la loi scolaire du 31 juillet 1924, Mon. Off. N° 79, Chap. 766, notamment par ses clauses ci-dessus citées, tout particulièrement par les articles 1–5 et 9 de cette loi, et par les ordonnances exécutives basées sur la même loi ainsi que par les dispositions du Budget d'Etat, a arbitrairement modifié, contrairement à l'art. 12 du Traité de Versailles du 28 juin 1919, les stipulations de l'art. 9 du même Traité, puisque elle a privé sept millions de population ukrainienne entièrement ou en partie du droit de l'enseignement dans les écoles primaires publiques en leur propre langue ukrainienne, et ne les a pas admis au bénéfice et à l'affectation de sommes, attribuées sur les fonds publics dans les buts d'éducation publique;

b) constater que la Pologne n'a pas rempli les engagements internationaux résultant de l'art. 9 du Traité de Versailles, de même que tous les engagements et décisions d'ordre international ou bien de sa propre législative, qui sur la base des décisions du Conseil Suprême des Alliés au 25 juin 1919 et de la Conférence des Ambassadeurs du 14 mars 1922, et de la loi polonaise sur l'autonomie des palatinats du 22 septembre 1922, Mon-Off. N° 90, Chap. 829, garantissaient – au plus tard jusqu'au 25 octobre 1924 la création d'une université ukrainienne, et a la Galicie Orientale une autonomie législative entre autres aussi dans le domaine de l'enseignement primaire, secondaire et professionnel;

c) obliger la Pologne par des mesures appropriées de faire cesser immédiatement toutes les infractions, commises par elle, aux engagements internationaux précités du domaine de l'instruction, et de supprimer tout particulièrement les clauses de la loi scolaire du 31 juillet 1924 et des ordonnances exécutives contraires à l'art.9 du Traité de Versailles, et contraindre la Pologne à exécuter les stipulations de ce Traité, ainsi que les décisions internationales, citées sous b) et même les lois polonaises dont résulte le devoir de la Pologne de créer l'université ukrainienne, et de mettre en vigueur le droit autonome, garanti à la population de la Galicie Orientale, à régler et à diriger l'enseignement primaire, secondaire et professionnel.

Berlin, le 1er Juillet 1927

Є. Петрушевич

Président du Conseil National Ukrainien

№ 5

**МЕМОРИАЛ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ ЄВГЕНА ПЕТРУШЕВИЧА
VIII АСАМБЛЕЇ РАДИ ЛІГИ НАЦІЙ ПРО
СТАНОВИЩЕ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ**

1927 р.

**MÉMOIRE
EXPOSANT LA SITUATION DES
TERRITOIRES OUEST-UKRAINIENS SOUS
LA DOMINATION ÉTRANGÈRE**

**PRÉSENTÉ PAR LE
PRÉSIDENT DU CONSEIL NATIONAL UKRAINIEN**

**À LA VIIIÈME ASSEMBLÉE DE LA SOCIÉTÉ
DES NATIONS À GENÈVE**

1927

HAUTE ASSEMBLÉE,

La Pologne et la Roumanie appliquent à sept millions et demi d'Ukrainiens les mêmes méthodes systématiques et illégales de la dénationalisation et de l'extermination à outrance. Tout pareille mais moins intensive est la politique de la Tchéco-Slovaquie à l'égard d'un demi million d'Ukrainiens, qui se trouvent sous la domination tchèque. Cette poussée exterminatrice contre les Ukrainiens contenue à forte puissance aussi bien dans le domaine culturel qu'économique, et a pour but de stabiliser l'assujettissement politique de la branche occidentale de la grande nation ukrainienne, comptant au total quarante millions de nationaux, branche malheureuse qui

en raison de la situation internationale peu propice et en vertu des décisions et des Traités lui défavorables a dû perdre en dépit d'une défense héroïque l'indépendance des territoires ouest-ukrainiens, obtenue en 1917 et 1918 et s'est trouvée sous la domination polonaise, roumaine et tchèque. Le gros de la nation ukrainienne a réussi de garder son indépendance et possède son propre Etat, à savoir la République ukrainienne soviétique.

Sous la domination de la Pologne se trouvent les territoires ouest-ukrainiens suivants: la Galicie Orientale avec la région de Lemki, le pays de Kholm, Podlasie, Polésie et la Volhynie, qui forment actuellement les palatinats polonais de Stanislawow, Tarnopol, Lwow. Volhynie et Polésie en entier, ci font partie des pala'inats de Krakow. Lublin et Bialystok, avec sept millions de population ukrainienne: sous la domination de la Roumanie se trouvent les territoires ouest-ukrainiens: la moitié de la Bukowine, le district de Maramaros Sziget et la Bessarahie, avec un million de population ukrainienne; enfin, sous la domination de la Tchéco-Slovaquie, "le pays des Ruthènes au sud des Carpathes" qui forme la province, dénommée par les Tchèques "la Russie subcarpathique" et une région, attachée à la Slovaquie.

Dans ce connexe territoire ouest-ukrainien, habité en masse compacte par la population autochtone ukrainienne, les Ukrainiens forment une majorité prépondérante puisque deux tiers de la population¹⁾.

¹⁾ Sur la base des dénombrements officiels d'avant la guerre, la statistique de la population des territoires ouest-ukrainiens se présente, d'après l'oeuvre du professeur Stéphane Roudnitsky. "L'aperçu du territoire national de l'Ukraine", dans les chiffres suivants:

Nom du pays	EtolM ta	Total de is populaties	Ukrainiens	Polésie	Roumanies	Tchéco- Slovaquies
<i>Territoires ouest- ukrainiens sous la domina- tion de la Pologne</i>	138.000	9,500.000	6,780.000 (71,3 %)	1,039.000 (11 %)		31.000 (0,5 %)	1,264.000 (13,2 %)	386.000 (4 %)
<i>Le pays des Ruthenes au sud des Carpathes avec Marama-ros- Sziget</i>	14.700	568.000	441.000 (77,6 %)	–	1.000 (0,1 %)	13.000 (2,2 %)	69.000 (12,2 %)	44.000 (7,9 %)
<i>La partie ukrainienne de la Bukowine</i>	5.600	460 000	304.000 (66 %)	27.000 (5,9 %)	31.000 (6,8 %)	–	73.000 (15,9 %)	25.000 (5,4 %)
<i>Total :</i>	158.300	10,528.000	7,525.000 (71,4 %.)	1.066.000 (10,1 %)	32 000 (0,5 %)	44.000 (0,4 %)	1,406.000 (13,2 %)	455.000 (4,6 %)

En outre il y avait en Bessarabie 521.000 Ukrainiens – il résulte donc un chiffre de huit millions Ukrainiens sous la domination étrangère. Nous citons les dates d'avant la guerre, puisque les dénombremens polonais et roumain sont pour la plupart faussés et furent déclarés par le monde scientifique comme inexacts.

La conformité de la politique exterminatrice, observée par la Pologne et la Roumanie à l'égard de la population ukrainienne consiste en ceci que ces deux Etats ont accompli d'après les mêmes principes la suppression des droits autonomes du domaine culturel et économique dont jouissaient les Diètes et les députations provinciales de la Galicie et de la Bukowine sous le régime autrichien; d'après les mêmes principes ils ont anéanti les conquêtes culturelles des Ukrainiens dans le domaine de instruction primaire, secondaire, professionnelle et supérieure, et ont annulé les droits de la langue ukrainienne

qui lui étaient concédés sous le régime autrichien dans les écoles, devant les tribunaux et devant les autorités. D'après les mêmes méthodes ils entravent le développement culturel de la population ukrainienne, et par la voie des mêmes mesures colonisatrices et économiques ils effectuent la soumission économique, la paupérisation et l'extermination physique de la population ukrainienne.

La Pologne a supprimé la Dicte et la députation provinciales à Lwow qui possédaient de larges droits autonomes et a décidé par la loi au 20 septembre 1922 de créer à leur place les Piétines dans les palatinats de la Galicie Orientale, douées de compétence seulement dans le domaine de l'administration locale, cependant même cette autonomie des palatinats ne fut pas mise en vigueur, bien que le délai, fixé par la loi, ait expiré le 26 octobre 1924; elle n'a pas autorisé non plus jusqu'à présent le rétablissement des conseils et des députations des districts, dans lesquels fonctionnent jusqu'à ce jour les commissaires, nommés par le Gouvernement, au lieu des organes autonomes, élus par la population. Jusqu'au mois de juillet de cette année l'autonomie communale était également suspendue, et les communes étaient administrées par les commissaires du Gouvernement; seulement au courant des dernières semaines eurent lieu les élections aux conseils communaux, toutefois le ministre d'intérieur déclara qu'en ce qui concerne les "contins" c. à d. les territoires ukrainiens, blancruthènes et lithuaniens, cette autonomie locale ne peut y être à chaque moment de nouveau suspendue. Bien que l'autonomie locale appartient aux libertés les plus primitives, emeédées aux communes même dans les Etats non-démocratiques et absolus, la Pologne qui se vante d'être le bastion de la démocratie et du libéralisme,

l'admet seulement conditionnellement et en use pour terroriser la population locale. Quant à l'autonomie de catégorie supérieure, à savoir celle des palatinats et des districts, la Pologne l'écarté complètement et n'admet pas sa réalisation resp. rétablissement nonobstant que la loi sur l'autonomie des palatinats se base sur un engagement international de la Pologne qui visait d'ailleurs une autonomie beaucoup plus large puisque législative à l'instar des dominions.

Tout pareillement la Roumanie supprima l'autonomie provinciale de la Bukowine, à savoir la Diète et la députation et effectua une nouvelle division administrative du pays, en réunissant les districts roumains aux ukrainiens afin de remporter une majorité roumaine dans les conseils des districts doués de compétence très restreinte, purement administrative et nullement législative. Les élections à ces organes autonomes et aux conseils communaux ont été accompagnées d'une telle terreur électorale que tous ces corps sont composés en entier ou en majorité considérable de Roumains et le nombre des membres ukrainiens est réduit au minimum. Le plus récent exemple des inouïs abus électoraux, de la terreur blanche et des violences donnent les dernières élections au parlement et au sénat, effectuées sous la direction du dictateur de la Roumanie, Bratianu, lors desquelles les Ukrainiens furent privés même de ce nombre infime de représentants qu'ils possédaient jusqu'à présent. (En proportion au nombre de la population ukrainienne en Roumanie les Ukrainiens devraient avoir au moins 15 députés au parlement et 4 membres au sénat; cette année un seul député ukrainien fut élu, et aucun sénateur, tandis que jusqu'à maintenant il y avait au parlement roumain trois députés et au sénat deux sénateurs ukrainiens.)

La conformité de la politique exterminatrice de la Pologne et de la Roumanie à l'égard de la population ukrainienne se manifeste aussi dans le domaine scolaire, ceci même au point de vue formel, puisque les lois scolaires, par lesquelles ces deux Etats ont accompli l'anéantissement de l'instruction ukrainienne, furent éditées presque simultanément, à savoir la roumaine le 30 juillet 1924 et la polonaise le 31 juillet 1924.

En Roumanie, aussitôt après l'occupation de la Bukowine en 1918, renseignement ukrainien fut entièrement annulé, à savoir on supprima 213 écoles ukrainiennes primaires, possédant 800 classes et 1000 instituteurs, 3 lycées ukrainiens, un séminaire privé pour les instituteurs, entretenu par l'association "Ecole ukrainienne" à Czernowitz. et 3 chaires ukrainiennes à l'université de Czernowitz. Cet anéantissement complet de l'instruction ukrainienne fut ratifié ensuite par la précitée loi scolaire du 30 juillet 1924; tout particulièrement par l'art. 1er de cette loi renseignement obligatoire en langue roumaine fut imposé aussi à la population ne comprenant pas le roumain; si elle est de soi-disant origine roumaine. Cette clause fut insérée dans la loi scolaire afin que les autorités l'appliquent à la population ukrainienne de la Bukowine; de cette manière 300.000 Ukrainiens de ce pays furent déclarés, en contradiction avec les études scientifiques et avec l'histoire, pour des Roumains ukrainisés, et sur la base de cette fiction, adoptée arbitrairement, les Ukrainiens furent privés de l'enseignement en langue maternelle dans les écoles. Dans ce sens répondit le ministre roumain d'instruction. Petrovici, à l'ancien sénateur ukrainien Loukassevytch, en motivant ainsi les rescrits du Ministère roumain d'instruction du 23 septembre 1926, Série A, Bureau 15, Nr. 96626 et de la Présidence du

Conseil des ministres du 15 janvier 1927. Nr. 74, par lesquels fut rejetée la demande de 40.000 parents ukrainiens, réclamant l'introduction de la langue ukrainienne d'enseignement dans les écoles primaires des communes ukrainiennes.

La Pologne employa à l'égard de sept millions de Population ukrainienne des moyens plus raffinés afin de la priver de l'enseignement en langue maternelle. Encore avant 1924 elle transforma avec le concours des commissaires, nommés par le Gouvernement. dans les communes ukrainiennes plus d'un mille d'écoles ukrainiennes en polonaises ou polono-ukrainiennes en sorte qu'au moment de la promulgation de la loi scolaire il y avait en Galicie Orientale seulement 2.420, et en Volynie et Polésie en tout 623 écoles ukrainiennes. Cependant la Pologne jugea que cette liquidation de renseignement ukrainien, est trop lente, et édicta la loi scolaire, déjà citée, valable seulement pour les provinces orientales et rédigée en sorte que les autorités scolaires polonaises réussirent au courant de deux années d'anéantir sur sa base complètement l'instruction ukrainienne.

En premier lieu fut écartée d'avance la possibilité de l'existence des écoles ukrainiennes sur le territoire de la région de Lemki, du pays de Kholm et de Podlasic. c à d. dans les parties ukrainiennes des palatinats de Krakow, Lublin et Bialystok (ce territoire ukrainien couvre 15.000 km²), et dans toutes les localités du territoire ukrainien où les Ukrainiens, selon les données du faux dénombrement polonais du 1921, forment moins de 25 % de la population; en outre dans toutes les localités, sans égard à la proportion numérique des Ukrainiens, où il n'y a pas 40 enfants ukrainiens dont les parents demanderaient l'enseignement ukrainien, ou bien encore si seulement 20 parents réclament l'enseignement

polonais. Dans toutes ces régions du territoire ukrainien, même s'il n'y avait point de population locale polonaise, l'enseignement dans toutes les écoles doit être obligatoirement donné en langue polonaise. En vertu des articles premier et 3 de la dite loi scolaire on priva ainsi d'avance environ trois millions Ukrainiens de la possibilité d'enseignement ukrainien!

D'ailleurs non plus dans le restant du territoire ukrainien les écoles ne peuvent pas être purement ukrainiennes, puisque le type officiel de l'école dans ce territoire doit être bilingue, c. à d. polono-ukrainien; la loi en discerne deux catégories: la première où conformément à l'art. 3 une moitié de l'enseignement doit être donnée en langue polonaise, l'autre en langue ukrainienne, et la seconde, désignée faussement par la loi comme ukrainienne, à laquelle l'art. 4 imposa l'enseignement obligatoire de la langue polonaise, contrairement aux règles de la pédagogie, déjà pour les enfants de 6. 7 et 8 ans, et dans les classes supérieures aussi l'enseignement des autres matières en polonais. De ces écoles nominale­ment ukrainiennes, mais en réalité ukrai­no-polonaises il exista en Pologne dans l'année scolaire 1926 en tout 867 sur le total de 8.000 écoles primaires publiques, situées dans le territoire ukrainien sous la domination de la Pologne*), or à peine 10 %. Les écoles bilingues, polono-ukrainiennes, de la première catégorie existaient au nombre de 1.550. c. à d.

*) D'après l'ouvrage du Dr. Weinfeld "Siatystyczne tablice" pour 1926/6 il y avait dans le palatinat de Tarnopol 1384 écoles primaires, dont publiques 98,3 %. c.à d. 1360; dans le palatinat de Stanislawow 1200, dont publiques 1170; dans le palatinat de Lwow 2461, dont publiques 2396; en Volhynie 1141 dont publiques 1023; en Polésie 815, dont publiques 779 – ensemble 7010 écoles primaires, dont publiques 6728. Il faut y ajouter 1900 écoles publiques dans les régions ukrainiennes des palatinats de Krakow, Lublin et Bialystok.

18 % cependant on ne peut plus les considérer comme bilingues, mais il faut les qualifier comme polonaises, puisque selon les instructions scolaires la langue d'enseignement y est polonaise, et seulement "les causeries populaires" sont admises en ukrainien. Le reste des écoles sont purement polonaises, on la langue ukrainienne n'est pas enseignée même comme une des matières; elles forment dans le territoire ukrainien 72 %! Pour sept millions et demi d'Ukrainiens et pour un million de Polonais existent sur le territoire ukrainien sous le régime polonais 72% d'écoles primaires publiques purement polonaises. 18 % d'écoles nominalelement bilingues mais en réalité polonaises et seulement 10 % d'écoles nominalelement ukrainiennes, mais en réalité ukraiuo-polonaises. Les écoles primaires publiques purement ukrainiennes n'existent en Pologne point du tout!

En ce qui concerne les écoles ukrainiennes primaires privées, auxquelles la Pologne imposa également le caractère bilingue par différentes circulaires du Curatorium scolaires et par l'art. 4 de la loi du 31 juillet 1924, il en existait en 1920 à peine 31. entretenues par l'association ukrainienne "ficole Maternelle", puisque le pouvoir polonais n'autorise pas la création de telles écoles nouvelles, et plusieurs, déjà existantes ont été supprimées. Au courant de Tannée scolaire 1926 les autorités polonaises n'ont pas permis la création d'une seule école ukrainienne privée; sur le territoire tout entier des palatinats de Volynie, Polésie. Bialystok. Lublin et Krakow, c. à d. en Volynie, Polésie. Kholm. Podlasie et au pays de Lemki, couvrant 83.000 km² et possédant trois millions d'habitants ukrainiens, il y avait une seule et unique école ukrainienne primaire privée!

Par rapport aux écoles ukrainiennes professionnelles, secondaires et hautes, il faut constater les faits suivants:

1° Sur 955 écoles professionnelles publiques de catégorie inférieure et secondaire il n'y avait en Pologne aucune école ukrainienne, et l'art. 8 de la loi scolaire a même formellement éliminé la possibilité de l'existence de telles écoles ukrainiennes.

2° L'art. 5 de la même loi a écarté analogiquement la possibilité de l'existence des séminaires ukrainiens pour les instituteurs, et l'art. 6 décida la fusion des écoles secondaires ukrainiennes, c. à d. des collèges et des lycées avec les écoles polonaises analogues pour en créer les établissements bilingues, polono-ukrainiens. Les nouvelles écoles secondaires ukrainiennes ne peuvent pas être créées. Sur 786 lycées en Pologne sept millions Ukrainiens possèdent à peine 6 lycées et 2 cours ukrainiens parallèles, organisés auprès des lycées polonais à Brzezany et Stryj, or en tout 1 %, et si Ton y ajoute les lycées ukrainiens privés – dont la création est entravée de la part des autorités – à peine 2,1 % bien que selon la proportion numérique les Ukrainiens devraient avoir 24 %, c.à d. 190 lycées. D'autres écoles secondaires ukrainiennes n'existent pas en Pologne et ne peuvent pas exister, et après la fusion de 1) lycées ukrainiens avec les polonais en vertu de l'art, h il n'y restera plus aucune école secondaire ukrainienne.

3° Enfin, la haute instruction ukrainienne fut annulée entièrement puisque non seulement les chaires ukrainiennes, existant à l'université de lwow sous le régime autrichien furent supprimées, mais même l'université ukrainienne privée à Lwow fut dissoute d'une façon violente.

Le martyrologe des écoles ukrainiennes, tant publiques que privées et le Calvaire de leur liquidation illégale sont exposés

en détail dans nos mémoires adressés à la Société des Nations en juillet 1925 et en mars et en juillet 1927. Ici il faut remarquer seulement à ce sujet, que le traitement des Ukrainiens dans le domaine scolaire s'est empiré encore au courant de la dernière année puisque aucune d'anciennes écoles ukrainiennes ne fut restituée, mais au contraire d'autres écoles publiques et même privées furent transformées en polonaises resp. en polono-ukrainiennes. Uniquement en ce qui concerne la langue des fonctions intérieures dans les écoles privées non-polonaises, l'état illégal établi par le ministre (Jrabski fut écarté, mais à part cela la liquidation de l'enseignement ukrainien publique et privé a été maintenu et même aggravé.

Pour induire en erreur les facteurs internationaux, que le soi-disant "gouvernement d'assainissement" du maréchal Pilsudski procède à la réparation de ces conditions, le ministre d'instruction Dr. Dobriski édita le 12 avril 1927 une circulaire qui concerne toutefois exclusivement la question de la langue d'administration intérieure dans les écoles publiques et privées avec la langue d'enseignement non-polonaise; par rapport à l'administration extérieure, les écoles de ce genre doivent rédiger obligatoirement tous les documents, les avis au public et les certificats en deux langues, c.à d. en langue d'enseignement de l'école et en polonais. Cette circulaire ne restitua donc pas à l'égard des écoles ukrainiennes les droits dont elles Jouissaient sous le régime autrichien quand elles pouvaient user exclusivement de la langue ukrainienne, mais écarta seulement l'obligation illégale d'user – dans les fonctions intérieures – de la langue polonaise. L'obligation imposée aux écoles privées non-polonaises de rédiger les certificats scolaires aussi en langue polonaise fut maintenue

bien qu'elle est contraire aux clauses de la constitution et de l'art. 8 du Traité sur la protection des minorités du 28 juin 1919.

Il importe de remarquer que jusqu'à présent aucune circulaire, aucune ordonnance et aucune loi n'a annulé les dispositions de la loi scolaire, incompatibles avec les engagements internationaux de la Pologne, contraires aux clauses du Traité du 28 juin 1919, et en vertu de l'art. 1, premier de ce Traité, nulles et non valides.

Au contraire il faut constater qu'en dépit des milliers de pourvois faits par les communes ukrainiennes contre la transformation des écoles ukrainiennes en écoles polonaises ou bilingues, et nonobstant les milliers de requêtes signées par plus de cent mille parents des enfants ukrainiens, aucune école ukrainienne ne fut rétablie ni créée; Que l'unique école ukrainienne primaire publique avec sept classes à Lwow, et l'école ukrainienne privée à Przemysl furent au courant de la dernière année transformées en bilingues, ukraino-polonaises; qu'aux conférences des instituteurs des rayons scolaires on imposa l'usage exclusif de la langue polonaise; que l'on refuse la réception des communications de la part des écoles ukrainiennes privées, rédigées en langue ukrainienne etc. etc.

Pour compléter notre exposé de l'état des choses, il faut remarquer en outre que dans le domaine de l'éducation publique hors l'école un dense réseau d'asiles et de crèches pour les petits enfants sert dans le territoire ukrainien de l'instrument de la polonisation et de la dénationalisation, après que les instituts ukrainiens de ce genre ont été dissous sous différents prétextes, p. ex. pour la raison que l'on y a trouvé les portraits des écrivains ukrainiens et du plus grand

poète de l'Ukraine, T. Chevtchenko. Dans le système de la polonisation à l'aide de l'école on n'a pas oublié non plus les cours complémentaires, organisés auprès des écoles primaires publiques ; le ministère de l'instruction a interdit par le décret du 23 avril 1925, Nr. 18007/24 l'existence de tels cours ukrainiens et décida que ceux-ci peuvent être seulement ou bien polonais, ou bien bilingues.

En plus, presque tous les instituteurs ukrainiens qui enseignaient dans les écoles ukrainiennes ou polono-ukrainiennes, furent transférés au fond de la Pologne, ou destitués de leurs fonctions; actuellement plus de 1800 instituteurs ukrainiens sont sans emploi. Les instituteurs polonais, en suivant les circulaires secrètes appliquent la polonisation forcée, et n'hésitent même pas de maltraiter les enfants ukrainiens quand ceux-ci osent de ne pas obtempérer. A titre d'exemple citons les motifs de la sentence de la chambre de justice à Otynia, du 5 novembre 1926, Nr. U 466/26 et Nr. 644/26. rendue contre le gérant de l'école publique primaire à liostow, un Polonais, nommé Casimir Seko: "L'animosité chauvine de l'accusé est prouvée par le fait révoltant, constaté par le témoin Lombarski que, quand son fils Antoine causait pendant la récréation avec les autres enfants en ruthène, l'accusé en l'entendant s'irrita, le souleva par les oreilles et lui donna un coup de poing sur le crâne. Longtemps après le garçon se reveillait dans la nuit et faisait effrayé la prière. Ce fait charge l'accusé autant plus qu'il n'ignorait pas que tous; les habitants de liostow se servent entre eux de la langue ruthène, et la punition du garçon en raison de cet acte soit-disant punissable peut être comparé seulement au traitement des enfants polonais en Prusse (Wrzesnia) qui

évoqua au monde civilisé tout entier une juste indignation.” C’est ainsi que les Polonais qui justement au mois de novembre 1926 célébrèrent la 25 ième année après les événements à Wrzesnia par la construction d’une planche commémorative avec l’inscription suivante: “Polonais, n’oubliez pas qu’au temps de votre esclavage l’ennemi éternel maltraita ici vos enfants pour leur vif amour de la foi et de la langue maternelle” ... les mêmes Polonais ayant obtenu grâce aux puissance alliées la liberté et l’indépendance, maltraitent les enfants ukrainiens pour leur vif amour de la langue maternelle!

Simultanément avec cette politique exterminatrice et polonisatrice dans le domaine de l’enseignement public, on entrave par des mesures violentes toute activité visant l’instruction populaire émanant de la propre initiative de la population ukrainienne cte même en Pologne qu’en Roumanie. En Pologne non-seulement on n’admet pas la création des nouvelles associations d’instruction populaire – en Galicie Orientale, Volhynie, Polésie et au pays de Lemki sous ic nom de “Proswita” (Instruction) et au Kholm et à Podlasie sous le titre des branches de “Narodnyj Dim” (Maison nationale), existant dans la ville Kholm — mais on dissout déjà existantes (p. ex. à Wola Wysoka, Tcwczyce, Dobrowlany, Czyzykow etc.) et on leur abroge la compétence d’organiser les cours pour les adultes ne sachant pas lire et écrire, en vertu d’une ordonnance du 29 février 1924, Nr. 4027/PrCs/23, qui soumet de tels cours à la compétence resp. au – contrôle des autorités scolaires. Or, les inspecteurs scolaires n’autorisent pas l’ouverture des cours s’ils sont organisés par les salles de lecture de “Proswita” ou par d’autres associations ukrainiennes sous prétexte qu’il appartient seulement aux écoles de les organiser, ou bien

que les instituts ukrainiens ne possèdent pas d'instituteurs qualifiés, ou encore les demandes restent sans aucune réponse, et la police ne permet pas de sa part l'ouverture du cours. Par exemple dans les communes Tolstoluhy et Proniatyn, district de Tarnopol, le Curatorium scolaire de Lwow interdit le cours sans indiquer la raison, bien qu'il devait être dirigé par les anciens instituteurs Pawiyschyn et Bohdanowytsch. A Iajworonice, district de Podhajce, l'inspecteur scolaire en donnant la réponse négative annonça qu'un tel cours sera organisé auprès de l'école quand celle-ci sera rétablie. Dans le district de Borszczow, l'inspecteur scolaire n'autorisa aucun cours etc. etc. Grâce à cette politique polonaise le nombre d'illettrés dans les territoires ukrainiens augmente d'une façon effrayante: selon la statistique officielle polonaise*) le pourcentage des illettrés dans les villages des palatinats ukrainiens atteint le chiffre de 78,1 %! Par exemple le nombre d'illettrés dans le palatinat de Tarnopol se chiffre de 42.1 %, dans celui de Stanislawow de 51,7 %, en Volhynie de 74% et en Polésie même de 78,1 %. Malgré cela les cours pour les illettrés ne sont pas permis, et même un livre de lecture (de Soltys) pour les autodidactes fut interdit par la censure, uniquement pour la raison qu'il contenait des mentions concernant Kiew en tant que capitale de l'Etat ukrainien et le Président du Conseil Central de l'Ukraine, prof. Hrouschevsky. et puisque dans le texte de l'hymne national ukrainien se trouvait la phrase: "L'Ukraine ressuscita déjà!"

Pour étouffer le développement de la culture ukrainienne dans les territoires ukrainiens sous la domination de la Pologne, la police polonaise, d'accord avec la censure, persécute la production littéraire et la presse ukrainienne et interdit même

*) Dr. Ignacy Weimheld. Tablice statystyczne Polski za lata 1925, 1926.

les ouvrages, édités avant la guerre, p. ex. un roman de Al. Konyski “On est le mieux chez soi” paru en 1870. la nouvelle édition de la géographie de l’Ukraine “L’Ukraine – notre pays natal” par prof. St. Roudnitsky. “L’atlas géographique” par prof. Kordouba. la Carte géographique de l’Ukraine, éditée par l’Association scientifique ukrainienne “Chevtchenko” à Lwow etc. etc. La presse périodique ukrainienne est chicanée en sorte que presque chaque numéro est supprimé par la censure.

Tout pareillement procède le txmvoir roumain, qui poussa son système d’anéantissement de la culture ukrainienne si loin que le ministère d’intérieur n’a pas hésité d’interdire l’année passée en général l’importation des livres et même des tableaux et des notes musicales ukrainiens, édités à l’étranger, pour couper de cette façon toutes relations intellectuelles entre un million de population ukrainienne en Roumanie et le reste de la nation ukrainienne!

L’identité de la politique exterminatrice de la Pologne et de la Roumanie à l’égard de la population ukrainienne se manifeste dans le domaine économique par son assujettissement et sa soumission aux éléments privilégiés polonais resp. roumains, notamment aux grands propriétaires fonciers et aux colons, amenés de la Pologne et de la Roumanie, ainsi que par la privation de la population ukrainienne autochtone, ne possédant pas suffisamment de terre, des bénéfices du morcellemerrt, tandis que les lois sur la reforme agraire favorisent presque exclusivement les Polonais ou les Roumains. Les chiffres suivants mettent en évidence les tristes conditions dans lesquelles se trouve la propriété dépecée des paysans ukrainiens:

1° Dans le territoire ukrainien sous la domination polonaise il y avait, selon les dates de “L’annuaire statistique de la République polonaise” pour l’année 1924 et d’après

nos calculs, sur 1,295.047 propriétés paysannes, 42,4 % inférieures à 2 hectares, 32,2 % entre 2 et 5 hectares, et 25,6 % supérieures à 5 hectares. – or 74,6 %, c. à d. trois quarts des propriétés paysannes étaient si minuscules qu’elles ne pouvaient guère nourrir leurs possesseurs avec les familles, au total plus de 5,000.000 paysans.

En Galicie Orientale la situation agraire est encore pire, puisque dans les palatinats de Lwow (à l’exception de huit districts polonais), Stanislawow et Tarnopol sur 775.053 propriétés paysannes. 689.122 étaient au dessous de 5 hectares, ce qui fait 88,9 %! D’après les calculs de l’ingénieur Jules Pawlikowsky*) il y avait dans le territoire ukrainien en Pologne, au moment quand celle-ci procéda à sa colonisation, environ 1.000.000 hectares de terre cultivable, disponibles pour la reforme agraire. Cette reserve ne suffisait donc nullement pour satisfaire à 5,000.000 paysans afin de les rendre indépendants économiquement. Cependant le I ou voir polonais morcelle cette reserve parmi les colons amenés du fond de la Pologne, et a réparti déjà sur les territoires ukrainiens environ 245.000 hectares entre 50.000 familles, dont 90 % sont des colons polonais amenés du dehors. Cette colonisation continue sans cesse; la loi agraire supplémentaire du 28 décembre 1925 garantit d’ailleurs que les paysans ukrainiens qui forment 80 % de la population, seront aussi à l’avenir privés de bénéfice du morcellement des terres, puisque son art. 51 statue que les grandes propriétés doivent être transformées “en nouvelles fermes particulières”, ce qui veut dire qu’elles seront exclusivement destinées à la colonisation avec l’exclusion complète de la population locale.

*) Ing. Pawlikowski. En défense de la terre natale “Dilo” Nr 222, en 1925.

2° En Bukowine*) sous l'occupation roumaine la situation de la population paysanne locale est tellement triste que sur 197.796 propriétés 90,01 % sont au dessous de 5 hectares, et 59,23% même au dessous d'un hectare! Il faut en outre remarquer qu'en Bukowine plus de moitié de la surface se répartit parmi les forêts, les lacs, les fleuves et la terre inculte, et seulement 46,7 % forme la terre cultivée et les prés, il est donc évident que la population paysanne locale ne possède pas suffisamment de terre. Malgré cela la Roumanie n'a pas usé de la réforme agraire pour satisfaire aux besoins de la population autochtone, mais tout pareillement comme la Pologne, pour coloniser la partie ukrainienne de la Bukowine par des colons roumains. L'ancien membre ukrainien du sénat roumain, Loukassewytch constata que: "lors de la réforme agraire les paysans ukrainiens furent traités de la manière la plus défavorable, puisque les paysans et les légionnaires roumains qui n'étaient nullement originaires de la Bukowine, recevaient à peu près à 4 hectares chacun, tandis que les Ukrainiens recevaient seulement dans les cas exceptionnels à 1 hectare, et dans 99 % des cas à $\frac{1}{4}$ et $\frac{1}{2}$ hectare!"

En outre la colonisation, tant en Pologne qu'en Roumanie, est effectuée en sorte que les colons aient la prépondérance assurée sur la population ukrainienne locale. Pour affermir cette prépondérance, en Pologne et en Roumanie furent créées des organisations particulières des colons qui arrangent des congrès. Le dernier congrès en Pologne eut lieu en décembre 1926; il démontra que les colons militaires polonais sont organisés en 1600 groupements locaux et en 33 unions de

*) Mitteilungen des Statistischen Landesamtes. Czernowitz 1899.

districts, et que l'organisation a un caractère militaire, dont il résulte que les colons, profitant des armes qu'ils possèdent, terrorisent la population locale. A cette organisation des colons polonais on concéda même le droit de faire les exercices militaires!

En Bukowine le congrès des colons roumains eut lieu le 7 mars 1927, et obtint de la part du pouvoir roumain de considérables crédits en vue de consolider la situation dominante des colons par rapport à la population ukrainienne autochtone.

L'oppression politique, la terreur de la police polonaise et roumaine à l'égard de sept millions et demi d'Ukrainiens et le caractère violent de tout régime sont en Pologne et en Roumanie tellement identiques que Ton y apperçoit également la connivence de deux occupants et un plan commun visant rassujettissement complet de la population ukrainienne. Particulièrement pénible pour la population est la terreur de la police d'Etat resp. de la gendarmerie. Qui se trouve une-fois sur la liste noire de la police, est mis hors la loi. Un exemple caractéristique fournit la mort de R. Wenkler, employé de banque à Lwow, décédé dans la maison d'arrêt de la police à la suite des tortures et des coups lui infligés par deux policiers, dont la culpabilité l'ut prouvée par le procès qui leur fut intenté; or la peine à laquelle ils furent condamnés, est la réclusion de dix resp. quatre mois. Le procès monstre à Vladimir volynski contre 151 accusés, pour la plupart paysans ukrainiens, terminé en Janvier de cette année par leur condamnation ensemble à plus d'un mille ans de prison en raison de la préparation d'une insurrection contre la Pologne, mit à jour les méthodes de provocation et de terreur, employées par la police polonaise.

Il fut constaté notamment, entre autres, par le nommé Tatiner qu'il prêta son aide au fonctionnaire de la police Zaremba pour inventer le plan de l'organisation secrète et de l'insurrection contre la Pologne, et pour y engager les accusés. Lu outre il fut constaté par plusieurs témoins que les accusés furent forcés par les coups à avouer les actes qu'ils n'ont pas commis. Ces violences de la police attestèrent les témoins B. Chom.vn, J. Matwiczuk, E. Michalkevicz, J. Bryk, N. Kras, T. Kreutz etc. La nommée Stein déposa que le fonctionnaire de police Zaremba lui aifligea durant 36 heures sans discontinuer les tortures physiques et morales, pour la contraindre a un aveu, en sorte que de peur ses cheveux sont devenus tout-à-fait gris. En général ce procès montre la cruelle terreur, ajiñiquée par la police polonaise à la population ukrainienne. La même chose fut prouvée par le procès politique contre l'ingénieur Melnyk et comp., terminé le 28 mai de cette année, qui ont été terriblement contusionnés par les geôliers dans la prison à Lwow où ils étaient détenus en instruction.

L'oppression politique se manifeste continuellement par les emprisonnements en masse qui reviennent périodiquement et par les procès contre un grand nombre d'accusés qui sont à l'ordre du jour. Tels procès eurent lieu au courant des derniers mois à Kolomea, Kowel, Lwow, Vladimir Volynski, Stryj, Berest; Zamosc...

En surplus la population ukrainienne est privée de la possibilité d'appeler à sa défense les facteurs internationaux; le plus récent fait de ce domaine c'est l'interdiction de créer à Lwow une association ukrainienne pour la Société des Nations de la part de la direction de la police par l'acte du 28 octobre 1926, Nr. 1878/26 Ct-2008, approuvé par le

ministère de l'intérieur par le décret du 17 mai 1927, Nr. IV, A, u. 36/0/26. Nous rappelons les autres faits de ce genre, à savoir la dissolution de l'association Sts Pierre et Paul à Lwow uniquement pour la raison qu'elle a adressé à la Société des Nations une plainte concernant la persécution des églises catholique-grecque et orthodoxe, et de ses prêtres en Pologne, et un autre cas des poursuites disciplinaires contre quelques avocats ukrainiens parce qu'ils ont publié un manifeste au monde civilisé et adressé à la Société des Nations une plainte au sujet du traitement brutal des prisonniers politiques ukrainiens fmg. Melnyk et autres, fait cité ci-dessus.

La situation en Roumanie est tout-à-fait analogue; en partie ukrainienne de la Bukowine régné depuis huit ans l'état de siège et la juridiction exceptionnelle des tribunaux militaires qui grâce à la *siguranza* sont devenus un instrument de la terreur et prononcent à chaque occasion des sentences draconiennes. Dans le dernier temps, lors des élections au parlement roumain plusieurs Ukrainiens ont été emprisonnés et traduits devant les tribunaux militaires, dans le but de terroriser la population ukrainienne et empêcher l'élection des députés et des sénateurs ukrainiens. Les prêtres ukrainiens ne furent pas épargnés non plus; par exemple l'abbé J. Soroka fut traduit devant le tribunal militaire de la Vlième division parce qu'il menponna dans son sermon la situation difficile de la population ukrainienne sous la domination roumaine et exprima l'espoir qu'à l'aide du bon Dieu les Ukrainiens de la Bukowine auront un meilleur avenir. En général à l'occasion des élections parlementaires sévissait une terreur inouïe à l'égard de la population ukrainienne, surtout de la part de la *siguranza* et de la gendarmerie, conformément aux instructions

du commandant de la gendarmerie, général Davidoglu. Voici les rapports authentiques que les commandants des districts présentèrent à ce général; le commandant de Storozynetz, Sokoleanu, télégraphia entre autres: “J’ai étouffé complètement la propagande de l’opposition. Aujourd’hui fai reçu l’instruction du ministre Nistor d’empêcher à partir du 1er juillet la propagande oppositionnelle. Je travaille en bonne intelligence avec le préfet qui est en même temps chef du parti libéral” – le capitaine Migajescu télégraphia de Turda: “Conformément au désir, dans chaque local électoral suspect fut envoyé un juge. Comme juges furent destinées seulement les personnes méritant la confiance du parti libéral. Les notaires communaux suspects lurent remplacés par d’autres” et le commandant Byloju dépêcha de Bihor: “l) accord avec le préfet du district et M. le général Mosa j’ai interdit la propagande électorale” ...Rien donc d’étonnant qu’à la suite de cette terreur les Ukrainiens en Roumanie furent privés, lors des dernières élections, même de ces représentants au parlement et au sénat, qu’ils possédaient encore il y a quelques mois.

Telle est la situation insupportable de sept millions et demi d’Ukrainiens sous la domination polonaise et roumaine.

Cette situation désastreuse de la population ukrainienne sous la domination de la Pologne et de la Roumanie crée la menace permanente des conflits sanglants sur les limites de l’Est européen, puisque le peuple ukrainien, restant fidèle à l’idée de son Etat national, réalisée par lui en 1917 et 1918, ne redoutera aucune terreur et ne renoncera “Jamais à ses revendications de l’indépendance politique. Ce danger des conflits sanglants s’accroît de jour en jour, aggravé encore par la menace continuelle d’un conflit armé entre la Pologne et la Roumanie d’une part et l’Union des Républiques Socialistes

Soviétiques de l'autre; cette dernière englobe entre autres aussi la République socialiste soviétique ukrainienne qui ne peut pas naturellement se désintéresser du sort de ses connationaux opprimés par la Pologne et la Roumanie.

Ce danger menaçant la paix mondiale devrait décider la Société des Nations, en tant que tribunal suprême avant à sa tâche de veiller sur la paix, d'entreprendre conformément à l'art. 19 du Pacte la revision des actes internationaux par lesquels la population ukrainienne fut soumise à la domination de la Pologne et de la Roumanie. Cette revision devrait être réalisée d'autant plus une les décisions respectives ont été prises contre la volonté de la population et en contradiction avec le droit de la libre disposition, exécuté par cette population en 1917 et 1918 par la proclamation des Républiques ukrainienne et ouest-ukrainienne. Finalement une telle révision devrait être proposée aussi pour la raison que la Pologne et la Roumanie n'ont pas accompli leurs engagements internationaux qui leur furent imposés par les principales puissances alliées, engagements par lesquels était conditionnée l'attribution des territoires ouest-ukrainiens. Ceci concerne particulièrement la Galicie Orientale Puisque le Conseil Suprême des Alliés a mis. par sa décision du 25 juin 1919, l'attribution de la Galicie Orientale à la Pologne en dépendance de l'engagement de la Pologne d'accorder à ce pays une autonomie territoriale avec sa propre législation et administration. Le 20 novembre 1919 les puissances alliées rédigerent le projet d'un accord avec la Pologne au sujet du statut de la Galicie Orientale qui concéda à cette dernière une propre Diète et un propre Gouvernement, responsable devant celle-ci (les an. 10 et 22) ainsi que l'exclusive compétence de cette Diète dans tomes les importantes questions

de la vie publique (l'art. 12). La décision de la Conférence des Ambassadeurs du 15 mars 1923 constate qu'un accord à ce sujet fut définitivement conclu. Il est dit notamment dans le texte de cette décision que les Principales Puissances Alliées chargèrent la Conférence des Ambassadeurs de régler définitivement entre autres la question du statut politique de la Galicie Orientale considérant qu'il est reconnu par la Pologne qu'en ce qui concerne la partie orientale de la Galicie, les conditions ethnographiques nécessitent un régime d'autonomie."

Les actes internationaux par lesquels les territoires ouest-ukrainiens furent attribués à la Pologne et à la Roumanie et dont la révision s'impose dans l'intérêt de la paix mondiale, sont: concernant la Galicie Orientale, le pays de Kholm, la Volhynie, Podlasie et Polésie – la précitée décision de la Conférence des Ambassadeurs du 15 mars 1923, concernant la Bukowine et une partie de la Transcarpathie – le Traité de Paix de St. Germain du 10 septembre 1919 (l'art. 59) et les Traités complémentaires de mars et d'août 1920, et concernant la Bessarabie – la décision de la Conférence des Ambassadeurs du 28 octobre 1920.

Politischen Archivs des Auswaatigen Amts, Bonn, k. 032982–032993. Друкарський відбиток.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

№ 1	Повідомлення Ради Ліги Націй урядові для справ закордонних про одержання його ноти від 28 грудня 1921 р.	4 січня 1922 р.
№ 2	Лист уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького до Президента УНРади Галицької республіки Євгена Петрушевича про підготовку для Верховної Ради книги “Узасадненне справи державної незалежності Галичини”	20 січня 1922 р.
№ 3	Меморандум Загального Збору Західно-Українського товариства Ліги Націй із закликом до визволення західних земель України з іноземної неволі	23 січня 1922 р.
№ 4	Статут Західно-Українського товариства Ліги Націй	23 січня 1922 р.
№ 5	Інформаційно-інструктивний лист уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького заступникові представника у Вашингтоні Луці Мишузі	23 січня 1922 р.
№ 6	Нота Української Національної Ради Верховній Раді щодо потреби невідкладного вирішення державно-правового статусу Східної Галичини	24 січня 1922 р.
№ 7	Редакційна стаття “Українського прапора”: “Генуя і справа Східної Галичини”	28 січня 1922 р.
№ 8	Звернення посла міста Львова Ернеста Теодора Брайтера до Верховної Ради у Парижі з приводу зловживань польської окупаційної влади у Східній Галичині	30 січня 1922 р.
№ 9	Звернення українців Югославії до Верховної Ради у Парижі із закликом до справедливого вирішення статусу Східної Галичини	10 лютого 1922 р.

- № 10 Нота Української Національної Ради Репараційній комісії в Парижі щодо виділення частки активів Австро-Угорського банку для Східної Галичини 12 лютого 1922 р.
- № 11 Звіт посла Володимира Сінгалевича урядові для справ закордонних про відрядження до Риму 14 грудня 1921 р. – 3 лютого 1922 р. (II частина) 15 лютого 1922 р.
- № 12 Розпорядження Диктатора ЗУНР Євгена Петрушевича про зміну постанов організаційного статуту Надзвичайної дипломатичної місії ЗУНР у Лондоні 17 лютого 1922 р.
- № 13 Інформаційний лист представництва Галицької Республіки у Вашингтоні урядові для справ закордонних 20 лютого 1922 р.
- № 14 Нота Української Національної Ради членам Верховної Ради в Парижі та Генеральному секретаріату Міжнародної конференції в Генуї з вимогою допуску її делегації до участі в роботі конференції 21 лютого 1922 р.
- № 15 Нота Української Національної Ради Верховній Раді в Парижі з приводу несправедливого домагання польського уряду затвердження нових східних кордонів Польщі 24 лютого 1922 р.
- № 16 Нота Української Національної Ради Верховній Раді щодо вжиття заходів для врятування Східної Галичини від остаточної економічної руйнації польською окупаційною владою 25 лютого 1922 р.
- № 17 Лист Президента Євгена Петрушевича і Костя Левицького митрополитові Української греко-католицької церкви Андреві Шептицькому 1 березня 1922 р.
- № 18 Інформаційно-інструктивний лист уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького заступникові представника у Вашингтоні Луці Мишузі 1 березня 1922 р.

-
- № 19 Лист уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького заступникові представника у США Луці Мишузі щодо організації по-зики 1 березня 1922 р.
- № 20 Нота Української Національної Ради Ліквідаційній комісії Австро-Угорського банку (в копії вказаним на ноті адресатам) про права ЗУНР на активи банку 6 березня 1922 р.
- № 21 Лист Президента УНРади Євгена Петрушевича та уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького Ф. А. Боєрові (Канада) з проханням про вжиття заходів для визнання незалежності Галицької (Західно-Української) Республіки 14 березня 1922 р.
- № 22 Лист уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького греко-католицькому єпископу в м. Вінніпезі о. Микиті Будці з проханням сприяти позитивному вирішенню міжнародно-правового статусу Східної Галичини 16 березня 1922 р.
- № 23 Інформаційний лист заступника представника у Вашингтоні Луки Мишуги уповноваженому для справ закордонних Костеві Левицькому про проведену роботу 21 березня 1922 р.
- № 24 Лист уповноваженого для торгівлі і промислу Володимира Сінгалевича уповноваженому уряду для справ закордонних Костеві Левицькому про підготовку документів до Генуезької міжнародної конференції 21 березня 1922 р.
- № 25 Довірений лист Президента Євгена Петрушевича з проханням підтримати змагання народу за незалежність Галицької Республіки 25 березня 1922 р.

- № 26 Лист Президента УНРади Галицької Республіки Євгена Петрушевича та уповноваженого для справ закордонних Галицької Республіки Костя Левицького до Генрі Інсабата (Рим) 29 березня 1922 р.
- № 27 Урядовий реферат для Генуезької міжнародної конференції “Узасаднення справи незалежності Східної Галичини” Березень 1922 р.
- № 28 Відповідь Ліквідаційної комісії Австро-Угорського банку урядові ЗУНР на його ноти 1 квітня 1922 р.
- № 29 Уповноваження Президента УНРади Євгена Петрушевича др. Костеві Левицькому, др. Степанові Витвицькому, др. Степанові Рудницькому та о. Йосафатові Жану бути делегатами УНРади на Міжнародній конференції в Генуї 5 квітня 1922 р.
- № 30 Лист Президента УНРади Євгена Петрушевича до Міжнародної конференції в Генуї з проханням про розгляд питання державно-правового статусу Східної Галичини 7 квітня 1922 р.
- № 31 Редакційна стаття газети “Український прапор”: “Галичина й українська справа: з приводу конференції в Генуї” 8 квітня 1922 р.
- № 32 Меморандум Української Національної Ради Міжнародній конференції в Генуї щодо міжнародно-правового статусу Східної Галичини 8 квітня 1922 р.
- № 33 Супровідний лист делегації Української Національної Ради Східної Галичини до меморандуму УНРади Міжнародній конференції в Генуї 12 квітня 1922 р.

-
- № 34 Повідомлення газети “Il Cittadino” про зустріч кардинала-архієпископа Генуї Джіозуе Сігніорі з делегацією Галицької Республіки 19 квітня 1922 р.
- № 35 Стаття Степана Витвицького “Незалежність Східної Галичини” в журналі “L’Europe Nouvelle” з додатком мапи Східної Галичини 22 квітня 1922 р.
- № 36 Інформаційний лист голови делегації на Міжнародній конференції в Генуї Костя Левицького урядові 26 квітня 1922 р.
- № 37 Урядовий реферат “В справі нафтового гірництва й нафтового промислу Східної Галичини” для Міжнародної конференції в Генуї 26 квітня 1922 р.
- № 38 Інформаційний лист голови делегації на Міжнародній конференції в Генуї Костя Левицького урядові 1 травня 1922 р.
- № 39 Лист голови урядової делегації на Міжнародній конференції в Генуї Костя Левицького голові французької делегації на конференції Люїсу Барту (Louis Barthou) 2 травня 1922 р.
- № 40 Інформаційний лист голови делегації на Міжнародній конференції в Генуї Костя Левицького урядові 4 травня 1922 р.
- № 41 Кореспонденція в газеті “Український прапор”: “Політика Антанти й галицька державність” 6 травня 1922 р.
- № 42 Інформаційний лист голови делегації на Міжнародній конференції в Генуї Костя Левицького урядові 7 травня 1922 р.
- № 43 Послання делегації Української Національної Ради Східної Галичини Президентові І-ої комісії конференції в Генуї Карлу Шанцеру щодо державно-правового статусу Східної Галичини 8 травня 1922 р.

- № 44 Копія протоколу засідання представників країн Антанти на конференції в Генуї з питання про Східну Галичину із супровідним листом 10 травня 1922 р.
- № 45 Стаття в неаполітанській газеті “Battaglie del Mezzogiorno”: “Упорядкування Східної Європи і етнічна несправедливість, яку належало би виправити” 10 травня 1922 р.
- № 46 Інформація в газеті “Le Petit Parisien” про розгляд справи Східної Галичини на Міжнародній конференції в Генуї 11 травня 1922 р.
- № 47 Інформація в газеті “Il Caffaro”: “Сходина в королівському палаці. Засідання запрошуючих країн” 11 травня 1922 р.
- № 48 Звернення з Праги до Голови Ради Ліги Націй щодо справедливого вирішення долі Східної Галичини 12 травня 1922 р.
- № 49 Повідомлення Віденського урядового кореспонденційного бюро “Справа Східної Галичини на порядку дня в Генуї” 13 травня 1922 р.
- № 50 Редакційна стаття “Українського прапора”: “До братнього народу”, як звернення до чеського народу із застереженням недопущення втручання у справі Східної Галичини міністра Е. Бенеша на боці польських окупантів 13 травня 1922 р.
- № 51 Інформаційний лист голови делегації на Міжнародній конференції в Генуї Костя Левицького урядові 14 травня 1922 р.
- № 52 Повідомлення паризького кореспондента “N. Fr. Presse” від 13 травня 1922 р. про включення справи Східної Галичини до порядку денного конференції в Генуї 20 травня 1922 р.

- № 53 Східна Галичина на міжнародній конференції в Генуї. Офіційний комунікат 24 травня 1922 р.
- № 54 Лист президента УНРади Євгена Петрушевича міністру закордонних справ Італії Карлу Шанцеру з подякою за підтримку на конференції в Генуї 26 травня 1922 р.
- № 55 Інформація східногалицького прес-бюро “Англійська преса про Східну Галичину” 28 травня 1922 р.
- № 56 Редакційна стаття “Українського прапора”: “По Генуезькій конференції” 31 травня 1922 р.
- № 57 Стаття др. Володимира Сінгалевича “Справа Східної Галичини” в італійській газеті “Eco di Trieste” Травень 1922 р.
- № 58 Лист уповноваженого для справ закордонних Костя Левицького єпископові в Канаді о. Микиті Будці з подякою за підтримку 2 червня 1922 р.
- № 59 Стаття “Галицька справа в італійському парламенті” в газеті “Kogiere d’Italia” 4 червня 1922 р.
- № 60 Інформація газети “Kogiere d’Italia” відносно розгляду питання про нафту на конгресі Італійської Ліги 8 червня 1922 р.
- № 61 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти щодо вирішення питання про незалежність Східної Галичини 8 червня 1922 р.
- № 62 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй про одержання ноти Української Національної Ради від 9 червня 1922 р. з вимогою визнання незалежності Східної Галичини 15 червня 1922 р.

- № 63 Інформаційне повідомлення представництва в Канаді про зустріч делегації українців Канади з прем'єр-міністром Канади Мекензі Кінгом 23 червня 1922 р.
- № 64 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти з вимогою заборони проведення виборів у Східній Галичині в умовах польської окупації і надіслання міжнародної комісії для вивчення злочинів окупантів у краї 25 червня 1922 р.
- № 65 Звернення Західно-Українського товариства Ліги Націй до “Братів чехів!” 25 червня 1922 р.
- № 66 Інформаційний лист представника у Празі уповноваженому для справ закордонних Костю Левицькому про студентський конгрес 29 червня 1922 р.
- № 67 Звернення Західно-Українського товариства Ліги Націй до Верховної Ради у Парижі (та інших адресатів) з вимогою справедливого вирішення державно-правового статусу західноукраїнських земель Червень 1922 р.
- № 68 Інформаційний лист в. о. представника в США Луки Мишуги уповноваженому для справ закордонних Костю Левицькому про проведену роботу 3 липня 1922 р.
- № 69 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержання копії ноти УНРади Верховній Раді в Парижі від 25 червня 1922 р. 5 липня 1922 р.

- № 70 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержані реферати щодо Східної Галичини 5 липня 1922 р.
- № 71 Інформаційний лист представника уряду в Бразилії Петра Карманського уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про проведену роботу з додатком «Меморандуму делегації бразильських громадян українського походження» 11 липня 1922 р.
- № 72 Привітання Української Національної Ради президентові Литви М. Е. Галванаускасу з приводу визнання Литовської республіки *de jure* Радою послів країн Антанти у Парижі 12 липня 1922 р.
- № 73 Інформаційний лист дипломатичної місії в Римі уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про проведену роботу і потреби місії 13 липня 1922 р.
- № 74 Депутатський запит в англійському парламенті в справі безправних виборів до польського сейму у Східній Галичині 15 липня 1922 р.
- № 75 Редакційна стаття “Українського прапора” про підсумки дискусій на Міжнародній конференції в Генуї 15 липня 1922 р.
- № 76 Лист Української Національної Ради з приводу безправної конфіскації польськими властями семінарії у Львові 15 липня 1922 р.

- № 77 Повідомлення східногалицького прес-бюро про прийняття президентом США Уорреном Гардінгом делегації українців-мешканців США 15 липня 1922 р.
- № 78 Інформація газети “Канадійський українець” про відвідання прем’єр-міністра Канади Мекензі Кінга делегацією українців-жителів Канади 15 липня 1922 р.
- № 79 Лист уповноваженого уряду для справ закордонних Костя Левицького представникові у Празі Євгену Левицькому про надіслання йому брошури французькою мовою “Bases politiques léqales de la Galicie Orientale comme République Galicienne indépendante” 15 липня 1922 р.
- № 80 Інформаційний лист в. о. представника у США Луки Мишуги Уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про проведену роботу 17 липня 1922 р.
- № 81 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержання документів, надісланих Українською Національною Радою 15 липня 20 липня 1922 р.
- № 82 Нота Української Національної Ради Ліквідаційній комісії країн Антанти та іншим міжнародним органам з приводу поділу майна Військового географічного інституту у Відні 26 липня 1922 р.
- № 83 Повідомлення в газеті “Український прапор” про резолюцію Інтернаціонального Конгресу миру щодо Східної Галичини 28 липня 1922 р.

-
- № 84 Пояснення до меморіалу-протесту української студентської молоді Міжнародній конференції в Генуї 28 липня 1922 р.
- № 85 Відповідь уряду Литовської республіки на привітання Української Національної Ради 31 липня 1922 р.
- № 86 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержання ноти Української Національної Ради від 26 липня 1922 р. відносно поділу майна Військового географічного інституту 1 серпня 1922 р.
- № 87 Повідомлення для преси про інтерпеляцію у британському парламенті з приводу неправомірних виборів у Східній Галичині 2 серпня 1922 р.
- № 88 Резолюція засідання Комітету американських громадян українського походження м. Пітсбурга (США) з вимогою до галицького уряду консолідувати зусилля в боротьбі за визволення краю 10 серпня 1922 р.
- № 89 Розпорядок Президента УНРади Галицької Республіки Євгена Петрушевича про ліквідацію державної позики в Канаді й запровадження “Позички Національної Оборони” 16 серпня 1922 р.
- № 90 Звернення Української Національної Ради “До всіх українців Канади” з приводу “Позички Національної Оборони” 17 серпня 1922 р.
- № 91 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти з протестом проти спроб польського уряду запровадження автономії Східної Галичини 20 серпня 1922 р.

- № 92 Повнова́сть для д-ра Костя Левицького, д-ра Степана Витвицького й о. Йосафата Жана представляти Галицьку Республіку в Лізі Націй 28 серпня 1922 р.
- № 93 Запит в італійському парламенті в справі безправного судівництва у Східній Галичині іменем Польської Республіки 28 серпня 1922 р.
- № 94 Кореспонденція в газеті “Український прапор”: “Довкола східно-галицької справи” Серпень 1922 р.
- № 95 Кореспонденція в газеті “Український прапор” про вимоги українців Бразилії щодо Східної Галичини Серпень 1922 р.
- № 96 Нота делегації Української Національної Ради Лізі Націй відносно невиконання польською владою її резолюції від 27 вересня 1921 р. 6 вересня 1922 р.
- № 97 Нота делегації Української Національної Ради Асамблеї Ліги Націй з протестом проти безправних дій польських окупаційних властей у Східній Галичині 10 вересня 1922 р.
- № 98 Лист західноукраїнської делегації на мирній конференції в Лондоні прем’єр-міністру Великої Британії Ллойд Джорджу з приводу незаконних виборів у Східній Галичині 12 вересня 1922 р.
- № 99 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти про опір українського населення Східної Галичини польським окупантам Не раніше 13 вересня 1922 р.
- № 100 Стаття “Польська небезпека” у французькому двотижневику “Revue Internationale” 15 вересня 1922 р.

-
№ 101	Інформаційний лист д-ра Степана Витвицького уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про проведену роботу в Лізі Націй	18 вересня 1922 р.
№ 102	Подання шостого комітету III-їй Асамблеї Ліги Націй “Становище Східної Галичини”	Не раніше
19 вересня 1922 р.
№ 103	Урядова інформація для преси “Наша делегація перед Союзом Народів”	20 вересня 1922 р.
№ 104	Звернення представництва Західно-Української Народної Республіки в Канаді: “До українського громадянства в Канаді”	20 вересня 1922 р.
№ 105	Інформаційний лист голови делегації Степана Витвицького з Женеві уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про проведену роботу в Лізі Націй	22 вересня 1922 р.
№ 106	Повідомлення в газеті “Український прапор” про аудієнцію українців Бразилії у президента республіки	23 вересня 1922 р.
№ 107	Кореспонденція в газеті “Український прапор” з приводу відгуків англійської преси про Східну Галичину	23 вересня 1922 р.
№ 108	Посольський запит в югославському парламенті щодо східногалицької справи	23 вересня 1922 р.
№ 109	Урядове комюніке для преси: “Становище Ліги Націй в справі Східної Галичини”	26 вересня 1922 р.
№ 110	Нота Української Національної Ради Раді послів країн Антанти у Парижі в справі негайного справедливого вирішення державно-правового статусу Східної Галичини	28 вересня 1922 р.

- № 111 Звернення бразильського Комітету позики національної оборони із закликом до земляків підпису на цю позику та зразок підписного листа Вересень 1922 р.
- № 112 Комюніке про II-ий Міжнародний демократичний конгрес у Відні й справу Східної Галичини Не раніше 1 жовтня 1922 р.
- № 113 Реферат д-ра Степана Витвицького “Значінне останнього рішення Союзу Народів в нашій справі” для газет “Український прапор” і “Діло” 4 жовтня 1922 р.
- № 114 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержання ноти Української Національної Ради від 28 вересня 1922 р. 9 жовтня 1922 р.
- № 115 Лист голови делегації на мирній конференції в Лондоні Степана Витвицького британському послу в Парижі лорду Гардінгу щодо визнання державного суверенітету Східної Галичини 14 жовтня 1922 р.
- № 116 Огляд східногалицьким прес-бюро французької преси за 11–18 жовтня 1922 р. з виділенням матеріалів про Східну Галичину Не раніше 18 жовтня 1922 р.
- № 117 Лист уповноваженого уряду для справ закордонних Костя Левицького представникові у Празі Євгенові Левицькому з додатком інформації про антиокупаційні виступи в краї 18 жовтня 1922 р.
- № 118 Урядове пояснення щодо фальшивок польської пропаганди у французькій пресі про справу Східної Галичини 20 жовтня 1922 р.
- № 119 Телеграма українського студентства у Відні до головних країн Антанти з протестом проти незаконних виборів у Східній Галичині під польською окупацією 31 жовтня 1922 р.

- № 120 Урядовий реферат “Основи самостійности галицької державности” Жовтень 1922 р.
- № 121 Інтерв’ю уповноваженого уряду для справ закордонних Костя Левицького для часопису “Свобода” (США), записане Володиславом Біберовичем Жовтень 1922 р.
- № 122 Відповідь Міністерства закордонних справ Італії на запит посла італійського парламенту Фаццарі про стан судівництва у Східній Галичині Жовтень 1922 р.
- № 123 Лист групи українців Німеччини президенту Євгенові Петрушевичу про підтримку та фінансові пожертвування у фонд визвольної боротьби в Галичині 1 листопада 1922 р.
- № 124 Огляд східногалицьким прес-бюро французької преси з виділенням галицького питання за період від 27 жовтня до 4 листопада 1922 р. Не раніше
4 листопада 1922 р.
- № 125 Огляд східногалицьким прес-бюро англійської преси з виділенням галицького питання за час від 5 жовтня до 5 листопада 1922 р. Не раніше
5 листопада 1922 р.
- № 126 Нота Української Національної Ради Раді послів країн Антанти у Парижі з вимогою звільнення інтернованих українських військовополонених у польському таборі Тухля 8 листопада 1922 р.
- № 127 Зі звернення Президії Західно-Українського товариства Ліги Націй “До культурного світа в справі становища у Східній Галичині” 10 листопада 1922 р.
- № 128 Урядовий реферат “Справа Східної Галичини перед вирішенням” 12 листопада 1922 р.

- № 129 Інформаційний лист посла у Відні Володимира Сінгалевича уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому відносно намірів ліквідації посольства 13 листопада 1922 р.
- № 130 Нота Української Національної Ради, написана Костем Левицьким, урядам країн Антанти з додатком відозви “До всього культурного світа” від 5 листопада 1922 р. відносно жорстокого польського окупаційного режиму у Східній Галичині з вимогою справедливого розв’язання питання її державного статусу 14 листопада 1922 р.
- № 131 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержання копії ноти Раді послів Антанти від 8 листопада 1922 р. 15 листопада 1922 р.
- № 132 Звернення Сенату українського університету у Львові до галицького уряду з додатком меморіалу до Верховної Ради мирної конференції 15 листопада 1922 р.
- № 133 Редакційна стаття “Gazette de Lausanne”: “Становище у Східній Галичині” 16 листопада 1922 р.
- № 134 Нота Української Національної Ради до урядів країн Антанти з вимогою визнати недійсними проведені окупантами вибори у Східній Галичині 5 і 12 листопада 1922 р. 21 листопада 1922 р.
- № 135 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому уряду для справ закордонних Костю Левицькому про одержання ноти Української Національної Ради 21 листопада 1922 р.

- № 136 Повідомлення газети “Канадійський український голос” про визнання урядом Канади приналежності галичан до підданих Союзних Держав 29 листопада 1922 р.
- № 137 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти у зв’язку з польським проектом Статуту Східної Галичини 9 грудня 1922 р.
- № 138 Огляд східногалицьким прес-бюро англійської преси з виділенням галицького питання за час 4–9 грудня 1922 р. Не раніше 9 грудня 1922 р.
- № 139 Огляд східногалицьким прес-бюро французької преси з виділенням галицького питання за час 6–12 грудня 1922 р. 13 грудня 1922 р.
- № 140 Нота протесту Української Національної Ради урядам країн Антанти проти безправного призову української молоді до польського війська 14 грудня 1922 р.
- № 141 Повідомлення Генерального Секретаріату Ліги Націй уповноваженому для справ закордонних Костю Левицькому про одержання копії ноти від 14 грудня 1922 р. Раді послів країн Антанти 21 грудня 1922 р.
- № 142 Огляд східногалицьким прес-бюро французької преси з виділенням галицького питання за час 9–23 грудня 1922 р. Не раніше 23 грудня 1922 р.
- № 143 Меморіал про статус Східної Галичини, виголошений на Міжнародному Жіночому конгресі в Гаазі Грудень 1922 р.

- № 144 Прес-реліз “Capital Press Bureau” у Вашингтоні: “Др. Євген Петрушевич, Президент Галичини (Західно-Української Республіки)” 1922 р.
- № 145 Стаття др. Осипа Турянського про інтерв’ю з президентом Євгеном Петрушевичем під час огляду українських військ у Кам’янці-Подільському в 1919 р. 1922 р.
- № 146 Урядовий реферат “Міжнародне положення галицької справи: Політичний огляд за останні роки” 1922 р.
- № 147 Кореспонденція Петра Карманського в газеті “Український прапор” про допомогу українців Бразилії та Аргентини 1922 р.
- № 148 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти 2 січня 1923 р.
- № 149 Інструкція уряду голові Надзвичайної дипломатичної місії Ернесту Брайтеру і члену місії Івану Косаку для переговорів з уповноваженими Російської і Української Радянських Республік 4 січня 1923 р.
- № 150 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти відносно поділу австро-угорського боргу 16 січня 1923 р.
- № 151 Нота Української Національної Ради урядам країн Антанти з протестом проти використання Польщею нафтових продуктів Східної Галичини 17 січня 1923 р.
- № 152 Кореспонденція в “Українському прапорі”: “Становище Італії у справі Східної Галичини” Лютий 1923 р.

-
- № 153 Повідомлення газети “Український прапор” про ухвалу Ради послів Антанти щодо вимог польського уряду відносно кордонів Польщі 3 березня 1923 р.
- № 154 Нота Української Національної Ради Раді послів у Парижі та головним країнам Антанти відносно надужить польських військових карних експедицій у Східній Галичині 3 березня 1923 р.
- № 155 Нота Української Національної Ради Раді послів країн Антанти з проханням запросити її делегацію на засідання з приводу вирішення державно-правового статусу Східної Галичини 8 березня 1923 р.
- № 156 Редакційна стаття в “Українському прапорі” відносно розгляду справи Східної Галичини в Раді послів країн Антанти у Парижі 10 березня 1923 р.
- № 157 Із постанови Політичного комітету Ради міністрів Польщі з вказівкою міністру закордонних справ домогатися згоди Антанти на остаточне приєднання Східної Галичини до Польщі 10 березня 1923 р.
- № 158 Звернення Міжпартійної Ради українських політичних партій до урядів країн Антанти з домаганням негайного визнання незалежності Східної Галичини 10 березня 1923 р.
- № 159 Депутатський запит в англійському парламенті у справі Східної Галичини 10 березня 1923 р.
- № 160 Звернення українського студентства у Відні до урядів країн Антанти з вимогою визнання суверенітету Східної Галичини 11 березня 1923 р.

- № 161 Лист представника в Празі Євгена Левицького Українському академічному товариству в Берні з проханням надсилати телеграми у Париж з протестом проти намірів приєднання Східної Галичини до Польщі 12 березня 1923 р.
- № 162 Нота уряду РСФРР урядам Франції, Великої Британії та Італії з протестом проти вирішення питання про Східну Галичину без участі радянських республік 13 березня 1923 р.
- № 163 Нота уряду УСРР урядам Франції, Великої Британії, Італії з протестом проти анексії Східної Галичини Польщею 13 березня 1923 р.
- № 164 Постанова Ради послів країн Антанти про кордони Польщі, за якою західноукраїнські землі були включені до її складу 14 березня 1923 р.
- № 165 Урядовий реферат “Державно-правні відносини у Східній Галичині наслідом міжнародних актів”, підготовлений др. Костем Левицьким Не раніше 14 березня 1923 р.
- № 166 Протест членів Української Національної Ради проти рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. Не раніше 14 березня 1923 р.
- № 167 Меморіал Української Національної Ради Лізі Націй відносно неправомірності рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. Не раніше 14 березня 1923 р.
- № 168 Меморіал Західно-Українського товариства Ліги Націй VI сесії Ліги Націй відносно становища українського населення під польською окупацією Не раніше 14 березня 1923 р.

-
№ 169	Лист Західно-Українського товариства Ліги Націй VII-ій сесії Ліги Націй з приводу рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. щодо Східної Галичини з вимогою відновлення її самостійного статусу	Не раніше
14 березня 1923 р.
№ 170	Лист в. о. уповноваженого уряду для справ закордонних Григорія Микетя представникові у Празі Євгену Левицькому відносно організації акцій протесту проти рішення Ради послів країн Антанти щодо Східної Галичини	16 березня 1923 р.
№ 171	Протест Західно-Українського товариства Ліги Націй щодо рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р.	17 березня 1923 р.
№ 172	Протест українських послів польського сейму і сенату проти рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р.	17 березня 1923 р.
№ 173	Нота протесту Української Національної Ради у Львові Раді послів країн Антанти з приводу її ухвали щодо Східної Галичини від 14 березня 1923 р.	21 березня 1923 р.
№ 174	Протест Закордонної групи УНРади проти рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р.	21 березня 1923 р.
№ 175	Протест українських політичних і громадських організацій у Відні проти рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р.	23 березня 1923 р.
№ 176	Нота протесту членів Української Національної Ради та українських політичних партій і організацій Раді послів країн Антанти проти рішення від 14 березня 1923 р. щодо Східної Галичини	23 березня 1923 р.

- № 177 Протест Української Національної Ради проти рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. щодо Східної Галичини 24 березня 1923 р.
- № 178 Стаття в газеті “Український прапор”: “Відповідь краю на рішення Антанти” 24 березня 1923 р.
- № 179 Стаття в газеті “Український прапор”: “Протест Совітської Росії” 24 березня 1923 р.
- № 180 Стаття в газеті “Український прапор” про дебати в англійському парламенті щодо Східної Галичини 24 березня 1923 р.
- № 181 Протест українського посла у варшавському сеймі Марка Луцкевича проти рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923 р. 24 березня 1923 р.
- № 182 Протест УСДРП перед Виконкомом Соціалістичного Інтернаціоналу проти рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. 26 березня 1923 р.
- № 183 Редакційна стаття “Українського прапора”: “Перед вирішенням східногалицької проблеми” Березень 1923 р.
- № 184 Редакційна стаття “Клаптик паперу” в “Українському скитальці” з приводу рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. Березень 1923 р.
- № 185 Резолюція протесту з'їзду мужів довір'я і Виконавчого комітету об'єднання українських організацій в Америці щодо рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. 12 квітня 1923 р.
- № 186 Протест Українського товариства Ліги Націй проти рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. 14 квітня 1923 р.

-
- № 187 Меморіал українських політичних партій Східної Галичини Раді Ліги Націй з приводу рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. 8 травня 1923 р.
- № 188 Урядове пояснення до рішення Ради послів країн Антанти у Парижі від 14 березня 1923 р. у справі Східної Галичини 12 травня 1923 р.
- № 189 Нота протесту Української Національної Ради у зв'язку з заявою міністра закордонних справ Великої Британії Джорджа Керзона щодо ставлення населення Східної Галичини до рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. 23 травня 1923 р.
- № 190 Заява Західно-Українського товариства Ліги Націй “Політичне питання Східної Галичини” Червень 1923 р.
- № 191 Статут Комітету західно-української еміграції на Чехословаччині 3 червня 1923 р.
- № 192 Лист др. Ю. Романчука, схвалений др. В. Охримовичем та А. Малецьким невідомим адресатам про нараду представників політичних партій 29 липня 1923 р. у Львові про повернення в Галичину “всіх наших діячів” 31 липня 1923 р.
- № 193 Звернення Західно-Українського товариства Ліги Націй до Ліги Націй 8 вересня 1923 р.

ДОДАТКИ

- № 1 Декларація про Східну Галичину, виголошена делегацією СРСР на англо-радянській конференції в Лондоні 12 серпня 1924 р.
- № 2 Декларація про Північну Буковину, виголошена делегацією СРСР на англо-радянській конференції в Лондоні 12 серпня 1924 р.
- № 3 Нота президента Української Національної Ради Євгена Петрушевича Голові Ради Ліги Націй щодо порушення Польщею прав людини у Східній Галичині 18 лютого 1927 р.
- № 4 Меморандум президента Української Національної Ради Євгена Петрушевича 1 липня 1927 р.
- № 5 Меморіал президента Української Національної Ради Євгена Петрушевича VIII Асамблеї Ради Ліги Націй про становище на західноукраїнських землях 1927 р.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Абель – т. III, кн. 2, с. 582.
Абрагам – т. IV, с. 334.
Абрагамович Д. – т. III, кн. 1, с. 283.
Абрисовський О. – т. I, с. 158.
Августин – т. III, кн. 1, с. 459.
Авезана – т. V, кн. 3, с. 638.
Авербах Б. – т. III, кн. 1, с. 131.
Авереску – т. V, кн. 1, с. 67.
Авеццано – т. IV, с. 802.
Агапі(и)т – т. III, кн. 2, с. 16, 18, 35, 36;
т. V, кн. 1, с. 63, 66.
Агмед I. – т. I, с. 64.
Агмед Н. – т. I, с. 74.
Агрипа – т. III, кн. 2, с. 110.
Адам – т. I, с. 455.
Адольф – т. III, кн. 1, с. 472.
Айзенберг Адольф – т. V, кн. 2, с. 153,
154.
Айзенерц – т. III, кн. 2, с. 622.
Айнгорн Д. – т. II, с. 380.
Айслер Ю. – т. I, с. 432.
Айхельберг Іван – т. V, кн. 2, с. 480,
481, 483.
Акім – т. III, кн. 2, с. 181.
Аксельбрад – т. III, кн. 1, с. 380.
Албі – т. V, кн. 1, с. 419, 487.
Александрович – т. III, кн. 1, с. 135, 168.
Алексевич – т. III, кн. 1, с. 183; т. IV,
с. 630.
Алексевич А. – т. IV, с. 125; т. V, кн. 2,
с. 882.
Алеськевич М. – т. IV, с. 147.
Алиськевич А. – т. I, с. 467, 469, 472;
т. II, с. 158, 188, 206, 209, 210, 677;
т. IV, с. 419.
Алиськевич М. – т. II, с. 23.
Аллен – т. V, кн. 2, с. 789.
Альгібл – т. V, кн. 1, с. 223.
Альдрованді – т. V, кн. 1, с. 387, 388, 569.
Альмазова Гражина – т. V, кн. 1, с. 94.
Альгшілер – т. IV, с. 717.
Амброз Йосиф – т. I, с. 350.
Амвросій – т. III, кн. 2, с. 16, 35; т. V,
кн. 1, с. 63.
Анастасов Т. – т. I, с. 64, 71.
Ангел – т. II, с. 114.
Андерманн Марек – т. III, кн. 1, с. 104.
Анжейовський – т. III, кн. 1, с. 159.
Андраш – т. V, кн. 1, с. 22.
Андріанович В. – т. III, кн. 2, с. 655, 656.
Андрієвський – т. II, с. 108, 113, 166;
т. III, кн. 2, с. 18, 375; т. IV, с. 262; т. V,
кн. 2, с. 646.
Андріївський, М. – т. IV, с. 571.
Андрійчин Ф. – т. II, с. 62.
Андришин – т. V, кн. 2, с. 464.
Андрусевич Іван – т. V, кн. 3, с. 419, 444.
Андрусів – т. IV, с. 167.
Андрух – т. III, кн. 2, с. 389.
Анковцова Карла – т. III, кн. 2, с. 546.
Антонович Д. – т. III, кн. 2, с. 62, 63.
Андрієвський П. – т. V, кн. 1, с. 26, 66.
Анріс – т. V, кн. 1, с. 510.
Андріяшук Г. – т. I, с. 193, 198.
Андрук – т. I, с. 421.
Андрушка В. – т. III, кн. 1, с. 539.
Андрущенко – т. II, с. 108.
Аниськевич А. – т. I, с. 352.
Ансельм – т. V, кн. 1, с. 94.
Антоневич – т. I, с. 318, 404.
Антонів С. – т. IV, с. 572.
Антонов Г. – т. III, кн. 1, с. 561; т. V,
кн. 2, с. 535.
Антонов – Овсієнко В. – т. V, кн. 1,
с. 175–177.
Антонович – т. V, кн. 2, с. 43, 646.
Антончук – т. V, кн. 1, с. 416, 417.
Аппель – т. II, с. 638.
Аппель Ольга – т. II, с. 459.
Аралов Семен – т. V, кн. 1, с. 180.
Аранець Іван – т. V, кн. 2, с. 875.
Ардан, адвокат – т. I, с. 90, 480.
Ардан, отець – т. I, с. 373.
Арданов Іван – т. V, кн. 3, с. 28.
Арнольд – т. III, кн. 2, с. 484.

- Арсенич – т. V, кн. 2, с. 845.
 Артм – т. IV, с. 312, 313.
 Артмико Стефан – т. III, кн. 1, с. 575.
 Артмович А. – т. I, с. 501; т. II, с. 55, 57, 59–62, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 75, 77, 79–81, 86, 87, 89–92, 95–97, 100–102, 104, 110, 113, 115, 117, 118, 120, 122, 124, 156–158, 169, 203, 204, 209, 210, 218, 222, 229, 230, 237, 249, 250, 256–260, 269, 272, 277, 283, 295, 299, 317, 323, 329, 331, 355, 361, 364, 368, 369, 371–374, 384, 677; т. III, кн. 2, с. 72; т. V, кн. 2, с. 877; т. V, кн. 3, с. 340.
 Артмович В. – т. III, кн. 2, с. 102, 464, 635, 638–640, 649.
 Артмович П. – т. IV, с. 312–314, 316, 765, 772, 786.
 Архипенко – т. III, кн. 1, с. 82; т. V, кн. 2, с. 646.
 Атаманюк Г. – т. III, кн. 2, с. 88.
 Аулер – т. IV, с. 206.
 Аусянік Антон – т. V, кн. 2, с. 242.
 Афанасьєв – т. II, с. 105.
 Афтнер – т. IV, с. 398.
 Ашкеназе – т. II, с. 39; т. III, кн. 1, с. 27; т. V, кн. 2, с. 492, 536, 548, 562, 566, 614, 619, 620, 622, 630–632, 685, 699, 811, 812, 813; т. V, кн. 3, с. 417, 442, 451.
 Б-а П. – т. I, с. 528.
 Бабак С. – т. III, кн. 1, с. 122, 123.
 Бабак Я. – т. III, кн. 1, с. 123.
 Бабелюк А. – т. II, с. 647; т. IV, с. 485; т. V, кн. 3, с. 502.
 Бабинський Ф. – т. III, кн. 2, с. 121, 129.
 Бабіівна – т. III, кн. 2, с. 546.
 Бабій Василь – т. V, кн. 3, с. 484.
 Бабій О. – т. III, кн. 2, с. 430.
 Бабій П. – т. III, кн. 1, с. 575; т. V, кн. 3, с. 333.
 Бабінський Чеслав – т. V, кн. 1, с. 897, 898.
 Бабяк – т. IV, с. 30; т. V, кн. 3, с. 26.
 Баб'янський – т. V, кн. 1, с. 512.
 Бавер Отто – т. V, кн. 3, с. 541.
 Бавманівна – т. III, кн. 2, с. 137.
 Баворовський – т. III, кн. 1, с. 522.
 Баворський – т. III, кн. 1, с. 248, 522; т. III, кн. 2, с. 512.
 Баворський Ю. – т. III, кн. 2, с. 513.
 Багатаї – т. I, с. 422.
 Багриновський Й. – т. I, с. 477.
 Багрій – т. III, кн. 2, с. 48.
 Бадені – т. I, с. 470; т. III, кн. 2, с. 276.
 Бедерман – т. IV, с. 109.
 Бадушек – т. III, кн. 1, с. 166; т. III, кн. 2, с. 201.
 Баєр – т. III, кн. 2, с. 165.
 Бажалюк Микола – т. V, кн. 2, с. 875.
 Бажан Кость – т. V, кн. 2, с. 873.
 Базилевич Ф. – т. III, кн. 2, с. 546.
 Базилик – т. III, кн. 1, с. 614.
 Базилій – т. V, кн. 2, с. 546.
 Базильський – т. III, кн. 1, с. 105, 106.
 Базяк І. – т. II, с. 523; т. III, кн. 2, с. 302, 303; т. V, кн. 2, с. 474; т. V, кн. 3, с. 711.
 Байдала С. – т. III, кн. 2, с. 343.
 Байрак М. – т. IV, с. 143.
 Байст – т. I, с. 117.
 Бакевич П. – т. III, кн. 2, с. 266; т. IV, с. 143, 715–717.
 Бакстен Чарльз – т. V, кн. 3, с. 695.
 Балахович – т. III, кн. 2, с. 295; т. V, кн. 2, с. 501.
 Балбачан – т. II, с. 74, 107, 108, 110, 121; т. IV, с. 318, 319.
 Балевичі – т. III, кн. 2, с. 646.
 Балей – т. I, с. 179; т. III, кн. 2, с. 656.
 Балицький А. – т. III, кн. 1, с. 95.
 Балицький М. – т. III, кн. 2, с. 163, 164; т. IV, с. 425, 668, 677.
 Балицький Ф. – т. II, с. 380.
 Балін Іцик – т. V, кн. 2, с. 707.
 Балко Михайлина – т. II, с. 479.
 Балтарович М. – т. I, с. 309; т. IV, с. 45, 46.
 Балтр – т. IV, с. 528.
 Балух – т. I, с. 464.
 Баль – т. III, кн. 1, с. 148.
 Бальбах – т. III, кн. 1, с. 459.

- Бальфур – т. V, кн. 1, с. 58, 60, 75, 77, 78, 135, 136, 556, 558, 559 – 562, 564, 565, 567, 570, 572, 578–582, 666, 667, 679; т. V, кн. 2, с. 562, 822; т. V, кн. 3, с. 701.
- Банах – т. II, с. 486; т. III, кн. 2, с. 501.
- Банах П. – т. I, с. 228; т. II, с. 677; т. III, кн. 2, с. 492.
- Бандель – т. III, кн. 2, с. 483.
- Бандера – т. III, кн. 2, с. 13.
- Бандера А. – т. II, с. 677.
- Бандера С. – т. II, с. 677; т. III, кн. 2, с. 342.
- Бандо Т. – т. III, кн. 2, с. 517.
- Бандрівський – т. IV, с. 756; т. V, кн. 2, с. 250, 235, 301, 529; т. V, кн. 3, с. 46.
- Бандрівський В. – т. II, с. 470, 655, 656, 659; т. III, кн. 2, с. 493; т. V, кн. 3, с. 370.
- Бандура – т. III, кн. 1, с. 458.
- Бань Йосиф – т. V, кн. 2, с. 708.
- Баран – т. III, кн. 2, с. 199, 235, 253, 260, 261, 263, 283, 334, 336, 429, 269, 483, 624; т. IV, с. 686, 725; т. V, кн. 1, с. 475; т. V, кн. 2, с. 101, 103, 292, 481, 503.
- Баран Іван – т. V, кн. 3, с. 616.
- Баран К. – т. III, кн. 1, с. 122, 123.
- Баран М. – т. III, кн. 2, с. 263.
- Баран Розя – т. III, кн. 1, с. 110.
- Баран С. – т. I, с. 76, 83, 192, 193, 195, 198, 200, 202, 223, 227, 265, 267, 274, 281, 300, 350, 351, 408, 409, 417, 429, 436; т. II, с. 14, 32, 672; т. III, кн. 1, с. 110, 336, 570; т. III, кн. 2, с. 346, 401, 402, 403, 406, 491; т. V, кн. 3, с. 615.
- Баран Ф. – т. III, кн. 1, с. 110.
- Баранецький – т. I, с. 306, 461.
- Баранецький В. – т. I, с. 375; т. II, с. 19.
- Бараник – т. II, с. 210, 318.
- Бараник В. – т. II, с. 677.
- Бараник М. – т. II, с. 378.
- Бараник С. – т. III, кн. 2, с. 39.
- Баранова Блянка – т. V, кн. 3, с. 26; т. II, с. 479, 484.
- Барановська – т. III, кн. 2, с. 137.
- Баранський В. – т. III, кн. 2, с. 5.
- Баранський М. – т. II, с. 96.
- Баранський О. – т. I, с. 88.
- Бараї (Baray) – т. V, кн. 1, с. 253.
- Барбусс – т. V, кн. 2, с. 422.
- Барвінський Б. – т. I, с. 198, 409, 427; т. III, кн. 2, с. 218, 331, 342, 363, 405; т. V, кн. 3, с. 629.
- Барвінський О. – т. I, с. 78, 81, 192, 194, 198, 215, 246, 247, 265, 267, 301, 408, 414, 415, 417, 435, 436; т. II, с. 14, 672, 677; т. III, кн. 1, с. 37; т. III, кн. 2, с. 218, 220, 224, 331, 335, 336, 342, 405, 463, 472, 491, 492, 501, 504, 532; т. V, кн. 2, с. 757, 764, 766; т. V, кн. 3, с. 535, 717, 735.
- Бардах – т. III, кн. 2, с. 393.
- Бардель – т. III, кн. 1, с. 499.
- Бардецький – т. IV, с. 153.
- Бардиш М. – т. III, кн. 1, с. 562, 563.
- Баренбліт С. – т. IV, с. 571.
- Бариш Т. – т. III, кн. 2, с. 13.
- Барлицький Норберг – т. V, кн. 2, с. 80, 83, 254.
- Барт – т. V, кн. 3, с. 245, 246, 252–255, 262, 264, 290, 379, 380.
- Бартемі – т. II, с. 70, 118; т. III, кн. 1, с. 152; т. IV, с. 104, 106, 108, 124, 126, 129–131, 155–158, 174, 176, 177, 179, 182, 190, 191, 199, 200, 202, 204, 206, 217, 218, 227, 228, 230, 231, 259, 313; т. V, кн. 1, с. 79, 81, 85, 87, 90, 105, 108, 110, 117, 155, 318, 320, 526, 600; т. V, кн. 2, с. 110, 190, 223; т. V, кн. 3, с. 304.
- Бартелет – т. V, кн. 1, с. 95, 798, 848, 860.
- Бартело – т. II, с. 97, 98; т. V, кн. 2, с. 60, 251.
- Бартель – т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Бартковський – т. V, кн. 2, с. 106.
- Бартманський – т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 429.
- Бартмаский – т. III, кн. 1, с. 522.
- Бартош – т. V, кн. 2, с. 496.
- Бартошевський Іван – т. V, кн. 1, с. 680.
- Бартфельд – т. III, кн. 1, с. 148.
- Бартфельд Жанетта – т. V, кн. 2, с. 709.
- Бартфельд Ізаак – т. V, кн. 2, с. 709.
- Бартфельд Маєр – т. V, кн. 2, с. 709.

- Бартфельд Озіяс – т. V, кн. 2, с. 709.
 Бартфельд Сімеон – т. V, кн. 2, с. 709.
 Барчайко – т. II, с. 84.
 Барчинський В. – т. IV, с. 558.
 Барчук Д. – т. IV, с. 409.
 Баршовський Т. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Баршівський – т. III, кн. 2, с. 167.
 Басараб Д. – т. III, кн. 2, с. 166.
 Басараб М. – т. III, кн. 2, с. 105, 121, 129.
 Басарабова Ольга – т. II, с. 645.
 Батюк Д. – т. III, кн. 2, с. 88.
 Бауер О. – т. III, кн. 2, с. 259.
 Баумвальд Ляйзер – т. V, кн. 2, с. 708.
 Баумвальд Фішль – т. V, кн. 2, с. 708.
 Бах І. – т. III, кн. 1, с. 110.
 Бахівський Дмитро – т. V, кн. 2, с. 409.
 Бахлінський Михайло – т. V, кн. 2, с. 254.
 Бахман – т. IV, с. 287.
 Бахман У. – т. IV, с. 288, 289.
 Бахор В. – т. I, с. 142.
 Бачинський – т. V, кн. 2, с. 46, 735, 766, 767.
 Бачинський В. – т. I, с. 76, 82, 83, 142, 145, 192, 197, 198, 215, 260, 348, 349, 351, 427; т. II, с. 662, 677; т. III, кн. 1, с. 37; т. III, кн. 2, с. 220, 332, 333, 335, 342, 345, 350, 379 401, 405, 412, 429, 446, 447, 453, 454, 455, 457, 463, 467, 468, 470, 472, 483, 491, 492, 500, 502, 503, 532, 550, 551, 553; т. V, кн. 1, с. 36; т. V, кн. 2, с. 480, 719, 757, 771, 853; т. V, кн. 3, с. 267, 535, 735.
 Бачинський Є. – т. II, с. 98.
 Бачинський І. – т. I, с. 439; т. V, кн. 1, с. 106, 107.
 Бачинський Л. – т. I, с. 99, 100, 156, 157, 192, 197, 200, 254, 325, 348, 441; т. II, с. 59, 65, 82, 91, 93, 94, 100, 102, 103, 117, 123, 139, 147, 156, 157, 158, 162, 175, 176, 183, 188, 191, 193, 196, 199, 200–203, 205, 209, 210, 274, 299, 304, 305, 309, 310, 315–318, 322, 347, 368, 677; т. III, кн. 1, с. 159, 334; т. III, кн. 2, с. 17, 36, 82, 83, 98, 180, 332, 333, 335, 336, 342, 351, 382, 405, 406, 491, 502, 532; т. IV, с. 172–175, 221, 311, 318; т. V, кн. 1, с. 64; т. V, кн. 2, с. 296, 719, 757; т. V, кн. 3, с. 535.
 Бачинський О. – т. III, кн. 1, с. 300, 433; т. V, кн. 2, с. 373.
 Бачинський Юліан – т. V, кн. 3, с. 26.
 Беау – т. V, кн. 2, с. 41.
 Безен – т. V, кн. 2, с. 856, 857.
 Безкоровайна Фрозіна – т. III, кн. 1, с. 576.
 Безпалко – т. IV, с. 651, 843.
 Безпалко М. – т. III, кн. 2, с. 142.
 Безпалко О. – т. I, с. 193, 198, 200, 272, 274, 501, 503; т. II, с. 17, 85, 113, 114, 283, 300, 302, 305, 307, 310, 312, 316, 317, 321, 322, 673, 677; т. III, кн. 2, с. 47, 72, 104–106, 108, 118, 161, 167, 168, 174, 370; т. V, кн. 2, с. 45, 586.
 Безпалко С. – т. I, с. 310.
 Бей – т. IV, с. 765, 772, 773, 786.
 Бекесевичівна – т. II, с. 53.
 Бекеш Ф. – т. III, кн. 1, с. 320–322, 327, 330, 351, 519, 543; т. V, кн. 2, с. 135, 138–140, 166, 168; т. V, кн. 3, 473.
 Бекон – т. V, кн. 2, с. 125, 126.
 Белей І. – т. II, с. 482.
 Белиський – т. III, кн. 2, с. 60, 61.
 Белін – т. V, кн. 1, с. 742, 744.
 Белкот – т. IV, с. 668.
 Бем – т. II, с. 103; т. IV, с. 311.
 Бем-Ермолій – т. I, с. 410; т. IV, с. 635.
 Бемко – т. I, с. 307, 457; т. IV, с. 372.
 Бемко В. – т. III, кн. 2, с. 266; т. IV, с. 143, 396, 571.
 Бен – т. II, с. 117.
 Бендейчук Ю. – т. III, кн. 1, с. 340.
 Бенедетті Енріко – т. V, кн. 1, с. 740; т. V, кн. 2, с. 54.
 Бенеш – т. II, с. 88, 471, 472; т. III, кн. 2, с. 493; т. IV, с. 683, 762; т. V, кн. 1, с. 177, 179; т. V, кн. 2, с. 52, 53, 127, 138, 169, 170, 269, 294–296, 301, 493–496, 585, 865; т. V, кн. 3, с. 48, 252, 254, 256, 274, 275, 281–284, 288.
 Беник М. – т. III, кн. 1, с. 467, 562.

- Бень – т. IV, с. 615.
Бень Кася – т. V, кн. 2, с. 708.
Бергер Арон – т. IV, с. 505; т. V, кн. 2, с. 409.
Бергман А. – т. III, кн. 1, с. 470, 515.
Бергман Ш. – т. III, кн. 1, с. 470.
Берегуляк – т. III, кн. 2, с. 106.
Бережанський – т. I, с. 151.
Березовський – т. I, с. 180; т. II, с. 605; т. III, кн. 2, с. 488; т. V, кн. 3, с. 27.
Березовський А. – т. III, кн. 1, с. 466, 550, 562, 566.
Березовський Р. – т. II, с. 480; т. V, кн. 2, с. 673, 711, 712, 845, 853.
Березюк О. – т. III, кн. 1, с. 575.
Берендс – т. IV, с. 662.
Берзін Р. – т. III, кн. 2, с. 271; т. IV, с. 723.
Берилевич В. – т. IV, с. 485.
Берко Микола – т. V, кн. 2, с. 605.
Берко Михайло – т. V, кн. 2, с. 605.
Берланд Михайло – т. V, кн. 2, с. 481.
Бернард М. – т. III, кн. 2, с. 516; т. V, кн. 3, с. 162.
Бернацька – т. III, кн. 1, с. 614.
Бернацький – т. IV, с. 324, 329, 505.
Берхен – т. I, с. 541.
Бескид – т. V, кн. 2, с. 703.
Бесотті – т. V, кн. 3, с. 257.
Бестер Г. – т. III, кн. 1, с. 470.
Бетховен Л. – т. III, кн. 2, с. 546.
Бе(а)хме(а)гюк – т. III, кн. 1, с. 550, 565.
Бехметюк О. – т. IV, с. 571.
Бжескі Тадеуш – т. V, кн. 2, с. 358.
Биво І. – т. IV, с. 273.
Бизанець – т. IV, с. 236, 246.
Бик С. – т. III, кн. 1, с. 458.
Бикисевич – т. III, кн. 1, с. 613.
Бикула – т. IV, с. 43.
Било – т. I, с. 376; т. II, с. 479.
Било З. – т. I, с. 354; т. II, с. 28, 29.
Бин – т. V, кн. 2, с. 594.
Би(у)рчак – т. I, с. 288, 311; т. V, кн. 2, с. 234.
Бирчак В. – т. II, с. 157, 389, 677.
Бисатчук В. – т. III, кн. 1, с. 341.
Бичкович – т. III, кн. 2, с. 590.
Біберович – т. II, с. 83, 86, 91, 490.
Біберович Володимир – т. II, с. 510; т. III, кн. 2, с. 550, 554; т. V, кн. 2, с. 535.
Біберович Володислав – т. II, с. 645; т. V, кн. 3, с. 26, 492, 499, 688.
Біберович Я. – т. II, с. 577; т. V, кн. 1, с. 53, 71, 72, 102, 125, 170; т. V, кн. 2, с. 147, 154, 189, 848; т. V, кн. 3, с. 284.
Біберстр – т. V, кн. 2, с. 20.
Бібіков – т. V, кн. 2, с. 40.
Бігар – т. IV, с. 43.
Бігорович – т. II, с. 62.
Бігун – т. III, кн. 1, с. 561.
Бігун Б. – т. II, с. 379.
Бігус – т. I, с. 373.
Бігус П. – т. IV, с. 143, 559.
Бідерман – т. IV, с. 104, 109.
Бідло – т. V, кн. 2, с. 244.
Біжовський Р. – т. IV, с. 484.
Бізянц – т. II, с. 83; т. IV, с. 348, 349, 351–353, 430, 509, 511.
Бікелес – т. III, кн. 2, с. 656.
Бікс – т. II, с. 64.
Білак – т. II, с. 71.
Біланюк І. – т. III, кн. 2, с. 29.
Білас – т. V, кн. 1, с. 109.
Білас Р. – т. IV, с. 83, 146; т. V, кн. 2, с. 882.
Білевич – т. IV, с. 377.
Білей А. – т. III, кн. 1, с. 106.
Білецький – т. I, с. 228; т. III, кн. 2, с. 655.
Білецький І. – т. III, кн. 2, с. 482, 484.
Білецький О. – т. I, с. 80; т. III, кн. 1, с. 568.
Білецький Ол. – т. II, с. 14.
Білик – т. II, с. 89, 90, 95, 101, 113; т. V, кн. 1, с. 704.
Білик М. – т. I, с. 328, 424–426; т. III, кн. 2, с. 43, 45.
Білінкевич Б. – т. IV, с. 143, 785, 786, 793.
Білінкевич Р. – т. IV, с. 430, 765.
Білінська Текля – т. V, кн. 3, с. 615.
Біли(і)нський – т. I, с. 86, 313, 465, 539; т. III, кн. 1, с. 34; т. IV, с. 42, 170, 181; т. V, кн. 3, с. 572.

- Білінський І. – т. I, с. 467, 477, 509.
Білінський К. – т. I, с. 193, 198; т. II, с. 377, 677.
Біличкевич – т. IV, с. 776.
Білінкевич С. – т. II, с. 479.
Білінський – т. II, с. 91.
Білінський Лев – т. V, кн. 1, с. 851, 852, 855; т. V, кн. 2, с. 19, 744.
Біліч – т. V, кн. 2, с. 19.
Білішук Марійка – т. V, кн. 2, с. 595.
Білішук Параска – т. V, кн. 2, с. 595.
Білобрамівна – т. III, кн. 1, с. 213.
Білозор В. – т. IV, с. 146.
Білявий Микола – т. V, кн. 2, с. 682.
Біляк Михайло – т. V, кн. 2, с. 682.
Біляк С. – т. III, кн. 2, с. 100; т. V, кн. 2, с. 480, 764.
Біляч – т. IV, с. 668, 762.
Бінкі – т. IV, с. 377.
Бірецький – т. I, с. 327, 459.
Бісик – т. III, кн. 2, с. 36.
Бісмарк – т. V, кн. 3, с. 507.
Біак – т. I, с. 454; т. IV, с. 95.
Бжескі І. – т. III, кн. 1, с. 424.
Б-к В. – т. I, с. 526.
Блажков В. – т. II, с. 24.
Блажкович – т. III, кн. 1, с. 345.
Блажовський – т. I, с. 468, 472; т. III, кн. 1, с. 29.
Блашкевич – т. III, кн. 1, с. 616.
Блашовський – т. I, с. 260.
Близнюк – т. III, кн. 2, с. 84.
Близнюк Г. – т. II, с. 667, 668.
Близнюк Козьма – т. V, кн. 3, с. 26.
Бліс – т. V, кн. 1, с. 138, 195, 196, 516, 609, 610.
Блянк С. – т. I, с. 165.
Боберський І. – т. II, с. 381; т. IV, с. 484; т. V, кн. 2, с. 5, 6; т. V, кн. 3, с. 498.
Божинський М. – т. III, кн. 2, с. 509, 510.
Бобикевич М. – т. III, кн. 2, с. 646.
Бобинський В. – т. IV, с. 486.
Бобжинський – т. V, кн. 2, с. 617, 805.
Бобжинський Михайло – т. V, кн. 3, с. 416, 417.
Бобків Т. – т. II, с. 460.
Бобяк – т. I, с. 151.
Бовмен Ісаак – т. V, кн. 1, с. 194, 196, 198, 201, 202, 206–208, 216–219, 225, 228, 234, 235, 237, 239, 246, 249, 255, 256, 272, 273, 275, 328, 343, 355, 421, 444, 839, 840.
Богачевська – т. III, кн. 1, с. 614.
Богачевський – т. I, с. 497; т. V, кн. 1, с. 643, 655.
Богдан (Хмельницький) – т. I, с. 344, 449; т. V, кн. 3, с. 211.
Богданович К. – т. III, кн. 1, с. 383.
Богун М. – т. III, кн. 2, с. 100, 590.
Богуславський С. – т. III, кн. 1, с. 380, 508.
Богущкий Я. – т. I, с. 434.
Бодаговський – т. IV, с. 377.
Бодаровський Михайло – т. V, кн. 2, с. 410.
Бодруг І. – т. IV, с. 143.
Боднар – т. II, с. 51, 53; т. III, кн. 2, с. 266, 388, 389; т. IV, с. 526, 549; т. V, кн. 1, с. 637.
Боднар В. – т. II, с. 78; т. V, кн. 2, с. 464, 708.
Боднард Марія – т. III, кн. 1, с. 401.
Боднарескул Леонід – т. V, кн. 2, с. 874.
Боднарук М. – т. IV, с. 571.
Боднарук С. – т. III, кн. 1, с. 342.
Бодруг М. – т. I, с. 320.
Бодрук В. – т. III, кн. 1, с. 342.
Боєр – т. II, с. 605, 606; т. III, кн. 2, с. 488, 489; т. V, кн. 2, с. 852, 853, 855; т. V, кн. 3, с. 18, 47, 48, 61, 66–68, 225, 302, 353.
Бойкевич Андрій – т. V, кн. 2, с. 679.
Бойкевич Іван – т. V, кн. 2, с. 679.
Бойко Анна – т. V, кн. 2, с. 465.
Бойко Василь – т. V, кн. 2, с. 152.
Бойкович Н. – т. II, с. 677.
Бойл – т. V, кн. 1, с. 67.
Бойцун Олекса – т. II, с. 158, 187, 189, 197.
Бойцун Олександр – т. II, с. 377, 677.
Бойчук В. – т. III, кн. 2, с. 121, 129.

- Бойчук Д. – т. IV, с. 572.
Бойчук Ляка – т. V, кн. 2, с. 593.
Бойчук М. – т. III, кн. 1, с. 341, 342.
Бойчук Ф. – т. III, кн. 1, с. 341.
Бойчук Ю. – т. III, кн. 1, с. 341.
Бойчук Я. – т. IV, с. 733.
Бокий – т. II, с. 75.
Болбочан – т. IV, с. 316.
Болдескул – т. IV, с. 706, 707.
Болеслав Хоробрий – т. I, с. 481.
Болінагов – т. III, кн. 2, с. 361.
Большур Михайло – т. V, кн. 2, с. 724, 725.
Болькот Анна – т. III, кн. 1, с. 511.
Болнохва – т. III, кн. 1, с. 614.
Бон – т. V, кн. 2, с. 43, 401.
Бонар-Лоу – т. II, с. 654, 655, 659; т. V, кн. 2, с. 305, 314; т. V, кн. 3, с. 502, 701, 702, 717.
Бондаренко – т. V, кн. 3, с. 658.
Бондарович – т. V, кн. 3, с. 835.
Боне – т. IV, с. 386.
Бонне (Vonpe) – т. V, кн. 1, с. 740.
Бонн К. – т. II, с. 98, 527.
Бонн Ф. – т. IV, с. 124, 172–174, 221, 256–258, 260, 287; т. IV, с. 172–174.
Бончковський К. – т. I, с. 132.
Борден Роберт – т. V, кн. 2, с. 852; т. V, кн. 3, с. 325.
Бордун Анна – т. III, кн. 1, с. 401.
Бордун Г. – т. III, кн. 1, с. 401.
Бордун Д. – т. III, кн. 1, с. 401.
Борис Анна – т. III, кн. 1, с. 469.
Борис А. – т. II, с. 379.
Борис В. – т. III, кн. 1, с. 469.
Борис Іван – т. I, с. 432.
Борис Ілько – т. III, кн. 1, с. 110.
Борис М. – т. III, кн. 2, с. 517.
Борис Ф. – т. III, кн. 2, с. 266.
Борисевич – т. III, кн. 2, с. 590.
Борисов А. – т. III, кн. 2, с. 289.
Борніцький – т. III, кн. 2, с. 27.
Бородаєвич – т. II, с. 64.
Бородайкевич – т. II, с. 487; т. III, кн. 2, с. 44; т. IV, с. 546.
Бородайко В. – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
Бородієвич Є. – т. III, кн. 2, с. 165, 170.
Бородієвич В. – т. I, с. 316.
Бородієвич О. – т. IV, с. 82, 145.
Бородін – т. IV, с. 187.
Бородкевич – т. V, кн. 3, с. 192.
Бортничук Нікіфор – т. V, кн. 3, с. 655.
Борута – т. IV, с. 91.
Боршак – т. V, кн. 2, с. 250, 279, 545.
Борюк М. – т. III, кн. 1, с. 619.
Босаков – т. IV, с. 807.
Босацький – т. III, кн. 2, с. 161.
Бота – т. IV, с. 578; т. V, кн. 1, с. 167, 185, 194, 257, 328, 343, 355, 361, 388, 395, 397, 414, 434–436, 438, 444, 450, 480, 483, 484, 486, 526, 602, 619; т. V, кн. 2, с. 822; т. V, кн. 3, с. 305, 306.
Бохенська – т. III, кн. 1, с. 614.
Бош Пауль дьо – т. V, кн. 2, с. 869.
Боцюрків І. – т. I, с. 323, 353, 354, 363, 364; т. II, с. 29; т. V, кн. 2, с. 409; т. V, кн. 3, с. 519.
Бочковський – т. V, кн. 2, с. 106.
Бошет – т. V, кн. 3, с. 450.
Брайон – т. I, с. 331.
Брайтер Е. – т. II, с. 147, 469, 608, 615, 616, 661; т. III, кн. 2, с. 351, 464, 493; т. V, кн. 2, с. 174, 175, 186, 198–200, 239, 242, 301, 302, 307, 435, 456, 504, 534, 624, 630, 662, 668, 719; т. V, кн. 3, с. 26, 34, 234, 257, 286, 291, 603, 604, 677.
Брамбіл – т. V, кн. 1, с. 167, 248, 297, 303, 322, 325, 328, 337, 339, 343, 355, 361, 444, 450.
Бранд – т. III, кн. 2, с. 356.
Браницька – т. I, с. 538.
Браніцькі – т. III, кн. 2, с. 206.
Братіану – т. III, кн. 1, с. 122; т. V, кн. 1, с. 22.
Братунь А. – т. III, кн. 1, с. 567.
Браула І. – т. III, кн. 2, с. 516, 517.
Бращайко М. – т. III, кн. 2, с. 588; т. V, кн. 1, с. 52.
Бребнер – т. V, кн. 1, с. 167, 329, 343, 355, 420, 421.

- Бревка П. – т. I, с. 97.
 Бредов – т. IV, с. 351, 354, 418, 592.
 Брейш – т. V, кн. 2, с. 703.
 Брендсан Валерій – т. V, кн. 2, с. 19.
 Брензан – т. IV, с. 42.
 Брик І. – т. III, кн. 2, с. 332, 335, 342;
 т. V, кн. 3, с. 840.
 Бриндан – т. IV, с. 43.
 Бриндзак Касян – т. V, кн. 2, с. 873.
 Бриндіан – т. V, кн. 2, с. 874.
 Бринжак Теофіль – т. V, кн. 2, с. 873.
 Бринзан – т. IV, с. 43.
 Брикайло – т. I, с. 376.
 Брикович, доктор – т. I, с. 464.
 Брикович, отаман – т. II, с. 83.
 Брикович, отець – т. I, с. 93.
 Брикович І. – т. I, с. 92, 144; т. IV, с. 676.
 Брикович С. – т. I, с. 92.
 Брикчинська – т. III, кн. 1, с. 166.
 Бриль – т. III, кн. 1, с. 291, 363.
 Бриттан С. – т. I, с. 328, 329.
 Бриштинюк З. – т. III, кн. 1, с. 95.
 Брігль – т. V, кн. 2, с. 440.
 Брінг Л. – т. IV, с. 571.
 Бріо – т. III, кн. 2, с. 645.
 Бріх – т. III, кн. 1, с. 105, 106, 107, 108,
 110.
 Бріян – т. III, кн. 2, с. 450; т. V, кн. 2,
 с. 516, 526, 529, 669, 844.
 Броніцький – т. III, кн. 1, с. 523.
 Броняк Домінік – т. V, кн. 2, с. 709.
 Брочковський Матвій – т. V, кн. 2, с. 573.
 Брунет В. – т. III, кн. 1, с. 123, 124.
 Брунет І. – т. III, кн. 1, с. 123.
 Брунет О. – т. III, кн. 1, с. 124.
 Бруніцький – т. III, кн. 1, с. 525; т. V,
 кн. 2, с. 681.
 Брус – т. V, кн. 2, с. 797.
 Буа – т. IV, с. 571.
 Буба – т. III, кн. 1, с. 538.
 Бубела П. – т. II, с. 52, 60, 61, 63, 68, 69,
 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 82, 83, 84,
 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 96, 97, 98, 99,
 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110,
 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123,
 124, 256, 266, 269, 272, 277, 293, 295,
 299, 303, 329, 330, 331, 335, 368, 369,
 371, 372, 373, 374; т. III, кн. 2, с. 146;
 т. IV, с. 59, 160, 169, 170, 180, 231,
 238, 241, 262, 275, 277, 287, 311, 312,
 314–316, 354, 398, 485, 567, 775, 842;
 т. V, кн. 1, с. 139, 140.
 Бубела С. – т. I, с. 142.
 Бубнов – т. III, кн. 2, с. 181.
 Бубнов Андрій – т. V, кн. 1, с. 474.
 Бугн – т. I, с. 301.
 Будз П. – т. III, кн. 2, с. 84; т. IV, с. 789;
 т. V, кн. 3, с. 243.
 Будзиновський Альфред – т. V, кн. 1,
 с. 36.
 Будзиновський Вінцентій – т. III, кн. 2,
 с. 220.
 Будзиновський В'ячеслав – т. I, с. 192,
 197, 200; т. II, с. 677; т. III, кн. 1, с. 37;
 218, 342, 464, 468, 473; т. V, кн. 2,
 с. 719; т. V, кн. 3, с. 191.
 Будзиновський О. – т. IV, с. 143.
 Будзиновський Т. – т. I, с. 542, 543.
 Будзиновський Ярослав – т. V, кн. 1,
 с. 613, 636.
 Будка Микита – т. V, кн. 3, с. 67, 302.
 Будьонний – т. IV, с. 725.
 Бузек – т. III, кн. 2, с. 233, 410; т. V, кн. 1,
 с. 623; т. V, кн. 2, с. 534.
 Бузек С. – т. III, кн. 1, с. 424.
 Бузик – т. III, кн. 2, с. 250.
 Буйон Франклін – т. V, кн. 2, с. 223, 545;
 т. V, кн. 3, с. 584.
 Букедор – т. I, с. 310.
 Букида Андрій – т. III, кн. 1, с. 458.
 Букшований О. – т. I, с. 528; т. IV, с. 75,
 76, 80, 124, 143, 540, 778, 845.
 Була Станіслав – т. V, кн. 2, с. 399.
 Булан – т. I, с. 97.
 Булик – т. II, с. 673; т. IV, с. 765, 786.
 Булик Б. – т. I, с. 301, 429.
 Булка – т. IV, с. 754.
 Буняк – т. III, кн. 2, с. 361, 606; т. V,
 кн. 2, с. 764.
 Буняк Петро – т. II, с. 425.

- Буняк Порфір (Порфирій) – т. III, кн. 1, с. 40; т. III, кн. 2, с. 219, 221, 399, 621.
- Бурачинський – т. IV, с. 170, 182, 251, 269, 311, 312, 314, 316, 390, 653, 654.
- Бурачинський А. – т. II, с. 482; т. IV, с. 488, 491; т. V, кн. 2, с. 103, 463; т. V, кн. 3, с. 26.
- Бурачинський Е. – т. I, с. 105; т. III, кн. 2, с. 165.
- Бурачинський Л. – т. II, с. 57.
- Бурачинський Ол. – т. III, кн. 2, с. 44.
- Бурачинський Осип – т. I, с. 192, 198, 273, 409; т. II, с. 30, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 70, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 124, 146, 156, 169, 174, 175, 215, 217, 222, 237, 244, 256, 263, 264, 267, 268, 269, 272, 274, 277, 283, 294, 295, 297, 299, 323, 328, 331, 356, 362, 363, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 482, 677; т. III, кн. 2, с. 72, 170, 218, 550; т. IV, с. 754, 755; т. V, кн. 1, с. 622.
- Бурачинський П. – т. II, с. 54.
- Бурачинський Я. – т. II, с. 645; т. V, кн. 3, с. 26.
- Буріан – т. I, с. 58, 126, 133, 169, 170, 181, 201, 253.
- Бурка – т. III, кн. 1, с. 163.
- Бурлак – т. III, кн. 1, с. 615.
- Бурхард – т. III, кн. 1, с. 138.
- Бурцев – т. III, кн. 2, с. 363.
- Бурчацький – т. III, кн. 1, с. 614.
- Бурян – т. V, кн. 1, с. 22.
- Бусько – т. I, с. 373.
- Бутринський К. – т. II, с. 379.
- Бутрін – т. IV, с. 292.
- Буцинюк І. – т. III, кн. 1, с. 246.
- Буцманюк – т. IV, с. 765.
- Буцур Василь – т. V, кн. 2, с. 875.
- Бучек Катерина – т. III, кн. 1, с. 84, 85.
- Бушак С. – т. I, с. 162.
- Буйак Ф. – т. III, кн. 1, с. 221, 268, 269, 424; т. V, кн. 2, с. 458.
- Б-як В. – т. I, с. 530.
- Бялас – т. III, кн. 1, с. 563.
- Вгук J. – т. V, кн. 3, с. 807.
- Ваванкевич О. – т. IV, с. 733.
- Вагман С. – т. II, с. 380.
- Вагнер – т. I, с. 323.
- Ваде – т. IV, с. 102–114, 121–125, 158, 204.
- Ваділюков – т. V, кн. 2, с. 593.
- Вайн – т. III, кн. 1, с. 166.
- Вайнгаймер – т. IV, с. 253.
- Вайнфельд Я. – т. III, кн. 1, с. 440.
- Вайнфельд – т. III, кн. 2, с. 250.
- Вайс С. – т. III, кн. 1, с. 248.
- Вайскірхнер – т. V, кн. 3, с. 525.
- Вайхслер – т. IV, с. 287.
- Вакалюк Євдокія – т. III, кн. 1, с. 471.
- Вакович – т. IV, с. 716.
- Валажинські – т. II, с. 386.
- Валевський – т. V, кн. 2, с. 585.
- Валецький – т. III, кн. 1, с. 473; т. III, кн. 2, с. 356.
- Валлфіш Х. – т. II, с. 69.
- Вальдман Ізраель – т. I, с. 432; т. II, с. 636; т. V, кн. 2, с. 844, 853; т. V, кн. 3, с. 26, 525, 690.
- Вальський – т. IV, с. 127, 128.
- Вальтер Й. – т. III, кн. 1, с. 26.
- Вальтер – т. I, с. 512.
- Вандакевич А. – т. IV, с. 571.
- Вандерліп – т. III, кн. 2, с. 493; т. V, кн. 3, с. 247.
- Вантух І. – т. III, кн. 1, с. 470, 515; т. III, кн. 2, с. 540, 541.
- Ванчицький – т. I, с. 159.
- Ванькович Й. – т. IV, с. 127–130, 132, 155–158, 177.
- Ваньо – т. IV, с. 318.
- Ваньо Т. – т. I, с. 309; т. II, с. 73, 78, 123, 157, 158, 303, 677; т. III, кн. 1, с. 559; т. III, кн. 2, с. 134, 342, 343, 350, 491, 501; т. V, кн. 2, с. 721.
- Вараник – т. V, кн. 2, с. 463.

- Вардль – т. III, кн. 1, с. 389.
 Варзагер – т. IV, с. 188.
 Варивода – т. IV, с. 377, 381, 605, 703, 707, 719; т. V, кн. 2, с. 127, 171.
 Варивода А. – т. II, с. 83.
 Варницький Е. – т. IV, с. 147.
 Варгенберг – т. III, кн. 1, с. 418.
 Варчук Василь – т. V, кн. 3, с. 615.
 Василашка Іван – т. V, кн. 2, с. 875.
 Василевський Леон – т. V, кн. 2, с. 254, 285.
 Василенко Ю. – т. IV, с. 571.
 Василина – т. V, кн. 2, с. 463.
 Василишин – т. III, кн. 2, с. 13.
 Василишин П. – т. III, кн. 1, с. 540.
 Василів – т. I, с. 80.
 Василів О. – т. IV, с. 29.
 Василій – т. III, кн. 2, с. 16, 35.
 Василян – т. V, кн. 3, с. 334.
 Василевич – т. II, с. 456.
 Василь – т. V, кн. 2, с. 164.
 Васильків М. – т. IV, с. 571.
 Васильків – т. I, с. 315; т. III, кн. 1, с. 469.
 Василько – т. II, с. 76, 472; т. III, кн. 2, с. 62, 202, 487; т. IV, с. 753, 757; т. V, кн. 2, с. 19, 43, 252, 495, 497, 561, 586; т. V, кн. 3, с. 212.
 Василько Г. – т. I, с. 105, 106.
 Василько М. – т. I, с. 181, 192, 194, 198, 501; т. II, с. 677.
 Василько, князь – т. III, кн. 1, с. 619.
 Васильчук А. – т. III, кн. 1, с. 567; т. V, кн. 3, с. 671.
 Вассало Ернесто – т. V, кн. 3, с. 609.
 Вась Марія – т. V, кн. 2, с. 708.
 Васькевич І. – т. III, кн. 1, с. 401.
 Ватзон – т. V, кн. 3, с. 325.
 Вахняк Д. – т. IV, с. 807.
 Вахнянин – т. I, с. 97.
 Вацик Євген – т. V, кн. 2, с. 875.
 Вацик Н. – т. II, с. 379.
 Вацлав – т. III, кн. 2, с. 592, 593.
 Вацуба Д. – т. I, с. 98.
 Вашкевич Людвіг – т. V, кн. 2, с. 254.
 Вашогинський – т. V, кн. 2, с. 242.
 Вашук – т. I, с. 441; т. IV, с. 272, 273, 386, 838.
 Вашук О. – т. IV, с. 147, 779.
 Веверка – т. V, кн. 2, с. 232, 294.
 Ведвуд – т. V, кн. 2, с. 837.
 Веджвуд – т. V, кн. 2, с. 139.
 Вейнреб Я. – т. IV, с. 475.
 Вейнфельд – т. V, кн. 2, с. 278.
 Вейншель Я. – т. III, кн. 2, с. 655, 656.
 Венедикт XV – т. III, кн. 2, с. 304, 306.
 Вегеман – т. IV, с. 187.
 Ведерников – т. III, кн. 2, с. 165.
 Ве(а)йскірхнер – т. I, с. 332; т. II, с. 89.
 Векерле – т. I, с. 57, 58.
 Велигорський – т. II, с. 591; т. V, кн. 2, с. 172, 234, 243, 244.
 Величко Ю. – т. II, с. 87.
 Величко – т. I, с. 285, 312.
 Величковський М. – т. II, с. 473.
 Величковський – т. I, с. 162; т. V, кн. 2, с. 234.
 Вельзер – т. I, с. 525.
 Венедикт XV – т. V, кн. 2, с. 619.
 Венгловський І – т. II, с. 23.
 Вендейчук Юрій – т. V, кн. 2, с. 462.
 Венклер – т. V, кн. 3, с. 806.
 Венігер Х. – т. III, кн. 1, с. 403.
 Веноста – т. V, кн. 3, с. 257.
 Вер В. – т. II, с. 378, 380.
 Вербінець – т. IV, с. 43.
 Вербінець Ольга – т. V, кн. 3, с. 655.
 Вернік А. – т. III, кн. 2, с. 655, 656.
 Вертипорох І. – т. I, с. 318, 404; т. III, кн. 1, с. 566; т. III, кн. 2, с. 640.
 Верхівський – т. III, кн. 2, с. 85, 86, 87, 88.
 Верхомий – т. IV, с. 778.
 Верштайн – т. I, с. 555.
 Весна К. – т. I, с. 147.
 Веселовський – т. III, кн. 2, с. 180.
 Весоловський О. – т. I, с. 440; т. II, с. 157, 188, 677; т. III, кн. 1, с. 171.
 Весоловський Я. – т. III, кн. 1, с. 37.
 Вечорек В. – т. III, кн. 1, с. 133, 134.
 Виговський І. – т. III, кн. 2, с. 116, 117, 206.

- Вижницький В. – т. II, с. 69.
Вило З. – т. I, с. 353.
Виметал А. – т. II, с. 83.
Винаградов – т. III, кн. 2, с. 165.
Винник Лука – т. V, кн. 2, с. 408.
Винник Т. – т. IV, с. 253.
Винницький І. – т. I, с. 410, 411.
Винницький М. – т. III, кн. 2, с. 348.
Винницький Т. – т. I, с. 410.
Винниченко В. – т. I, с. 172, 206, 343, 344, 366, 419; т. II, с. 166, 670; т. III, кн. 2, с. 16, 17, 18, 36, 54, 60, 61, 63, 202, 204, 293, 641, 645; т. IV, с. 57, 701; т. V, кн. 2, с. 41, 53, 158, 233, 266.
Винничук – т. IV, с. 718.
Винничук В. – т. II, с. 69, 70.
Винничук Л. – т. II, с. 677.
Виноградський В. – т. I, с. 541.
Винярський Є. – т. III, кн. 2, с. 343.
Винярчукова – т. III, кн. 2, с. 137.
Випко – т. IV, с. 326.
Висоцький – т. III, кн. 2, с. 62.
Вислоцький І. – т. IV, с. 731.
Вислоцький М. – т. II, с. 244.
Височанський С. – т. II, с. 677.
Височанський – т. I, с. 147, 148.
Витвицький В. – т. III, кн. 2, с. 640.
Витвицький С. – т. I, с. 266, 417, 427; т. II, с. 53, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 97, 98, 103, 104, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 146, 147, 157, 175, 194, 202, 207, 301, 368, 431, 432, 438, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 475, 478, 481, 482, 483, 487, 488, 489, 491, 492, 517, 518, 528, 608, 653, 654, 655, 656, 657, 659, 667, 668, 677; т. III, кн. 1, с. 141, 504; т. III, кн. 2, с. 17, 218, 221, 334, 429, 467, 493, 551, 552, 553, 554, 636; т. IV, с. 709, 713; т. V, кн. 2, с. 12, 13, 94, 96, 102, 109, 111, 115 – 118, 121 – 123, 125, 129, 130, 134, 135, 138, 141, 144, 146, 147, 155, 157, 163 – 165, 168, 173, 175, 186, 189, 203, 209, 218, 224, 226, 229, 232, 235, 242, 250, 264, 269, 294, 301 – 304, 307, 400, 401, 435, 456, 467, 491, 495, 502, 508, 513, 514, 516, 525, 528, 534, 546, 547, 578, 607, 628, 630, 632, 633, 758, 795, 796, 798, 810, 833, 845, 858, 859; т. V, кн. 3, 67, 69, 204, 228, 234–235, 256, 291, 392, 413, 422, 434, 435, 437, 441, 443, 445, 447, 450, 452, 454, 457, 460, 464.
Витвицький Т. – т. II, с. 475.
Витошинський М. – т. III, кн. 2, с. 104, 105, 106.
Витошинський – т. III, кн. 2, с. 553, 554.
Витошинський Я. – т. I, с. 76.
Вишиваний В. – т. II, с. 78, 113; т. III, кн. 2, с. 381, 383, 384, 385, 457, 571; т. IV, с. 508, 703; т. V, кн. 2, с. 499.
Вишневецький Я. – т. III, кн. 1, с. 544.
Вишневецький М. – т. I, с. 330, 412.
Вишневецький П. – т. I, с. 152, 153.
Вишницький В. – т. II, с. 95; т. III, кн. 2, с. 168.
Вів'ян – т. V, кн. 2, с. 796, 812.
Вігліцький – т. I, с. 518.
Відомські С. – т. IV, с. 25.
Віен – т. V, кн. 2, с. 422.
Візерканюк І. – т. III, кн. 2, с. 89.
Візюк – т. I, с. 312.
Вікер – т. IV, с. 179, 182.
Вікс – т. V, кн. 2, с. 190.
Вілінський К. – т. I, с. 145.
Вілке О. – т. II, с. 83.
Вілліс Франк – т. V, кн. 3, с. 80.
Вільгельм Габсбурзький – т. I, с. 181, 203; т. III, кн. 2, с. 381, 447, 455.
Вільгельм II – т. III, кн. 1, с. 30; т. III, кн. 2, с. 525.
Вільгельм – т. I, с. 129, 130, 142, 259, 527; т. V, кн. 2, с. 22, 546; т. V, кн. 3, с. 506.
Вільмавт – т. I, с. 129.
Вільн – т. V, кн. 2, с. 515.
Вільсон – т. I, с. 185, 189, 208, 209, 252, 262, 273, 296, 298, 332, 349, 368, 432, 471, 484, 520; т. II, с. 37, 100, 270, 650,

- 656, 659, 667; т. III, кн. 2, с. 47, 469, 554; т. IV, с. 22, 42, 111, 125, 154, 180, 254, 258–260, 283, 284, 289, 465; т. V, кн. 2, с. 278, 312, 354, 478, 529, 729, 897; т. V, кн. 3, с. 175, 514, 555, 597, 704.
- Вільчинський В. – т. IV, с. 554.
- Віметаль А. – т. IV, с. 346, 349, 350, 462, 591.
- Віндик – т. III, кн. 2, с. 86.
- Вінніцький – т. III, кн. 1, с. 180; т. IV, с. 627.
- Вірстюк В. – т. III, кн. 1, с. 340, 341, 342.
- Вірстюк Іван – т. V, кн. 2, с. 462.
- Вірчак – т. IV, с. 188.
- Вісневський К. – т. III, кн. 1, с. 247.
- Вісніч – т. V, кн. 2, с. 442.
- Вістюк І. – т. III, кн. 1, с. 340, 342.
- Вісьневецький – т. III, кн. 1, с. 47.
- Вітвицький – т. IV, с. 251, 312, 313, 315–317.
- Вітер В. – т. III, кн. 1, с. 614.
- Вітик С. – т. I, с. 154, 155, 170, 192, 196, 197, 253, 341; т. II, с. 65, 111, 146, 147, 149, 156, 157, 158, 176, 205, 206, 208, 209, 210, 322, 608, 609, 613, 648, 650, 653, 657, 660, 662, 663, 664, 666, 667, 668, 669, 670, 678; т. III, кн. 2, с. 8, 9, 36, 105, 146, 180, 207, 370, 552; т. V, кн. 2, с. 53, 95, 98, 103, 853.
- Вітовський Д. – т. I, с. 261, 265, 271, 280, 281, 294, 296, 300, 347, 408, 414, 415, 417, 427, 435, 437, 514, 521, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 547, 548; т. II, с. 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 100, 146, 147, 149, 156, 167, 184, 196, 208, 217, 672, 673, 675, 681; т. III, кн. 2, с. 8, 83, 98; т. IV, с. 20, 47–49, 51–53, 55, 57, 59, 63–66, 68, 71, 73, 74, 82, 83, 101, 119, 142, 159–163, 535–537, 575, 577, 586, 638, 641.
- Вітос – т. III, кн. 2, с. 240, 320, 372, 373, 375, 377, 418; т. IV, с. 96; т. V, кн. 2, с. 110, 221, 251, 363, 470, 471, 764, 766, 767; т. V, кн. 3, с. 651, 762.
- Вітос В. – т. I, с. 455; т. II, с. 581; т. III, кн. 1, с. 219, 282, 283, 290, 291, 387, 455.
- Вітошинський – т. I, с. 92, 144; т. III, кн. 2, с. 550, 551.
- Вітошинський А. – т. III, кн. 2, с. 464; т. IV, с. 395, 409, 415, 416, 420, 574, 608, 775; т. V, кн. 3, с. 16, 534, 701.
- Віттельс К. – т. IV, с. 485.
- Віханський – т. III, кн. 2, с. 29.
- Віхар А. – т. III, кн. 2, с. 624, 626.
- Власійчук – т. II, с. 298.
- Власійчук О. – т. III, кн. 2, с. 638, 639, 640.
- Вовк – т. IV, с. 806.
- Вовк В. – т. II, с. 475.
- Вовк І. – т. II, с. 646.
- Вовк П. – т. III, кн. 2, с. 31.
- Водонос – т. III, кн. 1, с. 345.
- Воевідка – т. IV, с. 292; т. V, кн. 2, с. 847.
- Воевідка К. – т. II, с. 460, 475.
- Воевідка Я. – т. IV, с. 145.
- Возницький Ян – т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Войнаровський Т. – т. I, с. 76; т. III, кн. 1, с. 536; т. III, кн. 2, ; т. V, кн. 3, с. 200, 629.
- Войнаровський – т. I, с. 177; т. V, кн. 2, с. 480.
- Войтіховський – т. V, кн. 3, с. 655.
- Войтків – т. I, с. 319, 405.
- Войтовия Йосиф – т. V, кн. 2, с. 605.
- Войтович М. – т. II, с. 460.
- Войтович Параскевія – т. III, кн. 1, с. 404.
- Войтюк Я. – т. III, кн. 1, с. 567.
- Волгнер – т. I, с. 363.
- Воловодок – т. IV, с. 416.
- Володимир Великий – т. II, с. 262, 267, 268; т. IV, с. 308.
- Волосевич – т. IV, с. 248.
- Волоський – т. III, кн. 1, с. 108, 109.
- Волошин – т. I, с. 482.
- Волошук Р. – т. IV, с. 143.
- Волошук Ю. – т. II, с. 56, 78, 95, 452, 487; т. IV, с. 265, 271, 272, 301, 396, 405, 409, 715, 720, 829.
- Волянський В. – т. II, с. 244.

- Волянський Петро – т. V, кн. 3, с. 86, 88, 333.
- Вольгнер – т. III, кн. 1, с. 163.
- Вольний І. – т. I, с. 147.
- Вольський А. – т. III, кн. 1, с. 401, 404.
- Вольський І. – т. III, кн. 1, с. 401.
- Вольський М. – т. III, кн. 1, 401.
- Вольський М. – т. III, кн. 1, с. 403.
- Вольф – т. I, с. 332; т. IV, с. 342, 345, 348, 349, 351–353, 355, 356, 358, 403, 658, 716, 720, 721, 802, 806, 809, 812, 813, 815.
- Вольф Люціян – т. V, кн. 2, с. 142, 631, 853.
- Вольф Ф. – т. III, кн. 1, с. 577.
- Вонянський В. – т. II, с. 83.
- Воробець В. – т. I, с. 512.
- Воробець М. – т. I, с. 81.
- Воробій – т. III, кн. 1, с. 400.
- Вороновський – т. III, кн. 1, с. 538.
- Врангель – т. IV, с. 699–702, 723, 741, 744, 745, 800; т. V, кн. 2, с. 66, 122, 124, 127, 137, 173, 204, 223, 252, 261, 278, 402, 501, 546, 901, 902; т. V, кн. 3, с. 180.
- Врубльовський Григорій – т. V, кн. 2, с. 709.
- Врук-Стшелецький – т. IV, с. 611, 617.
- Вузек – т. III, кн. 1, с. 420.
- Вулімірський – т. IV, с. 128.
- Вурмбрандт – т. IV, с. 366.
- Вурців – т. V, кн. 2, с. 39.
- Вуяк Франц – т. V, кн. 2, с. 349.
- Вяршинін – т. IV, с. 806.
- Габель – т. III, кн. 1, с. 37; т. V, кн. 2, с. 98.
- Габор – т. IV, с. 43.
- Габсбурги – т. I, с. 95, 116, 117, 331, 332; т. III, кн. 1, с. 515; т. V, кн. 2, с. 617; т. V, кн. 3, с. 409, 483, 513, 572, 314.
- Гаванський – т. II, с. 56.
- Гаванський О. – т. IV, с. 827, 828.
- Гавас – т. II, с. 657.
- Гавзнер – т. I, с. 262, 263.
- Гаврилишин Н. – т. II, с. 379.
- Гаврилук – т. V, кн. 2, с. 679.
- Гавриневич М. – т. I, с. 301.
- Гаврисевич – т. II, с. 421.
- Гаврисевич В. – т. II, с. 510, 646; т. V, кн. 3, с. 26, 85, 88.
- Гаврисевич М. – т. II, с. 636; т. V, кн. 3, с. 26, 86, 88, 203, 413.
- Гавриш Є. – т. I, с. 316, 403.
- Гавришак – т. IV, с. 676.
- Гавришук І. – т. I, с. 130; т. II, с. 678.
- Гаврот – т. III, кн. 1, с. 219, 230.
- Гаврушко М. – т. III, кн. 1, с. 329.
- Гавснер – т. V, кн. 3, с. 417.
- Гавур Грицько – т. V, кн. 2, с. 680.
- Гадзінський – т. IV, с. 417, 421.
- Гаєк А. – т. II, с. 379.
- Газеман – т. III, кн. 1, с. 37.
- Гайдичук М. – т. IV, с. 485.
- Гайдукевич Е. – т. IV, с. 146, 390, 490.
- Гайовський Ян – т. V, кн. 2, с. 572, 573.
- Гайчук Анна – т. V, кн. 2, с. 597, 598.
- Гайчук Дмитро – т. V, кн. 2, с. 594.
- Гайчук Параска – т. V, кн. 2, с. 594.
- Гакки І. – т. I, с. 71.
- Галаган – т. V, кн. 2, с. 152–154, 191, 192.
- Галадій С. – т. I, с. 162.
- Галата – т. III, кн. 1, с. 561.
- Галванаскас – т. V, кн. 3, с. 368, 394.
- Галевич Т. – т. IV, с. 187, 449, 462.
- Галецький – т. I, с. 221, 226; т. V, кн. 2, с. 470, 471, 492, 781.
- Галецький К. – т. III, кн. 1, с. 112, 113, 249, 310, 317, 326, 363, 446.
- Галицький – т. II, с. 523.
- Галібей – т. V, кн. 3, с. 663.
- Галібей Альфред – т. V, кн. 2, с. 327, 621, 705.
- Галібей М. – т. II, с. 158, 681.
- Галібей С. – т. IV, с. 143.
- Галік – т. V, кн. 2, с. 250.
- Галіней – т. IV, с. 794.
- Галіп Артем – т. V, кн. 2, с. 279, 545, 564, 586.
- Галіп Т. – т. II, с. 299, 302, 321, 678.
- Галлер – т. V, кн. 3, с. 37, 306, 307, 513, 592, 626.

- Галлер Юзеф – т. V, кн. 2, с. 80, 81, 83, 590, 726, 733, 734.
- Галлер С. – т. II, с. 119, 412; т. III, кн. 1, с. 385, 401, 542, 543, 552, 555, 556, 558, 566, 573; т. IV, с. 263, 289, 476, 510, 727.
- Галл – т. V, кн. 2, с. 617.
- Галушак Павло – т. V, кн. 3, с. 614.
- Галушинський М. – т. III, кн. 1, с. 447; т. V, кн. 2, с. 480, 482, 827.
- Галота Іван – т. V, кн. 2, с. 760.
- Гамас – т. I, с. 374.
- Гамерський – т. II, с. 81.
- Гамільтон – т. V, кн. 2, с. 229.
- Гаморак – т. I, с. 441.
- Гаморак Н. – т. IV, с. 484.
- Гамота Іван – т. V, кн. 2, с. 760.
- Гамота М. – т. II, с. 460; т. V, кн. 3, с. 26, 688.
- Ганас І. – т. II, с. 18.
- Гандзюк Богдан – т. V, кн. 2, с. 678.
- Гандзюк М. – т. IV, с. 571.
- Ганінчак Й. – т. II, 431, 433, 449, 451, 452, 453, 455, 456, 457, 458, 461, 462, 464, 465, 467, 468, 469, 474, 475, 477, 478, 481, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 492, 584.
- Ганкевич – т. I, с. 457.
- Ганкевич В. – т. IV, с. 152.
- Ганкевич Л. – т. I, с. 253, 273, 296, 299, 301, 347, 409, 413, 415, 416, 426, 435, 436; т. II, с. 14, 17, 30, 60, 425, 678; т. III, кн. 1, с. 448; т. IV, с. 119, 149; т. V, кн. 2, с. 480; т. V, кн. 3, с. 735.
- Ганкевич М. – т. I, с. 190, 193, 195, 198, 202; т. II, с. 37, 39, 678.
- Ганушак – т. I, с. 83.
- Ганушак Т. – т. II, с. 24.
- Ганчев П. – т. I, с. 64, 71.
- Ганчерюк – т. IV, с. 43.
- Ганчук Анна – т. III, кн. 1, с. 341.
- Ганчук М. – т. III, кн. 1, с. 340, 341.
- Ганчук Параска – т. III, кн. 1, с. 341.
- Гапчук М. – т. III, кн. 1, с. 345; т. V, кн. 2, с. 462.
- О'Гара Валентин – т. V, кн. 3, с. 445, 446, 513.
- Гарабач – т. IV, с. 249, 287, 438.
- Гарабач О. – т. II, с. 83, 90, 91.
- Гарайда – т. V, кн. 2, с. 682.
- Гарасевич – т. IV, с. 652.
- Гарасимович – т. I, с. 217; т. II, с. 111, 480.
- Гарасимчук Г. – т. IV, с. 485.
- Гарасимяк Д. – т. III, кн. 1, с. 575.
- Гарасимяк І. – т. III, кн. 1, с. 575.
- Гарасимяк М. – т. III, кн. 1, с. 575.
- Гардецький – т. I, с. 300.
- Гардінг – т. V, кн. 2, с. 569, 849, 861; т. V, кн. 3, с. 79, 464, 384.
- Гардінгов – т. V, кн. 2, с. 529.
- Гармсворс – т. V, кн. 2, с. 743, 744, 836, 837; т. V, кн. 3, с. 371, 397.
- Гартенберг – т. III, кн. 1, с. 144.
- Гартман – т. I, с. 306, 461.
- Гас(с) – т. III, кн. 1, с. 529, 548.
- Гасенко – т. II, с. 97.
- Гаспарі, посол – т. I, с. 170.
- Гастонг да Кунг – т. V, кн. 3, с. 364.
- Гасяк Мартин, з Ліського повіту – т. III, кн. 1, с. 133, 134.
- Гаузнер А. – т. III, кн. 1, с. 381, 382.
- Гауснер – т. IV, с. 109, 113, 115, 118, 149, 152, 282.
- Гауснер Р., підполковник, командир Львівської піхотної бригади – т. III, кн. 1, с. 121.
- Гафтон – т. III, кн. 1, с. 619.
- Гачкевич О. – т. IV, с. 389.
- Гашук – т. IV, с. 188.
- Гаяр – Восель – т. V, кн. 2, с. 525.
- Гвоздецький – т. V, кн. 2, с. 561, 882.
- Гвоздик, священник з с. Коростове Сколівського повіту – т. I, с. 89, 162.
- Гвоздович, голова Коломийської окружної Національної Ради – т. II, с. 297.
- Гельбер – т. V, кн. 2, с. 163, 853.
- Гельман – т. V, кн. 2, с. 163.
- Гельнер – т. V, кн. 2, с. 493.
- Геночі – т. V, кн. 2, с. 56.

- Гедульдіг Бенджамін, із с. Звиняча Бродівського повіту – т. II, с. 63.
- Геллер – т. I, с. 468, 470, 471; т. III, кн. 1, с. 160.
- Гельо Анна – т. III, кн. 1, с. 471.
- Гельо Дмитро – т. III, кн. 1, с. 471.
- Гельо Й. – т. III, кн. 1, с. 417, 515.
- Гембачев – т. IV, с. 258, 260, 449, 462.
- Гемпел – т. II, с. 98.
- Гемпел Я. – т. IV, с. 172, 173, 199, 200, 203, 222.
- Гемплъ Антоніна – т. III, кн. 1, с. 469.
- Гемплъ О. – т. III, кн. 1, с. 469.
- Гендзі(е)нський, капітан – т. III, кн. 1, с. 248, 253.
- Геник – т. III, кн. 1, с. 147.
- Генкурін – т. IV, с. 377.
- Геннет – т. V, кн. 3, с. 525, 526.
- Гервей – т. V, кн. 2, с. 851.
- Ге(а)расимів А. – т. I, с. 270, 314, 320, 439.
- Герасимович Сельвестер – т. V, кн. 2, с. 6, 19.
- Герасимович – т. I, с. 83; т. IV, с. 395, 398.
- Герасимович Г. – т. IV, с. 147.
- Герасимович І. – т. IV, с. 278.
- Геренович В. – т. I, с. 552.
- Герман Григорій, член Радехівської повітової ради – т. I, с. 317, 355; т. II, с. 28.
- Герман, майор – т. I, с. 321.
- Герріот – т. V, кн. 3, с. 466, 503.
- Гертнер Ізаак – т. III, кн. 1, с. 340, 342.
- Гершко Зольковер – т. V, кн. 2, с. 465.
- Герштанський Д. – т. III, кн. 1, с. 567.
- Георгіне Розалія – т. V, кн. 2, с. 709.
- Гесслер В. – т. IV, с. 572.
- Гетте – т. V, кн. 3, с. 588.
- Гжездельський – т. V, кн. 3, с. 417.
- Гинжак – т. V, кн. 2, с. 47, 84.
- Гияк Марія – т. V, кн. 2, с. 463.
- Гіаннелі – т. V, кн. 2, с. 56.
- Гігейчук – т. V, кн. 3, с. 321, 381.
- Гіжовська Марія – т. III, кн. 1, с. 460, 461, 469, 512, 515.
- Гіжовський – т. III, кн. 1, с. 96.
- Гіза С. – т. IV, с. 218.
- Гілвеш Л. – т. I, с. 367.
- Гіллерсон – т. V, кн. 2, с. 170.
- Гіляр Ю. – т. IV, с. 571.
- Гіманс – т. V, кн. 3, с. 437.
- Гіманс Павло – т. V, кн. 2, с. 548, 796.
- Гіріс – т. V, кн. 2, с. 837.
- Гірни(я)к А. – т. I, с. 330, 412.
- Гірняк – т. I, с. 179 464, 528; т. II, с. 63, 83; т. IV, с. 124, 395, 396, 417, 420, 668.
- Гірняк Гр. – т. I, с. 142.
- Гірняк М. – т. IV, с. 570.
- Гірняк Н. – т. IV, с. 240, 241.
- Гіртлер, отаман – т. II, с. 83.
- Гіро – т. V, кн. 2, с. 185.
- Гірш – т. V, кн. 2, с. 708.
- Гіршинг Т. – т. I, с. 551.
- Гладишовський С. – т. II, с. 416; т. IV, с. 485.
- Гладій, підпоручник, народна міліція, уряд в Долині – т. I, с. 312; т. V, кн. 2, с. 300.
- Гладій Костянтин – т. V, кн. 3, с. 341.
- Гладка Анна – т. III, кн. 1, с. 576
- Гладкий – т. II, с. 103.
- Гладун Василь, віцевахмайстр в канц. Кмнди Укр. Держ. Жанд., – т. II, с. 24; т. V, кн. 2, с. 464.
- Глажевський, радник намісництва – т. III, кн. 1, с. 383.
- Гле(о)мбінський, польський посол у справі миру, член Тимчасового Правлячого Комітету у Львові – т. I, с. 170, 368, 455.
- Глінський Микола, директор каси в За-ліщиках – т. I, с. 433.
- Глібовицький – т. III, кн. 1, с. 148, 559; т. IV, с. 559.
- Гловацький І. – т. II, с. 24.
- Гловейський – т. III, кн. 1, с. 537.
- Гловинський, комендант польської жандармерії – III, кн. 1, с. 549
- Глодан Михайло – т. III, кн. 1, с. 110.
- Глодан Федь – т. III, кн. 1, с. 110.

- Глодзинський Павло, член уряду харчового – т. I, с. 217.
- Гломбінський – т. III, кн. 1, с. 291.
- Глум – т. I, с. 326.
- Глушкевич Мар'ян – т. V, кн. 3, с. 735.
- Глушко – т. IV, с. 772.
- Глушко Р. – т. I, с. 373; т. II, с. 210, 678.
- Глюк Марія – т. III, кн. 1, с. 342.
- Глядишевський Стефан, четар – т. II, с. 67.
- Глядишовський А. – т. I, с. 301.
- Гнатевич Б. – т. I, с. 344; т. III, кн. 1, с. 568.
- Гнатишак – т. V, кн. 3, с. 333.
- Гнатишак О. – т. IV, с. 124.
- Гнатів Петро, сільський комісар в Дітківцях Тернопільського повіту – т. III, кн. 1, с. 89.
- Гнатів, четар, комендант в Лопатині, Радохівщина – т. I, с. 445; т. II, с. 9.
- Гнатович – т. I, с. 285, 312.
- Гнатюк Г. – т. II, с. 23.
- Гнатюк М. – т. IV, с. 143.
- Гнипів Йосиф – т. V, кн. 2, с. 415.
- Гнипів Михайло – т. V, кн. 2, с. 415.
- Гноїнський – т. I, с. 329.
- Гнідий К. – т. IV, с. 571.
- Говарт – т. IV, с. 178.
- Говикевич М. – т. I, с. 412.
- Говико(е)вич І. – т. I, с. 330, 412.
- Говикович Альфред, доктор – т. I, с. 429.
- Говикович, член фінансової комісії Державного Секретаріату ЗУНР – т. II, с. 673.
- Гогенлоє, принц – т. I, с. 339.
- Гогенцоллерни – т. I, с. 331, 332.
- Годлевський – т. V, кн. 3, с. 417.
- Гоза – т. IV, с. 188.
- Гоза Т. – т. I, с. 470.
- Гозияш, ком. м. Самбора – т. II, с. 127, 140.
- Гоїнич Теодор – т. III, кн. 1, с. 474.
- Гой М. – т. I, с. 374, 376; т. II, с. 18.
- Голда О. – т. IV, с. 571.
- Голдович – т. III кн. 1, с. 102.
- Голембйовський Йосиф, авскультант, суддя в Тернополі – т. II, с. 122; т. V, кн. 2, с. 681.
- Голинський В. – т. IV, с. 485.
- Голинський Г. – т. IV, с. 789–792.
- Голинський П. – т. I, с. 411, 412.
- Голібей – т. III, кн. 1, с. 143.
- Головацький – т. V, кн. 2, с. 680, 710;
- Головацький Яків – т. V, кн. 3, с. 630.
- Головач П. – т. III, кн. 1, с. 404.
- Головінський – т. IV, с. 430, 765; т. V, кн. 2, с. 242.
- Головінський І. – т. IV, с. 187, 571.
- Головінський Ю. – т. IV, с. 475, 666, 667.
- Головка В. – т. III, кн. 1, с. 577.
- Головка Р. – т. IV, с. 31.
- Гологурський Е. – т. IV, с. 289.
- Голомб Софія – т. III, кн. 1, с. 84.
- Голомб Ян – т. III, кн. 1, с. 84.
- Голуб – т. V, кн. 2, с. 679.
- Голубінка – т. II, с. 450, 455.
- Голубович – т. III, кн. 1, с. 586; т. IV, с. 318, 319, 421.
- Голубович Ізидор – т. V, кн. 2, с. 189, 719.
- Голубович С. – т. I, с. 76, 92, 159, 192, 197, 246, 247, 255, 265, 278, 300, 301, 408, 417, 429, 435; т. II, с. 14, 32, 50, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 146, 147, 149, 156, 162, 169, 186, 193, 194, 199, 217, 222, 237, 240, 256, 261, 266, 269, 272, 277, 293, 295, 299, 302, 310, 328, 331, 343, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 397, 465, 672, 673, 676, 678; т. III, кн. 1, с. 37.
- Гольчевський, керівник Сколівського староства – т. III, кн. 1, с. 323.
- Гоманн, австрійський міністр публічних робіт – т. III, кн. 1, с. 385.
- Гомівський Василь – т. III, кн. 1, с. 540.
- Гомівський Гринь – т. III, кн. 1, с. 540.

- Гонда Куматаро – т. V, кн. 2, с. 778.
Гонтарський І. – т. II, с. 377.
Гонтарюк І. – т. III, кн. 1, с. 342; т. V, кн. 2, с. 462.
Горак – т. V, кн. 2, с. 244.
Горбань – т. V, кн. 2, с. 791.
Горбачевський – т. IV, с. 159, 317.
Горбачевський Антін, доктор, посол галицького сейму – т. I, с. 81, 122, 142, 151, 152, 154, 155, 186, 192, 198, 409, 436; т. II, с. 156, 157, 174, 193, 199, 203, 214, 216, 217, 221–224, 226, 228, 235, 282, 307, 310, 316, 319, 332, 337, 340, 344, 345, 353, 354, 357–360, 678; т. V, кн. 2, с. 172, 300, 465, 783; т. V, кн. 3, с. 200.
Горбачевський Іван, член палати панів – т. I, с. 198, 221, 223, 678.
Горбачевський Сидір, правник, член Ради в Заліщиках – т. I, с. 434.
Горбійчук Дмитро – т. III, кн. 1, с. 340, 342; т. V, кн. 2, с. 461, 462.
Горват, агент адвоката Юркевича зі Станіславова – т. III, кн. 1, с. 286.
Горвіц Максиміліан – т. III, кн. 1, с. 473.
Гординський – т. V, кн. 2, с. 294.
Гординський Ярослав, доктор, член Християнсько-супільної партії Галичини – т. I, с. 198; т. II, с. 472, 678.
Гордієвський, отець мітрат, Станіслав – т. I, с. 99.
Гордієнко – т. III, кн. 1, с. 538.
Гордон – т. V, кн. 3, с. 326.
Горецький Петро, з Косівщини, вїйт в Печенїжині – т. I, с. 130, 307, 457.
Горійчук Микола – т. III, кн. 1, с. 340.
Горійчук Олена – т. III, кн. 1, с. 341.
Горійчук Параска – т. III, кн. 1, с. 340.
Горобійовський – т. III, кн. 1, с. 568.
Горович – т. II, с. 75.
Горовіц Давид – т. II, с. 378, 380.
Городеський Михайло – т. V, кн. 2, с. 875.
Городе(о)цький Степан, священник, із с. Вербилівці – т. I, с. 81; т. III, кн. 1, с. 458, 534.
Городинський, поручник – т. III, кн. 1, с. 127.
Горосіщук Є. – т. III, кн. 1, с. 471.
Горосіщук Ю. – т. III, кн. 1, с. 471.
Гортгер – т. II, с. 64.
Горук С. – т. I, с. 296; т. III, кн. 1, с. 344; т. IV, с. 34, 241, 477, 482.
Горянський – т. V, кн. 3, с. 26.
Готтгард – т. V, кн. 3, с. 172.
Готфрід – т. IV, с. 475.
Гофман – т. I, с. 71.
Гофман В. – т. I, с. 350.
Гофман К. – т. IV, с. 236, 389, 451, 487.
Гоцький Ю. – т. III, кн. 1, с. 502, 538.
Гошоватюк Д. – т. IV, с. 143.
Гошовський Й. – т. III, кн. 1, с. 574.
Гошовський – т. III, кн. 1, с. 225, 263, 314, 327, 418.
Граб І. – т. III, кн. 1, с. 352.
Грабар – т. IV, с. 721, 722.
Грабар Льво – т. V, кн. 2, с. 710.
Грабовенська – т. I, с. 95.
Грабовенський – т. I, с. 320; т. II, с. 66, 67; т. III, кн. 1, с. 93; т. IV, с. 143, 402, 462.
Грабовський – т. II, с. 591; т. III, кн. 1, с. 447, 532, 534, 544, 558, 560; т. V, кн. 3, с. 473, 563.
Грабовський Казімир – т. V, кн. 2, с. 603, 826.
Грабовський О. – т. II, с. 53, 54.
Грабський, міністр, професор – т. III, кн. 1, с. 240, 283.
Грабський Володислав – т. V, кн. 2, с. 58, 60, 62–64, 80–83, 169, 176, 254, 285, 305.
Грабські – т. II, с. 190.
Грабшайд – т. III, кн. 1, с. 104.
Гравбарт Озіас – т. II, с. 378.
Гратер – т. V, кн. 2, с. 218, 230.
Грац – т. I, с. 60, 61.
Гребовський, воєвода – т. III, кн. 1, с. 520.
Греве – т. V, кн. 3, с. 622.
Грегем Джордж – т. V, кн. 3, с. 55, 79.
Грегорі – т. II, с. 656; т. V, кн. 3, с. 244, 257.
Грек – т. III, кн. 1, с. 117.

- Греков – т. IV, с. 457, 458, 462–464, 466, 468, 470, 471, 473–475, 478, 479, 482, 483, 488, 531, 685, 697–701; т. V, кн. 2, с. 474, 560, 561, 646; т. V, кн. 3, с. 211, 212.
- Греков О. – т. II, с. 58, 99, 117, 118, 119, 122, 123, 523; т. IV, с. 190, 312–314, 317, 318, 432, 433, 440, 443–447, 452, 453, 455.
- Грем Я. – т. IV, с. 784.
- Гренер – т. V, кн. 2, с. 508–511.
- Гретиль – т. V, кн. 3, с. 430.
- Грех Казік – т. III, кн. 1, с. 474.
- Грех Франк – т. III, кн. 1, с. 474.
- Гречаник Мих. – т. V, кн. 3, с. 688.
- Гречук – т. II, с. 63.
- Григорук – т. IV, с. 31.
- Григорчук Василь – т. III, кн. 1, с. 342.
- Гримайло В. – т. III, кн. 1, с. 110.
- Гримайло М. – т. III, кн. 1, с. 110.
- Гриневецкий М. – т. IV, с. 478.
- Гриневич Ярослав, призначений підхорунжим до канцелярії К-ди Укр. Держ. Жанд., – т. II, с. 23.
- Гриневський – т. V, кн. 3, с. 378.
- Гринджак – т. V, кн. 2, с. 707.
- Гринів В. – т. I, с. 408.
- Гринів М. – т. IV, с. 732.
- Гринцишин – т. III, кн. 1, с. 458.
- Гринцишин Ольга, учителька із с. Ожидова – т. I, с. 91.
- Гринчук – т. V, кн. 2, с. 709.
- Гринькевич, поручник, повітовий військовий командант у Яворові – т. I, с. 426.
- Гриньовна Павліна, вчителька з Григядів – т. I, с. 140.
- Грицай – т. I, с. 83; т. IV, с. 765, 772, 786.
- Грицай О. – т. II, с. 647; т. III, кн. 1, с. 502; т. IV, с. 847.
- Грицей, контролер, очолив повітову раду в Долині – т. I, с. 312.
- Грицишин, професор з Долини – т. I, с. 94.
- Грицюк Гаврило – т. V, кн. 3, с. 615.
- Гричан Іван – т. III, кн. 1, с. 340.
- Грібар, посол Югославії в Чехословаччині – т. II, с. 472.
- Григорович, румунський соціалістичний посол – т. I, с. 503.
- Грідзак Федір – т. V, кн. 2, с. 596.
- Грінбергер – т. V, кн. 3, с. 525, 526, 528.
- Грінверк Савль – т. V, кн. 2, с. 709.
- Грінвіч – т. V, кн. 2, с. 898.
- Гродинський, полковник, стац. кмдт, Стрий – т. I, с. 555.
- Грокуль, посол – т. I, с. 170.
- Громницький Іван, член Львівської міської ради – т. II, с. 37.
- Громницький, священик з Тернополя – т. I, с. 92.
- Громосяк Микола – т. V, кн. 2, с. 481.
- Гросс Данило, доктор – т. II, с. 377.
- Гроссерова Ольга, з Варшави – т. III, кн. 1, с. 460.
- Гроссерова Чеслава, доктор – т. III, кн. 1, с. 469, 472, 515.
- Гроттер, доктор, керівник господарсько-ліквідаційного уряду – т. II, с. 163; т. V, кн. 2, с. 585, 587.
- Грохольський – т. IV, с. 601.
- Грохольська – т. I, с. 132.
- Грубам – т. I, с. 170.
- Гругер Герш – т. V, кн. 2, с. 409.
- Грудецький Збігнев, державний лісник з Явірника – т. III, кн. 1, с. 247.
- Грудіницький, повст. отаман – т. II, с. 114.
- Грунчук Йозиф – т. II, с. 75.
- Грушевський М. – т. I, с. 99, 449, 563; т. II, с. 670; т. V, кн. 2, с. 45, 233, 245, 300; т. V, кн. 3, с. 49, 802.
- Грушка – т. IV, с. 366, 410.
- Грушка Р. – т. II, с. 202.
- Грушкевич – т. IV, с. 43.
- Губчак М. – т. I, с. 325, 326.
- Гуггенберг – т. I, с. 170.
- Гуд Джордж – т. V, кн. 3, с. 470.
- Гудашек – т. III, кн. 1, с. 508.
- Гудз Василь – т. V, кн. 2, с. 679.
- Гудима Іван – т. V, кн. 2, с. 679.

- Гузар Р. – т. IV, с. 143, 187, 337.
Гуйн – т. IV, с. 577; т. V, кн. 3, с. 303.
Гуйн К. – т. I, с. 176, 246, 265, 280, 292, 293, 294, 301, 302, 303, 470, 486, 529, 530.
Гук В. – т. III, кн. 1, с. 110.
Гуклер – т. III, кн. 1, с. 84, 85.
Гуменюк М. – т. II, с. 96.
Гуменна Єва – т. V, кн. 2, с. 681.
Гунчак – т. V, кн. 2, с. 646.
Гунька Рузя – т. V, кн. 2, с. 679.
Гупайло – т. III, кн. 1, с. 538.
Гупаловський – т. IV, с. 396.
Гупка Я. – т. III, кн. 1, с. 287.
Гура – т. I, с. 471.
Гуралевич В. – т. III, кн. 1, с. 563, 572.
Гураль – т. IV, с. 653; т. V, кн. 2, с. 597.
Гуркевич В. – т. II, с. 157, 681.
Гуркевич Магдалина – т. III, кн. 1, с. 84–86.
Гурстинюк – т. V, кн. 2, с. 505.
Гурський – т. V, кн. 2, с. 407, 464.
Гурський С. – т. I, с. 431.
Гурський Ч. – т. III, кн. 1, с. 470.
Гусак – т. I, с. 373; т. V, кн. 2, с. 142, 143.
Гусар Р. – т. IV, с. 504, 507.
Гусєв – т. IV, с. 714.
Гуска С. – т. II, с. 473.
Гуссарек – т. I, с. 133, 169, 175, 253, 485.
Гут – т. III, кн. 1, с. 511, 512, 514, 515.
Гутак Я. – т. II, с. 468.
Гуцеймок – т. V, кн. 2, с. 598.
Гуцуляк – т. IV, с. 722.
Гуцуляк І. – т. III, кн. 1, с. 562.
Гуцуляк Семен – т. V, кн. 3, с. 16, 497.
Гюз – т. V, кн. 3, с. 79; 325.
Гюс Карл – т. V, кн. 2, с. 847, 849–852, 861, 862.
Гюс Чарльз Евенс – т. V, кн. 3, с. 371.

Давид Г. – т. IV, с. 369, 373, 374, 542, 544, 660.
Давидович В. – т. IV, с. 775.
Давидовський Людоміл – т. V, кн. 3, с. 341.
Давидяк – т. V, кн. 2, с. 703.
Давидяк Є. – т. IV, с. 484.
Давідогло – т. V, кн. 3, с. 809.
Дакун – т. III, кн. 1, с. 561.
Далядіє – т. V, кн. 2, с. 526.
Дамокл – т. III, кн. 1, с. 60.
Данєв – т. V, кн. 2, с. 409.
Данилевич – т. IV, с. 188.
Данилець – т. I, с. 147.
Данилів Яким – т. V, кн. 3, с. 501.
Данило, король – т. I, с. 134, 336, 541, 559; т. II, с. 403; т. III, кн. 1, с. 555, 619, 620; т. IV, с. 308; т. V, кн. 3, с. 79, 80.
Данилович – т. V, кн. 2, с. 296.
Данилович Л. – т. I, с. 90, 403, 467, 470.
Данилович С. – т. I, с. 95, 192, 198, 200, 312; т. II, с. 157, 158, 175, 191, 199, 210, 305, 308, 311, 322, 678; т. III, кн. 1, с. 71; т. IV, с. 571.
Данилюк – т. III, кн. 1, с. 615.
Данилюк М. – т. II, с. 68; т. V, кн. 2, с. 152, 153.
Данильчук – т. V, кн. 2, с. 286.
Даниляк Ф. – т. IV, с. 571.
Данке – т. IV, с. 309.
Данте А. – т. IV, с. 847, 849.
Даровський – т. IV, с. 374, 660.
Даскалюк Орест – т. V, кн. 3, с. 86, 88.
Дацишин – т. IV, с. 301.
Дацівник Іван – т. V, кн. 2, с. 875.
Дацків А. – т. IV, с. 571, 731.
Дацківна Марія – т. III, кн. 1, с. 39, 40.
Дашинський – т. I, с. 121, 368; т. III, кн. 1, с. 283; т. V, кн. 2, с. 16, 88, 251, 364.
Дашинські – т. I, с. 490.
Дашко – т. IV, с. 188.
Дверій В. – т. I, с. 316, 403.
Дверніцка – т. III, кн. 1, с. 169.
Дверніцький – т. III, кн. 1, с. 77.
Дебера – т. III, кн. 1, с. 614.
Дебіцька – т. V, кн. 2, с. 464.
Де Валері – т. V, кн. 3, с. 385.
Девосир М. – т. II, с. 244.
Дейганівський Василь – т. V, кн. 2, с. 573.

- Дейнек – т. V, кн. 2, с. 408.
 Декамо – т. II, с. 665.
 Де Куня – т. V, кн. 2, с. 548.
 Дельвіг – т. IV, с. 323, 326, 504.
 Дембіцький – с. 518, 521, 546; т. V, кн. 3, с. 488.
 Дембський – т. I, с. 306, 461.
 Демидчук Семен – т. V, кн. 3, с. 74.
 Демський – т. III, кн. 1, с. 232.
 Демчин Георг – т. V, кн. 3, с. 688.
 Демчишин – т. III, кн. 1, с. 172.
 Демчук – т. I, с. 83, 268, 270; т. II, с. 13, 208, 309; т. IV, с. 765, 770.
 Демчук М. – т. I, с. 370, 403, 467, 468; т. II, с. 678.
 Демчук О. – т. IV, с. 736.
 Демчук Теодор – т. V, кн. 3, с. 615.
 Дем'ян І. – т. III, кн. 1, с. 320, 321.
 Демянчук – т. III, кн. 1, с. 150, 357; т. V, кн. 2, с. 290.
 Денікін – т. II, с. 404, 405, 477, 614, 617; т. IV, с. 346, 347, 349, 350, 353, 356, 357, 361, 367, 375, 378, 379, 382, 384, 409, 411, 412, 422, 423, 591, 593, 599, 600, 612, 615–617, 647, 654, 660, 663, 666, 697, 698, 702, 704, 796, 799–801, 853; т. V, кн. 2, с. 24, 39, 43, 901, 902; т. V, кн. 3, с. 180.
 Дентковський – т. III, кн. 1, с. 615.
 Депикетничев – т. I, с. 301.
 Дерен А. – т. III, кн. 1, с. 247.
 Деркач – т. II, с. 473; т. IV, с. 765, 772, 773, 786.
 Дерлиця О. – т. III, кн. 1, с. 540.
 Дерниця М. – т. III, кн. 1, с. 539.
 Десятник Марія – т. III, кн. 1, с. 402.
 Децикевич – т. II, с. 472.
 Децикевич В. – т. I, с. 246, 247, 255.
 Джеджара – т. I, с. 560.
 Дженоккі І. – т. III, кн. 1, с. 616; т. V, кн. 2, с. 54, 252, 541, 619; т. V, кн. 3, с. 68, 691.
 Джефріс – т. IV, с. 109.
 Джолітті – т. V, кн. 2, с. 121, 124, 354, 478, 529.
 Джонсон – т. IV, с. 102–109, 111, 204.
 Джордж Лойд – т. V, кн. 2, с. 10, 58, 60–64, 81, 82, 91, 98, 99, 109, 111, 114, 117, 121, 124, 126, 128, 136, 169, 192, 268, 305, 312, 354, 478, 511, 512, 629, 633, 738, 748, 752, 817, 822; т. V, кн. 3, с. 41, 134–136, 234, 254, 255–257, 261–265, 271–272, 274, 279–282, 284, 288–290, 294–297, 307, 308, 338, 374, 375, 426, 435, 498, 513, 580, 587, 595, 701.
 Джулинський – т. I, с. 376.
 Джулинський П. – т. III, кн. 1, с. 534.
 Джумага Ілько – т. V, кн. 3, с. 616.
 Джумага Настя – т. V, кн. 3, с. 616.
 Джумага Франця – т. V, кн. 3, с. 616.
 Дзерович Ю. – т. I, с. 427; т. II, с. 678.
 Дзедзік – т. III, кн. 1, с. 459.
 Дзедушицька – т. III, кн. 1, с. 138.
 Дзіковський – т. IV, с. 33; т. V, кн. 3, с. 505.
 Дзюба – т. IV, с. 293.
 Дзюбинський Петро – т. V, кн. 2, с. 410.
 Дзюлинський – т. I, с. 372.
 Дзюс І. – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
 Дзядига – т. I, с. 462.
 Дзярук Т. – т. III, кн. 1, с. 401.
 Дзяткович – т. III, кн. 1, с. 508.
 Диба О. – т. I, с. 439.
 Дибуляк М. – т. IV, с. 732.
 Дигдалевич І. – т. II, с. 378.
 Дидик – т. IV, с. 187.
 Дидинський В. – т. III, кн. 1, с. 67, 90, 93; т. V, кн. 2, с. 149.
 Дидюк Іван – т. V, кн. 2, с. 463.
 Дидюк П. – т. III, кн. 1, с. 340.
 Дикий – т. IV, с. 416.
 Дикий Д. – т. II, с. 157, 202, 678.
 Диркавещь М. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Диць Паранька – т. III, кн. 1, с. 575.
 Диць С. – т. III, кн. 1, с. 575.
 Дичка – т. II, с. 475.
 Дичка І. – т. IV, с. 830, 836, 839.
 Дичковський М. – т. I, с. 285.
 Дібоше – т. II, с. 98; т. V, кн. 2, с. 251.
 Дідик П. – т. V, кн. 3, с. 196.
 Дідик Еля – т. V, кн. 3, с. 196.
 Дідик І. – т. III, кн. 1, с. 474, 475.

- Дідик П. – т. III, кн. 1, с. 474.
Дідковський – т. IV, с. 603; т. V, кн. 2, с. 249, 286.
Дідуник Р. – т. IV, с. 425.
Дідушицький – т. III, кн. 1, с. 326, 525; т. V, кн. 3, с. 435.
Дідушко В. – т. III, кн. 1, с. 246.
Дідушок – т. II, с. 88.
Дідушок П. – т. I, с. 172, 206.
Дідюк І. – т. III, кн. 1, с. 342.
Діямонд – т. V, кн. 2, с. 882.
Длугош – т. V, кн. 2, с. 617.
Дмитерко М. – т. III, кн. 1, с. 562.
Дмитрик Юрій – т. V, кн. 2, с. 875.
Дмитрів В. – т. III, кн. 1, с. 460.
Дмитрів І. – т. III, кн. 1, с. 459, 460.
Дмитровський Василь – т. V, кн. 2, с. 587.
Дмитрук – т. V, кн. 3, с. 781.
Дмитрук В. – т. III, кн. 1, с. 404.
Дмитрук І. – т. III, кн. 1, с. 400.
Дмитрюк В. – т. III, кн. 1, с. 567.
Дмовський – т. III, кн. 1, с. 296, 297, 440; т. IV, с. 204, 383; т. V, кн. 2, с. 80, 83, 252.
Дніструн – т. III, кн. 1, с. 472.
Дністрянський С. – т. I, с. 428; т. II, с. 453, 523, 608, 609, 678; т. V, кн. 2, с. 104, 300, 471, 474, 529, 783, 785, 788; т. V, кн. 3, с. 341.
Добриловський – т. V, кн. 2, с. 283.
Добрицький – т. II, с. 118; т. IV, с. 313, т. V, кн. 3, с. 831.
Добровольський В. – т. I, с. 289, 463, 466.
Добродійка – т. V, кн. 2, с. 856, 857.
Добруцький – т. III, кн. 1, с. 168; т. V, кн. 2, с. 413.
Добрушим Степан – т. V, кн. 3, с. 617.
Добрянський – т. I, с. 80; т. IV, с. 521.
Добрянський Н. – т. II, с. 79.
Добуш Г. – т. II, с. 24.
Довгань Д. – т. IV, с. 571.
Догарті – т. II, с. 637.
Догерті – т. V, кн. 2, с. 797–801, 812, 822, 852; т. V, кн. 3, с. 364, 365, 438, 438, 594.
Долежалъ К. – т. IV, с. 257, 258, 260, 437, 477, 486, 497, 500, 564, 700; т. V, кн. 2, с. 20.
Долинська Настя – т. III, кн. 1, с. 152.
Долібаник Г. – т. III, кн. 1, с. 115.
Долібаник І. – т. III, кн. 1, с. 115.
Доліговський – т. III, кн. 1, с. 208, 209.
Долуд А. – т. I, с. 536; т. IV, с. 168, 475, 715, 716.
Дольницька Іза – т. II, с. 647.
Дольницький – т. IV, с. 808.
Дольницький А. – т. II, с. 446; т. V, кн. 2, с. 142, 609, 614; т. V, кн. 3, с. 26, 519.
Долядіє – т. V, кн. 3, с. 503.
Домазар В. – т. I, с. 316, 403.
Домацік – т. IV, с. 81.
Домбровський – т. IV, с. 127, 130, 199, 644.
Домбровський А. – т. II, с. 158, 199, 204, 206, 209, 210, 317, 321, 678.
Домбський – т. I, с. 298, 299, 338, 470; т. II, с. 665; т. V, кн. 2, с. 79, 204, 248, 249, 254, 261, 283–285, 316, 364.
Домбський С. – т. III, кн. 1, с. 287.
Домбський Я. – т. III, кн. 1, с. 282, 386.
Домбчевський – т. V, кн. 2, с. 106, 496.
Доменський М. – т. I, с. 433.
Домка – т. III, кн. 1, с. 138.
Домна Олександра – т. III, кн. 1, с. 210.
Домовський – т. V, кн. 2, с. 369, 370.
Домочик – т. II, с. 54, 55.
Донарович – т. I, с. 103.
Донцов Дмитро – т. V, кн. 2, с. 39.
Доротяк – т. I, с. 467, 470.
Дорош М. – т. I, с. 359.
Дорош О. – т. IV, с. 548.
Дорош Павло – т. V, кн. 2, с. 406.
Дорошенко – т. IV, с. 308.
Дорошенко Д. – т. I, с. 503; т. IV, с. 755; т. V, кн. 2, с. 300.
Дорчак – т. V, кн. 2, с. 411, 412.
Досковський – т. I, с. 476.
Досталік – т. I, с. 476.
Дотинський – т. V, кн. 2, с. 463.
Драбик – т. IV, с. 743.

- Драган – т. I, с. 228; т. IV, с. 449; т. V, кн. 2, с. 707.
 Драгоманів М. – т. III, кн. 1, с. 97.
 Драгоманов – т. V, кн. 2, с. 785.
 Драгомирецький – т. IV, с. 43.
 Драгоми(і)рецький М. – т. II, с. 283, 678.
 Дратрук А. – т. III, кн. 1, с. 340.
 Дратрук П. – т. III, кн. 1, с. 340.
 Драчинський Т. – т. I, с. 192, 198, 678.
 Древицький – т. III, кн. 1, с. 614.
 Древицький Ю. – т. II, с. 67.
 Дрималик З. – т. IV, с. 784.
 Дрогомирецький – т. II, с. 111; т. V, кн. 2, с. 104, 760.
 Дрогомирецький М. – т. I, с. 193, 198.
 Дрозд Е. – т. I, с. 330, 352, 438.
 Дроздовська Марія – т. III, кн. 1, с. 117.
 Дроздовський В. – т. IV, с. 146.
 Дроздовський Ю. – т. II, с. 107.
 Дройзен – т. V, кн. 2, с. 617.
 Дронь Н. – т. III, кн. 1, с. 533.
 Дронюк – т. II, с. 28.
 Дронюк І. – т. IV, с. 273.
 Дроняк Микола – т. V, кн. 2, с. 593.
 Дроняк Федор – т. V, кн. 2, с. 595.
 Друммонд – т. V, кн. 3, с. 435.
 Дуб – т. I, с. 288, 311.
 Дубанович Е. – т. IV, с. 207.
 Дубицький В. – т. I, с. 373; т. II, с. 381.
 Дубчак – т. III, кн. 1, с. 565.
 Дубяго – т. IV, с. 367, 646, 647.
 Дувірак – т. I, с. 146, 147; т. II, с. 314.
 Дувіряк Г. – т. II, с. 156, 200, 678; т. III, кн. 1, с. 82.
 Дувіряк – т. I, с. 83; т. II, с. 303, 319.
 Дуда О. – т. III, кн. 1, с. 567.
 Дудар – т. I, с. 310.
 Дудар А. – т. II, с. 78, 99.
 Дудинський – т. II, с. 88.
 Дудинський Р. – т. IV, с. 143, 402.
 Дудкевичівна – т. III, кн. 1, с. 614.
 Дудра – т. I, с. 306, 461.
 Дужий І. – т. II, с. 157, 199, 303, 318, 681.
 Дуйнич М. – т. III, кн. 1, с. 458.
 Думін – т. I, с. 317; т. IV, с. 709.
 Думка – т. II, с. 164.
 Дурбайло – т. V, кн. 2, с. 680, 710.
 Дурбак – т. II, с. 110.
 Дурбак П. – т. I, с. 282; т. IV, с. 147, 188, 242.
 Дуркота – т. I, с. 97.
 Дурський – т. IV, с. 355, 505.
 Дусан Й. – т. III, кн. 1, с. 129.
 Дусич І. – т. V, кн. 2, с. 875.
 Дутка – т. II, с. 63; т. III, кн. 1, с. 151, 502.
 Дутка Василь – т. III, кн. 1, с. 575.
 Дутка Володимир – т. II, с. 75.
 Дутчак А. – т. II, с. 328, 334.
 Дутчин – т. III, кн. 1, с. 160.
 Дуфек Гофрат – т. V, кн. 3, с. 525, 526.
 Душковська – т. III, кн. 1, с. 524, 547.
 Дю-Боше П. – т. IV, с. 287, 305.
 Дяків І. – т. III, кн. 1, с. 400.
 Дяків Марія – т. III, кн. 1, с. 400.
 Дяків М. – т. III, кн. 1, с. 400.
 Дяків Я. – т. IV, с. 796.
 Дяков – т. IV, с. 377.
 Евель – т. IV, с. 257, 260.
 Евр – т. V, кн. 2, с. 516.
 Едвард, принц – т. V, кн. 3, с. 321.
 Едвардс – т. V, кн. 3, с. 439.
 Ейр – т. II, с. 656.
 Ейхельман – т. V, кн. 2, с. 281, 285.
 Екгардт – т. III, кн. 1, с. 235.
 Екідір – т. II, с. 654.
 Елінек – т. III, кн. 1, с. 470.
 Ельснер – т. III, кн. 1, с. 417.
 Енгельс – т. I, с. 85.
 Ендорф – т. I, с. 502.
 Енукідзе – т. V, кн. 2, с. 181.
 Епенбергер – т. I, с. 361.
 Ерденбергер І. – т. II, с. 102; т. III, кн. 1, с. 128; т. IV, с. 484.
 Ерле – т. II, с. 100, 105; т. IV, с. 187, 199, 262, 368, 374, 402, 417.
 Ерле А. – т. IV, с. 142, 223, 646, 647, 667.
 Ерцбергер – т. V, кн. 3, с. 384.
 Ескідіє – т. V, кн. 2, с. 526.
 Етс (Уатес Р. С.) – т. IV, с. 381.

- Євшан – т. II, с. 476.
 Єгоров – т. IV, с. 714.
 Єльніцький – т. V, кн. 1, с. 852, 853.
 Єлюк – т. I, с. 373.
 Єнзен – т. V, кн. 2, с. 704.
 Єрбенбергер І. – т. I, с. 440.
 Єремів – т. V, кн. 2, с. 875.
 Єрме – т. V, кн. 1, с. 79.
 Єрцов – т. IV, с. 418.
 Єрчинський – т. II, с. 202.
 Єх Л. – т. II, с. 406.
- Жагалак І. – т. III, кн. 1, с. 575.
 Жадкович – т. V, кн. 2, с. 234, 703.
 Жалкевич – т. V, кн. 2, с. 586.
 Жан Йосафат – т. II, с. 668; т. V, кн. 2, с. 242, 301, 302, 534, 796, 833, 869; т. V, кн. 3, с. 67, 204, 227, 254, 291, 437, 521, 677, 668.
 Жанов – т. V, кн. 2, с. 845.
 Жарський І. – т. I, с. 98.
 Жаткович – т. V, кн. 3, с. 49.
 Жевко – т. IV, с. 571.
 Желехівський – т. I, с. 322.
 Желіговський – т. III, кн. 1, с. 135, 147, 560; т. V, кн. 2, с. 515, 709.
 Жеромські Стефан – т. V, кн. 3, с. 655.
 Жигалковський – т. III, кн. 1, с. 188.
 Жижкович Ст. – т. V, кн. 2, с. 682.
 Жила А. – т. II, с. 96.
 Жила Іван – т. V, кн. 2, с. 606.
 Жилава – т. III, кн. 1, с. 614.
 Жмур Ю. – т. I, с. 285, 314, 362, 363; т. II, с. 9.
 Жмуркевич – т. II, с. 75; т. III, кн. 1, с. 168.
 Жовкович – т. V, кн. 2, с. 585.
 Жовнір І. – т. I, с. 81, 83, 467, 472.
 Жолкевський – т. I, с. 88.
 Жорський – т. I, с. 98.
 Жук Андрій – т. V, кн. 2, с. 474; т. V, кн. 3, с. 26, 684, 688.
 Жук Анна – т. V, кн. 3, с. 688.
 Жуковський – т. II, с. 75.
- Жуковський – т. III, кн. 1, с. 167.
 Жулконович – т. V, кн. 2, с. 587.
 Жур – т. V, кн. 2, с. 680, 710.
- Заборський – т. IV, с. 572.
 Завадка – т. III, кн. 1, с. 461.
 Завадський Є. – т. II, с. 78.
 Завістовський – т. I, с. 324.
 Завольницький – т. IV, с. 273.
 Загаєвич І. – т. I, с. 328, 426.
 Загайкевич В. – т. I, с. 192, 197, 200, 355, 403, 467–469, 472, 473, 475, 506, 530; т. II, с. 678; т. III, кн. 1, с. 34, 343, 558; т. V, кн. 2, с. 465, 719; т. V, кн. 3, с. 509, 519.
 Загайкевич Д. – т. III, кн. 1, с. 167.
 Загорода – т. V, кн. 2, с. 192.
 Загородний Ф. – т. III, кн. 1, с. 562.
 Загульський М. – т. II, с. 312, 322, 678.
 Заді(и)к – т. I, с. 504; т. II, с. 84; т. III, кн. 1, с. 47, 51, 122, 127, 140, 146; т. IV, с. 42, 251; т. V, кн. 2, с. 872.
 Задорожний М. – т. II, с. 379.
 Задурович – т. III, кн. 1, с. 92.
 Заєць – т. IV, с. 586, 587.
 Жажицький – т. III, кн. 1, с. 248, 252, 257.
 Зазуляк Йосиф – т. V, кн. 2, с. 407.
 Зайдлер – т. II, с. 455.
 Зайончковський – т. III, кн. 1, с. 522.
 Заклинський Р. – т. IV, с. 678.
 Закшевський – т. III, кн. 1, с. 553; т. V, кн. 3, с. 480.
 Залеський Микола – т. V, кн. 2, с. 684.
 Залеський Михайло – т. V, кн. 2, с. 684.
 Зале(є)ський Т. – т. II, с. 158, 188, 203, 378, 678.
 Залеський – т. III, кн. 1, с. 84.
 Залівський – т. I, с. 306, 461.
 Залізняк М. – т. V, кн. 3, с. 711.
 Залізняк Микола – т. V, кн. 2, с. 471.
 Залізнякова – т. II, с. 523, 524.
 Заліпський С. – т. IV, с. 143.
 Залозецький – т. II, с. 91; т. IV, с. 42; т. V, кн. 2, с. 37, 39, 873.
 Залудський Гриць – т. V, кн. 2, с. 682.

- Залуцький – т. III, кн. 1, с. 565, 567.
 Замоїський – т. V, кн. 3, с. 621.
 Замоїський М. – т. IV, с. 485, 555–560;
 т. V, кн. 1, с. 680; т. V, кн. 2, с. 114, 510.
 Замор – т. IV, с. 430.
 Замора Т. – т. II, с. 158, 379, 678.
 Заморський Я. – т. III, кн. 1, с. 286, 385;
 т. V, кн. 2, с. 426.
 Зангер – т. V, кн. 2, с. 136.
 Занієв – т. V, кн. 1, с. 94.
 Заньків – т. I, с. 542.
 Заплітний – т. I, с. 323, 446.
 Запутович Ф. – т. IV, с. 143.
 Заремба – т. I, с. 285, 314; т. V, кн. 3,
 с. 840.
 Зарицький – т. II, с. 244, 379, 381.
 Зар'янський – т. IV, с. 281.
 Затирка Л. – т. IV, с. 148, 273.
 Затонський – т. III, кн. 1, с. 473.
 Затонський В. – т. IV, с. 419, 422, 423,
 428, 429, 664, 665, 671, 672, 675, 678,
 681, 695, 723.
 Затонюк – т. V, кн. 2, с. 463.
 Заторський Йосиф – т. V, кн. 2, с. 706.
 Захарко – т. IV, с. 586.
 Захарук Феська – т. V, кн. 3, с. 501.
 Західний М. – т. I, с. 372, 373.
 Зачек – т. I, с. 107.
 Заяць П. – т. I, с. 91.
 Заячківський – т. I, с. 217; т. III, кн. 1,
 с. 37; т. V, кн. 2, с. 480.
 Збіглей В. – т. II, с. 24.
 Зборовський – т. III, кн. 1, с. 352.
 Збудовський – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
 Зварич Петро – т. V, кн. 3, с. 322, 381.
 Зволинський П. – т. IV, с. 143.
 Згода – т. III, кн. 1, с. 534.
 Здерковський М. – т. II, с. 51, 89, 110, 113,
 446, 447, 485, 486, 488–492; т. V, кн. 2,
 с. 103; т. V, кн. 3, с. 519.
 Здорків М. – т. II, с. 53.
 Зеєгорш – т. IV, с. 376.
 Зейдлер – т. I, с. 56, 57, 58, 116, 133.
 Зеленецький – т. IV, с. 381.
 Зелений – т. II, с. 114; т. IV, с. 307, 349,
 350.
 Зеленскі Р. – т. I, с. 366.
 Зеленьчук Д. – т. III, кн. 1, с. 343.
 Залеський – т. V, кн. 1, с. 771, 855.
 Зелінський – т. I, с. 447.
 Зеусен (Zeuseanu) Олекс. – т. V, кн. 3,
 с. 202, 203.
 Зеріц – т. V, кн. 2, с. 21.
 Зиблікевич – т. III, кн. 1, с. 568.
 Зигмунд Август – т. V, кн. 2, с. 41.
 Зитинський М. – т. III, кн. 1, с. 341.
 Зільберштайн – т. III, кн. 1, с. 321.
 Зінкевич С. – т. I, с. 83.
 Зінов'єв – т. III, кн. 1, с. 569; т. V, кн. 2,
 с. 266.
 Зінька О. – т. III, кн. 1, с. 575.
 Зінько Т. – т. III, кн. 1, с. 404.
 Зішинюк Іван – т. V, кн. 2, с. 594.
 Зкалоцький М. – т. III, кн. 1, с. 578.
 Злидар – т. V, кн. 3, с. 505.
 Злочовер Хаскель – т. V, кн. 2, с. 708, 709.
 Золковаки – т. IV, с. 326.
 Зоканюк – т. V, кн. 2, с. 463.
 Золотенський – т. V, кн. 2, с. 414.
 Золь Марія – т. V, кн. 2, с. 22.
 Зрада Т. – т. I, с. 98.
 Зубаль – т. I, с. 326.
 Зубер – т. V, кн. 3, с. 237.
 Зубков Михайло – т. V, кн. 2, с. 300.
 Зубрицький – т. IV, с. 554, 715.
 Зубрицький М. – т. I, с. 90.
 Зубрицький П. – т. I, с. 434.
 Зубюк Д. – т. III, кн. 1, с. 340.
 Зубюк І. – т. III, кн. 1, с. 340; т. V, кн. 2,
 с. 461, 462, 710.
 Зубюк П. – т. III, кн. 1, с. 340; т. V, кн. 2,
 с. 461, 709.
 Зугаєвич І. – т. II, с. 379.
 Зудік – т. V, кн. 1, с. 650.
 Зузчовський – т. V, кн. 2, с. 169.
 Зузяк І. – т. III, кн. 1, с. 341, 342.
 Зук А. – т. IV, с. 326.
 Зусмак – т. I, с. 326.
 Зюзяк Дмитро – т. V, кн. 2, с. 583.
 Зяттик – т. III, кн. 1, с. 117.

- Іваненко Г. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
Іванець – т. III, кн. 1, с. 459.
Іванець Йосиф – т. V, кн. 2, с. 760.
Іванець Ю. – т. II, с. 96.
Іваницький – т. IV, с. 776.
Іваницький І. – т. II, с. 24.
Іваницький О. – т. I, с. 193, 198; т. II, с. 678.
Іваницький Т. – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 678.
Іванів – т. IV, с. 420.
Іванійчук Іван – т. V, кн. 2, с. 595.
Івантишин М. – т. III, кн. 1, с. 539.
Іванчі – т. I, с. 451.
Іванчук – т. V, кн. 2, с. 738.
Іванчук О. – т. II, с. 32.
Іванюк М. – т. IV, с. 571.
Іванюк Марія – т. V, кн. 3, с. 615.
Івасечко Я. – т. III, кн. 1, с. 538.
Івась – т. IV, с. 546.
Івашів – т. IV, с. 546.
Івашкевич – т. III, кн. 1, с. 168; т. IV, с. 282, 285, 286, 324; т. V, кн. 1, с. 143; т. V, кн. 2, с. 707.
Івашків А. – т. III, кн. 1, с. 474.
Івашків Параня – т. III, кн. 1, с. 474, 475.
Ігнат – т. I, с. 80.
Іда – т. V, кн. 2, с. 799, 780.
Ієра Степан – т. V, кн. 2, с. 153, 154.
Ізб – т. V, кн. 2, с. 481.
Ізопоскуль – т. I, с. 170.
Іломбінські – т. I, с. 490.
Ільг – т. IV, с. 743.
Ільків – т. II, с. 650; т. III, кн. 1, с. 565, 567.
Ільницький – т. III, кн. 1, с. 213.
Ільницький Михайло – т. V, кн. 2, с. 407.
Ільницький П. – т. IV, с. 571.
Ільчишин Василь – т. V, кн. 2, с. 679.
Ільчишин Настя – т. V, кн. 2, с. 679.
Ільчишин Софія – т. V, кн. 2, с. 679.
Ілюк Г. – т. III, кн. 1, с. 341.
Ілюк Д. – т. III, кн. 1, с. 341.
Ілюк М. – т. III, кн. 1, с. 342.
Ілюк Олена – т. III, кн. 1, с. 342.
Імперіалі – т. V, кн. 2, с. 813; т. V, кн. 3, с. 441.
Індишевський Л. – т. II, с. 27, 51, 56, 471; т. IV, с. 40, 58–60, 147, 522, 765, 772, 773, 786, 826, 828; т. V, кн. 2, с. 125, 142.
Інсабато Енріко – т. V, кн. 3, с. 46, 94, 257, 310.
Ірчан М. – т. IV, с. 538.
Ісаєвич – т. V, кн. 2, с. 546.
Ісаїв – т. I, с. 326.
Іськевич – т. I, с. 315.
Іші – т. V, кн. 2, с. 529.
Їжак М. – т. IV, с. 145, 524, 525, 753.
Йозефсбергер С. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
Йонас – т. II, с. 456.
Йоселишин С. – т. IV, с. 145.
Йосиф II – т. V, кн. 2, с. 298; т. V, кн. 3, с. 376, 505.
Йоурек – т. V, кн. 2, с. 466.
Йоффе Адольф – т. V, кн. 2, с. 199–201, 204, 254, 265, 278, 477.
Кабаровський Д. – т. IV, с. 273, 839.
Кабрин Ю. – т. III, кн. 1, с. 563.
Кавелюк – т. I, с. 277.
Кавальйотті – т. V, кн. 3, с. 305.
Кадайський А. – т. II, с. 83; т. IV, с. 484, 775.
Кадлубек – т. V, кн. 2, с. 617.
Казанівський П. – т. I, с. 319, 405.
Казимир – т. IV, с. 832; т. V, кн. 2, с. 618, 664.
Кайдан – т. V, кн. 3, с. 655, 656.
Кайфаш – т. I, с. 481.
Кайчук Федір – т. V, кн. 2, с. 463.
Какурін М. – т. IV, с. 449, 462.
Калер В. – т. IV, с. 839.
Калиман М. – т. IV, с. 648.
Калинець А. – т. II, с. 76.
Калинівна – т. III, кн. 1, с. 614.
Калинович – т. V, кн. 2, с. 20.
Калинович В. – т. I, с. 288, 312.

- Калинович І. – т. I, с. 462; т. II, с. 389, 678.
Калинович С. – т. I, с. 325, 441.
Калиновський Е. – т. I, с. 83.
Калинюк – т. IV, с. 189.
Калитовський Є. – т. I, с. 320, 361, 439;
т. III, кн. 1, с. 171.
Калиш – т. V, кн. 2, с. 172.
Калінін – т. V, кн. 2, с. 172.
Калічак В. – т. III, кн. 1, с. 110.
Калічак І. – т. III, кн. 1, с. 110.
Калужняцький Ю. – т. I, с. 301.
Кальмус Макс – т. V, кн. 1, с. 145, 148.
Каложний М. – т. II, с. 652.
Калята А. – т. IV, с. 146, 182.
Камарг Альфонс – т. V, кн. 3, с. 419.
Камбелл – т. V, кн. 1, с. 729, 730.
Камбон Юлій – т. V, кн. 2, с. 527, 772.
Камбон – т. V, кн. 1, с. 74, 76, 78 105, 117,
124, 126, 136, 137, 181, 190, 193, 553,
556, 559, 561–563, 565, 572–574, 577,
579, 583, 586, 671, 676, 685, 713, 714,
798, 799, 801, 847–849, 911.
Каменев Л. – т. I, с. 333.
Каменський – т. IV, с. 326, 368, 369, 371.
Каменьський А. – т. II, с. 635; т. III, кн. 1,
с. 542, 557.
Каменецький – т. V, кн. 2, с. 199, 247,
254, 283.
Каменев – т. V, кн. 2, с. 128.
Камерлінк – т. V, кн. 2, с. 60.
Камишко В. – т. II, с. 61.
Каміняк Юлія – т. III, кн. 1, с. 123.
Кам'янський – т. V, кн. 2, с. 261.
Канінка – т. V, кн. 2, с. 504.
Кантимір Ю. – т. I, с. 551.
Каньовський – т. II, с. 298.
Канюк – т. IV, с. 43.
Капрі – т. III, кн. 1, с. 531.
Капуков – т. IV, с. 188.
Капурицький – т. III, кн. 1, с. 34.
Капустинський І. – т. I, с. 192, 198;
т. II, с. 678.
Капустянський – т. IV, с. 248, 262, 829.
Капушинський – т. V, кн. 1, с. 93.
Капчук Т. – т. III, кн. 1, с. 343.
Капшій М. – т. II, с. 380.
Карабан В. – т. III, кн. 1, с. 403.
Карабчук Василь – т. V, кн. 2, с. 595.
Карабчук Федор – т. V, кн. 2, с. 593.
Караван – т. I, с. 427; т. II, с. 681; т. IV,
с. 845.
Караванов – т. IV, с. 395.
Каранович – т. I, с. 285, 363.
Каранович В. – т. I, с. 285.
Каранович Й. – т. II, с. 446, 646; т. V,
кн. 3, с. 26, 688.
Карасєвич – т. III, кн. 1, с. 438.
Каратницький – т. I, с. 373.
Каратчук М. – т. III, кн. 1, с. 343.
Карачевський Т. – т. II, с. 678.
Карашевич-Токаржевський – т. V,
кн. 3, с. 344.
Карашкевич О. – т. III, кн. 1, с. 525, 548,
566; т. V, кн. 3, с. 478.
Карбо(у)лицький І. – т. I, с. 193, 198;
т. II, с. 678.
Кардаш – т. I, с. 94.
Кардаш В. – т. III, кн. 1, с. 474.
Кардаш І. – т. III, кн. 1, с. 474.
Каричорт – т. III, кн. 1, с. 137.
Карл барон Чернінг – т. II, с. 5.
Карл I (Габсбург) – т. I, с. 61, 92, 141, 174,
175, 189, 203, 331, 453, 484, 494, 550;
т. IV, с. 94, 121, 632.
Карманський П. – т. I, с. 92, 144, 486;
т. II, с. 157, 199, 202, 210, 476, 477, 678;
т. V, кн. 3, с. 27, 57, 275, 348, 351, 367,
419, 457, 598.
Карнебек Іван – т. V, кн. 2, с. 797.
Карніцький – т. III, кн. 1, с. 208.
Каровець Д. – т. III, кн. 1, с. 402.
Каровець І. – т. III, кн. 1, с. 402.
Каровець С. – т. III, кн. 1, с. 402.
Кароліш – т. V, кн. 2, с. 189, 190.
Карпінський – т. II, с. 203.
Карпінський О. – т. III, кн. 1, с. 567.
Карпінський П. – т. II, с. 678.
Карпюк Д. – т. III, кн. 1, с. 400.
Картен де Віар – т. IV, с. 179, 182, 190,
199–201, 203, 217.

- Кархут С. – т. I, с. 198; т. II, с. 678; т. V, кн. 3, с. 717.
- Каспришин П. – т. III, кн. 1, с. 329.
- Каспрович – т. V, кн. 2, с. 827.
- Каспицький – т. IV, с. 177.
- Катамай О. – т. III, кн. 1, с. 352; т. V, кн. 2, с. 408.
- Катеренюк – т. V, кн. 2, с. 873, 874.
- Катерина II – т. V, кн. 1, с. 17.
- Катрич Филип – т. V, кн. 2, с. 598.
- Кауфман – т. V, кн. 2, с. 789.
- Кахникевич К. – т. I, с. 427; т. II, с. 681.
- Кац – т. II, с. 75.
- Качмар – т. I, с. 560.
- Качмарський – т. I, с. 90.
- Качмарський Є. – т. I, с. 88, 89; т. II, с. 678.
- Качмарський М. – т. I, с. 330, 412.
- Кашніц – т. V, кн. 3, с. 417.
- Кашуба І. – т. II, с. 24.
- Квасневська – Островскі – т. V, кн. 3, с. 793.
- Квасневський – т. III, кн. 1, с. 418.
- Квасниця Іван – т. V, кн. 2, с. 480, 481.
- Квасни – т. I, с. 478.
- Квітковський – т. III, кн. 1, с. 163.
- Квус Василь – т. V, кн. 2, с. 464.
- Квус Іван – т. V, кн. 2, с. 464.
- Квус Павліна – т. V, кн. 2, с. 464.
- Квус Федор – т. V, кн. 2, с. 464.
- Кебузинський М. – т. I, с. 472.
- Кедровський – т. V, кн. 2, с. 246, 247, 249, 281, 283–285, 292; т. V, кн. 3, с. 711.
- Ке д'Орсе – т. V, кн. 2, с. 223.
- Кезубський – т. I, с. 477.
- Кейнес – т. V, кн. 3, с. 447.
- Кекало – т. I, с. 344.
- Кембел – т. V, кн. 3, с. 324–326.
- Кензус – т. V, кн. 2, с. 758–760.
- Кендзьор – т. I, с. 455; т. IV, с. 96; т. V, кн. 3, с. 248.
- Кердаш Вас. – т. V, кн. 3, с. 196.
- Керені – т. I, с. 288.
- Керзон – т. II, с. 593, 655, 656; т. V, кн. 1, с. 114, 185, 705, 710, 723, 731, 734, 738, 764, 779, 796, 804, 842, 872, 881, 884, 912, 914; т. V, кн. 2, с. 60, 64, 65, 68, 70, 71, 73, 75, 117, 121, 124, 187, 304, 354, 478, 529, 547, 734, 822; т. V, кн. 3, с. 705, 720, 721.
- Кернан Ф. – т. IV, с. 257–260, 282.
- Кернебек – т. V, кн. 3, с. 438.
- Керницький М. – т. II, с. 379.
- Кернс – т. V, кн. 2, с. 850, 862.
- Кернік – т. III, кн. 1, с. 453, 455; т. V, кн. 2, с. 254.
- Кернякевич С. – т. IV, с. 732.
- Керр Філіп – т. V, кн. 2, с. 60, 62, 64, 511, 512, 629, 632.
- Керсюк – т. IV, с. 42.
- Кесел – т. V, кн. 2, с. 850.
- Кессел – т. V, кн. 2, с. 862.
- Керенський – т. V, кн. 2, с. 21, 40.
- Кивелюк І. – т. I, с. 76, 134, 192, 198, 215, 219, 220, 229, 253, 256, 259, 283, 297, 409, 432; т. II, с. 678; т. III, кн. 1, с. 447; т. IV, с. 18, 20; т. V, кн. 2, с. 738, 760; т. V, кн. 3, с. 201.
- Кинцикевич – т. I, с. 217.
- Кипріян – т. IV, с. 776.
- Кипріян В. – т. IV, с. 552.
- Кирилів А. – т. IV, с. 147, 188.
- Кисе(і)левський Я. – т. I, с. 320, 439; т. III, кн. 1, с. 171.
- Кисілевська Олена – т. II, с. 482.
- Кисілевський К. – т. I, с. 327, 458, 459.
- Кичун І. – т. III, кн. 1, с. 400.
- Кібзей – т. V, кн. 3, с. 321, 322, 381.
- Кіз(ь) Р. – т. IV, с. 648.
- Кізима І. – т. II, с. 24.
- Кікінчук Іван – т. V, кн. 2, с. 594.
- Кікінчук Федір – т. V, кн. 2, с. 594.
- Кіліям – т. V, кн. 3, с. 78.
- Кін – т. V, кн. 1, с. 172.
- Кінг Мекензі – т. V, кн. 3, с. 55, 321, 322, 326, 365, 379–381.
- Кіпаль А. – т. I, с. 89.
- Кіперук О. – т. III, кн. 1, с. 342.
- Кіров – т. V, кн. 2, с. 254.
- Кіт П. – т. I, с. 140.

- Кіч(ш) К. – т. V, кн. 1, с. 133, 167, 195, 200, 201, 225–227, 229, 235, 237–239, 249, 256, 257, 259, 260–264, 266, 273, 295, 299, 300, 303, 315–318, 320–325, 328, 329, 339, 343, 355, 361, 434, 439, 444, 445, 450, 487, 488, 670–672, 682, 684, 686.
- Кішук Іван – т. V, кн. 2, с. 598.
- Кішук Микита – т. V, кн. 2, с. 598.
- К-к С. – т. I, с. 530.
- Клапареде – т. V, кн. 2, с. 36.
- Клебан П. – т. I, с. 317, 355.
- Клебер – т. V, кн. 1, с. 57.
- Клемансо Жорж – т. V, кн. 1, с. 58, 59, 67, 118, 119, 121, 122, 135, 137, 142, 257, 342, 354, 387, 388, 413–415, 419, 420, 439, 443, 471, 486–490, 493–495, 506, 507, 569, 676, 685, 713, 714, 720, 727, 798, 799, 801, 831, 896, 903, 912, 914, 915; т. V, кн. 2, с. 9, 312, 526.
- Клеменко – т. IV, с. 202, 254, 283, 284, 289, 361.
- Клеховський – т. V, кн. 2, с. 408, 710.
- Клеє – т. V, кн. 2, с. 163.
- Кленка – т. IV, с. 744.
- Клець Дм. – т. V, кн. 3, с. 616.
- Клеховський – т. III, кн. 1, с. 352.
- Клим Д. – т. III, кн. 1, с. 131.
- Климів (Карабан) М. – т. III, кн. 1, с. 401, 402.
- Климкевич М. – т. IV, с. 143.
- Клівак – т. I, с. 354.
- Клімник – т. V, кн. 2, с. 386.
- Кліс С. – т. III, кн. 1, с. 383.
- Кліщикевич А. – т. IV, с. 485.
- Кліщ – т. II, с. 76.
- Кліщ М. – т. II, с. 62, 99.
- Кліщук І. – т. III, кн. 1, с. 77, 78.
- Клофач – т. II, с. 89.
- Клук – т. II, с. 83.
- Клушин – т. IV, с. 377.
- Кльозел – т. V, кн. 2, с. 301.
- Кльоцик – т. IV, с. 607.
- Клюз – т. III, кн. 1, с. 142.
- Клюн – т. IV, с. 570.
- Кляр – т. I, с. 518.
- Кмищикевич – т. I, с. 78.
- Кмищикевич І. – т. II, с. 53, 61.
- Книш – т. I, с. 97; т. II, с. 298; т. III, кн. 1, с. 502.
- Кніттль Р. – т. IV, с. 462, 564, 658.
- Кноль – т. V, кн. 1, с. 769, 855, 876, 897, 899.
- Князівна Ольга – т. II, с. 647.
- Кобак – т. V, кн. 2, с. 683.
- Кобачинський І. – т. IV, с. 521.
- Коберський – т. III, кн. 1, с. 568.
- Кобза – т. V, кн. 2, с. 645.
- Кобза Марія – т. II, с. 467.
- Кобилянська – т. III, кн. 1, с. 187.
- Кобилянський – т. V, кн. 2, с. 563.
- Кобилянський Стефан – т. V, кн. 3, с. 367.
- Кобрин І. – т. III, кн. 1, с. 562, 563.
- Ковалевський М. – т. I, с. 449; т. V, кн. 2, с. 282.
- Коваленко – т. I, с. 81; т. V, кн. 2, с. 545.
- Ковалишин – т. III, кн. 1, с. 508.
- Коваль – т. IV, с. 174.
- Коваль Іван – т. V, кн. 2, с. 681; т. V, кн. 3, с. 333.
- Коваль Михайло – т. V, кн. 2, с. 679.
- Ковальотті – т. V, кн. 3, с. 310.
- Ковальський – т. IV, с. 187, 652, 654; т. V, кн. 1, с. 511, 805, 806.
- Ковальський Б. – т. III, кн. 1, с. 538.
- Ковальський І. – т. I, с. 147.
- Ковалюк Ю. – т. IV, с. 273, 839.
- Ковач Імре – т. V, кн. 2, с. 149–151.
- Ковенко – т. II, с. 103.
- Ковнацький – т. III, кн. 1, с. 250, 254.
- Ковтонюк – т. IV, с. 321.
- Ковшевич – т. I, с. 372, 373.
- Ковшевич Р. – т. IV, с. 404.
- Когут – т. IV, с. 301.
- Когут В. – т. IV, с. 571.
- Когут О. – т. II, с. 510; т. IV, с. 836, 837.
- Когут Теодор – т. V, кн. 2, с. 679.
- Когутківна – т. II, с. 78.
- Когутяк – т. I, с. 285, 312.
- Козак – т. II, с. 450; т. V, кн. 2, с. 875.

- Козак А. – т. V, кн. 3, с. 26.
Козак В. – т. III, кн. 1, с. 458.
Козак Е. – т. III, кн. 1, с. 561.
Козак І. – т. I, с. 559; т. II, с. 23; т. IV, с. 148, 273, 733, 820, 839.
Козак Павло – т. V, кн. 2, с. 875.
Козак С. – т. IV, с. 143, 273.
Козак Т. – т. I, с. 89.
Козакевич А. – т. I, с. 288.
Козакевич О. – т. IV, с. 146.
Козан – т. IV, с. 312.
Козаневич – т. IV, с. 315–318.
Козаневич В. – т. III, кн. 1, с. 116.
Козаневич М. – т. II, с. 55, 57–61, 64–68, 70, 82, 85–87, 89–91, 94–96, 102, 104, 106, 107, 117, 120, 122–124, 156, 158, 169, 174, 218, 220, 222, 237, 256, 267, 269, 272, 295, 329, 331, 368, 369, 371–374; т. III, кн. 1, с. 171.
Козаніцький – т. V, кн. 1, с. 637.
Козань Гриць – т. V, кн. 3, с. 367.
Козар – т. V, кн. 1, с. 638.
Козаревич Іван – т. V, кн. 2, с. 499.
Козел-Пеклевський – т. IV, с. 206.
Козій – т. IV, с. 586, 587.
Козій М. – т. III, кн. 1, с. 401.
Козицький – т. I, с. 89; т. V, кн. 3, с. 658.
Козицький С. – т. III, кн. 1, с. 567.
Козлов В. – т. IV, с. 571.
Козловський – т. I, с. 373.
Козма В. – т. IV, с. 548.
Козманюк Маріан – т. V, кн. 2, с. 463.
Козоловський – т. V, кн. 1, с. 645.
Козорис – т. I, с. 90.
Козоріс – т. III, кн. 1, с. 344.
Козубський Б. – т. III, кн. 1, с. 567.
Козьол – т. I, с. 471.
Кокояйчук Юрій – т. V, кн. 2, с. 875.
Кокурин – т. II, с. 65.
Коланковська Марія – т. III, кн. 1, с. 469.
Колард – т. II, с. 68.
Коленко – т. I, с. 81.
Колесса О. – т. I, с. 135, 137, 192, 198, 200, 414, 426, 428; т. II, с. 446, 480, 527, 608, 663, 664, 665, 667, 678; т. V, кн. 2, с. 300, 400, 401, 542, 719, 742, 783, 785, 788; т. V, кн. 3, с. 342.
Коліюк Василь – т. V, кн. 2, с. 593.
Коллард – т. V, кн. 2, с. 645.
Колович І. – т. III, кн. 1, с. 459.
Колодій Анна – т. III, кн. 1, с. 575.
Колодій В. – т. III, кн. 1, с. 575.
Колодій Наталка – т. III, кн. 1, с. 575.
Колодій С. – т. I, с. 330, 412.
Колодій Ф. – т. III, кн. 1, с. 575.
Колодка Михайло – т. V, кн. 2, с. 709.
Колоніницький – т. IV, с. 398.
Колос Стах – т. V, кн. 2, с. 708.
Колосовський – т. V, кн. 2, с. 545.
Колпенюк – т. I, с. 433.
Колтун Д. – т. IV, с. 571.
Колцуняк – т. II, с. 298.
Колчак – т. II, с. 113, 116, 404, 405; т. V, кн. 1, с. 151, 512, 595, 597; т. V, кн. 2, с. 24; т. V, кн. 3, с. 180.
Коляндрук Олекса – т. V, кн. 2, с. 573.
Коляновський – т. I, с. 92.
Кольбі – т. II, с. 650, 656, 657, 659, 667; т. V, кн. 2, с. 303; т. V, кн. 3, с. 597, 704, 705.
Кольбі Брейнбридж – т. V, кн. 3, с. 555.
Комар Катерина – т. III, кн. 1, с. 471.
Комаревич В. – т. III, кн. 1, с. 567.
Комаринський – т. II, с. 28.
Комаринський Р. – т. IV, с. 143, 170, 180, 240, 571.
Комарницький М. – т. I, с. 467.
Коморинський – т. IV, с. 273.
Кон Ф. – т. III, кн. 1, с. 473.
Конар – т. IV, с. 692, 724, 726.
Конарський – т. I, с. 495.
Конд – т. V, кн. 1, с. 910.
Кондраг – т. IV, с. 187.
Кондрацький – т. IV, с. 400, 402, 417.
Кондрацький Д. – т. IV, с. 484.
Коник – т. IV, с. 187, 377.
Коник М. – т. IV, с. 571.
Коніц Гелена – т. III, кн. 1, с. 469.
Коніц Йоахім – т. III, кн. 1, с. 469.
Коновалець – т. IV, с. 189.

- Коновалець Є. – т. I, с. 343; т. II, с. 59; т. IV, с. 256, 764–766.
- Коновалов – т. IV, с. 367, 374, 376, 381, 382, 646, 647, 660.
- Конопасек – т. V, кн. 2, с. 172.
- Концевич – т. I, с. 161.
- Конюх Я. – т. IV, с. 571.
- Копач Іван – т. V, кн. 2, с. 398.
- Копертинський – т. IV, с. 548.
- Копиловський – т. III, кн. 1, с. 34.
- Копистинський Захар – т. V, кн. 2, с. 481.
- Копп – т. V, кн. 2, с. 45, 98.
- Копчак – т. V, кн. 2, с. 901.
- Коралюк М. – т. I, с. 464.
- Корач І. – т. IV, с. 586.
- Корбутяк В. – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
- Кордашевич Я. – т. II, с. 122; т. IV, с. 317.
- Кордіновський – т. V, кн. 1, с. 480.
- Кордоба – т. V, кн. 3, с. 803.
- Кордуба – т. II, с. 28.
- Кордуба М. – т. I, с. 193, 198, 200; т. II, с. 91, 106, 107, 321, 377, 380, 673, 678; т. III, кн. 1, с. 316; т. V, кн. 2, с. 70, 104, 268, 764, 883.
- Кореманіс – т. IV, с. 174.
- Коренец О. – т. II, с. 381.
- Корецький С. – т. IV, с. 732.
- Корженювський – т. I, с. 306, 307, 308, 457, 461, 641.
- Коржух Семен – т. V, кн. 2, с. 594.
- Коритовський – т. II, с. 118; т. III, кн. 1, с. 613.
- Кормош – т. IV, с. 313; т. V, кн. 3, с. 519.
- Кормош Т. – т. I, с. 192, 198, 352, 403, 432, 466–468, 470, 472, 477, 530; т. II, с. 64, 70, 118, 194, 205, 317, 321, 322, 678; т. III, кн. 1, с. 34; т. V, кн. 2, с. 148, 740.
- Корнич-Ясеницький Р. – т. II, с. 122; т. IV, с. 317.
- Королевич – т. IV, с. 43.
- Королевич Марія – т. II, с. 479.
- Королюк – т. I, с. 326.
- Корюк М. – т. I, с. 81, 156, 325, 441; т. II, с. 157, 158, 184, 188, 196, 205, 208, 210, 274, 303, 322, 678.
- Король М. – т. I, с. 91, 192, 551; т. II, с. 147, 157, 678.
- Коропацький Дмитро – т. V, кн. 2, с. 877.
- Коростецький – т. I, с. 312.
- Короткевич М. – т. IV, с. 190, 199, 217, 257, 258, 260, 281; т. V, кн. 1, с. 79.
- Корошез – т. V, кн. 2, с. 853.
- Кортговп – т. V, кн. 3, с. 696.
- Корфант – т. V, кн. 3, с. 465.
- Корчинський – т. I, с. 205; т. V, кн. 2, с. 645.
- Корчовський – т. III, кн. 1, с. 537, 549.
- Кос І. – т. I, с. 311, 463.
- Косак Гриць – т. V, кн. 2, с. 500.
- Косар В. – т. IV, с. 475; т. V, кн. 2, с. 410.
- Косар (Кюссар) Є. – т. I, с. 285, 286, 314, 445.
- Кос(з)аревич – т. I, с. 319, 405.
- Косаревич Іван – т. V, кн. 2, с. 499, 505.
- Косаревич – Косаренко Василь – т. V, кн. 2, с. 505.
- Косарчин І. – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Косенко – т. V, кн. 2, с. 137.
- Ко(а)сіур С. – т. IV, с. 665.
- Косовський З. – т. II, с. 122.
- Косс О. – т. II, с. 83.
- Коссак – т. I, с. 271.
- Коссак Г. – т. I, с. 109, 280, 440; т. II, с. 479, 480; т. IV, с. 26, 27, 29, 142, 435–437, 448, 456, 457, 467, 493, 587, 765, 772, 786, 841.
- Коссак І. – т. I, с. 552; т. II, с. 83; т. IV, с. 144, 753, 757; т. V, кн. 3, с. 26, 604, 688.
- Коссак Т. – т. III, кн. 1, с. 575.
- Коссар – т. IV, с. 388, 390.
- Коссар(к) В. – т. I, с. 444, 446; т. II, с. 8, 10.
- Коссар Є. – т. II, с. 9.
- Коссер – т. II, с. 28.
- Костантинович – т. IV, с. 188.
- Костецький – т. II, с. 101.
- Костецький К. – т. II, с. 87.
- Костик Олександр – т. V, кн. 2, с. 480, 481, 483, 522.
- Костишин І. – т. II, с. 158, 679.

- Костриц О. – т. IV, с. 571.
Костюк Василина – т. III, кн. 1, с. 343.
Костюк Василь – т. V, кн. 2, с. 596.
Костюк Д. – т. III, кн. 1, с. 343; т. V, кн. 2, с. 596.
Костюшко – т. IV, с. 122, 124.
Косьмин Андрій – т. V, кн. 2, с. 707.
Котелко – т. IV, с. 43.
Котель М. – т. I, с. 198.
Котик – т. IV, с. 806.
Котик О. – т. IV, с. 571.
Котил С. – т. II, с. 83.
Котиль В. – т. II, с. 470.
Котів – т. III, кн. 1, с. 614.
Котляр – т. V, кн. 2, с. 465.
Котович – т. I, с. 314, 361.
Котович В. – т. I, с. 440, 469; т. IV, с. 143, 449, 514.
Котовоз – т. V, кн. 1, с. 185.
Котовський З. – т. IV, с. 317.
Котт (Cotte) – т. V, кн. 3, с. 396, 397.
Котуля – т. III, кн. 1, с. 386.
Котульський М. – т. III, кн. 1, с. 403.
Кох Г. – т. IV, с. 369, 402, 648.
Кохановський І. – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 157, 208, 679.
Коцик І. – т. I, с. 433.
Коциловський Й. – т. I, с. 192, 198, 469, 474, 479; т. II, с. 679; т. V, кн. 2, с. 853; т. V, кн. 3, с. 535.
Коцківна Ольга – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
Коцко А. – т. III, кн. 1, с. 583; т. IV, с. 576.
Коцюба Й. – т. II, с. 67.
Коцюбка М. – т. I, с. 532.
Кочебей – т. V, кн. 2, с. 546.
Кочерган – т. II, с. 99; т. IV, с. 43.
Кочерган М. – т. II, с. 78, 283.
Кочкуда – т. III, кн. 1, с. 559.
Кочмарик Ярослав – т. V, кн. 2, с. 481.
Кошик Лука – т. V, кн. 3, с. 333.
Кошиць – т. V, кн. 2, с. 22.
Кливак – т. II, с. 29.
Кравець Гринь – т. III, кн. 1, с. 110.
Кравець М. – т. III, кн. 1, с. 110.
Кравець О. – т. IV, с. 144, 717, 806, 807.
Кравс – т. III, кн. 1, с. 470; т. V, кн. 2, с. 142, 143, 146, 179.
Кравс А. – т. II, с. 658; т. III, кн. 1, с. 247, 330, 339, 341, 342; т. IV, с. 142, 240, 261, 345, 347, 348, 350–358, 360, 378, 381, 430, 451, 452, 591–593, 605, 683, 715, 716, 720, 721, 722, 741, 742, 839.
Кравченко – т. V, кн. 2, с. 501.
Кравчишин – т. III, кн. 1, с. 565.
Кравчук – т. II, с. 85.
Крайбіх – т. V, кн. 2, с. 496.
Крайківський – т. IV, с. 568.
Крайлов Петро – т. V, кн. 2, с. 21.
Кракалій Костя – т. V, кн. 2, с. 585.
Крамарж Ю. – т. I, с. 331, 350; т. V, кн. 2, с. 102, 297.
Красівський Вінцентій – т. V, кн. 3, с. 429.
Крас Н. – т. V, кн. 3, с. 840.
Красій М. – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
Красінский – т. III, кн. 1, с. 521, 546; т. V, кн. 3, с. 475.
Красінський – т. III, кн. 1, с. 133.
Красіцький О. – т. II, с. 63; т. IV, с. 272, 437, 478, 828, 839.
Краснопера – т. I, с. 159; т. II, 460; т. V, кн. 2, с. 21.
Краснопера С. – т. IV, с. 144.
Красноперий – т. IV, с. 703.
Красовський – т. III, кн. 1, с. 335.
Кревецький – т. IV, с. 262.
Кревецький І. – т. II, с. 78.
Кремчко – т. V, кн. 1, с. 638.
Кренфаловський – т. IV, с. 188.
Креовен (Steowen) – т. V, кн. 3, с. 504.
Крет – т. IV, с. 189.
Креховецький – т. IV, с. 109.
Крец Т. – т. V, кн. 3, с. 840.
Кречковський – т. IV, с. 31.
Кречуняк В. – т. III, кн. 1, с. 246.
Кречуняк Маковій – т. V, кн. 2, с. 596.
Кречуняк Марійка – т. V, кн. 2, с. 596.
Кречуняк Ю. – т. III, кн. 1, с. 246.
Крешовіцький – т. IV, с. 109.
Крещенко – т. V, кн. 2, с. 21.
Кривенький М. – т. II, с. 523.

- Кривецький І. – т. IV, с. 486.
Кривецький Михайло – т. V, кн. 2, с. 474, 646.
Кривецький – т. IV, с. 290.
Кривий І. – т. III, кн. 1, с. 402.
Кривкий – т. II, с. 91.
Кривокульський – т. IV, с. 189.
Кривуцький М. – т. IV, с. 731, 804.
Криницький – т. V, кн. 2, с. 407.
Криницький Рафаїл – т. V, кн. 3, с. 419, 444.
Крип'якевич І. – т. I, с. 179; т. V, кн. 1, с. 805.
Криса О. – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
Крисько В. – т. IV, с. 485.
Криськова Ольга – т. III, кн. 1, с. 116.
Крисяк – т. V, кн. 3, с. 506.
Кришук Савка – т. V, кн. 3, с. 614.
Крілик Й. – т. III, кн. 1, с. 461, 469, 515.
Крісс – т. V, кн. 1, с. 637.
Крісті Е. – т. V, кн. 3, с. 555.
Кройгер Ліза – т. III, кн. 1, с. 470.
Кропивницький Ю. – т. III, кн. 1, с. 341.
Кроу Е. – т. V, кн. 1, с. 577–579, 581, 582, 586, 667, 715, 723, 730, 731, 736, 738, 744, 764, 777–779, 909, 911–915.
Крохмалюк А. – т. II, с. 244, 381.
Крохмалюк Г. – О. – т. II, с. 461.
Кругуль Д. – т. III, кн. 1, с. 458.
Крук – т. III, кн. 1, с. 321.
Круліковський – т. III, кн. 1, с. 469, 472, 515; т. V, кн. 3, с. 560.
Крумгольц Юзеф – т. V, кн. 3, с. 430.
Крупа – т. V, кн. 3, с. 561.
Крупа В. – т. III, кн. 1, с. 563, 564.
Крупа О. – т. I, с. 193, 198, 341; т. II, с. 679.
Крутий – т. I, с. 467, 470; т. III, кн. 1, с. 102; т. IV, с. 43.
Крушельницька Марія – т. V, кн. 3, с. 688.
Крушельницький – т. I, с. 474; т. IV, с. 796.
Крушельницький А. – т. I, с. 83, 193, 198, 200; т. II, с. 150, 157, 158, 185, 189, 199, 202, 203, 205, 206, 300, 307, 312, 381, 608, 609, 613, 648, 653, 660, 662, 663, 667, 669, 679; т. V, кн. 3, с. 683.
Крушельницький В. – т. III, кн. 1, с. 129; т. IV, с. 571.
Крушельницький Л. – т. I, с. 457.
Крушельницький М. – т. II, с. 381.
Крушинський – т. IV, с. 368, 369.
Крючков – т. III, кн. 1, с. 208.
Ксьонж – т. II, с. 95.
Ксьонжек Б. – т. IV, с. 485.
Ктерук С. – т. III, кн. 1, с. 340.
Кубаревич І. – т. III, кн. 1, с. 534.
Кубішталь – т. III, кн. 1, с. 170.
Кудрик О. – т. III, кн. 1, с. 171.
Кудрик Теодор – т. V, кн. 3, с. 332.
Кужіль – т. II, с. 389.
Кузбида – т. III, кн. 1, с. 176.
Кузвенко – т. IV, с. 248.
Кузелівна Марія – т. II, с. 379.
Кузен – т. V, кн. 2, с. 534.
Кузенко Н. – т. I, с. 147.
Кузів Г. – т. II, с. 157, 184, 202, 679.
Кузів – т. II, с. 321.
Кузьма – т. I, с. 92, 97.
Кузьма В. – т. I, с. 140.
Кузьма О. – т. IV, с. 574.
Кузьменюк Д. – т. III, кн. 1, с. 342.
Кузьменюк Марійка – т. III, кн. 1, с. 341.
Кузьмович – т. IV, с. 187.
Кулатніковський Олександр – т. V, кн. 3, с. 688.
Кулачковський О. – т. II, с. 446, 646; т. V, кн. 3, с. 26, 521.
Кулинич – т. I, с. 288; т. III, кн. 1, с. 615.
Кулинич М. – т. III, кн. 1, с. 535.
Кулицький – т. II, с. 158.
Кулицький З. – т. IV, с. 484.
Кулицький О. – т. II, с. 678.
Кулицький Р. – т. II, с. 66, 678; т. IV, с. 483.
Кулідж А. – т. V, кн. 1, с. 46, 103, 173.
Кулінський М. – т. IV, с. 172, 173, 190, 199–203, 205, 217, 222, 257, 258; т. V, кн. 2, с. 254.
Кулінські – т. IV, с. 260.
Куліч – т. II, с. 64.

- Кулічковський – т. I, с. 132.
Кулько – т. II, с. 303.
Кульпа – т. III, кн. 1, с. 459.
Кульчинський Д. – т. II, с. 81.
Кульчицький – т. I, с. 151, 285, 312, 314, 320, 324, 361, 439, 441; т. II, с. 84, 96, 673; т. III, кн. 1, с. 142; т. IV, с. 90, 571, 685; т. V, кн. 2, с. 301.
Кульчицький В. – т. I, с. 200; т. II, с. 81.
Кульчицький З. – т. I, с. 289, 311, 466.
Кульчицький Й. – т. I, с. 316, 371; т. V, кн. 2, с. 415.
Кульчицький Клим – т. I, с. 325, 326.
Кульчицький Кость – т. II, с. 452.
Кульчицький О. – т. I, с. 351, 415, 416, 427; т. II, с. 100, 157; т. V, кн. 1, с. 180, 206.
Кульчицький Щир – т. V, кн. 2, с. 415, 546, 563.
Кульчицькі – т. I, с. 483.
Куманецькі – т. V, кн. 2, с. 769.
Кумбалик М. – т. V, кн. 1, с. 177.
Кумлик В. – т. III, кн. 1, с. 246.
Кун Альфред – т. V, кн. 2, с. 345.
Кун Бела – т. II, с. 91; т. V, кн. 1, с. 173, 436, 658, 659; т. V, кн. 2, с. 148.
Кунда – т. I, с. 83.
Кунда М. – т. IV, с. 635.
Куницький – т. I, с. 144; т. V, кн. 1, с. 852.
Куницький Р. – т. II, с. 94.
Куніш І. – т. IV, с. 404.
Кункевич М. – т. IV, с. 754.
Кункевич О. – т. III, кн. 1, с. 117.
Кунців – т. I, с. 560.
Кунько А. – т. II, с. 158, 210, 679.
Кунько М. – т. III, кн. 1, с. 110.
Купчанко – т. IV, с. 347, 349, 463.
Купчанко К. – т. IV, с. 145.
Купчинський – т. IV, с. 37.
Куравх – т. II, с. 81.
Курбас – т. III, кн. 1, с. 102.
Курбас Р. – т. I, с. 321; т. II, с. 146, 157, 192, 198, 202, 205, 208, 210, 314, 316, 320, 679.
Курдидик – т. III, кн. 1, с. 615; т. V, кн. 3, с. 81.
Курдиновський Б. – т. V, кн. 1, с. 475, 477, 478, 480, 508–510, 905.
Курдік Ю. – т. IV, с. 189, 648, 658.
Курелюк Іван – т. V, кн. 2, с. 461, 462.
Курзановські – т. V, кн. 2, с. 769.
Курилов М. – т. II, с. 90.
Курилюк В. – т. III, кн. 1, с. 342.
Курилюк І. – т. III, кн. 1, с. 340, 342.
Куриляк В. – т. III, кн. 1, с. 539.
Куриляк Г. – т. III, кн. 1, с. 502.
Курівець Іван – т. V, кн. 2, с. 480.
Куріца Г. – т. IV, с. 654, 716, 731.
Курманов – т. V, кн. 2, с. 128, 136, 142, 171.
Курманович В. – т. II, с. 63, 69, 74, 83, 85, 97, 103–105, 111–113, 117, 119, 122, 222, 237, 240, 441, 457, 462–464, 467, 473, 486; т. IV, с. 159, 160, 169, 182, 183, 187, 189, 193, 195–198, 223, 230, 232–237, 239, 240, 242–248, 250, 262, 268, 293, 295, 311, 313, 317, 551, 562, 577, 590, 708, 759, 768, 784.
Куровець Андрій – т. V, кн. 3, с. 629.
Куровець І. – т. I, с. 192, 198, 215, 265, 316, 408, 417; т. II, с. 70, 78, 83, 672, 679; т. III, кн. 1, с. 37; т. V, кн. 1, с. 36, 109; т. V, кн. 3, с. 717.
Куровецький – т. IV, с. 546.
Куроменюк Дмитро – т. V, кн. 2, с. 463.
Курп'як Т. – т. I, с. 434.
Курцбауер – т. III, кн. 1, с. 591.
Кутельмаг Михайло – т. V, кн. 2, с. 572.
Кутельног Михайло – т. V, кн. 2, с. 410.
Кутелевський – т. V, кн. 1, с. 771.
Кутинський П. – т. II, с. 87.
Кухта – т. II, с. 29.
Кухтин – т. I, с. 354.
Куц Валентин – т. V, кн. 3, с. 419, 420, 444.
Куцяба Мих. – т. V, кн. 3, с. 614.
Кучабський В. – т. I, с. 345; т. III, кн. 1, с. 568.
Кучера – т. III, кн. 1, с. 114.
Кучковський Філіп – т. V, кн. 2, с. 410.

- Кучкуд Йосиф – т. V, кн. 2, с. 409.
 Кучма І. – т. I, с. 375; т. II, с. 19.
 Кушнір – т. III, кн. 1, с. 102; т. V, кн. 3, с. 196, 688.
 Кушнір І. – т. I, с. 81.
 Кушнір Макар – т. V, кн. 2, с. 474.
 Кушнір П. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Кушнір Семен – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Кушнір Степан – т. III, кн. 1, с. 474.
 Кушнір-Якименко М. – т. II, с. 523.
 Куцак – т. V, кн. 2, с. 233.
 Куявінський А. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Ктерух Семен – т. V, кн. 2, с. 461.
 Кшановський Т. – т. III, кн. 1, с. 128, 129.
 Кшешунович О. – т. III, кн. 1, с. 287.
 Кшижановський – т. III, кн. 1, с. 188.
 Кюльман Р. – т. I, с. 59, 64, 71.
- Лабій – т. I, с. 93.
 Лабій А. – т. IV, с. 273.
 Лабій М. – т. IV, с. 571.
 Лавецький Т. – т. IV, с. 733.
 Лаврів М. – т. III, кн. 1, с. 540.
 Лавришко Я. – т. IV, с. 684, 685.
 Лавро(і)в М. – т. I, с. 325, 441.
 Лаврук П. – т. I, с. 130, 146, 147; т. II, с. 158, 679; т. III, кн. 1, с. 82, 535, 566; т. V, кн. 2, с. 719.
 Лавшанівська О. – т. V, кн. 3, с. 815.
 Лагодинський М. – т. I, с. 158, 192, 197; т. II, с. 65, 146, 157, 205, 207, 210, 318, 320, 679.
 Лагутенко О. – т. V, кн. 3, с. 711.
 Лада І. – т. III, кн. 1, с. 458.
 Лазаревич Є. – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
 Лакомилій – т. II, с. 487.
 Лакота – т. I, с. 479.
 Лакуста М. – т. III, кн. 1, с. 533.
 Лакуст Святослав – т. V, кн. 2, с. 875.
 Ламезан – т. I, с. 247.
 Ланг – т. II, с. 121; т. IV, с. 316.
 Лангенгасс – т. IV, с. 703.
 Лангер А. – т. III, кн. 1, с. 469.
 Ландвер Я. – т. I, с. 105.
 Ланде – т. IV, с. 321.
- Лановий – т. V, кн. 3, с. 480, 561.
 Лановий М. – т. III, кн. 1, с. 552, 563, 565.
 Лансінг Р. – т. II, с. 637; т. V, кн. 1, с. 134, 136, 183, 184, 192, 193, 556, 557, 559, 563, 564, 573, 575, 583, 596–598, 609, 610, 843, 844.
 Лапчинський Б. – т. IV, с. 571.
 Лапшина – т. V, кн. 2, с. 706.
 Лардж – т. V, кн. 2, с. 852.
 Ларох – т. V, кн. 1, с. 732, 837–839, 841, 848, 909, 910.
 Ласоцький – т. V, кн. 1, с. 79, 83, 84, 86–88.
 Ластовецький – т. V, кн. 2, с. 493.
 Ластовський – т. V, кн. 2, с. 236, 237, 242.
 Латиник – т. IV, с. 132.
 Лаштовецькі М. – т. II, с. 62.
 Лашук – т. I, с. 445; т. II, с. 9.
 Лашукевич Я. – т. IV, с. 732.
 Лебедович І. – т. IV, с. 676.
 Лебішак О. – т. II, с. 378.
 Лев, князь – т. I, с. 134, 294, 336, 345, 486, 493; т. II, с. 403; т. III, кн. 1, с. 619.
 Лев М. – т. I, с. 520.
 Левандовський – т. I, с. 439.
 Левартовський – т. I, с. 364.
 Левинський І. – т. I, с. 428.
 Левинський – т. III, кн. 1, с. 338.
 Левицька – т. II, с. 523.
 Левицька Ольга – т. III, кн. 1, с. 469, 472; т. V, кн. 3, с. 26.
 Левицька Софія – т. II, с. 55.
 Левицький – т. I, с. 306, 440, 444, 461; т. II, с. 9, 88, 389; т. III, кн. 1, с. 117, 251; т. V, кн. 1, с. 140; т. V, кн. 2, с. 39, 43, 46, 94, 96, 99, 109, 117, 121, 137; т. V, кн. 3, с. 330.
 Левицький Андрій – т. V, кн. 2, с. 37, 159, 245, 261, 280–284.
 Левицький Б. – т. II, с. 53, 469.
 Левицький В. – т. IV, с. 791; т. V, кн. 3, с. 342.
 Левицький Д. – т. II, с. 148; т. V, кн. 1, с. 27, 475, 771; т. V, кн. 2, с. 44.

- Левицький Є. – т. I, с. 82, 83, 192, 193, 197, 200, 296, 349, 428; т. II, с. 119, 120, 121, 465, 468, 469, 490, 591, 608, 663, 665, 666, 668, 679; т. IV, с. 713, 758, 787, 812, 813, 815; т. V, кн. 2, с. 94, 96, 157, 165, 166, 173, 186, 188, 195, 478, 528, 719, 830, 831, 837, 842, 843, 855; т. V, кн. 3, с. 382, 470, 632, 673.
- Левицький І. – т. I, с. 460; т. II, с. 78.
- Левицький К. – т. I, с. 76, 77, 116, 134, 192, 194, 196, 197, 214–217, 229, 246, 247, 253, 255, 264–266, 271, 274, 283, 296, 301, 407–409, 414, 417, 427, 429, 435–437, 484; т. II, с. 14, 31, 117, 118, 120, 146, 320, 410, 431–433, 465–470, 472, 473, 475–481, 483, 484, 487, 489, 491, 516, 528, 529, 590, 595, 606, 608, 614–616, 639, 640, 648, 650, 652, 653, 656, 657, 659–662, 664–667, 669, 672, 677, 679; т. III, кн. 1, с. 475; т. IV, с. 18, 47, 48, 51–53, 57, 63–66, 73, 311–316, 577, 758, 787, 842, 844; т. V, кн. 1, с. 776; т. V, кн. 2, с. 156, 157, 170, 174, 175, 180, 182, 196, 198–200, 222, 236, 237, 239, 242, 292, 301, 302, 307, 435, 456, 491, 500, 508, 514, 525, 528, 529, 534, 535, 599, 607–609, 614, 628–633, 702, 714, 719, 727, 757, 776, 796, 804, 830–833, 837, 842, 846, 847, 854, 858, 860, 863, 868, 870; т. V, кн. 3, с. 15–17, 26–28, 42, 67–72, 76–78, 85, 94, 102, 204, 226, 227, 234, 235, 238, 251–254, 256, 257, 284–287, 291, 307, 308, 341, 351, 356, 357, 358, 369, 382, 383, 387, 395, 407, 412, 413, 422, 434, 441, 449, 463, 470, 483, 492–494, 499, 525, 532, 536, 550, 569, 604, 638.
- Левицький Л. – т. I, с. 88, 152, 162, 192, 197, 498; т. II, с. 147, 157, 158, 187, 197, 202, 210, 426, 452, 480, 608, 615, 618, 646, 660, 661, 662, 663, 664, 669, 679; т. V, кн. 1, с. 776; т. V, кн. 2, с. 471, 719; т. V, кн. 3, с. 26, 683.
- Левицький Микола – т. I, с. 64, 71, 72; т. II, с. 158, 210, 318, 679.
- Левицький Модест – т. II, с. 158, 488, 679.
- Левицький Н. – т. I, с. 373.
- Левицький О. – т. II, с. 23, 477; т. IV, с. 363, 366, 368, 386, 646, 647, 651, 654.
- Левицький Северин – т. I, с. 317.
- Левицький Стефан – т. II, с. 162.
- Левицький Т. – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 679.
- Левчаківська Олена – т. III, кн. 1, с. 567.
- Левчук – т. IV, с. 504; т. V, кн. 1, с. 416, 418.
- Легар – т. II, с. 76, 77.
- Леґежинський – т. III, кн. 1, с. 114.
- Легінь І. – т. II, с. 24.
- Лежогуб Т. – т. I, с. 369.
- Лежогубський Т. – т. II, с. 37; т. III, кн. 1, с. 37.
- Лежогуский – т. I, с. 259.
- Лейб – т. V, кн. 2, с. 354.
- Лейтнерівна Фріда – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
- Лемцьо – т. I, с. 330, 438.
- Ленін – т. I, с. 333; т. II, с. 92, 311, 404; т. IV, с. 666, 701; т. V, кн. 1, с. 173, 180, 436, 660; т. V, кн. 2, с. 302.
- Ленчицький Ф. – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
- Леопольд II – т. I, с. 117.
- Лепкий А. – т. III, кн. 1, с. 147.
- Лепкий Л. – т. IV, с. 516.
- Лера – т. IV, с. 190, 217.
- Лерон – т. V, кн. 1, с. 860.
- Ле Ронд – т. V, кн. 1, с. 73, 74, 78, 167, 194, 195, 197–201, 203, 206, 208, 225–228, 233–239, 248, 249, 256, 257, 263, 265, 266, 271–275, 294–297, 299–303, 328, 329, 335, 337, 338, 343, 355, 361, 435, 437, 439, 444, 445, 450, 577, 664, 669, 671, 672, 683–685, 742, 743.
- Лесвіцький – т. V, кн. 1, с. 47.
- Лесневський – т. IV, с. 103–109, 177.
- Лесняк – т. II, с. 83.
- Лесько Степан – т. V, кн. 2, с. 682.
- Лехович – т. V, кн. 2, с. 80.
- Лешкович-Бачинський Олександр – т. V, кн. 3, с. 535.
- Лещів С. – т. II, с. 381.

- Лещій С. – т. IV, с. 145.
 Левенгерц – т. V, кн. 1, с. 665; т. V, кн. 2, с. 534; т. V, кн. 3, с. 417.
 Лейг – т. V, кн. 2, с. 478, 515, 525.
 Лелєвель – т. V, кн. 2, с. 617.
 Лизановський – т. IV, с. 613.
 Линниченко – т. II, с. 51.
 Липа – т. V, кн. 2, с. 645.
 Липинський В. – т. I, с. 127; т. V, кн. 1, с. 140, 398.
 Липчук О. – т. III, кн. 1, с. 80.
 Лисак Л. – т. II, с. 244.
 Лисий – т. I, с. 311; т. II, с. 63, 69; т. III, кн. 1, с. 170; т. IV, с. 170, 181; т. V, кн. 1, с. 805, 808.
 Лисий Володимир – т. V, кн. 3, с. 201.
 Лисий І. – т. IV, с. 720.
 Лисий Собко – т. V, кн. 3, с. 615.
 Лиско В. – т. I, с. 327, 458.
 Лиснак Анастасія – т. IV, с. 649.
 Лисняк І. – т. IV, с. 649; т. V, кн. 2, с. 142.
 Ли(є)сняк О. – т. IV, с. 368, 372, 376, 395, 396, 410, 414, 430, 449, 462, 648–651, 654, 657.
 Лисяк В. – т. I, с. 318, 431.
 Лисяк П. – т. II, с. 482, 510.
 Литвин – т. I, с. 328, 459.
 Литвин Гриць – т. V, кн. 2, с. 681.
 Литвинов – т. I, с. 315; т. II, с. 650.
 Литвин(к)ович Я. – т. I, с. 265, 408, 417, 429; т. II, с. 14, 672, 673.
 Лихо – т. IV, с. 754.
 Лі(и)со(а)н Ю. – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 679.
 Ліberman Г. – т. I, с. 468, 469, 473, 476, 477, 483, 508.
 Ліbман В. – т. I, с. 373.
 Лівницький А. – т. II, с. 421; т. IV, с. 419; т. V, кн. 1, с. 805–807, 809, 850, 853–855, 865, 866, 871, 874, 876, 877, 879, 888, 891, 897, 898, 899, 904, 905, 908; т. V, кн. 2, с. 12, 246, 248.
 Лійка І. – т. II, с. 24.
 Лікперт – т. IV, с. 43.
 Лілівна Ізабелла – т. IV, с. 570.
 Ліндерський – т. I, с. 329.
 Ліндій – т. III, кн. 1, с. 169.
 Ліпінський – т. V, кн. 2, с. 19.
 Ліпко – т. IV, с. 355, 504, 507.
 Ліопатін – т. V, кн. 2, с. 21.
 Лісковацький В. – т. IV, с. 75, 76, 273.
 Лісковацький І. – т. II, с. 679.
 Ліськевич Д. – т. II, с. 378.
 Ліськевич М. – т. II, с. 446, 467.
 Ліськевич Н. – т. IV, с. 144.
 Літєвський – т. V, кн. 2, с. 444.
 Літинський Є. – т. I, с. 447.
 Ліхт – т. V, кн. 2, с. 703.
 Ліщинський – т. I, с. 310.
 Ліщинський І. – т. I, с. 155; т. II, с. 389.
 Ло Бонар – т. V, кн. 2, с. 822.
 Ловицький – т. V, кн. 2, с. 409.
 Ллойд Д. – т. II, с. 61, 575, 654, 655, 656, 659; т. III, кн. 1, с. 517; т. V, кн. 1, с. 113, 117–120, 122, 123, 133, 135, 137, 142, 257, 342, 354, 387, 413–415, 420, 421, 430–433, 438, 443, 486, 488, 489, 493, 515, 518–521, 569, 635, 666, 711, 729, 856, 860, 913, 915.
 Лодинський В. – т. II, с. 78, 189.
 Ложинський Михайло – т. V, кн. 2, с. 38.
 Лозинський М. – т. I, с. 80, 259, 261, 298, 301, 349, 369, 414, 422, 427, 436, 444; т. II, с. 17, 31, 32, 84, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 103, 124, 295, 299, 300, 301, 306, 313, 329, 330, 331, 368, 369, 675, 679; т. IV, с. 200, 251, 256–258, 260, 287, 289, 577; т. V, кн. 1, с. 27, 35, 36, 81, 175, 180, 206, 250, 251, 253–255, 287, 288, 301–304, 314, 330, 332, 333, 335–338, 356, 359, 360, 468, 483, 524, 608, 856; т. V, кн. 3, с. 341.
 Лонжинський – т. III, кн. 1, с. 143.
 Лопатинський – т. IV, с. 188, 555; т. V, кн. 1, с. 751.
 Лопатинський Д. – т. II, с. 481, 482; т. V, кн. 2, с. 295, 398, 480, т. V, кн. 3, с. 735.
 Лопатчак – т. I, с. 316.
 Лопушанська Йосифа – т. II, с. 244.
 Лопушанський О. – т. II, с. 459.

- Лорд Джордж – т. V, кн. 1, с. 89, 126, 127, 132–135, 137, 166, 294, 296, 297, 300, 303, 315, 317, 322, 328, 334, 335, 337, 339, 343, 355, 361, 438, 444, 450, 586, 609, 610.
- Лотоцька – т. III, кн. 1, с. 613.
- Лотоцький – т. V, кн. 2, с. 45.
- Лотоцький Вас. – т. V, кн. 3, с. 614.
- Лотоцький Володимир – т. V, кн. 3, с. 84.
- Лотоцький М. – т. I, с. 317, 355; т. II, с. 78.
- Лотоцький О. – т. I, с. 253.
- Лоудон (Loudon) – т. V, кн. 3, с. 436.
- Лошній Лікерія – т. III, кн. 1, с. 575.
- Лошній Олена – т. III, кн. 1, с. 575.
- Лукашевич Люсієн – т. V, кн. 2, с. 834.
- Лукашевич – т. II, с. 86; т. V, кн. 1, с. 206; т. V, кн. 2, с. 587.
- Лукашевич А. – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 679.
- Лукашевич Г. – т. III, кн. 1, с. 469.
- Лукашевич К. – т. III, кн. 1, с. 469.
- Лукашевич С. – т. IV, с. 145.
- Лукий – т. IV, с. 670.
- Лундав – т. I, с. 326.
- Лунів А. – т. IV, с. 144.
- Луцак М. – т. III, кн. 1, с. 467.
- Луцейко – т. V, кн. 3, с. 561.
- Луцейко Р. – т. III, кн. 1, с. 563, 564.
- Луценко І. – т. I, с. 273, 274; т. II, с. 31, 32.
- Луцик – т. III, кн. 1, с. 502; т. V, кн. 3, с. 78.
- Луцик Г. – т. III, кн. 1, с. 403.
- Луців А. – т. I, с. 353, 354.
- Луцкевич – т. II, с. 670.
- Луцкевич Марко – т. III, кн. 1, с. 567, 616; т. V, кн. 3, с. 697, 698, 722.
- Луцький – т. I, с. 500; т. III, кн. 1, с. 94; т. IV, с. 337, 680; т. V, кн. 1, с. 802; т. V, кн. 2, с. 173.
- Луцький М. – т. IV, с. 144, 504.
- Луцьов А. – т. II, с. 28, 29.
- Луцюк В. – т. III, кн. 1, с. 341.
- Луцяк Г. – т. III, кн. 1, с. 576.
- Лучаковський Т. – т. II, с. 446.
- Лучанський Е. – т. IV, с. 485.
- Лучинський – т. V, кн. 2, с. 250, 279, 545.
- Лучків – т. IV, с. 251.
- Лучків С. – т. II, с. 24.
- Лушкевич – т. III, кн. 1, с. 548; т. V, кн. 3, с. 478.
- Лушпинський – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Льобковіц – т. IV, с. 399, 428, 430, 592.
- Льоко – т. V, кн. 2, с. 149.
- Льонер – т. IV, с. 378, 395, 398, 400, 402, 716, 729; т. V, кн. 2, с. 142.
- Льонерова Іріна – т. II, с. 647.
- Льонгшамп – т. V, кн. 3, с. 417.
- Лосьова – т. V, кн. 3, с. 429.
- Любарський С. – т. III, кн. 1, с. 567.
- Любинський М. – т. I, с. 64, 71, 72; т. II, с. 176.
- Людендорф – т. III, кн. 1, с. 422.
- Людкевич З. – т. III, кн. 1, с. 270, 424; т. V, кн. 2, с. 358.
- Людовік Великий – т. V, кн. 2, с. 618.
- Люксардо – т. V, кн. 3, с. 30.
- Люцатті – т. V, кн. 3, с. 310.
- Ляєр А. – т. IV, с. 143; т. V, кн. 2, с. 706.
- Ляйбль А. – т. II, с. 470.
- Люксард – т. V, кн. 3, с. 20.
- Лямаш – т. I, с. 221, 222, 226, 253, 292, 293, 348, 349, 485, 538.
- Лямезан – т. III, кн. 1, с. 274.
- Лянгер А. – т. III, кн. 1, с. 515.
- Ляндвер – т. I, с. 130.
- Ляпієр – т. V, кн. 3, с. 322, 381.
- Ляпої(є)нт – т. V, кн. 3, с. 436, 441, 443, 450, 451.
- Лярфер – т. I, с. 326.
- Лясоцький – т. IV, с. 537.
- Лясоцький З. – т. IV, с. 149, 152, 199, 201–205.
- Ляхович Є. – т. IV, с. 31.
- Мавчок – т. III, кн. 1, с. 458.
- Магалас – т. II, с. 111, 112, 113, 115; т. IV, с. 504.
- Магальяс С. – т. IV, с. 144.
- Магач М. – т. III, кн. 1, с. 474.
- Мадурович – т. III, кн. 1, с. 518.
- Мадчинський – т. I, с. 474.

- Масвська Марія – т. III, кн. 1, с. 402.
 Маєр – т. I, с. 308.
 Мазаховський – т. V, кн. 2, с. 409.
 Мазепа – т. II, с. 116; т. IV, с. 371; т. V, кн. 2, с. 13, 20, 282.
 Мазепа Іван – т. IV, с. 308.
 Мазепа Ісаак – т. IV, с. 588; т. V, кн. 3, с. 700.
 Мазон – т. V, кн. 2, с. 136.
 Мазуренко – т. V, кн. 2, с. 98.
 Мазуришин Петро – т. V, кн. 3, с. 419, 444.
 Мазурка – т. I, с. 228.
 Мазуркевич І. – т. II, с. 460.
 Май Генри – т. V, кн. 2, с. 789, 790.
 Майдан П. – т. II, с. 24.
 Майданський – т. IV, с. 187; т. V, кн. 2, с. 505.
 Майєвський – т. II, с. 105, 107, 108.
 Майєр – т. II, с. 61.
 Майка А. – т. IV, с. 484.
 Майковський О. – т. I, с. 307, 457.
 Майнль – т. IV, с. 377, 605.
 Майорко – т. III, кн. 1, с. 474.
 Макар – т. I, с. 330, 412; т. III, кн. 1, с. 574.
 Макар А. – т. II, с. 96.
 Макар І. – т. I, с. 147.
 Макаренко А. – т. IV, с. 278, 378; т. V, кн. 1, с. 26, 66.
 Макаренко Г. – т. II, с. 103, 124, 166, 669.
 Макаренко О. – т. II, с. 523; т. V, кн. 2, с. 18, 474, 545, 646.
 Макаров – т. V, кн. 2, с. 252.
 Макарушкова – т. I, с. 80.
 Маківка С. – т. III, кн. 1, с. 567.
 Макіно М. – т. V, кн. 1, с. 184, 193, 569.
 Макінтош – т. IV, с. 126–130, 156.
 Макітра – т. I, с. 445; т. II, с. 9, 461; т. III, кн. 1, с. 613.
 Маклаков – т. V, кн. 1, с. 727; т. V, кн. 2, с. 492.
 Макловський – т. II, с. 461.
 Маковой О. – т. I, с. 433.
 Маковський – т. III, кн. 1, с. 508.
 Максимович – т. III, кн. 1, с. 469; т. V, кн. 3, с. 657.
 Максимович Т. – т. II, с. 460.
 Максимчук – т. IV, с. 378; т. V, кн. 2, с. 709.
 Максим'юк Д. – т. III, кн. 1, с. 246.
 Максим'юк І. – т. III, кн. 1, с. 246, 342.
 Максим'юк О. – т. I, с. 365.
 Максим'юк П. – т. III, кн. 1, с. 245.
 Максимюк Стефан – т. V, кн. 3, с. 688.
 Максим'як – т. I, с. 84; т. IV, с. 311.
 Макух – т. IV, с. 121, 138–140, 170, 171, 181, 281, 311–313, 315, 317; т. V, кн. 1, с. 109.
 Макух Анна – т. V, кн. 1, с. 639.
 Макух І. – т. I, с. 83, 139, 140, 192, 198, 215, 253, 265, 266, 272, 322, 408, 413, 416; т. II, с. 17, 30, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 74, 75, 76, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 102, 104, 107, 110, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 123, 124, 147, 150, 156, 158, 165, 167, 169, 170, 175, 190, 198, 203, 207, 208, 209, 210, 217, 222, 237, 240, 248, 256, 265, 269, 272, 277, 289, 292, 293, 295, 299, 303, 323, 329, 330, 331, 335, 338, 341, 343, 362, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 382, 385, 397, 672, 679; т. III, кн. 1, с. 94, 100; т. IV, с. 238; т. V, кн. 3, 201, 629, 717.
 Маланок – т. V, кн. 2, с. 882.
 Малецький А. – т. III, кн. 1, с. 213; т. V, кн. 3, с. 629, 735–736.
 Малецький О. – т. I, с. 542.
 Малецький Пилип – т. V, кн. 2, с. 679.
 Малецький С. – т. IV, с. 257, 258, 260.
 Малеший І. – т. IV, с. 144.
 Малик Й. – т. III, кн. 1, с. 535.
 Малинівський І. – т. III, кн. 1, с. 401.
 Малинка В. – т. III, кн. 1, с. 157.
 Малиновський – т. I, с. 151.
 Малиновський М. – т. III, кн. 1, с. 470, 515.
 Малицький – т. I, с. 313, 465.

- Малійчин – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 480.
- Маліма – т. I, с. 301.
- Малін – т. V, кн. 2, с. 482.
- Малиновський Ст. – т. V, кн. 3, с. 615.
- Маліш – т. III, кн. 1, с. 615.
- Малішевський В. – т. V, кн. 1, с. 614.
- Малюкевич – т. III, кн. 1, с. 236.
- Мальчевський – т. III, кн. 1, с. 227, 228, 229.
- Манастирський В. – т. II, с. 85.
- Мангано – т. V, кн. 3, с. 315.
- Мандзій І. – т. IV, с. 721, 765, 776.
- Мандзій О. – т. II, с. 461.
- Мандичевський – т. I, с. 306, 461; т. II, с. 212; т. III, кн. 1, с. 608, 615; т. IV, с. 331.
- Мандрик С. – т. III, кн. 1, с. 575.
- Манульський – т. IV, с. 430; т. V, кн. 2, с. 200, 201, 204, 254, 263, 281, 292, 293.
- Мант – т. V, кн. 2, с. 578.
- Мантокс – т. V, кн. 1, с. 387, 419.
- Манько – т. IV, с. 668.
- Манько А. – т. II, с. 78, 157, 188, 679.
- Маолінський Володимир – т. V, кн. 3, с. 688.
- Мар – т. IV, с. 301.
- Марголін – т. V, кн. 1, с. 593–598; т. V, кн. 2, с. 43, 44.
- Маргулес Рудольф – т. V, кн. 2, с. 149–151.
- Мардареск – т. V, кн. 2, с. 191.
- Маренін А. – т. I, с. 426.
- Маренін І. – т. IV, с. 485.
- Марильська Тереза – т. III, кн. 1, с. 469.
- Маринович – т. I, с. 464, 440; т. IV, с. 41.
- Марине(о)вич М. – т. I, с. 280, 296, 350; т. II, с. 98, 116.
- Маринчук Василь – т. V, кн. 2, с. 464.
- Мариняк І. – т. II, с. 381.
- Марисюк Ф. – т. II, с. 378.
- Марійка – т. III, кн. 1, с. 469.
- Марітчак О. – т. II, с. 157, 187, 197, 203, 303, 306, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 382, 452, 458, 486, 608, 615, 618, 648, 653, 660, 661, 663, 669, 679; т. V, кн. 1, с. 776; т. V, кн. 2, с. 702, 704; т. V, кн. 3, с. 26, 85, 458–460, 521, 677, 678.
- Марітчак Т. – т. II, с. 646; т. V, кн. 3, с. 26, 85, 632, 688.
- Марішак (Марітчак) – т. I, с. 289, 311, 316, 371, 466; т. III, кн. 1, с. 100.
- Маріяньський В. – т. IV, с. 172, 173, 190, 199, 201, 203, 217, 222, 257, 258, 260, 324.
- Марія – Терезія – т. V, кн. 2, с. 298, 309.
- Маріяш Г. – т. II, с. 66, 157, 158, 679.
- Маркевич – т. I, с. 326.
- Маркевич А. – т. II, с. 244.
- Маркевич О. – т. I, с. 376.
- Марков – т. V, кн. 2, с. 408, 546; т. V, кн. 3, с. 72.
- Марків Дмитро – т. V, кн. 1, с. 658, 886; т. V, кн. 3, с. 560.
- Маркова – т. IV, с. 560.
- Маркович Л. – т. III, кн. 1, с. 567.
- Маркотун – т. V, кн. 2, с. 39, 545, 546.
- Маркун – т. IV, с. 44.
- Маркус Т. – т. II, с. 186, 202.
- Маркус Я. – т. II, с. 188, 196, 205, 208, 679.
- Мармузов – т. IV, с. 416.
- Маротчак Василь – т. V, кн. 2, с. 498, 593.
- Мартин – т. IV, с. 312.
- Мартинець – т. IV, кн. 1, с. 147, 314, 315, 607; т. V, кн. 2, с. 327, 442, 706.
- Мартинець М. – т. I, с. 267, 427; т. II, с. 14, 55, 57, 59, 61, 64, 65, 66, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 82, 85, 86, 87, 89, 91, 96, 100, 101, 102, 107, 110, 115, 117, 120, 124, 156, 165, 169, 175, 218, 222, 237, 248, 256, 269, 272, 277, 295, 329, 331, 368, 369, 371, 372, 373, 374; т. III, кн. 1, с. 160, 195, 558; т. IV, с. 607.
- Мартинець Ф. – т. IV, с. 144.
- Мартиник І. – т. II, с. 479; т. V, кн. 2, с. 234.
- Мартинів – т. I, с. 327, 459.
- Мартинович – т. IV, с. 334, 450.
- Мартинчук Василь – т. V, кн. 2, с. 592.
- Мартинчук Марійка – т. V, кн. 2, с. 594.

- Мартиншук Олекса – т. V, кн. 2, с. 592.
Мартиншук Пепро – т. V, кн. 2, с. 593.
Мартиншук – Сементелюк Петро – т. V, кн. 2, с. 593.
Мартиншук Федор – т. V, кн. 2, с. 594.
Мартинюк – т. I, с. 311, 463; т. II, с. 68.
Мартинюк Г. – т. II, с. 378.
Мартинюк І. – т. IV, с. 144.
Мартинюк Р. – т. IV, с. 731, 743.
Мартишук В. – т. III, кн. 1, с. 245, 247.
Мартишук Д. – т. III, кн. 1, с. 245.
Мартишук О. – т. III, кн. 1, с. 245, 247.
Мартов – т. IV, с. 674.
Мартос – т. II, с. 72, 102, 105, 133, 115, 119, 120; т. IV, с. 314, 315, 531.
Мартос Б. – т. II, с. 391; т. V, кн. 1, с. 555, 569, 611.
Мартюк – т. III, кн. 1, с. 459.
Маруанський – т. V, кн. 1, с. 79, 82, 85.
Мархлевський Ю. – т. III, кн. 1, с. 473.
Марцишин Іван – т. III, кн. 1, с. 110.
Марцишин Ілько – т. III, кн. 1, с. 110.
Марцінків І. – т. I, с. 95.
Марціух – т. I, с. 373.
Марянський – т. II, с. 76.
Масарик Т. – т. II, с. 88, 190, 462, 463, 492; т. IV, с. 607, 746; т. V, кн. 2, с. 98, 102, 170, 192, 232, 233, 245, 422, 495, 496; т. V, кн. 3, с. 48.
Масик Маланка – т. I, с. 104.
Масильї – т. V, кн. 2, с. 60.
Масляк – т. V, кн. 2, с. 239, 444, 466.
Масляк І. – т. I, с. 372.
Масляк С. – т. IV, с. 486.
Маташч – т. IV, с. 377.
Матвів – т. V, кн. 1, с. 94.
Матвіїв Ю. – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
Матвій Степан – т. V, кн. 2, с. 573.
Матвійчук – т. V, кн. 3, с. 749, 807.
Матвійцев Михайло – т. V, кн. 2, с. 679.
Матвіюк – т. II, с. 110.
Матвіяс Іван – т. III, кн. 1, с. 502; т. V, кн. 3, с. 327.
Матейко Т. – т. I, с. 156.
Матіас – т. III, кн. 1, с. 227.
Матійчин І. – т. III, кн. 1, с. 562, 565.
Матіяшек О. – т. III, кн. 1, с. 329.
Матковський Л. – т. IV, с. 605, 608.
Матковський М. – т. I, с. 439.
Матковський С. – т. I, с. 151; т. II, с. 150, 158, 197, 210, 314, 316, 318, 322, 679.
Матсїй – т. V, кн. 1, с. 913.
Матсуда – т. IV, с. 802; т. V, кн. 3, с. 450, 653.
Маттеї-Джентілі – т. V, кн. 3, с. 308.
Матчак – т. III, кн. 1, с. 568; т. V, кн. 2, с. 422; т. V, кн. 3, с. 343.
Маул – т. V, кн. 1, с. 427.
Махновський – т. I, с. 325.
Мацевич – т. III, кн. 1, с. 526, 551; т. V, кн. 3, с. 479.
Мацей – т. IV, с. 177.
Мацейович М. – т. II, с. 380, 381; т. IV, с. 731, 732, 743, 785.
Мацігів Г. – т. III, кн. 1, с. 110.
Мацієвич – т. II, с. 107, 108; т. IV, с. 605, 607.
Маціявич К. – т. IV, с. 319.
Мацуї – т. V, кн. 1, с. 860.
Мацькевич С. – т. IV, с. 145.
Мацюк – т. II, с. 91.
Мацюк К. – т. I, с. 154.
Машюрак М. – т. I, с. 327, 458.
Мацьків О. – т. III, кн. 1, с. 540.
Мачен Параска – т. V, кн. 2, с. 465.
Медвідь О. – т. IV, с. 301.
Меєр – т. V, кн. 1, с. 167, 329, 343, 355, 444.
Меженінов – т. IV, с. 678.
Мейлер – т. V, кн. 1, с. 228.
Меккензі – т. V, кн. 1, с. 666.
Мелюк М. – т. III, кн. 1, с. 458.
Мельник – т. I, с. 565; т. II, с. 127; т. V, кн. 3, с. 807, 808.
Мельник А. – т. II, с. 379; т. IV, с. 195, 256.
Мельник І. – т. II, с. 24.
Мельник М. – т. IV, с. 144.
Мельничук – т. I, с. 508.
Мельничук Володимир – т. V, кн. 2, с. 152.

- Мельничук М. – т. I, с. 129.
 Мельничук С. – т. III, кн. 1, с. 466, 550, 562, 570.
 Мендел М. – т. I, с. 421.
 Менкарський – т. III, кн. 1, с. 121.
 Менгус – т. III, кн. 1, с. 398.
 Менцінський – т. I, с. 97.
 Меренда Василь – т. V, кн. 3, с. 26.
 Мессарош В. – т. III, кн. 1, с. 470, 515.
 Мессарош Євгенія – т. III, кн. 1, с. 470.
 Мессарош Ю. – т. III, кн. 1, с. 470.
 Метелля С. – т. II, с. 679.
 Мец – т. V, кн. 2, с. 502.
 Мечник П. – т. IV, с. 147.
 Мелєцкі – т. III, кн. 1, с. 561.
 Мерський – т. V, кн. 1, с. 852, 853.
 Мечковський Адам – т. V, кн. 2, с. 254.
 Миджин – т. III, кн. 1, с. 614.
 Микита П. – т. IV, с. 572, 648.
 Микита Микола – т. V, кн. 3, с. 615.
 Микитей Г. – т. I, с. 267, 428, 538, 539; т. II, с. 15, 447, 454, 461, 524, 576, 577, 607, 664, 669; т. III, кн. 1, с. 333; т. IV, с. 484; т. V, кн. 2, с. 234, 251, 471, 478, 548, 842, 845, 847, 854, 858; т. V, кн. 3, с. 26, 444, 499, 673, 736.
 Микитин – т. I, с. 376.
 Микитин О. – т. III, кн. 1, с. 474.
 Микитка – т. I, с. 500; т. IV, с. 350, 358, 366, 368, 369, 375, 379–381, 384, 385, 390, 392, 393, 410, 419, 420, 591, 612, 656, 658, 661, 685, 717; т. V, кн. 2, с. 703.
 Микитка Й. – т. IV, с. 143.
 Микитка М. – т. IV, с. 144.
 Микитка О. – т. I, с. 427; т. II, с. 681.
 Миклашевич В.-Ф. – т. II, с. 61.
 Микола Миколайович – т. V, кн. 1, с. 699.
 Миколайський – т. V, кн. 2, с. 344.
 Миколайчик Микола, ст. дес. – т. II, с. 87.
 Миндюк В., поручник – т. I, с. 552.
 Мирон – т. IV, с. 170, 181, 311, 312, 314, 315.
 Мирон І. – т. I, с. 99, 265, 266, 285, 312, 324, 325, 326, 408, 413, 416, 441; т. II, с. 49, 53, 55, 56, 57, 59, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 73, 75, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 96, 101, 102, 104, 106, 107, 110, 115, 116, 117, 120, 123, 124, 146, 156, 169, 192, 198, 203, 218, 222, 237, 256, 269, 272, 277, 295, 299, 329, 331, 335, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 397, 672.
 Миронеску, капітан, комендант м. Коломиї – т. III, кн. 1, с. 127, 128.
 Мироно(і)в, з Києва – т. III, кн. 1, с. 168.
 Миронович Євген, повітовий суддя у Чорткові – т. II, с. 67.
 Миронович, керуючий справами Директорії – т. II, с. 402.
 Мисик В., священик із с. Ванькової – т. I, с. 544.
 Мислицькій Йосиф – т. V, кн. 2, с. 709.
 Мисула Е., др. – т. II, с. 479.
 Мисько Пилип, професор, Винниківський повітовий комісар – т. I, с. 316, 403.
 Михайлович Степан – т. V, кн. 2, с. 407, 710.
 Михайлик – т. IV, с. 420, 662, 672, 675.
 Михайлів – т. II, с. 416; т. IV, с. 301.
 Михайлів Т. – т. I, с. 316.
 Михайлівський Володимир, учитель в Товмацькому повіті – т. III, кн. 1, с. 615; т. V, кн. 2, с. 844.
 Михайлов – т. V, кн. 1, с. 769, 805, 808, 809, 897, 898, 904, 905.
 Михайлов Леонід – т. V, кн. 2, с. 147, 148, 191, 682.
 Михайлович Славко – т. III, кн. 1, с. 533.
 Михайлюк Андрух – т. V, кн. 3, с. 616.
 Михайлюк Юлія – т. V, кн. 3, с. 616.
 Михальський Василь – т. V, кн. 2, с. 679.
 Михаль Андрій – т. III, кн. 1, с. 502.
 Михальчишин Василь, інженер з Любачева – т. I, с. 90; т. III, кн. 1, с. 502.
 Михаськів, лейтенант, з 55 п.п., Рогатинський повіт – т. I, с. 360.
 Мицак – т. IV, с. 43.
 Мишковський – т. IV, с. 100, 153; т. V, кн. 1, с. 416, 418.

- Мишуга Лука – т. V, кн. 2, с. 57, 156, 157, 166, 174, 175, 239, 242, 673, 845, 852, 855; т. V, кн. 3, с. 17, 50, 59, 61, 67, 68, 74, 302, 350, 354, 389, 392.
- Мияк – т. V, кн. 2, с. 592, 593.
- Миен Артур – т. V, кн. 2, с. 852.
- Міколайський, доктор, директор крайового уряду здоров'я – т. III, кн. 1, с. 232.
- Мікрута, священик з с.Довга Войнилівська – т. III, кн. 1, с. 138.
- Мікулі Н. – т. III, кн. 1, с. 216.
- Мікуловські – т. V, кн. 3, с. 746.
- Мікульський Кароль – т. V, кн. 3, с. 430.
- Мікуцький Леон, директор фірми “Карпати” у Бориславі – т. III, кн. 1, с. 228.
- Мілер О. – т. IV, с. 839.
- Міллер, поручник, Стрийський повіт – т. I, с. 440.
- Мільеран – т. V, кн. 1, с. 590; т. V, кн. 2, с. 60, 61, 64, 89, 91, 109, 117, 121, 124, 515.
- Мінк Юліан – т. II, с. 379.
- Мінсович Станіслав, радник судді – т. II, с. 107.
- Мінцер – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 494.
- Мінчак – т. IV, с. 765, 772, 786.
- Мірчук Іван – т. II, с. 63, 99.
- Міськевич – т. V, кн. 2, с. 409.
- Міськевич Володимир – т. III, кн. 1, с. 502.
- Місьнішевський – т. V, кн. 2, с. 21.
- Мітитель – т. IV, с. 403, 404.
- Міхаеліс – т. V, кн. 1, с. 513.
- Міхалкевич Е. – т. V, кн. 3, с. 807.
- Міхаловський – т. III, кн. 1, с. 552; т. IV, с. 227; т. V, кн. 3, с. 480.
- Міхальський, поручник – т. III, кн. 1, с. 351; т. V, кн. 2, с. 407, 710.
- Міхелі – т. V, кн. 1, с. 109.
- Міцкевич – т. I, с. 517; т. III, кн. 1, с. 551; т. IV, с. 226.
- Міцкевич А. – т. IV, с. 124.
- Мишковський, полковник – т. II, с. 64.
- Могила Петро – т. V, кн. 2, с. 299, 580; т. V, кн. 3, с. 276, 540.
- Могильницький Володимир – т. I, с. 313.
- Могильницький, зі Щирця – т. I, с. 465.
- Могилянський – т. V, кн. 2, с. 545.
- Могурук Юрій – т. III, кн. 1, с. 246.
- Мозерт – т. IV, с. 366, 369.
- Мойса Дмитро – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
- Мойсей – т. IV, с. 188, 395.
- Мокривський Василь – т. III, кн. 1, с. 401.
- Мокривська Марія – с. III, кн. 1, с. 402.
- Мокривський Гриць – т. III, кн. 1, с. 402.
- Мокривський Йосафат – т. III, кн. 1, с. 403.
- Молвей – т. V, кн. 3, с. 324.
- Моль – т. IV, с. 179, 182.
- Мольтке – т. IV, с. 161, 851.
- Мондок – т. III, кн. 1, с. 345.
- Монпетті – т. V, кн. 3, с. 326.
- Монталямбер – т. V, кн. 3, с. 301.
- Монц Володимир, комісар, Борщівщина – т. I, с. 321.
- Мончинський, капітан, командант м. Львова – т. III, кн. 1, с. 38.
- Моношка – т. IV, с. 124.
- Моняк – т. IV, с. 718.
- Мор – т. V, кн. 2, с. 778.
- Моравський Матей – т. V, кн. 2, с. 399.
- Моравський Матвій – т. V, кн. 2, с. 399.
- Морачевський – т. V, кн. 1, с. 769; т. V, кн. 2, с. 770.
- Морей Мек – т. V, кн. 3, с. 322, 325, 381.
- Морган К. – т. V, кн. 2, с. 346.
- Мордак – т. V, кн. 1, с. 487, 488.
- Моркотун – т. V, кн. 2, с. 526, 629.
- Морович, священик в с.Сервери – т. III, кн. 1, с. 459.
- Мороз, радник рах. – т. II, с. 95.
- Мороз Богдан – т. V, кн. 2, с. 738.
- Мороз І. – т. IV, с. 827.
- Морозовський – т. IV, с. 189.
- Морозовський В. – т. IV, с. 253.
- Морченяк Федір – т. V, кн. 2, с. 463.
- Мосес – т. V, кн. 2, с. 849.

- Мослі – т. V, кн. 3, с. 371.
 Мосора, священник – т. I, с. 88.
 Мосюндз А., учитель – т. III, кн. 1, с. 616.
 Мотскін – т. V, кн. 3, с. 254, 257.
 Мотта – т. V, кн. 3, с. 234, 252.
 Мохнацький Стефан, голова Теревляньської повітової УНРади – т. I, с. 323, 446.
 Мошинський, керівник ц.-к. Бібрського староства – т. I, с. 105.
 Мрадов – т. V, кн. 2, с. 21.
 Мриц – т. III, кн. 1, с. 502.
 Мрич – т. II, с. 85.
 Мросковський – т. V, кн. 1, с. 656.
 Мудрий С. – т. IV, с. 253.
 Музика – т. V, кн. 2, с. 882.
 Музика Василь – т. III, кн. 1, с. 403, 404.
 Музика Максим – т. IV, с. 146.
 Музика Михайло – т. III, кн. 1, с. 400.
 Музичка – т. II, с. 208.
 Музичка А. – т. II, с. 186, 196, 200; т. IV, с. 396, 405, 409, 417, 595, 601.
 Мулька, учитель з Турківщини – т. III, кн. 1, с. 614.
 Мунк, радник суду, начальник суду в Підгайцях – т. I, с. 376.
 Муньоз да Рош – т. V, кн. 3, с. 425.
 Муравйов – т. V, кн. 3, с. 209.
 Муралов – т. IV, с. 666, 572, 675, 678.
 Мурін Гриць, директор народних шкіл – т. II, с. 244; т. III, кн. 1, с. 167.
 Муссоліні – т. II, с. 655.
 Му(и)шуга Лука, др., повітовий комісар у Бродах – т. II, с. 446, 467, 605.
 М-ць Теодор, поручник – т. I, с. 528.
 Мшаницький – т. IV, с. 504; т. V, кн. 1, с. 808, 809, 874, 877, 890, 891, 904, 905.
 Мюллер Ернст, доктор – т. II, с. 64.
 Мягкий, священник з Перемишля – т. I, с. 97.
 Навроцький – т. IV, с. 396.
 Навроцький Василь, священник, повітовий шкільний комісар у Станіславові – т. II, с. 244; т. III, кн. 1, с. 167.
 Навроцький Михайло – т. II, с. 379.
 Навроцький Осип – т. III, кн. 1, с. 537, 538.
 Навроцький С. – т. IV, с. 484.
 Навроцький Ян, секретар Українського Горожанського Комітету у Львові – т. III, кн. 1, с. 447.
 Нагайчук Іван – т. V, кн. 3, с. 614.
 Нагайчук Ілько – т. V, кн. 3, с. 614.
 Нагірний В., член Львівської міської ради – т. II, с. 37.
 Нагірний, інспектор, член Уряду харчового – т. I, с. 217, 284; т. III, кн. 1, с. 37.
 Нагірняк Михайло, листоноша з Рогатинщини – III, кн. 1, с. 171.
 Наго(і)рняк Василь, член комісії закордонних справ – т. II, с. 157, 187, 197, 202, 203, 205, 210, 303, 320, 679.
 Надвірнюк Яків, з с. Золотий Потік, член Бучацького повітового комітету УНР – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
 Наддніпрянець – т. V, кн. 3, с. 419.
 Надрага Олександр, д-р, помічник заступника комісара Станіслава, секретар повітового комісара – т. I, с. 325, 441.
 Назар Йосиф – т. III, кн. 1, с. 404.
 Назар Михайло – т. II, с. 244.
 Назаревич Степан – т. II, с. 210, 303, 322, 679.
 Назарій – т. V, кн. 1, с. 62, 63.
 Назарук О. – т. I, с. 193, 198, 215, 342, 351, 527; т. II, с. 99, 305, 307, 310, 465, 476, 517, 523, 608, 609, 615, 679; т. III, кн. 1, с. 475; т. IV, с. 256, 454, 486; т. V, кн. 2, с. 57, 156, 157, 166, 170, 174, 175, 198, 203, 205, 239, 242, 292, 471, 632, 804; т. V, кн. 3, с. 28, 58, 77, 83, 84, 351, 352, 354, 407, 440.
 Найдик Володимир – т. III, кн. 1, с. 403.
 Найман, військовий радник – т. I, с. 534; т. III, кн. 1, с. 240, 242, 243; т. V, кн. 2, с. 534, 760, 857; т. V, кн. 3, с. 26, 417.
 Наконечний Йосиф – т. V, кн. 2, с. 709.

- Наконечний Станіслав, псевдонім Ю. Матвіїва – т. III, кн. 1, с. 471.
- Наливайко В., уповноважений Зборівського повітового комісара в Поморянах – т. I, с. 371, 372.
- Наліб – т. V, кн. 2, с. 442.
- Наполеон Бонапарт I – т. IV, с. 820, 850.
- Нарутович, польський міністр публічних робіт – т. III, кн. 1, с. 385; т. V, кн. 3, с. 416, 461, 560, 571.
- Нарушевич Мона – т. V, кн. 2, с. 617; т. V, кн. 3, с. 448.
- Насельський, професор, міський комісар в Бережанах – т. I, с. 372.
- Нахамкес – т. IV, с. 666.
- Наявко Остап – т. III, кн. 1, с. 576.
- Небиловець – т. IV, с. 709.
- Небиля – т. V, кн. 2, с. 142.
- Неварк – т. V, кн. 2, с. 850.
- Невестюк Яків – т. V, кн. 2, с. 597, 882.
- Невицький Єм. – т. V, кн. 1, с. 52.
- Негован, генерал, австрійський командант – т. I, с. 504.
- Негодюк Михайло, селянин з Красноліи – т. III, кн. 1, с. 250.
- Недзевецькі – т. V, кн. 2, с. 679.
- Недзялковський – т. V, кн. 1, с. 769, 850, 851.
- Неіл – т. V, кн. 3, с. 630, 631.
- Нежинський, др. – т. I, с. 269.
- Незабіговський – т. I, с. 297.
- Нездрана Катарина – т. III, кн. 1, с. 403.
- Нейль Мек – т. V, кн. 3, с. 696.
- Нерон – т. IV, с. 804.
- Нестайко Денис, отець з Бучача – т. I, с. 353; т. II, с. 28.
- Нестайко Юліан, секретар Українського повітового комісаріату в Бучачі – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 28.
- Нестель – т. V, кн. 2, с. 295, 296.
- Нестор, псевдонім Н.Хомина – т. III, кн. 1, с. 470.
- Несторюк – т. III, кн. 1, с. 343; т. V, кн. 2, с. 465.
- Нечай – т. V, кн. 2, с. 128, 594.
- Не(е)забітовський, польський маршалок – т. I, с. 256, 338, 470.
- Недзвецкий, підпоручник – т. III, кн. 1, с. 352.
- Недлі – т. V, кн. 2, с. 244.
- Нидходюк Михайло – т. III, кн. 1, с. 343.
- Нижанківський Остап, священик, очолив Повітову раду в Стрию – т. I, с. 270, 271, 314, 361, 438, 439, 440; т. II, с. 15, 674; т. III, кн. 1, с. 558; т. V, кн. 1, с. 637, 751; т. V, кн. 3, с. 663.
- Никифорак Сава – т. V, кн. 2, с. 481.
- Никифорук – т. IV, с. 31.
- Никифорук Ілія – т. II, с. 378.
- Николайович Душан – т. V, кн. 3, с. 285.
- Николин Ілля – т. II, с. 646.
- Николюк Дмитро, призначений підхорунжим до канцелярії Команди Української Державної Жандармерії – т. II, с. 23.
- Николяк Микола – т. III, кн. 1, с. 110.
- Николяк Михайло – т. III, кн. 1, с. 110.
- Никорак Параскевіна – т. V, кн. 3, с. 501.
- Ничай Василь – т. III, кн. 1, с. 540.
- Нігольм Раймонд – т. V, кн. 2, с. 292.
- Нідерле – т. V, кн. 2, с. 135, 214, 232, 233, 295.
- Ніжанковський Нестор – т. II, с. 450.
- Ніжанковський Остап – т. V, кн. 2, с. 327, 579, 706.
- Ніжинський – т. IV, с. 715.
- Ніклев, колоніст з Букачівців – т. III, кн. 1, с. 546; т. V, кн. 3, с. 476.
- Ніковський – т. III, кн. 1, с. 334; т. V, кн. 2, с. 106, 386.
- Нільський – т. IV, с. 90, 91.
- Німгін, д-р, посадник Станіславова – т. I, с. 325.
- Німець, полковник, повітовий командант жандармерії у Станіславові – т. I, с. 285.
- Німоловський – т. IV, с. 668, 692.
- Німчук Іван, редактор часопису “Український прапор” з 1 серпня 1921 р. – т. II, с. 583, 646; т. V, кн. 3, с. 26.

- Нінчіч Момчіл – т. V, кн. 3, с. 455.
 Нітман – т. V, кн. 2, с. 398.
 Нішед А. – т. I, с. 71.
 Ніянковський – т. V, кн. 2, с. 442.
 Новак – т. I, с. 164; т. IV, с. 415; т. V, кн. 2, с. 170, 680.
 Новак Карл, залізничний урядник – т. II, с. 486, 487.
 Новак Юліан, прем'єр-міністр Польщі – т. II, с. 635; т. III, кн. 1, с. 542, 557; т. V, кн. 3, с. 408, 415, 417, 447, 454, 542, 557.
 Новако(і)вський Михайло, посол Галицького сойму, делегат Львівської ради – т. I, с. 192, 198, 350, 413, 414, 415, 436; т. II, с. 156, 157, 309, 679; т. V, кн. 1, с. 803, 805, 808, 809, 865, 874, 876, 877, 880, 904, 905; т. V, кн. 2, с. 234.
 Новіцький – т. IV, с. 189.
 Нолай Йосиф – т. V, кн. 2, с. 398.
 Носик, студент – т. III, кн. 1, с. 538.
 Носковський – т. IV, с. 124, 765, 772, 778, 786.
 Носковський В. – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 28, 29.
 Носковський З. – т. IV, с. 144.
 Ностль – т. II, с. 486.
 Ношовський – т. IV, с. 505.
 Нудик Андрій, начальник громади з Унева, Перемишлянщина – т. I, с. 147.
 Нулянс – т. IV, с. 158, 176, 263; т. V, кн. 1, с. 73, 111, 115, 168; т. V, кн. 2, с. 510.
 Нусбавм – т. V, кн. 2, с. 158.
 Няньгур – т. II, с. 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 113.
 О'Гара – т. II, с. 656, 659.
 Обертас Степан, посадник в Камінці Струмиловій, член Радахівської повітової ради – т. I, с. 308, 317, 341, 355.
 Обертинський – т. IV, с. 324.
 Оболенський Леонід – т. V, кн. 2, с. 201, 254.
 Огоновський В. – т. V, кн. 3, с. 688.
 Огоновський – т. IV, с. 31.
 Огородний Теодор – т. III, кн. 1, с. 467.
 Озаркевич – т. IV, с. 189.
 Озаркевич Л., доктор, повітовий комісар у Городку – т. I, с. 327, 458, 498
 Окенці – т. IV, с. 177.
 Оконь, священник, посол – т. III, кн. 1, с. 284.
 Окопенко, доктор – т. II, с. 101; т. V, кн. 2, с. 135.
 Окуневський – т. V, кн. 3, с. 201.
 Окуневський Теофіл, доктор, парл. і соймовий посол від Галичини – т. I, с. 139, 192, 197, 200; т. II, с. 61, 65, 89, 102, 103, 147, 156, 157, 158, 207, 210, 472, 479; т. V, кн. 2, с. 103, 719.
 Окуневський Ярослав, доктор – т. II, с. 527.
 Олексима, поручник, керівник військового відділу, який зайняв Бережани – т. I, с. 372.
 Олексин А. – т. IV, с. 733.
 Олексій – т. IV, с. 530.
 Олексюк Олекса – т. III, кн. 1, с. 340; т. V, кн. 2, с. 248, 278, 283, 284, 461, 462, 592–594.
 Олесницький Г. – т. IV, с. 144.
 Олесницький Ев., доктор – т. II, с. 65.
 Олесницький Федор – т. V, кн. 2, с. 847.
 Олесницький Я. – т. II, с. 52, 53, 57, 59, 60, 65; т. IV, с. 127; т. V, кн. 1, с. 65, 746.
 Олень, псевдонім О. Чури – т. III, кн. 1, с. 471; т. V, кн. 3, с. 688.
 Олень О. – т. IV, с. 165.
 Олеся з Бажанських, піаністка – т. I, с. 498.
 Олинець – т. IV, с. 806.
 Олійник Гриць, ст. десятник – т. III, кн. 1, с. 399, 400.
 Олійник Іван – т. III, кн. 1, с. 400, 402.
 Олійник Микола – т. V, кн. 2, с. 679.
 Олійник П. – т. IV, с. 478.
 Оліярник Федько, вїйт в Городку – т. III, кн. 1, с. 459.

- Ольпінські, воевода Тернопільський – т. III, кн. 1, с. 534; т. V, кн. 2, с. 603.
- Ольховий Дмитро, посадник м. Комарно, міський комісар – т. I, с. 311, 463.
- Ольшамовський – т. IV, с. 177.
- Ольшанський, надпоручник, командант в Перемишлі – т. I, с. 308.
- Ольшевські – т. III, кн. 1, с. 35.
- Оляньський – т. II, с. 38.
- Оляшкевич Степан, отець, парл. посол – т. I, с. 198.
- Омелянович-Павленко М. – т. IV, с. 99, 100, 166, 187, 197, 198, 228, 230, 233, 234, 244, 293, 295, 333, 349, 715; т. V, кн. 1, с. 126, 138, 141, 143, 144, 214, 452, 516; т. V, кн. 2, с. 137, 142, 146, 646.
- Онисько – т. IV, с. 608.
- Оншкевич – т. V, кн. 1, с. 525.
- Оншкевич Й., нотар, член Львівської міської ради – т. II, с. 37; т. III, кн. 1, с. 37.
- Оншкевич Стефан, священник із Самбора, парл. посол – т. I, с. 150, 157, 192, 311; т. II, с. 157, 158, 188, 200, 203, 679; т. V, кн. 2, с. 719; т. V, кн. 3, с. 201, 328, 519.
- Оншко Михайло – т. V, кн. 2, с. 707.
- Оншук А. – т. II, с. 189, 200, 203, 306, 679; т. IV, с. 601.
- Онофер Ю., управитель – т. III, кн. 1, с. 129, 130.
- Ончуль А., др., провідник румунської буковинської ради – т. I, с. 503; т. II, с. 17; т. V, кн. 2, с. 872.
- Оплятькова А. – т. V, кн. 1, с. 71.
- Опока Микола, хорунжий УСС – т. I, с. 313, 465.
- Ордовер Хаскль – т. V, кн. 3, с. 615.
- Орелевич, з Горбачів, учасник віча у Львові 28 вересня 1918 р., – т. I, с. 142.
- Оренштейн – т. IV, с. 758.
- Орисяк, учитель зі Зборівщини – т. III, кн. 1, с. 614.
- Оришук – т. V, кн. 2, с. 502.
- Ориго – т. V, кн. 1, с. 167, 329, 356, 445.
- Орляндю – т. IV, с. 254, 283, 284, 289; т. V, кн. 1, с. 120, 123, 142, 342, 354, 387, 388, 443; т. V, кн. 2, с. 56, 312.
- Оробко В. – т. IV, с. 143, 240, 381, 382, 396, 426, 450, 462.
- Орсей (d'Orsay) – т. V, кн. 3, с. 444.
- Ортимко Федір – т. III, кн. 1, с. 575.
- Ортинський – т. IV, с. 273; т. V, кн. 3, с. 561.
- Ортинський В. – т. IV, с. 608.
- Осередчук Петро, заступник голови віча в Дрогобичі 6 жовтня 1918 р., – т. I, с. 154; т. II, с. 196.
- Осицький – т. IV, с. 616.
- Осінський – т. III, кн. 1, с. 33; т. IV, с. 226.
- Осінчук – т. IV, с. 568.
- Оскілко – т. II, с. 103; т. IV, с. 166, 244.
- Особа, старший десятник УСС – т. I, с. 330, 413.
- Остап К-в, п.п.пор. – т. I, с. 528.
- Остапенко – т. II, с. 107, 108.
- Остапчук – т. V, кн. 2, с. 296.
- Остап'як, із с. Радчі, Станіславівщина – т. I, с. 325, 326, 441.
- Остафійчук – т. IV, с. 292.
- Остафійчук П. – т. II, с. 455.
- Остафійчук Федір, із с. Жаб'є – т. III, кн. 1, с. 341.
- Осторзецер – т. IV, с. 546.
- Осьмомисл, князь – т. I, с. 336.
- Отто – т. I, с. 130.
- Охман Юзеф – т. III, кн. 1, с. 383.
- Охотенко – т. IV, с. 756.
- Охоцький Мартин – т. III, кн. 1, с. 377.
- Охрим, сотник, командант м. Сокаля – т. II, с. 28.
- Охримович – т. IV, с. 568.
- Охримович В. – т. I, с. 76, 299, 301, 409, 427, 436; т. II, с. 30, 60, 679; т. III, кн. 1, с. 195; т. IV, с. 119, 149, 152, 200; т. V, кн. 1, с. 613, 636; т. V, кн. 3, с. 735, 736.
- Охримович Осип – т. V, кн. 2, с. 141, 142, 764, 766.
- Оцеткевич, капітан – т. III, кн. 1, с. 186.

- Павелчак – т. II, с. 75.
- Павленко – т. II, с. 99; т. IV, с. 108, 192, 232, 398.
- Павленко М. – т. II, с. 69, 76, 77, 79, 119, 122, 147, 375, 376, 658; т. III, кн. 1, с. 314; т. IV, с. 108, 127, 155, 174, 182, 192, 193, 195, 198, 230, 254, 262, 283, 285, 305, 313, 314, 317, 321, 322, 356, 427–429, 434, 685, 706, 707, 709, 711.
- Павлик М. – т. III, кн. 1, с. 97.
- Павлик Осип, надпоручник, парламентар УНРади, з Перемишля – т. I, с. 370.
- Павлів Олекса, селянин з Нижніх Гаїв – т. III, кн. 1, с. 105, 106.
- Павлів Остап – т. V, кн. 3, с. 681.
- Павліковський Михайло – т. II, с. 76.
- Павловський – т. II, с. 76; т. IV, с. 717.
- Павловський Едвард, майор – т. III, кн. 1, с. 248, 251.
- Павловський Зигмунт, священник прелат – т. III, кн. 1, с. 128.
- Павлусевич – т. IV, с. 652.
- Павлусевич Володимир – т. II, с. 379.
- Павлю(у)х Гнат, професор, завідувач шкільними справами в Станіславові – т. I, с. 325, 441; т. II, с. 680.
- Павлюк, поручник – т. I, с. 285.
- Павлюк, суддя, Зборівський повітовий комісар – т. I, с. 460.
- Павлюк Дмитро – т. III, кн. 1, с. 340; т. V, кн. 2, с. 461.
- Павлюк Захар – т. V, кн. 3, с. 26.
- Павлюк Іларіон, учитель, посол до варшавського союму – т. III, кн. 1, с. 567.
- Павлюк Кіндрат – т. V, кн. 3, с. 615.
- Павлюк Каська – т. V, кн. 3, с. 615.
- Павлюк Мануїл, член Стрийського комісаріату – т. I, с. 439.
- Павлюк Юзька – т. V, кн. 3, с. 615.
- Павлюх Гнат, військова комісія – т. II, с. 157, 158, 244.
- Павль, міністр відживлення – т. I, с. 130.
- Падейдль – т. V, кн. 2, с. 703.
- Падеревський – т. II, с. 111, 112; т. III, кн. 1, с. 169, 335; т. IV, с. 108; т. V, кн. 1, с. 132, 173, 195, 196, 198, 200–202, 208–211, 213–219, 287, 330, 356, 394, 413, 415, 420, 421, 435, 436, 438, 445, 475, 478, 480, 487, 490, 495–497, 499, 501–503, 506, 515, 518–523, 668, 706, 712–714, 719, 720, 723, 724, 729, 730, 743, 764, 777, 831, 834, 851, 856, 857, 881–885; т. V, кн. 2, с. 9, 334, 496, 499, 631, 864; т. V, кн. 3, с. 305.
- Падеревський І. – т. IV, с. 103, 108, 126, 131, 136, 155, 263, 383.
- Падох Василь – т. V, кн. 2, с. 706.
- Пайгярт Юзеф – т. III, кн. 1, с. 394.
- Пайонка Марія – т. V, кн. 2, с. 681.
- Пайтал Іван – т. V, кн. 2, с. 708.
- Пакер, посол – т. I, с. 170.
- Паламар Іван – т. III, кн. 1, с. 533.
- Палиндиш Вол., учитель з Тернопільщини – т. III, кн. 1, с. 613.
- Палідвор Михайло, учитель – т. III, кн. 1, с. 614.
- Палідович Михайло, секретар віча в Миколаєві над Дністром 6 жовтня 1918 р., – т. I, с. 152.
- Паліїв – т. III, кн. 1, с. 568; т. IV, с. 726.
- Паліїв В. – т. IV, с. 364, 417, 654, 657, 754.
- Паліїв І. – т. III, кн. 1, с. 540.
- Паліїв О. – т. III, кн. 1, с. 344; т. IV, с. 144, 396.
- Палій Меланія – т. III, кн. 1, с. 402.
- Палісер – т. V, кн. 2, с. 545.
- Палчин М. – т. IV, с. 485.
- Палюга Іван, студент – т. III, кн. 1, с. 538, 540.
- Палюга Михайло – т. V, кн. 2, с. 679.
- Палюх, поручник, комендант м. Тернополя – т. I, с. 310.
- Пальх, д-р, з Перемишля – т. I, с. 475.
- Панас – т. IV, с. 719.
- Панаськ, кс. – т. II, с. 13.
- Панасюк Ярослав – т. III, кн. 1, с. 467, 562.

- Паневник Дмитро, комісія суспільної опіки – т. II, с. 158, 202, 203, 205, 207, 210, 303, 680.
- Панейко Василь, доктор, член Народного Комітету УНДП, секретар заграничних справ у Тимчасовому Державному Секретаріаті – т. I, с. 77, 192, 198, 265, 408, 414, 435, 539, 540; т. II, с. 14, 15, 32, 103, 104, 111, 113, 119, 124, 156, 420, 665, 672, 680; т. V, кн. 1, с. 110, 207, 246, 258, 287, 288, 301, 303, 314, 330, 356, 379, 384, 388, 393, 395, 408, 412, 430–433, 446, 468, 471, 474, 500, 522, 593, 594, 669, 681–687, 690, 699, 720, 722, 736, 738, 798, 803, 851; т. V, кн. 2, с. 12, 25, 35, 38, 40 – 42, 46, 102, 546; т. V, кн. 3, с. 584.
- Панкевич Іван, призначений вістуном до канцелярії Української Державної Жандармерії – т. II, с. 23.
- Панудзяка – Драчук – т. V, кн. 2, с. 598.
- Панчак Володимир, віцевахмайстр в канцелярії Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
- Панчак Микола, віцевахмайстр в канцелярії Української Державної Жандармерії, – т. II, с. 24.
- Панчинов – т. V, кн. 2, с. 671.
- Панчишин, др. – т. III, кн. 1, с. 213; т. V, кн. 3, с. 538.
- Паньків Андрій – т. III, кн. 1, с. 467.
- Паньків Андрій – т. III, кн. 1, с. 562.
- Паньків Василь, представник бориславських робітничих організацій – т. III, кн. 1, с. 90, 93.
- Паньків Дмитро – т. III, кн. 1, с. 110.
- Паньків – т. I, с. 80.
- Паньків Іван – т. III, кн. 1, с. 110.
- Паньків Ілько – т. III, кн. 1, с. 110.
- Паньків Михайло – т. III, кн. 1, с. 534.
- Паньчак – т. III, кн. 1, с. 343.
- Паплавський Омелян, суд. хор., іменованний суд. четарем – т. II, с. 71.
- Папп де Яноші Й. – т. IV, с. 142.
- Паращук Прокіп, селянин з Бортників Товмаського повіту – т. III, кн. 1, с. 95.
- Парбота Гриць – т. I, с. 354.
- Паре Гріг – т. V, кн. 3, с. 254.
- Парнас, директор, член польської делегації до Повітової УНРади в Станіславові – т. I, с. 326.
- Партицький – т. IV, с. 536, 576.
- Парфанович – т. IV, с. 755, 756.
- Парфанович К. – т. IV, с. 753.
- Парфанович Микола, інженер, державний секретар залізниць, товариш секретаря шляхів – т. I, с. 267, 427, 435; т. II, с. 14, 681; т. V, кн. 2, с. 736.
- Пасічинський О. – т. II, с. 86.
- Пасічко Василь – т. II, с. 96.
- Пастернак Іван, отець, – т. I, с. 86; т. III, кн. 1, с. 567.
- Пастернак Я. – т. IV, с. 715, 716, 723, 732.
- Патек – т. V, кн. 2, с. 9.
- Патек Ст. – т. V, кн. 1, с. 799, 828, 829, 831, 835, 836, 903
- Патковський – т. II, с. 85; т. V, кн. 2, с. 519.
- Патрило Петро, священник – т. III, кн. 1, с. 535.
- Патрицький Денис, віцепрезидент окружного суду в Коломиї – т. II, с. 90.
- Патрій Зенон – т. III, кн. 1, с. 534.
- Паук Василь – т. V, кн. 2, с. 407.
- Пацкань – т. III, кн. 1, с. 502.
- Пацлавський Віктор, др. – т. I, с. 154; т. II, с. 389.
- Пац(с)лавський, інженер, очолив управу залізниці в Перемишлі – т. I, с. 472, 477, 509; т. III, кн. 1, с. 34.
- Пачеха Гриць, підхорунжий УСС, командант місцевої міліції в Рудках – т. I, с. 316.
- Пачовський – т. V, кн. 2, с. 234.
- Пачовський Василь Сильвестр, професор – т. II, с. 378, 380, 381.
- Пачовський Михайло, др., міський комісар в Долині – т. I, с. 83, 95, 96, 313; т. II, с. 102, 187, 197, 203, 210, 303, 680.
- Пашіць – т. V, кн. 3, с. 48.

- Пашкевич Стефанія – т. II, с. 425.
- Пашенко – т. V, кн. 2, с. 246, 263, 280.
- Пашук Андрій, агроном, посол до варшавського сойму – т. III, кн. 1, с. 567.
- Пе(а)ленський, отець – т. I, с. 83; т. II, с. 375.
- Пежанський Володимир, др., суддя – т. I, с. 78; т. II, с. 13.
- Пелегрінетті – т. V, кн. 2, с. 55.
- Пеленський А. – т. V, кн. 1, с. 637, 751.
- Палеолог – т. V, кн. 2, с. 184, 185, 251.
- Пелех, священик – т. III, кн. 1, с. 208.
- Пелех І. – т. IV, с. 732.
- Пелех Михайло – т. V, кн. 3, с. 616.
- Пелех Р. – т. IV, с. 571.
- Пелісіє – т. V, кн. 2, с. 223.
- Пелкх – т. V, кн. 1, с. 751.
- Пелле – т. II, с. 89; т. V, кн. 1, с. 419; т. V, кн. 2, с. 136.
- Пелліх Володимир, отець з Радехова, д-р, член Радехівської повітової ради – т. I, с. 317, 355; т. II, с. 28.
- Пелугер Вальтер, інженер зі Швейцарії – т. II, с. 99.
- Пельц, начальник станції – т. III, кн. 1, с. 353.
- Перголані – т. V, кн. 1, с. 167.
- Пережинець В. – т. IV, с. 753.
- Перейма, учитель – т. III, кн. 1, с. 614.
- Перепелиця – т. V, кн. 2, с. 279, 546.
- Перепічка Онуфрій, вахмайстр II кл. в канцелярії Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
- Періг Павло – т. V, кн. 2, с. 707.
- Періс – т. V, кн. 1, с. 731.
- Перкінс Ч. – т. V, кн. 1, с. 679.
- Перл – т. V, кн. 2, с. 811, 844.
- Персі У. – т. V, кн. 1, с. 705.
- Перфецький Євген, доктор, товариш державного секретаря – т. II, с. 14; т. III, кн. 1, с. 333 (заступник Диктатора), 335; т. V, кн. 3, с. 26.
- Перфецький Р. – т. I, с. 81, 192, 198, 200, 228, 229, 259, 268, 270, 273, 369, 406, 413, 414, 415, 427, 428, 437; т. II, с. 17, 57, 58, 59, 60, 113, 117, 118, 120, 121, 123, 146, 274, 306, 307, 311, 315, 318, 319, 320, 322, 425, 435, 440, 442, 449, 451, 454, 455, 456, 457, 458, 462, 464, 465, 471, 474, 475, 477, 478, 480, 481, 483, 485, 486, 488, 489, 491, 492, 493, 523, 584, 585, 608, 609, 610, 615, 616, 648, 653, 660, 661, 663, 669, 672, 675, 680; т. III, кн. 1, с. 345, 358, 376; т. IV, с. 25, 58, 84, 311, 312, 315, 316, 318, 707, 843; т. V, кн. 2, с. 90, 474, 560, 805; т. V, кн. 3, с. 26, 407, 521, 677, 678, 684, 688.
- Перфецький Ф., др., – т. II, с. 175.
- Перчук Дмитро – т. III, кн. 1, с. 246.
- Перчук Петро – т. III, кн. 1, с. 246.
- Песоа – т. V, кн. 3, с. 420.
- Петенко – т. IV, с. 614.
- Петин – т. IV, с. 731.
- Петі Мон – т. V, кн. 3, с. 234, 252.
- Петічек, чех, жандарм, командант у Сколе – т. I, с. 461.
- Петлюра С. – т. I, с. 451, 491; т. II, с. 71, 72, 73, 74, 75, 92, 95, 102, 103, 107, 108, 115, 116, 119, 120, 122, 123, 166, 266, 402, 414, 423, 464; т. III, кн. 1, с. 98, 119, 159, 311, 334, 335, 423; т. IV, с. 101, 160, 170, 174–177, 181, 190, 192, 193, 197, 198, 200, 201, 224, 225, 227, 230, 231, 241, 244, 249, 278, 287, 314, 317, 318, 320, 323–326, 328, 329, 337, 347, 354, 356, 363, 373, 375, 378, 386, 392, 407, 411, 412, 419, 421–423, 428, 434, 450, 455, 476, 504, 506, 509, 523, 534, 541, 542, 545, 561, 579, 580, 590, 591, 604, 614–617, 631, 651, 652, 659, 660, 663, 664, 666, 668, 669, 685, 688, 689, 691, 699, 700, 704, 705, 721, 755, 756, 796, 797, 800, 831; т. V, кн. 1, с. 26, 66, 81, 82, 93, 95, 114, 117, 173, 527, 568, 611, 612, 651, 659, 680, 880, 892; т. V, кн. 2, с. 14, 21, 23–25, 27, 28, 30, 34, 39, 42, 44–47, 49, 50, 84, 88, 103, 105, 110, 122, 136, 137, 145, 163, 167, 168, 173,

- 176–178, 192, 199, 205, 222, 233, 247, 252, 485, 497, 501, 506, 526, 527, 545, 546, 555, 564, 573, 702, 716, 732, 734, 735, 847, 853, 902; т. V, кн. 3, с. 180, 192, 280, 284, 411, 560.
- Петрамчук Олена – т. III, кн. 1, с. 341.
- Петраш, отець зі Сколе – т. I, с. 162.
- Петревій – т. V, кн. 2, с. 585.
- Петрик В., отець із с. Бабини Самбірського повіту – т. I, с. 150, 151; т. III, кн. 1, с. 177; т. V, кн. 2, с. 461.
- Петрик – т. III, кн. 1, с. 538.
- Петрикевич В. – т. IV, с. 144.
- Петрина Анна – т. II, с. 459.
- Петрицький – т. IV, с. 559; т. V, кн. 2, с. 409.
- Петрицький Іван, народний учитель, начальник рільничої експозитури в Бережанах – т. I, с. 373.
- Петрицький Микола – т. II, с. 14.
- Петрицький Михайло, парл. посол з Галичини – т. I, с. 94, 151, 192, 198, 271, 275, 351, 409, 415, 416, 427; т. II, с. 32, 157, 186, 193, 197, 201, 203, 208, 209, 680.
- Петрицький Н., управитель школи, член прибічної Української Ради повітового комісаріату, Бережани – т. I, с. 373.
- Петришин Теодозія – т. III, кн. 1, с. 403.
- Петрівський Микола, із с. Торговиці Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 81.
- Петрівський, сотник – т. I, с. 509.
- Петрійчук Юрій – т. III, кн. 1, с. 525, 548; т. V, кн. 3, с. 478.
- Петров – т. IV, с. 589.
- Петро(а)ньчук Петро – т. III, кн. 1, с. 342.
- Петрук, учасник віча в Коломиї – т. I, с. 97.
- Петрусяк – т. II, с. 75.
- Петрушевич Антон – т. II, с. 645; т. V, кн. 2, с. 223, 303, 630.
- Петрушевич Є. – т. I, с. 81, 83, 129, 169, 173, 186, 192, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 202, 206, 252, 267, 319, 348, 349, 428, 497; т. II, с. 57, 64, 65, 70, 71, 73, 74, 77, 79, 80, 81, 82, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 99, 100, 103, 119, 120, 121, 123, 124, 142, 146, 147, 150, 151, 152, 154, 156, 157, 174, 193, 194, 199, 203, 209, 210, 214, 216, 217, 221, 222, 223, 224, 226, 228, 235, 266, 272, 282, 299, 301, 302, 305, 306, 322, 337, 340, 344, 345, 353, 354, 357, 358, 359, 360, 368, 397, 398, 401, 402, 414, 416, 420, 426, 430, 432, 433, 434, 435, 439, 440, 442, 443, 445, 447, 463, 464, 465, 483, 491, 504, 511, 516, 519, 528, 530, 545, 565, 576, 580, 582, 583, 584, 588, 603, 604, 605, 610, 611, 613, 614, 616, 617, 630, 638, 641, 643, 644, 648, 649, 650, 651, 652, 655, 656, 657, 658, 660, 661, 662, 664, 665, 666, 668, 669, 671, 674, 680; т. III, кн. 1, с. 150, 164, 345, 351, 375, 422, 423; т. IV, с. 159, 162, 198, 224, 225, 249, 251, 262, 313–316, 337, 359, 363, 373, 379, 408, 411, 421, 452, 454, 459, 461, 467, 473, 475, 487, 488, 492–494, 501, 510, 512, 516, 517, 520–524, 527, 528, 532, 534, 538, 540, 543, 544, 549, 552, 588–590, 594, 601, 603, 604, 663, 684, 687, 693–696, 700, 704, 705, 707, 727, 729, 745, 746, 750, 753, 762, 777, 815, 816; т. V, кн. 1, с. 58, 206, 386, 387, 593, 611, 612, 663, 715, 802, 855, 864, 903, 909; т. V, кн. 2, с. 5–7, 13, 18, 20, 28, 52, 57, 87–90, 94, 95, 98, 99, 102, 107, 120, 155–157, 161–163, 166, 169, 170, 179, 184, 188, 190, 193–195, 203, 205, 218, 222, 223, 229, 231, 233, 250, 277, 287, 296, 301, 302, 307, 338, 347, 351, 354, 400, 401, 404, 405, 405, 415, 420, 431, 432, 435, 456, 460, 467, 482, 488, 496–500, 502, 508, 524, 533, 535, 542, 544, 546, 556, 561, 562, 571–573, 575, 577, 581, 584, 585, 591, 602, 603, 607, 625–627, 632, 674, 686–688, 694, 697, 701, 710–712, 714, 719, 725, 732–737, 742, 751, 757, 762, 764, 773, 775, 782, 795, 802, 829, 832–834, 842, 845, 846,

- 854–858, 861, 867, 882; т. V, кн. 3, с. 9, 16, 19, 31, 41, 42, 52, 53, 63, 65, 67–69, 71, 75, 76, 85, 89, 93, 94, 102, 198, 199, 204–206, 252, 266, 267, 291, 293, 299, 303, 307, 319, 320, 335, 368, 369, 373, 377, 395, 396, 398–400, 407, 412, 413, 427, 456, 493, 501, 517, 536, 548, 550, 551, 553, 562, 568, 577–579, 581, 583, 603, 604, 606, 608, 619, 629, 652, 690, 708, 741, 754, 787, 788.
- Петрушевич Іван – т. II, с. 656; т. V, кн. 2, с. 230, 535, 547, 857.
- Петрушевич Лев, фінансова комісія – т. II, с. 157, 158, 274, 319, 321, 322, 430, 448, 449, 451, 452, 453, 456, 459, 461, 462, 465, 466, 467, 470, 473, 474, 475, 478, 480, 481, 483, 484, 485, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 510, 511, 517, 518, 527, 529, 577, 583, 585, 590, 591, 600, 607, 608, 636, 648, 653, 663, 680; т. V, кн. 3, с. 26.
- Петрушевич Петро, лікар – т. III, кн. 1, с. 559.
- Петрушевич Роман, повітовий комісар – т. II, с. 478.
- Петрушевич Стефан, священик, член фінансової комісії – т. II, с. 157, 680.
- Петрушевич, повітовий комісар Кам'яно-Струмилівського повіту – т. I, с. 404, 405.
- Петрушевич, суддя, учасник віча в Жовкві 3 березня 1918 р., – т. I, с. 88.
- Петрушкевич – т. IV, с. 258.
- Петрюк Василь – т. III, кн. 1, с. 340.
- Петрюк – т. I, с. 83.
- Петтер – т. V, кн. 3, с. 528, 530.
- Печарський І. – т. IV, с. 571.
- Печжек, чех, жандарм, командант Сколе – т. I, с. 306.
- Пельош Ян, з с. Бортників Товмацького повіту – т. III, кн. 1, с. 95.
- Перацький – т. V, кн. 1, с. 79.
- Пехал – т. III, кн. 1, с. 550.
- П-ий Юрко, чет., командант – т. I, с. 530.
- Пик В. – т. IV, с. 732.
- Пилипів Христина – т. III, кн. 1, с. 576.
- Пилипов Станислав – т. III, кн. 1, с. 550.
- Пилипчик Василина – т. III, кн. 1, с. 341.
- Пилипчик Іван – т. III, кн. 1, с. 341.
- Пилипчук – т. IV, с. 361; т. V, кн. 1, с. 905.
- Пилнинський – т. III, кн. 1, с. 117.
- Пиль Андрус – т. III, кн. 1, с. 110.
- Піріг Семен, хорунжий – т. III, кн. 1, с. 128, 129.
- Пірогів Микола, лікар, посол до варшавського сойму – т. III, кн. 1, с. 567.
- Пирчук Дмитро – т. V, кн. 2, с. 595.
- Пирчук Петро – т. V, кн. 2, с. 593.
- Писарівський – т. V, кн. 2, с. 679.
- Питиль Анна – т. V, кн. 2, с. 681.
- Питиль Марійка – т. V, кн. 2, с. 681.
- Пиц – т. III, кн. 1, с. 459.
- Пігуляк Єретеї – т. V, кн. 2, с. 873.
- Пігуляк Іван – т. V, кн. 2, с. 875.
- Підгайний Михайло – т. V, кн. 2, с. 682.
- Пі(и)сецький Олександр, секретар пошт і телеграфів у Тимчасовому Державному Секретаріаті – т. I, с. 265, 409, 417, 427; т. II, с. 52, 53, 63, 110, 117, 120, 121, 146, 672.
- Підляшецький Захар – т. V, кн. 2, с. 621, 705.
- Пі(о)дляшецький Ярослав, др., повітовий комісар в Монастирських, член Бучацького Повітового комітету УНРади – т. I, с. 354; т. II, с. 29, 446, 449, 454, 459, 523, 585, 591, 647; т. V, кн. 2, с. 442, 474.
- Пігуляк – т. III, кн. 1, с. 550, 565; т. IV, с. 42.
- Пігуляк Єротеї, буковинський соймовий посол – т. II, с. 680.
- Підвисоцька Ольга – т. IV, с. 261.
- Підвисоцький, заступник голови віча 3 жовтня 1918 р. в Копичинцях Гусятинського повіту – т. I, с. 151.
- Підгірський Самійло, адвокат, посол до варшавського сойму – т. III, кн. 1, с. 567.

- Підгородецький Федь, представник УНРади – т. I, с. 361.
- Підкович – т. IV, с. 395.
- Підлясецький – т. II, с. 76, 79.
- Пікула Василь – т. III, кн. 1, с. 459.
- Пілат – т. V, кн. 1, с. 623.
- Пілецький, директор, член польської делегації до Повітової УНРади в Станіславові – т. I, с. 326.
- Пілсудський Ю. – т. I, с. 453, 455; т. III, кн. 1, с. 125, 520, 525, 544, 548, 558, 560, 566; т. IV, с. 89, 94, 96, 102, 111–115, 118, 136, 281, 422, 434; т. V, кн. 1, с. 27, 40, 46–48, 168, 415, 429, 435, 439, 440, 441, 469, 484, 488, 494, 496, 505–507, 514, 521–524, 598, 767, 768, 855, 862; т. V, кн. 2, с. 48, 55, 56, 80, 83, 103, 121, 136, 168, 192, 252, 287, 431, 510, 512, 514–517, 527, 736, 848; т. V, кн. 3, с. 208, 266, 415–418, 432, 446, 473, 478, 509, 559, 561, 566, 621.
- Пілтз Ерасме – т. V, кн. 1, с. 60.
- Пініньський, граф – т. III, кн. 1, с. 607.
- Пінгер – т. II, с. 92; т. V, кн. 1, с. 172; т. V, кн. 2, с. 14.
- Пісек – т. IV, с. 312, 315.
- Пісецький – т. IV, с. 315.
- Пітиляк Іван – т. V, кн. 2, с. 598.
- Пішон – т. II, с. 190; т. V, кн. 1, с. 58, 73–75, 78, 116, 117, 505, 556, 560, 562, 565, 572–575, 577, 581, 582, 584, 774, 778, 831, 836, 837, 839–841.
- Пйонтак – т. V, кн. 2, с. 682.
- Плешкан – т. IV, с. 189, 571.
- Плиска Михайло, господар із с. Задорова, член Бучацького повітового комітету УНРади – т. I, с. 354; т. II, с. 29, 210, 302, 680.
- Пнівська Анна – т. V, кн. 3, с. 615.
- Пнівчук Федір – т. V, кн. 3, с. 615.
- По(а)горецький Омелян, отець, парл. посол з Галичини – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 188, 680; т. V, кн. 2, с. 719.
- По(у)анкаре – т. V, кн. 2, с. 510; т. V, кн. 3, с. 38, 69, 297, 344, 621, 638.
- Погорецький Шамбелян, священник з Любачева – т. I, с. 90.
- Погорецький, професор – т. I, с. 362.
- Погорецький, староста в Ліську – т. I, с. 544.
- Подвойський – т. V, кн. 1, с. 474.
- Подлевський А. – т. IV, с. 144.
- Подляшецький – т. III, кн. 1, с. 558; т. V, кн. 3, с. 663.
- Подляшецький О. – т. III, кн. 1, с. 129; т. IV, с. 146, 485.
- Подляшецький Ярослав – т. V, кн. 3, с. 26, 677.
- Покотило, сотник – т. I, с. 509.
- Поланчак Йєронім – т. II, с. 85.
- Поліх Семен – т. III, кн. 1, с. 401.
- Поліха Т. – т. IV, с. 145.
- Полішук – т. II, с. 74.
- Полк – т. V, кн. 1, с. 697, 712–716, 723–725, 743, 744, 778, 779, 799, 801, 842, 845, 860.
- Полотник, учитель зі Станіславівщини – т. III, кн. 1, с. 614.
- Полохайло І. – т. IV, с. 146.
- Полуботок П. – т. IV, с. 308.
- Полянка Володислав – т. III, кн. 1, с. 550.
- Полянський – т. II, с. 62; т. IV, с. 377.
- Полянський Степан, учасник студентського віча у Львові 18 жовтня 1918 р., – т. I, с. 177; т. II, с. 608, 680.
- Понятенко П. – т. V, кн. 1, с. 769, 772, 805, 806, 808, 809, 874, 876, 877, 879, 888, 904, 905.
- Понятишин Петро – т. V, кн. 2, с. 849, 862.
- Попадинець Ілько – т. V, кн. 2, с. 573.
- Попельюк Андрій – т. II, с. 379.
- Попель Володимир, з Перемишля – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
- Попель, учасник студентського віча у Львові 18 жовтня 1918 р., – т. I, с. 177.
- Попович – т. I, с. 312, 421; т. IV, с. 43, 189.
- Попович ДOME(і)тій – т. II, с. 379, 380.
- Попович Іван – т. I, с. 301.
- Попович Ілько, делегат Буковинської Національної Ради, військова комісія –

- т. II, с. 157, 158, 200, 202, 203, 274, 283, 320, 680.
- Попович О. – т. I, с. 192, 198, 272, 501, 503; т. II, с. 65, 91, 94, 102, 117, 118, 120, 123, 146, 156, 157, 158, 184, 196, 202, 210, 283, 310, 368, 680; т. IV, с. 41, 43, 312, 313, 315; т. V, кн. 3, с. 681.
- Поповичева, учителька зі Львівщини – т. III, кн. 1, с. 613.
- Порайко – т. IV, с. 419–421, 423, 425, 428, 429, 662, 664, 669, 672, 673, 675–677, 679, 681, 682.
- Породько, др. – т. I, с. 551.
- Порголесі – т. IV, с. 182.
- Портер – т. V, кн. 1, с. 569; т. V, кн. 3, с. 45.
- Портокезі – т. IV, с. 179.
- Порш – т. V, кн. 2, с. 42.
- Посіка Марія – т. III, кн. 1, с. 471.
- Посіка Тома – т. III, кн. 1, с. 471.
- Потикевич Василь, богослов – т. III, кн. 1, с. 128, 129.
- Потій Іван, селянин – т. III, кн. 1, с. 329.
- Потоцький, гр. – т. III, кн. 1, с. 523.
- Потоцький, з Бережан – т. I, с. 372.
- Потоцький Анд. – т. V, кн. 1, с. 604; т. V, кн. 3, с. 506.
- Потурняк Марія – т. III, кн. 1, с. 575.
- Потурняк Настя – т. III, кн. 1, с. 575.
- Потурняк Онуфрій – т. III, кн. 1, с. 575.
- Похмурський Юрій – т. V, кн. 1, с. 165; т. V, кн. 2, с. 148, 152, 153.
- Походжай – т. I, с. 288, 312; т. IV, с. 555.
- Пралон – т. V, кн. 1, с. 495–497, 507–509, 513.
- Праунсайс, комендант Л.Б.К. 19 підпол. – т. I, с. 150.
- Прахтль, директор залізниці в Станіславові – т. I, с. 325.
- Превалінський – т. V, кн. 1, с. 109.
- Премчишин – т. IV, с. 187.
- Приват – т. V, кн. 2, с. 37.
- Придун, хорунжий УСС – т. I, с. 324.
- Прийдун Михайло, вахмайстр II кл. в канцелярії Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
- Прийма, отець з Хирова – т. I, с. 97.
- Прийма О. – т. IV, с. 146, 251.
- Приймак Федір – т. V, кн. 2, с. 158, 159.
- Примак Т. – т. I, с. 307, 457; т. III, кн. 1, с. 140; т. IV, с. 163, 164.
- Примак Ф. – т. IV, с. 144.
- Припхан, писар Станіславівської повітової УНРади – т. I, с. 326.
- Присташ Юліян, отець з Линя – т. I, с. 89, 315.
- Приступа Хома, агроном, посол до варшавського союму – т. III, кн. 1, с. 567.
- Припуляк, отець курат з Долинського повіту – т. I, с. 312.
- Прікіл Х. – т. IV, с. 477.
- Прокопів Федор – т. V, кн. 3, с. 333.
- Прокопович, вибраний представником Українського Національного Союзу (Київ) до УНРади у Львові – т. I, с. 205.
- Проскуров – т. V, кн. 1, с. 475.
- Проскурницький, отець із с. Новосілки, член Бучацького повітового комітету УНРади – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Прокурський – т. IV, с. 806.
- Прочницький – т. V, кн. 1, с. 79, 83–85.
- Процик К. – т. II, с. 67.
- Процик О. – т. III, кн. 1, с. 578.
- Процишин І. – т. I, с. 327, 459.
- Проць І. – т. II, с. 647; т. V, кн. 2, с. 598; т. V, кн. 3, с. 26, 688.
- Процьок М. – т. I, с. 460.
- Прундус – т. I, с. 410, 411.
- Прунотто – т. V, кн. 3, с. 608, 610.
- Прухницький – т. IV, с. 199, 201–203, 207.
- Прушинський – т. III, кн. 1, с. 592, 601.
- Пуанкаре – т. II, с. 654, 666.
- Пуасен – т. V, кн. 2, с. 789.
- Пуза Є. – т. II, с. 83; т. V, кн. 1, с. 52.
- Пул – т. V, кн. 2, с. 862.
- Пульгай В. – т. III, кн. 1, с. 84–86.
- Пунім – т. III, кн. 1, с. 26.
- Пурій П. – т. III, кн. 1, с. 110.
- Пура Антон – т. V, кн. 3, с. 816.
- Путек – т. III, кн. 1, с. 387.

- Путько М. – т. III, кн. 1, с. 134.
- Пухальський – т. I, с. 247, 308, 356, 467, 468, 469, 470, 471, 504, 505, 506, 509, 522.
- Пухонич – т. II, с. 470.
- Пухштайн Лілія – т. II, с. 647.
- Пучко – т. IV, с. 420, 421.
- Пушкар – т. IV, с. 765, 772, 786.
- Пушкар Є. – т. II, с. 379.
- Пфафф – т. II, с. 70.
- Пфеффер Р. – т. I, с. 260, 293, 294, 295, 301, 350.
- Пшеворський – т. I, с. 480.
- Пшеємський – т. I, с. 468.
- Пшепюрський – т. I, с. 80.
- Пшибилович – т. IV, с. 128.
- П'ятаков – т. V, кн. 1, с. 474.
- Пятнюк Михайло – т. V, кн. 2, с. 598.
- Равлюк, учитель зі Снятинщини – т. III, кн. 1, с. 614.
- Радек – т. IV, с. 703; т. V, кн. 2, с. 19, 20.
- Радель – т. IV, с. 700.
- Радзівіл Осип, повітовий суддя в Копичинцях – т. II, с. 67.
- Радик – т. V, кн. 3, с. 688.
- Радослав Василь, президент міністрів Болгарії – т. I, с. 64, 71.
- Радохонський, командант польського куреня – т. III, кн. 1, с. 520, 545; т. V, кн. 3, с. 484.
- Радчак Е. – т. IV, с. 144.
- Раєвський – т. IV, с. 419.
- Райкерт, окружний інспектор в Бережанах – т. I, с. 373.
- Райнлендер, директор поліції у Львові – т. I, с. 300; т. III, кн. 1, с. 87, 206, 207, 382, 451; т. V, кн. 2, с. 482.
- Райнольд Е., Рава-Руський староста – т. III, кн. 1, с. 137.
- Райх, др., начальник залізничної станції в Підгайцях – т. I, с. 376; т. III, кн. 1, с. 37.
- Раковський Йосиф, професор, отець, керівник господарських справ міста і повіту Станіслава, тимчасовий управитель учительської семінарії в Станіславі – т. I, с. 325, 326; т. II, с. 244; т. V, кн. 1, с. 386, 474, 659, 660; т. V, кн. 2, с. 159, 266, 280, 293, 461, 848.
- Раковський Х. – т. II, с. 112, 113, 115, 311; т. IV, с. 664, 665, 671, 674, 675, 695, 724, 726.
- Рамек Якуб, псевдонім Адольфа Лангера – т. III, кн. 1, с. 469.
- Рапапорт Герман – т. III, кн. 1, с. 515.
- Рапапорт Мориц – т. III, кн. 1, с. 515.
- Раппапорт Мойсей – т. III, кн. 1, с. 470.
- Раппапорт Самуїл – т. III, кн. 1, с. 470.
- Раппапорт Сара – т. III, кн. 1, с. 470.
- Рапх, член польської делегації до Повітової УНРади в Станіславі – т. I, с. 326.
- Ратай Мацей, польський міністр освіти – т. II, с. 454; т. III, кн. 1, с. 325, 333; т. V, кн. 2, с. 80, 83, 582; т. V, кн. 3, с. 697, 698.
- Ратенав – т. V, кн. 3, с. 384.
- Ратгі – т. V, кн. 2, с. 55, 56, 620; т. V, кн. 3, с. 84. Рахмільевич – т. V, кн. 2, с. 163.
- Раховський Гнат – т. V, кн. 2, с. 594.
- Раховський Дмитро – т. III, кн. 1, с. 340.
- Рачинський Александр, др., – т. III, кн. 1, с. 385, 387.
- Ревіков – т. V, кн. 2, с. 546.
- Ревлюк Омелян – т. V, кн. 2, с. 277.
- Редер, псевдонім М. Раппапорта – т. III, кн. 1, с. 470.
- Рейнфельд Е. – т. IV, с. 571.
- Ремпл Данило – т. III, кн. 1, с. 471.
- Ремпл Розалія – т. III, кн. 1, с. 471.
- Реннер – т. V, кн. 2, с. 789–791.
- Репальд – т. V, кн. 2, с. 812, 813, 817.
- Ресляр С. – т. IV, с. 288, 289.
- Рехман Анна – т. V, кн. 3, с. 616.
- Рехман Антон – т. V, кн. 3, с. 616.
- Рехман Петро – т. V, кн. 3, с. 616.
- Рехман Яцек – т. V, кн. 3, с. 616.
- Решетило Іван – т. V, кн. 3, с. 616.

- Ржепецький Б., старшина українського війська, Жовква – т. I, с. 546; т. V, кн. 1, с. 769, 805, 808, 809, 871, 874, 876, 877, 879, 888, 890, 904, 905.
- Рибак – т. IV, с. 104, 106, 107, 109–113, 115, 116, 202, 709.
- Рибак І. – т. IV, с. 732.
- Рибак Ярослав – т. I, с. 545.
- Рибачевський – т. IV, с. 301; т. V, кн. 2, с. 135.
- Рибчак, надпоручник, очолив державну сторожу в Городку – т. I, с. 327, 458.
- Рибчин І. – т. IV, с. 753.
- Р-ий Іван, поручник – т. I, с. 528.
- Риглер – т. V, кн. 2, с. 150.
- Рижевський – т. IV, с. 188.
- Рименович – т. IV, с. 292.
- Рихлінський, підполковник – т. III, кн. 1, с. 189.
- Рихлінський, польський командант Ліська – т. I, с. 543.
- Рімн Фр., отаман – т. II, с. 83.
- Ріпецький Всеволод, канд. адв. із Самбора, повітовий комісар в Турці над Стриєм – т. I, с. 315.
- Ріпецький – т. IV, с. 765, 786.
- Роберт Сесіл – т. V, кн. 2, с. 492, 743, 796, 798, 811–813, 836, 837; т. V, кн. 3, с. 68, 69, 421, 442, 443.
- Роговський, голова Зборівського повітового харчового уряду – т. I, с. 460.
- Рогоз(с)инський Клим, тимчасовий комісар в м. Бучачі – т. I, с. 323, 364.
- Рогош Войцех, управитель поміщицького мастку в с. Завадці – т. III, кн. 1, с. 137, 138.
- Рогуцький Микола, голова повітової харчової управи в Рудках – т. I, с. 316.
- Родзевич – т. IV, с. 281, 324, 327, 329, 450, 504.
- Родс Сесіл – т. V, кн. 2, с. 822.
- Рожанковський Любомир – т. V, кн. 2, с. 104, 146, 148, 480.
- Рожанко(і)вський Т. – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 157, 680; т. III, кн. 1, с. 537; т. IV, с. 143, 170, 181.
- Рожанковський, сотник – т. II, с. 61.
- Рожейовський – т. V, кн. 2, с. 296.
- Рожко – т. IV, с. 187.
- Розалевський – т. V, кн. 2, с. 585.
- Розвадовський – т. V, кн. 1, с. 33, 34, 46, 47, 79, 87–90, 138, 139, 141, 188, 193, 236, 240–244, 246, 285, 298, 299, 319, 323, 330, 350, 356, 362, 446, 452, 512, 863.
- Розвадовський Т. – т. I, с. 453; т. III, кн. 1, с. 25, 36, 38, 41, 46; т. IV, с. 89, 94, 102, 103, 106–109, 114–116, 156, 157, 199, 204–206, 254, 263.
- Розвадовський Я. В. – т. IV, с. 257, 258, 260, 281, 324.
- Розенберг, учень коломийської української гімназії – т. III, кн. 1, с. 148.
- Рой – т. I, с. 320, 509; т. III, кн. 1, с. 29, 46; т. IV, с. 89, 93; т. V, кн. 1, с. 33.
- Ролінський, полковник – т. III, кн. 1, с. 418.
- Роман Великий, князь – т. III, кн. 1, с. 555, 619.
- Романишин – т. IV, с. 486.
- Романко Василь, господар із Заліщиків – т. I, с. 433.
- Романковський – т. V, кн. 2, с. 431, 433.
- Романовичі, династія – т. V, кн. 2, с. 308, 309, 618; т. V, кн. 3, с. 496.
- Романський Р. – т. I, с. 491.
- Романчик, учасник віча в Станіславові 30 вересня 1918 р., – т. I, с. 156.
- Романчук Юліян, професор, член Народного Комітету УНДП, парл. посол, віце-президент палати послів – т. I, с. 77, 81, 82, 191, 192, 198, 215, 266, 406, 409, 416, 417, 418; т. II, с. 446, 673, 680; т. III, кн. 1, с. 37, 46, 616; т. V, кн. 1, с. 36; т. V, кн. 2, с. 719; т. V, кн. 3, с. 26, 201, 535, 691, 735, 736.
- Романяк – т. III, кн. 1, с. 117.

- Ромер Е. – т. III, кн. 1, с. 440; т. IV, с. 226; т. V, кн. 1. с. 623; т. V, кн. 2, с. 278.
- Ромченко Борис – т. I, с. 504.
- Ронгуш – т. IV, с. 43.
- Рос Гринько – т. III, кн. 1, с. 505.
- Росол Василь – т. V, кн. 2, с. 683.
- Россе – т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Росткович Ол., інженер, управитель Радехівської будівельної експозитури, Радехівський повітовий комісар – т. I, с. 286, 308, 317, 341, 355; т. II, с. 28.
- Ростикусь В. – т. IV, с. 571.
- Ростиславовичі – т. V, кн. 2, с. 308.
- Росткович, інженер, Стоянівський повітовий комісар – т. I, с. 314.
- Ротман Моріц – т. III, кн. 1, с. 84.
- Ротгенберг Герман – т. V, кн. 2, с. 708.
- Роттенбург Ізаяш – т. III, кн. 1, с. 470.
- Руби(і)нович Йосафат, повітовий комісар в Лютовиськах – т. I, с. 330, 352, 438.
- Рубит-Ляртик – т. IV, с. 608.
- Рубчинський – т. IV, с. 772.
- Рудакевич, підхорунжий, комендант Радехова – т. I, с. 308, 341.
- Рудик – т. V, кн. 2, с. 422.
- Рудий Василь, член комісаріату в Підгайцях – т. I, с. 375; т. II, с. 19.
- Рудик Йосип, псевдонім І.Роттенбурга – т. III, кн. 1, с. 470.
- Рудко Іван – т. II, с. 379.
- Руднев – т. V, кн. 1, с. 69.
- Рудницький – т. IV, с. 273.
- Рудницький Антін, священник, комісар м. Дрогобича – т. III, кн. 1, с. 90, 93, 117.
- Рудницький Володимир – т. II, с. 510.
- Рудницький І. – т. IV, с. 144, 732, 788.
- Рудницький Лев, др., – т. II, с. 377, 453.
- Рудницький Р. – т. II, с. 54.
- Рудницький Стефан, доктор – т. II, с. 468, 510; т. V, кн. 2, с. 208, 230, 295, 300, 534, 608, 788; т. V, кн. 3, с. 89, 204, 252, 287, 291, 342, 803.
- Рудніцький, з Бучацького повіту – т. I, с. 364.
- Руз(с)ин, сотник полку, військовий комендант Станіславава – т. I, с. 285, 312, 325, 441.
- Румбал Дж. – т. V, кн. 1, с. 731, 872, 881, 884.
- Руменович І. – т. IV, с. 717.
- Рура Йосиф – т. V, кн. 2, с. 399.
- Русин Михайло, директор скарбу у Львові – т. I, с. 301.
- Русин Н. – т. IV, с. 143.
- Русин, отець декан – т. II, с. 298.
- Руснак – т. IV, с. 43.
- Руснак Василь – т. V, кн. 2, с. 875.
- Русняк Н. – т. IV, с. 43.
- Руст – т. IV, с. 587.
- Рут Еліг – т. V, кн. 2, с. 852.
- Рутко Антін – т. II, с. 203, 680.
- Рутковський Олександр, др., – т. I, с. 230.
- Рутковські Ян, др., – т. III, кн. 1, с. 269, 424.
- Рутський – т. V, кн. 1, с. 416.
- Са(о)войка Роман, др., кандидат адвокатури, секретар уряду в Камінці Струмиловій – т. I, с. 98, 318, 404.
- Сабат Андрій, делегат УНРади в Перемишлі – т. I, с. 467, 468, 472, 474, 477, 509.
- Сабат Микола, доктор, професор, директор української гімназії – т. I, с. 83, 84, 480; т. II, с. 61, 64, 78, 446, 458, 487; т. III, кн. 1, с. 34, 167.
- Саборський – т. IV, с. 366, 367, 369, 374, 381, 387, 646, 647, 660.
- Савицька Євгенія – т. III, кн. 1, с. 540.
- Савицька – т. I, с. 498.
- Савицький, з Долини – т. III, кн. 1, с. 539.
- Савула – т. IV, с. 62.
- Савчак, з Сянока – т. I, с. 90.
- Савчак Ярослав – т. V, кн. 2, с. 152.
- Савченко Я. – т. IV, с. 135, 141; т. V, кн. 2, с. 545.
- Савчук Андрій, хорунжий – т. II, с. 87; т. V, кн. 3, с. 16.
- Савчук Василь – т. V, кн. 2, с. 582.

- Савчук Євстахій, інженер – т. II, с. 95.
Савчук Юлій, д-р – т. I, с. 301.
Савчук, вїйт у Брошневі – т. III, кн. 1, с. 530, 549; т. V, кн. 3, с. 472.
Сагайдак Ілько – т. III, кн. 1, с. 131.
Сагайдак Микола – т. III, кн. 1, с. 131.
Садницький Юліан – т. III, кн. 1, с. 401.
Садовський Михайло, з Коропця, член Бучацького повітового комітету УНРади – т. I, с. 354.
Садовський, актор театру, з Києва – т. I, с. 540; т. V, кн. 1, с. 62.
Сасвич Микола, курінний, на Покутті – т. I, с. 500.
Сасвич Омелян, директор краєвого кредитного Союзу, Львів – т. I, с. 283, 429; т. V, кн. 2, с. 480.
Сасвич, сотник – т. III, кн. 1, с. 316.
Сасвич, член фінансової комісії – т. II, с. 673.
Сажовський Михайло, з Коропця, член Бучацького повітового комітету УНРади – т. II, с. 29.
Сайкевич, поручник, командант жандармерії та війська в Камінці Струмиловій – т. I, с. 308, 341.
Сайкевич, поручник, четар, командант м. Радохова і міліції – т. I, с. 286, 444; т. II, с. 9.
Сайків, учитель з Долинщини – т. III, кн. 1, с. 614.
Сакс Ф. – т. IV, с. 475.
Саламон Майзелс, інженер – т. II, с. 75.
Салик, четар, командант гарнізону і УСС в Камінці – т. I, с. 319, 405.
Салімовський – т. IV, с. 377.
Сальвицький, суддя, повітовий комісар в Тернополі – т. I, с. 464.
Сальський – т. IV, с. 363, 592.
Самарик П. – т. IV, с. 571.
Самет Самуїл – т. III, кн. 1, с. 470, 472.
Самійленко, сотник, старш. зв'язку – т. II, с. 106.
Самійло – т. V, кн. 3, с. 315, 316.
Самокійшук Марійка – т. V, кн. 2, с. 594.
Самуляк І. – т. IV, с. 253.
Сандулович – т. IV, с. 43.
Сандуляк Іван, посол Галицького сойму – т. I, с. 83, 192, 198; т. II, с. 303, 680.
Сандуляк М. – т. IV, с. 571.
Санс Марк – т. V, кн. 3, с. 458.
Сапега – т. V, кн. 1, с. 510, 710, 711.
Сапега Владислав, князь – т. III, кн. 1, с. 290.
Сапега Станіслав – т. V, кн. 2, с. 55, 80, 83, 84, 114, 159, 160, 199, 222, 408, 418, 510.
Сапіга, князь – т. III, кн. 1, с. 523, 524.
Сероїчковський Олександр – т. V, кн. 3, с. 16, 76, 78.
Саріячук Юрій – т. V, кн. 2, с. 596.
Сарматюк А. – т. V, кн. 3, с. 311, 371.
Сас Осип – т. II, с. 379.
Сасик – т. III, кн. 1, с. 117.
Саф'яник Тимко – т. III, кн. 1, с. 110.
Свалінський – т. IV, с. 607.
Свердлов Я. – т. I, с. 333.
Сверида, вїйт з с. Пукова – т. III, кн. 1, с. 458.
Сверчевський – т. IV, с. 156.
Светенсеан – т. V, кн. 3, с. 467.
Свентицький Іларіон – т. V, кн. 2, с. 300.
Свидуляк – т. II, с. 314.
Свирид Федь, селянин із с. Пукова – т. III, кн. 1, с. 171.
Свистун – т. IV, с. 273; т. V, кн. 3, с. 324.
Свистун Василь – т. V, кн. 3, с. 615.
Свищук Іван – т. II, с. 244.
Свідерський – т. IV, с. 765, 772, 773, 786.
Свідницький – т. V, кн. 2, с. 466.
Свіміціц, пос. – т. I, с. 170.
Свірський – т. V, кн. 1, с. 507, 513.
Свістель, поручник УСС, командант Перемишлянського повіту – т. I, с. 289, 309.
Світлик В. – т. IV, с. 731.
Свобода, камеральний радник Печеніжинського повіту – т. I, с. 129.
Северин Данилович – т. V, кн. 2, с. 469, 470, 471.

- Севрюк О. – т. I, с. 64, 71, 72, 563; т. II, с. 64; т. IV, с. 755, 756; т. V, кн. 2, с. 40.
- Сейдаймет – т. V, кн. 2, с. 252.
- Сейбель А. – т. IV, с. 485.
- Сейда – т. V, кн. 1, с. 866.
- Секунда, поручник – т. I, с. 552.
- Секунда В. – т. IV, с. 144, 462.
- Селезінка – т. IV, с. 700, 761, 775; т. V, кн. 2, с. 164, 165, 698, 856, 857; т. V, кн. 3, с. 397.
- Селезінка Ярослав, доктор, зі Стрия, заступник начальника військової канцелярії Диктатора ЗУНР – т. I, с. 439, 440; т. II, с. 449, 450, 454, 456, 457, 460, 462, 464, 467, 468, 471, 474, 481, 483, 484, 485, 486, 488, 489, 491, 492, 511.
- Селенська – т. III, кн. 1, с. 343.
- Селешівна, учителька з Жовківщини – т. III, кн. 1, с. 614.
- Селецький Василь, із Тустановичів – т. III, кн. 1, с. 535.
- Селірам – т. IV, с. 81.
- Семака Ілля, парл. і соймовий посол з Буковини, законодагтна комісія – т. I, с. 192, 198, 200; т. II, с. 157, 446, 608, 609, 615, 646, 660, 661, 663, 670, 680; т. V, кн. 1, с. 776; т. V, кн. 2, с. 719, 877; т. V, кн. 3, с. 702; т. V, кн. 3, с. 26, 521.
- Сембай – т. IV, с. 765, 772, 786.
- Сембачев – т. IV, с. 257.
- Семенишин Семен – т. V, кн. 2, с. 573.
- Сементулюк Іван – т. III, кн. 1, с. 340; т. V, кн. 2, с. 461, 462.
- Семенюк – т. IV, с. 162.
- Семенюк О. – т. IV, с. 144, 571.
- Семець Ілько – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
- Семець Онуфрій – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
- Семків – т. III, кн. 1, с. 343.
- Семчина Н. – т. II, с. 199.
- Сена Дмитро, член комісаріату в Підгайцях – т. I, с. 375; т. II, с. 19.
- Сенецький В. – т. IV, с. 144, 187.
- Сенечко – т. IV, с. 416.
- Сеник – т. IV, с. 291, 292.
- Сеник Сидір, з Тернополя, студент у Львові – т. III, кн. 1, с. 461, 469, 515.
- Сенишин Антон, капрал, призначений цугсфіромом до канцелярії Команди Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
- Сенів Іван – т. III, кн. 1, с. 401.
- Сенчин Володимир – т. V, кн. 2, с. 141, 142.
- Сенчина Іван, шкільна комісія – т. II, с. 158, 202, 680.
- Сень Михайло – т. V, кн. 2, с. 679.
- Сенькусь, січовик зі Старого Самбора – т. I, с. 97.
- Серафімов – т. IV, с. 675, 678.
- Сербиненко – т. V, кн. 2, с. 791.
- Сербинюк Юрій, референт Буковинської Ради в справах пресових – т. II, с. 283, 680.
- Сєрватовський, дідич з с. Озерян Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 299, 431.
- Сєрватський – т. V, кн. 2, с. 372.
- Сергієв Михайло – т. III, кн. 1, с. 562.
- Сєредович – т. IV, с. 309.
- Серетгі – т. V, кн. 2, с. 56.
- Сєроїчковський Олександр, нач. Державної Контролі – т. II, с. 646; т. V, кн. 3, с. 26, 86, 88, 397.
- Сєх Петро, з Городка, член УНРади, референт з поля залізничних шляхів – т. I, с. 327, 458.
- Сєч, рїтмайстер, керував апровїзацією Борислава – т. III, кн. 1, с. 93.
- Сидір – т. III, кн. 1, с. 549.
- Сидор Теодор, учитель – т. III, кн. 1, с. 616.
- Сидоренко Сергій – т. V, кн. 1, с. 124, 206, 229, 230, 231, 250, 255, 287, 330, 356, 384, 408, 409, 412, 430–432, 446, 607, 621; т. V, кн. 2, с. 38, 44, 279, 546.
- Сидоряк, гімназїальний профєсор, голова Тернопільської повітової УНРади, мїський комісар Тернополя – т. I, с. 310, 464.
- Симонів Д. – т. IV, с. 319.

- Синечко – т. V, кн. 2, с. 135.
- Сирель, псевдонім С.Сеника – т. III, кн. 1, с. 469.
- Сиротинський, адвокат в м. Угнові – т. I, с. 432.
- Сиротюк А. – т. II, с. 122; т. IV, с. 317.
- Сисак Микола, д-р, кооптований до Ради – т. I, с. 427; т. II, с. 681.
- Ситник, хорунжий, комендант жандармерії Тернополя – т. I, с. 464; т. III, кн. 1, с. 613.
- Сияк – т. I, с. 83.
- Сіддікавскас – т. V, кн. 3, с. 451.
- Сікорський – т. II, с. 666.
- Сікорський, полковник польської армії, шеф Генерального штабу, генерал-поручник – т. I, с. 471; т. III, кн. 1, с. 423.
- Сілецький – т. II, с. 65.
- Сілецький Іван – т. V, кн. 2, с. 706.
- Сілецький Лев – т. II, с. 76.
- Сілецький Степан, делегат академічної молоді, військова комісія – т. II, с. 157, 158, 200, 680.
- Сіменович Володимир, др. – т. II, с. 482.
- Сіменович – т. III, кн. 1, с. 343, 344.
- Сіменович, поручник, керівник 14 полку, який зайняв Печеніжин, повітовий комісар Печеніжина – т. I, с. 307, 457.
- Сіменс Мартін – т. III, кн. 1, с. 392.
- Сімка Дмитро – т. III, кн. 1, с. 540.
- Сімонов – т. IV, с. 262.
- Сінгалевич – т. I, с. 320, 361, 439, 546.
- Сінгалевич В. – т. I, с. 147, 148, 192, 197, 270, 314, 321, 440; т. II, с. 415, 422, 431, 433, 449, 3 450, 451, 452, 453, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 465, 467, 468, 469, 470, 471, 473, 474, 475, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 506, 599, 608, 616, 648, 652, 653, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 680; т. III, кн. 1, с. 319, 335; т. IV, с. 379, 383, 684, 686, 753, 754; т. V, кн. 1, с. 72, 746, 803; т. V, кн. 2, с. 99, 104, 107 – 109, 123, 126, 127, 129, 135, 168, 172, 179, 233, 498, 719, 778, 780, 805, 857; т. V, кн. 3, с. 26, 42, 51, 68, 69, 85, 89, 301, 373, 407, 525, 531.
- Сінгалевич М. – т. IV, с. 560.
- Сінклер – т. IV, с. 166, 167, 579.
- Сінятович Ольга – т. III, кн. 1, с. 342.
- Сірко В. – т. IV, с. 417, 513.
- Сіропалко – т. II, с. 78.
- Сіхів А. – т. V, кн. 1, с. 639.
- Сіцінський О. – т. IV, с. 37.
- Січинський М. – т. II, с. 306, 315; т. IV, с. 162, 536, 576; т. V, кн. 1, с. 604.
- Січинський Юліян, член Народного Комітету УНДП – т. I, с. 77.
- Сіях І. – т. IV, с. 671, 675, 689, 724, 726.
- Сіях М. – т. IV, с. 144.
- Сіях Остап, голова тимчасового організаційного комітету в Бучачі, голова “Сільського господаря” в Бучачі – т. I, с. 353; т. II, с. 28, 29, 680.
- Сіях – т. II, с. 158.
- Скавінський Стефан – т. III, кн. 1, с. 550.
- Скаделич Борислав – т. V, кн. 2, с. 21.
- Скальковський – т. IV, с. 199; т. V, кн. 1, с. 79.
- Скарбек – т. V, кн. 1, с. 34–36, 79, 81, 82, 84–86, 88–90, 158, 665; т. V, кн. 2, с. 534.
- Скарбек Ал., посол, з Перемишля – т. I, с. 468, 469.
- Скарбек А. – т. IV, с. 104, 108–115, 118, 149, 152, 199–207, 227, 257, 258, 260, 281, 283.
- Скарбки, пани – т. I, с. 490.
- Скарбо – т. I, с. 302, 303; т. II, с. 676.
- Скачка А. – т. V, кн. 1, с. 175.
- Скварек – т. V, кн. 2, с. 505.
- Скварій Анна – т. III, кн. 1, с. 401.
- Скварій Данило – т. III, кн. 1, с. 401.
- Скварій Ксенія – т. III, кн. 1, с. 401.
- Скибінський Володимир, доктор, законодавча комісія – т. II, с. 157, 316.
- Скибінський Рудольф, доктор – т. II, с. 317, 318, 321, 680.

- Скибінський, писар на віче в Перемишлянах 4 жовтня 1918 р. – т. I, с. 147.
- Скільчак Федір – т. III, кн. 1, с. 342.
- Скірка Осип, ст. дес. – т. II, с. 645, 646.
- Скірмунт – т. V, кн. 2, с. 777, 844, 865; т. V, кн. 3, с. 257, 271, 274, 289, 298, 621.
- Склепкевич І. – т. IV, с. 571.
- Скляренко – т. IV, с. 74.
- Скоморовський В. – т. IV, с. 571; т. V, кн. 2, с. 464.
- Скоморовський Євстахій, отець, член президії віча в Миколаєві над Дністром 6 жовтня 1918 р., – т. I, с. 152.
- Скопляк, член Сокальського повітового комітету УНРади – т. I, с. 228.
- Скоропада Іван, призначений підхорунжим до канцелярії Команди Української Державної Жандармерії – т. II, с. 23.
- Скоропадський – т. V, кн. 1, с. 700, 751; т. V, кн. 2, с. 39, 45, 98, 223, 268, 546.
- Скоропадський Павло – т. I, с. 273, 274, 342; т. II, с. 213.
- Скоропис Йолтуховський, український губернатор Холмщини – т. I, с. 119; т. V, кн. 1, с. 761.
- Скот – т. V, кн. 1, с. 712, 713.
- Скождополева Марія – т. II, с. 244.
- Скрентович – т. II, с. 89.
- Скривярж, ком., Львівський уряд – т. I, с. 300.
- Скригунець Микола, зі Стопчатова – т. III, кн. 1, с. 574.
- Скрипа Осип, учитель, посол до варшавського сойму – т. III, кн. 1, с. 567.
- Скробач, селянин із с. Бабухова – т. III, кн. 1, с. 458.
- Скулза, Львівський надкомісар – т. I, с. 300.
- Скульський Л., польський міністр внутрішніх справ – т. II, с. 581; т. V, кн. 2, с. 80, 83, 160, 602.
- Скумарчук Петро – т. III, кн. 1, с. 340; т. V, кн. 2, с. 461.
- Скшинський, міністр закордонних справ Польщі – т. II, с. 661, 666; т. V, кн. 1, с. 507, 509, 513, 664, 705, 706, 851, 852, 866, 867.
- Слабійський Станіслав – т. III, кн. 1, с. 84, 85, 86.
- Славінський, посол – т. II, с. 111; т. V, кн. 2, с. 80, 83; т. V, кн. 2, с. 102–105, 281, 282, 841; т. V, кн. 3, с. 341–344.
- Славський – т. V, кн. 2, с. 702.
- Слащов – т. IV, с. 363, 364, 369, 654.
- Слезак – т. IV, с. 188.
- Слезинський О. – т. IV, с. 145.
- Сливінський – т. II, с. 88.
- Слижук Олекса – т. V, кн. 2, с. 593.
- Слижук Федір – т. III, кн. 1, с. 245, 340.
- Слизак Степан – т. V, кн. 3, с. 399.
- Сліва, учитель польської гімназії в Коломиї – т. III, кн. 1, с. 144.
- Сліпанюк Дм., з Іспаса – т. II, с. 298.
- Слобода – т. IV, с. 93.
- Слободяник, професор, референт справи прилюдної безпеки в Станіславові – т. I, с. 325, 441.
- Словацький Ю. – т. IV, с. 124.
- Слюсарчук К. – т. IV, с. 142, 326, 584.
- Слюсарчук С. – т. IV, с. 571.
- Смально Микола – т. V, кн. 2, с. 463.
- Смаль-Стоцький Осип, із с. Немилова Радехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 574.
- Смаль-Стоцький С. – т. I, с. 192, 194, 198, 200, 408, 497; т. II, с. 455, 458, 472, 473, 489, 492, 608, 680; т. III, кн. 1, с. 318; т. IV, с. 709, 765, 784, 787, 815; т. V, кн. 2, с. 102, 103, 118, 128, 134, 135, 138, 141, 143, 168, 173, 179, 188, 232, 234, 242, 244, 294, 296, 300, 497, 498, 599, 719, 742, 747, 875.
- Смаль-Стоцький Роман – т. V, кн. 3, с. 812.
- Смерук Федір – т. V, кн. 2, с. 461.
- Смерчинський, радник судді – т. II, с. 107.
- Сметанка Микола, селянин зі Сколе – т. I, с. 162.

- Сметанка Федір – т. III, кн. 1, с. 540.
Сметанський М. – т. IV, с. 560.
Смиковський-Рубач Фр. – т. II, с. 76.
Смілик – т. I, с. 405.
Смільський Іван, посланець УНРади – т. I, с. 446.
Сміт – т. IV, с. 104, 125, 131, 132, 155, 158, 179, 182, 190, 217; т. V, кн. 1, с. 63.
Смоляк – т. V, кн. 1, с. 473.
Смолярський – т. IV, с. 90.
Смотс – т. V, кн. 2, с. 822.
Снилик Д. – т. IV, с. 732.
Сниляк, від поручник повітового комісара, Камінецький повіт – т. I, с. 319.
Собінський – т. III, кн. 1, с. 367; т. V, кн. 2, с. 582; т. V, кн. 3, с. 743, 746–748, 775.
Содомира Михайло, законодагта комісія – т. II, с. 157, 680.
Созанов – т. V, кн. 1, с. 727.
Созанський Теодор, учитель із Самбора – т. III, кн. 1, с. 614.
Соколов – т. V, кн. 2, с. 525.
Соколовський – Щирбанов Василь – т. V, кн. 2, с. 594.
Соколюк Василь – т. III, кн. 1, с. 342.
Соколюк Марійка – т. III, кн. 1, с. 342.
Солецька Марія – т. III, кн. 1, с. 77, 78.
Соловейчук – т. V, кн. 2, с. 163.
Соловій Василь, священник із с.Пукова – т. III, кн. 1, с. 458.
Соловій Гриць – т. V, кн. 2, с. 706.
Соловінський – т. V, кн. 2, с. 585.
Сологуб Володимир, поручник – т. II, с. 378.
Солодуб – т. IV, с. 420, 425, 662, 668.
Солом(н)ка, селянин з Пукова – т. III, кн. 1, с. 171, 458.
Солонина Ілько – т. I, с. 140.
Солтан – т. V, кн. 1, с. 512.
Солтикевич Орест, парох з Улюча Березівського повіту – т. I, с. 98.
Солунська – т. V, кн. 2, с. 465.
Сольський, учитель Учительської жіночої семінарії в м. Яворові – т. I, с. 425.
Сонніно Б. – т. V, кн. 1, с. 58, 133, 137, 357, 550, 560–563, 569, 579, 715.
Сорич Василь – т. V, кн. 2, с. 594.
Сороковський, секретар суду в Добромилі – т. I, с. 431.
Сороневич Володимир – т. I, с. 193, 198.
Сорохан – т. IV, с. 301.
Сорохан Василь – т. V, кн. 2, с. 463.
Сорохтій Володимир – т. III, кн. 1, с. 540.
Сорюк Дмитро – т. III, кн. 1, с. 341.
Сорюк Іван – т. III, кн. 1, с. 341.
Сосницький Іван – т. III, кн. 1, с. 402.
Соснковський, міністр військових справ – т. III, кн. 1, с. 542, 557; т. V, кн. 2, с. 80, 83.
Сосновський, поручник, зі Стоянова – т. I, с. 285.
Софія, архікнягиня, мати цесаря Франца Йосифа I – т. I, с. 117.
Соханський, радник поліції, Львів – т. I, с. 300.
Сохецькі – т. V, кн. 2, с. 567.
Спанокі, граф, генерал – т. I, с. 539.
Спербер Р. – т. V, кн. 1, с. 174.
Спинул Микола, парл. і соймовий посол з Буковини – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 608, 615, 645, 680; т. V, кн. 2, с. 719; т. V, кн. 3, с. 26.
Спів, сотник – т. I, с. 536.
Спілька – т. III, кн. 1, с. 522.
Спір – т. V, кн. 1, с. 506.
Споршиш Осип, булавний десятник – т. II, с. 484.
Стабіле – т. IV, с. 179, 190, 192, 217.
Ставничий Іван, секретар віча в Станіславоі 30 вересня 1918 р., – т. I, с. 101, 156.
Стадіон – т. V, кн. 3, с. 505.
Стадник Андрій, отець, учасник зборів 6 жовтня 1918 р. у Миколаєві над Дністром – т. I, с. 152.
Сталін – т. IV, с. 664.
Сталіцький – т. V, кн. 2, с. 505.
Станецький М. – т. IV, с. 484.
Станимір О. – т. IV, с. 144, 396, 430, 717.

- Станішевський – т. IV, с. 226.
- Станкевич – т. III, кн. 1, с. 459.
- Стапінський, посол, провідник радикальної групи людової партії – т. III, кн. 1, с. 282; т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Старий – т. V, кн. 2, с. 232.
- Старик Тимофій – т. V, кн. 2, с. 466.
- Староселець М. – т. IV, с. 732.
- Старосольський В. – т. III, кн. 1, с. 37; т. IV, с. 759, 761, 765, 766, 768, 772, 773, 778, 786, 787; т. V, кн. 1, с. 36, 891; т. V, кн. 2, с. 300, 788.
- Старук Тешко – т. V, кн. 2, с. 719.
- Старух Антон, посол – т. I, с. 542; т. II, с. 96, 146, 147.
- Старух Тимко (Тимотей), парл. і соймовий посол з Галичини, член прибічної Укр. Ради пов. комісаріату в Бережанах – т. I, с. 192, 197, 373; т. II, с. 150, 157, 158, 300, 302, 303, 304, 305, 312, 680.
- Старуха Данило, др., учасник віча в Збаражі 6 жовтня 1918 р. – т. I, с. 160.
- Стауб Максиміліан, підпоручник – т. III, кн. 1, с. 26.
- Стафф – т. V, кн. 1, с. 112, 119, 496, 497.
- Стахевич, майор, командант польських військ на Засянні – т. I, с. 473, 476.
- Стахевич Юліан – т. V, кн. 2, с. 81.
- Стахів Матвій – т. V, кн. 2, с. 300.
- Стахль Л. – т. IV, с. 25, 109, 111, 199, 102–204; т. V, кн. 1, с. 79, 84, 86.
- Стахура, др., посол – т. I, с. 83.
- Шашевський – т. V, кн. 1, с. 473.
- Шашник – т. IV, с. 188.
- Шашишин – т. II, с. 75.
- Штебельський – т. II, с. 175.
- Штебельський С. – т. IV, с. 485.
- Штеблецький Володимир, отець з Городка, референт відбудови, член проводу Повітової УНРади – т. I, с. 327, 458.
- Штегній Дмитро, господар з Мацошина – т. I, с. 88.
- Штельмах Анна – т. III, кн. 1, с. 576.
- Штельмахів – т. II, с. 68, 175.
- Штельмахович – т. II, с. 101.
- Штемпурський – т. IV, с. 273.
- Штепанів – т. V, кн. 2, с. 142, 703.
- Штепанів А. – т. I, с. 308, 327, 458, 459; т. IV, с. 144.
- Штепанівна Олена – т. IV, с. 261.
- Штепанківський – т. II, с. 470, 659; т. V, кн. 2, с. 39–41, 250, 529, 789–793; т. V, кн. 3, с. 256.
- Штепанковський, публіцист – т. II, с. 655.
- Штепанович Олександр – т. V, кн. 2, с. 480.
- Штепанців – т. III, кн. 1, с. 615.
- Штепаняк Михайло – т. V, кн. 2, с. 708.
- Штернберг Гершко – т. V, кн. 2, с. 465.
- Штернберг Юзеф – т. V; кн. 2, с. 465.
- Штеслович, др., з міської управи Львова – т. I, с. 299, 455, 470; т. II, с. 37, 38; т. V, кн. 1, с. 850, 851; т. V, кн. 2, с. 110.
- Штеслович В. – т. IV, с. 109, 111–113, 118, 149, 152.
- Штеткевич – т. III, кн. 1, с. 102.
- Штеттін – т. V, кн. 2, с. 173.
- Штефан – т. II, с. 51; т. IV, с. 207.
- Штефан, псевдонім В. Мессароша – т. III, кн. 1, с. 470.
- Штефанік Василь, Президент Українського Повітового Комітету, Снятин, редактор станіславівського тижневика “Воля” – т. I, с. 138; т. II, с. 680; т. III, кн. 1, с. 159; т. V, кн. 2, с. 719.
- Штефанишин, офіціал державних залізниць – т. III, кн. 1, с. 167.
- Штефанів Г. – т. I, с. 407; т. II, с. 675, 676; т. IV, с. 71, 78, 88, 142, 170, 181, 841.
- Штефанів Михайло, селянин з Дашави – т. III, кн. 1, с. 561, 562.
- Штефанів, отаман, керівник 35 полку стрільців, який зайняв Золочів – т. I, с. 309.
- Штефанів, поручник, командант м. Городка – т. I, с. 498.
- Штефанов – т. IV, с. 722.
- Штефанович – т. V, кн. 2, с. 882.

- Стефанович І. – т. IV, с. 146, 188.
- Стефанович Ол., отець – т. II, с. 14.
- Стефанович Олександр, член Народного Комітету УНДП – т. I, с. 77, 78, 192, 198, 251, 266, 414, 418, 427, 436; т. II, с. 32, 680.
- Стефанович Роман, адвокат, повітовий комісар в Заліщиках – т. I, с. 433, 434.
- Стефанович, повітовий суддя – т. II, с. 102.
- Стефанус – т. V, кн. 2, с. 365, 366, 371.
- Стефанус Витовт, директор львівського польського колонізаційного банку “Товариство аграрно-осадніче” – т. III, кн. 1, с. 288, 289, 298.
- Стефанців – т. III, кн. 1, с. 608.
- Стефанчук, священник із с.Павельчого Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 168.
- Стефурак Іван – т. III, кн. 1, с. 342.
- Стеца(у)ла, польський поліційний агент – т. III, кн. 1, с. 521, 546; т. V, кн. 3, с. 476.
- Стещик Данило – т. I, с. 98.
- Стецина Петро – т. V, кн. 2, с. 681.
- Стецишин – т. V, кн. 3, с. 311–315, 371.
- Стецишин Рузя – т. V, кн. 3, с. 616.
- Стецяк Костянтин, доктор, повітовий комісар в Добромилі – т. I, с. 318, 431.
- Стечковський, голова ради міністрів Польщі – т. I, с. 172; т. V, кн. 2, с. 488, 695.
- Стишович, підпоручник, народна міліція, зайняла уряд в Долині – т. I, с. 312; т. V, кн. 2, с. 764, 767.
- Стифі Йос., делегат польської Ради Народової – т. I, с. 477.
- Стифіом Н. де – т. I, с. 476.
- Стівенс Вільям Фолдінг – т. V, кн. 3, с. 436.
- Стінес – т. V, кн. 2, с. 253.
- Стіндзак Анна – т. V, кн. 2, с. 594.
- Стовпенко – т. II, с. 69.
- Стойкін – т. IV, с. 410.
- Стойко – т. IV, с. 301.
- Столипін – т. IV, с. 42.
- Стоповський Броніслав – т. V, кн. 2, с. 707.
- Стоцкий – т. IV, с. 188; т. V, кн. 2, с. 179.
- Стоянович Іван, посол Болгарії – т. I, с. 64, 71.
- Страган Лука – т. III, кн. 1, с. 352.
- Страган Марія – т. III, кн. 1, с. 352.
- Странек – т. IV, с. 721.
- Стратійчук – т. V, кн. 3, с. 701.
- Стрижак Олександр – т. II, с. 645.
- Стрийський Іван, др., Коломийський державний повітовий комісар – т. I, с. 307, 457; т. II, с. 328, 334.
- Стрільчик Микола – т. I, с. 440, 442.
- Стронціцький, доктор, очолив цивільний комітет у Жовкві – т. I, с. 546, 551.
- Строцький С. – т. IV, с. 144; т. V, кн. 1, с. 866.
- Струк Василь, державний секретар земельних справ – т. I, с. 267, 427; т. V, кн. 1, с. 776; т. V, кн. 2, с. 6; т. V, кн. 3, с. 75, 78.
- Струтинська – т. V, кн. 2, с. 234.
- Струтинський – т. II, с. 78.
- Струтинський Йосиф – т. II, с. 244.
- Струтинський Михайло, редактор “Українського Вістника” – т. III, кн. 1, с. 447; т. V, кн. 2, с. 771; т. V, кн. 3, с. 190.
- Струтинський Петро, із с. Стрільки Долишні Лиського повіту – т. III, кн. 1, с. 354, 355.
- Струтинський, представник селянства зі Станіславщини – т. I, с. 326.
- Струтинський – т. IV, с. 43.
- Струхманчук – т. IV, с. 425, 568.
- Струхманчук Я. – т. IV, с. 425, 568.
- Стуберт – т. V, кн. 2, с. 40.
- Студинський Кирило, доктор, делегат Християнсько-суспільної партії, кооптований до Ради – т. I, с. 427; т. II, с. 32, 454, 680; т. III, кн. 1, с. 195, 316, 335; т. V, кн. 1, с. 613, 636, 805, 808, 852, 855, 867; т. V, кн. 2, с. 80, 300, 738, 764, 765.
- Студницький – т. V, кн. 1, с. 473.

- Ступницька – т. V, кн. 2, с. 422.
- Стшелський Францішек, польський жандарм – т. III, кн. 1, с. 521, 545; т. V, кн. 3, с. 475.
- Суйковський – т. V, кн. 3, с. 808.
- Сулімівський – т. IV, с. 128, 324.
- Сума(о)рук Іван – т. III, кн. 1, с. 246.
- Сумарук Василь – т. III, кн. 1, с. 245.
- Супінські, польський рід – т. II, с. 386.
- Сусницький Іван – т. III, кн. 1, с. 404.
- Сутер – т. V, кн. 2, с. 789.
- Сухаровський Йосиф – т. V, кн. 2, с. 708.
- Сухий Василь – т. II, с. 63.
- Сухий Федір, отаман – т. II, с. 83.
- Суховій Василь – т. V, кн. 2, с. 409.
- Сухожевські Владислав – т. III, кн. 1, с. 391.
- Сушко Никола – т. II, с. 680.
- Сушко Роман, сотник – т. I, с. 344.
- Сфорц – т. V, кн. 2, с. 60, 64, 89, 109, 117, 121, 124, 354, 478, 529.
- Сцялоя (Scialoja) – т. V, кн. 1, с. 715.
- Сьвігот – т. III, кн. 1, с. 180; т. IV, с. 627.
- Табінка Василь, поручник, військовий командант в Щириці – т. I, с. 313.
- Табора С. – т. IV, с. 145.
- Тайг Мак – т. V, кн. 3, с. 354.
- Тайвін Яків, др. – т. II, с. 377.
- Такач – т. IV, с. 707.
- Талад – т. I, с. 71.
- Талат-паша, великий везир Туреччини – т. I, с. 64.
- Таначкевич, др., зі Львова – т. I, с. 526.
- Таніцкевич, др. – т. II, с. 83.
- Таннеблят, др. – т. III, кн. 1, с. 37.
- Танчаковський Осип, повітовий комісар Підгасцького повіту – т. I, с. 374, 375, 376; т. II, с. 18.
- Танчаковський Ярослав – т. II, с. 379.
- Танячкевич К. – т. IV, с. 146.
- Таньський, ц.к.староста в Підгайцях – т. I, с. 374; т. II, с. 18.
- Тарас (Шевченко) – т. I, с. 95, 186.
- Тард'є – т. V, кн. 1, с. 714, 715.
- Тардіс Андре – т. V, кн. 2, с. 526.
- Тарнавецький Омелян, др. – т. II, с. 464, 646.
- Тарнавська – т. II, с. 53; т. III, кн. 1, с. 117.
- Тарнавська Йосифа – т. IV, с. 648.
- Тарнавський М. – т. II, с. 63, 83, 315; т. IV, с. 172–174, 221, 249, 334, 337, 340, 360, 366, 368, 371, 372, 384, 385, 390, 423, 491, 492, 514, 515, 534, 541, 542, 561, 572, 579, 593, 594, 609, 610, 646, 648–651, 654–657, 663, 685.
- Тарнавський О. – т. IV, с. 571, 609, 648.
- Тарнавський, граф, представник у Варшаві – т. I, с. 141; т. V, кн. 1, с. 806.
- Тарчук Петро, селянин з Немилова Радехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 575.
- Татарський – т. IV, с. 546.
- Татар-Тішесьновський – т. IV, с. 644.
- Татмаср – т. I, с. 170.
- Татомир Ю., отеш, інспектор окружний шкільний у Самборі – т. II, с. 155.
- Ташук – т. IV, с. 42.
- Твердохліб – т. V, кн. 3, с. 507, 558.
- Твердохліб Мелітон – т. V, кн. 2, с. 296.
- Твердохліб Сидір – т. III, кн. 1, с. 357, 535, 550, 565, 566; т. V, кн. 2, с. 110, 290, 296, 469; т. V, кн. 3, с. 515.
- Твердохліб Федір – т. V, кн. 2, с. 706, 707.
- Творидло – т. V, кн. 2, с. 234.
- Творидло Микола, рільничий референт Секретаріату земельних справ – т. I, с. 96, 142, 539, 540; т. II, с. 272.
- Тедечіні – т. V, кн. 2, с. 56.
- Текза – т. III, кн. 1, с. 345.
- Тельницький В. – т. IV, с. 755.
- Телюк Степан, селянин з Мальчиць – т. III, кн. 1, с. 459.
- Темницький В. – т. I, с. 428; т. II, с. 301, 303, 304, 305, 306, 309, 313, 317, 319, 320; т. III, кн. 1, с. 174; т. IV, с. 755; т. V, кн. 1, с. 398, 622, 633, 726.
- Теодорович – т. V, кн. 2, с. 510.
- Терашковець І. – т. II, с. 196.
- Терелл В. – т. V, кн. 1, с. 76, 78.
- Терешківець – т. II, с. 188.

- Терешкун Антон – т. V, кн. 2, с. 573.
- Терлецький – т. IV, с. 189.
- Терлецький Гриць, управитель харчового уряду в Бориславі – т. II, с. 680; т. III, кн. 1, с. 90.
- Терлецький Степан, комісія суспільної опіки – т. II, с. 158, 193, 199.
- Терлецький Андрій, з Язівки – т. III, кн. 1, с. 540.
- Тернова – т. IV, с. 444–447, 452, 453, 455, 457, 458, 463, 464, 466, 470, 473, 475, 478, 479, 483, 488.
- Терпиляк, інженер, член Уряду харчового – т. I, с. 217.
- Тертіль, польський посол у справі миру – т. I, с. 368.
- Терша(е)ковець Гриць, селянин, посол Галицького сойму – т. I, с. 192, 198; т. II, с. 158, 185, 200, 210, 680.
- Тершаковець І. – т. IV, с. 572.
- Теслюк Михайло – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
- Тибінка Василь, поручник австрійської армії, військовий комісар м. Щирця – т. I, с. 465.
- Тивонюк Каська – т. V, кн. 2, с. 707.
- Тиза – т. I, с. 170.
- Тиктор Іван – т. III, кн. 1, с. 458, 538.
- Тимінський – т. IV, с. 42.
- Тимінський Тарас – т. V, кн. 2, с. 874.
- Тимницький – т. II, с. 93.
- Тимофіїв, харчевий міністр – т. III, кн. 1, с. 82.
- Тимошенко Володимир – т. V, кн. 2, с. 250, 279, 546.
- Тимошук – т. I, с. 83.
- Тимошук – т. V, кн. 2, с. 172.
- Тимошук Гринь (Гриць), військова комісія – т. II, с. 157, 158, 184, 196, 200, 205, 299, 680.
- Тимошук Юрій, кооператор, посол до варшавського сойму – т. III, кн. 1, с. 567.
- Тимувський Кость, господар з Печеніжина – т. I, с. 129.
- Тимцюрак В. – т. IV, с. 144, 484.
- Тимчурак, сотник – т. II, с. 416.
- Типирович Венедикт – т. V, кн. 2, с. 708.
- Тирба Явдоха, селянка з Гусятинщини – т. I, с. 94.
- Тисовський, суддя, повітовий комісар в Сокалі – т. I, с. 228; т. II, с. 28.
- Тисовський С. – т. IV, с. 146.
- Тихоліз, начальник податкового уряду в Підгайцях – т. I, с. 376.
- Тишкевич Михайло – т. V, кн. 2, с. 38, 40–44, 279, 282, 525, 545.
- Тишковський Павло, мільйонер, власник у майже цілому Добромильському повіті і в частині Бірчанського й Сяноцького – т. I, с. 431.
- Тіль Ернест, професор, доктор – т. I, с. 265, 408.
- Тінкль Ф. – т. IV, с. 143.
- Тіса – т. I, с. 538.
- Тітоні – т. V, кн. 1, с. 742, 743.
- Ткалун – т. IV, с. 677.
- Ткачівський С. – т. IV, с. 486.
- Ткачкєвич – т. IV, с. 806.
- Ткачук – т. V, кн. 2, с. 852.
- Ткачук Василь – т. III, кн. 1, с. 401.
- Ткачук – т. III, кн. 1, с. 153.
- Ткачук Л., начальник суду, комісар Богородчанського повіту – т. I, с. 322.
- Ткачук Михайло – т. II, с. 76.
- Ткачук Текля – т. III, кн. 1, с. 401.
- Товарницький Федь, із с. Бабина Самбірського повіту – т. III, кн. 1, с. 176.
- Товст Шпікув – т. V, кн. 2, с. 464.
- Тодорів Антін – т. V, кн. 3, с. 615.
- Токар, священик, голова Підгаєцької повітової УНРади – т. I, с. 376.
- Токаржевський – т. V, кн. 3, с. 344.
- Токарчик Грицько – т. V, кн. 2, с. 679.
- Токарzewський – т. IV, с. 90.
- Томас Альберт – т. V, кн. 2, с. 789.
- Томашівський С. – т. I, с. 277, 427, 436; т. II, с. 57, 59, 60, 68, 528, 680; т. III, кн. 1, с. 37, 269; т. IV, с. 20, 119, 149, 152; т. V, кн. 1, с. 36, 681–687; т. V, кн. 2, с. 38, 69, 70, 88, 115, 116, 123,

- 138, 184, 185, 214, 221, 223, 224, 230, 251, 268, 300, 512, 513, 517, 534, 535, 547, 608, 629, 815.
- Томашівський, голова Терехівлянського повітового уряду харчевого – т. I, с. 446.
- Топоров Віктор – т. V, кн. 2, с. 41.
- Торетта Делла – т. V, кн. 1, с. 586, 672; т. V, кн. 3, с. 34.
- Торецький – т. V, кн. 1, с. 660.
- Тоцький М. – т. IV, с. 571.
- Тофан – т. III, кн. 1, с. 568.
- Тофан Андрій – т. V, кн. 2, с. 481.
- Тошев Андрій, посол Болгарії – т. I, с. 64, 71.
- Трайслер, поляк, управитель пошти під українським наглядом в Печеніжині – т. I, с. 307, 457.
- Трамччинський, маршалок – т. II, с. 635.
- Трач Дмитро – т. III, кн. 1, с. 540.
- Трембалович, староста в Станіславові – т. III, кн. 1, с. 150.
- Трендоваць – т. V, кн. 2, с. 410.
- Тренчук, хорунжий – т. I, с. 531.
- Третяк К. – т. IV, с. 776, 778.
- Трефчук Никола – т. II, кн. 1, с. 340.
- Триж, хор., – т. III, кн. 1, с. 344.
- Трильовський – т. V, кн. 2, с. 140, 296, 719.
- Трильовський Вл., учасник віча в Коломиї – т. I, с. 97.
- Трильовський К. – т. I, с. 83, 84, 128, 129, 130, 192, 198, 497; т. II, с. 157, 189, 197, 203, 205, 210, 297, 298, 303, 310, 314, 316, 321, 322, 446, 608, 615, 646, 648, 653, 660, 662, 663, 669, 680; т. III, кн. 1, с. 82, 527, 528; т. IV, с. 161, 163; т. V, кн. 3, с. 26, 521, 688.
- Тришневський – т. V, кн. 2, с. 882.
- Тромччинський Войцех – т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Тропак Марія – т. V, кн. 2, с. 708.
- Трохименко – т. II, с. 57.
- Троцький – т. I, с. 59, 60; т. IV, с. 666, 701; т. V, кн. 2, с. 40; т. V, кн. 3, с. 173.
- Трут Петро – т. III, кн. 1, с. 459.
- Трутенко – т. IV, с. 398.
- Трух Г. – т. IV, с. 144.
- Труш, себр. – т. III, кн. 1, с. 502.
- Тужикевич – т. II, с. 81.
- Тулі(ь)є, радник, Львів – т. II, с. 38; т. III, кн. 1, с. 244.
- Туна Стефан, суддя, заступник комісара в Заліщиках по апровізації – т. I, с. 433.
- Тупкало – т. IV, с. 43.
- Турек – т. V, кн. 2, с. 408, 710.
- Турел – т. V, кн. 1, с. 697.
- Турин Стефан, інженер, очолив залізничну станцію в Стрию, прийнятий на референта справ залізничних Уряду внутрішніх справ – т. I, с. 314, 361, 439; т. II, с. 455, 471.
- Турків Дмитро – т. III, кн. 1, с. 540.
- Турко, поручник, став воєнним командантом Турчанського повіту – т. I, с. 315.
- Турковид Євстах – т. V, кн. 3, с. 367.
- Турлянський Омелян – т. II, с. 458.
- Турчин – т. I, с. 162; т. IV, с. 188.
- Турчин Л. – т. IV, с. 369, 373, 374, 386, 660.
- Турянський – т. II, с. 99.
- Турянський, радник – т. II, с. 78.
- Турянський Осип – т. V, кн. 3, с. 581.
- Тусар, пос. – т. II, с. 88.
- Тустановський, сотник, з Борислава – т. II, с. 386, 388.
- Тютюнник – т. IV, с. 340, 394, 542, 545, 561, 569, 579, 670, 679, 724.
- Тяглибіс(г), очолив повітову жандармерію в Бібрці – т. I, с. 288, 312.
- Тяглий Кость – т. III, кн. 1, с. 541.
- Тягнибок А. – т. IV, с. 549.
- Уборевич – т. IV, с. 416.
- Углиш, начальник пошти в Ясіно – т. III, кн. 1, с. 345.
- Угрон – т. I, с. 247.
- Удовиченко – т. III, кн. 1, с. 344; т. IV, с. 189, 220, 221.

- Удовиченко О. – т. IV, с. 224, 550, 685.
 Уейд І – т. V, кн. 1, с. 46–48, 61, 87.
 Уйновський Микита, протоколянт
 десятник – т. III, кн. 1, с. 128.
 Український Семен – т. III, кн. 1, с. 538.
 Уліцький – т. III, кн. 1, с. 530; т. V, кн. 3,
 с. 472.
 Ульвальський, професор, член Цивіль-
 ного комітету в Жовкві – т. I, с. 546.
 Ульянов В. – т. I, с. 333.
 Унденберг – т. IV, с. 189.
 Унятицький Гнат, учитель із с. Унятичі
 Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 534.
 Урбан VIII – т. V, кн. 2, с. 541; т. V, кн. 3,
 с. 92.
 Уривський – т. III, кн. 1, с. 343.
 Урсакі Адольф – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Уруский – т. III, кн. 1, с. 529, 548; т. V,
 кн. 3, с. 471.
 Устянович – т. IV, с. 725.
 Устянович В. – т. I, с. 320, 439; т. IV,
 с. 731.
 Устянович Осип, представник робіт-
 ництва, Станіславів – т. I, с. 325, 441;
 т. II, с. 75(Устянович), 146, 158, 305,
 315, 316, 318, 681; т. III, кн. 1, с. 345.
 Устянович, комісар в Заліщиках – т. III,
 кн. 1, с. 344.
 Устяновський – т. I, с. 83, 84.
 Утриско Вол., священник декан, голова
 Українського повітового Органі-
 заційного Комітету в Жовкві ма-
 ніфестації 3 березня 1918 р. на
 честь проголошення самостійності
 і Брестського миру – т. I, с. 85, 88.
 Урман Антон – т. III, кн. 1, с. 382, 383.
- Фабяньський – т. IV, с. 128, 130.
 Файгер – т. V, кн. 2, с. 598.
 Факта – т. V, кн. 3, с. 272, 290.
 Фалендиш Дмитро, учитель – т. III, кн. 1,
 с. 614, 615.
 Фарановський – т. V, кн. 2, с. 707.
- Фарбота Гриць, господар із с. Ріпинці,
 член Бучацького повітового комітету
 УНРади – т. II, с. 29.
 Фаріон Василь – т. V, кн. 2, с. 682.
 Фарольф – т. V, кн. 2, с. 55.
 Фаццарі Спартак – т. V, кн. 3, с. 500.
 Фашіотт – т. V, кн. 1, с. 68.
 Фашур Й. – т. IV, с. 462.
 Федак – т. IV, с. 605; т. V, кн. 3, с. 266, 352.
 Федак Охр. – т. III, кн. 1, с. 334.
 Федак Стефан, др., президент Укра-
 їнського Харчового Уряду, комісар
 Ради для Краєвого банку – т. I, с. 78,
 212, 213, 217, 220, 299, 301, 369, 432;
 т. II, с. 37, 75, 415, 454, 672; т. III, кн. 1,
 с. 37, 325, 326, 336, 447, 505, 537; т. V,
 кн. 3, с. 735, 736.
 Федак Стефан, студент, старшина УГА* –
 т. III, кн. 1, с. 447, 448, 520, 544*, 558*,
 560*, 567*; т. V, кн. 2, с. 480, 826; т. V,
 кн. 3, с. 266, 267, 352, 386, 432, 446,
 509, 519, 563, 565, 572, 597.
 Федевич Іван, священник – т. II, с. 681.
 Федик М. – т. IV, с. 144, 815, 816.
 Федина, учитель з Дрогобича – т. III,
 кн. 1, с. 614.
 Федись Тимко – т. III, кн. 1, с. 110.
 Федитник М. – т. IV, с. 148.
 Федів Ігор – т. II, с. 453; т. V, кн. 2, с. 300;
 т. V, кн. 3, с. 26, 342.
 Федорика, член громадського уряду
 в Сколе – т. I, с. 306, 461.
 Федорів П., редактор “Української
 думки” – т. II, с. 482.
 Федорович В. – т. I, с. 193, 198; т. II,
 с. 440, 441, 681; т. III, кн. 1, с. 561, 567,
 568; т. IV, с. 142, 605, 708.
 Федорцев Федь, начальний редактор
 “Діла” – т. III, кн. 1, с. 538; т. V, кн. 2,
 с. 480.
 Федусевич Володимир, священник в Ми-
 колаєві над Дністром – т. III, кн. 1,
 с. 533.
 Федчик Андрій – т. II, с. 70.
 Федька К. – т. IV, с. 485.

- Федько – т. V, кн. 3, с. 392.
- Федюк Микола – т. V, кн. 3, с. 333.
- Федюшка (Євшан) – т. I, с. 467, 504, 505; т. II, с. 102; т. IV, с. 568.
- Федюшка Михайло – т. II, с. 78.
- Фельдман – т. V, кн. 1, с. 473.
- Фердинанд де Респольд – т. V, кн. 1, с. 190.
- Ференсевич, др., комендант Української окружної лічниці – т. III, кн. 1, с. 149; т. V, кн. 2, с. 480.
- Ференчук Андрій – т. V, кн. 3, с. 688.
- Феріклі – т. II, с. 97, 98.
- Феркуняк Дмитро, вах. II кл., – т. III, кн. 1, с. 122.
- Ферраріо – т. V, кн. 3, с. 448.
- Феруччі Л – т. V, кн. 1, с. 139.
- Фешур Й. – т. IV, с. 144.
- Фешук, учитель з Тернопільщини – т. III, кн. 1, с. 613.
- Филайчук Іван – т. V, кн. 2, с. 461.
- Филипчук Анна – т. III, кн. 1, с. 341.
- Филипчук Іван – т. III, кн. 1, с. 340.
- Фібс – т. IV, с. 802.
- Фідлер – т. IV, с. 187, 257, 258, 260, 321.
- Фі(и)ляс Плятонід, отець – т. II, с. 274, 298, 309, 312, 313, 681.
- Фіка, студ. – т. III, кн. 1, с. 538.
- Філдінг, канадський міністр, голова делегації на конференції в Женеві – т. II, с. 640; т. V, кн. 3, с. 439, 450, 498.
- Філіпович Т. – т. V, кн. 1, с. 172.
- Фільц Михайло, др., – т. III, кн. 1, с. 337.
- Фірманон, радник судді – т. II, с. 107.
- Фірстенберг – т. I, с. 339, 340.
- Фірстерберг – т. V, кн. 1, с. 39, 40, 54, 57.
- Фірстера, рйтмайстр, ад'ютант архієпископа Вільгельма – т. I, с. 130.
- Фіхна – т. V, кн. 1, с. 850, 851.
- Фішер – т. V, кн. 2, с. 812, 817; т. V, кн. 3, с. 391.
- Фішбайн Яків – т. III, кн. 1, с. 560.
- Флідер – т. V, кн. 2, с. 494.
- Флотов Людвіг Фрайгерн фон – т. V, кн. 1, с. 54.
- Фльондор – т. I, с. 272, 501, 502; т. II, с. 17; т. V, кн. 2, с. 872.
- Фльондор Я. – т. IV, с. 41.
- Фоліс, бл. п. о., зі Скнилова Львівського повіту – т. I, с. 498, 499.
- Фомичкевич – т. IV, с. 189.
- Фонтен (La Fontaine) – т. V, кн. 3, с. 391.
- Фордгам – т. IV, с. 126–130.
- Форович Іван, секретар віча в Сколе 7 жовтня 1918 р., – т. I, с. 162.
- Форостина Євген – т. II, с. 377.
- Форостина, учасник з'їзду українських нотаблів у Львові 27 лютого 1918 р. на вимогу утворення окремого коронного краю – т. I, с. 83.
- Фостер – т. IV, с. 179, 182, 218; т. V, кн. 1, с. 46, 48, 108, 117.
- Фош, маршал – т. II, с. 657, 668; т. IV, с. 157; т. V, кн. 1, с. 74–78, 111, 113, 114, 116, 117, 119, 120, 122, 123, 127, 135, 742, 744.
- Франголіс – т. V, кн. 2, с. 813, 814.
- Франк – т. V, кн. 2, с. 191.
- Франкевич – т. III, кн. 1, с. 84.
- Франкевич, поліцейський агент – т. III, кн. 1, с. 84, 85.
- Франко І. – т. III, кн. 1, с. 97; т. IV, с. 795; т. V, кн. 2, с. 785.
- Франко П. – т. II, с. 479; т. IV, с. 144.
- Франц Вуяк – т. V, кн. 2, с. 349.
- Франц Йосиф I – т. I, с. 117; т. V, кн. 1, с. 20; т. V, кн. 2, с. 298, 310.
- Франція А. – т. IV, с. 571.
- Франчукова, очолила Український жіночий комітет в Теробовлянському повіті – т. I, с. 447.
- Фрацман – т. IV, с. 292.
- Фреулінгусен – т. V, кн. 2, с. 849.
- Фридль Іван – т. V, кн. 2, с. 707.
- Фрідріх, староста Тернополя – т. I, с. 91.
- Фрік – т. II, с. 86; т. IV, с. 287; т. V, кн. 1, с. 109; т. V, кн. 2, с. 341.
- Форальчик Дмитро – т. V, кн. 2, с. 300.
- Форган Петро – т. V, кн. 2, с. 594.
- Фотр – т. V, кн. 2, с. 170.

- Фош – т. V, кн. 2, с. 139.
Фрой Василь – т. V, кн. 2, с. 598.
Фрост Маер – т. II, с. 379.
Фукс Лев – т. III, кн. 1, с. 124.
Фукс Самуел – т. III, кн. 1, с. 124.
Фургада – т. II, с. 28.
Фургала Іван, службовець, урядник при експозитурі в м. Радехові – т. I, с. 341, 355.
Фюрстенберг, австрійський посол, князь – т. I, с. 538, 541.
Фуртас Роман – т. V, кн. 3, с. 615.
- Хабалка Костянтин, теолог зі Львова, представник УНРади – т. I, с. 461.
Хабурський Степан, селянин з Бабухова – т. III, кн. 1, с. 458.
Халанюк Микола, вахмайстр II кл. в канцелярії Команди Української Жандармерії – т. II, с. 24.
Халуцкий Міхал – т. V, кн. 3, с. 430.
Харапчук Дмитро – т. V, кн. 2, с. 598.
Харко Петро – т. III, кн. 1, с. 459.
Хаус – т. V, кн. 1, с. 78.
Хвальковський – т. V, кн. 2, с. 294, 495.
Хвиля – т. IV, с. 668.
Хель – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
Хельсінкфорс – т. V, кн. 2, с. 22.
Хемпель – т. V, кн. 1, с. 79, 80, 85.
Хенкей – т. V, кн. 1, с. 258, 387–389.
Хенкін – т. V, кн. 2, с. 60.
Хиляк Дмитро – т. V, кн. 2, с. 481.
Хим'як Дмитро – т. V, кн. 3, с. 616.
Хирівська – т. II, с. 455.
Хінкес Мешгулем – т. II, с. 380.
Хлопецький, секретар австро-угорського посольства – т. I, с. 539; т. V, кн. 3, с. 26.
Хмельницький Б. – т. III, кн. 1, с. 517; т. IV, с. 308, 848, 849; т. V, кн. 1, с. 17, 401.
Хобринський – т. II, с. 75.
Хованець – т. III, кн. 1, с. 101.
Ховер – т. V, кн. 1, с. 420.
Ходаковський – т. IV, с. 586.
Ходзинський Адам – т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Хоєський Теодор – т. V, кн. 3, с. 657.
Хома-Довський – т. II, с. 105, 107, 108.
Хомин – т. III, кн. 1, с. 550.
Хомин Нестор – т. III, кн. 1, с. 470, 515.
Хоминець, із с.Опорця – т. III, кн. 1, с. 321.
Хомицький Дмитро – т. V, кн. 2, с. 573.
Хомич – т. IV, с. 652.
Хомич Йозиф – т. II, с. 76.
Хомишин Г. – т. I, с. 99, 186, 192, 194, 198; т. II, с. 681; т. III, кн. 1, с. 151, 170; т. IV, с. 224, 576; т. V, кн. 2, с. 740; т. V, кн. 3, с. 328, 384, 535.
Хомишин Микола – т. II, с. 78.
Хомяк – т. II, с. 76; т. V, кн. 2, с. 409.
Хом'як Іван – т. V, кн. 2, с. 682, 708.
Хомяк Михайло – т. III, кн. 1, с. 402.
Хомяк Параня – т. III, кн. 1, с. 402.
Хорчевич – т. V, кн. 2, с. 21.
Храпко Іван – т. II, с. 523; т. V, кн. 2, с. 474.
Хрестик Петро – т. V, кн. 2, с. 407.
Хробак М. – т. IV, с. 144, 395.
Хрупович Микола, четар, командант залози в Ліську – т. I, с. 543.
Хруцький Сергій, учитель гімназії, посол до варшавського сойму – т. III, кн. 1, с. 567; т. V, кн. 3, с. 657.
Хрущ, старшина українського війська, Жовква – т. I, с. 546.
Хрущевський, міський комісар в Теревовлі – т. I, с. 446.
Худик Іван, священник – т. III, кн. 1, с. 403.
Хшановський К., слідчий референт командування II генерального округу, комісар Сокальського староства – т. III, кн. 1, с. 257, 533.
- Цамбель – т. V, кн. 2, с. 214.
Цап Степан, член Городоцької повітової УНРади, референт земельних справ – т. I, с. 327, 458.
Цапка-Скоропадський Іван – т. II, с. 97.
Цапляк – т. IV, с. 396, 405, 409.
Царук Зофія – т. V, кн. 3, с. 615.

- Царук Марія – т. V, кн. 3, с. 615.
 Царук Михайло – т. V, кн. 3, с. 615.
 Цвікевич – т. V, кн. 2, с. 242.
 Цвіменюк Юрко – т. V, кн. 2, с. 593, 595.
 Цегельський Льонгин, доктор, секретар Президії Народного Комітету УНДП, парл. і сойм. посолз Галичини, секретар внутрішніх справ у Тимчасовому Державному Секретаріаті – т. I, с. 76, 77, 78, 80, 83, 84, 142, 192, 200, 246, 247, 255, 259, 265, 301, 369, 408, 409, 414, 417, 428; т. II, с. 50, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 63, 65, 87, 88, 89, 91, 92, 94, 113, 114, 115, 124, 146, 148, 150, 156, 162, 217, 608, 629, 672, 681; т. V, кн. 1, с. 27, 63, 65, 140, 776; т. V, кн. 2, с. 5, 6, 184, 189, 231, 303, 673, 719, 849–853, 855 – 857; т. V, кн. 3, с. 27, 28, 70, 71, 77, 81, 285, 400.
 Цегельський Михайло, отець, військова комісія – т. II, с. 157, 681.
 Цегельський Роман, доктор, член Народної партії Буковини – т. I, с. 193, 197, 198.
 Цегельський, четар, командант міліції в містах Теревовлянського повіту – т. I, с. 446.
 Цегельський, о. шамбелян – т. III, кн. 1, с. 526, 551.
 Цеглинський – т. V, кн. 2, с. 125, 126.
 Цезар Ю. – т. IV, с. 850.
 Целевич Володимир, суддя, секретар Українського Горожанського Комітету у Львові – т. II, с. 415; т. III, кн. 1, с. 213, 316, 343, 448, 537; т. V, кн. 2, с. 291, 465, 480; т. V, кн. 3, с. 200.
 Целевич Л. – т. IV, с. 571.
 Целевич Олег – т. II, с. 244.
 Целевич, др., референт санітарний – т. II, с. 63, 78, 83.
 Целевич, інженер, з м. Угнова – т. I, с. 432.
 Цепко Іван – т. III, кн. 1, с. 569, 570.
 Ценьський Тадей – т. III, кн. 1, с. 291, 385.
 Цибрух Григорій – т. III, кн. 1, с. 471.
 Цибрух Євстаф(х)ій – т. III, кн. 1, с. 471, 515.
 Цибрух Марія – т. III, кн. 1, с. 471.
 Цибульський – т. V, кн. 2, с. 682.
 Цига, др. – т. III, кн. 1, с. 286.
 Циганко Сенько – т. III, кн. 1, с. 458.
 Цитович – т. V, кн. 2, с. 545.
 Цимбала – т. IV, с. 189.
 Ціммерман Йоанна – т. III, кн. 1, с. 469.
 Ціммерман – т. IV, с. 366, 368, 369, 371, 373, 374, 376, 394, 401, 402, 660.
 Ціммерман Олександр – т. III, кн. 1, с. 469.
 Ціпановська О., з Перемишля, інтернована в Баранові – т. I, с. 483.
 Ціпановський, др. – т. II, с. 479.
 Ципринович – т. V, кн. 2, с. 18.
 Ціріц – т. II, с. 76, 77, 97, 107, 325; т. IV, с. 264–266, 363, 366, 368, 369, 376, 381, 383, 399, 400, 410, 419, 420, 656, 684.
 Цісик Омелян – т. II, с. 377.
 Цісікова Наталя – т. IV, с. 278.
 Ціх І. – т. IV, с. 395, 475.
 Ціховський Казімір – т. III, кн. 1, с. 515.
 Ціхоцький Войцех – т. III, кн. 1, с. 340.
 Цурканович Ізидор, перший писар “Буковинської Ради” – т. II, с. 283.
 Цюпа Іван, віст.жанд. – т. II, с. 76.
 Цюприк Захарій – т. III, кн. 1, с. 402, 404.
 Цюприк Ілля – т. III, кн. 1, с. 402.
 Цьокан, др., сотник – т. II, с. 449, 454, 473, 485; т. V, кн. 2, с. 125, 126, 142, 143.
 Цьокан І. – т. IV, с. 31, 37, 55, 99, 144, 241, 395.
 Чабак Б. – т. IV, с. 731, 735.
 Чабакєї Б., сот. лікар, др., начальник польової лічниці – т. I, с. 553.
 Чайка І. – т. IV, с. 404, 475.
 Чайківський – т. I, с. 141; т. III, кн. 1, с. 537; т. IV, с. 395, 396.
 Чайківський Федір, отець, член УНРади – т. II, с. 202, 205, 681.
 Чайко(і)вський – т. II, с. 65, 200; т. V, кн. 1, с. 727; т. V, кн. 2, с. 410.

- Чайко(і)вський Андрій, д-р, адвокат, учасник віча в Самборі 29 вересня 1918 р. – т. I, с. 151; т. II, с. 478.
- Чайковський Б., др., учасник віча в Самборі 29 вересня 1918 р. – т. I, с. 150, 157.
- Чайковський Євген – т. II, с. 452.
- Чайковський Павло, професор, комісар для береження добра Українського Правительства, Станіславів – т. I, с. 325, 441; т. II, с. 85.
- Чарковський, поміщик із с.Негівців – т. III, кн. 1, с. 138.
- Чарнецький, член комітету для утримання спокою і апровізації Львова – т. I, с. 259; т. V, кн. 2, с. 480, 481, 483, 522.
- Чарний – т. IV, с. 188.
- Чарторійський Вітольд, генерал, призначений генеральним комісаром для всієї Галичини – т. I, с. 247.
- Чарториський, князь, очолив польську ліквідаційну комісію, ліквідаційний комісар – т. I, с. 302.
- Чвалиєвський Костянтин – т. V, кн. 3, с. 656.
- Черкавський Олекса – т. V, кн. 3, с. 343.
- Че(а)рнецький Анті(о)н, державний секретар для праці і суспільної опіки – т. I, с. 193, 198, 26, 341, 369, 408, 417, 427, 435; т. II, с. 14, 32, 425, 672, 681.
- Че(а)рнецький Омелян, отець, курат українського війська, з Городка, референт політичних і адміністративних справ – т. I, с. 327, 458.
- Чеканівський Василь – т. II, с. 62.
- Чеговський – т. II, с. 69.
- Чемеринський Остап, капрал, цугсфірер в канцелярії Команди Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
- Чемпренчук Федь – т. V, кн. 2, с. 680, 710.
- Ченцов – т. IV, с. 377.
- Чепіль Василь – т. III, кн. 1, с. 341, 342.
- Червоний С. – т. IV, с. 363.
- Черевко З. – т. IV, с. 144.
- Черемісов – т. IV, с. 685.
- Черкавський Михайло, директор учительської семінарії, посол до сенату – т. III, кн. 1, с. 567.
- Черлюнчакевич, др., москвофіл – т. III, кн. 1, с. 41.
- Чернавин – т. IV, с. 384.
- Черневський – т. V, кн. 2, с. 80, 83.
- Чернецький – т. IV, с. 301.
- Черни – т. IV, с. 834.
- Черник – т. I, с. 344.
- Черниш Іван, із с. Котівки – т. III, кн. 1, с. 131.
- Чернін Оттокар, граф, міністр закордонних справ Австро-Угорщини – т. I, с. 55, 61, 64, 71, 72, 73, 118, 133, 141, 339.
- Чернявський Іван – т. II, с. 65, 157, 205, 210, 309, 315, 317, 318, 681.
- Черняховський – т. II, с. 100.
- Черський – т. I, с. 524; т. IV, с. 605.
- Черський В. – т. IV, с. 143.
- Черторійський Оттован, князь, призначений польським урядом в Парижі комісаром (намісником) для Галичини – т. I, с. 254.
- Черчіль – т. V, кн. 1, с. 701; т. V, кн. 2, с. 547.
- Чесник Е. – т. IV, с. 485.
- Четвергінський – т. III, кн. 1, с. 284.
- Чехівський, вибраний представником Українського Національного Союзу (Київ) до УНРади у Львові – т. I, с. 205; т. II, с. 109.
- Чехович – т. IV, с. 326.
- Чехович Григорій, інженер із Заліщиків – т. I, с. 433.
- Че(и)чкевич – т. IV, с. 765, 772, 773, 778, 786.
- Чиж Ярослав – т. V, кн. 2, с. 422, 678.
- Чиляк Гнат, пенс. радник – т. I, с. 102.
- Чирчиняк С. – т. IV, с. 253.
- Чишук (Чушик) – т. IV, с. 607.
- Чічерін – т. II, с. 659; т. V, кн. 2, с. 60, 61, 159, 304; т. V, кн. 3, с. 254, 257, 290, 635.
- Чмелик С. – т. IV, с. 564.

- Чмола І. – т. І, с. 345, 527.
- Чолій, учитель з Долинщини – т. III, кн. 1, с. 614.
- Чомак Зен., отаман – т. II, с. 83.
- Чонеза М., священник в с. Студінці Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 540.
- Чопівський – т. IV, с. 262.
- Чорний – т. II, с. 83; т. IV, с. 605.
- Чорній – т. IV, с. 606, 772.
- Чорній Максим – т. V, кн. 3, с. 617.
- Чорнодол Ілля, отець, уповноважений УНРади на Заліщицький повіт – т. I, с. 433, 434; т. V, кн. 2, с. 463.
- Чорнодольський В. – т. IV, с. 478.
- Чорнопиский Т. – т. IV, с. 732.
- Чортгорийський – т. III, кн. 1, с. 518, 524.
- Чубатий Михайло, др. – т. II, с. 53, 78.
- Чувада Стефан – т. III, кн. 1, с. 540.
- Чулик Параска – т. III, кн. 1, с. 576.
- Чулій Григорій, Перемишлянський повітовий комісар, пор. 55 полк. – т. I, с. 289.
- Чума, поручник, командант м. Яворова – т. I, с. 426.
- Чумак Ельза – т. II, с. 479.
- Чумак Євген – т. V, кн. 3, с. 26.
- Чумак Ольга – т. II, с. 458.
- Чура Олександр – т. III, кн. 1, с. 471, 515; т. V, кн. 2, с. 848.
- Чурдарецькі Йосиф – т. V, кн. 2, с. 709.
- Чурдарецькі Маріан – т. V, кн. 2, с. 709.
- Чутак, отець, з Буцацького повіту – т. I, с. 353.
- Чухновська М., учителька зі Станіславова – т. III, кн. 1, с. 614.
- Чучкевич Роман, уч. VII кл., гімн., Бібрський повіт – т. I, с. 365.
- Чучкевич, хорунжий, комендант міліції в Холоеві Радехівського повіту – т. I, с. 445; т. II, с. 9.
- Чучмай Максим, кооператор, посол до варшавського союму – т. III, кн. 1, с. 567; т. V, кн. 3, с. 657.
- Чучман – т. IV, с. 535, 578, 586, 587; т. V, кн. 2, с. 148–151.
- Шавала В. – т. IV, с. 648, 658.
- Шавель Іван – т. V, кн. 2, с. 681.
- Шавіль Емілія – т. V, кн. 2, с. 681.
- Шай Роберт – т. V, кн. 2, с. 497.
- Шаласни Ян – т. III, кн. 1, с. 382, 383.
- Шалдун – т. II, с. 105, 106, 108, 109, 110, 113; т. V, кн. 1, с. 554; т. V, кн. 2, с. 286.
- Шалинський С. – т. IV, с. 648.
- Шаманек А. – т. IV, с. 337, 366, 381, 395, 403, 405, 406, 411, 416, 417, 420, 423, 426, 430, 487, 492, 508, 511, 514, 515, 518, 521, 527–529, 534, 540, 542, 549, 551, 563, 572, 579, 590, 593, 594, 603, 604, 648–650, 652, 654, 657.
- Шаманек В. – т. IV, с. 649.
- Шаманек Ернестина – т. IV, с. 649.
- Шанін, псевдонім А. Юнга – т. III, кн. 1, с. 472.
- Шанковський Клим, четар – т. II, с. 378.
- Шанцер – т. V, кн. 3, с. 500, 556.
- Шанцер Карл – т. V, кн. 3, с. 260–263, 265, 269, 280, 290, 293, 373–375.
- Шапіра – т. V, кн. 3, с. 16.
- Шаповал – т. II, с. 64, 65, 66, 102, 107, 108; т. V, кн. 2, с. 838.
- Шаповал М. – т. I, с. 366; т. II, с. 272; т. IV, с. 57, 224.
- Шаповал-Вершковський – т. II, с. 76.
- Шаповаловський – т. II, с. 670.
- Шапошніков – т. IV, с. 662.
- Шаран Михайло, член боевої управи в Миколаєві над Дністром, вилучений вахмайстр жандармерії – т. I, с. 330, 412.
- Шарак Іларіон – т. V, кн. 3, с. 341.
- Шарога – т. V, кн. 2, с. 53.
- Шафель Іцик – т. III, кн. 1, с. 171.
- Шафранський, полковник української армії – т. I, с. 471.
- Шафранський А. – т. IV, с. 28.
- Шахнович Михайло, секретар віча в Копичинцях (Гусятинщина) 3 жовтня 1918 р., заступник повітового комісара Гусятинщини – т. I, с. 151, 324.
- Шашкевич – т. IV, с. 340.

- Шашкевич Б. – т. IV, с. 144, 475.
 Шашкевич Маркіян – т. I, с. 95, 143.
 Швам Нухім – т. V, кн. 3, с. 615.
 Шварцман Абраам – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
 Швеллі – т. V, кн. 2, с. 830.
 Швець – т. V, кн. 2, с. 21, 545.
 Швець – т. II, с. 113, 120, 166; т. IV, с. 262, 301, 315, 378.
 Швець Ф. – т. V, кн. 1, с. 26, 66.
 Шверцевський – т. IV, с. 126, 156.
 Шебеко, польський посол в Берліні – т. II, с. 472.
 Шебец С. – т. IV, с. 144.
 Шевців Василь, вахмайстр II кл. в канцелярії команди Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
 Шевченко Т. – т. I, с. 100; т. II, с. 424; т. III, кн. 1, с. 65, 97; т. IV, с. 427, 429, 576, 795; т. V, кн. 2, с. 299; т. V, кн. 3, с. 782, 800.
 Шевчик, старшина – т. II, с. 461.
 Шевчук – т. IV, с. 543.
 Шевчук Анна – т. II, с. 479.
 Шевчук Віція – т. III, кн. 1, с. 341.
 Шевчук Демко – т. V, кн. 3, с. 615.
 Шейнман – т. III, кн. 1, с. 231.
 Шекерик Петро – т. II, с. 150, 157, 158, 201, 202, 203, 298, 309, 316, 319, 320; т. III, кн. 1, с. 345.
 Шекерик Роман – т. III, кн. 1, с. 533.
 Шекерик Мартин – т. V, кн. 2, с. 593.
 Шекерик-Доників Петро, з Косівського повіту – т. II, с. 147, 301, 681.
 Шелест – т. V, кн. 1, с. 761.
 Шелухін С. – т. V, кн. 2, с. 245, 261, 263, 277, 286, 474, 560, 645, 646.
 Шемет – т. II, с. 107.
 Шемет С. – т. IV, с. 319.
 Шемлей Василь, віцевахмайстр в канцелярії команди Української Державної Жандармерії – т. II, с. 24.
 Шенборн, придворна дама в Австрії – т. I, с. 140.
 Шепарович В., член податкового уряду в Стрию – т. I, с. 439.
 Шепарович, отаман – т. II, с. 492.
 Шепарович Ю. – т. IV, с. 145, 409, 648.
 Шепель – т. IV, с. 387, 462, 716, 724.
 Шептицький – т. IV, с. 102, 105, 107, 109, 111, 114, 202.
 Шептицький А. – т. I, с. 116, 186, 192, 194, 198; т. II, с. 455, 665, 681; т. III, кн. 1, с. 37, 41, 45, 46, 125, 126, 214, 448; т. IV, с. 125; т. V, кн. 1, с. 40, 46, 61, 645; т. V, кн. 2, с. 43, 52, 53, 502, 504, 539, 619, 629, 669, 861, 862; т. V, кн. 3, с. 46, 67, 90–91.
 Шептицький Клеменс, священник зі Скнилова – т. III, кн. 1, с. 32.
 Шеремета Петро, із с. Пукова, старшина УГА – т. III, кн. 1, с. 466, 562, 569, 570.
 Шеремета, священник зі Сколе – т. I, с. 162.
 Шеретей А. – т. IV, с. 253.
 Шеретей Г. – т. IV, с. 253.
 Шимлаков – т. V, кн. 1, с. 416, 418.
 Шинкар – т. IV, с. 307.
 Шипайло – т. IV, с. 40, 60, 709; т. V, кн. 2, с. 135, 142, 165, 171, 172, 244.
 Шипайло М. – т. IV, с. 549.
 Шипайло Р. – т. II, с. 27, 377, 441, 449, 457, 474, 484; т. IV, с. 145, 273, 522.
 Шипонь Казимир – т. V, кн. 2, с. 597.
 Шихула, скарбова сторожа у Стрийському повіті – т. I, с. 440.
 Шишка Анна – т. III, кн. 1, с. 470.
 Шишка Дмитро – т. III, кн. 1, с. 470.
 Шіллінг – т. IV, с. 368, 371, 374–376, 379, 384, 396, 399, 646, 655, 661.
 Шіпрак Янко – т. V, кн. 3, с. 448.
 Шіндлер, слюсар Львівських залізничних майстерень – т. III, кн. 1, с. 206, 207; т. V, кн. 2, с. 580.
 Шірер – т. V, кн. 3, с. 325.
 Шірдінкер Берль – т. III, кн. 1, с. 340.
 Шіфнер, директор пошт і телеграфів – т. I, с. 301.
 Шкандрій Юрко – т. V, кн. 2, с. 573.

- Шкварок, поручник, четар, Тербовлянський повітовий військовий комендант – т. I, с. 323, 446.
- Шквірко Микола – т. III, кн. 1, с. 502.
- Шкіндюк Василя – т. V, кн. 2, с. 593.
- Шкірлан Маркіян – т. V, кн. 3, с. 457.
- Школа Михайло, зв. Низик – т. III, кн. 1, с. 403, 404.
- Шкрах – т. V, кн. 2, с. 232, 233, 495, 496.
- Шкретко, поручник, комендант залізничної станції в Хирові – т. I, с. 320; т. V, кн. 2, с. 707.
- Шкрібляк Василь – т. III, кн. 1, с. 245.
- Шкрібляк Дмитро, із с. Зеленого Косівського повіту – т. III, кн. 1, с. 244, 246, 247; т. V, кн. 2, с. 592.
- Шкріблях Олекса – т. V, кн. 2, с. 592.
- Шкрібляк Олена, із с. Зелене – т. III, кн. 1, с. 244.
- Шкрумеляк Ю. – т. IV, с. 486, 568.
- Шльосс – т. IV, с. 605, 827.
- Шльоссер – т. IV, с. 335.
- Шльоссер К. – т. IV, с. 362, 363, 462, 658.
- Шляхетко, комендант повітової жандармерії в Турці над Стриєм – т. I, с. 315.
- Шмаленберг Кароль – т. II, с. 96.
- Шмаленберг Фердинанд – т. II, с. 378, 380.
- Шмериківський Юрій, радник Гусятинського суду, повітовий комісар – т. I, с. 324.
- Шмерцлер – т. III, кн. 1, с. 102.
- Шмігельський Андрій, селянин зі Збаража, член Виділу УНРади – т. I, с. 159; т. II, с. 91, 93, 156, 158, 210, 315, 316, 368, 681.
- Шмігельський Іван – т. III, кн. 1, с. 404.
- Шмід – т. IV, с. 309.
- Шмідт, англійський полковник – т. II, с. 63; т. V, кн. 1, с. 475; т. V, кн. 2, с. 149.
- Шмінська Катерина – т. V, кн. 3, с. 616.
- Шмунда Степан, член комісаріату в Підгайцях – т. II, с. 19.
- Шнайдер Адольф – т. III, кн. 1, с. 470.
- Шнайдер Ізаяш – т. III, кн. 1, с. 470.
- Шнайдерівна Матильда – т. II, с. 473.
- Шнейдер Юзеф – т. III, кн. 1, с. 515.
- Шобер – т. IV, с. 402, 407; т. V, кн. 3, с. 252.
- Шовгун О. – т. V, кн. 1, с. 384.
- Шокоадцевич – т. V, кн. 2, с. 21.
- Шоль, др., – т. III, кн. 1, с. 365.
- Шоробура, керівник школи в гміні Бориничі – т. I, с. 103.
- Шошкі, керував фінансами у Сколе – т. I, с. 306, 461 (Шомкі).
- Шпаковський Федь, десятник – т. II, с. 96.
- Шпер – т. III, кн. 1, с. 343.
- Шпиталь, парох зі Старого Самбора – т. I, с. 140.
- Шпихт – т. V, кн. 2, с. 597.
- Шпігель Ізаак – т. V, кн. 2, с. 848.
- Шпілька Мартин – т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Шпілька, колоніст із с. Поповичів Мостиського повіту – т. III, кн. 1, с. 547.
- Шпіцер Семон – т. III, кн. 1, с. 541.
- Шпорлюк Іван, четар, командант у Холоєві, Радехівщина – т. I, с. 445; т. II, с. 9.
- Шпрунер – Менке – т. V, кн. 2, с. 617.
- Шпундер Степан, колишній секретар повітового ц.к.староства, член комісаріату в Підгайцях – т. I, с. 375.
- Шрамченко – т. V, кн. 2, с. 282.
- Шренцель Мозес – т. III, кн. 1, с. 340.
- Шріков – т. V, кн. 2, с. 39.
- Штадтмюллер – т. III, кн. 1, с. 86.
- Штайнмеєр Л. – т. IV, с. 572.
- Штакельберг – т. IV, с. 350, 591, 592.
- Штейван Августин, професор духовної семінарії, делегат від Угорської України до Є.Петрушевича – т. I, с. 349.
- Штепанек, чех, заступник міністра закордонних справ – т. II, с. 88.
- Штик – т. III, кн. 1, с. 568.
- Штібер – т. III, кн. 1, с. 508.
- Штольцль, посол – т. I, с. 169.
- Штравхер, посол – т. I, с. 170.
- Штробель – т. IV, с. 302.

- Штукгайл (Штукгалеv) Е. – т. IV, с. 395, 449, 462.
- Штурц Дон – т. V, кн. 3, с. 253.
- Шуйський – т. V, кн. 2, с. 617.
- Шуль, начальник залізничної станції в Бібрці – т. I, с. 288, 312.
- Шульгін – т. V, кн. 1, с. 229, 230, 232, 233; т. V, кн. 2, с. 294, 492, 545.
- Шульгис – т. III, кн. 1, с. 258; т. V, кн. 2, с. 789.
- Шуменович С. – т. IV, с. 733.
- Шумляківський – т. V, кн. 1, с. 897, 898; т. V, кн. 2, с. 281.
- Шуппа – т. V, кн. 1, с. 416.
- Шурак Тимотей, сотник – т. II, с. 378.
- Шухевич – т. I, с. 342, 344, 345; т. II, с. 468, 469; т. IV, с. 337, 372, 396, 398, 765, 772, 778, 786; т. V, кн. 2, с. 98.
- Шухевич В. – т. I, с. 350, 494; т. IV, с. 144, 631, 776.
- Шухевич С. – т. IV, с. 143, 648.
- Шухевич Тарас – т. V, кн. 2, с. 98, 401.
- Шуховський Іван, член президії віча в Миколаєві над Дністром 6 жовтня 1918 р., – т. I, с. 152.
- Щасний Собеньовський – т. III, кн. 1, с. 455.
- Щасний Соколовський, повітовий шкільний комісар у Станіславі – т. II, с. 244; т. III, кн. 1, с. 614.
- Щебет, рах. пор. ум.Стоянові – т. I, с. 285.
- Щепановський – т. IV, с. 121–125, 129, 130, 190, 199, 204, 205, 217, 227; т. V, кн. 1, с. 61, 79.
- Щепанські Міхал – т. III, кн. 1, с. 396.
- Щербанович – т. V, кн. 2, с. 873, 874.
- Щербій Дмитро – т. V, кн. 2, с. 573.
- Щецинський, урядник Кредитового Союзу – т. III, кн. 1, с. 46.
- Щипайло Р. – т. IV, с. 708.
- Щиповський Павло, псевдонім С. Круліковського – т. III, кн. 1, с. 469, 472.
- Щирба, поручник, з народної міліції в Долині, директор торговельного товариства “Злука” – т. I, с. 312; т. III, кн. 1, с. 167.
- Щитек – т. V, кн. 2, с. 684.
- Щурак, поручник, Зборівський повітовий військовий комендант – т. I, с. 460
- Щурат Василь, доктор, професор, голова НТШ у Львові – т. II, с. 454, 674; т. III, кн. 1, с. 325, 326, 334, 447, 449, 450, 586, 593, 597, 600; т. V, кн. 2, с. 738, 827; т. V, кн. 3, с. 194, 276, 538, 541.
- Щурівна, учителька зі Львівщини – т. III, кн. 1, с. 613.
- Щуровський – т. I, с. 306, 461.
- Юз – т. I, с. 60.
- Юзефчук Станіслав, директор складу рільничих гуртків, делегат Польського Стронніцтва Людового, заступник голови Гусятинської повітової національної організації – т. III, кн. 1, с. 205.
- Юнаків – т. IV, с. 561, 562.
- Юнг Адель – т. III, кн. 1, с. 470.
- Юнг Адольф – т. III, кн. 1, с. 469, 472.
- Юнкар – т. V, кн. 3, с. 528.
- Юнко Олекса – т. II, с. 62.
- Юраш, доктор, ректор Львівського університету – т. III, кн. 1, с. 173.
- Юрек, Юріїв, псевдонім Ю.Матвіїва – т. III, кн. 1, с. 471.
- Юрик Степан, отець, доктор – т. II, с. 122, 123, 124, 147, 156, 157, 158, 210, 299, 309, 312, 315, 322, 681; т. III, кн. 1, с. 559; т. V, кн. 2, с. 413, 414, 574, 721, 722.
- Юристовський, станіславівський воєвода – т. III, кн. 1, с. 468, 517, 522, 621; т. V, кн. 2, с. 603.
- Юркевич – т. I, с. 326; т. III, кн. 1, с. 286; т. IV, с. 532.
- Юркевич Дмитро, адв. доктор в Будзанові Теревольнянського повіту – т. I, с. 447.
- Юркевич Іван, суддя, член президії віча в Миколаєві над Дністром 6 жовтня 1918 р., – т. I, с. 152.

- Юркевич О. – т. IV, с. 571.
- Юрків Михайло – т. III, кн. 1, с. 540.
- Юрков Стефан, кур'єр, властитель торгівлі в Заліщиках – т. I, с. 433.
- Юрук – т. IV, с. 317, 318.
- Юрчик, учитель із Сокальщини – т. III, кн. 1, с. 614.
- Юрчинський Остап, доктор – т. II, с. 192, 198, 205, 210, 303, 312, 315, 681.
- Юрчишин В. – т. IV, с. 572.
- Юрчишин Ілля – т. II, с. 646; т. V, кн. 3, с. 16.
- Юськевич – т. V, кн. 2, с. 409.
- Юхнович, з Тернопільщини – т. I, с. 92.
- Юхнович, парох у Сколе – т. I, с. 88.
- Ющак Ю. – т. IV, с. 484.
- Яблонський О. – т. I, с. 552; т. IV, с. 145, 802, 806.
- Яблонський, старший десятник – т. I, с. 526.
- Яворський – т. I, с. 141–143, 149; т. IV, с. 670, 676, 680.
- Яворський В. – т. IV, с. 731.
- Яворський М. – т. I, с. 539, 540; т. IV, с. 148.
- Яворський Олександр – т. III, кн. 1, с. 511, 515.
- Ягайло – т. V, кн. 2, с. 664.
- Ядвіга – т. V, кн. 2, с. 618.
- Яечник Антон – т. V, кн. 2, с. 570.
- Якверт – т. IV, с. 402.
- Яким Ярема, надпоручник, парламентар УНРади з Перемишля – т. I, с. 370.
- Якіб'юк Олекса – т. III, кн. 1, с. 246.
- Яків, інженер – т. II, с. 75.
- Яків Михайло – т. V, кн. 2, с. 471.
- Якубенко Дмитро – т. V, кн. 3, с. 615.
- Якубович, із с. Бортників Товмацького повіту – т. III, кн. 1, с. 95.
- Янк – т. V, кн. 2, с. 872.
- Ян Канти Федерович – т. V, кн. 2, с. 80.
- Ян(к)ушевський Олекса – т. III, кн. 1, с. 245, 340; т. V, кн. 2, с. 461.
- Янко, дідич з с. Гомни Рудківського повіту – т. I, с. 411, 412.
- Янович – т. III, кн. 1, с. 150.
- Янович В. – т. I, с. 156, 157, 285, 312, 324, 325, 441.
- Янович М. – т. IV, с. 145.
- Яновський Бронислав, львівський окружний інспектор рільничої допомоги (помочи) – т. III, кн. 1, с. 300, 391, 432, 454.
- Яновський, начальник пошти в Рудках – т. I, с. 316; т. V, кн. 2, с. 373.
- Януш – т. IV, с. 530.
- Янушевський – т. IV, с. 569.
- Янушевський Петро – т. V, кн. 2, с. 592.
- Янчур Гриць – т. III, кн. 1, с. 562, 563.
- Ярек Ф. – т. IV, с. 607.
- Ярема – т. I, с. 365, 432.
- Ярема Олекса – т. I, с. 432.
- Ярема Олексій – т. I, с. 467, 474, 477, 509; т. III, кн. 1, с. 34.
- Ярема Я. – т. IV, с. 145, 815, 816.
- Яремба – т. V, кн. 2, с. 408.
- Яременко, поручник – т. I, с. 459.
- Яремійчук – т. III, кн. 1, с. 568.
- Яремова Людвина, делегат Добромильської повітової ради – т. I, с. 431, 432.
- Ярий – т. IV, с. 715, 722.
- Ярина Тадей, пор., Львів – т. I, с. 357.
- Ярів Анна – т. III, кн. 1, с. 576.
- Ярка Теодор, парох з Боратина Ярославського повіту – т. I, с. 408.
- Ярма Кароль – т. III, кн. 1, с. 540.
- Яровський Петро, стрілець – т. II, с. 87.
- Яросевич Іван, студент учительської семінарії в Долині – т. III, кн. 1, с. 562, 563.
- Яросевич Петро, отець із с.Звертова – т. I, с. 89.
- Яросевич, доктор, редактор газети “Воля” – т. III, кн. 1, с. 150.
- Ярослав Мудрий – т. V, кн. 1, с. 19.
- Ярославські Юзеф – т. III кн. 1, с. 474.
- Ярош Іван, священник – т. III, кн. 1, с. 400.

Ясенецький Р. – т. IV, с. 43.

Ясеницька Ольга – т. II, с. 473.

Ясеницький Купріян, отець декан із с. Жовтанців – т. I, с. 89; т. V, кн. 3, с. 328.

Ясеницький О. – т. IV, с. 571.

Ясінський Казімір, концептовий практикант намісництва, делегат Косівського староства – т. III, кн. 1, с. 257.

Ясінський, псевдонім Казимира Лукашевича – т. III, кн. 1, с. 469.

Яскулак Теодор, повітовий суддя в Чорткові – т. II, с. 67.

Ястрембський Денис, суддя з Заліщиків, справи просвітні – т. I, с. 433.

Яськевич Я. – т. IV, с. 828, 838.

Яушкович – т. III, кн. 1, с. 525.

Яхимович Казимир – т. III, кн. 1, с. 469.

Яцев Ілько – т. III, кн. 1, с. 538.

Яцев Теодор, лікар в Камінці Струмилівій, санітарний референт Кам'яно-Струмилівського повіту – т. I, с. 318, 404.

Яцевюк Василь – т. V, кн. 2, с. 875.

Яцик Т. – т. IV, с. 146.

Яцишин Йосиф – т. V, кн. 2, с. 680.

Яцків – т. III, кн. 1, с. 566.

Яцков Михайло – т. V, кн. 2, с. 296.

Яцура, студент – т. III, кн. 1, с. 538.

Яцушка – т. IV, с. 765, 779, 786.

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

- Абауй – Торна – т. V, кн. 1, с. 51.
 Абельниця – т. IV, с. 212.
 Авай – т. III, кн. 2, с. 19.
 Августівка, село Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434, 537, 549.
 Австралія – т. V, кн. 3, с. 250.
 Австрійська Республіка – т. IV, с. 835.
 Австрія, Австрійська держава, Австрійська імперія – т. I, с. 52, 57, 59, 61, 72–75, 79, 82, 89, 108, 109, 116–118, 120–123, 125–127, 133, 134, 137, 138, 141–144, 147, 149, 152, 153, 155, 158, 170, 171, 173, 174, 176, 180, 184, 193, 194, 199, 208, 209, 219, 221–223, 225–227, 248, 249, 253, 254, 258, 277, 279, 298, 331–333, 348, 450, 453, 470, 478, 484, 485, 494, 504, 506, 512, 520, 522, 525, 527, 529, 538, 541, 553, 557–559; т. II, с. 43, 66, 68, 73, 147, 148, 150, 163, 184, 208, 211–213, 386, 413, 437, 441, 446, 497, 505, 592, 624, 625, 658; т. III, кн. 1, с. 64, 90, 93, 95, 103, 106, 155, 180, 193, 199, 275, 293, 345, 347, 369, 370, 373, 384, 385, 387, 444, 462, 464, 485, 487, 488, 504, 512, 515, 583, 584, 607, 615; т. III, кн. 2, с. 6, 32, 50, 53, 58, 60, 63, 92, 93, 103, 117, 119, 123, 130, 139, 141, 144, 152, 174, 175, 231, 237, 249, 250, 252, 253, 286, 304, 305, 339–341, 420, 422, 459, 462, 526, 529, 555, 566, 574, 576, 599, 617; т. IV, с. 22, 94, 121–123, 131, 268, 306, 319, 489, 606, 610, 618, 627, 632, 636, 763, 821, 823, 824, 828, 830, 831, 834, 837, 840; т. V, кн. 1, с. 18, 20, 23, 112, 147, 149, 189, 193, 223, 224, 229, 232, 233, 244, 245, 263, 268, 270, 273, 279, 282, 293, 368, 372, 376, 406, 412, 424, 431, 465, 504, 516, 532, 544, 551, 604, 624, 657, 673, 695, 727, 732, 738, 787, 788, 824, 827, 832, 835, 836, 867, 901, 910; т. V, кн. 2, с. 21, 24, 62, 68, 91, 131, 149, 150, 187, 206, 209, 239, 269, 279, 298, 299, 306, 308 – 310, 325, 326, 338 – 340, 420, 427, 434, 439, 470, 484, 493, 499, 521, 531, 536, 558, 562, 567, 580, 609, 610–613, 615, 618, 620, 634, 669, 675–678, 690, 715, 716, 718, 728, 729, 732, 759, 766, 789, 822, 823, 838, 876, 877, 880, 890, 894, 899; т. V, кн. 3, с. 40, 45, 78, 90, 99, 149, 151, 154, 167, 177, 216, 218, 219, 221, 222, 225, 229, 242, 243, 245, 246, 248–250, 274, 285, 302, 329, 361, 363, 364, 409, 417, 418, 423, 424, 481, 483, 485–487, 493, 507, 513, 514, 527–529, 531, 556, 559, 574, 584, 585, 592, 600, 609, 621, 637, 639, 640, 649, 650, 659, 660, 670, 713, 727, 749, 750.
 Австро-Німеччина – т. II, с. 113.
 Австро-Угорщина, Австро-Угорська імперія, Австро-Угорська монархія – т. I, с. 55, 56, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 80, 81, 108, 113, 118, 119, 126, 127, 143, 149, 154, 159, 169, 170, 171, 172, 174, 176, 178, 180, 181, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 193, 194, 196, 197, 199, 201, 202, 203, 209, 210, 219, 221, 223, 225, 226, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 297, 321, 331, 332, 333, 339, 346, 347, 348, 350, 351, 368, 406, 414, 418, 423, 428, 430, 433, 453, 520, 538, 553; т. II, с. 5, 163, 179, 195, 404, 470, 623, 624, 672, 673; т. III, кн. 2, с. 17, 57, 61, 236, 249, 255, 286, 339, 405, 507, 510, 558, 604; т. IV, с. 22, 38, 53, 577, 631, 767; т. V, кн. 1, с. 15, 16, 21, 39, 51, 65, 103, 233, 237, 268, 279, 293, 307, 321, 368, 371, 372, 457, 460, 461, 587, 590, 617, 624, 625, 689, 700, 701, 702, 728, 745, 756, 760, 787, 790, 791, 812, 814, 824, 835, 894; т. V, кн. 2, с. 26, 77, 85, 202, 384, 435, 454, 484, 531, 543, 558, 567, 589, 591, 601, 608, 615, 669, 675, 690, 692–694, 715, 729, 744–746, 772, 821, 822, 871, 880, 899;

- т. V, кн. 3, с. 165, 178, 202, 215, 241, 246, 251, 258, 268, 376, 388, 389, 390, 482, 485, 510, 564, 605, 626, 638, 644, 667, 675, 699, 713, 718.
- Адріатичне море – т. V, кн. 3, с. 178.
- Адрія – т. II, с. 625; т. V, кн. 3, с. 486.
- Азербайджан – т. V, кн. 3, с. 271, 272.
- Азія – т. II, с. 498; т. III, кн. 2, с. 136, 302, 403; т. IV, с. 663; т. V, кн. 1, с. 727, 761, 812; т. V, кн. 2, с. 35, 211, 270, 780, 901; т. V, кн. 3, с. 180, 191, 209, 210, 467, 579, 701.
- Акрешори, с. Печеніжинського повіту – т. III, кн. 1, с. 529, 548.
- Албанія – т. III, кн. 2, с. 135; т. IV, с. 606; т. V, кн. 3, с. 278.
- Александрівка, с. – т. IV, с. 384.
- Александрівський Майдан, с. – т. IV, с. 510.
- Александровськ, м. – т. IV, с. 391.
- Алжир – т. II, с. 626; т. V, кн. 3, с. 488.
- Альберта – т. V, кн. 3, с. 321, 381.
- Альбінівка, с. – т. V, кн. 3, с. 804.
- Альзація (Ельзас) – т. I, с. 120; т. III, кн. 1, с. 308, 443; т. V, кн. 1, с. 382; т. V, кн. 2, с. 382.
- Альпи – т. III, кн. 1, с. 580; т. III, кн. 2, с. 57.
- Альта – т. V, кн. 3, с. 381.
- Америка (США) – т. I, с. 449; т. II, с. 365, 482, 635, 656, 657, 667; т. III, кн. 1, с. 55, 58, 204, 372, 413, 448, 481, 493; т. III, кн. 2, с. 47, 63, 91, 92, 136, 231, 240, 302, 339, 346, 352, 454, 474, 476, 477, 488, 493, 535, 554, 571, 616, 617, 619; т. IV, с. 176, 179, 182, 288, 361, 757, 758; т. V, кн. 1, с. 24, 77, 118, 138, 151, 166, 169, 207, 257, 267, 268, 270, 276, 277, 283, 289, 303, 306, 326, 328, 329, 339, 342, 343, 352, 354, 355, 363, 371, 387, 388, 423, 425, 426, 444, 445, 453, 460, 527, 569, 653, 684, 703, 773, 779, 811, 814, 835, 842, 843, 845, 856, 904; т. V, кн. 2, с. 6–8, 46, 184, 232, 279, 291, 303, 529, 561, 569, 626, 673, 711, 713, 714, 734, 804, 816, 819–821, 823, 847–849, 851, 852, 855, 856, 858, 861, 862; т. V, кн. 3, с. 43, 54–60, 77–79, 81, 83, 84, 250, 257, 261, 285, 351, 353, 355, 374, 378, 398, 399, 405, 514, 579, 580, 584, 585, 595, 701, 721.
- Америка Південна – т. V, кн. 3, с. 601.
- Америка Північна – т. V, кн. 3, с. 365, 601, 602.
- Амстердам – т. III, кн. 2, с. 624.
- Амур – т. III, кн. 2, с. 118.
- Ананів, м. – т. IV, с. 396.
- Ангелівка, с. – т. IV, с. 55.
- Англія – т. I, с. 84, 449, 450; т. II, с. 217, 270, 405, 655, 656, 659; т. III, кн. 1, с. 51, 371, 444, 483; т. III, кн. 2, с. 47, 48, 90, 92, 136, 231, 316, 360, 362, 403, 417, 418, 450, 454, 467, 474, 477, 552, 554, 595, 596, 614, 616; т. IV, 124, 176, 182, 206, 361, 401, 685, 698, 701; т. V, кн. 1, с. 151, 172, 391, 426, 510, 511, 526, 527, 699, 701, 702, 711, 731, 746, 827, 872; т. V, кн. 2, с. 52, 81 – 83, 97, 114, 176, 561, 213, 232, 234, 253, 268, 279, 367, 496, 502–504, 508, 511, 512, 525, 547, 563, 662, 733–737, 752, 789, 796, 855; т. V, кн. 3, с. 43, 45, 48, 49, 55, 68, 134, 136, 232, 250, 257, 269, 280, 298, 309, 373, 385, 402, 446, 449, 464, 495–497, 502–504, 523, 570, 584–586, 595, 610, 612, 622, 701, 702, 719.
- Ангора – т. V, кн. 3, с. 278, 620, 701.
- Андріївка, с. – т. IV, с. 352.
- Андрусово, с. – т. IV, с. 356.
- Андруш(с)івка, с. – т. IV, с. 344, 355.
- Антонів, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 546; т. IV, с. 357; т. V, кн. 3, с. 476.
- Антонівка, с. Тербовлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 477.
- Антонівці, с. – т. V, кн. 3, с. 429.
- Арбузинка, с. – т. IV, с. 384.

- Аргентина – т. II, с. 626; т. V, кн. 2, с. 250, 360, 488, 502, 598–602, 611.
- Арджелюза – т. IV, с. 719.
- Арджелъ – т. V, кн. 2, с. 879.
- Архангельськ, м. – т. V, кн. 1, с. 221.
- Африка – т. III, кн. 1, с. 483; т. V, кн. 2, с. 35, 812; т. V, кн. 3, с. 250, 610.
- Бабина, с. Самбірського повіту – т. I, с. 150; т. III, кн. 1, с. 176.
- Бабулинці, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 537.
- Бабухів, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 458.
- Баварія – т. III, кн. 2, с. 384; т. V, кн. 2, с. 137.
- Баглай – т. IV, с. 340.
- Багулиця, с. – т. IV, с. 337.
- Базалія, м. – т. IV, с. 505; т. V, кн. 2, с. 781, 789, 790, 793, 794.
- Баківці, село Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 531.
- Бакониці, село Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. V, кн. 3, с. 422, 477.
- Бакочинці, село Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 545; т. V, кн. 3, с. 331, 474.
- Балагорівка, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Баланів, с. – т. IV, с. 414.
- Балигород, м. Ліського повіту – т. I, с. 541, 542, 543, 544.
- Балин с. – т. IV, с. 337, 508, 546, 796.
- Балинці, с. – т. III, кн. 1, с. 471.
- Балкани, Балканський півострів – т. II, с. 413; т. III, кн. 1, с. 523; т. III, кн. 2, с. 450; т. V, кн. 1, с. 641; т. V, кн. 2, с. 416, 755; т. V, кн. 3, с. 138, 159.
- Балківці, с. – т. V, кн. 2, с. 879.
- Балта, м. – т. IV, с. 382, 384, 388, 394, 396, 403, 411, 414–418, 420, 426, 428, 431, 432, 854; т. V, кн. 1, с. 540; т. V, кн. 2, с. 22.
- Балтика – т. V, кн. 3, с. 259.
- Балтійське море – т. II, с. 625; т. V, кн. 3, с. 232, 252, 255, 294, 304, 432, 445, 694.
- Балустянка, с. – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Балучин, с. – т. IV, с. 45.
- Бальонова, с. Львівської області – т. I, с. 492.
- Банилів, с. – т. V, кн. 2, с. 878.
- Банне, с. – т. II, с. 324.
- Банська Бистриця, с. – т. III, кн. 2, с. 590.
- Бар, м. – т. IV, с. 253, 358, 372, 373, 376, 378, 510, 550, 562, 658, 799, 838.
- Баранів, с. біля Перемишля – т. I, с. 483; т. V, кн. 1, с. 895.
- Баранська Рудня, с. – т. IV, с. 356, 357.
- Баранячі Перетоки, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 550.
- Бардіїв, с. – т. V, кн. 3, с. 146.
- Бардорф – т. V, кн. 2, с. 706.
- Бартатів, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Барятин – т. V, кн. 1, с. 638.
- Баскаки, с. – т. IV, с. 356, 357.
- Батягичі, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 546; т. V, кн. 3, с. 476.
- Бахів, с. – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Башня, с. – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Башуки, с. Кам'янецького повіту – т. III, кн. 1, с. 121.
- Башувка, с. – т. V, кн. 1, с. 174.
- Безбруди, с. – т. IV, с. 45.
- Беззеїв, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 400, 403, 404.
- Безносківці, с. – т. IV, с. 337, 546.
- Белз, м. – т. III, кн. 1, с. 399–404; т. III, кн. 2, с. 557; т. IV, с. 153, 168, 169, 226, 253; т. V, кн. 1, с. 247, 429, 435, 510, 812, 814, 891; т. V, кн. 2, с. 68, 77.
- Белзець, м. Рава-Руського повіту – т. I, с. 561; т. II, с. 128; т. IV, с. 45, 172, 173, 336; т. V, кн. 2, с. 680.
- Беліпа – т. III, кн. 2, с. 58.

- Беловежь – т. V, кн. 2, с. 202.
- Белогура, с. Радомського повіту – т. III, кн. 1, с. 469.
- Бельгія – т. II, с. 217, 624, 625, 626; т. III, кн. 1, с. 423; т. IV, с. 125; т. V, кн. 1, с. 61, 68, 224, 526, 679; т. V, кн. 2, с. 79, 89, 114, 496, 820, 906, 907, 911; т. V, кн. 3, с. 142, 158, 162, 192, 250, 402, 486–488, 503, 524.
- Бендери, м. – т. IV, с. 499.
- Бендзари, с. – т. IV, с. 414.
- Бенів, с. – т. IV, с. 45.
- Беньків, с. – т. III, кн. 1, с. 616.
- Бенькова Вишня, с. Рудківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Бердичів, м. – т. III, кн. 2, с. 254; т. IV, с. 340, 341, 343, 344, 438, 355, 356, 358, 359, 375, 380, 381, 395, 429, 432, 497, 517.
- Берег (Закарпаття) – т. III, кн. 2, с. 19; т. V, кн. 1, с. 21, 51, 52.
- Берегово, м. – т. V, кн. 2, с. 703.
- Береги, с. – т. III, кн. 2, с. 143.
- Берегів, м. – т. I, с. 421; т. III, кн. 2, с. 587.
- Берегомет, с. Сторожинецького повіту – т. I, с. 105, 106.
- Бережани, військовий округ – т. IV, с. 72, 73.
- Бережани, м. – т. I, с. 372, 373, 375; т. II, с. 15, 16, 22, 49, 101, 121, 159, 355, 379, 381, 382, 399, 680; т. III, кн. 1, с. 185, 186, 232, 523, 549, 614; т. III, кн. 2, с. 77, 149, 170, 176, 512; т. IV, с. 83, 148, 315, 335, 336, 465, 486, 539, 707, 710; т. V, кн. 2, с. 348, 409, 465, 466, 680, 706, 709; т. V, кн. 3, с. 133, 141, 332, 429, 656, 754, 797.
- Бережани, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Бережани, повіт Тернопільського воєводства – т. II, с. 21, 678; т. III, кн. 1, с. 93, 267, 301, 396, 434, 452, 476, 522, 536, 546, 549, 615; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 51, 65; т. V, кн. 1, с. 106, 570; т. V, кн. 3, с. 430, 476, 615.
- Бережок, с. Турчанського повіту – т. I, с. 315.
- Березань – т. V, кн. 2, с. 457.
- Березів, м. Львівського воєводства – т. I, с. 98; т. V, кн. 1, с. 70, 72, 73, 308; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 287, 308.
- Березів, повіт Львівського воєводства – т. II, с. 21.
- Березівка, м. Одеської губернії – т. IV, с. 384.
- Березівка, с. Добромільського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Березівка, с. Монастириського округу Буцацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Березівці, гміна – т. I, с. 103, 104.
- Березівці Малі, с. – т. V, кн. 3, с. 471.
- Березівщина – т. I, с. 97.
- Березове(а), с. – т. IV, с. 50, 64.
- Березовиця Велика, с. Збаразького повіту – т. III, кн. 1, с. 485, 529, 548; т. V, кн. 3, с. 472.
- Березовиця Мала, с. Збаразького повіту – т. III, кн. 1, с. 529, 548.
- Берестечко, м. – т. I, с. 445; т. II, с. 9; т. IV, с. 210.
- Берестя – т. V, кн. 2, с. 261; т. V, кн. 3, с. 188, 486, 807.
- Берислав, м. – т. IV, с. 386.
- Берлін – т. I, с. 134, 339, 428; т. II, с. 72, 114, 468, 469, 470, 472, 490, 671; т. III, кн. 1, с. 422; т. III, кн. 2, с. 62, 289, 290, 390, 393, 566; т. IV, с. 290, 578, 586, 587, 606, 613, 713, 758, 815; т. V, кн. 1, с. 211, 215, 527; т. V, кн. 2, с. 19, 38, 39, 41–45, 94, 96, 98, 117, 121, 144, 157, 163–165, 173, 186–188, 195, 235, 351, 401, 436, 453, 456, 478, 546, 564, 698, 819; т. V, кн. 3, с. 266, 267, 284, 506, 507, 510, 529, 601, 721, 753, 787.
- Берлоги, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 540.
- Берн – т. I, с. 428; т. V, кн. 1, с. 658, 771; т. V, кн. 2, с. 252, 301, 340, 431, 433, 461, 840.

- Берчка – т. III, кн. 2, с. 58.
- Бершів – т. IV, с. 449.
- Бескиди – т. III, кн. 1, с. 321; т. V, кн. 3, с. 148, 173, 237.
- Бессарабія – т. II, с. 97, 213, 497; т. III, кн. 1, с. 47; т. III, кн. 2, с. 94, 105, 136, 198, 199, 557; т. V, кн. 1, с. 55, 67 – 70, 242, 402, 406, 412; т. V, кн. 2, с. 270, 871; т. V, кн. 3, с. 189, 190, 252, 263, 264, 272, 278, 294–296, 375, 496, 740, 789, 790.
- Бессарабська територія – т. IV, с. 499.
- Бестиче – т. V, кн. 3, с. 663.
- Белосток, м. – т. V, кн. 3, с. 807, 827, 829.
- Бельськ – т. V, кн. 1, с. 760, 761, 895; т. V, кн. 2, с. 442.
- Белянівка, с. – т. IV, с. 338.
- Бжеш – т. V, кн. 2, с. 443.
- Бжозів, Бжозув, Березів, м., повіт – т. III, кн. 1, с. 532; т. III, кн. 2, с. 561; т. V, кн. 3, с. 627.
- Биковськ – т. V, кн. 1, с. 292, 367, 456.
- Бирлівка, с. – т. IV, с. 420.
- Бистриця, р. – т. IV, с. 103.
- Бистриця, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Битків, с. – т. II, с. 99; т. III, кн. 1, с. 224, 265, 407, 417; т. V, кн. 3, с. 237.
- Бичків, с. – т. IV, с. 120; т. V, кн. 2, с. 682.
- Бишик, с. – т. IV, с. 386.
- Бібрка, м. – т. I, с. 105, 288, 311, 365, 410; т. II, с. 22, 159, 509; т. III, кн. 1, с. 520, 545, 577, 578; т. III, кн. 2, с. 492; т. IV, с. 172, 173, 202, 212, 214, 222, 249; т. V, кн. 1, с. 85, 106, 375, 396, 464, 553, 637, 638, 813; т. V, кн. 2, с. 76, 348, 399, 457; т. V, кн. 3, с. 474.
- Бібрка, повіт Львівського воєводства – т. I, с. 365, 410; т. II, с. 21, 678; т. III, кн. 1, с. 259, 267, 302, 396, 434, 452, 476, 521, 525, 531, 532, 547, 552, 553, 577, 578; т. IV, с. 51, 65, 235, 236; т. V, кн. 3, с. 429, 477, 480.
- Бізула – т. IV, с. 674.
- Біла – т. I, с. 92; т. III, кн. 1, с. 303, 437; т. V, кн. 1, с. 760, 761; т. V, кн. 2, с. 442; т. V, кн. 3, с. 755, 757, 759, 760.
- Біла Криниця, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 84; т. V, кн. 2, с. 879; т. V, кн. 3, с. 774.
- Біла Церква, м. Київської області – т. I, с. 343, 344; т. IV, с. 221, 340, 346, 347, 349, 352–354, 562.
- Біла Чортківська, с. – т. IV, с. 481.
- Білгород, м. – т. II, с. 472; т. V, кн. 2, с. 127, 136; т. V, кн. 3, с. 448, 449.
- Білгородка, с. – т. IV, с. 348.
- Білий Двір, с. Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 434.
- Білий Камінь, с. – т. IV, с. 45, 420.
- Біликівка, с. – т. IV, с. 379.
- Білинець, с. Ліського повіту – т. III, кн. 1, с. 133.
- Біліченці, с. – т. IV, с. 399.
- Білка, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. V, кн. 2, с. 708.
- Білоберезка – т. III, кн. 2, с. 87.
- Білобжнниця, с. – т. V, кн. 3, с. 617.
- Білограй – т. I, с. 65, 118.
- Білозірка, с. – т. V, кн. 2, с. 255.
- Білорусь, Білоруська республіка (Біла Русь) – т. I, с. 357; т. II, с. 465, 500; т. III, кн. 1, с. 423; т. III, кн. 2, с. 609, 614; т. V, кн. 1, с. 41, 44, 153, 172, 710, 770; т. V, кн. 2, с. 45, 50, 181, 183, 201–203, 229, 236, 237, 240–242, 254, 255, 267, 273, 525, 588, 591, 610, 611, 613, 645, 663, 664, 666, 701, 830, 898; т. V, кн. 3, с. 259, 294, 561.
- Білосток, м. – т. V, кн. 2, с. 202; т. V, кн. 3, с. 754, 757, 760, 761, 774, 789, 794–796.
- Білошиця, с. – т. IV, с. 352.
- Білч, м. – т. II, с. 76.
- Більськ, м. в Підляшші – т. I, с. 79; т. V, кн. 2, с. 328.
- Більці, с. – т. IV, с. 399.
- Більшівці, с. – т. IV, с. 212; т. V, кн. 1, с. 662.

- Більщина – т. III, кн. 1, с. 506.
- Білянка – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Бінчарова – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Бірзуля – т. IV, с. 340, 384, 388–391, 394–396, 406, 407, 414–416, 340–432, 498, 561, 562, 610, 664, 839.
- Біркз, с. біля Перемишля – т. I, с. 510.
- Бірюч, с. – т. IV, с. 380.
- Блищоводи, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Бліх, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Бобреччина – т. I, с. 316.
- Бобрець – т. V, кн. 1, с. 155.
- Бобрися, с. – т. IV, с. 348, 353.
- Бобулунці, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 549.
- Богами – т. V, кн. 1, с. 728.
- Богданівка, с. – т. V, кн. 3, с. 835.
- Богородчани, м. – т. II, с. 21, 22, 52, 159; т. III, кн. 1, с. 389, 417; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 2, с. 141, 425.
- Богородчани, повіт Станіславівського воєводства – т. II, с. 188, 680; т. III, кн. 1, с. 94, 134, 224, 232, 476; т. III, кн. 2, с. 98; т. IV, с. 50, 65.
- Богородчанщина – т. I, с. 322, 327, 458; т. III, кн. 2, с. 43.
- Богучар – т. IV, с. 384.
- Богуша – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Боднарів, с. – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Боднарівка, с. – т. IV, с. 292.
- Боднарка – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Бойківщина – т. III, кн. 1, с. 177, 519, 543, 544; т. V, кн. 3, с. 237, 437, 473.
- Бойовичі – т. V, кн. 3, с. 434.
- Боків, с. Підгаєцького повіту – т. I, с. 107.
- Болгарія – т. I, с. 64, 65, 66, 69, 71, 72, 73; т. II, с. 624, 626; т. V, кн. 1, с. 176, 862, 910; т. V, кн. 2, с. 402, 403, 555, 907, 915; т. V, кн. 3, с. 142, 159, 250, 273, 278, 280, 348, 486, 488.
- Болехів, м. Станіславівського воєводства – т. I, с. 94; т. III, кн. 1, с. 212, 343, 505; т. III, кн. 2, с. 243, 623; т. IV, с. 212, 609; т. V, кн. 3, с. 145, 330.
- Болехівці, с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 115, 116, 535.
- Болистрашиці, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 529, 546, 548; т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 429, 471, 476.
- Болівія – т. V, кн. 3, с. 240.
- Боложинів, с. – т. IV, с. 45.
- Болшевіці – т. III, кн. 2, с. 240.
- Большія Стругі – т. IV, с. 510.
- Болячів, с. – т. IV, с. 356.
- Бонишин, с. – т. IV, с. 45.
- Боратин, с. Ярославського повіту – т. I, с. 480; т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72, 287.
- Боратичі, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Бориничі, гміна в Бібрському старостві – т. I, с. 103, 104.
- Борислав, м., повіт Львівського воєводства – т. I, с. 270, 361, 438; т. II, с. 68, 82, 90, 231, 270, 324, 386, 387, 388, 389, 680; т. III, кн. 1, с. 67, 90, 91, 92, 93, 94, 106, 156, 157, 191, 212, 213, 216, 224, 227, 318, 407, 412, 413, 418, 470; т. III, кн. 2, с. 65, 188, 234, 243, 323, 324, 328, 359, 360, 516, 623; т. IV, с. 115, 126–128, 155–157, 176, 222, 227, 290; т. V, кн. 1, с. 159, 223, 264, 265, 268, 270, 272, 278, 281, 526; т. V, кн. 2, с. 312, 502, 735; т. V, кн. 3, с. 144, 148, 149, 237, 240, 244, 248, 306.
- Бортків, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435; т. IV, с. 45.
- Бортники, гміна – т. I, с. 103.
- Бортники, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Бортники, с. Товмацького повіту – т. III, кн. 1, с. 95.

- Бортничі, с. – т. IV, с. 349.
- Бортятин, с. – т. IV, с. 253.
- Боруць, м. – т. II, с. 98.
- Борусів, гміна – т. I, с. 103.
- Борщі – т. IV, с. 384, 393, 394.
- Борщів, м. Тернопільського воєводства – т. III, кн. 1, с. 152, 153, 604; т. III, кн. 2, с. 240, 243; т. IV, с. 386, 434, 463, 494; т. V, кн. 2, с. 348, 457, 464, 466.
- Борщів, повіт Тернопільського воєводства – т. II, с. 21, 22, 52, 159, 318, 324, 679; т. III, кн. 1, с. 267, 302, 314, 396, 434, 452, 476, 523, 525, 547, 548, 549, 615; т. III, кн. 2, с. 276, 283, 284; т. IV, с. 51, 65, 435, 437; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 3, с. 429, 477, 478, 802.
- Борщівщина – т. I, с. 321; т. III, кн. 1, с. 549.
- Борщовиці, с. – т. IV, с. 222.
- Бославиці с. – т. III, кн. 1, с. 525.
- Боснія – т. I, с. 170; т. III, кн. 1, с. 239.
- Ботушани, м. – т. IV, с. 399; т. V, кн. 2, с. 879.
- Богатин – т. V, кн. 2, с. 708.
- Боянів, с. Журавненського повіту – т. III, кн. 1, с. 524, 533, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Боярка, м. – т. IV, с. 345, 347, 348.
- Бравнаві – т. V, кн. 2, с. 706.
- Брага, с. – т. IV, с. 549.
- Бразилія – т. II, с. 635; т. III, кн. 2, с. 476, 477, 616, 617, 619; т. V, кн. 2, с. 548; т. V, кн. 3, с. 27, 57, 58, 250, 358, 361, 364, 366, 367, 402, 420, 439, 444, 457, 598–602, 611, 721.
- Бразинка, с. – т. IV, с. 353.
- Браїлів, м. – т. IV, с. 341, 386, 387, 559.
- Браїлівка, с. – т. IV, с. 338, 510.
- Бранденбург, м. – т. V, кн. 1, с. 472.
- Братиків, с. – т. III, кн. 1, с. 61, 540.
- Братів, с. – т. IV, с. 339.
- Братіслава, м. – т. III, кн. 2, с. 590; т. V, кн. 2, с. 296.
- Братковичі, с. – т. III, кн. 1, с. 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 474.
- Брахівка, с. – т. IV, с. 45.
- Брацлав, м. – т. IV, с. 363, 658; т. V, кн. 2, с. 726.
- Брацлав, повіт – т. III, кн. 1, с. 133; т. IV, с. 220.
- Брацлавщина – т. IV, с. 398.
- Брест, Берестя, Берестя-Литовське, м. – т. I, с. 55, 56, 59, 62, 64, 71, 107, 118, 126, 150, 154, 160; т. II, с. 405, 625; т. III, кн. 1, с. 117, 173, 174, 180, 181, 183, 184, 195, 233; т. IV, с. 111, 122, 627–629; т. V, кн. 1, с. 65, 68, 81, 82, 202, 261, 305, 314, 318, 328, 329; т. V, кн. 1, с. 56, 92, 310, 375, 464, 700, 727, 760 – 762, 894, 895; т. V, кн. 2, с. 65, 68, 81, 82, 202, 305, 314, 318, 328, 329.
- Бресць – т. V, кн. 2, с. 442.
- Брин(и)ці Загірні, с. Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 480.
- Бритійська імперія – т. III, кн. 2, с. 402.
- Брідщина – т. III, кн. 1, с. 459, 549.
- Бріяза – т. V, кн. 2, с. 879.
- Брно, м. – т. IV, с. 722; т. V, кн. 1, с. 40–42; т. V, кн. 2, с. 40–42.
- Бровари, м. – т. IV, с. 349.
- Бродецьке, с. – т. IV, с. 386.
- Броди, м. Тернопільського воєводства – т. I, с. 265, 276, 317, 346; т. II, с. 22, 49, 64, 76, 128, 159, 357, 378, 379, 446; т. III, кн. 1, с. 83, 165, 232, 301, 433; т. IV, с. 199, 211, 235, 241, 248, 278, 336, 450, 609, 710; т. V, кн. 1, с. 106, 570, 611, 638; т. V, кн. 2, с. 78, 153, 348, 374, 457, 708, 745, 746.
- Броди, повіт Тернопільського воєводства – т. II, с. 21, 63, 679; т. III, кн. 1, с. 93, 230, 232, 267, 301, 394, 396, 434, 452, 455, 476, 536; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 50, 65.
- Броди, відділ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Бродки, с. – т. I, с. 321.
- Броніславівка, с. – т. IV, с. 45.

- Брошнів, м. Долинського повіту – т. III, кн. 1, с. 530, 549; т. V, кн. 3, с. 472.
- Бруксель – т. V, кн. 3, с. 345.
- Брусилів, м. Житомирської губернії – т. IV, с. 345, 346, 356.
- Буг, р. – т. II, с. 117, 270, 625; т. III, кн. 1, с. 140, 384, 399; т. III, кн. 2, с. 338, 556, 633; т. IV, с. 102–104, 106, 110–114, 116, 176, 202, 204, 206, 214, 227, 311, 322, 361, 657, 710; т. V, кн. 3, с. 135, 500.
- Бугаївка, с. – т. IV, с. 348.
- Будаївка, с. – т. IV, с. 345.
- Будапешт, м. – т. I, с. 185, 349, 428, 468, 497, 538; т. II, с. 54, 61, 64, 92, 486, 490, 674; т. III, кн. 2, с. 60, 61, 64, 105, 135; т. IV, с. 135, 141, 284, 319, 383; т. V, кн. 1, с. 51, 53, 71, 72, 98, 102, 125, 166, 170, 186, 220, 241, 384, 660; т. V, кн. 2, с. 147, 148, 150, 154, 189, 340; т. V, кн. 3, с. 596.
- Будзанів, м. Тербовлянського повіту – т. I, с. 447; т. III, кн. 1, с. 522, 546; т. III, кн. 2, с. 512; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Будзин, с. – т. III, кн. 1, с. 540.
- Буди, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Будилів, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Буцнів, с. Тернопільського повіту – т. V, кн. 3, с. 429.
- Бужок, с. – т. IV, с. 45, 517.
- Бузова, с. – т. IV, с. 353.
- Букачівці, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 436, 524, 546; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Буки, м. – т. IV, с. 343, 349.
- Буківка, с. – т. III, кн. 1, с. 61.
- Буковина – т. I, с. 56, 63, 72, 73, 74, 82, 104, 105, 109, 126, 127, 137, 138, 153, 157, 160, 161, 178, 180, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 194, 197, 201, 206, 246, 252, 258, 272, 273, 293, 304, 305, 306, 340, 341, 350, 409, 437, 453, 501, 502, 503, 504, 563; т. II, с. 5, 17, 30, 84, 91, 98, 148, 166, 171, 184, 196, 213, 283, 304, 364, 366, 411, 412, 413, 414, 497, 609, 610, 624, 663, 673; т. III, кн. 1, с. 251, 370, 565, 619; т. III, кн. 2, с. 11, 15, 18, 49, 56, 71, 72, 98, 102, 105, 136, 177, 182, 183, 186, 191, 198, 199, 214, 218, 225, 228, 229, 230, 259, 260, 261, 278, 335, 390, 391, 425, 426, 465, 507, 536, 549, 597, 632; т. IV, с. 19, 41–43, 94, 420, 465, 532; т. V, кн. 1, с. 21, 62, 65, 70, 104, 180, 309, 310, 312, 314, 373, 374, 376, 382, 383, 401–407, 409–412, 463, 465, 468, 491, 498, 502, 533, 544, 617, 660, 674, 690, 700, 728, 753, 780, 791, 812, 813, 907 911; т. V, кн. 2, с. 5, 17, 38, 39, 45, 74, 75, 212, 243, 244, 270, 308, 553, 584–587, 609, 610, 611, 613, 629, 715, 723–725, 815, 816, 818, 819, 862, 871–877, 879, 914; т. V, кн. 3, с. 18, 140, 189–191, 285, 303, 345, 346, 348, 401, 485, 576, 679, 687, 688, 699, 708, 737, 789, 790, 792, 793, 805, 806, 808, 811.
- Буковина Північна – т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 41; т. V, кн. 1, с. 67; т. V, кн. 3, с. 496, 730, 740.
- Буковина Східна – т. V, кн. 1, с. 18.
- Бурштин, м. – т. III, кн. 1, с. 232, 460; т. IV, с. 335, 571; т. V, кн. 1, с. 662.
- Бусно – т. V, кн. 3, с. 676.
- Буськ, м. – т. IV, с. 113, 114, 201, 206, 209, 210, 211, 241, 710; т. V, кн. 2, с. 709.
- Буськ, с. – т. I, с. 318, 319, 404, 405; т. III, кн. 1, с. 313; 276, 513; т. V, кн. 1, с. 83.
- Бухарест (Букарешт), м. – т. I, с. 185; т. II, с. 84, 97, 98; т. III, кн. 1, с. 122; т. III, кн. 2, с. 465; т. IV, с. 41, 251, 252, 305, 377, 382, 384, 403, 404, 654; т. V, кн. 1, с. 185, 190, 405, 410, 650, 911; т. V, кн. 2, с. 127, 187, 726; т. V, кн. 3, с. 19.
- Буцнів, с. Тернопільського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. V, кн. 3, с. 489.
- Буцовці, с. – т. IV, с. 341.
- Бучач, м. Тернопільського воєводства – т. I, с. 323, 353, 354, 363, 364; т. II, с. 28, 29, 42, 159, 680; т. III, кн. 2, с. 186; т. IV, с. 438, 449, 462–464, 500; т. V, кн. 1,

- с. 106; т. V, кн. 2, с. 348, 372, 409, 457, 466, 621, 705; т. V, кн. 3, с. 333.
- Бучач, повіт Тернопільського воєводства – т. I, с. 353, 354, 363; т. II, с. 21, 22, 28, 52, 680; т. III, кн. 1, с. 149; т. III, кн. 2, с. 276, 283, 284, 512; т. IV, с. 51, 65, 435, 437; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Бучач, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Бучаччина – т. I, с. 323.
- Бушковичі, село Перемишльського повіту – т. I, с. 471; т. III, кн. 1, с. 523, 524, 546, 550; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Буще – т. III, кн. 2, с. 513.
- Бяла – т. I, с. 123; т. V, кн. 1, с. 328; т. V, кн. 2, с. 328.
- Вавшка, с. повіт Грибів – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Вадовичі – т. III, кн. 1, с. 180, 182, 195, 401, 502; т. IV, с. 627, 629.
- Вадовіце, м. – т. IV, с. 607; т. V, кн. 1, с. 635; т. V, кн. 2, с. 328, 399.
- Вайрполе – т. V, кн. 1, с. 894.
- Валовець, м. – т. II, с. 103.
- Ваневичі – т. V, кн. 3, с. 331.
- Ванів, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 400, 436; т. V, кн. 1, с. 292, 398, 456.
- Ванівка – т. V, кн. 3, с. 237.
- Ванькова, с. Ліського повіту – т. I, с. 544; т. V, кн. 3, с. 237.
- Вапківці, с. – т. IV, с. 508.
- Вапнярка, м. – т. IV, с. 386, 388, 390, 432, 498, 561, 590.
- Ваповка – т. V, кн. 2, с. 65, 68, 305, 314.
- Варезанка – т. V, кн. 1, с. 292, 366.
- Вароновичі – т. V, кн. 2, с. 255, 278.
- Варшава, м. – т. I, с. 119, 185, 226, 247, 338, 369, 407, 456, 534; т. II, с. 66, 67, 86, 104, 270, 415, 416, 417, 418, 421, 594, 639, 652, 666; т. III, кн. 1, с. 128, 169, 179, 184, 207, 208, 242, 243, 258, 262, 266, 272, 291, 309, 355, 356, 362, 363, 364, 373, 375, 376, 377, 378, 382, 385, 395, 396, 420, 431, 438, 452, 453, 455, 456, 457, 460, 469, 472, 499, 510, 529, 551, 566, 567, 568, 570, 585, 607, 608, 613, 614; т. III, кн. 2, с. 7, 52, 203, 204, 207, 210, 224, 233, 245, 352, 359, 374, 379, 382, 395, 400, 410, 413, 430, 434, 440, 441, 442, 443, 451, 465, 469, 500, 509, 510, 514, 515, 525, 528, 529, 540, 541, 543, 547; т. IV, с. 23, 89, 93, 103, 106–108, 115, 118, 128, 129, 132, 158, 177, 178, 206, 283, 290, 321, 325, 328, 355, 361, 383, 386, 419, 422, 423, 617, 626, 630; т. V, кн. 1, с. 45–47, 56, 57, 75, 108, 126–129, 133, 138, 194, 201, 205, 207, 207, 209, 210, 237, 242, 286, 287, 298–300, 332, 347, 353, 359, 393, 428, 438, 441, 449, 484, 486, 488, 494, 497, 505, 509, 516, 520, 526, 527, 570, 577, 641, 652, 670, 680, 682, 683, 705, 725, 730, 731, 758, 760, 761, 772, 798, 800, 802, 805, 834, 850, 853, 863, 864, 872, 874–876, 881, 884, 888, 891, 892, 897, 898, 900, 903, 904, 906, 907; т. V, кн. 2, с. 12, 21, 23, 27, 34, 52–54, 56, 79, 229, 231, 246, 247, 249, 252, 267, 280–285, 295, 296, 325, 328, 329, 358, 545, 553, 575–577, 579, 583, 585, 604, 685, 695, 699, 724, 766, 767, 771, 804, 834, 843, 853, 859, 860, 863, 882; т. V, кн. 3, с. 19, 30, 66, 195, 196, 273, 278, 280, 281, 297, 334, 408, 415, 416, 418, 424, 433, 453, 454, 456, 461, 467, 468, 470, 472, 496, 497, 499, 503, 504, 507, 508, 513, 517, 539, 540, 542, 546, 548, 549, 556, 558, 566, 571, 606, 672, 679, 697, 703, 726, 729, 747, 779–781.
- Варшавська губернія – т. I, с. 96; т. III, кн. 1, с. 133.
- Варяж – т. III, кн. 1, с. 399, 400.
- Василів – т. III, кн. 2, с. 623.
- Васильків – т. IV, с. 345–348, 352, 353.
- Васильківці, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 332, 379, 474.

- Васинці, с. – т. IV, с. 449.
- Ватикан – т. III, кн. 1, с. 210; т. III, кн. 2, с. 306, 475; т. V, кн. 2, с. 46, 620; т. V, кн. 3, с. 46.
- Вахнівка, с. – т. IV, с. 658.
- Вахнівці, с. – т. IV, с. 338.
- Вацків, с. – т. IV, с. 348.
- Вашингтон, м. – т. II, с. 599, 600, 605; т. V, кн. 1, с. 904; т. V, кн. 2, с. 231, 303, 569, 711, 819, 849, 852, 856, 861, 862; т. V, кн. 3, с. 27, 54, 55, 59, 77, 78, 80, 84, 307, 345, 577, 595.
- Вашківці, повіт на Буковині – т. I, с. 304, 501; т. II, с. 21, 22; т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 1, с. 21; т. V, кн. 2, с. 871, 878.
- Вдовичі, с. біля Перемишля – т. I, с. 482, 483.
- Вегревіл – т. V, кн. 3, с. 381.
- Велика Британія – т. II, с. 626, 637, 638; т. IV, с. 285; т. V, кн. 1, с. 77, 138, 166, 167, 195, 207, 224, 257, 267, 270, 276, 277, 283, 268, 289, 303, 306, 326, 328, 329, 342, 343, 352, 354, 355, 363, 371, 387, 423, 444, 445, 453, 460, 490, 569, 666, 679, 684, 686, 697, 729, 734, 744, 747, 751, 752, 754, 779, 804, 811, 838, 842, 845, 873, 903, 912; т. V, кн. 2, с. 60, 61, 65, 66, 79, 130, 314, 315, 816, 822; т. V, кн. 3, с. 68, 76, 142, 234, 261, 297, 381, 402, 405, 421, 487, 514, 551, 552, 633, 720, 740.
- Велика Бугаївка с. – т. IV, с. 345–347.
- Велика Копаня, с. Угочанської жупи – т. I, с. 420, 422.
- Велика Ольшанка – т. IV, с. 346.
- Велике князівство Краківське – т. I, с. 82, 219; т. II, с. 581; т. III, кн. 2, с. 250.
- Велике князівство Литовське – т. III, кн. 2, с. 544.
- Велике князівство Люксембург – т. I, с. 67.
- Великі Ком'яти, село Угочанської жупи – т. I, с. 367.
- Великоросія – т. I, с. 701.
- Велічка – т. V, кн. 2, с. 891; т. V, кн. 3, с. 145.
- Велятин, с. Угочанської жупи – т. I, с. 420, 421.
- Венгрія (Угорщина) – т. III, кн. 2, с. 60.
- Венеція, м. – т. III, кн. 2, с. 202.
- Вепр, р. – т. III, кн. 2, с. 556.
- Вербилівці, с. – т. III, кн. 1, с. 458, 534; т. III, кн. 2, с. 344, 492; т. V, кн. 2, с. 406.
- Вербів с. – т. V, кн. 2, с. 408.
- Вербівчик, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Вербівчик, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Вербіж, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 1, с. 533, 548; т. V, кн. 3, с. 478.
- Вербіж Нижній, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 1, с. 529, 548; т. V, кн. 3, с. 471.
- Вербка, с. – т. IV, с. 337.
- Верблюєвка, с. – т. IV, с. 382.
- Вербова, р. – т. IV, с. 338, 511.
- Вербятин, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Верещиця, р. – т. III, кн. 1, с. 384; т. IV, с. 206.
- Верещиця – т. III, кн. 2, с. 623.
- Версаль – т. V, кн. 2, с. 568; т. V, кн. 3, с. 271, 296, 641, 715, 724, 741, 759–761, 764, 783, 785–787.
- Верхні Гаї, залізнична станція – т. IV, с. 222.
- Верхне, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 138.
- Верхня Сілезія – т. III, кн. 2, с. 359, 377, 378; т. IV, с. 191, 217.
- Верхняцька, станція – т. IV, с. 611.
- Верхобуж, с. – т. IV, с. 45.
- Верховина, м. – т. III, кн. 2, с. 58.
- Веряця, с. Угочанської жупи – т. I, с. 287, 288.
- Веселуха, с. – т. IV, с. 351.
- Вета – т. IV, с. 347, 348.

- Вечірки, село Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 546; т. V, кн. 3, с. 476.
- Вибранівка, с. – т. IV, с. 209, 210, 215, 222, 236; т. V, кн. 1, с. 156, 159, 553.
- Вигановське озеро – т. I, с. 65.
- Вигнанка, с. – т. III, кн. 1, с. 525, 547; т. V, кн. 3, с. 430, 470.
- Вигода, с. – т. IV, с. 338.
- Вигра, р. – т. I, с. 510.
- Видинів – т. III, кн. 2, с. 69; т. IV, с. 716.
- Вижниця, м. – т. I, с. 105; т. II, с. 22; т. V, кн. 1, с. 21, 728; т. V, кн. 2, с. 871, 875, 878.
- Вижниця, повіт на Буковині – т. I, с. 304, 501, 527; т. II, с. 21; т. IV, с. 50, 65.
- Вижні Гаї, с. – т. III, кн. 1, с. 110, 111.
- Викторів – т. III, кн. 1, с. 525, 546, 553; т. V, кн. 3, с. 429, 476, 480.
- Виленщина – т. III, кн. 1, с. 560.
- Винники – т. III, кн. 2, с. 239.
- Винники, м. – т. I, с. 142, 276, 316, 318, 403, 462, 535; т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 148, 291, 292.
- Винники, повіт Львівського воєводства – т. I, с. 403; т. IV, с. 240.
- Висіцько – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Вислобк, с. на Львівщині – т. I, с. 142.
- Вислок, р. – т. I, с. 98; т. III, кн. 1, с. 437; т. III, кн. 2, с. 548, 557.
- Високе Мито – т. III, кн. 2, с. 586; т. V, кн. 1, с. 895.
- Високолитовськ – т. I, с. 65.
- Висоцько, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Виспа, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 616.
- Витвиця, с. Долинського повіту – т. III, кн. 2, с. 27.
- Витків Новий, м. Радеківського повіту – т. I, с. 444; т. II, с. 8; т. IV, с. 212.
- Вихват(н)івці, с. – т. IV, с. 508, 546.
- Вишегудки – т. V, кн. 2, с. 26.
- Вишгород – т. III, кн. 2, с. 263.
- Вишинця – т. IV, с. 521.
- Вишків – т. II, с. 87, 124; т. III, кн. 1, с. 550; т. V, кн. 3, с. 146, 173.
- Відень, м. – т. I, с. 71, 90, 96, 123, 126–129, 134, 169, 175, 179, 191, 196, 207, 214, 218, 221, 223, 226, 253, 254, 260, 265, 267, 286, 292, 293, 332, 348, 349, 428, 484–486, 501, 529, 538; т. II, с. 5, 34, 69, 88, 89, 96, 99, 147, 162, 410, 414–416, 419–422, 425, 426, 431–435, 437–440, 442, 443, 445, 447, 448, 450, 453, 456, 459–461, 464–466, 470, 473, 474, 478, 480, 483, 484, 487, 489, 490, 492, 493, 495, 496, 503–506, 510–513, 515–520, 522–524, 527–530, 545, 550, 565, 576, 577, 580, 582–585, 588–591, 595, 599, 600, 603–618, 630, 635, 636, 639–641, 643, 644, 648, 649, 657, 659, 661–663, 665, 667, 668, 670, 671, 673, 674; т. III, кн. 1, с. 70, 181, 201, 210, 222, 262, 270, 319, 335, 339, 345, 347, 348, 358, 375, 376, 422, 459, 466, 474, 475, 528, 536, 583, 600, 601, 606; т. III, кн. 2, с. 6, 52, 60–62, 64, 78, 105, 202, 207, 214, 217, 219, 233, 242, 243, 259, 267, 285, 292, 293, 302, 326, 330, 333, 334, 339, 351–353, 367, 368, 379, 393, 403, 428, 430, 459, 466, 467, 477, 489, 490, 492, 535, 537–539, 542, 550–553, 558, 564–568, 572, 574, 575, 617, 620, 622, 651–653; т. IV, с. 319, 363, 379, 383, 410, 419, 578, 586, 605, 606, 609, 628, 683–685, 694, 696, 697, 700, 703, 707, 734, 745, 752–757, 761, 768, 776, 777, 780, 784; т. V, кн. 1, с. 54, 57, 71, 72, 102, 107, 133, 145, 147, 197, 206, 253, 527, 659, 660, 695, 710, 741, 745, 746, 766, 775, 803, 833; т. V, кн. 2, с. 6, 8, 13, 18, 20–22, 27, 29, 30, 32, 43, 44, 52, 53, 57, 90, 99, 106, 110, 113, 125, 126, 129, 134, 135, 141, 147, 149–153, 157, 162, 164, 165, 171, 186, 192, 233, 243, 249, 264, 268, 277, 280, 286, 287, 291, 300, 340, 400–404, 545, 547, 556, 558, 563,

- 564, 575, 581, 584, 585, 587, 591, 599, 603, 607–611, 613, 625, 627, 629, 631, 633, 645, 648, 668, 674–677, 686–688, 692, 694, 695, 697, 698, 701, 704, 710, 712, 714, 719, 720, 723–727, 732, 742, 747, 750, 751, 755, 764, 772, 775, 776, 778, 783–788, 804, 805, 830, 832–834, 840–842, 848, 853, 858, 861, 867, 869, 875, 877, 881, 905; т. V, кн. 3, с. 17, 20, 28, 31, 35, 36, 40, 41, 51, 53, 63, 65, 67, 68, 70, 72, 75, 76, 78, 89, 93, 94, 102, 149, 171, 194, 202–206, 246, 291, 293, 308, 314, 319, 320, 335, 358, 369, 377, 382, 387, 391, 400, 408, 412, 413, 454, 456, 470, 483, 484, 491, 499, 501, 517, 521, 524, 531, 533, 548, 550, 553, 568, 579, 603, 604, 606, 608, 618, 619, 632, 673, 677, 683, 685, 687, 722, 736, 756.
- Віза-Велле – т. IV, с. 120.
- Візантія – т. V, кн. 3, с. 89.
- Війовці, с. – т. IV, с. 658.
- Війтківці, с. – т. IV, с. 522, 658.
- Вікрамля Велика – т. V, кн. 2, с. 72.
- Вікторівка, с. – т. III, кн. 1, с. 531.
- Віленщина – т. III, кн. 2, с. 369, 459; т. V, кн. 3, с. 271.
- Вілька – т. III, кн. 1, с. 549.
- Вілька Росновська, село Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 524, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Вільно, м. – т. II, с. 498, 656, 661; т. III, кн. 2, с. 359, 377, 381, 385, 418, 444, 459, 597; т. V, кн. 1, с. 41, 172, 711; т. V, кн. 2, с. 79, 82, 252, 270, 314, 713, 736; т. V, кн. 3, с. 188, 190, 256, 257, 271, 278, 279, 294, 296, 298, 394, 424, 446, 511, 745, 777.
- Вільховець – т. IV, с. 510.
- Вільче, село в Засянні – т. I, с. 472, 510.
- Вільшаниця, с. – т. IV, с. 45.
- Вільшанка Мала, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435; т. IV, с. 45.
- Вінниця, м. – т. II, с. 84; т. III, кн. 1, с. 82; т. III, кн. 2, с. 60, 71; т. IV, с. 162, 249, 340, 341, 343, 354, 356, 360, 364, 366–368, 372, 373, 375, 376, 378, 381, 384, 386–392, 395, 397, 398, 403, 407, 409, 412, 413, 415–417, 419, 426, 431, 432, 497, 527, 549, 550, 561, 563, 578–580, 582, 585, 595, 597, 604, 608, 647, 658, 660, 661, 664, 670, 680, 681, 726, 854; т. V, кн. 2, с. 22, 37, 44.
- Вінницький повіт – т. IV, с. 220.
- Вінніки – т. V, кн. 1, с. 247, 615, 637, 639.
- Вінніпег – т. V, кн. 3, с. 77, 307, 380–381.
- Вінцентівка, с. – т. IV, с. 508.
- Вірменія – т. V, кн. 1, с. 641; т. V, кн. 3, с. 56, 271, 272, 278, 365.
- Вірхомль – т. III, кн. 2, с. 558.
- Вісла (Висла), р. – т. II, с. 625; т. III, кн. 2, с. 208, 556; т. V, кн. 3, с. 500.
- Вісніч – т. III, кн. 1, с. 180, 182, 183, 502; т. IV, с. 627, 629.
- Віцинь, с. – т. IV, с. 45.
- Влодава – т. III, кн. 2, с. 262; т. V, кн. 2, с. 328.
- Вовче, с. Львівської області – т. I, с. 315.
- Вовчинець – т. V, кн. 2, с. 879.
- Вовчків – т. III, кн. 1, с. 616.
- Вовчухи, с. – т. IV, с. 791–793.
- Водніки – т. V, кн. 1, с. 637; т. V, кн. 2, с. 399.
- Вознесенськ, м. – т. IV, с. 219, 375, 384, 388, 660.
- Войнилів, с. – т. III, кн. 2, с. 12.
- Войславичі, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Волга, р. – т. III, кн. 2, с. 403.
- Волинська держава – т. III, кн. 2, с. 556.
- Волинський Пост – т. IV, с. 348.
- Волинь – т. I, с. 171, 208, 546; т. II, с. 73, 650; т. III, кн. 1, с. 235, 346, 423, 553, 555, 567, 617; т. III, кн. 2, с. 94, 136, 206, 247, 248, 250, 272, 294, 309, 310, 313, 330, 332, 335, 336, 354, 363, 379, 460, 465, 505, 534–539, 543, 544, 549, 557, 593, 597, 603, 612, 618, 619, 623, 625, 626, 628; т. IV, с. 113, 115, 200, 211,

- 327, 434, 509, 539, 577, 582, 623, 817; т. V, кн. 1, с. 40, 44, 80, 95, 169, 188, 220, 417, 476, 478, 481, 496, 506, 510, 516, 659, 705, 706, 877, 902; т. V, кн. 2, с. 28, 33, 49, 50, 204, 240, 308, 818, 819; т. V, кн. 3, с. 18, 188, 190, 209, 275, 294, 345, 346, 348, 626, 642, 645, 652, 653, 656, 657, 661, 665, 666, 672, 678, 679, 684, 692, 697, 698, 708, 710, 722, 729, 730, 737, 745, 754–757, 762, 767, 773, 774, 776, 777, 782, 783, 789, 794–796, 801, 802, 811.
- Волинь Західна – т. III, кн. 1, с. 287; т. V, кн. 3, с. 699.
- Волиця – т. IV, с. 343; т. V, кн. 3, с. 429.
- Воловець, с. – т. III, кн. 1, с. 318; т. V, кн. 2, с. 139; т. V, кн. 3, с. 804.
- Володарка – т. IV, с. 340, 349, 357, 561.
- Володарський повіт, на Холмщині – т. III, кн. 1, с. 284.
- Володж, с. Березівського повіту Львівського воєводства – т. I, с. 97.
- Володимир – т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 1, с. 19; т. V, кн. 2, с. 308, 309, 617; т. V, кн. 3, с. 90, 733.
- Володимир-Волинський, м. – т. I, с. 552; т. IV, с. 131, 207, 209, 248; т. V, кн. 1, с. 56, 92; т. V, кн. 2, с. 202; т. V, кн. 3, с. 656.
- Володь – т. V, кн. 2, с. 72.
- Волосянка, гміна – т. III, кн. 1, с. 320.
- Волохія – т. V, кн. 1, с. 151, 426, 526.
- Волохинець, с. – т. III, кн. 1, с. 315.
- Волочиська, м. – т. I, с. 276, 310, 451; т. III, кн. 2, с. 263; т. IV, с. 320, 355, 505, 561, 601.
- Волошубинці, с. – т. IV, с. 510.
- Волгушова – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Волчатинці, гміна – т. I, с. 104.
- Вол(в)чинець, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 167; т. IV, с. 386.
- Волчинці, с. – т. IV, с. 380, т. V, кн. 3, с. 803, 804.
- Волчківці – т. III, кн. 2, с. 174; т. V, кн. 3, с. 771.
- Вольма – т. V, кн. 2, с. 254.
- Воля-Міхова, с. біля міста Балигорода – т. I, с. 544.
- Воля Ришкова – т. III, кн. 2, с. 559.
- Воля Цеclinська – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Воля Якубова – т. III, кн. 1, с. 535.
- Волянка, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 90, 91, 157.
- Ворів – т. V, кн. 1, с. 396.
- Воробіївка, с. – т. IV, с. 357.
- Воронів, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Воронків, станція – т. IV, с. 402, 404.
- Вороновичі, с. – т. IV, с. 398, 657.
- Вороняки, с. – т. IV, с. 45.
- Ворохта, м. – т. III, кн. 2, с. 86; т. IV, с. 226, 719; т. V, кн. 2, с. 594; т. V, кн. 3, с. 136.
- Вороців, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 353.
- Ворошилівка, с. – т. IV, с. 371.
- Воскресинці, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 2, с. 66.
- Враново – т. III, кн. 1, с. 344; т. V, кн. 2, с. 126, 140.
- Врублік Королівський – т. III, кн. 2, с. 623.
- Вулька Сихівська, с. – т. IV, с. 292, 293; т. V, кн. 1, с. 894.
- Вульшка – т. IV, с. 345.
- Вязовичі, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Гаага, м. – т. II, с. 653; т. V, кн. 2, с. 672; т. V, кн. 3, с. 289, 292, 467.
- Габсбург – т. V, кн. 1, с. 214, 307, 461, 756.
- Гаворка, с. – т. IV, с. 511.
- Гаврени – т. V, кн. 2, с. 879.
- Гаврилівка, село Надвірнянського повіту – т. III, кн. 1, с. 150.
- Гадинківці, село Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.

- Гадинківці, село Чортківського повіту – т. III, кн. 1, с. 437.
- Гадяч – т. V, кн. 2, с. 298.
- Газинка, с. – т. IV, с. 348.
- Гаї, с. – т. IV, с. 449.
- Гаї, село Дрогобицького повіту – т. I, с. 318; т. III, кн. 1, с. 116.
- Гаї Великі, село – т. III, кн. 1, с. 529, 548.
- Гаї за Рудою, село Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 131.
- Гаї Розтоцькі, село Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 131.
- Гай, село Львівського повіту – т. I, с. 462; т. II, с. 480.
- Гайворони, село Радеківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436; т. IV, с. 394.
- Гайдорф, с. – т. IV, с. 414.
- Гайнівка – Свісвоч – т. V, кн. 1, с. 895.
- Гайсин, м. – т. IV, с. 355, 387, 394, 395, 610, 611.
- Гайсинський повіт – т. IV, с. 220.
- Галицька держава – т. III, кн. 1, с. 462, 463, 464, 465, 466, 561; т. III, кн. 2, с. 428, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 545; т. IV, с. 690.
- Галицька земля – т. IV, с. 225.
- Галицька Радянська Республіка – т. III, кн. 2, с. 271, 283.
- Галицька Республі(и)ка – т. III, кн. 2, с. 507, 511, 606, 608; т. IV, с. 787; т. V, кн. 2, с. 626–628, 632–635, 638, 640, 641, 643, 647–650, 652, 653, 658, 666–668, 674, 687–689, 691, 694, 697, 711–714, 720, 723, 725, 727, 732, 736, 742, 747, 750, 751, 756, 757, 762, 774, 778, 782, 802, 820, 821, 829–834, 842, 847, 860, 861, 867, 869; т. V, кн. 3, с. 16, 31, 32, 34, 42, 50, 51, 53, 54, 60, 63, 67, 75, 76, 78, 79, 84, 89, 93, 94, 98, 100, 102–104, 107–109, 111–118, 121, 139, 182, 194, 204, 227, 251, 332, 351, 355, 358, 364, 366, 369, 382, 383, 386, 391, 400, 406, 410, 413, 456, 470, 528, 594.
- Галицька Соціалістична Радянська Республіка – т. III, кн. 2, с. 279, 295, 317, 318.
- Галицька Українська Республіка – т. IV, с. 747.
- Галицьке королівство – т. IV, с. 94; т. V, кн. 1, с. 19.
- Галицько-Волинська держава – т. II, с. 650.
- Галицько-Волинське князівство – т. III, кн. 2, с. 544; т. V, кн. 1, с. 886.
- Галицько-Володимирська держава – т. III, кн. 2, с. 466, 539, 557, 603, 608.
- Галицько-Володимирське королівство – т. I, с. 292; т. III, кн. 2, с. 555; т. V, кн. 2, с. 715.
- Галич, м. Станіславівського воєводства – т. III, кн. 1, с. 123, 149, 170, 543, 620; т. III, кн. 2, с. 98, 425, 426, 427, 485, 557; т. IV, с. 162, 201, 202, 212, 335, 576, 609, 706, 711; т. V, кн. 1, с. 19, 82, 84, 305, 623, 662; т. V, кн. 2, с. 298, 308, 309, 576, 582, 583, 617, 713, 715.
- Галичина, Галіція – т. III, кн. 1, с. 46, 64, 79, 81, 82, 89, 90, 97, 112, 113, 121, 138, 145, 148, 150, 151, 153, 161, 164, 165, 169, 177, 201, 212, 213, 217, 245, 252, 262, 267, 269–271, 273, 290, 293, 294, 300, 308, 333, 334, 344–346, 357, 374, 505, 556, 569, 606, 607, 609–612, 617; т. III, кн. 2, с. 11, 15, 18, 30, 35, 37, 47, 49, 51, 56, 60, 64, 65, 69–71, 102, 107, 108, 110, 111, 116, 120, 121, 130, 136, 139, 143, 149, 152, 153, 177–179, 181–183, 185, 186, 188, 189, 191, 196–200, 206, 214, 218, 220, 225, 226, 230, 232–234, 236, 240–256, 259, 260, 263, 264, 271–273, 278–285, 288, 289, 291, 295, 296, 313–318, 337, 339, 340, 349, 353–355, 359–364, 367, 368, 370, 374, 375, 377–379, 383–386, 391, 392, 398, 399, 403, 420, 425–427, 436, 452–454, 459–463, 472, 474, 475, 485, 487, 492, 500, 506, 507, 509–511, 526, 529, 530,

534–536, 543, 548, 550, 555–563, 568, 571–573, 577, 580, 599, 601, 606, 625, 632, 653; т. IV, с. 27, 56, 92, 101, 102, 113–115, 122, 128, 131, 156, 157, 171, 200, 214, 219, 224, 225, 229, 248, 284, 290, 319–321, 324, 327, 361, 374–376, 392, 393, 401–403, 410, 412, 425, 434, 435, 470, 471, 473, 494, 504, 509, 512, 513, 517, 526, 527, 530, 543, 567, 577, 594, 598, 609–611, 613, 614, 617–625, 631, 633, 651, 654, 659–661, 663, 664, 666, 667, 670, 674, 676, 678, 681, 682, 687–689, 691, 692, 695, 703, 704, 709, 710, 713, 721, 722, 725, 727, 747, 748, 762, 776, 785, 794, 817, 822, 824, 837; т. V, кн. 1, с. 19, 27–30, 47, 47, 55, 62, 65, 72, 89, 104, 106, 107, 137, 150, 164, 173, 178, 180, 188, 189, 191, 194, 198, 211, 215, 216, 220, 221, 224, 227, 242, 250, 256, 272, 293, 296, 299, 304, 307, 309, 314, 316, 321, 327, 346, 348, 367, 368, 372, 373, 385, 389–393, 398, 401, 402, 404, 409, 411, 417–419, 422–426, 447, 449, 457–459, 461–463, 468, 474, 476, 481, 490, 491, 494, 506, 509, 512, 515–519, 521, 525–527, 529–537, 539–542, 544–546, 548, 554–557, 559, 560, 562, 566, 568, 569, 571, 577, 578, 581, 587, 591, 595, 598, 600–608, 617–621, 624–635, 642, 644, 646–649, 651, 652, 658, 659, 662, 664–666, 671, 672, 674, 677, 679, 681–684, 686–696, 698–700, 703, 704, 707–710, 714, 721, 722, 727, 728, 733, 736, 737, 740, 741, 746, 749–754, 756, 757, 759, 765, 769, 770, 773, 775–778, 780, 790, 791, 800, 811, 813, 822, 828–831, 834, 836, 839, 843, 861, 880, 887, 899, 900–906, 908, 909; т. V, кн. 2, с. 5, 7, 10, 25, 30, 34, 35, 43, 45–47, 49, 50, 52, 53, 55–57, 62, 68, 71, 73, 74, 76, 78, 82, 107, 126, 129, 133, 135–137, 139, 141–143, 156, 158, 160, 161, 163, 166–169, 171, 176, 179, 184, 185, 191, 199, 203–205, 211–217, 223,

231, 233, 235, 236, 237, 242, 243–245, 251, 272–274, 287, 295, 296, 298, 299, 308, 309, 320, 328, 343, 370, 371, 373, 383, 384, 548, 549, 557, 559, 562, 563, 564, 566–568, 584, 587, 598, 600, 605, 607, 610, 611, 619, 620, 629, 634, 715, 733, 736, 737, 766, 795, 798, 799, 805, 810, 811, 814, 815, 817–825, 830, 832, 848, 850, 851, 860, 862, 864, 866, 869–871, 876–879, 886, 888, 892–894, 899, 900, 904, 905, 914; т. V, кн. 3, с. 16, 17, 32, 37, 38, 44, 47, 50, 53, 68, 69, 72, 81, 90, 301, 309, 483.

Галичина Західна – т. II; с. 73, т. III, кн. 1, с. 202, 216, 238, 291, 297, 299, 358, 371, 372, 421, 430, 431, 484, 485, 614, 615; т. III, кн. 2, с. 249, 250, 309, 349, 378, 411, 530, 556, 561; т. IV, с. 89, 95, 133, 605, 824, 828; т. V, кн. 1, с. 20, 21, 107, 122, 124, 224, 244, 267, 313, 314, 333, 336, 338, 377, 378, 465, 467, 502, 564, 659, 732 – 734, 763, 778, 882; т. V, кн. 2, с. 15, 289, 309, 316, 324, 339, 344, 345, 372, 717, 744, 882; т. V, кн. 3, с. 302, 660.

Галичина Радянська – т. IV, с. 663.

Галичина Східна – т. III, кн. 1, с. 35, 51, 60, 111, 125, 158–160, 163, 174, 178, 179, 184–186, 196, 197, 199, 200, 202–204, 208, 214, 219–223, 232–234, 260, 266–274, 275, 276–288, 290, 291, 293–301, 303–308, 310, 311, 314, 315, 319, 326, 327, 343, 345–351, 353–355, 360–362, 365, 367–376, 384–396, 407, 408, 411–415, 419–434, 437–445, 447–449, 452–456, 458–460, 462, 463, 467, 468, 472, 473, 475, 476, 478–493, 495–502, 504, 508, 509, 510, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 523, 524, 526, 527, 528, 531, 533, 536–538, 543, 544, 548, 551, 553–555, 557–562, 564, 565, 567, 568, 571, 573, 575, 577–586, 588–591, 603, 607–610, 614, 615; т. III, кн. 2, с. 14, 78–80, 150, 151, 182, 183, 185,

195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 218, 219, 220, 222, 223, 224, 225, 228, 229, 230, 236–239, 241–246, 248–250, 252, 258–261, 274, 277, 286–288, 291, 294, 308, 310–326, 334, 338–341, 345, 346, 348, 350, 352–354, 356–361, 364, 365, 367–369, 372–375, 377–383, 385–391, 393–395, 405–421, 423, 424, 429, 430, 432, 433, 437, 438, 441, 447–455, 458, 459, 461–463, 465, 467, 469, 472, 473, 476, 477, 485, 492–494, 498, 499, 504–507, 509–512, 514–517, 519, 524–533, 539–542, 545, 549, 551–554, 556–565, 574, 575, 578, 581–583, 585, 587–589, 591, 593–602, 605, 608, 614, 620–622, 626; т. IV, с. 18, 19, 94, 95, 103, 109, 112, 117, 122, 125, 129, 132, 172, 175, 176, 190, 191, 205, 207, 215, 217, 221, 222, 281, 283, 285, 320, 321, 325–329, 361, 373, 383, 419, 420, 434, 497, 505, 507, 512, 578, 605, 607, 613, 614, 616, 626, 632, 634, 669, 683, 684, 688, 691–693, 697, 699, 702–704, 706, 714, 734, 745, 746, 762, 774, 783, 794, 797, 798, 814, 824, 825, 828, 830, 836; т. V, кн. 1, с. 18, 21, 22, 39, 40, 44, 49, 50, 54, 55, 60, 61, 80, 92, 95, 105, 106, 111, 126, 127, 135, 136, 157, 164, 169, 181–184, 190–193, 204, 205, 211, 215, 219–221, 223–225, 227–229, 232, 233, 236, 242, 244, 252, 263, 265–268, 271, 275, 277, 279, 281, 284–286, 288–291, 293, 295, 296, 302, 304, 305, 308, 312, 313, 316, 321, 323, 324, 326–328, 330, 341, 342, 345, 352, 353, 354, 357, 363, 364, 367–370, 377, 378, 385, 397, 398, 402, 418, 421, 429, 431, 434, 442, 446, 453, 454, 457–460, 466, 467, 475, 478, 480, 491–493, 497, 499, 501–503, 506–508, 521, 525, 528, 529, 560–563, 565, 566, 569–572, 574–578, 580–591, 593, 595, 599, 609, 612, 613, 615–617, 622, 652, 657, 661 – 664, 666, 667, 669, 674–676, 679, 680, 697, 699, 704,

706, 708–717, 719, 720, 723–727, 729, 731–736, 738, 739, 746–750, 758–760, 763–766, 776, 778, 780–801, 803, 806, 810–828, 830–836, 842–860, 862–867, 869, 872, 873, 875–877, 879–886, 890, 892–894, 900, 903–909, 912–915; т. V, кн. 2, с. 10 – 18, 21, 23–25, 27, 28, 30, 39, 79, 81, 84–86, 88, 89, 91, 94, 99, 100, 109 – 113, 115, 119, 121, 124, 129–133, 136, 139, 147, 157, 161, 163, 165–169, 172, 174, 176–181, 183, 187, 193, 194, 196–199, 201, 202, 206–208, 210, 211, 218–220, 222, 224–228, 232, 235, 238–242, 251, 264–269, 271–276, 288–290, 292–297, 302–319, 321–329, 334–344, 346–351, 354–362, 364, 365, 367–374, 377–385, 397–400, 402–406, 410, 415–421, 423–425, 429, 430, 432–439, 441, 443, 444, 449–463, 466–471, 473, 478–490, 493, 494, 496, 498, 500–503, 506 – 508, 512, 514, 518–524, 527, 529–533, 535–538, 542–544, 548–563, 569, 572–577, 579–584, 588–591, 599–608, 610, 611, 613–628, 630, 634, 646, 648, 662, 665, 666, 667–672, 674–678, 680–682, 685–688, 690–697, 699–705, 710–715, 717–723, 725–735, 737, 738, 740, 741, 743–766, 768–777, 781, 782, 789–791, 793, 794, 797–803, 808–813, 816–819, 822, 823, 826–829, 831, 834–837, 844, 847, 848, 850, 852, 858, 859, 862–867, 877, 880–915; т. V, кн. 3, с. 12, 13, 15–18, 29–41, 44, 47, 55, 56, 61–70, 72–75, 77, 79–81, 85–103, 115, 134–140, 142–145, 147–158, 160–166, 168–179, 182–184, 186–188, 190–200, 228–233, 204–227, 235–251, 253–266, 268–271, 273–275, 278–283, 286–291, 293–306, 310–313, 316, 317, 319, 320, 327–340, 343–348, 350, 352, 354, 356, 357, 361–368, 370–378, 380, 381–385, 387–391, 395, 396, 397, 399, 401–403, 407–428, 432–457, 459–465, 468, 469, 471–474, 478–492, 494–501, 503–524,

- 527–529, 531–535, 538–540, 544–558, 560–569, 571, 572, 574–576, 578, 579, 581–587, 589–597, 599, 601–603, 605–610, 613–615, 617–623, 625–632, 638–646, 648–654, 657, 659, 660, 663–678, 681–686, 689–692, 694–697, 699–700, 702–706, 708, 710, 712–725, 727–730, 737, 738, 743, 749, 754–756, 762, 763, 767, 774, 778, 782–785, 787, 789, 791, 801, 804, 810.
- Галяц – т. III, кн. 1, с. 483.
- Гамбург, м. – т. III, кн. 1, с. 372; т. V, кн. 3, с. 78.
- Ганевичі, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 115, 116.
- Ганьківці, с. – т. V, кн. 3, с. 803.
- Гапівка, с. – т. IV, с. 509.
- Гарбарі – т. III, кн. 2, с. 559.
- Гарельберг – т. IV, с. 758.
- Гатна – т. V, кн. 2, с. 879.
- Гатне, с. – т. IV, с. 348.
- Гватемала – т. V, кн. 3, с. 240.
- Гві(о)здець, с. Коломийського повіту – т. I, с. 197; т. III, кн. 1, с. 144; т. III, кн. 2, с. 623; т. IV, с. 715, 716.
- Геленків, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 537, 549.
- Генуя – т. II, с. 607–610, 614, 616, 617, 638, 639, 654, 659, 667; т. III, кн. 2, с. 485, 487, 492–494, 500, 502, 505, 551, 553, 600; т. V, кн. 3, с. 31–33, 46, 55, 60, 62, 63, 65, 68, 70, 72, 77, 79, 83, 85, 86, 204, 205, 207, 211–213, 225–227, 239, 251, 253–256, 258, 260, 265, 274, 278–281, 284–300, 307, 308, 311, 313, 334, 364, 369, 370, 373, 375, 386, 390, 402, 421, 435, 438, 467, 595.
- Гермак(н)івка, с. – т. IV, с. 338; т. V, кн. 3, с. 429, 478.
- Гериня, с. Волинського повіту – т. III, кн. 1, с. 574.
- Германів, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 346.
- Гирова – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Герцоговина – т. I, с. 170; т. III, кн. 1, с. 239.
- Гійче – т. V, кн. 3, с. 476.
- Глебовіце – т. V, кн. 1, с. 553.
- Глеваха, с. – т. IV, с. 345–348.
- Глинна, залізнична станція – т. IV, с. 301.
- Глинна, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Глинськ, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 259.
- Глиняни, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436, 522, 523, 547; т. IV, с. 206, 211; т. V, кн. 1, с. 396; т. V, кн. 3, с. 429, 478.
- Глишів – т. V, кн. 3, с. 616.
- Глібів, с. – т. IV, с. 338, 378.
- Глібока Каменка – т. V, кн. 2, с. 879.
- Гліксталь – т. IV, с. 414.
- Глінка – т. V, кн. 1, с. 247.
- Гліннік – т. V, кн. 3, с. 235.
- Глубічка, с. – т. IV, с. 839.
- Глубічок, с. Тернопільського воєводства – т. III, кн. 1, с. 604.
- Глуховичі, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 84.
- Глушків, с. – т. IV, с. 716.
- Гнатківці – т. V, кн. 2, с. 606.
- Гнила Липа, р. – т. III, кн. 1, с. 53, 384; т. IV, с. 103, 112, 114, 204, 211, 212, 609, 710.
- Гнилиці-Великі, гміна Збарзького староства – т. I, с. 132.
- Гниловоди – т. IV, с. 337, 508.
- Гнівань, с. – т. IV, с. 341, 386, 388, 415.
- Говилів, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Говори, с. – т. IV, с. 508.
- Гогори, с. – т. IV, с. 45.
- Годвищі, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Годовіна (Гедінг), с. – т. IV, с. 731, 734.

- Гожани, с. Рудківського повіту – т. I, с. 289.
- Голдовичі, гміна – т. I, с. 103.
- Голендри, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436; т. IV, с. 342, 343.
- Голичради, с. Заліщицького повіту – т. III, кн. 1, с. 570.
- Голландія, Нідерланди – т. II, с. 624–626; т. III, кн. 1, с. 423, 579; т. III, кн. 2, с. 63, 474–476; т. V, кн. 1, с. 524, 526; т. V, кн. 2, с. 44, 906, 907, 911; т. V, кн. 3, с. 142, 143, 158, 162, 218, 240, 338, 438, 499–502.
- Голови, с. Косівського повіту – т. III, кн. 1, с. 253, 256, 343; т. III, кн. 2, с. 85, 86; т. V, кн. 2, с. 593–596, 598.
- Гологірки, с. – т. IV, с. 45, 211.
- Гологора, с. – т. IV, с. 336.
- Голодівка – т. V, кн. 3, с. 616.
- Голоїв, с. – т. IV, с. 214.
- Голуботів, с. – т. III, кн. 1, с. 533.
- Гомани, с. Рудківського повіту – т. I, с. 411, 466.
- Гонжичі, с. – т. III, кн. 1, с. 614.
- Гонорівка, с. – т. IV, с. 414, 20.
- Гонти, с. – т. IV, с. 248.
- Гонтів, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 131.
- Гора, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Горбачів, с. Львівського воєводства – т. I, с. 142.
- Гордівка, с. – т. IV, с. 657.
- Горинець – т. V, кн. 2, с. 78.
- Горинь – т. III, кн. 1, с. 549; т. IV, с. 714.
- Горішній Шлеськ – т. III, кн. 2, с. 418, 442, 476; т. V, кн. 2, с. 775; т. V, кн. 3, с. 445.
- Горішній Ясенів – т. V, кн. 2, с. 710.
- Горішня Сілезія – т. V, кн. 2, с. 632.
- Горлице – т. III, кн. 1, с. 614; т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 308; т. V, кн. 3, с. 236, 757.
- Гормаківка – т. III, кн. 1, с. 525.
- Город, с. – т. IV, с. 718.
- Городенка, військовий округ – т. IV, с. 163.
- Городенка, м., повітовий центр Станіславського воєводства – т. I, с. 513; т. II, с. 21, 22, 89, 150, 159, 206, 222, 260, 364, 379, 678; т. III, кн. 1, с. 94, 144, 145, 147, 249, 267, 301, 302, 313, 394, 396, 433, 435, 452, 476, 531, 547, 576; т. III, кн. 2, с. 79, 276, 284; т. IV, с. 50, 65, 649, 707, 711, 715, 716; т. V, кн. 1, с. 106, 813; т. V, кн. 2, с. 348, 374, 670; т. V, кн. 3, с. 146, 319, 478, 555, 557.
- Городенка, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Городенщина – т. III, кн. 1, с. 80, 538; т. III, кн. 2, с. 111.
- Городеччина – т. III, кн. 1, с. 459.
- Городилів, с. – т. IV, с. 45.
- Городиславичі, с. Львівського повіту – т. I, с. 318, 462.
- Городище – т. IV, с. 222.
- Городище Цетнарське, гміна – т. I, с. 104.
- Городниця – т. IV, с. 571, 715.
- Городок, м., повітовий центр Львівського воєводства – т. I, с. 308, 327, 350, 458, 498; т. II, с. 21, 22; т. III, кн. 1, с. 25, 94, 295, 263, 267, 302, 329, 396, 435, 452, 459, 476, 505, 524, 531, 532, 545, 547; т. III, кн. 2, с. 492; т. IV, с. 50, 64, 90, 102, 107, 108, 168, 236, 252, 253, 337, 385, 449, 609, 789, 790, 793, 844; т. V, кн. 2, с. 679, 684; т. V, кн. 3, с. 321, 429, 474, 475, 477.
- Городок Ягелонський, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Горожанка, с. – т. III, кн. 1, с. 537, 549; т. IV, с. 245.
- Горохівці, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436; т. V, кн. 2, с. 287.
- Горошки, с. – т. IV, с. 353.
- Горучко, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 349, 353.
- Горчино – т. IV, с. 511.
- Горчішная, с. – т. IV, с. 338.

- Готентогія – т. III, кн. 2, с. 135.
- Гошани, с. Рудківського повіту – т. I, с. 317; т. IV, с. 790.
- Гравівка – т. V, кн. 2, с. 72.
- Гравівці, с. Стрийського повіту – т. I, с. 557.
- Грабець – т. V, кн. 3, с. 435.
- Град – т. V, кн. 2, с. 295.
- Гранки, гміна – т. I, с. 103, 104.
- Гребенів, с. – т. III, кн. 1, с. 321.
- Гребінка – т. V, кн. 2, с. 408.
- Гребінце – т. V, кн. 1, с. 654.
- Греція – т. II, с. 624; т. V, кн. 2, с. 907, 908; т. V, кн. 3, с. 132, 149, 240, 243, 268, 338, 486, 586.
- Гречля – т. V, кн. 3, с. 477.
- Грибів, повіт – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 308.
- Грибовиці, с. – т. III, кн. 1, с. 521; т. V, кн. 2, с. 202.
- Грибовичі, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435, 546; т. V, кн. 3, с. 475.
- Григоріопіль, с. – т. IV, с. 414.
- Григорово, с. – т. IV, с. 508.
- Гримайлів, с. – т. III, кн. 1, с. 119.
- Грималів – т. III, кн. 2, с. 240.
- Гринів – т. V, кн. 1, с. 396.
- Гриніки, с. – т. IV, с. 340.
- Гринява – т. III, кн. 2, с. 85.
- Грігор, с. – т. IV, с. 511.
- Гріновці, с. – т. IV, с. 339.
- Грінянки, с. – т. IV, с. 362.
- Гродек – т. V, кн. 1, с. 311, 375, 464, 465.
- Гродно – т. V, кн. 1, с. 895; т. V, кн. 2, с. 65, 68, 81, 82, 305, 314.
- Гропина – т. V, кн. 2, с. 879.
- Грошівка – т. V, кн. 2, с. 72.
- Грубешів, м. – т. IV, с. 172; т. V, кн. 2, с. 65, 68, 305, 314, 328.
- Грузія – т. V, кн. 2, с. 508, 789; т. V, кн. 3, с. 261, 262.
- Грусятичі, гміна – т. I, с. 103.
- Грушів, Тернопільщина – т. III, кн. 2, с. 150.
- Грушки, залізнична станція – т. IV, с. 358, 378.
- Грушовичі, с. – т. IV, с. 169.
- Губищі, с. Добромільського повіту – т. II, с. 324; т. III, кн. 1, с. 435; т. V, кн. 2, с. 287.
- Гудники, с. – т. V, кн. 3, с. 804.
- Гуйче – т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Гуків, с. – т. IV, с. 471.
- Гуменець, с. в Щиреччині – т. I, с. 313, 465.
- Гуменіска, с. – т. IV, с. 338.
- Гуминці, с. – т. IV, с. 508.
- Гурагомор – т. V, кн. 2, с. 871.
- Гуречко, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436; т. V, кн. 2, с. 287.
- Гуровське, с. – т. IV, с. 379.
- Гуска, р. – т. IV, с. 342.
- Густ, залізнична станція – т. IV, с. 722.
- Гусятин, м., повітовий центр Тернопільського воєводства – т. I, с. 324; т. II, с. 22, 52, 73, 128, 159, 679; т. III, кн. 1, с. 94, 102, 161, 204, 205, 267, 302, 314, 396, 435, 452, 476, 505, 520, 545, 548, 574, 576, 614; т. III, кн. 2, с. 276, 283, 284, 378; т. IV, с. 51, 65, 294, 326, 337, 385, 434, 435, 437; т. V, кн. 1, с. 106, 612; т. V, кн. 2, с. 348, 881; т. V, кн. 3, с. 369.
- Гусятинщина – т. I, с. 93, 151, 323.
- Гута, біля Борислава – т. III, кн. 2, с. 188.
- Гута Верхобузька, с. – т. IV, с. 45.
- Гута Пн(у)лінська – т. IV, с. 348, 353.
- Гута Щирецька – т. IV, с. 215; т. V, кн. 1, с. 156.
- Гутар, с. Сколівського повіту – т. III, кн. 1, с. 470.
- Гутара, гміна – т. III, кн. 1, с. 320.
- Гутиско-Олеське, с. – т. IV, с. 45.
- Гуцульщина, Гуцулія – т. I, с. 129, 500; т. III, кн. 1, с. 82, 83, 121, 177, 236, 237, 239, 519, 543, 544, 558; т. III, кн. 2, с. 59, 84, 86, 166, 238, 240, 244; т. V, кн. 3, с. 227.

- Гданськ, м. – т. II, с. 270; т. III, кн. 1, с. 502, 576; т. IV, с. 176; т. V, кн. 1, с. 829; т. V, кн. 2, с. 562.
- Давидени – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Давидів, с. – т. IV, с. 296.
- Дайтш-Габелль, м. – т. IV, с. 605–607, 758.
- Далекий Схід – т. III, кн. 2, с. 403; т. IV, с. 663.
- Данія – т. II, с. 72, 624, 626; т. III, кн. 1, с. 444, 481; т. IV, с. 685; т. V, кн. 2, с. 57, 906, 907, 911; т. V, кн. 3, с. 142, 158, 159, 162, 192, 228, 250, 348, 486–488.
- Данціг – т. III, кн. 2, с. 390.
- Дарахів – т. V, кн. 3, с. 615.
- Дарданелли, протока – т. V, кн. 3, с. 583.
- Дарів, потік – т. IV, с. 210, 212.
- Дарниця, с. – т. IV, с. 601.
- Дахаїлівка, с. – т. IV, с. 221.
- Дахнів, с. Чесанівського повіту – т. III, кн. 1, с. 303, 437.
- Дашава с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 561.
- Дашів – т. III, кн. 1, с. 533, 538.
- Двина – т. V, кн. 2, с. 516.
- Двінськ – т. V, кн. 2, с. 65, 314.
- Двірці, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435, 546; т. V, кн. 3, с. 476.
- Дев'ятники, гміна – т. I, с. 103.
- Дев'ятники, с. Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. V, кн. 3, с. 477.
- Делява, с. – т. III, кн. 1, с. 61.
- Делятин, с. – т. I, с. 321, 513; т. III, кн. 1, с. 140, 141, 147, 148; т. III, кн. 2, с. 43; т. IV, с. 719.
- Демблін, м. – т. IV, с. 504–506; т. V, кн. 2, с. 328, 442.
- Демиdivці, с. – т. IV, с. 387.
- Деміївка – т. IV, с. 414.
- Демна(я) – т. III, кн. 1, с. 321, 537, 549.
- Демчин – т. IV, с. 379.
- Демянів, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Дем'янківці, с. – т. IV, с. 510.
- Деражня, м. – т. IV, с. 340, 358, 378, 392, 497, 521, 562, 854.
- Деревна(я), с. повіту Мости Великі – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Деревня, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Держів, с. Жидачівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Дернів, с. Камінка Струмилівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434; т. V, кн. 3, с. 428.
- Джанкой, м. – т. IV, с. 386.
- Дженів – т. III, кн. 2, с. 575.
- Джурич, с. – т. IV, с. 437, 450, 489, 490.
- Джурів, с. Снятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 236, 265, 619; т. IV, с. 716; т. V, кн. 3, с. 771.
- Дзеканка – т. IV, с. 348.
- Дзвиняч, с. Богородчанського повіту – т. III, кн. 1, с. 224, 264, 265, 407; т. V, кн. 2, с. 464, 682.
- Дзвинячка, с. – т. IV, с. 449.
- Динабург м. – т. V, кн. 2, с. 82.
- Дідівщина – т. IV, с. 345.
- Дідушиці, с. – т. II, с. 202.
- Дідушики Великі, с. – т. III, кн. 1, с. 330.
- Дісна, с. біля Балигорода – т. I, с. 542.
- Дітківці, с. Тернопільського повіту – т. III, кн. 1, с. 87, 88, 89; т. III, кн. 2, с. 623.
- Дмитрів, с. Радеківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436; т. III, кн. 2, с. 623; т. V, кн. 2, с. 407, 418.
- Дніпро, р. – т. II, с. 366, 403, 670; т. III, кн. 1, с. 618; т. III, кн. 2, с. 32, 34, 35, 208, 557; т. IV, с. 349, 394, 499, 590, 600, 696, 799.
- Дністер, р. – т. I, с. 152, 153, 313, 321, 501, 558; т. II, с. 98, 625; т. III, кн. 1, с. 119, 127, 150, 248, 330, 371, 384, 483; т. III, кн. 2, с. 34, 188, 189, 425, 556; т. IV, с. 102, 103, 110, 114, 126, 202, 204, 209–212, 335, 392, 394, 399, 400, 404–407, 437, 449, 451, 465, 498, 522,

- 532, 549, 562, 576, 610, 706, 710–712, 797; т. V, кн. 3, с. 135, 500.
- Добрівляни, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 92, 116.
- Доброгостів, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 575.
- Добровляни – т. V, кн. 2, с. 424.
- Доброміль, м. – т. I, с. 318; т. II, с. 160; т. III, кн. 1, с. 91, 471, 604.
- Доброміль, повіт – т. I, с. 431; т. II, с. 21, 509, 679; т. III, кн. 1, с. 435, 476, 522, 532, 547; т. III, кн. 2, с. 514; т. IV, с. 50, 64; т. V, кн. 1, с. 107, 311, 375, 465, 551, 791, 812, 813; т. V, кн. 2, с. 69, 70, 154, 410; т. V, кн. 3, с. 477.
- Добромільщина – т. I, с. 508.
- Добростани, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 521, 545; т. V, кн. 3, с. 489.
- Добротів, с. – т. IV, с. 212.
- Доброчин – т. IV, с. 309; т. V, кн. 2, с. 465.
- Добрян, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Добрян, с. Стрийського повіту – т. II, с. 202; т. V, кн. 3, с. 330.
- Добрянчів, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Довга Войнилівська, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 138.
- Довгомостиська – т. IV, с. 253.
- Довгопіль – т. III, кн. 2, с. 85.
- Долгіново – т. V, кн. 2, с. 254.
- Должок – т. IV, с. 338.
- Долина, м. – т. I, с. 94, 137, 312, 322, 440; т. II, с. 22, 102, 159, 206, 222, 260; т. III, кн. 1, с. 61, 318, 526, 539, 540, 547, 551, 562, 566, 614; т. III, кн. 2, с. 26, 243, 623; т. IV, с. 500, 706; т. V, кн. 2, с. 119, 146, 296, 407, 464, 740; т. V, кн. 3, с. 135, 369, 430, 472, 477, 480.
- Долина, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Долина, повіт Станіславівського воєводства – т. I, с. 88, 148; т. II, с. 21, 680; т. III, кн. 1, с. 232, 263, 322, 476, 530, 547, 549, 550, 552, 574; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 1, с. 106.
- Долинщина – т. I, с. 322; т. III, кн. 1, с. 506.
- Долинська, залізнична станція – т. IV, с. 382.
- Доляни, с. – т. IV, с. 790, 791.
- Доліби, с. – т. III, кн. 1, с. 522; т. V, кн. 3, с. 478.
- Долішні Устрики, с. – т. V, кн. 1, с. 791.
- Долька, с. – т. IV, с. 236.
- Домажир, с. – т. IV, с. 253; т. V, кн. 2, с. 415.
- Домб'є, м. – т. III, кн. 1, с. 160, 171, 173–175, 180, 181, 183, 195, 551; т. IV, с. 133, 407, 607, 610, 627, 628, 630; т. V, кн. 1, с. 726; т. V, кн. 3, с. 547; т. V, кн. 2, с. 167, 327, 410, 411, 475.
- Домбрів – т. III, кн. 1, с. 161.
- Домбровка – т. IV, с. 510.
- Дожежир – т. V, кн. 1, с. 644.
- Домрова – т. III, кн. 1, с. 614.
- Дон, р. – т. I, с. 451; т. II, с. 404; т. III, кн. 1, с. 147; т. III, кн. 2, с. 35; т. IV, с. 306, 307, 309.
- Донецький басейн – т. IV, с. 673.
- Дорів, повіт – т. II, с. 679.
- Доризон – т. V, кн. 3, с. 351, 357, 444.
- Дорогичин, м. в Підляшші – т. I, с. 79.
- Дорогів, с. Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 437.
- Дорогостав – т. III, кн. 2, с. 5.
- Дорогуськ – т. V, кн. 2, с. 65, 68, 314.
- Доромух – т. V, кн. 2, с. 305.
- Доростів, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 535.
- Дошниця, с. повіт Ясло – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Дрогобицьке староство – т. III, кн. 1, с. 213.
- Дрогобич, м. – т. I, с. 154, 270, 320, 328, 362, 459, 558; т. II, с. 14, 16, 22, 53, 55, 67, 68, 82, 84, 90, 94, 159, 184, 193, 205, 221, 231, 324, 325, 377, 381, 385–389,

- 509, 678; т. III, кн. 1, с. 66, 67, 90–94, 105–107, 117, 140, 156, 157, 192, 212, 224, 229, 262, 318, 349, 418, 521, 534, 545, 575, 604, 614; т. III, кн. 2, с. 7, 27, 61, 105, 148, 227, 234, 243, 245, 251, 312, 327, 391, 395, 516, 517, 623, 633; т. IV, с. 110, 126, 127, 215, 222, 229, 232, 572, 607, 693, 706, 725, 830; т. V, кн. 1, с. 47, 55, 87, 107, 156, 159, 165, 292, 367, 419, 421, 456, 526, 545, 546, 553, 601; т. V, кн. 2, с. 119, 312, 328, 399, 443, 502, 683, 745, 746, 891.
- Дрогобич, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Дрогобич, повіт Львівського воєводства – т. II, с. 21, 22, 52, 325, 386, 679; т. III, кн. 1, с. 90–92, 115, 152, 312, 372, 452, 469, 476, 532, 533, 535, 574, 604; т. III, кн. 2, с. 275; т. IV, с. 50, 65, 571; т. V, кн. 3, с. 135, 136, 236, 238, 239, 242, 295, 296.
- Дрогобиччина – т. II, с. 15; т. III, кн. 1, с. 91, 92, 391.
- Дроговиж – т. IV, с. 204, 208, 210.
- Дроговичі, гміна – т. I, с. 103, 104.
- Дрогоїв, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 455; т. V, кн. 2, с. 605, 606.
- Дрогоми(і)рчани, с. Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 135.
- Дуби – т. V, кн. 2, с. 442, 464–466.
- Дубки, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 302, 394, 433, 435.
- Дубляни, с. – т. II, с. 69; т. V, кн. 1, с. 247.
- Дубно, повіт на Волині – т. III, кн. 2, с. 31, 559; т. V, кн. 2, с. 72; т. V, кн. 3, с. 663, 773, 782.
- Дубовиця, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Дубосари – т. IV, с. 399.
- Дубошари – т. IV, с. 499.
- Дубрава-Ямни – т. V, кн. 2, с. 706.
- Дубравка, с. – т. III, кн. 1, с. 518.
- Дубровиця, с. Ярославського повіту – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Дудки – т. III, кн. 1, с. 604.
- Дукля – т. II, с. 624; т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 2, с. 73, 77, 308; т. V, кн. 3, с. 136.
- Дуліби, с. Бучацького повіту – т. I, с. 364; т. II, с. 28.
- Дуліби, с. Стрийського повіту – т. I, с. 557; т. III, кн. 1, с. 548.
- Дунаєць – т. III, кн. 2, с. 118.
- Дунаїв, с. – т. III, кн. 1, с. 537, 549; т. III, кн. 2, с. 513.
- Дунаївці, с. – т. IV, с. 338, 378, 510, 541, 796.
- Дунай, р. – т. II, с. 497, 625; т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 3, с. 500.
- Егейське море – т. V, кн. 3, с. 268.
- Еквадор – т. V, кн. 3, с. 309.
- Еперс – т. V, кн. 2, с. 703.
- Естонія – т. II, с. 500; т. V, кн. 1, с. 511, 512; т. V, кн. 2, с. 273, 508, 511, 512, 523, 789; т. V, кн. 3, с. 255, 259.
- Е(С)леонорівка, с. Скалатського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Еутін – т. IV, с. 606.
- Європа – т. I, с. 75, 79, 110, 112, 117, 118, 122, 171, 178, 196, 203, 267, 378, 484; т. II, с. 114, 150, 407, 423, 498, 501, 502, 592, 594, 625, 628, 639, 650, 659; т. III, кн. 1, с. 53, 145, 169, 184, 210, 222, 306, 357, 374, 423, 443–445, 516, 517, 521, 523, 527, 545, 555, 556, 580, 583, 620; т. III, кн. 2, с. 47, 103, 153, 179, 207, 250, 277, 296, 302, 338, 366, 368, 450, 465, 478, 485, 494, 538, 553, 554, 564, 575, 576, 588, 603, 615, 624; т. IV, с. 92, 288, 307, 433, 455, 513, 619, 625, 631, 663, 690, 697, 704, 728, 729, 756; т. V, кн. 1, с. 17, 153, 212, 297, 309, 374, 398, 471, 492, 512, 515, 536, 565, 616, 630, 631, 662, 701–703, 710, 721, 660, 717, 747, 761, 766, 871, 881, 900, 902; т. V, кн. 2, с. 10, 14, 17, 25, 35, 36, 44, 47, 49–51, 65, 75, 127, 136, 212, 214, 219,

- 220, 224, 225, 232, 240, 274, 416, 419, 434, 460, 508, 516, 552–554, 567, 646, 666, 673, 761, 805, 818, 819, 825, 828, 848, 851, 855, 862, 891, 892, 895, 896, 898, 899, 903–905, 914, 915; т. V, кн. 3, с. 17–19, 30–33, 37–39, 47–48, 55, 58, 61, 62, 65, 66, 86, 93, 97, 98, 144, 157, 164, 172, 173, 175, 177, 178, 183, 186, 187, 191, 193, 206, 209, 211–213, 218, 222–224, 226, 235, 236, 241, 251, 255, 256, 258, 259, 261, 262, 264, 272, 273, 278, 279, 280, 283, 287, 288–290, 292, 294, 295, 297, 298, 300, 306, 311, 318, 319, 332, 334, 346, 348, 351, 357, 360, 367, 374–376, 390, 392, 401, 410–412, 421, 422, 438, 446, 447, 449, 455, 459, 464–466, 467, 475, 483, 484, 486, 487, 495, 498, 499, 504, 513, 515, 520, 521, 523, 524, 528, 555, 558, 573, 576, 587, 591, 594, 595, 598, 607, 622, 631, 633, 640, 655, 679, 680, 682, 689, 693, 700, 701, 704, 710, 711, 716, 720, 722, 737, 750.
- Європа Західна – т. II, с. 270, 301, 365; т. III, кн. 1, с. 297, 440, 480, 483; т. III, кн. 2, с. 91, 474; т. V, кн. 2, с. 267, 496, 881, 913, 914; т. V, кн. 3, с. 62, 97, 98, 144, 172, 259, 324, 487.
- Європа Східна – т. II, с. 500; т. III, кн. 1, с. 170, 463, 517; т. III, кн. 2, с. 363, 426, 555, 601; т. V, кн. 1, с. 16, 18, 105; т. V, кн. 2, с. 133, 170, 210, 211, 214, 216, 270, 271, 273, 275, 306, 508, 517, 536, 606, 624, 647, 648, 669, 672, 824, 825, 862, 896–905, 913, 914; т. V, кн. 3, с. 55, 96–98, 102, 139, 144, 146, 152, 157, 162, 172, 175, 177–185, 187–189, 191–193, 205, 256, 268, 279, 294, 316, 318, 578.
- Єгипет – т. II, с. 626; т. V, кн. 2, с. 758; т. V, кн. 3, с. 382, 488.
- Єгорівка – т. IV, с. 399.
- Єзуїль, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 437; т. IV, с. 706, 711.
- Єкатеринбург, м. – т. V, кн. 1, с. 93.
- Єлисаветгород, м. – т. IV, с. 248, 391, 363, 382.
- Єлиховичі, с. – т. IV, с. 45.
- Єлінка – т. III, кн. 1, с. 523; т. V, кн. 3, с. 429.
- Єлгушково (Єлгусково), м. – т. IV, с. 378, 508, 522, 554–559.
- Жаб'є, гміна – т. III, кн. 1, с. 251.
- Жаб'є, с. Косівського повіту – т. II, с. 376; т. III, кн. 1, с. 244, 246, 247, 248, 250, 253, 254, 255, 256, 257, 340, 341, 342, 343, 345, 353, 539; т. III, кн. 2, с. 84, 85, 86, 87, 88, 167; т. IV, с. 718–721; т. V, кн. 2, с. 430, 461, 592–594, 597, 598, 709, 710; т. V, кн. 3, с. 136.
- Жабінка – т. III, кн. 1, с. 518; т. V, кн. 2, с. 202.
- Жабокрич – т. IV, с. 390, 657.
- Жабокрички – т. IV, с. 650.
- Жабче, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 403, 404; т. V, кн. 1, с. 396.
- Жардів, с. Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 524, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Жванець – т. IV, с. 379, 487, 523, 549; т. V, кн. 1, с. 814.
- Жванчик – т. IV, с. 378, 594.
- Жванчик, р. – т. IV, с. 355.
- Жежелєво, с. – т. IV, с. 380.
- Желєхів – т. III, кн. 1, с. 548; т. V, кн. 2, с. 680; т. V, кн. 3, с. 478.
- Желєхів Малий, с. Камінецького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Женева, м. – т. II, с. 486, 487, 488, 489, 491, 492, 594, 637, 640, 653, 654; т. III, кн. 1, с. 587; т. III, кн. 2, с. 515; т. IV, с. 493, 754; т. V, кн. 2, с. 36, 294–296, 301, 307, 320, 338, 347, 351, 453, 460, 461, 478, 492, 493, 504, 518, 529, 530, 534, 548, 561, 600, 604, 795, 796, 804, 805, 809, 810, 852, 869, 870; т. V, кн. 3, с. 43, 73, 172, 345, 356, 357, 364, 365, 387, 421, 437, 438, 443, 450, 455, 460, 494, 497, 662, 719, 722, 741.

- Жеребки, с. – т. IV, с. 340.
- Жеребково, залізнична станція – т. IV, с. 358.
- Жидатичі, с. Львівського воєводства – т. I, с. 493.
- Жидачів, м. – т. I, с. 105, 440; т. II, с. 22, 159; т. III, кн. 1, с. 529, 535; т. IV, с. 302; т. V, кн. 1, с. 106, 553; т. V, кн. 2, с. 679; т. V, кн. 3, с. 429, 473, 477.
- Жидачів, повіт Львівського воєводства – т. I, с. 412; т. II, с. 21, 318, 679; т. III, кн. 1, с. 263, 396, 435, 452, 476, 547, 548; 89; т. IV, с. 50, 65, 202, 235.
- Жидачівщина – т. I, с. 330.
- Жидовці – т. IV, с. 357.
- Жижманіш – т. IV, с. 449.
- Жизномир, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Жирава, гміна – т. I, с. 104; т. IV, с. 209, 210.
- Жиравка, с. Львівського воєводства – т. I, с. 142; т. V, кн. 2, с. 681.
- Жирлеївка, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302.
- Житомир, м. – т. III, кн. 2, с. 254; т. IV, с. 219, 221, 248, 340, 342–344, 348, 352, 353, 356, 358, 430, 432, 517, 518, 561, 562, 611, 612; т. V, кн. 1, с. 758.
- Жіліна, Словаччина – т. III, кн. 2, с. 585.
- Жмеринка, м. – т. I, с. 451; т. III, кн. 2, с. 149; т. IV, с. 190, 195, 242, 339, 340, 341, 355, 357, 359, 371, 376, 378, 381, 386–392, 394, 418, 420, 431, 432, 497, 498, 510, 515, 537, 549, 550, 561–564, 579, 601, 604, 605, 610, 615, 654, 657, 661, 799, 854; т. V, кн. 1, с. 57; т. V, кн. 2, с. 22.
- Жовква, м. – т. I, с. 85–88, 305, 491, 492, 545, 546, 550–552; т. II, с. 28, 49, 96, 676; т. III, кн. 1, с. 126, 208, 209, 521–523, 541, 545–548, 552, 614; т. III, кн. 2, с. 34, 150, 491, 633; т. IV, с. 93, 115, 168; т. V, кн. 1, с. 107, 155, 159, 614, 615; т. V, кн. 2, с. 348; т. V, кн. 3, с. 318.
- Жовква, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Жовква, округ політичний – т. IV, с. 214.
- Жовква, повіт Львівського воєводства – т. II, с. 21, 681; т. III, кн. 1, с. 94, 225, 259, 267, 302, 396, 465, 452, 471, 476, 532, 546, 552, 576, 609; т. IV, с. 50, 64, 710; т. V, кн. 3, с. 429, 476, 478, 480.
- Жовківське передмістя – т. IV, с. 56.
- Жовтанці, с. – т. I, с. 89; т. III, кн. 1, с. 518, 521, 546; т. IV, с. 212; т. V, кн. 3, с. 318, 475.
- Жолнівка, с. – т. IV, с. 336.
- Жорниска, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 329; т. V, кн. 2, с. 415.
- Жужевка – т. IV, с. 510.
- Жужіль, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 399, 400, 401, 403, 404, 436.
- Жуків, с. – т. IV, с. 46.
- Жукотин, с. Турківського повіту – т. I, с. 315.
- Жуличі, с. – т. IV, с. 46.
- Жуляни, с. – т. IV, с. 348.
- Журавиця, с. біля Перемишля – т. I, с. 467, 468, 474, 504, 507.
- Журавка, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 546.
- Журавно, м. – т. I, с. 440; т. III, кн. 1, с. 518, 533; т. III, кн. 2, с. 89; т. IV, с. 212, 711; т. V, кн. 2, с. 890; т. V, кн. 3, с. 477.
- Журавно, повіт Львівського воєводства – т. III, кн. 1, с. 524, 547.
- Журагин, с. біля Буська – т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 429.
- Журів – т. II, с. 104; т. V, кн. 1, с. 163, 551, 552, 638.
- Заболотів, місто Станіславського повіту – т. I, с. 97, 128; т. III, кн. 1, с. 79, 144, 148, 603; т. V, кн. 3, с. 770–772.
- Заболотні, залізнична станція – т. III, кн. 1, с. 301, 433.
- Заболотців, с. – т. IV, с. 153; т. V, кн. 2, с. 374, 606, 708.

- Заборе, с. – т. IV, с. 348, 353.
- Завадів, с. Стрийського повіту – т. II, с. 202; т. V, кн. 2, с. 579, 706.
- Завадка, с. – т. III, кн. 2, с. 558; т. IV, с. 609; т. V, кн. 2, с. 72.
- Завадка, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 137, 138.
- Завалля – т. V, кн. 3, с. 771.
- Заводів – т. V, кн. 1, с. 247.
- Загаття, с. на Закарпатті – т. I, с. 342.
- Загір'є, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 131.
- Загірці, с. – т. IV, с. 45.
- Загіря (Загіре), село – т. I, с. 320, 544; т. V, кн. 1, с. 791; т. V, кн. 2, с. 76; т. V, кн. 3, с. 227.
- Загреб, м. – т. I, с. 428, 485, 538; т. II, с. 461.
- Загробелля – т. V, кн. 2, с. 428.
- Задвір'я – т. V, кн. 1, с. 85.
- Задворж – т. IV, с. 202, 222.
- Задорів, с. Бучацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Задуброва – т. V, кн. 2, с. 606.
- Зазуд(л)і, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 46.
- Закавказзя – т. I, с. 225.
- Закарпатська Україна – т. I, с. 563; т. II, с. 498; т. V, кн. 2, с. 122, 144, 715; т. V, кн. 3, с. 679.
- Закарпаття – т. I, с. 101, 189, 205; т. III, кн. 2, с. 145, 349, 587, 588; т. IV, с. 119, 683; т. V, кн. 1, с. 51, 53, 125; т. V, кн. 2, с. 73, 139, 210, 213–215, 270–272.
- Закопане, с. – т. I, с. 319.
- Закомаре, с. – т. IV, с. 46.
- Закривці, с. Тлумацького повіту Станіславівського воєводства – т. I, с. 166.
- Заліктя, с. – т. III, кн. 2, с. 7; т. IV, с. 571.
- Залісе, с. – т. IV, с. 46.
- Залізці, с. – т. IV, с. 209, 210.
- Залішки, м. – т. I, с. 139, 433, 434; т. II, с. 22, 107, 159, 318, 378, 380, 397, 427; т. III, кн. 1, с. 119, 127, 344, 550; т. III, кн. 2, с. 39, 635; т. IV, с. 436, 449, 463; т. V, кн. 1, с. 106, 814; т. V, кн. 2, с. 466, 505, 678, 680, 740, 881.
- Залішки, повіт Тернопільського воєводства – т. I, с. 433, 434; т. II, с. 21, 52, 677; т. III, кн. 1, с. 232, 313, 396, 466, 476, 550, 570, 615; т. III, кн. 2, с. 39, 276, 283, 284, 634; т. IV, с. 51, 65, 435, 436.
- Залішки, політичний повіт – т. IV, с. 437.
- Заліщичина – т. III, кн. 1, с. 549.
- Заложе – т. IV, с. 450.
- Залозці, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 536, 537; т. III, кн. 2, с. 348; т. IV, с. 463.
- Залуква, с. – т. III, кн. 1, с. 616.
- Залуче, с. – т. III, кн. 1, с. 152, 529, 548; т. III, кн. 2, с. 69, 86; т. IV, с. 312, 315, 324.
- Залуччя – т. II, с. 118, 121; т. V, кн. 3, с. 472.
- Зальцбург – т. IV, с. 703.
- Зальцведель, м. – т. IV, с. 587.
- Замагори – т. V, кн. 2, с. 593.
- Замарстинів, с. – т. I, с. 496, 536; т. III, кн. 1, с. 335, 336; т. V, кн. 2, с. 413–415.
- Замеритин – т. V, кн. 2, с. 413.
- Заміхів – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Замойський повіт – т. III, кн. 2, с. 262.
- Замосця, Замостя – т. III, кн. 1, с. 403, 404; т. III, кн. 2, с. 261; т. V, кн. 1, с. 526.
- Зарванця, гміна – т. III, кн. 1, с. 355.
- Зарванця, с. – т. IV, с. 46.
- Заречник – т. V, кн. 2, с. 254.
- Заріче, с. – т. IV, с. 46, 168.
- Зарничі, с. – т. IV, с. 657.
- Зарниш, с. – т. IV, с. 153.
- Зарубинці, с. Скалатського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Заруддя, гміна – т. I, с. 132.
- Зарудниці, с. – т. IV, с. 355.
- Заселе, с. – т. IV, с. 382.
- Заславо – т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Заслав'я, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 523, 546; т. III, кн. 2, с. 512; т. V, кн. 3, с. 489.

- Заслав' (я)о, с. Терехівлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. V, кн. 3, с. 429; 476.
- Заставки, с. – т. IV, с. 340.
- Заставна, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Заставна, повіт на Буковині – т. I, с. 304, 501; т. II, с. 21, 22; т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 1, с. 21; т. V, кн. 2, с. 499, 871, 878.
- Застінки – т. V, кн. 3, с. 429.
- Засяння – т. I, с. 370, 471, 472, 473, 474, 483, 505, 506, 507; т. III, кн. 1, с. 33, 34, 35, 162, 181, 505, 520; т. IV, с. 628; т. V, кн. 3, с. 474.
- Затише, залізнична станція – т. IV, с. 358, 407, 414, 679.
- Затор, – т. I, с. 82, 117, 126; т. V, кн. 1, с. 20; т. V, кн. 2, с. 309, 310; т. V, кн. 3, с. 481.
- Заторське князівство – т. III, кн. 2, с. 250.
- Захаріївка, с. – т. IV, с. 409, 414.
- Захід – т. II, с. 300; т. III, кн. 1, с. 201, 220, 373, 385, 444, 559, 576; т. III, кн. 2, с. 208, 209, 272, 350, 351, 529, 533, 624.
- Західна Область України, Західноукраїнська Область – т. III, кн. 2, с. 82, 83; т. IV, с. 693.
- Західна Область Української Народної Республіки, УНР Західної Облaсті, ЗОУНР – т. I, с. 124, 209, 214, 220, 226, 227, 230, 231, 233, 235, 266, 268, 270, 273, 281, 282, 285, 287, 299, 301, 308, 309, 316, 319, 320, 323, 331, 334–337, 343, 348, 350, 351, 353, 357–360, 364, 368, 383, 386, 397–399, 401, 407, 408, 410, 412, 414, 416, 418–421, 423, 424; т. III, кн. 1, с. 93, 99, 385; т. III, кн. 2, с. 45, 94, 95, 104, 106, 107, 128, 129, 134, 138, 170, 176, 178, 180, 249, 396, 632, 633, 644; т. IV, с. 149, 172, 220, 243, 269, 296, 318, 339, 359, 383, 435, 440, 444–447, 451–455, 458–461, 473–475, 482, 488, 493, 494, 496, 497, 512, 514, 515, 517, 519, 520, 524, 525, 527, 538, 544, 545, 552, 555–560, 565, 568, 570, 572, 585, 589, 603, 608, 694, 750, 753–755.
- Західно-Українська Галицько-Володимирська Держава – т. III, кн. 2, с. 466.
- Західно-Українська Держава – т. I, с. 265, 267, 274, 407, 408, 409, 413, 417, 418, 419, 428; т. III, кн. 2, с. 286, 507, 599; т. IV, с. 56.
- Західно-Українська Народна Республіка, ЗУНР, Західно-Українська Республіка Східної Галичини, Західно-Українська Республіка – т. I, с. 268, 273, 319, 411, 429, 430, 436, 443; т. II, с. 5–7, 15, 17, 19–21, 24, 27, 31–35, 39–43, 48, 49, 111, 129–137, 142, 149, 150, 158, 161, 162, 166, 195, 196, 227, 393, 395, 404, 411, 417, 426–431, 433–451, 453–458, 462, 465, 466, 467, 469, 471, 472, 473, 475–479, 481, 483–486, 488–491, 493, 494, 496, 503–506, 510–522, 527–530, 543–546, 548–551, 561, 563–565, 576, 579, 580, 583–585, 587–592, 596–600, 602, 603, 607–610, 614, 617, 624, 629, 635, 636, 638, 641, 642, 653, 656, 672–674; т. III, кн. 1, с. 199, 200, 307, 308, 339, 345, 347, 351, 358, 375, 426, 442, 443, 474, 519; т. III, кн. 2, с. 8, 10–12, 16–18, 28, 35, 52, 177, 219, 268, 308, 310, 311, 322, 350, 353, 354, 416–419, 421, 448, 451, 453, 462, 471, 472, 473, 507, 514, 539, 545, 549, 551, 555, 564, 565, 580, 583, 601, 618, 632; т. IV, с. 46, 47, 50, 53, 57, 58, 63–65, 68, 72, 83, 86, 72, 83, 86, 97, 99, 100, 101, 174, 197, 198, 379, 467, 693–695, 700, 707, 708, 713, 727, 738, 748, 750, 752–754, 759, 761, 763, 764, 767, 775, 777, 780, 782–785, 789, 812, 813, 816–818, 820, 823, 825–827, 829, 835, 836; т. V, кн. 1, с. 25, 26, 35, 54, 55, 96, 312, 372, 376, 377, 386, 387, 393, 394, 461, 497, 502, 590–592, 651, 878, 879, 904, 907–909; т. V, кн. 2, с. 5, 6, 14, 27, 28–30, 57, 85, 86, 90, 95, 102,

- 105–107, 116, 129, 130, 134, 138, 144, 150, 161, 164, 165, 173, 178, 188, 199, 203, 221, 223, 226, 231, 234, 235, 237, 244, 253, 260, 268, 277, 291, 297, 303, 311, 339–341, 351, 381–383, 385, 400, 401, 403–405, 431, 478, 481, 491, 492, 508, 529, 534, 542, 548, 556, 558, 568, 570, 577, 578, 581, 584, 591, 598, 602, 603, 607–611, 614, 625, 629–633, 644, 648, 662, 673, 677, 689, 691, 694, 697, 698, 701, 704, 709, 710, 712, 714–716, 719, 723–727, 729, 732, 738, 742, 747, 750, 751, 757, 758, 762, 764, 767, 773, 775, 776, 780–782, 788, 800, 802–805, 808, 825, 829, 833–835, 837, 842, 845, 846, 854, 858, 861, 862, 864, 867–870, 879, 882, 895, 896, 903, 905, 915; т. V, кн. 3, с. 16, 19, 42, 52, 53, 72, 73, 76, 85, 91, 202, 214, 251, 303, 304, 335, 336, 339, 369, 370, 410, 434, 440, 441, 443, 485, 493, 501, 502, 525, 528, 531, 585, 592, 604, 611, 623, 632, 639, 674, 680, 681, 689.
- Захлаза, залізнична станція – т. IV, с. 358.
- Збараж, м. – т. I, с. 132, 159, 489; т. II, с. 22, 122, 128, 159; т. III, кн. 1, с. 119, 123, 124, 132, 133, 134, 605; т. III, кн. 2, с. 70, 263; т. IV, с. 317, 324, 450, 563, 465, 467, 468, 505; т. V, кн. 2, с. 348, 457, 580, 689, 707, 708, 881; т. V, кн. 3, с. 471.
- Збараж, повіт Тернопільського воєводства – т. II, с. 21, 681; т. III, кн. 1, с. 132, 267, 302, 396, 435, 452, 476, 529, 548; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 1, с. 106.
- Збарщина – т. III, кн. 1, с. 536, 549; т. III, кн. 2, с. 259.
- Збоїска, с. Львівського повіту – т. I, с. 493; т. III, кн. 2, с. 658.
- Зборів, м. – т. I, с. 460; т. II, с. 22, 159; т. III, кн. 1, с. 614; т. IV, с. 241, 335, 336, 465, 467, 468; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 2, с. 348, 457, 709; т. V, кн. 3, с. 332.
- Зборів, повіт Тернопільського воєводства – т. I, с. 460; т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 84, 93, 131, 132, 133, 267, 302, 314, 396, 435, 452, 476, 536, 549, 615; т. III, кн. 2, с. 276, 283, 284; т. IV, с. 50, 65.
- Зборівщина – т. III, кн. 1, с. 459.
- Збруч, р. – т. I, с. 110, 343, 419, 491, 522, 561; т. II, с. 114, 115, 120, 121, 405, 418, 502, 661, 670; т. III, кн. 1, с. 119, 150, 161, 164, 177, 193, 204, 205, 516, 519, 543, 569, 618; т. III, кн. 2, с. 178, 179, 206, 207, 219, 236, 242, 263, 268, 278, 346, 426, 508, 599, 606–609, 646; т. IV, с. 113, 132, 201, 202, 206, 313, 314, 316, 328, 329, 336–338, 355, 361, 434, 437, 449, 474, 487, 492, 494, 495, 497, 503, 505, 506, 508, 509, 513, 514, 522, 527, 529, 532, 539, 549, 566, 573, 594, 618, 651, 653, 691, 705, 714, 727, 728, 796, 797, 820, 829, 836, 838, 848; т. V, кн. 1, с. 81–85, 90, 247, 613, 651; т. V, кн. 3, с. 124, 125, 220, 301, 485, 605, 657, 766.
- Званчик – т. IV, с. 508.
- Звенигородка, залізнична станція – т. IV, с. 349.
- Звенигородка, с. – т. IV, с. 349; т. V, кн. 2, с. 78.
- Звенигородщина – т. III, кн. 2, с. 647.
- Звертів, с. – т. I, с. 89.
- Звижин, с. – т. IV, с. 335.
- Звиняч, с. Бродівського повіту – т. II, с. 63.
- Зв'ягели, с. Борщівського повіту – т. III, кн. I, с. 547.
- Звягель – т. III, кн. 2, с. 513; т. IV, с. 611.
- Зв'ягли – т. V, кн. 3, с. 477, 490.
- Зв'ячалля – т. V, кн. 3, с. 429.
- Здолбунів, м. – т. II, с. 107; т. V, кн. 2, с. 26, 160.
- Зелена, с. – т. III, кн. 2, с. 164; т. V, кн. 2, с. 592.
- Зелене, с. Косівського повіту – т. III, кн. 1, с. 244, 246, 247, 253, 254, 256; т. IV, с. 720.

- Зелене, с. Тернопільського воєводства – т. IV, с. 463.
- Зеленці – т. V, кн. 3, с. 429.
- Зелехів – т. III, кн. 1, с. 523.
- Зелів, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 329.
- Зелінці, с. – т. IV, с. 337.
- Зельва – т. V, кн. 1, с. 895.
- Земплин – т. III, кн. 2, с. 19; т. V, кн. 1, с. 21, 51.
- Зимне – т. V, кн. 3, с. 755.
- Зимна Вода, с. Львівського воєводства – т. I, с. 498; т. III, кн. 1, с. 32, 522, 548; т. III, кн. 2, с. 513, 514; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Зіболки, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 493.
- Зібранівка, с. – т. V, кн. 3, с. 803.
- Зінківці, с. – т. IV, с. 338, 508.
- Злобич, с. – т. IV, с. 349.
- Знаменка (Знам'янка), м. – т. IV, с. 382, 391.
- Зозів, с. – т. IV, с. 657.
- Золота Липа, р. – т. III, кн. 1, с. 384; т. IV, с. 335, 336, 451, 465.
- Золота Слобода, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Золотий Потік, округ Бучацького повіту Тернопільського воєводства – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 29.
- Золотий Потік, с. – т. IV, с. 324.
- Золотники, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Золочів, військовий округ – т. IV, с. 72, 73, 83, 240.
- Золочів, м. – т. I, с. 91, 161, 277, 303, 309, 487, 488, 516, 522, 523, 530; т. II, с. 15, 16, 22, 159, 356, 378–381, 415, 674, 676, 681; т. III, кн. 1, с. 118, 133, 163, 172, 301, 433, 458, 475, 535, 540, 563, 572, 573; т. III, кн. 2, с. 28–31, 33, 34, 148, 633; т. IV, с. 45, 46, 99, 148, 241, 250, 335, 465, 468, 710, 841, 843; т. V, кн. 1, с. 106, 421, 570, 638, 748, 749; т. V, кн. 2, с. 154, 348, 374, 413–415, 574, 679, 680, 681, 722, 760; т. V, кн. 3, с. 123, 131, 186, 429, 478.
- Золочів, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Золочів, повіт Львівського воєводства – т. II, с. 21, 678; т. III, кн. 1, с. 94, 163, 267, 302, 355, 394, 396, 435, 452, 476, 525, 548; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 50, 65, 235, 648.
- Золочівка, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Золочівка, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Золочівщина – т. I, с. 161; т. III, кн. 1, с. 458; т. III, кн. 2, с. 344.
- Зольков – т. V, кн. 1, с. 642, 654, 655.
- Зубаць, с. округу Золотий Потік Бучацького повіту – т. II, с. 29.
- Зубра, с. – т. IV, с. 309.
- Зубрець, с. округу Золотий Потік Бучацького повіту – т. I, с. 354.
- Зулусія – т. III, кн. 2, с. 135.
- Зягель – т. III, кн. 1, с. 522.
- Зятківці, залізнична станція – т. IV, с. 366, 646.
- Іванець – т. V, кн. 1, с. 791.
- Іване Пусте – т. III, кн. 1, с. 525, 547; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Іваничани, с. Збарзького повіту – т. III, кн. 1, с. 118.
- Іванічі – т. III, кн. 1, с. 224.
- Іванівка, залізнична станція – т. IV, с. 394.
- Іванівка, с. – т. IV, с. 353; т. V, кн. 3, с. 615.
- Іванків – т. IV, с. 356, 526.
- Іванківці, с. – т. IV, с. 508.
- Івашковиці, с. – т. IV, с. 510.
- Івниця – т. IV, с. 356.
- Іглава – т. IV, с. 722.
- Ігнатівка, с. – т. IV, с. 347, 348, 352.
- Ігровище – т. V, кн. 2, с. 428.
- Ізидорівка, с. Жидачівського повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Ілинці, с. – т. IV, с. 375, 384, 660, 716.

- Ілїнци, с. Снятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 471.
- Ілія – т. V, кн. 2, с. 254, 279.
- Індія – т. V, кн. 3, с. 230.
- Інсбрук, м. – т. IV, с. 755.
- Ірландія – т. II, с. 656; т. III, кн. 1, с. 516; т. III, кн. 2, с. 458; т. V, кн. 3, с. 374, 509.
- Ірпінь, м. – т. IV, с. 380.
- Ісаківці – т. IV, с. 549.
- Іскань – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Іскряна, залізнична станція – т. IV, с. 248.
- Ісландія – т. V, кн. 3, с. 338.
- Іспанія – т. II, с. 626; т. III, кн. 2, с. 384; т. V, кн. 3, с. 240, 348, 502.
- Іспас, с. – т. II, с. 298; т. III, кн. 1, с. 535.
- Істрія – т. III, кн. 2, с. 559.
- Італія – т. II, с. 217, 270, 405, 461, 626, 655, 656; т. III, кн. 1, с. 372, 444, 483; т. III, кн. 2, с. 90, 136, 202, 231, 362, 454, 515, 551, 553, 554, 576, 595, 596, 608, 524; т. IV, с. 137, 179, 182, 285, 330, 377, 383, 493, 606, 673, 689, 683, 685, 722, 753–757, 800; т. V, кн. 1, с. 58, 77, 112, 138, 140, 166, 167, 207, 257, 267, 268, 270, 276, 277, 283, 289, 300, 303, 311, 326, 328, 329, 339, 342–344, 352, 354–356, 363, 371, 376, 444, 445, 453, 460, 465, 569, 742, 780, 811, 814, 827, 842, 845, 903; т. V, кн. 2, с. 41, 60, 130, 232, 252, 339, 400, 493, 496, 508, 542, 563, 589, 816, 820, 822; т. V, кн. 3, с. 40, 43–49, 68, 69, 94, 171–173, 234, 250, 257, 260, 262, 270, 293, 297, 308–311, 370, 373, 374, 402, 414, 449, 488, 496, 497, 502, 514, 524, 571, 584–586, 608, 609, 612, 713, 719.
- Йозефів – т. I, с. 562; т. III, кн. 2, с. 586; т. IV, с. 768, 776, 779, 784–787, 796, 801, 802, 812, 813, 817, 839, 840; т. V, кн. 3, с. 393.
- Кавказ – т. I, с. 451; т. II, с. 150; т. III, кн. 1, с. 620; т. III, кн. 2, с. 11, 13, 426, 538; т. IV, с. 21; т. V, кн. 1, с. 402; т. V, кн. 3, с. 233.
- Кавсько, село Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 437.
- Кадлубиска, село Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 394, 433, 434.
- Казанка, с. – т. IV, с. 382.
- Казань, м. – т. III, кн. 2, с. 254; т. IV, с. 687.
- Казимірівка, с. – т. IV, с. 45.
- Калагарівка – т. II, с. 128.
- Калечин – т. I, с. 544.
- Калинівка, м. – т. IV, с. 341, 342, 595, 854; т. V, кн. 2, с. 879.
- Каліська губернія – т. III, кн. 1, с. 182.
- Каліш, м. – т. IV, с. 794; т. V, кн. 2, с. 442.
- Калубаївці, с. – т. IV, с. 546, 547.
- Калучик – т. V, кн. 3, с. 760.
- Калуш, місто, повітовий центр Станіславівського воєводства – т. I, с. 322, 440, 513; т. II, с. 22, 159, 380; т. III, кн. 1, с. 135, 140, 318, 518, 540, 621; т. III, кн. 2, с. 634; т. IV, с. 114–116, 201, 335, 500; т. V, кн. 1, с. 82, 106, 760–762, 812; т. V, кн. 2, с. 119, 141, 328, 348, 740; т. V, кн. 3, с. 135, 322, 430, 471, 477.
- Калуш, повіт Станіславівського воєводства – т. II, с. 21, 52, 188, 677; т. III, кн. 1, с. 232, 263, 267, 302, 435, 452, 467, 529, 535, 547, 548, 615; т. III, кн. 2, с. 12; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 3, с. 429.
- Калушина – т. III, кн. 1, с. 505, 539.
- Кальне, гміна – т. III, кн. 1, с. 320.
- Кальне, село Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 301.
- Кальників – т. V, кн. 3, с. 763.
- Каляч, с. – т. IV, с. 380.
- Камена – т. V, кн. 2, с. 879.
- Каменець (Камінець) – т. I, с. 65, 343; т. III, кн. 1, с. 138, 151; т. V, кн. 2, с. 152.
- Каменецький повіт – т. III, кн. 1, с. 163.
- Каменеччина – т. III, кн. 1, с. 615.
- Каменка, с. – т. IV, с. 356.
- Каменобрид, с. – т. IV, с. 253.
- Камінка, с. – т. I, с. 88, 491; т. III, кн. 1, с. 389, 531.

- Камінка Струмилова м., повітовий центр – т. I, с. 308, 318, 319, 341, 404, 405, 553; т. II, с. 21, 22, 159, 676, 681; III, кн. 1, 313, 435, 470, 474, 476, 522, 523, 524, 526, 546, 548, 551; т. III, кн. 2, с. 276, 513; т. IV, с. 50, 65, 148, 172, 173, 199, 202, 208, 209, 214 288 –212, 220, 222, 226, 229, 232; т. V, кн. 1, с. 85, 292, 367, 456, 552; т. V, кн. 2, с. 348, 680, 709, 890; т. V, кн. 3, с. 431, 473.
- Камінка, повіт – т. III, кн. 1, с. 267, 302, 396, 435, 452, 616.
- Камінка, р. – т. IV, с. 214.
- Кам'янка – т. IV, с. 226; т. V, кн. 2, с. 243.
- Кам'янець-Литовський – т. V, кн. 2, с. 202.
- Кам'я(і)нець-Подільський, Кам'я(і)нець, м. – т. II, с. 402, 414–416, 464, 475; т. III, кн. 1, с. 46, 153, 271; т. III, кн. 2, с. 39, 189, 192, 214, 219; т. IV, с. 122, 202, 337, 338, 360, 373, 373, 377, 379, 385, 407, 408, 419, 454, 501, 506, 509, 512–514, 518, 523, 534, 535, 537, 538, 544, 546, 551, 562, 578, 588, 589, 601, 604, 612, 615, 796, 797, 838; т. V, кн. 1, с. 155, 159, 176, 611, 802, 807, 864, 904; т. V, кн. 3, с. 581.
- Канада – т. II, с. 626, 629, 630, 635, 640; т. III, кн. 1, с. 481; т. III, кн. 2, с. 44, 458, 476, 515, 616, 617, 619, 625; т. IV, с. 55; т. V, кн. 1, с. 740; т. V, кн. 2, с. 5, 626, 799, 800, 822, 845, 846, 852, 854 – 856, 861; т. V, кн. 3, с. 28, 57, 58, 71, 76–78, 80, 81, 252, 307, 308, 354, 364, 365, 379–381, 400, 401, 404, 405, 438–440, 450, 488, 498, 551, 589, 601, 610, 721.
- Канів, м. – т. III, кн. 2, с. 12.
- Канни, м. – т. II, с. 638; т. III, кн. 2, с. 461, 467; т. V, кн. 3, с. 17, 60, 194, 203, 219, 252–255, 262 – 264, 268, 276, 363, 565.
- Каплинці, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Каплиця, с. – т. IV, с. 348.
- Капустинці, с. Збарзького повіту – т. III, кн. 1, с. 120.
- Карабчів, с. – т. IV, с. 356.
- Карапчіївці, с. – т. IV, с. 510.
- Карачеївці, с. – т. IV, с. 338.
- Карисин – т. IV, с. 511.
- Карів, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Карлів – т. III, кн. 2, с. 174; т. V, кн. 3, с. 771.
- Карпати – т. II, с. 454, 497, 498, 500, 625; т. III, кн. 1, с. 205, 318, 330, 476, 483, 519, 536, 543, 580; т. III, кн. 2, с. 145, 179, 248, 250, 382, 425, 538, 555, 556, 557, 603; т. IV, с. 206, 208, 210, 410, 539, 605, 720, 721, 725, 839, 853.
- Карпатія – т. II, с. 68.
- Карпатська Україна – т. III, кн. 2, с. 200.
- Карпатське Підгір'є – т. III, кн. 2, с. 556.
- Карчевка, с. – т. IV, с. 340.
- Кассіно – т. IV, с. 754, 756.
- Кассель – т. IV, с. 409, 414, 420.
- Катеринославщина – т. IV, с. 166.
- Катівсь – т. II, с. 324.
- Катовиці – т. III, кн. 1, с. 502.
- Качубськ – т. V, кн. 2, с. 374.
- Кашау – т. V, кн. 3, с. 136.
- Квасниця, с. – т. IV, с. 796.
- Квебек – т. III, кн. 2, с. 476; т. V, кн. 3, с. 323, 389.
- Квідзинь – т. V, кн. 1, с. 861.
- Кевбасін – т. V, кн. 1, с. 895.
- Кенігрец – т. III, кн. 2, с. 58.
- Кенігсберг – т. V, кн. 2, с. 186, 195.
- Кернасівка, с. – т. IV, с. 390.
- Київ, м. – т. I, с. 55, 59, 60, 100, 108, 120, 126, 135, 184, 185, 202, 205, 223, 224, 226, 227, 252, 267, 274, 295, 339, 342, 343, 344, 345, 369, 408, 420, 428, 437, 449, 450, 451, 453, 538, 540; т. II, с. 15, 31, 36, 53, 57, 58, 65, 71, 114, 124, 149, 150, 161, 166, 171, 172, 179, 184, 192, 212, 302, 323, 366, 403, 411, 625, 674; т. III, кн. 1, с. 46, 64, 150, 168,

- 183, 569; т. III, кн. 2, с. 14–16, 18, 28, 34, 35, 52–54, 62, 63, 65, 84, 104, 119, 145, 148, 166, 177, 200, 204, 207, 209, 214, 215, 225, 233, 246, 254, 262, 263, 310, 314, 326, 377, 389, 402, 426, 508, 541, 544, 548, 645; т. IV, с. 94, 127, 155, 174, 219, 248, 284, 305, 309, 340, 344, 345, 347–354, 356–358, 362, 380, 384, 408, 413, 417, 419, 422, 423, 426, 428–430, 432, 497–499, 518, 539, 561, 563, 588–591, 599–602, 611, 612, 630, 661, 676, 677, 681, 687, 689, 696, 701, 723–726, 774, 796–801, 829, 848, 851; т. V, кн. 1, с. 16 – 19, 27, 39, 40, 48, 54 – 56, 62, 63, 93, 220, 232, 259, 474, 527, 596, 618, 625, 660, 701, 755, 758, 880, 884; т. V, кн. 2, с. 22, 28, 32, 38, 84, 136, 298, 499, 505, 664, 714, 716, 735, 824, 903; т. V, кн. 3, с. 143, 183, 192, 208, 210, 303, 410, 486, 540, 579, 626, 699, 802.
- Київська держава – т. III, кн. 2, с. 556, 557.
- Київсько-Українська Держава – т. III, кн. 2, с. 543.
- Київщина – т. III, кн. 2, с. 557, 647; т. IV, с. 307, 597, 598.
- Кикішевка, с. – т. IV, с. 380.
- Китай – т. III, кн. 2, с. 135; т. V, кн. 2, с. 851; т. V, кн. 3, с. 392.
- Кичера – т. V, кн. 2, с. 879.
- Кишинів, м. – т. IV, с. 399, 400; т. V, кн. 1, с. 69.
- Кігачівці, с. – т. IV, с. 510.
- Кілікиїв – т. V, кн. 2, с. 255.
- Кільчиці, с. Самбірського повіту – т. III, кн. 1, с. 177.
- Кімполунгський повіт – т. I, с. 304, 503; т. V, кн. 2, с. 872, 878.
- Кінськ – т. V, кн. 2, с. 72.
- Кіцмань, м. – т. II, с. 377, 378; т. IV, с. 43.
- Кіцмань, повіт Чернівецької губернії – т. I, с. 304, 501; т. II, с. 21, 22; т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 1, с. 21, 728; т. V, кн. 2, с. 871, 873, 874, 878.
- Клекотів, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Клепарів с. – т. I, с. 305; т. III, кн. 1, с. 470; т. III, кн. 2, с. 655.
- Клещель – т. V, кн. 1, с. 895.
- Клецк – т. V, кн. 2, с. 255.
- Климівці – т. V, кн. 2, с. 879.
- Клівленд, м. – т. V, кн. 3, с. 54, 80.
- Кліцьк – т. I, с. 311.
- Кліцкі-Янильчиці – т. V, кн. 2, с. 739.
- Клусів, село Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 437.
- Кмітенка, с. – т. IV, с. 379.
- Княгинин, с. Станіславівського повіту – т. II, с. 14, 16; т. III, кн. 1, с. 382; т. IV, с. 549; т. V, кн. 2, с. 706.
- Княгиничі, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436, 576.
- Княже, с. – т. IV, с. 45, 716; т. V, кн. 2, с. 681; т. V, кн. 3, с. 771.
- Княжий Міст – т. V, кн. 2, с. 708.
- Кобаки, с. – т. III, кн. 1, с. 619; т. III, кн. 2, с. 84.
- Кобиля, с. Кам'янецького повіту – т. III, кн. 1, с. 121.
- Кобойна, с. – т. IV, с. 510.
- Кобрин – т. V, кн. 1, с. 762.
- Коваленко, с. – т. IV, с. 338.
- Ковалівка, с. Печеніжинського повіту – т. III, кн. 1, с. 574.
- Ковалівка, с. – т. IV, с. 352.
- Ковель, м. – т. I, с. 265; т. III, кн. 2, с. 171; т. IV, с. 131, 175, 577, 610; т. V, кн. 1, с. 56, 92; т. V, кн. 2, с. 202; т. V, кн. 3, с. 773.
- Ковн – т. V, кн. 3, с. 358.
- Кодима, м. – т. IV, с. 418, 420, 610.
- Козакова Поляна – т. IV, с. 222.
- Козанка, с. – т. IV, с. 221.
- Козачувка – т. V, кн. 1, с. 174.
- Козельники, с. – т. IV, с. 291.
- Козин – т. V, кн. 3, с. 671.

- Козиров – т. V, кн. 1, с. 396.
- Козичі, с. – т. IV, с. 253.
- Козлова, с. повіт Кам'янка Струмильська – т. III, кн. 1, с. 302, 435, 523, 546; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Козлоріс – т. V, кн. 1, с. 292, 366.
- Козова, с. Бережанського повіту – т. I, с. 373; т. III, кн. 1, с. 434; т. IV, с. 334, 451; т. V, кн. 3, с. 332.
- Козодави, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Козьмине – т. V, кн. 2, с. 595.
- Козятин, м. – т. III, кн. 2, с. 69, 70, 71; т. IV, с. 219, 248, 340–343, 349, 353–357, 359, 375, 387, 497, 550, 561, 611, 612, 615, 660, 854.
- Колішки – т. III, кн. 1, с. 553; т. V, кн. 3, с. 493.
- Колки, с. – т. IV, с. 340.
- Колоб'я, с. Брацлавського повіту – т. III, кн. 1, с. 133.
- Колоденце, с. – т. I, с. 89.
- Колодіївка, с. Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 437.
- Колодно, гміна – т. I, с. 132.
- Колодно, с. – т. I, с. 89.
- Коломийщина – т. II, с. 200; т. III, кн. 1, с. 535, 538, 550; т. III, кн. 1, с. 535, 538, 550; т. III, кн. 2, с. 43, 102, 112.
- Коломия, військовий округ – т. IV, с. 72, 73, 83, 163, 240; т. V, кн. 1, с. 106
- Коломия, м. – т. I, с. 96, 97, 130, 306, 307, 457, 500, 503, 512–515, 521, 532; т. II, с. 14, 16, 22, 49, 54, 76, 84, 90, 98, 159, 206, 222, 230, 231, 260, 298, 325, 328, 332, 334, 355, 364, 378–380, 382, 415, 681; т. III, кн. 1, с. 127, 128, 140–148, 165, 169, 188, 217, 245, 246, 249, 250, 252, 256, 333, 335, 340, 342, 363, 502, 521, 539, 545, 548, 566; т. III, кн. 2, с. 43–45, 66, 67, 79, 80, 89, 96, 140, 161, 162, 167, 172, 227, 243, 346, 352, 382, 391, 435, 498, 545, 562, 623, 633, 646; т. IV, с. 99, 148, 164, 332, 717–719, 758; т. V, кн. 2, с. 158, 243, 348, 430, 462, 481, 482, 505, 571, 593, 708, 709, 741, 745, 746, 881, 890; т. V, кн. 3, с. 133, 141, 144, 146, 469, 471, 475, 478, 558, 616, 754.
- Коломия, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Коломия, повіт Станіславівського воеводства – т. I, с. 457; т. II, с. 21, 52, 680; т. III, кн. 1, с. 232, 256, 267, 302, 367, 435, 452, 471, 476, 529, 533, 539, 548, 570; т. IV, с. 50, 65.
- Колонщина, с. – т. IV, с. 353.
- Колпець, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116; т. III, кн. 2, с. 5.
- Колтів, с. – т. IV, с. 45.
- Колумбія – т. V, кн. 2, с. 812; т. V, кн. 3, с. 299, 371.
- Кольбумова – т. III, кн. 1, с. 614.
- Кольбушів – т. V, кн. 3, с. 627.
- Кольниці, с. Ліського повіту – т. I, с. 544.
- Комьосов – т. V, кн. 2, с. 255.
- Комарів, с. Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 525; т. V, кн. 3, с. 489.
- Комарівка, с. – т. IV, с. 420, 463; т. V, кн. 2, с. 705.
- Комарно, м. – т. I, с. 311, 371, 463; т. II, с. 185, 188; т. III, кн. 1, с. 100, 156, 212, 325, 604; т. IV, с. 237, 245; т. V, кн. 2, с. 739.
- Комарно, повіт Львівської області – т. I, с. 463.
- Комвойск – т. IV, с. 389.
- Коморохи – т. IV, с. 222.
- Конго – т. II, с. 668.
- Конгресівка, польська територія, яка до 1918 р. була під владою Росії – т. III, кн. 1, с. 217, 218, 235, 460; т. III, кн. 2, с. 413, 422.
- Кондрагів, с. – т. IV, с. 45.
- Конкольники – т. III, кн. 2, с. 239.
- Конотоп, м. – т. IV, с. 689.
- Конотопи, гміна – т. I, с. 106.
- Конотопи, с. – т. IV, с. 222.

- Константинополь, м. – т. IV, с. 230; т. V, кн. 2, с. 45; т. V, кн. 3, с. 741.
- Костянтинів – т. V, кн. 3, с. 760.
- Костянтинівка, с. – т. IV, с. 219.
- Конюхи, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Конюхів, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 537, 538, 547, 549.
- Конюхів, с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 533; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Конюшки Королівські – т. V, кн. 3, с. 629.
- Конячів – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Копайгород, м. – т. IV, с. 562.
- Копенгаген – т. V, кн. 1, с. 747; т. V, кн. 2, с. 44.
- Копань, с. – т. IV, с. 292.
- Копилово – т. IV, с. 346, 353.
- Копиляш, гора в Румунії – т. IV, с. 719.
- Копичинці, м. Гусятинського повіту – т. I, с. 93, 94, 151, 323; т. II, с. 21, 54, 67, 159, 206, 222, 260; т. III, кн. 1, с. 102, 103, 104, 128–131, 298, 574; т. III, кн. 2, с. 630; т. IV, с. 438, 439; т. V, кн. 2, с. 371, 709.
- Копичинці, повіт – т. II, с. 52, 193.
- Коплинці – т. V, кн. 2, с. 469.
- Кордилівка, с. – т. IV, с. 388, 595.
- Кореличі, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Корець, м. – т. IV, с. 355, 505; т. V, кн. 2, с. 255; т. V, кн. 3, с. 755, 774.
- Корзова – т. III, кн. 1, с. 549.
- Коритце, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Корлібаба – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Корінтія – т. I, с. 432.
- Корнич – т. III, кн. 2, с. 67.
- Корнів – т. V, кн. 2, с. 243.
- Корніне, с. – т. IV, с. 354.
- Коровинка, с. Терехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 187, 188.
- Королева – т. III, кн. 2, с. 558.
- Королева Руська – т. V, кн. 2, с. 72.
- Королеве, с. Угочанської жупи – т. I, с. 287, 422.
- Королівка, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Королівка Олійова – т. IV, с. 715.
- Королівство Галиції і Лодомерії (Галичини і Володимирії) – т. II, с. 581; т. III, кн. 1, с. 269; т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 1, с. 20, 405, 411; т. V, кн. 2, с. 309.
- Королівство Конгресове – т. IV, с. 619.
- Королівці, с. – т. IV, с. 435.
- Коромези – т. V, кн. 1, с. 312, 376, 459, 465.
- Коропець, с. округу Золотий Потік Буцацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29; т. III, кн. 1, с. 314; т. III, кн. 2, с. 276; т. IV, с. 45.
- Коропуж, с. Рудківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Коросно – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72, 73, 308.
- Коростень, м. – т. IV, с. 219, 221, 248, 342, 343, 345, 349, 350, 352, 353, 356, 357, 359, 360, 611.
- Коростов, с. Сколівського повіту – т. I, с. 162.
- Корсів, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301.
- Корчин, с. Сколівського повіту – т. III, кн. 2, с. 76.
- Корчин Рустикальний – т. V, кн. 2, с. 681.
- Корчів, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Корчів, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Косиничі, повіт Перемишль – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Косів, військовий округ – т. IV, с. 163.
- Косів, м. – т. I, с. 128–131; т. II, с. 22, 159; т. III, кн. 1, с. 122, 144, 145, 147, 177, 248; т. III, кн. 2, с. 67, 84, 87, 167, 227, 634; т. IV, с. 717–720, 853; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 2, с. 328, 430, 443, 461, 463, 581, 598, 680, 709, 710, 741.

- Косів, повіт Станіславського воєводства – т. II, с. 21, 52, 681; т. III, кн. 1, с. 189, 232, 244, 249–251, 343, 476, 577; т. III, кн. 2, с. 85–87; т. IV, с. 50, 65.
- Косівське староство – т. III, кн. 1, с. 255.
- Косівщина – т. I, с. 128; т. III, кн. 1, с. 160, 407; т. III, кн. 2, с. 43, 87, 112, 173, 240.
- Космач – т. III, кн. 1, с. 216, 407.
- Костарівці – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Котів, с. Добромилського повіту – т. III, кн. 1, с. 435; т. V, кн. 2, с. 287.
- Котівка – т. III, кн. 1, с. 130, 131.
- Котюжинці, с. – т. IV, с. 342.
- Коцюбинці, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 322, 474.
- Кочерово, залізнична станція – т. IV, с. 357.
- Кошарниця – т. IV, с. 248.
- Кошелівка, с. – т. IV, с. 352.
- Кошилів, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Кошиці, м. – т. IV, с. 683, 722, 773, 778; т. V, кн. 2, с. 497.
- Кошце, м. – т. I, с. 421.
- Кошуя – т. V, кн. 2, с. 878.
- Краків, м. – т. I, с. 164, 292, 298, 320, 321, 407, 469, 472, 473, 477–480, 482, 485, 490, 491, 513, 514, 529, 534, 541; т. II, с. 185, 378, 674; т. III, кн. 1, с. 5, 34, 41, 128, 175, 258, 292, 297, 298, 309, 316, 322, 373, 409, 430, 446, 469, 502, 511, 550, 606, 614; т. III, кн. 2, с. 218, 350, 440, 441, 503, 530, 557; т. IV, с. 89, 103, 108, 110, 158, 263, 290, 322, 576, 618, 620, 628; т. V, кн. 1, с. 28, 47, 223, 527, 655, 726, 760, 901; т. V, кн. 2, с. 73, 190, 309, 310, 327, 345, 370, 371, 411, 442, 457, 782; т. V, кн. 3, с. 296, 301, 302, 754, 789, 794.
- Краківське князівство – т. I, с. 117, 124; т. V, кн. 1, с. 20; т. V, кн. 3, с. 481.
- Краківське воєводство – т. II, с. 581; т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 3, с. 757, 761, 795, 796.
- Краківський округ – т. III, кн. 1, с. 259.
- Краківці, с. Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 469.
- Краковець, м. – т. IV, с. 169.
- Крамойли – т. V, кн. 2, с. 593.
- Красне, с. Буського повіту – т. I, с. 488; т. II, с. 69, 115, 159; т. IV, с. 172, 173, 203, 206, 211, 223, 226, 241, 249, 571, 657; т. V, кн. 1, с. 86, 638; т. V, кн. 2, с. 59, 70.
- Красне, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435, 458; т. IV, с. 45.
- Красногірки, с. – т. IV, с. 352.
- Красноіла, грома – т. III, кн. 1, с. 248.
- Красноіла, с. – т. III, кн. 1, с. 250; т. III, кн. 2, с. 85.
- Красноільці, с. – т. IV, с. 45.
- Краснолісь, с. – т. IV, с. 354.
- Краснопіль – т. IV, с. 340, 562; т. V, кн. 3, с. 760.
- Красностав – т. I, с. 65, 118; т. IV, с. 342.
- Красноставці, с. – т. V, кн. 3, с. 803.
- Кревиця, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Кременець, м. – т. V, кн. 3, с. 758.
- Кременець, повіт на Волині – т. III, кн. 2, с. 31; т. V, кн. 2, с. 160; т. V, кн. 3, с. 778.
- Кременчук, м. – т. III, кн. 2, с. 200; т. IV, с. 689.
- Крем'янка, с. – т. IV, с. 291.
- Крехів, с. – т. III, кн. 1, с. 125, 208, 210; т. V, кн. 1, с. 614, 615, 642, 655, 656.
- Крехівці, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 135.
- Криве, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Кривеньке, с. – т. I, с. 93.
- Криве Озеро, с. – т. IV, с. 382.
- Кривецька Воля – т. V, кн. 2, с. 287.
- Кривий Ріг, м. – т. III, кн. 1, с. 486.
- Кривополе, с. – т. IV, с. 719.

- Криворівня, с. – т. IV, с. 718, 719, 721; т. V, кн. 2, с. 592.
- Кривці, с. – т. IV, с. 349, 352.
- Кривче, с. Борщівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434; т. IV, с. 437, 438.
- Кривчиці – т. III, кн. 2, с. 560, 563.
- Крижанівка, с. – т. IV, с. 342.
- Крижопіль, залізнична станція – т. IV, с. 388, 390, 394.
- Крижопіль – т. IV, с. 390, 396.
- Крилів – т. V, кн. 2, с. 65, 68, 77, 305, 314.
- Крим – т. I, с. 190; т. III, кн. 2, с. 94; т. IV, с. 386; т. V, кн. 1, с. 49, 50, 176, 402; т. V, кн. 2, с. 66; т. V, кн. 3, с. 172.
- Криниця – т. V, кн. 2, с. 481.
- Кристинопіль – т. III, кн. 1, с. 399, 400; т. IV, с. 153, 172, 173, 211, 222, 226, 309.
- Крогулець – т. III, кн. 1, с. 130.
- Кропивна, с. – т. IV, с. 45, 348, 353.
- Кросно, м. – т. III, кн. 1, с. 418; т. III, кн. 2, с. 623; т. V, кн. 3, с. 236, 621.
- Кросно, повіт – т. III, кн. 1, с. 263, 418, 470, 532.
- Крувка – т. V, кн. 1, с. 49, 50, 176, 402.
- Кругів, с. – т. IV, с. 45.
- Крукавець – т. V, кн. 3, с. 616.
- Крукеничі, с. – т. IV, с. 240.
- Круків – т. V, кн. 3, с. 778.
- Крутанівка, с. – т. IV, с. 338.
- Крушанівка, с. – т. IV, с. 378.
- Крушина, с. – т. IV, с. 347.
- Крушинка, с. – т. IV, с. 345–348.
- Крюковщина, с. – т. IV, с. 348.
- Кубань – т. I, с. 190, 206; т. II, с. 71; т. III, кн. 2, с. 52, 94, 297; т. IV, с. 423; т. V, кн. 1, с. 55; т. V, кн. 2, с. 177, 471–474, 559, 645; т. V, кн. 3, с. 172, 400.
- Куболта, с. – т. IV, с. 399.
- Кудинівці – т. V, кн. 2, с. 709.
- Кузелева, с. – т. IV, с. 510.
- Кузелівка, с. – т. IV, с. 508, 510.
- Кузнїца – т. V, кн. 1, с. 895.
- Кузьмін, с. – т. IV, с. 340.
- Кулячківці, с. – т. III, кн. 2, с. 623; т. IV, с. 715.
- Куленківці, с. – т. IV, с. 43.
- Куликів – т. III, кн. 1, с. 521, 546, 550.
- Куликів, село Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435; т. V, кн. 2, с. 665; т. V, кн. 3, с. 476, 488.
- Кульматичі, с. – т. IV, с. 253.
- Кульпарків, с. – т. IV, с. 61, 291, 292, 640.
- Кульчини, с. – т. IV, с. 340.
- Кульчєвка, с. – т. IV, с. 337.
- Купинь – т. IV, с. 510.
- Купно – т. V, кн. 3, с. 327.
- Купповичі – т. III, кн. 2, с. 143; т. V, кн. 3, с. 534.
- Купчинці – т. V, кн. 2, с. 410.
- Куплянськ – т. IV, с. 384.
- Курава, с. – т. IV, с. 342.
- Курдванівка, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Курилівці, с. – т. IV, с. 552, 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Куригиба – т. V, кн. 3, с. 419, 444.
- Курівці, с. Тернопільського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Курлібаба – т. V, кн. 1, с. 407, 412.
- Куровичі, с. Львівського повіту – т. I, с. 462; т. IV, с. 172, 209; т. V, кн. 1, с. 87.
- Курськ – т. III, кн. 2, с. 234.
- Куряни, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 549.
- Кустин – т. V, кн. 3, с. 429.
- Кутер, с. – т. IV, с. 348.
- Кути, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 45.
- Кути, с. Косівського повіту – т. I, с. 161; т. III, кн. 1, с. 144, 470, 521, 545; т. III, кн. 2, с. 86, 167, 327; т. IV, с. 717, 718; т. V, кн. 3, с. 136, 488.
- Кути, с. Радехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 547.
- Кутиска, с. – т. III, кн. 1, с. 61.
- Кутківці – т. III, кн. 2, с. 542.

- Куткіж, с. – т. IV, с. 202, 209, 210; т. V, кн. 1, с. 85.
- Куткір, с. – т. IV, с. 45, 209.
- Куча, с. – т. IV, с. 338.
- Кучургани, с. – т. IV, с. 399.
- Кучурів Великий – т. V, кн. 2, с. 879.
- Лаба, р. – т. IV, с. 731, 734, 743.
- Лабунь, с. – т. IV, с. 341.
- Лавочне, село Сколівського повіту – т. I, с. 306, 461; т. II, с. 82, 87, 103, 105, 486, 674; т. III, кн. 1, с. 318, 319, 321, 322, 327, 330, 540, 550; т. III, кн. 2, с. 60; т. IV, с. 104, 204, 207–210, 227, 500; т. V, кн. 1, с. 87, 146, 165, 311, 376, 465; т. V, кн. 2, с. 119, 129, 139.
- Лагодів, село Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Ладиги, с. – т. IV, с. 340.
- Лани, село повіту Камінка – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. V, кн. 2, с. 408.
- Лани Польські, село Кам'янка-Струмильського повіту – т. III, кн. 1, с. 470.
- Ланцкорунь – т. IV, с. 337.
- Ланцут – т. III, кн. 1, с. 266, 268, 298, 453, 603; т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 308, 412, 465, 606, 740; т. V, кн. 3, с. 643.
- Ланчин, с. – т. III, кн. 1, с. 148.
- Лапшино, село Бережанського повіту – т. I, с. 372, 373.
- Ласківці, с. – т. IV, с. 549.
- Ластівці, с. – т. IV, с. 522, 549.
- Латвія – т. V, кн. 1, с. 172, 511, 512, 710; т. V, кн. 2, с. 61, 66, 79, 82, 249, 315, 508, 511, 512, 523, 789; т. V, кн. 3, с. 249.
- Лебрінг – т. V, кн. 2, с. 135.
- Лежахів – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Лемберг (Львів) – т. V, кн. 1, с. 46–48, 57, 92, 104, 105, 108, 111–117, 121, 126–129, 132–135, 137–139, 141, 182, 191, 195, 196, 198, 201, 213, 214, 217, 225–227, 246, 247, 252–254, 259, 262, 264–266, 268, 272, 292, 305, 307, 310, 311, 318, 319, 321, 349, 350, 362, 367, 370, 375, 421, 451, 452, 456, 459, 461, 464, 489, 493, 496, 497, 516–518, 520, 521, 545, 546, 548, 549, 552, 553, 560, 561, 570, 635, 637, 638, 648, 685, 708, 709, 731, 749, 819, 823, 832, 883; т. V, кн. 2, с. 834; т. V, кн. 3, с. 551.
- Лемківщина – т. I, с. 149, 180, 201, 219, 249, 252, 298, 320; т. II, с. 63, 304, 566; т. III, кн. 1, с. 407; т. III, кн. 2, с. 179, 548, 561, 563, 597; т. V, кн. 1, с. 21; т. V, кн. 2, с. 74, 213, 818; т. V, кн. 3, с. 227, 275, 276, 660, 708.
- Леніна Велика, село Старосамбірського повіту – т. III, кн. 1, с. 471.
- Ленцівка, село Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Ленчна – т. III, кн. 2, с. 557.
- Леополь (Львів) – т. V, кн. 3, с. 123, 131, 135, 184, 185, 189, 551, 555–557.
- Леопольдів – т. III, кн. 2, с. 584, 585.
- Летичів, м. – т. IV, с. 378, 418, 521, 582, 583, 658, 679.
- Лешнів, село Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Лешесне – т. IV, с. 253.
- Лебрінг – т. IV, с. 785.
- Лещани – т. IV, с. 341.
- Линівці, село, Перемишлянщина – т. I, с. 147.
- Липе, село Турчанського повіту – т. I, с. 315.
- Липина, село Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 471.
- Липиця Долішня, село Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Липі(о)вень, с. – т. IV, с. 340, 341, 355, 364, 367, 371, 384, 391, 426, 562, 647; т. V, кн. 1, с. 591, 790, 812.
- Липовени – т. V, кн. 2, с. 879.
- Липовеччина – т. IV, с. 398.
- Липовиця, с. – т. IV, с. 657; т. V, кн. 2, с. 69.

- Лиса, с. – т. IV, с. 731, 734, 743.
- Лиса, село Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Лиса Гора, село Скалатського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436; т. IV, с. 382.
- Лисиничі, село – т. I, с. 142, 535, 537.
- Лисінка, с. – т. IV, с. 349.
- Лисовая, с. – т. IV, с. 657.
- Лисятичі – т. III, кн. 2, с. 492; т. V, кн. 2, с. 740.
- Литовське князівство – т. V, кн. 1, с. 153.
- Литва – т. I, с. 357; т. II, с. 500; т. III, кн. 1, с. 287; 295, 418, 443, 444, 597, 609, 614, 615; т. IV, с. 110; т. V, кн. 1, с. 41, 59, 124, 136, 172, 193, 395, 405, 710, 711; т. V, кн. 2, с. 50, 61, 66, 79, 81, 82, 115, 181, 183, 187, 201, 202, 219, 224, 229, 230, 240, 254, 255, 270, 273, 309, 315, 394, 505, 511, 588, 591, 663, 713, 730, 789, 864; т. V, кн. 3, с. 255, 259, 264, 273, 274, 278–280, 296, 308, 375, 442, 445, 451, 557, 580, 612, 622, 633, 693.
- Литовськ – т. I, с. 65; т. V, кн. 1, с. 813; т. V, кн. 2, с. 65.
- Лихти, с. – т. IV, с. 523.
- Личаків – т. III, кн. 1, с. 84; т. IV, с. 845.
- Личицева, село Бережанського повіту – т. I, с. 372.
- Лібава – т. V, кн. 2, с. 260, 283.
- Ліберец (Райхенберг), м. – т. II, с. 440, 441, 457, 458, 461, 464, 471, 474, 488; т. III, кн. 2, с. 581, 582; т. IV, с. 698, 708, 722, 729, 731, 735, 738, 739, 743, 744, 746, 748, 765, 768, 778, 780, 785, 839; т. V, кн. 2, с. 135, 142, 143, 179; т. V, кн. 3, с. 393.
- Ліберка – т. V, кн. 2, с. 127.
- Ліманов – т. V, кн. 3, с. 235.
- Лімна, с. Турківського повіту – т. I, с. 315.
- Лімниця, р. – т. III, кн. 1, с. 371; т. IV, с. 114, 212.
- Ліон, м. – т. V, кн. 3, с. 481.
- Ліпники, с. – т. IV, с. 532.
- Лісінце – т. IV, с. 341.
- Ліско, м. – т. I, с. 90, 541, 542–544; т. II, с. 160; т. III, кн. 1, с. 177, 343, 355; т. V, кн. 3, с. 429, 475.
- Ліско, повіт Львівського воєводства – т. I, с. 352, 438; т. II, с. 21, 96; т. III, кн. 1, с. 94, 133, 263, 354, 355, 476, 521, 532, 545; т. III, кн. 2, с. 563; т. IV, с. 50, 64; т. V, кн. 1, с. 107, 311, 375, 465, 552, 813; т. V, кн. 2, с. 70.
- Ліско Королівське, с. – т. III, кн. 1, с. 522; т. V, кн. 3, с. 435.
- Лісневичі, с. – т. IV, с. 301.
- Ліснів, с. Бережанського повіту – т. I, с. 372.
- Лісний Мукарів, с. – т. IV, с. 511.
- Лісновичі, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. V, кн. 3, с. 477.
- Лісовики, с. – т. IV, с. 356.
- Лісовисько, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Лісовищина, с. – т. IV, с. 221.
- Літин, м. – т. IV, с. 391, 392, 582, 658, 670, 680, 854.
- Літинський повіт – т. IV, с. 220.
- Літиня, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Літка – т. IV, с. 508.
- Літомериці – т. III, кн. 2, с. 587.
- Ліхтенштейн, князівство – т. I, с. 69.
- Ліщин, гміна – т. I, с. 103.
- Лодин – т. V, кн. 2, с. 72.
- Лозанна – т. II, с. 470, 655; т. III, кн. 2, с. 554; т. V, кн. 2, с. 40, 41, 250, 529.
- Лозіна – т. V, кн. 1, с. 247.
- Локітки – т. III, кн. 1, с. 540.
- Ломачинці, с. – т. IV, с. 511.
- Ломбард – т. IV, с. 821.
- Лондон, м. – т. II, с. 99, 454, 469, 518, 528, 593, 605, 638, 640, 668; т. III, кн. 2, с. 204, 208, 209, 351, 449, 467, 533, 552–554; т. IV, с. 41, 795; т. V, кн. 1, с. 172, 710, 730, 746, 747, 752, 754, 757, 759, 856, 903, 914, 915; т. V, кн. 2, с. 7, 9, 10, 20, 40, 43, 61, 64, 66, 79, 92,

- 163, 170, 175, 184, 185, 187, 188, 194, 221 – 223, 230 – 232, 245, 249, 250, 267, 268, 315, 403, 422, 512, 513, 517, 525, 527, 528, 531, 532, 534, 535, 547, 585, 630, 633, 668, 757, 799, 834, 847, 849, 851, 853, 854, 857, 858, 860, 868; т. V, кн. 3, с. 43, 52, 53, 68, 69, 177, 188, 266, 294, 298, 366, 378, 381, 384, 391, 426, 445, 464, 494, 513, 529, 584, 593, 596, 610, 695.
- Лонс, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Лопатин, м. Радеківського повіту – т. I, с. 444, 445; т. II, с. 8, 9.
- Лопатинці, с. – т. IV, с. 390.
- Лопінка, с. Ліського повіту – т. I, с. 544.
- Лопушня, с. Збарзького повіту – т. III, кн. 1, с. 120.
- Лопушня, с. Сторожинецького повіту – т. I, с. 105, 106.
- Лосі – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Лотарингія – т. I, с. 120; т. III, кн. 1, с. 308, 443; т. III, кн. 2, с. 529, 559.
- Лошківці, с. – т. IV, с. 510.
- Лошнів – т. V, кн. 3, с. 615.
- Лубянки, с. Збарзького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Луги, с. – т. IV, с. 720, 721.
- Лужок Долішній, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 469.
- Лука, с. Бучацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29; т. IV, с. 45, 707.
- Лука, с. Самбірського повіту – т. I, с. 160.
- Лука Жабокричка – т. IV, с. 657.
- Лука Мієлешковська – т. IV, с. 388.
- Лукавиця, с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 533.
- Лукашівка, с. – т. IV, с. 658.
- Луки – т. IV, с. 362.
- Лукова – т. V, кн. 3, с. 760, 793.
- Лупків – т. V, кн. 2, с. 76, 77.
- Луцьк, м. – т. II, с. 116; т. IV, с. 725; т. V, кн. 1, с. 496; т. V, кн. 3, с. 468, 656.
- Лучани, гміна – т. I, с. 103.
- Лучинець, с. – т. III, кн. 2, с. 594; т. IV, с. 378.
- Любава – т. V, кн. 1, с. 292, 396, 456, 512.
- Любачів, м. – т. I, с. 90, 479, 480; т. II, с. 159; т. III, кн. 1, с. 502, 506, 521, 522, 545, 547, 604; т. III, кн. 2, с. 513; т. IV, с. 168; т. V, кн. 3, с. 369, 430, 475, 478.
- Любачівщина – т. I, с. 91.
- Любашівка, залізнична станція – т. IV, с. 358.
- Любич Королівська, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 563; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Любич-Княжна – т. III, кн. 2, с. 623.
- Любін Великий, Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 2, с. 679; т. V, кн. 3, с. 431, 477.
- Любінці – т. II, с. 202.
- Люблинець, повіт Чесанів – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Люблін, м. – т. I, с. 490, 522; т. III, кн. 1, с. 258, 542, 555, 567; т. IV, с. 132, 175, 321; т. V, кн. 1, с. 159, 416; т. V, кн. 2, с. 656, 658, 663, 757, 761.
- Люблінське, воєводство – т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 3, с. 669, 671, 676, 790, 793, 794.
- Любляна, м. – т. IV, с. 222, 828.
- Любомиль – т. V, кн. 2, с. 202.
- Любомирка Гнатова – т. IV, с. 219.
- Любортів – т. V, кн. 3, с. 760.
- Луб'янки – т. V, кн. 2, с. 683.
- Людвиківка, с. Долинського повіту – т. III, кн. 1, с. 322.
- Люпків, с. – т. V, кн. 3, с. 103, 169.
- Лютинець, Жидачівського повіту – т. III, кн. 2, с. 89.
- Лютовиська, с. Ліського повіту – т. I, с. 330, 352, 438, 544; т. III, кн. 1, с. 343, 344; т. V, кн. 1, с. 791; т. V, кн. 2, с. 69.
- Люцерн – т. V, кн. 2, с. 128, 219, 225, 268.
- Лягуйск, с. – т. IV, с. 353.
- Ля(а)нівці м. – т. V, кн. 2, с. 255.

- Ляхава, с. Добромильського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Ляховці, с. – т. IV, с. 344; т. V, кн. 2, с. 287.
- Ляцке – т. V, кн. 2, с. 154, 681.
- Ляцке Велике, с. – т. IV, с. 45.
- Ляцке Мале, с. – т. IV, с. 45.
- Ляцька Воля, с. Мостиського повіту – т. III, кн. 1, с. 524, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Ляшки, с. – т. I, с. 97.
- Ляшки Королівські, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. V, кн. 3, с. 477.
- Львів, військовий округ – т. IV, с. 50, 64, 72, 83, 240.
- Львів, м. – т. I, с. 76–80, 114, 134, 137, 142, 147, 159, 167, 177–179, 181, 183, 186, 188, 191, 196, 197, 199, 201, 203, 206, 208, 209, 212–217, 219, 220, 223, 224, 226, 229, 230, 243–246, 248, 250–262, 265, 266, 269, 270, 272, 273, 275–282, 286, 287, 289, 290, 292, 293, 295, 296, 298, 299, 302–307, 313, 317, 319, 321, 328, 335–350, 352, 355–358, 360, 362, 363, 365, 367–369, 374, 376–378, 402, 404, 406, 407, 410–413, 415, 416, 422, 425, 426, 428, 429, 432, 433, 435, 438, 442, 446–448, 452, 454–457, 459, 461, 462, 467, 469–471, 477, 479, 485–487, 490–502, 506, 513–517, 519–522, 524–537, 539, 540, 545–547, 550–554; т. II, с. 5, 7, 10, 14–16, 18, 20–24, 33–38, 49, 52–54, 65, 66, 71, 78, 84, 101, 113, 132, 134, 147, 148, 178, 188, 194, 206, 222, 227, 230, 231, 260, 263, 270, 296, 323, 355–357, 378, 380, 381, 403, 407, 411, 414–418, 422, 424, 425, 454, 472, 480, 482, 486, 493, 581, 600, 614, 638, 672–676; т. III, кн. 1, с. 23, 25, 27–32, 37–40, 42–45, 47, 69–71, 76–78, 83, 84, 87, 91, 105, 112–114, 116, 126, 134, 139, 150, 153, 156, 158, 159, 161, 170, 172, 173, 178, 180, 182, 183, 190, 195, 196, 197, 198, 206, 211, 212, 213, 216, 220, 223, 224, 232, 233, 234, 240, 241, 242, 243, 249, 262, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 290, 291, 293, 294, 297, 298, 299, 302, 309, 316, 317, 325, 328, 333, 334, 335, 336, 337, 339, 341, 350, 353, 355, 356, 358, 359, 360, 362, 363, 364, 365, 367, 370, 376, 377, 382, 384, 385, 387, 391, 394, 395, 396, 397, 398, 405, 412, 418, 430, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 460, 461, 468, 469, 470, 471, 473, 475, 476, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 496, 498, 499, 502, 505, 506, 508, 510, 511, 514, 515, 519, 520, 521, 522, 526, 529, 530, 532, 534, 537, 538, 540, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 549, 550, 551, 554, 556, 558, 559, 560, 561, 563, 565, 573, 581, 582, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 612, 614, 616; т. III, кн. 2, с. 29, 30, 37, 52, 61, 67, 69, 71, 145, 148, 166, 187, 197, 210, 218, 219, 223, 224, 227, 231, 234, 242, 243, 245, 251, 256, 265, 268, 273, 288, 290, 311, 312, 313, 321, 327, 329, 331, 338, 344, 348, 350, 351, 352, 353, 355, 360, 376, 377, 389, 392, 395, 396, 398–402, 407, 408, 412–414, 418, 425–427, 429, 434–436, 440, 445, 447, 449, 453, 457, 463, 470, 471, 476, 482–484, 490, 491, 498, 501, 503, 504, 508, 513, 516, 517, 524, 526, 531, 532, 538–541, 545, 547–549, 557, 560, 562, 574, 578, 580, 590, 594, 596, 597, 602, 612, 618, 619, 621–625, 632, 652, 654, 657, 658; т. IV, с. 18–22, 24–28, 30, 34, 37–41, 44, 45, 48, 49, 51–53, 55, 57–63, 68–76, 78–84, 87–93, 95, 96, 99, 102–106, 108–112, 114, 116–119, 121, 126, 131–133, 136, 142, 149, 152–155, 158, 160–162, 168, 172–175, 179, 180, 182, 189, 191–193, 197, 201–204, 206–211, 217, 218, 220, 221, 223, 226, 229, 230, 232, 241, 245,

- 252–254, 288, 290, 293, 294, 300, 301, 309, 320, 322, 324, 325, 328, 335, 383, 450, 455, 465, 476, 503, 504, 536, 537, 539, 576, 577, 607, 609, 610, 624, 627, 629, 630, 632–637, 641, 649, 688, 696, 709–711, 725, 727, 790, 791, 794, 822, 824, 826, 827, 837, 841–846, 848; т. V, кн. 1, с. 15, 18, 19, 21, 23, 27, 29–35, 37, 38, 40, 82–87, 91, 103, 105, 108, 109, 121, 126, 144, 155, 158–160, 383, 396, 397, 421, 423, 426, 497, 510, 525, 526, 568, 590, 591, 599, 613, 614, 731, 776, 784, 786, 804, 828, 850, 851, 861, 864, 880, 892, 900, 903, 908; т. V, кн. 2, с. 5, 13, 14–17, 28, 32, 34, 38, 58, 62, 73, 78, 79, 82, 85, 86, 90, 104, 110, 123, 132, 167, 175, 180, 190, 192–194, 197, 207, 230, 242, 243, 251, 264, 290, 291, 298, 299, 312, 346, 370–373, 413, 414, 416, 417, 422, 430, 433, 442, 445, 447, 451, 457, 463, 480–483, 487, 492, 500–502, 504, 505, 518, 522, 539, 571, 572, 574, 576, 577, 580–582, 589, 592, 602, 606, 615–617, 619–621, 623, 662, 665, 668, 678, 681, 715, 716, 718, 719, 721, 735, 738, 740, 745, 746, 754, 757, 760, 764, 766, 771, 781–783, 802, 803, 826, 827, 842, 844, 863, 875, 882; т. V, кн. 3, с. 17, 25, 29, 34, 35, 51, 73, 90, 119, 137, 141, 146, 188, 194, 195, 199, 218, 229, 244, 269, 276, 301–303, 305, 312, 328–332, 343, 353, 363, 376, 401, 403, 411, 417, 424, 427, 430, 454, 471, 472–475, 478, 479, 482, 484, 492, 493, 504, 505, 508, 509, 516, 532, 533, 537–539, 542–544, 547, 548, 557, 561, 563, 572, 579, 649, 650, 656, 659, 662, 669, 671, 680, 691, 700, 721, 722, 729, 735, 743, 745, 746, 748–750, 752–754, 757, 763, 773–775, 777, 782, 784, 789, 791, 795, 797, 799, 802–804, 806, 808.
- Львів, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
 Львів, повіт – т. I, с. 462; т. III, кн. 1, с. 84, 94, 163, 263, 267, 391, 396, 435, 532, 547, 548; т. III, кн. 2, с. 563; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Львівське воєводство – т. II, с. 509, 581, 632; т. III, кн. 1, с. 541; т. III, кн. 2, с. 526.
- Львівщина – т. I, с. 142, 318.
- Львів-Щирець, повіт – т. II, с. 680.
- Льозанна – т. V, кн. 3, с. 516, 558, 583.
- Магарів – т. V, кн. 1, с. 526.
- Мадярщина – т. II, с. 497, 498; т. III, кн. 2, с. 259; т. IV, с. 831.
- Мазів, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Мазниця – т. V, кн. 3, с. 227.
- Мазярни – т. III, кн. 1, с. 522; т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 476.
- Майдан – т. III, кн. 1, с. 130; т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Майдан Головчинський, с. – т. IV, с. 379.
- Майдан Голігирський, с. – т. IV, с. 45.
- Майдан Мизовський, с. – т. IV, с. 511.
- Майдан Морозовской – т. IV, с. 511.
- Македонія – т. V, кн. 1, с. 615; т. V, кн. 2, с. 685, 820; т. V, кн. 3, с. 454.
- Маків, с. – т. IV, с. 509.
- Маківка, г. – т. IV, с. 609.
- Мала Азія – т. III, кн. 2, с. 596.
- Мала Бугаївка, с. – т. IV, с. 346.
- Мала Кожухівка, с. – т. IV, с. 346.
- Мала Росія – т. V, кн. 2, с. 672.
- Мала Салтанівка, с. – т. IV, с. 353.
- Мала Сметінка, с. – т. IV, с. 344.
- Мала Сцура, с. – т. IV, с. 510.
- Малий Чернятин, с. – т. IV, с. 342; т. V, кн. 2, с. 254.
- Малинів, с. Перемишлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Малі(и)н – т. V, кн. 3, с. 774.
- Малі Мішковці, с. – т. IV, с. 344.
- Маліївці, с. – т. IV, с. 338.
- Маліково, с. – т. IV, с. 396.
- Малінська, залізнична станція – т. IV, с. 221.
- Малове – т. V, кн. 2, с. 410.

- Малопольща – т. III, кн. 1, с. 205, 206, 207, 216, 251, 263, 285, 288, 290, 292**, 311 (Західна – **), 327, 418, 446, 603; т. III, кн. 2, с. 268–270, 273, 274, 276, 497, 528, 529, 555, 557, 621.
- Малопольща Східна – т. III, кн. 1, с. 225, 259, 260, 291, 292, 293, 310, 311, 422, 461, 472, 473, 556; т. III, кн. 2, с. 224, 265, 267, 268, 273, 274, 413, 414, 433, 434, 439, 440, 510; т. IV, с. 289.
- Малховичі – т. V, кн. 2, с. 287.
- Малютинка, с. – т. IV, с. 348.
- Мальговичі, с. біля Перемишля – т. I, с. 471; т. III, кн. 1, с. 436.
- Мальна – т. V, кн. 2, с. 406.
- Мальчиці, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 353, 459.
- Мамовиці, с. – т. IV, с. 508.
- Манітоба – т. V, кн. 3, с. 311, 381.
- Мараморош, українська частина угорського комітату – т. II, с. 5; т. III, кн. 2, с. 19; т. V, кн. 1, с. 21, 51, 52.
- Мардарів, залізнична станція – т. IV, с. 393.
- Маріуполь, м. – т. IV, с. 391.
- Маріянівка, с. – т. IV, с. 658.
- Марківці, с. – т. III, кн. 1, с. 315; т. III, кн. 2, с. 13.
- Маркова – т. V, кн. 2, с. 709.
- Маркопіль, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Маркуші, с. – т. IV, с. 379.
- Мармароський Сигіт – т. I, с. 500.
- Мармарош-Сигіт, Сигіт – т. III, кн. 2, с. 145; т. IV, с. 120, 606, 723.
- Марокко – т. III, кн. 2, с. 378.
- Марсель, м. – т. IV, с. 162.
- Марсилія – т. IV, с. 383.
- Мартинів Новий, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Мартинів Старий, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Мартинівка, с. – т. IV, с. 219.
- Мархелівка, с. – т. IV, с. 345–348.
- Матійова, повіт Новий Санч – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Матків – т. V, кн. 1, с. 457.
- Матрунка, с. – т. IV, с. 340.
- Махнів, село Бібрського повіту – т. I, с. 365.
- Махнівка, с. – т. IV, с. 341, 386.
- Мацошин, с. Жовківського повіту – т. I, с. 86, 88.
- Мацьковичі – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Мацюжинка, с. – т. IV, с. 347.
- Машковиці, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 523; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Мебутинці, с. – т. IV, с. 510.
- Меденичі, с. – т. IV, с. 202; т. V, кн. 1, с. 85.
- Меджибіж (Межибож), м. – т. IV, с. 521.
- Медика, с. Городоцького повіту – т. I, с. 328, 459, 469, 498, 510; т. III, кн. 1, с. 550; т. IV, с. 153.
- Мединичі, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 91; т. V, кн. 2, с. 399.
- Медуха, с. – т. IV, с. 163, 335, 536, 575.
- Межиріччя – т. I, с. 65, 118.
- Мекка – т. III, кн. 2, с. 207.
- Мексика – т. III, кн. 1, с. 408; т. V, кн. 2, с. 851; т. V, кн. 3, с. 299.
- Мелехів – т. V, кн. 3, с. 430.
- Мельник – т. I, с. 65.
- Мельниця, с. Борщівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 434; т. IV, с. 490.
- Мельниця, с. – т. IV, с. 790; т. V, кн. 1, с. 662.
- Мельнич, с. Жидачівського повіту – т. III, кн. 2, с. 89.
- Мемель – т. II, с. 656; т. V, кн. 2, с. 283; т. V, кн. 3, с. 633, 693, 702.
- Менцина – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Мервін – т. IV, с. 611.
- Мехівка, повіт Кольбумова – т. III, кн. 1, с. 614.
- Мехіко – т. V, кн. 2, с. 250.

- Мигучени – т. V, кн. 2, с. 879.
- Микитинці, с. Косівського повіту – т. III, кн. 1, с. 577; т. III, кн. 2, с. 84, 87, 88.
- Микитинці, с. Печеніжинського повіту – т. III, кн. 1, с. 236.
- Миклашів, с. – т. IV, с. 301.
- Микловичі, с. – т. IV, с. 253.
- Миколаїв, м. Львівського воєводства – т. I, с. 152, 153, 313, 321, 330, 412, 440, 558; т. III, кн. 1, с. 533; т. IV, с. 172, 173, 206, 209, 210, 214, 222, 300, 322; т. V, кн. 1, с. 155, 391, 396; т. V, кн. 2, с. 78, 903.
- Миколаїв, м. – т. IV, с. 375, 381–384, 386, 388, 389, 394, 497, 660; т. V, кн. 3, с. 172.
- Миколаївка, с. – т. IV, с. 219.
- Микулинці, с. Тернопільського воєводства – т. I, с. 491; т. III, кн. 1, с. 561; т. III, кн. 2, с. 149, 150; т. IV, с. 435, 467; т. V, кн. 3, с. 804.
- Микуличин, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 191.
- Милованя – т. II, с. 164.
- Милошовичі, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 390.
- Милятин – т. V, кн. 2, с. 709.
- Милятин Новий – т. III, кн. 1, с. 474; т. V, кн. 3, с. 186.
- Мирогорова, с. – т. IV, с. 349.
- Мисловиці – т. III, кн. 1, с. 502.
- Мисцова – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Митулин, с. – т. IV, с. 45.
- Михайлевичі, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Михайлівка, с. – т. IV, с. 346, 352, 353.
- Мишин, с. Печеніжинського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 548; т. V, кн. 3, с. 491.
- Мишків, с. Заліщицького повіту – т. III, кн. 1, с. 466.
- Мишківці, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Мишковичі, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 546.
- Міжинець, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 546; т. V, кн. 3, с. 476.
- Мізунь – т. I, с. 312.
- Мізунь Новий, с. Долинського повіту – т. III, кн. 1, с. 550.
- Мізунь Старий, с. Долинського повіту – т. III, кн. 1, с. 550; т. IV, с. 212.
- Мі(е)лятин, с. – т. III, кн. 1, с. 523, 548; т. IV, с. 244, 253; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Мільбах – т. IV, с. 236.
- Мільно, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 131.
- Мі(а)нківці, с. – т. IV, с. 338, 378, 510.
- Мінськ, м. – т. IV, с. 122; т. V, кн. 1, с. 465; т. V, кн. 2, с. 115, 254, 278.
- Міринці – т. V, кн. 3, с. 429.
- Мицовці, с. – т. IV, с. 509.
- Млинівці, с. – т. IV, с. 211.
- Млинки, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 117.
- Мовчанівка, с. Скалатського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Могилів – т. IV, с. 378; 392, 408, 418, 500; т. V, кн. 2, с. 20.
- Могилівка, с. – т. IV, с. 341.
- Могилів-Подільський, м. – т. IV, с. 615, 662, 854.
- Могильна, с. – т. IV, с. 352.
- Могильне, с. – т. IV, с. 348, 349, 353.
- Могіляни – т. V, кн. 1, с. 654.
- Модлін – т. III, кн. 1, с. 180; т. V, кн. 1, с. 760, 762, 763; т. V, кн. 2, с. 328.
- Модрич(і), с. Дрогобицького повіту – т. II, с. 221; т. III, кн. 1, с. 116.
- Мозир, с. – т. IV, с. 355.
- Мокротин, с. Жовківського повіту – т. I, с. 86.
- Молдавія – т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 1, с. 405; т. V, кн. 2, с. 553, 553.
- Молотківці, с. – т. IV, с. 380, 386.
- Молчанівка, с. – т. IV, с. 357.
- Монако – т. III, кн. 2, с. 135.

- Монастирець, повіт Жидачів – т. III, кн. 2, с. 89.
- Монастирська, м-ко Бучацького повіту – т. I, с. 354, 364; т. II, с. 28, 29, 62, 446; т. III, кн. 1, с. 302, 434; т. IV, с. 707; т. V, кн. 2, с. 621, 705; т. V, кн. 3, с. 136.
- Монастирська, с. Чортківського повіту – т. I, с. 322; т. III, кн. 1, с. 128, 558; т. IV, с. 334, 362, 463.
- Монастирище, м. Черкаської губернії – т. IV, с. 356, 611.
- Монастирки, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 459.
- Монастирок, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Монреаль – т. II, с. 629; т. V, кн. 3, с. 314, 371, 390.
- Мончинці, с. – т. IV, с. 342.
- Моравія – т. I, с. 523; т. II, с. 498; т. IV, с. 649; т. V, кн. 1, с. 472, 708, 728; т. V, кн. 2, с. 271.
- Морозівка, с. – т. IV, с. 356.
- Москалівка – т. III, кн. 2, с. 84.
- Москва, м. – т. I, с. 345, 448, 451; т. II, с. 97, 367, 625, 652, 658; т. III, кн. 1, с. 65, 473; т. III, кн. 2, с. 53, 93, 135, 172, 179, 249, 259–261, 285, 290, 292, 308, 326, 329, 358, 364, 393, 401, 402, 481, 547; т. IV, с. 123, 255, 377, 408, 664, 681, 682, 689, 701, 724, 774, 778, 798, 848; т. V, кн. 1, с. 17, 113, 220, 400, 401; т. V, кн. 2, с. 98, 101, 199, 262, 265, 278, 283, 284, 559, 777; т. V, кн. 3, с. 197 – 199, 201, 480, 500, 522, 523, 722.
- Московщина – т. I, с. 450; т. II, с. 403, 404; т. III, кн. 2, с. 231, 336, 506, 508; т. IV, с. 380.
- Мости Великі, м., повітовий центр – т. III, кн. 1, с. 502, 523, 547, 548; т. IV, с. 309, 310; т. V, кн. 3, с. 490, 491.
- Мостиська, м., повітовий центр Львівського воєводства – т. II, с. 21, 22, 680; т. III, кн. 1, с. 299, 513, 522, 532, 550, 605, 614; т. IV, с. 50, 64, 309, 842; т. V, кн. 2, с. 371, 708; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Мостище – т. V, кн. 2, с. 167.
- Мостищина – т. I, с. 424.
- Мосул – т. III, кн. 2, с. 596.
- Мотижин, с. – т. IV, с. 346.
- Мотовилівка, с. – т. IV, с. 344.
- Мошийськ – т. V, кн. 1, с. 311, 375, 465, 550, 812.
- Мразниця, с. Дрогобицького повіту – т. II, с. 324; т. III, кн. 1, с. 90, 156, 407.
- Мужилів, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Музики, с. – т. IV, с. 379.
- Мукачеве, Мункач, м. – т. II, с. 118; т. III, кн. 2, с. 60, 145; т. IV, с. 313, 605, 606, 773; т. V, кн. 1, с. 18, 311; т. V, кн. 2, с. 213.
- Муравська Пенковка – т. IV, с. 386.
- Мурмань – т. V, кн. 1, с. 701.
- Мусу(о)рівці, с. Збарзького повіту – т. III, кн. 1, с. 120.
- Мутюжин, с. – т. IV, с. 347.
- Мушкатівка, с. – т. III, кн. 1, с. 152.
- Мшана, с. – т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Мшана, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 353, 471, 522, 548; т. IV, с. 168.
- Мшана, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Мшанець, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Мшанець, с. Тернопільського повіту – т. III, кн. 1, с. 303, 437.
- Мюнхен, м. – т. III, кн. 2, с. 63.
- Мякиш Новий – т. V, кн. 3, с. 333.
- Набірні Гаї – т. IV, с. 570.
- Наварія, с. – т. IV, с. 301.
- Нагачів, с. Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 303, 437.
- Нагірці – т. III, кн. 2, с. 623.
- Нагір'я – т. V, кн. 3, с. 429.

- Нагірянкa (Нагорянкa), с. Бучацького повіту – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 28, 29.
- Нагоряни, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Нагуєвичі, с. Дрогобицького повіту – т. II, с. 324; т. III, кн. 1, с. 115, 116; т. V, кн. 2, с. 328.
- Надвірна, м. – т. I, с. 158, 321, 513; т. II, с. 22, 159; т. III, кн. 1, с. 248; т. III, кн. 2, с. 162, 163, 164.
- Надвірна, повіт Станіславського воєводства – т. II, с. 21, 52, 318, 679; т. III, кн. 1, с. 94, 134, 232, 263, 476, 609; т. III, кн. 2, с. 98; т. IV, с. 50, 65; т. V, кн. 1, с. 106, 491; т. V, кн. 2, с. 706.
- Надвірнянщина – т. I, с. 321; т. III, кн. 1, с. 150.
- Наддніпрянська Народна республіка – т. V, кн. 2, с. 29.
- Наддніпрянська Україна – т. II, с. 185, 189, 190, 204, 239, 266, 272, 297, 335, 364, 366, 392, 405, 414, 421; т. III, кн. 1, с. 58; т. III, кн. 2, с. 18, 36, 49–51, 90, 102, 104, 105, 107, 139, 165, 166, 169, 223, 566; т. V, кн. 2, с. 13, 27, 104.
- Наддніпрянщина – т. II, с. 150, 314, 322; т. III, кн. 1, с. 79, 81; т. III, кн. 2, с. 47, 102, 647; т. IV, с. 307, 470, 473, 474, 519, 543, 545, 577.
- Надзбруччя – т. IV, с. 594.
- Надія, с. – т. III, кн. 1, с. 330.
- Надьгарн, с. – т. I, с. 421.
- Накло, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436; т. V, кн. 2, с. 287.
- Наконечне, с. Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 458.
- Нараїв, м. – т. IV, с. 336, 487.
- Нараївка, р. – т. IV, с. 335.
- Нарев – Наревка – т. V, кн. 1, с. 895.
- Нароль – т. IV, с. 172.
- Насвіж – т. V, кн. 2, с. 255.
- Настасів, с. Львівського воєводства – т. I, с. 532.
- Настасове, с. – т. IV, с. 609.
- Негівці, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 138, 302, 435, 529, 548; т. V, кн. 3, с. 471.
- Негловице – т. V, кн. 3, с. 235.
- Негостинна – т. V, кн. 2, с. 879.
- Негрибка, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436; т. V, кн. 2, с. 287.
- Нежухів, с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 546; т. V, кн. 3, с. 429, 475.
- Незвисько – т. IV, с. 324, 335, 451, 715, 716.
- Немилів, с. Радехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 574.
- Немирів, м. – т. IV, с. 168, 394, 398, 658, 854; т. V, кн. 1, с. 791; т. V, кн. 2, с. 65, 68, 305, 314, 679; т. V, кн. 3, с. 557.
- Неморичі, залізнична станція – т. IV, с. 221.
- Немшин – т. III, кн. 2, с. 623.
- Неїлли – т. V, кн. 3, с. 667.
- Ненарічі, залізнична станція – т. IV, с. 248.
- Неслухів, с. Кам'янка-Струмилівського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 546; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Нестерівці, с. – т. IV, с. 509.
- Несухи – т. III, кн. 2, с. 513.
- Нижбірк, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 322, 368, 474.
- Нижні Гаї, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 105–107, 110.
- Нижнів, с. – т. III, кн. 1, с. 61; т. IV, с. 325, 392, 451, 452, 465, 500, 707, 711; т. V, кн. 2, с. 706.
- Нижній Новгород, м. – т. II, с. 116.
- Нижня Рожанка – т. V, кн. 2, с. 710.
- Нисмичі – т. V, кн. 2, с. 707.
- Ніжин, м. – т. IV, с. 681.
- Ніклева – т. V, кн. 3, с. 489.
- Нікольовиці, м. – т. II, с. 472.
- Ніконовка, с. – т. IV, с. 344.
- Німан, р. – т. V, кн. 3, с. 694.
- Німецьке Яблонне – т. V, кн. 2, с. 171.

- Німеччина (Германія) – т. I, с. 59, 62, 64–67, 69–73, 81, 108, 118, 133, 134, 249, 265, 331, 423, 428, 430; т. II, с. 497, 625; т. III, кн. 1, с. 51, 239, 304, 305, 370–372, 413, 441, 444, 481, 483; т. III, кн. 2, с. 63, 92, 103, 136, 231, 295, 316, 362, 384, 403, 417, 422, 529, 570, 608, 614, 617; т. IV, с. 124, 290, 540, 606, 700, 748, 758, 800; т. V, кн. 1, с. 41, 49, 68, 69, 74 – 77, 104, 105, 111, 115, 135, 154, 184, 188, 193, 212, 213, 216, 223, 224, 226, 229, 233, 237, 241, 248, 257, 268, 270, 273, 279, 282, 285, 286, 288, 293, 296, 304, 305, 314, 321, 328, 368, 369, 372, 410, 424, 425, 457 – 459, 468, 471 – 473, 489, 506, 507, 509, 511, 512, 515, 517, 700, 707 – 709, 726, 733, 747, 748, 750, 751, 760, 833, 834, 837 – 839; т. V, кн. 2, с. 10, 40, 75, 96 – 98, 136, 137, 171, 209, 210, 213, 234, 235, 249, 269, 328, 366, 378, 379, 585, 795, 825, 838, 899, 908; т. V, кн. 3, с. 160, 171–174, 177, 185, 188, 191, 250, 281, 282, 295, 306, 384, 404, 487, 495, 505–507, 559, 560, 570, 572, 581, 584, 610, 693, 701, 702, 750, 754.
- Ніско – т. V, кн. 3, с. 627.
- Нова Гута, с. – т. IV, с. 510.
- Нова Душиця, с. – т. IV, с. 497.
- Нова Прага – т. IV, с. 382.
- Нова Ушиня – т. IV, с. 498.
- Нова Ушиця, м. – т. IV, с. 338, 378, 389, 510, 854.
- Новачина, село Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Нова Шкоція – т. V, кн. 3, с. 311.
- Новгород, м. – т. IV, с. 687.
- Нове Місто Добромільського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. III, кн. 2, с. 514; т. V, кн. 3, с. 490.
- Нове Село, село Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Нове Село, село Збарзького староства – т. I, с. 132; т. III, кн. 1, с. 605.
- Нове Село, село Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Нове Село, село Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Нови Тарг, повіт – т. III, кн. 2, с. 558.
- Новий Брунсьвік – т. V, кн. 3, с. 311.
- Новий Буг, м. – т. IV, с. 382, 384.
- Новий Двір – т. V, кн. 3, с. 676.
- Новий Кропивник, село Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Новий Сонч, м. – т. I, с. 149, 319, 320.
- Новий Санч, повіт – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 308, 745, 746, 760.
- Новий Торг – т. V, кн. 2, с. 70, 72, 308.
- Новичка – т. V, кн. 1, с. 491
- Нові – Брошківці – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Новоград Волинський, м. – т. IV, с. 221, 248, 342, 344, 348, 359, 362, 380, 395, 562, 611.
- Новогригорівка – т. IV, с. 382.
- Новогородок – т. V, кн. 3, с. 777.
- Ново Міраполь, с. – т. IV, с. 342.
- Ново-Олексинець – т. V, кн. 2, с. 160.
- Новоросійська область – т. IV, с. 367, 374, 385, 646, 647, 659, 661.
- Новоросія – т. IV, с. 367, 368, 374, 375, 392, 647, 660.
- Новорудка, с. – т. IV, с. 352.
- Новорудня, с. – т. IV, с. 349, 352, 353.
- Новоселиця, с. Долинського повіту Станіславської області – т. I, с. 94; т. III, кн. 1, с. 619.
- Новоселиця, с. – т. IV, с. 356, т. V, кн. 3, с. 804.
- Новосілка, с. округу Язловець Бучацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Новосілки, с. – т. IV, с. 45, 211, 253
- Новосілки – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Новосільці, с. Ходорівського повіту Львівського воєводства – т. I, с. 410.
- Новоукраїнка, м. Кіровоградської губернії – т. IV, с. 382, 384, 388.
- Новофастів – т. IV, с. 357.

- Ногірці – т. V, кн. 3, с. 323.
- Норвегія – т. II, с. 624, 626; т. III, кн. 1, с. 444; т. V, кн. 2, с. 57; т. V, кн. 3, с. 240, 486.
- Носів, с. Підгаєцького повіту – т. I, с. 107.
- Нью-Джерсі – т. V, кн. 2, с. 850, 862.
- Нью-Йорк, м. – т. III, кн. 2, с. 44; т. V, кн. 2, с. 9, 850, 853.
- Обельниця, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 534.
- Обертин, м. – т. I, с. 97; т. IV, с. 168, 711; т. V, кн. 3, с. 430.
- Ободівка, с. – т. IV, с. 397, 414.
- Оборошин, с. – т. III, кн. 1, с. 527; т. V, кн. 2, с. 410, 572; т. V, кн. 3, с. 492.
- Обрусин, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 576.
- Обухівка, с. – т. IV, с. 379.
- Обша – т. V, кн. 3, с. 663.
- Овруч – т. V, кн. 1, с. 93.
- Овсяники, с. – т. IV, с. 342.
- Огайо – т. V, кн. 3, с. 80.
- Одерберг – т. IV, с. 605; т. V, кн. 3, с. 146, 236.
- Одеса, м. – т. I, с. 273, 438, 451; т. II, с. 31, 71, 92, 99, 124, 213, 300, 625; т. III, кн. 1, с. 147, 183, 483; т. III, кн. 2, с. 178, 200; т. IV, с. 174, 230, 340, 357, 367, 371–374, 378, 379, 381–386, 388, 389, 391, 392, 394, 396, 398–401, 414–416, 419, 420, 426, 428, 432, 497–499, 550, 561, 630, 646, 647, 661, 674, 679, 687, 688, 775, 796, 798–801, 829; т. V, кн. 1, с. 67, 93–95, 112–115, 119, 120, 122, 123, 221, 391, 516, 595; т. V, кн. 2, с. 101, 824, 903; т. V, кн. 3, с. 172, 486.
- Одрехова – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Ожанна – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Ожегівці – т. III, кн. 2, с. 263.
- Ожидів, с. Золочівського повіту – т. I, с. 91; т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 45, 226, 241, 336.
- Ожок – т. V, кн. 3, с. 173.
- Ожомля, с. Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 547; т. IV, с. 253; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Озеряни, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 152, 153, 299, 302, 431, 434; т. V, кн. 2, с. 372.
- Озірна, с. – т. IV, с. 336, 465, 467.
- Озіряни, с. – т. IV, с. 437.
- Окна – т. IV, с. 394.
- Олевськ – т. IV, с. 355, 359, 505.
- Олесин, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Олесько, с. – т. IV, с. 45.
- Олесів – т. V, кн. 3, с. 771.
- Олешів, м. – т. I, с. 140; т. V, кн. 3, с. 804.
- Оліїв – т. IV, с. 609.
- Оліїв, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 133.
- Олшани, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436; т. V, кн. 2, с. 287.
- Ольвінополь – т. IV, с. 382, 384, 388.
- Ольгопіль – т. IV, с. 375, 398, 414, 611, 660.
- Ольгопільщина – т. IV, с. 398.
- Ольхівці, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 161; т. IV, с. 338, 449.
- Ольхопільський повіт – т. IV, с. 200.
- Ольшаниця – т. IV, с. 203, 211, 346; т. V, кн. 1, с. 86.
- Ольштинь – т. V, кн. 1, с. 861.
- Омятинці, с. – т. IV, с. 362, 657.
- Онтаріо, провінція – т. V, кн. 3, с. 321, 387.
- Опака – т. II, с. 324; т. III, кн. 1, с. 407; т. III, кн. 2, с. 7;
- Опаки, с. – т. IV, с. 45.
- Опитківці, с. – т. IV, с. 390.
- Опір, р. – т. IV, с. 206.
- Оплитна, с. Жовківського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Опо(і)рець, с. на Закарпатті – т. III, кн. 1, с. 320, 327.
- Опришівці, с. – т. III, кн. 2, с. 431.

- Орава – т. II, с. 497, 581; т. V, кн. 1, с. 40, 832, 861; т. V, кн. 2, с. 210, 270; т. V, кн. 3, с. 624.
- Оратово – т. IV, с. 375, 660.
- Оргейв – т. IV, с. 400.
- Орель – т. IV, с. 380.
- Орехово – т. V, кн. 2, с. 254.
- Оришківці, с. – т. III, кн. 1, с. 130, 131.
- Орієнт – т. V, кн. 2, с. 211.
- Освенцімське князівство – т. I, с. 82, 117, 126; т. III, кн. 1, с. 336; т. III, кн. 2, с. 250; т. V, кн. 1, с. 20; т. V, кн. 2, с. 309, 310; т. V, кн. 3, с. 310, 311, 495.
- Осivecь, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 537, 549, 550.
- Осмолодь – т. V, кн. 2, с. 142, 407.
- Ослямово – т. IV, с. 508.
- Острада, м. – т. IV, с. 132.
- Острів, гміна – т. I, с. 103, 104.
- Острів, с. Тернопільського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. III, кн. 2, с. 513; т. IV, с. 153; т. V, кн. 2, с. 255; т. V, кн. 3, с. 429, 476, 777.
- Островець, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Острог – т. V, кн. 2, с. 298.
- Острополь, с. – т. IV, с. 340.
- Отиневичі, гміна – т. I, с. 104.
- Отинівець – т. IV, с. 209, 210.
- Отинія, с. – т. I, с. 322; т. III, кн. 1, с. 148, 150, 160; т. III, кн. 2, с. 163; т. V, кн. 1, с. 491; т. V, кн. 3, с. 833.
- Отиня – т. III, кн. 2, с. 234.
- Оттава – т. V, кн. 3, с. 311, 371.
- Охотніково – т. V, кн. 2, с. 255.
- Офірна – т. IV, с. 344.
- Очеретянка, с. – т. IV, с. 348, 352, 353.
- Павелче, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 168; т. V, кн. 2, с. 573.
- Павлів, с. Радеківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Павлівка, с. – т. IV, с. 388.
- Паволоч, с. – т. IV, с. 248, 356.
- Пакошівка – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Палагичі, с. Товмацького повіту – т. III, кн. 1, с. 61, 303, 437.
- Паланка Рурська – т. V, кн. 3, с. 620.
- Палестина – т. III, кн. 2, с. 124, 656.
- Паликрови, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Пальчинці, гміна – т. I, с. 132.
- Панасівка, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 131; т. IV, с. 379; т. V, кн. 2, с. 706.
- Панка – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Панталиха, с. Бережанського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Парана – т. V, кн. 3, с. 361, 367, 419, 444, 498.
- Пардубица – т. III, кн. 2, с. 580; т. V, кн. 3, с. 236.
- Париж, м. – т. I, с. 254; т. II, с. 63, 88, 89, 98, 99, 100, 105, 148, 213, 365, 405, 406, 410, 415, 418, 421, 423, 469, 480, 483, 492, 518, 528, 529, 593, 609, 637, 638, 645, 650, 652, 659, 661, 662, 664, 665, 666, 667, 668; т. III, кн. 1, с. 169, 170, 174, 210, 296, 422, 439, 587, 619, 620; т. III, кн. 2, с. 185, 195, 204, 208, 209, 224, 351, 449, 467, 476, 533, 548, 553, 583, 591, 594, 596, 603, 605; т. IV, с. 41, 43, 126, 129, 179, 254, 257–260, 281, 283–286, 289, 305, 408, 495, 507, 535–537, 577, 578, 607, 623, 685, 695, 729, 801, 802; т. V, кн. 1, с. 46, 59, 105, 126, 127, 130, 131, 134, 138, 139, 143, 144, 149, 153, 163, 182, 184, 188, 191, 193, 196–198, 201, 205–207, 209, 219, 220, 231, 232, 234, 235, 239, 242, 250, 258, 319, 326, 327, 338, 341, 342, 345, 350, 353, 354, 357, 362, 379, 382, 388, 395, 402, 403, 405, 410, 427, 433, 440, 442, 446, 452, 480, 482, 492, 495, 497, 500, 507, 512, 514, 516, 517, 521, 522, 524, 525, 528, 565, 582, 590, 599, 600, 607, 618, 620, 630, 634, 666, 675,

- 676, 680, 703, 704, 710, 726–728, 730, 752, 789, 803, 828, 869, 875, 877, 882, 886, 903, 904, 906, 907; т. V, кн. 2, с. 7, 9, 13, 15, 16, 18, 20, 25, 31, 37–39, 41, 43, 44, 52, 61, 88, 89, 107, 114, 116, 123, 138, 139, 156, 157, 162, 170, 175, 184, 222, 223, 231, 245–247, 249, 250, 267, 279, 282, 303, 334, 369, 405, 422, 438, 478, 492, 493, 496, 514, 516, 517, 527, 529, 534, 543, 545–548, 550, 551, 556, 557, 561, 563, 564, 566, 570, 575, 578, 579, 582, 583, 585, 588, 600, 660, 602, 604, 607, 614, 628–630, 647, 668, 670, 674, 677, 687, 690, 692, 695, 699, 704, 720, 728, 730, 732, 739, 744, 748, 750, 754, 755, 758, 762, 772, 774, 778, 781, 795, 822, 826, 832, 842, 844, 853, 871; т. V, кн. 3, с. 34, 36, 39, 43, 52, 60, 63, 67, 69, 72, 91, 100, 134, 136, 137, 171, 202, 214, 255, 256, 261, 266, 274, 285, 304, 305, 312, 344, 345, 356, 362, 368, 374, 390, 413, 437, 453, 460, 461, 464, 466, 494, 514, 516, 529, 559, 584, 601, 612, 614, 618, 620, 621, 623, 632, 636, 639, 641, 689, 690, 698, 703, 705, 708, 717, 721, 739.
- Парипси – т. IV, с. 356.
- Пасіки, с. – т. IV, с. 91.
- Пасіки Міські, с. – т. IV, с. 292.
- Пасічня – т. III, кн. 1, с. 407.
- Патринці, с. – т. IV, с. 508.
- Пацаново – т. V, кн. 2, с. 665.
- Пациків, с. Долинського повіту – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 480.
- Пачківці – т. V, кн. 2, с. 287.
- Пашковець – т. IV, с. 340.
- Пашковичі, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Пеняки, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Переволока, с. Бучацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Переволочна, с. – т. IV, с. 45; т. V, кн. 2, с. 681.
- Переґінсько(є), с. – т. I, с. 94; т. III, кн. 1, с. 150, 318, 330, 407, 534; т. V, кн. 2, с. 141, 407.
- Переґноїв, с. Перемишлянського повіту – т. I, с. 147; т. III, кн. 1, с. 436.
- Переґримка – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Переґйма – т. IV, с. 394, 397.
- Переґкоп – т. IV, с. 386.
- Переґколана (Переґкопане), с. в Засянні біля Перемишля – т. I, с. 472, 510.
- Переліти – т. IV, с. 414.
- Перемисів – т. III, кн. 1, с. 404.
- Перемиська Робітничка Республіка – т. I, с. 508.
- Перемиський округ – т. I, с. 334.
- Перемишль, військовий округ – т. IV, с. 72, 83.
- Перемишль, м. – т. I, с. 90, 97, 268, 269, 271, 275, 278, 280, 308, 309, 335, 338, 348, 351, 352, 356, 362, 370, 402, 403, 432, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 475, 477, 478, 479, 483, 497, 504, 505, 506, 507, 509, 510, 511, 522, 523, 530, 537, 540; т. II, с. 13, 14, 16, 49, 66, 178, 189, 194, 231, 263, 356, 377, 566, 674, 678; т. III, кн. 1, с. 25, 29, 33, 35, 36, 37, 41, 91, 117, 153, 162, 163, 171, 180, 181, 190, 195, 206, 207, 233, 297, 364, 365, 418, 430, 453, 471, 492, 505, 506, 520, 522, 524, 529, 541, 545, 548, 550, 554, 556, 566, 609, 620; т. III, кн. 2, с. 194, 234, 243, 244, 263, 312, 323, 326, 327, 364, 392, 395, 434, 498, 514, 516, 562, 623, 632; т. IV, с. 22, 27, 28, 73, 96, 109, 153, 158, 168, 172, 173, 179, 232, 245, 254, 284, 319, 320, 322, 419, 609, 627, 628, 790, 791, 824, 828, 842, 844–846; т. V, кн. 1, с. 19, 37, 47, 107, 127, 129, 139, 141, 143, 160, 226, 241, 253, 311, 319, 350, 362, 375, 419, 452, 465, 526, 551, 623, 643, 645, 791, 812; т. V, кн. 2, с. 65, 68, 70, 72, 73, 76–78, 287, 303, 308, 314, 327, 329, 330, 370,

- 407, 442, 444, 446, 457, 502, 518, 605, 617, 620, 634, 649, 890; т. V, кн. 3, с. 103, 133, 141, 146, 188, 328, 331, 469, 471, 472, 474, 519, 578, 754, 774, 799.
- Перемишль, округ – т. III, кн. 1, с. 263, 297, 430; т. III, кн. 2, с. 349.
- Перемишль, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Перемишль, повіт Львівського воєводства – т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 194, 396, 436, 452, 455, 522, 523, 529, 532, 546, 548; т. III, кн. 2, с. 513, 559, 561; т. IV, с. 50, 64; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Перемишляни, м. – т. I, с. 147, 148, 289, 309; т. II, с. 22, 159; т. III, кн. 1, с. 302, 436, 559, 605; т. IV, с. 114, 203, 206, 209, 210, 214, 322, 487, 607; т. V, кн. 1, с. 86, 106, 319, 350, 367, 375, 464, 552, 553; т. V, кн. 2, с. 348, 399, 409, 828.
- Перемишляни, повіт Львівського воєводства – т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 232, 267, 302, 396, 436, 452, 476, 547, 549; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 51, 65, 235.
- Перемишлянський район – т. IV, с. 710.
- Перемищина – т. II, с. 194.
- Перерів – т. III, кн. 2, с. 623.
- Пересечін – т. IV, с. 400.
- Переспа, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 521, 546; т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 429, 475, 663.
- Перехрестня, с., Гуцульщина – т. III, кн. 2, с. 85.
- Перехрестово, залізнична станція – т. IV, с. 358.
- Переяслав, м. – т. IV, с. 384; т. V, кн. 2, с. 298.
- Перима – т. IV, с. 420.
- Перодільниця, с. Добромільського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Перс(з)енівка, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 84, 550; т. IV, с. 44, 61, 291, 292.
- Перу – т. III, кн. 2, с. 135; т. V, кн. 3, с. 240.
- Петербург, м. – т. I, с. 55, 56, 58, 59; т. IV, с. 701; т. V, кн. 1, с. 751.
- Петлів, с. – т. IV, с. 211.
- Петова, с. Снятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 474.
- Петриків – т. V, кн. 2, с. 427, 740.
- Петрівка, с. – т. IV, с. 384.
- Петроград – т. I, с. 448; т. III, кн. 1, с. 569; т. V, кн. 2, с. 40, 292.
- Петуша – т. IV, с. 657.
- Печеніжин, військовий округ – т. IV, с. 163.
- Печеніжин, м. – т. I, с. 97, 129, 130, 146, 307, 457; т. II, с. 22, 95, 122, 159; т. III, кн. 1, с. 122, 143, 147, 539, 547; т. IV, с. 317; т. V, кн. 2, с. 430; т. V, кн. 3, с. 236, 323, 471, 477, 479, 615.
- Печеніжин, повіт Станіславського воєводства – т. I, с. 457; т. II, с. 21, 52, 678; т. III, кн. 1, с. 189, 232, 235, 249, 394, 476, 525, 529, 547, 548, 574, 609; т. IV, с. 50, 65.
- Печеніжинщина – т. III, кн. 2, с. 43, 112.
- Печеня – т. V, кн. 1, с. 292, 456.
- Печиска – т. IV, с. 340.
- Печихвости, с. – т. I, с. 89.
- П'ємонт – т. I, с. 117, 252, 274; т. II, с. 650; т. III, кн. 1, с. 504; т. III, кн. 2, с. 506, 555; т. V, кн. 3, с. 302.
- Печана – т. IV, с. 355.
- Печигура, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Пешанка – т. V, кн. 1, с. 894.
- Пи(і)кулич(ц)і, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 162, 171, 180, 181, 195, 233; т. IV, с. 627, 628; т. V, кн. 2, с. 327, 329.
- Пикуловичі с. – т. V, кн. 2, с. 679.
- Пирогівка, с. – т. IV, с. 291, 292.
- Писарівка, с. – т. III, кн. 1, с. 537, 549.
- Пискоровичі – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Пишатиці, с. Борщівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 434.

- Підбережжя – т. V, кн. 1, с. 637, 661.
- Підберезці (Підбережці), с. Львівського воєводства – т. I, с. 318, 462; т. V, кн. 2, с. 180.
- Підбірці, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 429, 477, 478.
- Підбужжя, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 2, с. 7.
- Підвербці, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Підвисоке – т. V, кн. 2, с. 481, 706; т. V, кн. 3, с. 804.
- Підволочиська, м. – т. I, с. 310, 438, 451; т. II, с. 64, 128, 159; т. III, кн. 1, с. 529, 538, 548; т. III, кн. 2, с. 148, 150; т. IV, с. 171, 219, 221, 224, 294, 326, 437; т. V, кн. 1, с. 612; т. V, кн. 2, с. 881; т. V, кн. 3, с. 471.
- Підволочиська, повіт – т. III, кн. 1, с. 569.
- Підвіль – т. II, с. 73.
- Підгайці, м. – т. I, с. 374, 375; т. II, с. 18, 22, 122, 159, 680; т. III, кн. 1, с. 436, 522, 547, 549, 605; 513; т. IV, с. 317, 335, 530, 609, 711; т. V, кн. 2, с. 348, 409, 457; т. V, кн. 3, с. 148, 430, 478, 615.
- Підгайці, повіт Тернопільського воєводства – т. I, с. 107, 374, 376; т. II, с. 18, 21, 22, 122, 159, 680; т. III, кн. 1, с. 94, 267, 302, 396, 436, 452, 476, 522, 547, 549, 605; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 51, 65, 317, 335, 435, 530, 609; т. V, кн. 1, 106; т. V, кн. 2, с. 348, 409, 457; т. V, кн. 3, с. 136, 436, 491, 628
- Підгайчики, с. Перемишлянського повіту – т. I, с. 147; т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Підгайчики, с. Рудківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Підгірці, с. – т. III, кн. 1, с. 522, 525, 546, 547, 561; т. III, кн. 2, с. 513; т. IV, с. 45, 241; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Підгір'я, округ – т. III, кн. 1, с. 554.
- Підгороддя – т. V, кн. 2, с. 679.
- Піддубці – т. V, кн. 1, с. 639.
- Підзамче, с. Львівського повіту – т. I, с. 276, 295, 492, 531, 533, 535, 537; т. IV, с. 30, 32, 56, 62, 77, 79.
- Підкамінь, с. – т. IV, с. 241, 278, 335.
- Підкарпатська Русь – т. III, кн. 1, с. 245, 501; т. III, кн. 2, с. 507; т. V, кн. 2, с. 141 – 143, 171, 172; т. V, кн. 3, с. 429.
- Підкарпатська Україна – т. III, кн. 1, с. 343, 344.
- Підкарпаття – т. II, с. 454; т. III, кн. 1, с. 190, 339, 407, 412, 414; т. III, кн. 2, с. 245, 248, 589; т. IV, с. 749, 768; т. V, кн. 2, с. 179, 232.
- Підлипці, с. – т. IV, с. 45.
- Підлисе, с. – т. IV, с. 45.
- Підліски, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 523, 547; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Підлісся – т. V, кн. 2, с. 154.
- Підлюте – т. V, кн. 2, с. 407.
- Підляшшя – т. I, с. 79, 82, 94, 98, 108, 109, 118, 135, 143, 145, 146, 149, 151, 171, 178, 208, 563; т. II, с. 650; т. III, кн. 1, с. 346, 506, 553, 555, 567, 617, 620; т. III, кн. 2, с. 206, 309, 310, 332, 354, 465, 534, 536–539, 543, 544, 549, 557, 593, 597, 603, 612, 618, 619, 623, 625, 626, 628; т. IV, с. 817; т. V, кн. 1, с. 21, 45, 169, 402, 456, 761, 763; т. V, кн. 2, с. 27, 33, 49, 50, 818, 819; т. V, кн. 3, с. 18, 209, 345, 346, 379, 642, 645, 652, 653, 660, 663, 665, 666, 672, 678, 679, 684, 686, 692, 699, 710, 722, 737, 754–757, 759, 760, 773, 783, 789, 801.
- Підмихайлівці, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 459.
- Підмонастир, с. Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 259.
- Pikoluwico – т. V, кн. 1, с. 644
- Пікулінці – т. V, кн. 2, с. 442, 444.
- Пільзн – т. III, кн. 2, с. 582.
- Пісець – т. IV, с. 510.

- Пістинь, с. Косівського повіту – т. I, с. 131; т. III, кн. 1, с. 577; т. III, кн. 2, с. 88; т. IV, с. 717, 718.
- Пітсбург – т. V, кн. 2, с. 406; т. V, кн. 3, с. 44.
- Пітричі, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435; т. IV, с. 45.
- Піщана – т. IV, с. 394, 396.
- Піщанка, м. – т. IV, с. 200.
- Піява, р. – т. III, кн. 2, с. 57.
- Пйотрків – т. V, кн. 2, с. 678.
- Плаїк, гора – т. III, кн. 1, с. 248.
- Плау(в)че, с. – т. III, кн. 1, с. 537, 549.
- Плешаний (Плешений) Ташлик – т. IV, с. 382.
- Плешовичі, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436; т. V, кн. 2, с. 287.
- Пліхів, с. – т. III, кн. 1, с. 549.
- Плове, с. Радехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Плок – т. V, кн. 2, с. 834.
- Плоскірів – т. IV, с. 111, 434.
- Плугів, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 45, 335, 336.
- Побіч, с. – т. IV, с. 45.
- Поболика – т. IV, с. 510.
- Побоянка – т. IV, с. 508.
- Повйонзк – т. V, кн. 2, с. 328.
- Пов'язка – т. V, кн. 1, с. 760; т. V, кн. 2, с. 442.
- Погірці, с. Рудківського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Погреба – т. IV, с. 347.
- Погребище, м. – т. IV, с. 356, 367, 371, 375, 611, 647, 660.
- Погулянка – т. IV, с. 91.
- Побебради, м. – т. III, кн. 2, с. 546, 549.
- Подзамечек (Подзамочок), с. Бучацького повіту – т. I, с. 364; т. II, с. 28; т. III, кн. 1, с. 55.
- Поділля – т. I, с. 208; т. II, с. 73, 116, 314; т. III, кн. 1, с. 239, 549; т. III, кн. 2, с. 39, 223, 237, 272, 556, 557, 647; т. IV, с. 111, 422, 471, 537, 539, 623; т. V, кн. 1, с. 902; т. V, кн. 2, с. 49, 50, 240, 426; т. V, кн. 3, с. 146.
- Подільське Велике – т. IV, с. 222.
- Познанщина – т. I, с. 209; т. III, кн. 1, с. 305, 438, 440, 441, 614; т. III, кн. 2, с. 352; т. IV, с. 191, 217; т. V, кн. 3, с. 219, 567.
- Познань, м. – т. III, кн. 1, с. 438; т. III, кн. 2, с. 206; т. V, кн. 1, с. 313, 377, 467, 609, 851; т. V, кн. 2, с. 12, 358.
- Покровське, Миколаївська губернія – т. IV, с. 384.
- Покутський басейн – т. III, кн. 1, с. 216.
- Покуття – т. I, с. 307, 458, 500, 512, 514; т. III, кн. 1, с. 82, 83, 121, 122, 126, 127, 128, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 159, 238, 361, 554, 618; т. III, кн. 2, с. 112, 162, 172, 556; т. IV, с. 512, 576, 606, 825; т. V, кн. 1, с. 651; т. V, кн. 2, с. 244, 502, 504, 741.
- Полелі – т. II, с. 324.
- Полендри, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Полівіці, с. Чортківського повіту – т. III, кн. 1, с. 437.
- Полідя – т. IV, с. 817.
- Полісся – т. III, кн. 1, с. 346, 553, 555, 567, 617; т. III, кн. 2, с. 247, 330, 363, 379, 534, 536, 537, 538, 539, 543, 544, 593, 597, 603, 612, 618, 619, 623, 625, 626, 628; т. V, кн. 1, с. 761, 763; т. V, кн. 2, с. 28, 33, 402; т. V, кн. 3, с. 345, 346, 348, 642, 645, 652, 653, 661, 665, 666, 672, 678, 679, 684, 686, 692, 708, 722, 729, 730, 737, 754–757.
- Полічка – т. III, кн. 2, с. 591.
- Полова – т. V, кн. 3, с. 615.
- Полозва, с. – т. I, с. 97.
- Полонне, м. – т. IV, с. 207, 342–344, 407, 408, 611.
- Полоцьк – т. V, кн. 2, с. 843.
- Полтава, м. – т. III, кн. 1, с. 579; т. III, кн. 2, с. 53, 200; т. IV, с. 352, 796.
- Полтавка, с. – т. IV, с. 382, 384.

Полтавщина – т. II, с. 114, 116; т. III, кн. 2, с. 100, 647; т. IV, с. 598.

Польська Держава – т. I, с. 207; т. II, с. 213; т. III, кн. 2, с. 483.

Польська Радянська Республіка – т. III, кн. 2, с. 320, 374.

Польська Соціалістична Республіка – т. III, кн. 2, с. 520, 524.

Польське королівство – т. I, с. 265; т. III, кн. 1, с. 421; т. III, кн. 2, с. 411, 540, 544.

Польща – т. I, с. 52, 107, 116, 119, 133, 134, 135, 137, 138, 141, 142, 144, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 159, 160, 161, 162, 172, 173, 176, 178, 183, 184, 185, 208, 209, 210, 218, 223, 224, 253, 270, 328, 343, 344, 358, 450, 453, 467, 468, 490, 527, 545, 558; т. II, с. 35, 37, 71, 98, 115, 177, 183, 190, 269, 270, 299, 365, 367, 387, 389, 405, 411, 412, 413, 414, 416, 418, 421, 424, 441, 472, 477, 481, 486, 497, 498, 500, 592, 593, 594, 609, 610, 624, 625, 628, 629, 631, 632, 633, 634, 639, 649, 650, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 663, 664, 665, 666; т. III, кн. 1, с. 35, 65, 107, 117, 126 (Польська держава – *), 136*, 150, 152, 157, 159, 165, 173*, 191, 193, 199, 200, 201, 202, 219*, 232, 248, 260, 261, 266, 268, 271, 272, 274, 275, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 311, 312, 318, 326, 336*, 345, 346, 347, 348, 349, 357 (Польська республіка – **), 360, 365*, 368, 373, 374, 387, 388, 392, 394, 405, 409, 413, 414, 415, 417, 419, 420, 422, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 445, 447, 448, 454, 455, 459, 464, 467*, 468*, 469, 472*, 479, 487, 497, 501, 503, 504, 508, 509, 510**, 511**, 512**, 514, 515, 516, 519, 520, 543, 544, 548, 551, 553, 554, 555, 557, 558, 559, 560, 564, 565, 566, 568, 584, 585, 586*, 588, 607**, 608**,

612*, 617, 620; т. III, кн. 2, с. 7, 51, 68, 102, 135, 136, 172, 179, 183, 185, 187, 195, 197, 200, 204–208, 212, 220, 222, 224, 236–238, 240, 241, 245–249, 253, 261, 265, 267, 268, 270, 273, 274, 277, 279, 281, 283, 287, 290, 292, 294, 295, 308–313, 316, 317, 319, 320, 322, 323, 328, 332, 335, 336, 338–341, 345, 349, 350, 354, 356–358, 360, 361, 363, 365, 366, 369, 372, 373, 375, 377–382, 386, 395, 396, 408–410, 415, 417–419, 421, 423, 424, 430, 438, 450, 452, 454, 457–459, 465–469, 473–476, 487, 492–496, 498, 501–508, 510–512, 518–520, 523, 525, 526, 528–530, 533, 535, 538, 540, 541, 544, 547, 549–551, 556, 557, 561, 565, 568, 571, 575, 578, 581, 583, 588, 591, 593–603, 605–609, 612, 615, 617, 621, 622, 627, 628; т. IV, с. 21, 23, 87, 92, 94, 107, 112, 113, 116, 118, 122–124, 134, 136, 155, 156, 175, 191, 209, 213, 217, 284, 285, 307, 361, 377, 383, 403, 412, 419, 456, 496, 503, 507, 526, 537, 607, 613–617, 619–626, 683, 700, 704, 727, 728, 747, 762, 773, 774, 798, 801, 816, 853; т. V, кн. 1, с. 17, 18, 21, 24, 40, 43–45, 47, 49–51, 54, 56, 60, 62, 65, 67, 68, 70, 91, 92, 94, 95, 98, 99, 104–108, 110–112, 114–120, 122, 123, 149–155, 158, 161, 164, 166, 168–172, 176, 181–183, 185, 190–198, 201–205, 208–214, 216, 220, 221, 224, 225, 229, 231, 232, 235, 237, 238, 240–242, 244, 245, 252–255, 257, 259, 260, 262, 263, 265–269, 272, 274, 276, 276, 281, 285, 289, 294–296, 298, 299, 302, 304, 305, 307, 313, 316–319, 321, 323, 324, 326–328, 331, 332, 340–342, 345–347, 349, 350, 352–354, 357–361, 363, 364, 368–371, 376–378, 383, 400, 413, 415, 417–421, 424–426, 428, 430–432, 434, 435, 437, 438, 440–442, 444, 448, 452–454, 458–460, 465, 467–473, 475, 476, 478, 479, 482, 484–487, 489, 490, 493, 494, 500, 504, 506, 509, 511, 515,

516, 518, 521, 525, 529, 534, 537–542, 545–549, 557–564, 566, 568, 570, 572, 576, 578, 580, 582–584, 587, 590, 591, 598, 599, 601–606, 610, 616, 619, 620, 622–624, 626, 627, 629, 630, 632, 640, 642, 643, 646–649, 653, 662, 664, 667, 674, 680, 681, 683, 688, 690, 694–696, 698–702, 704–711, 714, 715, 718, 720–722, 724, 727, 729–733, 735–739, 742, 743, 747–749, 751, 753, 756–758, 760, 763–765, 767, 768, 770, 771, 774, 777–782, 784, 785, 787, 788, 792–797, 800, 803, 807, 810, 811, 813, 815, 816, 818, 821, 822, 824–826, 828–836, 838–840, 842, 844–846, 848, 851, 852, 854, 856–859, 861, 863, 865–874, 877, 880, 881, 883–886, 888, 889, 891, 892, 894, 899–902, 908, 909, 912, 913, 915; т. V, кн. 2, с. 9–12, 15–17, 21, 23, 24, 25, 27, 29, 30, 32, 34–36, 41, 42, 44–47, 48–50, 52, 53, 55, 56, 58–63, 65–68, 71, 73, 74, 76, 77, 79, 81, 82, 84, 86, 88, 99–101, 105, 107, 109, 112–115, 131, 136, 137, 139, 137, 139, 157–161, 163–170, 174, 176, 177, 179, 181–185, 198–204, 206, 208, 210–212, 214, 216–220, 222, 224, 225, 227–233, 238, 240, 241, 246–249, 251, 253, 255–259, 261, 262, 264, 267, 270, 271, 273, 278, 279, 283–286, 289, 292, 293, 298, 299, 302–306, 309, 311–316, 319–324, 334, 336–338, 341, 342, 346–348, 355, 356, 360–372, 374, 377–381, 383–385, 387, 418–420, 423, 427, 431, 434–440, 445, 447, 449–453, 455–457, 467, 469, 470, 475, 479, 485, 487–490, 492, 494, 495, 497, 498, 501, 503–508, 510, 511, 515, 516, 518, 520–523, 525–527, 531, 532, 534, 536–538, 543, 545–550, 552–555, 557, 559, 561–564, 568, 569, 574, 575, 577, 582–585, 588–591, 595, 599–603, 605, 609–611, 613, 614, 617–619, 621–625, 631, 645, 646, 648, 663–666, 669, 672, 685, 686, 690–697, 699–701, 705, 715,

717, 721–727, 730, 731, 734–737, 741, 744–751, 753–755, 758, 759, 761, 763, 764, 767, 768, 770, 771, 774, 775, 777, 781, 782, 789, 795, 801, 803–805, 811, 817, 818, 820–822, 824, 825, 827, 828, 830, 831, 835, 836, 843, 844, 852, 859, 864–867, 892, 893, 897–901, 905; т. V, кн. 3, с. 19, 29, 30, 35–41, 54, 56, 59–64, 66, 67, 70, 71, 73, 74, 79, 80, 86, 90–93, 95–97, 99–102, 135, 136, 138, 139, 146, 149, 150, 154, 166, 172–179, 183, 184, 186–191, 194–197, 206–214, 218–226, 228–231, 237, 239, 241, 246, 247, 252, 255, 256, 258, 259, 261, 266–269, 271, 275, 281–283, 286, 288, 289, 294, 295, 297–299, 304–306, 310, 312–319, 327, 329, 332–334, 345–347, 349, 362, 364, 374, 377, 379, 384, 389, 390, 397, 402–404, 408–411, 414–418, 422–424, 426, 427, 431–433, 437–439, 442, 445–447, 450, 451, 453–456, 461, 462, 464, 465, 467–469, 472, 473, 481–483, 485–487, 491, 495–498, 500, 502–505, 507–515, 517–519, 522–524, 527, 528, 532, 533, 539, 542, 545–549, 552, 555–557, 559–562, 564–568, 571, 572, 574–576, 578–581, 584–586, 590–594, 597, 602, 605–609, 612, 613, 620–622, 626–628, 630–632, 638–655, 657, 659–663, 665–681, 683, 684, 686, 689–691, 696–700, 702–708, 710, 711, 713–715, 717, 718, 720–730, 737–739, 741–749, 751, 752, 754–757, 759, 760, 764, 769, 773–775, 777, 778, 780, 783–797, 799–811.

Полянка – т. III, кн. 2, с. 85.

Помірці, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 434.

Помор'я, територія в Польщі – т. III, кн. 1, с. 438, 441, 576, 614, 615; т. III, кн. 2, с. 443.

Поморяни, с. – т. II, с. 69.

Поморяни, с. Зборівського повіту – т. I, с. 371, 372.

Помошная – т. IV, с. 388.

- Попелі, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 90.
- Попельня – т. IV, с. 356, 611, 612.
- Попелюхи, с. – т. IV, с. 431.
- Поплавники, с. – т. IV, с. 212.
- Поповичі, с. Мостиського повіту – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 477.
- Попрад – т. IV, с. 722; т. V, кн. 2, с. 308.
- Поріцк – т. IV, с. 244.
- Пороги – т. V, кн. 2, с. 78.
- Порудно, с. Яворівського повіту – т. III, кн. 1, с. 100.
- Португалія – т. V, кн. 3, с. 159.
- Поршна, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Посад – т. V, кн. 2, с. 287.
- Посада Новомиська, село Добромільського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Посадів – т. V, кн. 3, с. 663.
- Послухів – т. V, кн. 3, с. 430.
- Посяння – т. V, кн. 2, с. 818.
- Потембня, залізнична станція – т. IV, с. 248.
- Потік – т. V, кн. 3, с. 429, 478.
- Потік, с. Київської губернії – т. IV, с. 658.
- Потік, с. Кросненського повіту – т. III, кн. 1, с. 470.
- Потік, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 524, 547.
- Потоки, с. – т. IV, с. 387.
- Потоппа – т. IV, с. 508.
- Поточок, с. – т. V, кн. 3, с. 804.
- Потугори – т. IV, с. 212, 336.
- Почаїв – т. V, кн. 3, с. 658.
- Почапи, с. – т. IV, с. 45; т. V, кн. 2, с. 681.
- Почуйки, с. – т. IV, с. 354, 356.
- Почупки, с. – т. IV, с. 221.
- Правобережжя – т. II, с. 120; т. III, кн. 2, с. 233, 235.
- Прага, м. – т. I, с. 428, 485, 538; т. II, с. 69, 88, 103, 111, 113, 148, 414, 438, 439, 440, 441, 449, 450, 455, 456, 457, 458, 459, 463, 470, 471, 473, 474, 479, 483, 488, 489, 491, 492, 503, 590, 591, 639, 645, 646, 653, 661, 670, 671; т. III, кн. 1, с. 319, 335, 344, 422, 600, 601; т. III, кн. 2, с. 105, 244, 277, 367, 368, 393, 489, 546, 566, 569, 571, 592, 593, 652–654; т. IV, с. 175, 386, 607, 683, 704, 707–709, 735–741, 748, 749, 758, 762–766, 768, 773, 778, 779, 782, 784, 785, 787, 789, 806, 812, 813, 815–819; т. V, кн. 1, с. 402, 419, 435, 487, 510, 640; т. V, кн. 2, с. 20, 45, 52, 102, 103, 105, 106, 109, 118, 129, 134, 135, 164, 165, 168, 170, 179, 188, 233, 242, 243, 244, 276, 282, 294, 297, 300, 382, 386, 422, 491, 492, 496, 498, 505, 535, 564, 585, 702, 703, 783–788, 830, 831, 837–840, 842, 843, 865, 867, 875; т. V, кн. 3, с. 194, 266, 277, 338, 340, 343, 344, 382, 393, 470, 529, 596, 632, 670, 721, 728, 731, 733, 734.
- Презбург – т. V, кн. 3, с. 236.
- Прейссіш-Голянд – т. IV, с. 758.
- Прибалтика – т. V, кн. 2, с. 285.
- Приволзьскі краї – т. I, с. 172.
- Привороть – т. IV, с. 508.
- Придніпрянська Україна – т. III, кн. 2, с. 91, 92, 118, 236, 354, 508.
- Придніпрянщина – т. III, кн. 1, с. 145; т. III, кн. 2, с. 53, 120, 177, 179, 504, 507; т. V, кн. 2, с. 591; т. V, кн. 3, с. 199.
- Придністрянська Україна – т. III, кн. 2, с. 185.
- Придніпрянська Українська Народна республіка – т. V, кн. 2, с. 18, 28.
- Прикавказзя – т. I, с. 225.
- Прикарпаття, Прикарпатія – т. III, кн. 2, с. 385; т. IV, с. 409, 413; т. V, кн. 2, с. 116, 119, 121, 129, 135, 138, 499, 502.
- Прикарпатська Русь – т. III, кн. 1, с. 247, 318; т. III, кн. 2, с. 363, 392, 465; т. V, кн. 2, с. 104, 106, 107, 297, 818; т. V, кн. 3, с. 49.
- Прикарпатська Україна – т. III, кн. 1, с. 319, 339; т. V, кн. 2, с. 140, 702.

- Прилуки, м. – т. IV, с. 342, 380, 426, 650, 657.
- Прип'ять – т. III, кн. 2, с. 603.
- Прислок – т. V, кн. 2, с. 706.
- Пробужна, с. – т. III, кн. 1, с. 104.
- Проскурів, залізнична станція – т. IV, с. 220.
- Проскурів, м. – т. II, с. 120; т. III, кн. 2, с. 183, 189, 254; т. IV, с. 314, 339–341, 358, 359, 373, 378, 389, 391, 392, 407, 497, 515, 518, 520, 521, 541, 550, 562, 797, 854; т. V, кн. 1, с. 758
- Проскурівка, с. – т. IV, с. 510.
- Проскурівський повіт – т. IV, с. 220.
- Пружани – т. I, с. 65.
- Пруссія – т. III, кн. 1, с. 58, 440; т. V, кн. 1, с. 40, 472, 646, 896; т. V, кн. 2, с. 442.
- Пруссія Східна – т. IV, с. 758; т. V, кн. 2, с. 553.
- Прут, р. – т. II, с. 625; т. III, кн. 1, с. 144, 145, 146, 371, 384, 483; т. III, кн. 2, с. 69, 179, 556; т. V, кн. 3, с. 135, 407, 500.
- Прядільниця – т. V, кн. 2, с. 287.
- Пряшів, м. – т. III, кн. 2, с. 634.
- Пугачев – т. I, с. 65, 118.
- Пузинка, с. Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 434.
- Пукасівці, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 529, 548; т. V, кн. 3, с. 471.
- Пуків, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 171, 458, 570.
- Пулави – т. III, кн. 2, с. 261.
- Пунськ – т. V, кн. 1, с. 896.
- Пусочна – т. IV, с. 510.
- Пустки, с. Товмацького повіту – т. II, с. 62.
- Пустомити, м. – т. IV, с. 237, 301.
- Путилів – т. V, кн. 2, с. 878.
- Пуятинці, с. – т. III, кн. 1, с. 171.
- Пуятичі, с. – т. IV, с. 789.
- Пучаків, с. Радехівського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Пушкарів, с. Станіславського повіту – т. III, кн. 1, с. 437.
- Псари – т. V, кн. 3, с. 615.
- Пчани, с. Жидачівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Пшеворськ, м. – т. III, кн. 1, с. 484; т. V, кн. 2, с. 72, 617; т. V, кн. 3, с. 628.
- Пші(и)брам – т. III, кн. 2, с. 594, 595; т. IV, с. 738.
- Пядики, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 1, с. 148, 521, 545, 570; т. V, кн. 3, с. 475.
- Пяски, с. – т. IV, с. 237.
- Пятки – т. IV, с. 343.
- Рава-Руська, військовий округ – т. IV, с. 72, 83.
- Рава-Руська, м., повітовий центр Львівського воєводства – т. I, с. 305, 552, 559, 560, 561; т. II, с. 21, 159; т. III, кн. 1, с. 191, 267, 302, 436, 452, 459, 476, 521, 524, 529, 532, 545, 546, 548, 552, 563; т. IV, с. 50, 64, 93, 99, 109, 148, 168, 226; т. V, кн. 1, с. 196, 262, 496, 510; т. V, кн. 2, с. 65, 68, 78, 305, 314, 348, 408, 457; т. V, кн. 3, с. 429, 471, 475, 476.
- Рава-Руська, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Равщина – т. I, с. 179; т. III, кн. 1, с. 459; т. IV, с. 843.
- Радава – т. III, кн. 2, с. 559.
- Радванці, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 529, 547, 548; т. V, кн. 3, с. 429, 471, 476.
- Радехів, м., повітовий центр Львівського воєводства – т. I, с. 286, 308, 317, 341, 355, 444, 445, 446; т. II, с. 8, 9, 10, 22, 27, 159; т. III, кн. 1, с. 259, 436; т. III, кн. 2, с. 348; т. IV, с. 208, 210, 241; т. V, кн. 2, с. 348, 408, 418, 457, 464; т. V, кн. 3, с. 429, 615, 661.
- Радехівщина – т. I, с. 308; т. II, с. 27; т. III, кн. 1, с. 613.

- Радивилів, м. – т. I, с. 343; т. IV, с. 434, 609.
- Радимно – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72, 77.
- Радин – т. I, с. 65, 118; т. V, кн. 1, с. 293, 456, 790, 812; т. V, кн. 3, с. 760.
- Радівці – т. V, кн. 2, с. 878.
- Радовецький повіт – т. I, с. 304; т. V, кн. 2, с. 879.
- Радово – т. V, кн. 2, с. 72.
- Радомисль, с. – т. IV, с. 356.
- Радомськ – т. V, кн. 2, с. 834.
- Радомський повіт – т. III, кн. 1, с. 469.
- Радощковичі – т. V, кн. 2, с. 254.
- Радоя – т. IV, с. 399.
- Радча, с. Станіславського повіту – т. I, с. 325, 441.
- Ражнів, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Райгород – т. IV, с. 341.
- Райхенберг – т. II, с. 441, 452, 453; т. IV, с. 713; т. V, кн. 2, с. 164, 165, 179.
- Ракитно – т. V, кн. 2, с. 255.
- Раків – т. V, кн. 2, с. 254, 374.
- Раківчик, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 1, с. 148, 539; т. V, кн. 2, с. 709.
- Раковець, с. – т. I, с. 422.
- Рапалло – т. V, кн. 3, с. 467.
- Раставіца, р. – т. IV, с. 355.
- Рата – т. V, кн. 1, с. 456.
- Ратигор, м. – т. IV, с. 575.
- Рахинь, с. – т. III, кн. 1, с. 330.
- Рахів, м. – т. IV, с. 120, 720–722; т. V, кн. 2, с. 499.
- Рахнівка, с. – т. IV, с. 546.
- Рахнавільська – т. IV, с. 337.
- Рахни Лісові – т. IV, с. 386, 388, 389, 726.
- Рашків – т. IV, с. 399.
- Резиня – т. IV, с. 403.
- Реклинці, с. – т. III, кн. 1, с. 522, 547; т. V, кн. 3, с. 429.
- Ременів – т. V, кн. 2, с. 682.
- Ремизівці, с. – т. IV, с. 45.
- Ренів, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Репужинці, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Рекі – т. V, кн. 2, с. 497.
- Ржухів – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72.
- Рибне, с. – т. III, кн. 1, с. 619.
- Рибники, с. – т. III, кн. 1, с. 523, 546; т. V, кн. 2, с. 409; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Рибніца, м. – т. IV, с. 220, 394, 399, 403, 404, 406, 410, 411, 414, 499, 610.
- Риботичі, с. Добромильського повіту – т. I, с. 431.
- Рибчинці – т. IV, с. 357.
- Рига, м. – т. II, с. 456, 466, 469, 476, 637; т. III, кн. 1, с. 379; т. III, кн. 2, с. 203, 289, 291–293, 308, 353, 430, 465; т. V, кн. 1, с. 512, 551, 645, 790, 812; т. V, кн. 2, с. 16, 79, 140, 156, 157, 159, 161, 163, 165, 166, 168, 169, 173–175, 180, 182, 183, 186, 188, 195–199, 218, 222–224, 226, 227, 230, 236, 238, 240, 242, 245, 246, 249, 252, 253, 261, 264–267, 277–280, 282, 283, 285, 292, 296, 315, 316, 434, 475, 501, 503, 516, 559, 588, 589, 591, 599–601, 606, 760, 819, 898; т. V, кн. 3, 19, 37, 63, 64, 69, 97, 176, 186, 187, 230, 259, 296, 298, 494, 522, 575, 698, 699, 718.
- Ридодуби – т. V, кн. 2, с. 682.
- Риків, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 301, 302, 394, 433, 435; т. IV, с. 45.
- Рим, м. – т. III, кн. 2, с. 42, 93, 304, 307, 363, 454, 474–476, 496, 515; т. IV, с. 41, 754–757, 804; т. V, кн. 1, с. 903; т. V, кн. 2, с. 9, 17, 41, 43, 46, 55, 56, 78, 87, 89, 95, 108, 116, 118, 120, 125, 221, 223, 231, 234, 235, 237, 244, 253, 260, 268, 277, 283, 291, 297, 404, 496, 504, 542, 556, 558, 568, 570, 577, 581, 584, 591, 598, 602, 603, 607, 608, 609, 612, 614, 620, 629, 631, 633, 644, 648, 662,

- 673, 677, 686, 689, 691, 694, 704, 710, 712, 714, 719, 725, 727, 738, 742, 747, 750, 751, 757, 758, 762, 767, 773, 775, 776, 780–782, 788, 800, 803, 808, 825, 829, 833–835, 837, 845, 846, 853, 854, 857, 858, 862, 864, 867–870, 879, 882, 896, 905, 913; т. V, кн. 3, с. 42, 44, 46, 94, 266, 269, 291, 293, 344, 529, 556.
- Рихта – т. IV, с. 549.
- Рихтичі, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 116.
- Ришкова Воля – т. V, кн. 2, с. 72.
- Рівне, м. – т. II, с. 110; т. III, кн. 1, с. 165; т. III, кн. 2, с. 160, 161, 164, 154; т. IV, с. 175, 219, 287, 305, 320, 505, 506, 509, 562, 725; т. V, кн. 1, с. 188, 241, 516; т. V, кн. 2, с. 160, 255; т. V, кн. 3, с. 656, 658, 755, 773.
- Ріжиці, с. – т. IV, с. 348.
- Різдвяни – т. III, кн. 2, с. 263.
- Рікітна – т. V, кн. 1, с. 247.
- Ріо де Жанейро м. – т. V, кн. 3, с. 419, 444.
- Ріпиці, с. Язловецького округу Бучацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Ріпне, с. Долинського повіту – т. I, с. 313; т. III, кн. 1, с. 407; т. III, кн. 2, с. 623.
- Ріпчинці, село Бучацького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 434.
- Рістока Мала – т. III, кн. 2, с. 558.
- Річиці – т. V, кн. 2, с. 408, 418.
- Річка, с. – т. IV, с. 717.
- Річки, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 521, 545, 546; т. V, кн. 3, с. 475, 476.
- Річ Посполита – т. III, кн. 1, с. 260, 293, 513.
- Річ Посполита Польська – т. II, с. 581; т. III, кн. 1, с. 266, 467, 473, 503, 510, 515; т. III, кн. 2, с. 419, 543; т. IV, с. 114, 284, 618, 683; т. V, кн. 1, с. 27, 43, 45, 149, 150, 164, 868 – 871, 877, 879, 897, 905, 906; т. V, кн. 2, с. 383 – 385, 398, 432, 440, 468, 573, 583, 715.
- Робулки, с. Лиського повіту – т. III, кн. 1, с. 521, 545; т. V, кн. 3, с. 475.
- Рогатин, м. – т. I, с. 360, 410, 411; т. II, с. 22, 159, 222, 260, 379; т. III, кн. 1, с. 366, 534; т. III, кн. 2, с. 542, 623; 114, 211, 335, 710; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 2, с. 679, 707; т. V, кн. 3, с. 332, 429, 477, 615.
- Рогатин, повіт – т. II, с. 21, 52, 199, 680; т. III, кн. 1, с. 94, 232, 263, 302, 396, 436, 452, 476, 524, 534, 536, 547, 550, 570, 576, 609, 616; т. III, кн. 2, с. 283, 284, 344; т. IV, с. 51, 65, 571.
- Рогатинський район – т. IV, с. 711.
- Рогатинщина – т. III, кн. 1, с. 150, 171, 458; т. IV, с. 642.
- Рогізна, с. – т. IV, с. 43, 371.
- Рогожна – т. IV, с. 658.
- Родатичі – т. IV, с. 90, 792, 793.
- Рожанець – т. IV, с. 172.
- Рожанка – т. V, кн. 2, с. 407.
- Рожнів, с. – т. III, кн. 1, с. 79, 619, 620; т. IV, с. 716, 717.
- Рожнітів, с. Долинського повіту Станіславської області – т. I, с. 148, 149.
- Рожнітовщина – т. I, с. 148.
- Рожнятів – т. V, кн. 2, с. 141.
- Розалівка, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Розалівка, с. Роздільського району Одеської губернії – т. IV, с. 415.
- Розвадів – т. V, кн. 3, с. 430.
- Розваж – т. III, кн. 2, с. 347; т. IV, с. 45.
- Роздворяни – т. V, кн. 3, с. 429.
- Розділі – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Роздільна, м. – т. IV, с. 395, 399, 407, 414–416, 498, 664; т. V, кн. 1, с. 94.
- Розлужани, с. – т. III, кн. 1, с. 523.
- Розсохи – т. I, с. 97.
- Розтоки – т. III, кн. 2, с. 88; т. V, кн. 2, с. 72.
- Рокітно, залізнична станція – т. IV, с. 346.

- Рокосів, с. Угочанської жупи – т. I, с. 420, 422.
- Рокшиці – т. V, кн. 2, с. 287.
- Рокшмичі, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Романів, с. Бібрського повіту – т. I, с. 365.
- Романів – т. IV, с. 342, 343.
- Романівка, с. – т. IV, с. 354, 356; т. V, кн. 2, с. 410.
- Ронгури – т. V, кн. 3, с. 333.
- Ропиця – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Ропянка – т. V, кн. 3, с. 237.
- Російська імперія – т. III, кн. 2, с. 255, 271; т. V, кн. 3, с. 175.
- Росія – т. I, с. 51, 52, 54, 60, 62, 64, 65, 67, 101, 106, 113, 117, 118, 119, 199, 225, 226, 249, 275, 331, 332, 333, 342, 360, 423, 448, 449, 450, 451; т. II, с. 12, 84, 117, 172, 188, 213, 299, 365, 366, 498, 500, 594, 625, 637, 639, 650, 651, 657, 659, 661; т. III, кн. 1, с. 81, 136, 147, 179, 180, 193, 224, 253, 260, 282, 310, 312, 352, 372, 408, 444, 445, 464, 503, 504, 509, 566, 579, 583, 617; т. III, кн. 2, с. 14, 32, 51, 53, 57, 66, 67, 136, 141, 144, 153, 171, 189, 207, 208, 212, 213, 215, 229, 247, 274, 277, 281, 289, 291, 292, 315, 317, 321, 324, 363, 374, 379, 402–404, 417, 420, 422, 424, 449, 450, 469, 474, 475, 477, 491, 491, 517, 518, 5230 525, 535, 555, 607, 609, 621; т. IV, с. 42, 100, 122, 226, 307, 354, 367, 373, 374, 376, 408, 421, 428, 498, 607, 622, 627, 659, 663, 698, 701, 704, 748, 762, 775, 848, 853; т. V, кн. 1, с. 150, 152–154, 169, 172, 173, 175, 176, 178, 183, 191, 193, 211–213, 233, 244, 272, 305, 308, 309, 313, 316, 335, 346, 358, 369, 373, 374, 377, 400–402, 414, 432, 434, 438, 447, 459, 462, 467, 472, 510, 511, 513, 535, 536, 551, 557, 559, 562, 593–598, 627, 660, 661, 674, 690, 701, 702, 709, 724, 727, 728, 734, 744, 747, 750, 751, 763, 769, 790, 791, 814, 828, 829, 851, 856, 868, 869, 877, 887, 894; т. V, кн. 2, с. 16, 21, 25, 26, 39, 43, 45, 52, 53, 60–62, 65–68, 75, 78, 79, 91, 97, 99, 100, 101, 104, 131, 136, 159, 161, 165, 166, 170, 174, 181–183, 190, 191, 195, 200–202, 206, 212, 214, 219, 224, 227, 228, 231, 238–240, 246, 247, 252–259, 261, 263, 266, 267, 270, 273, 278–280, 283, 285, 298, 302, 305, 308, 311, 314, 315, 328, 339, 364, 442, 475, 477, 492, 501, 503, 504, 510–512, 516, 520, 523, 531, 532, 551–553, 559, 560, 585, 586, 588, 589, 591, 599–601, 606, 622, 645, 648, 663, 666, 668, 669, 671, 728 731, 734, 737, 757, 777, 789, 824, 825, 835, 876, 880, 887, 892, 893, 898–901, 905, 910; т. V, кн. 3, с. 37–39, 48, 49, 64, 90, 95–97, 102, 139, 146, 150, 154, 167, 172–181, 184–191, 211, 212, 228, 230, 231, 241, 250, 252, 259, 261, 264, 273, 278, 281, 283, 295, 297, 298, 302, 308, 309, 315, 318, 319, 349, 373, 374, 410, 445, 446, 464, 465, 467, 487, 495, 496, 503, 515, 522, 523, 559, 560, 570–572, 579, 581, 584, 585, 633–638, 640, 662, 672, 691, 693–695, 699, 701, 718, 730, 740, 741, 760.
- Росія Південна – т. IV, с. 289, 374, 375, 646, 659, 660.
- Росія радянська, Росія совітська – т. III, кн. 1, с. 473; т. III, кн. 2, с. 226, 240, 244, 279, 287, 291, 292, 321, 357, 371, 385, 469, 523, 572; т. IV, с. 666, 702, 775; т. V, кн. 3, с. 63, 64, 259, 278, 344, 402, 466, 504, 523, 561, 564, 575, 595, 603, 622, 641, 739.
- Роттердам – т. V, кн. 2, с. 128.
- Роя – т. IV, с. 612.
- РСФРР, РФСР – т. II, с. 651; т. III, кн. 2, с. 234, 247, 255, 271, 282, 289, 294, 570; т. IV, с. 686, 691.
- Рубіневичі – т. V, кн. 2, с. 254.
- Руда, гміна – т. I, с. 103.

- Руда, село – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 549.
- Руданці – т. V, кн. 2, с. 682.
- Рудки, м. – т. I, с. 286, 287, 311, 316, 317, 328, 371, 459, 463; т. II, с. 160, 188; т. III, кн. 1, с. 156, 302, 436, 539; т. IV, с. 245, 246, 789, 790; т. V, кн. 1, с. 311, 465; т. V, кн. 2, с. 348.
- Рудки, повітовий центр Львівського воєводства – т. I, с. 371, 411, 466; т. II, с. 21, 188, 679; т. III, кн. 1, с. 267, 302, 396, 436, 452, 476, 532; т. III, кн. 2, с. 98, 344; т. IV, с. 50, 64, 236; т. V, кн. 3, с. 328, 333, 616.
- Рудник – т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 2, с. 73.
- Рудники, с. Жидачівського повіту – т. III, кн. 1, с. 529, 547, 548; т. V, кн. 3, с. 471, 477.
- Рудники, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Рудольфів – т. III, кн. 2, с. 584.
- Рудниця, залізнична станція – т. IV, с. 431.
- Рудня, с. – т. IV, с. 349, 356, 357; т. V, кн. 2, с. 202.
- Руживоля, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Ружин – т. IV, с. 611.
- Румно – т. IV, с. 245.
- Румунія – т. I, с. 52, 185, 449, 450, 453, 501; т. II, с. 54, 97, 98, 103, 113, 114, 117, 118, 123, 299, 497, 498, 499, 500, 593, 609, 610, 624, 625, 626, 628; т. III, кн. 1, с. 141, 147, 248, 251, 444, 464, 484, 525; т. III, кн. 2, с. 90, 136, 149, 465, 466, 507, 571, 599, 608; т. IV, с. 41, 43, 94, 208, 209, 252, 284, 312–314, 317, 328, 379, 394, 401, 402, 405, 406, 410, 412, 540, 616, 619, 664, 748, 798; т. V, кн. 1, с. 67, 69, 70, 104, 112, 113, 115, 119, 174–176, 189, 190, 192, 201, 211–215, 241, 245, 264, 295, 296, 305, 309, 310, 312, 321, 323, 324, 331, 346, 369, 370, 373, 374, 376, 382, 383, 397, 403–407, 409–412, 434, 447, 459, 460, 462, 464, 465, 472, 491, 492, 504, 505, 526, 533, 538–542, 557, 559, 598, 649, 652, 701, 706, 791, 813, 829, 834, 898, 909–911; т. V, кн. 2, с. 74, 169, 202, 210–212, 216, 217, 247, 269, 270–272, 295, 315, 497, 532, 550, 552–555, 585, 587, 589, 613, 723–727, 815, 818, 820, 824, 825, 871, 873, 875, 876, 879, 887, 892, 906, 907; т. V, кн. 3, с. 18, 19, 32, 40, 99, 100, 154, 158, 159, 167, 172, 173, 186, 188–191, 207, 218, 233, 240, 244, 250, 295, 306, 309, 345, 346, 348, 362, 390, 478, 485, 486, 488, 491, 496, 518, 575, 593, 738, 740, 788–790, 792, 793, 803, 805, 806, 808–811.
- Румунська держава – т. IV, с. 41.
- Руперсдорф – т. III, кн. 2, с. 581.
- Русів – т. V, кн. 3, с. 804.
- Русь – т. IV, с. 122.
- Русь Закарпатська – т. IV, с. 762.
- Русь Карпатська – т. IV, с. 683, 774.
- Рус пе Боудь – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Русь Прикарпатська, Підкарпатська – т. IV, с. 684, 699, 709, 744, 746, 748, 749.
- Русь Стара – т. III, кн. 2, с. 623.
- Русь Угорська – т. III, кн. 2, с. 18.
- Руська Молдавиця – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Руське воєводство – т. V, кн. 2, с. 616.
- Руське, с. – т. III, кн. 2, с. 558.
- Рутенія – т. IV, с. 162.
- Рябе, с. – т. I, с. 544.
- Ряшів – т. I, с. 469, 473, 497, 505; т. III, кн. 1, с. 502, 545; т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 2, с. 73, 308, 606, 617, 760; т. V, кн. 3, с. 475, 628.
- Саар – т. V, кн. 3, с. 271, 273, 278.
- Саверівка, с. – т. IV, с. 352.
- Саверції, с. – т. IV, с. 221.
- Савинці, с. – т. IV, с. 390.
- Саврань, с. – т. IV, с. 396.
- Садова Вишня – т. V, кн. 1, с. 670, 791.

- Садугура – т. V, кн. 2, с. 878.
Сазано, с. – т. IV, с. 385.
Сайберсдорф – т. IV, с. 132.
Саксонія – т. V, кн. 2, с. 137.
Салауски, с. – т. III, кн. 1, с. 122, 123.
Сальоніки – т. V, кн. 2, с. 190.
Самара – т. V, кн. 2, с. 497.
Самбір, військовий округ – т. IV, с. 72, 83.
Самбір, м. – т. I, с. 150, 157, 160, 315, 320, 362, 412, 479, 558; т. II, с. 14, 16, 49, 79, 111, 125, 126, 127, 139, 140, 155, 159, 160, 188, 189, 231, 263, 324, 325, 377, 378, 380, 381, 382, 391, 485, 677, 678; т. III, кн. 1, с. 91, 140, 149, 156, 176, 177, 206, 207, 356, 502, 511, 539, 614; т. III, кн. 2, с. 50, 143, 327, 337, 517, 633; т. IV, с. 93, 115, 148, 172, 173, 207, 209, 240, 319, 322, 530, 789; т. V, кн. 1, с. 266, 302, 311, 312, 317, 333, 336, 346, 358, 360, 375, 376, 448, 449, 465, 466, 493, 551, 552, 638, 790, 791, 812, 813; т. V, кн. 2, с. 69, 78, 683, 706, 739; т. V, кн. 3, с. 329, 430.
Самбір, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
Самбір, повіт – т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 91, 436, 452, 476, 532; т. III, кн. 2, с. 98; т. IV, с. 50, 65, 236; т. V, кн. 3, с. 133, 141, 331.
Самбірський округ – т. III, кн. 1, с. 190.
Самбірщина – т. I, с. 151, 157; т. II, с. 185.
Самгородок – т. IV, с. 342.
Сандомир – т. I, с. 126; т. III, кн. 2, с. 557; т. V, кн. 2, с. 73.
Санкі – т. V, кн. 1, с. 312, 317, 336, 346, 358, 360, 376, 448, 449, 466.
Санкт-Петербург – т. V, кн. 1, с. 96, 99.
Санок, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
Сано(і)к, повіт – т. III, кн. 1, с. 263, 354, 355; т. IV, с. 50, 64; т. V, кн. 2, с. 634.
Сан-Ремо – т. V, кн. 2, с. 38; т. V, кн. 3, с. 281.
Сапіжанка, с. – т. III, кн. 1, с. 521, 523, 546, 548, 550; т. III, кн. 2, с. 266, 269; т. V, кн. 3, с. 430, 475, 478.
Сапіра – т. V, кн. 2, с. 497.
Саранчуки, с. – т. IV, с. 335.
Сардинія – т. III, кн. 2, с. 576.
Сарнаки – т. I, с. 65, 118.
Сарни, м. – т. I, с. 451; т. IV, с. 219, 320, 509; т. V, кн. 1, с. 93.
Саскачеван – т. V, кн. 3, с. 321, 381.
Сассів, с. – т. IV, с. 45.
Сассків, с. – т. IV, с. 349.
Сатанів – т. IV, с. 562.
Сатуралія – т. II, с. 105.
Свериківці – т. V, кн. 2, с. 680, 710.
Свинохи, с. Кам'янецького повіту – т. III, кн. 1, с. 121.
Свистильники, с. – т. IV, с. 335.
Свіслоч – т. V, кн. 2, с. 202.
Світезів, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
Свіча, р. – т. III, кн. 1, с. 371; т. IV, с. 103, 113, 227.
Свобода, с. Теревовлянського повіту – т. III, кн. 1, с. 531.
Святобожиці – т. II, с. 452, 461.
Святотроїцьке, м. – т. IV, с. 219.
Се(і)лець, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 111, 116, 535.
Севастополь, м. – т. IV, с. 386.
Севлюш, с. – т. I, с. 421.
Севр – т. II, с. 593, 609, 610; т. III, кн. 2, с. 600; т. V, кн. 2, с. 315, 550; т. V, кн. 3, с. 56, 206, 256, 286, 350, 362, 389, 424, 447, 454, 508, 554, 593, 613, 666, 670, 675, 682.
Сейсарів, с. Жидачівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
Селиська, с. біля Перемишля – т. I, с. 98, 482; т. III, кн. 1, с. 34; т. V, кн. 2, с. 72.
Селища, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 524.
Селятин – т. V, кн. 2, с. 871, 878.
Семаківка, с. – т. IV, с. 356, 357.
Семеново – т. V, кн. 2, с. 410.
Семигород – т. IV, с. 824.

- Семиківці, с. – т. IV, с. 609; т. V, кн. 3, с. 429.
- Семиці – т. V, кн. 3, с. 429.
- Семки, с. – т. III, кн. 1, с. 523.
- Сенеш – т. III, кн. 2, с. 19.
- Сен-Жермен – т. II, с. 592; т. V, кн. 2, с. 289, 313, 326, 508, 536, 538, 543, 544, 549, 552, 557, 558, 570, 575, 589, 600, 601, 603, 609, 612, 668–670, 675, 690, 692, 693, 696, 705, 717, 720–722, 725, 727, 729, 733, 745, 750, 753, 762; т. V, кн. 3, с. 65, 99, 136, 268, 285, 371, 424, 453, 508, 511, 514, 554, 592, 630, 667, 696, 713–715, 718, 724.
- Сербія – т. II, с. 217, 624; т. IV, с. 606; т. V, кн. 1, с. 526, 763; т. V, кн. 2, с. 820, 906–908; т. V, кн. 3, с. 158, 159, 250, 348, 486.
- Сербохорватія – т. IV, с. 493.
- Сервери, с. Бродівського повіту – т. III, кн. 1, с. 459.
- Серединець – т. V, кн. 2, с. 426.
- Середна – т. III, кн. 2, с. 559; т. V, кн. 2, с. 72, 287.
- Середне, с. – т. I, с. 451.
- Серет, м. – т. I, с. 181, 201; т. III, кн. 2, с. 70; т. V, кн. 1, с. 18, 21; т. V, кн. 2, с. 871, 879.
- Серет, повіт – т. I, с. 304; т. II, с. 21, 22; т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 50, 65.
- Серет, р. – т. I, с. 105; т. III, кн. 1, с. 53, 385; т. IV, с. 449.
- Серецьк – т. V, кн. 2, с. 878.
- Сєбічов (Siebieczow) – т. V, кн. 1, с. 292, 456.
- Сибір – т. I, с. 172, 225; т. II, с. 71; т. III, кн. 1, с. 52; т. III, кн. 2, с. 229, 403; т. IV, с. 692; т. V, кн. 1, с. 512; т. V, кн. 2, с. 512.
- Синевідськ, с. Сколівського повіту – т. I, с. 162, 306, 461.
- Синевідськ-Вижній, с. – т. III, кн. 1, с. 470; т. V, кн. 2, с. 424.
- Синява – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Сирія – т. V, кн. 2, с. 426.
- Ситники, с. – т. IV, с. 346, 347.
- Сихів, с. – т. III, кн. 1, с. 529, 549; т. IV, с. 91, 172, 192, 193, 291; т. V, кн. 3, с. 472.
- Сицилія – т. V, кн. 2, с. 430.
- Сігнаєвка, с. – т. IV, с. 219.
- Сідлець – т. V, кн. 3, с. 760.
- Сідлиска, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 546; т. V, кн. 1, с. 638; т. V, кн. 3, с. 476.
- Сілезія Верхня – т. II, с. 594; т. III, кн. 1, с. 379, 383, 398, 422; т. IV, с. 191, 217; т. V, кн. 3, с. 702.
- Сілезія – т. III, кн. 2, с. 381, 385; т. IV, с. 131, 132, 575; т. V, кн. 1, с. 40, 472, 497; т. V, кн. 2, с. 796, 864; т. V, кн. 3, с. 624.
- Сілець Беньків с. – т. I, с. 318; т. III, кн. 1, с. 302, 435, 522, 546; т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Сільце, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Сільце, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Сінява, с. – т. I, с. 481; т. III, кн. 2, с. 559.
- Сі(є)няківці, с. – т. IV, с. 508, 510.
- Січинці, с. – т. IV, с. 337.
- Сказинці, с. – т. IV, с. 338.
- Скала – т. II, с. 128; т. IV, с. 326, 435, 471, 500; т. V, кн. 2, с. 881.
- Скала Подільська, м. – т. IV, с. 526.
- Скалат, м. – т. III, кн. 1, с. 118, 119; т. IV, с. 324, 334; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 2, с. 348, 706, 739.
- Скалат, повіт – т. II, с. 21, 22, 159; т. III, кн. 1, с. 94, 232, 267, 302, 313, 396, 436, 452, 476, 575; т. III, кн. 2, с. 98, 201, 276, 283, 284; т. IV, с. 50, 65, 435, 571.
- Скалаччина – т. III, кн. 1, с. 615.
- Скальник – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.

- Скандинавія – т. V, кн. 2, с. 44.
- Скварява, с. Жовківського повіту – т. I, с. 86; т. IV, с. 45.
- Скваряна, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Сквира, м. – т. IV, с. 221, 248, 340, 343, 354, 355, 357, 561.
- Скиток, с. – т. IV, с. 346, 347, 364.
- Складисте – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Скнилів, с. Стрийського повіту – т. I, с. 362, 498; т. III, кн. 1, с. 32; т. IV, с. 45.
- Сковятин, с. Борщівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 434.
- Сколе, м. – т. I, с. 88, 162, 306, 307, 440, 461; т. II, с. 22, 52, 159; т. III, кн. 1, с. 319, 320, 321, 322, 470, 525, 547; т. IV, с. 707; т. V, кн. 1, с. 106, 553; т. V, кн. 2, с. 119, 129, 139, 146, 424, 465, 710, 740, 745, 746; т. V, кн. 3, с. 430, 478.
- Сколе, повітовий центр Львівського воєводства – т. II, с. 22; т. III, кн. 1, с. 327, 470, 476, 540; т. III, кн. 2, с. 76; т. IV, с. 50, 65, 235.
- Сколе, с. Борщівського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 548.
- Скопів – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Скородинці – т. V, кн. 2, с. 682.
- Славатичі, м-ко на Більщині – т. III, кн. 1, с. 506.
- Славія – т. V, кн. 1, с. 708.
- Славіта – т. V, кн. 1, с. 86.
- Славна, с. Зборівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Славско, с. – т. III, кн. 1, с. 351.
- Славськ, с. – т. III, кн. 1, с. 320, 321, 322, 323, 327; т. V, кн. 2, с. 407, 465, 710.
- Славута, м. – т. IV, с. 344.
- Славутич, м. – т. III, кн. 2, с. 35.
- Следи, с. – т. IV, с. 386, 658.
- Слінка – т. V, кн. 3, с. 476.
- Слобідка – т. III, кн. 2, с. 240; т. IV, с. 394, 406, 407, 411, 414, 416, 523; т. V, кн. 2, с. 410, 708, 709.
- Слобідка Балинська, с. – т. IV, с. 546, 547.
- Слобідка Більшовецька, с. – т. IV, с. 212.
- Слобідка Лісна, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 1, с. 148.
- Слобідч, с. – т. IV, с. 353.
- Слобода, с. – т. III, кн. 1, с. 528, 547, 548; т. IV, с. 338; т. V, кн. 3, с. 429, 471, 477.
- Слобода-Городище, с. – т. III, кн. 1, с. 303, 437.
- Слобода Золота, с. – т. III, кн. 1, с. 522, 546; т. III, кн. 2, с. 512; т. V, кн. 3, с. 429, 476, 615.
- Слобода Лявровська, с. – т. IV, с. 388.
- Слобода Мізунська, с. – т. III, кн. 1, с. 550.
- Слобода Рунгурська, с. – т. III, кн. 1, с. 215, 216, 407; т. V, кн. 3, с. 237.
- Слободзея – т. IV, с. 414.
- Словаччина – т. II, с. 497, 498, 499; т. III, кн. 1, с. 191; т. III, кн. 2, с. 585; т. IV, с. 377, 382, 746, 768, 774; т. V, кн. 2, с. 210, 213–215, 270, 272.
- Словіта – т. IV, с. 203, 211.
- Сльонськ – т. V, кн. 1, с. 861.
- Смолянка, с. – т. IV, с. 357.
- Смотрич, р. – т. IV, с. 505, 522.
- Смотрич, с. – т. IV, с. 796.
- Снігіровка, с. – т. IV, с. 386.
- Снович, с. – т. IV, с. 45.
- Снопків, с. – т. IV, с. 291.
- Снятин, військовий округ – т. IV, с. 163.
- Снятин, м. – т. I, с. 130, 138, 306; т. II, с. 22, 159, 377, 378; т. III, кн. 1, с. 79, 117, 140, 141, 144, 145, 147, 566, 603, 614; т. III, кн. 2, с. 45, 69, 89, 173, 623; т. IV, с. 716; т. V, кн. 1, с. 106, 174, 813; т. V, кн. 2, с. 481, 670, 881; т. V, кн. 3, с. 332, 771, 772.
- Снятин, повітовий центр Станіславського воєводства – т. II, с. 21, 52, 189, 679; т. III, кн. 1, с. 249, 471, 476, 505,

- 520, 545, 609; т. IV, с. 50, 65, 649; т. V, кн. 3, с. 769.
- Снятинка, с. – т. III, кн. 1, с. 116.
- Снятинщина – т. III, кн. 1, с. 80, 160; т. III, кн. 2, с. 43, 68, 112, 175, 456.
- Собін, с. – т. III, кн. 1, с. 436.
- Соболевка, с. – т. IV, с. 352.
- Соболівка, с. – т. IV, с. 45.
- Содбор – т. V, кн. 3, с. 381.
- Сокалів, м. – т. IV, с. 215, 344, 352.
- Сокаль, м. – т. I, с. 362; т. III, кн. 1, с. 224, 399, 525, 533, 614; т. III, кн. 2, с. 492, 633; т. IV, с. 153, 172, 201, 202, 206–210, 222, 226, 309, 725; т. V, кн. 1, с. 82, 85, 510, 760, 761; т. V, кн. 2, с. 348, 707, 881; т. V, кн. 3, с. 328, 557.
- Сокаль, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Сокаль, повіт – т. II, с. 322, 677; т. III, кн. 1, с. 191, 224, 259, 263, 267, 302, 396, 399, 436, 452, 476, 521, 529, 532, 546, 547, 548, 550, 553; т. III, кн. 2, с. 98, 283, 284, 513; т. IV, с. 50, 64, 236; т. V, кн. 3, с. 333, 429, 471, 475, 477, 485.
- Сокальська земля – т. IV, с. 620.
- Сокальщина – т. I, с. 179; т. III, кн. 1, с. 549, 615; т. III, кн. 2, с. 111.
- Сокільники, с. – т. IV, с. 44, 56, 291.
- Соколів, с. – т. IV, с. 349; т. V, кн. 2, с. 73, 328, 442.
- Соколів, с. Підгаєцького повіту – т. I, с. 107.
- Соколів, с. Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 437.
- Соколівка, с. Косівського повіту – т. I, с. 131; т. III, кн. 2, с. 88; т. IV, с. 718.
- Соколівка, с. – т. IV, с. 45, 209, 210, 215.
- Соколів – т. V, кн. 3, с. 760.
- Сокольча – т. IV, с. 344.
- Солець, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 2, с. 5.
- Солова – т. IV, с. 214; т. V, кн. 1, с. 155.
- Солодківці, с. – т. IV, с. 339, 510.
- Солонка, с. – т. IV, с. 309.
- Солонне – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Солотвина Мізунська, с. – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 481.
- Солотвино, м. – т. II, с. 122; т. IV, с. 317, 607.
- Солтисів, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 552.
- Солуків – т. III, кн. 1, с. 541.
- Сопів, с. Коломийського повіту – т. III, кн. 1, с. 143, 545.
- Сопотів, с. – т. III, кн. 1, с. 521; т. V, кн. 3, с. 475.
- Сороки, с. Бучацького повіту – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 28, 29; т. IV, с. 449.
- Сороки, с. Скалатського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436, 575.
- Соснове, с. – т. IV, с. 609.
- Софія, м. – т. IV, с. 745; т. V, кн. 2, с. 402.
- Спаа – т. II, с. 593, 609; т. III, кн. 2, с. 600; т. V, кн. 2, с. 96, 304, 822; т. V, кн. 3, с. 205, 350, 511, 574, 593, 665, 670, 675, 682, 684.
- Спас – т. V, кн. 3, с. 676.
- Спаудау – т. IV, с. 606.
- Спіж(ш), область Чехії – т. II, с. 497, 581; т. V, кн. 2, с. 210, 270; т. V, кн. 3, с. 624.
- Спичинці, с. – т. IV, с. 342.
- Сполучені (Злучені, З'єдинені) Держави Північної Америки – т. I, с. 66; т. II, с. 217, 270, 405, 606; т. III, кн. 1, с. 408, 481; т. III, кн. 2, с. 44, 625.
- Сполучені Штати Америки – т. I, с. 432; т. III, кн. 1, с. 70, 71; т. IV, с. 285.
- СРСР – т. II, с. 651; т. III, кн. 2, с. 570, 578, 622.
- Ставчани, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 524, 547; т. V, кн. 1, с. 311, 375, 464; т. V, кн. 2, с. 572, 679, 684.
- Ставчани, с. – т. III, кн. 1, с. 525; т. V, кн. 3, с. 429, 477.
- Стадуки, с. – т. IV, с. 510.
- Станіславів, військава область – т. IV, с. 50, 64, 72, 83.

- Станиславів, військовий округ – т. IV, с. 65, 73, 83.
- Станиславів, м. – т. I, с. 99, 100, 155, 275, 277, 285, 306, 312, 324, 326, 360, 379, 410, 441, 442, 515; т. II, с. 14, 16, 22, 23, 49, 52, 62, 67, 70, 74, 76, 82, 89, 96, 100, 118, 140, 146, 159, 162, 166, 170, 229, 230, 231, 244, 257, 258, 259, 260, 263, 266, 272, 274, 283, 296, 297, 322, 324, 355, 356, 363, 366, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 384, 385, 393, 400, 407, 411, 415, 457, 678, 680; т. III, кн. 1, с. 82, 87, 88, 99, 102, 127, 135, 140, 141, 149, 150, 151, 159, 160, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 180, 181, 191, 196, 233, 286, 326, 333, 334, 335, 357, 363, 364, 370, 382, 383, 418, 468, 470, 502, 521, 527, 540, 545, 547, 551, 565, 603, 605, 609, 614, 621; т. III, кн. 2, с. 8, 9, 14, 16, 17, 28, 35, 37, 42, 46, 52–54, 61, 71, 72, 74, 79, 81, 84, 87, 93, 96, 97, 104–106, 111, 116, 118, 121, 128–130, 134, 137, 142, 146, 148, 159, 161, 165, 174, 174, 175, 179, 207, 210, 219, 222, 223, 233, 234, 242, 243, 251, 310, 312, 327, 338, 349 (округ), 392, 431, 435, 507, 517, 542, 562, 563, 632, 635, 638, 641, 643–646, 648–650; т. IV, с. 49, 72, 73, 93, 116, 135, 138, 141, 148, 149, 159, 160, 169, 170, 172, 174, 175, 181, 194, 212, 223, 224, 231, 238, 249, 264, 267, 269, 272, 273, 275, 277, 279, 281, 287, 288, 300, 303, 305, 313, 319, 335, 500, 536, 575, 576, 605, 610, 627, 628, 753, 824, 827, 828, 842, 846; т. V, кн. 1, с. 64, 65, 102, 106, 109, 125, 139, 147, 148, 172, 180, 185, 186, 211, 234, 250, 258, 305, 312, 370, 376, 388, 397, 459, 491, 493, 516, 522, 525, 526, 570, 638, 649, 698; т. V, кн. 2, с. 17, 28, 102, 119, 121, 124, 141, 147, 148, 190, 226, 230, 280, 291, 331, 334, 341, 348, 421, 446, 449, 465, 505, 570, 571, 573, 602, 606, 620, 621, 683, 684, 706, 740, 760, 782, 848; т. V, кн. 3, с. 246, 328, 330, 333, 430, 475, 479, 492, 493, 656.
- Станиславів, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Станиславів, повіт – т. I, с. 441; т. II, с. 21, 52, 188; т. III, кн. 1, с. 94, 135, 232, 263, 267, 302, 343, 372, 396, 437, 452, 476, 524, 525, 529, 531, 546, 548; т. III, кн. 2, с. 98; т. IV, с. 65, 536, 575; т. V, кн. 3, с. 133, 141, 269, 471, 476, 754, 762, 773, 777, 784, 789, 802, 804.
- Станиславівське воєводство – т. II, с. 581, 632; т. III, кн. 1, с. 541; т. III, кн. 2, с. 526.
- Станиславівка, с. – т. IV, с. 337.
- Станівці – т. V, кн. 2, с. 878.
- Станіславів – Княгинин – т. II, с. 681.
- Станіславщина – т. I, с. 139.
- Станькова, с. Калуського повіту – т. III, кн. 1, с. 137, 138.
- Стара Ушниця – т. IV, с. 508, 796.
- Старе Село, с. Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 521, 545. т. IV; с. 349; т. V, кн. 3, с. 475.
- Старе Село, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 2, с. 89.
- Старе Село, с. Жидачівського повіту – т. IV, с. 226.
- Старе Село, с. Стрийського повіту – т. I, с. 314, 362, 410, 499; т. III, кн. 1, с. 116.
- Старе Хоросно – т. V, кн. 2, с. 681.
- Стриганці – т. V, кн. 3, с. 476.
- Старий Кропивник, село Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 115, 116.
- Старий Луг, с. – т. IV, с. 394.
- Старий Самбір, місто – т. I, с. 97, 140, 315, 318, 404; т. II, с. 160, 197; т. III, кн. 2, с. 243, 633; т. V, кн. 2, с. 683.
- Старий Самбір, повітовий центр Львівського воєводства – т. II, с. 21, 678; т. III, кн. 1, с. 471, 476, 532, 609; т. IV, с. 50, 65, 236.
- Старий Санч – т. V, кн. 2, с. 73.

- Старі Кути, с. Косівського повіту – т. III, кн. 1, с. 577; т. III, кн. 2, с. 84.
- Старожолково – т. V, кн. 2, с. 474.
- Староконстантинівка, с. – т. IV, с. 680.
- Староконстантинів, м. – т. III, кн. 2, с. 254; т. IV, с. 340, 341, 407, 527, 561, 582, 583, 854.
- Старосель, с. – т. IV, с. 344, 355.
- Старуня, с. Богородчанського повіту – т. III, кн. 1, с. 407.
- Стаї – т. IV, с. 168.
- Стебник – т. III, кн. 2, с. 5; т. V, кн. 2, с. 424; т. V, кн. 3, с. 145.
- Стецова – т. IV, с. 716.
- Стечів – т. V, кн. 1, с. 174.
- Стенка – т. IV, с. 338.
- Стинява, с. Сколівського повіту – т. I, с. 162.
- Стир, р. – т. III, кн. 1, с. 384; т. IV, с. 103, 106, 112–115, 201, 202, 206, 211.
- Стіг, гора – т. IV, с. 720.
- Стільське – т. V, кн. 2, с. 679.
- Стінка, с. – т. IV, с. 45.
- Стовбець – т. V, кн. 1, с. 894.
- Стовні – т. V, кн. 2, с. 593.
- Стогівець, потік – т. IV, с. 720.
- Стокгольм – т. V, кн. 1, с. 747.
- Стоки – т. IV, с. 209, 210.
- Стопчатів, с. Печеніжинського повіту – т. III, кн. 1, с. 574.
- Сторожинець, м. – т. I, с. 181, 201; т. II, с. 22; т. V, кн. 1, с. 18, 21, 407, 412; т. V, кн. 2, с. 871, 878.
- Сторожинець, повіт – т. I, с. 105, 304; т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 50, 65.
- Сторониба, с. – т. IV, с. 45.
- Стояни – т. IV, с. 390, 658.
- Стоянів, м. Радеківського повіту – т. I, с. 285, 286, 314, 362, 363, 444, 445; т. II, с. 8, 9, 128; т. IV, с. 207–210, 212; т. V, кн. 2, с. 881.
- Стоянів, с. – т. III, кн. 1, с. 435.
- Страгани – т. IV, с. 399.
- Страхівці, с. – т. IV, с. 510.
- Стремільче, с. Радеківського повіту – т. I, с. 445; т. II, с. 9.
- Стрільків – т. V, кн. 2, с. 465; т. V, кн. 3, с. 491.
- Стриганиця, с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 546; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Стрижів – т. V, кн. 3, с. 641.
- Стрижнівський повіт – т. III, кн. 1, с. 261; т. V, кн. 2, с. 73.
- Стрий, військовий округ – т. IV, с. 72, 83.
- Стрий, залізнична станція – т. IV, с. 216.
- Стрий, м. – т. I, с. 269, 270, 271, 280, 306, 314, 320, 321, 350, 361, 362, 410, 411, 438, 439, 440, 461, 553, 554, 558, 559; т. II, с. 14, 15, 16, 22, 52, 61, 63, 82, 84, 90, 159, 189, 231, 270, 375, 379, 380, 382, 486, 674, 677; т. III, кн. 1, с. 94, 140, 149, 171, 206, 207, 232, 318, 319, 321, 322, 330, 343, 353, 365, 374, 397, 398, 470, 471, 491, 505, 517, 521, 525, 530, 533, 534, 535, 540, 541, 546, 558, 561, 562; т. III, кн. 2, с. 6, 38, 61, 148, 157, 161, 243, 327, 328, 349 (округ), 392, 435, 562, 574, 623, 633; т. IV, с. 104, 110, 126, 148, 204, 206–209, 222, 227, 230, 236, 249, 314, 319, 322, 500, 607, 609, 693, 706, 707, 725, 753; т. V, кн. 1, с. 82, 84, 85, 87, 90, 104, 106, 157, 302, 311, 333, 376, 421, 457, 471, 553, 637, 638, 751; т. V, кн. 2, с. 79, 119, 129, 142, 146, 148, 154, 161, 166, 167, 465, 579, 680, 681, 706, 740, 881; т. V, кн. 3, с. 330, 430, 470, 475, 476, 478, 754, 797, 807.
- Стрий, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Стрий, повіт – т. II, с. 21, 188, 202, 679; т. III, кн. 1, с. 437, 452, 476, 525, 533, 534, 535, 539, 546, 548, 609; т. III, кн. 2, с. 98; т. IV, с. 50, 65, 202, 235; т. V, кн. 3, с. 133, 141, 429.
- Стрий, ріка – т. I, с. 315; т. IV, с. 104, 113, 114, 126.
- Стрийщина – т. I, с. 271, 314, 362, 554; т. II, с. 15, 375; т. III, кн. 1, с. 535.

- Стрипа, р. – т. III, кн. 1, с. 127, 384, 385; т. IV, с. 334.
- Стрипа – т. IV, с. 539.
- Стрипка, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 531.
- Стрілки Долішні, с. Ліського повіту – т. III, кн. 1, с. 354, 355 (Устріки Долішні).
- Стрілки, с. Бібрського повіту – т. III, кн. 1, с. 552; т. V, кн. 3, с. 480.
- Стрілків (Стрілкова), с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 546, 548; т. V, кн. 2, с. 442; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Струма – т. IV, с. 399.
- Струмильче – т. II, с. 128.
- Струсів, с. – т. III, кн. 1, с. 603; т. IV, с. 334, 467.
- Струтин(ь), с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 45.
- Струтівське – т. V, кн. 2, с. 410.
- Стубно, с. Перемишльського повіту – т. III, кн. 1, с. 436.
- Студениця, р. – т. IV, с. 338.
- Студенка, р. – т. IV, с. 508.
- Студенка-Шлеськ – т. III, кн. 2, с. 587.
- Студінка, с. – т. III, кн. 1, с. 540; т. V, кн. 1, с. 895.
- Стуновка – т. V, кн. 1, с. 553.
- Стшалкова (Стшалків), м. – т. III, кн. 1, с. 195, 522; т. IV, с. 723; т. V, кн. 2, с. 328.
- Сувалки – т. V, кн. 1, с. 896.
- Судова Вишня, м. – т. I, с. 469; т. III, кн. 1, с. 25, 506, 521, 539, 545, 605; т. IV, с. 90, 252, 253, 293, 309, 790, 792; т. V, кн. 2, с. 708; т. V, кн. 3, с. 329, 333, 379, 475.
- Сульжин – т. IV, с. 341.
- Суми, м. – т. IV, с. 380, 687, 689.
- Суша Воля, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 353, 522, 529, 531, 547, 548; т. III, кн. 2, с. 514; т. V, кн. 3, с. 430, 471, 477, 478.
- Сухновці – т. IV, с. 341.
- Суходіл, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435, 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 332, 474.
- Суходоль, с. – т. III, кн. 1, с. 330.
- Сухоліш, с. – т. IV, с. 346.
- Сухостав, с. Гусятинського повіту – т. I, с. 324.
- Сучава, м. – т. III, кн. 1, с. 470; т. III, кн. 2, с. 70; т. V, кн. 2, с. 871, 875, 876, 879.
- Сушня – т. V, кн. 3, с. 615.
- Схід – т. I, с. 156, 454, 522; т. II, с. 123, 300, 413, 472, 498, 500, 593, 658; т. III, кн. 1, с. 201, 219, 272, 284, 371, 385, 399, 444, 445, 465, 480, 560; т. III, кн. 2, с. 208, 209, 362, 363, 366, 402, 469, 529, 551, 554, 557, 606, 609, 624, 634; т. IV, с. 95, 114, 116, 126, 213, 619, 624, 625.
- Схід Європи – т. I, с. 196, 203; т. II, с. 501, 502, 594; т. III, кн. 1, с. 443, 445, 504; т. III, кн. 2, с. 312, 469.
- Східна Галицька Держава – т. III, кн. 2, с. 311.
- Східниця, м. – т. II, с. 324; т. III, кн. 1, с. 116, 407; т. V, кн. 3, с. 146, 237, 240.
- Сцібори – т. IV, с. 508.
- Сян, р. – т. I, с. 98, 180, 201, 206, 219, 249, 269, 298, 329, 346, 451, 471, 472, 473, 483, 506, 507, 508, 510, 522, 530; т. II, с. 70, 101, 118, 566, 624, 625; т. III, кн. 1, с. 190, 311, 384, 385, 476, 620; т. III, кн. 2, с. 11, 13, 30, 35, 52, 200, 273, 425, 426, 548, 555, 556, 563; т. IV, с. 21, 23, 27, 99, 154, 155, 158, 172, 175, 179, 180, 200–202, 205, 206, 306, 307, 309, 313, 526, 623, 696; т. V, кн. 1, с. 80, 81, 83–85, 90; т. V, кн. 3, с. 135, 407, 500.
- Сянок, місто, повітовий центр – т. II, с. 3, 304, 356, 566; т. III, кн. 1, с. 94, 476, 532, 536; т. III, кн. 2, с. 558, 561; т. V, кн. 1, с. 18; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 78, 308; т. V, кн. 3, с. 103, 133, 141, 146, 628.
- Сянок, с. Ліського повіту – т. I, с. 90, 165, 320, 544; т. II, с. 49, 87, 88, 160, 389.
- Сянщина – т. II, с. 96.

- Табор, м. – т. IV, с. 738.
- Тадань, с. Камінка-Струmilівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435, 522, 546; т. III, кн. 2, с. 513; т. V, кн. 3, с. 429, 476.
- Талергоф – т. I, с. 88, 150; т. II, с. 185; т. IV, с. 133.
- Тараща, с. – т. IV, с. 349.
- Тарзаків, с. Сокальського повіту – т. III, кн. 1, с. 533.
- Тарнув, м. – т. III, кн. 1, с. 502; т. III, кн. 2, с. 566; т. IV, с. 642; т. V, кн. 2, с. 280, 383, 492, 760, 847, 853; т. V, кн. 3, с. 227.
- Тарнобжег – т. III, кн. 1, с. 502; т. V, кн. 3, с. 641.
- Тарноватка – т. V, кн. 3, с. 676.
- Тарногород – т. III, кн. 2, с. 557.
- Тарноград – т. I, с. 65, 118.
- Тарноруда, місто – т. II, с. 128; т. IV, с. 320.
- Тарношин, с. Рава-Руського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Ташкент, м. – т. III, кн. 2, с. 199.
- Ташлик – т. IV, с. 382.
- Теляче, с. Підгаєцького повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Тенечники, с. Рогатинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Теребовельщина – т. III, кн. 2, с. 86.
- Теребовля, м. – т. I, с. 135, 323; т. II, с. 22, 159; т. III, кн. 1, с. 186, 603, 604; т. IV, с. 240, 334, 437, 438, 463, 468, 469; т. V, кн. 1, с. 106; т. V, кн. 3, с. 136, 434, 485, 490, 629.
- Теребовля, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Теребовля, повітовий центр Тернопільського воєводства – т. I, с. 446; т. II, с. 21, 678; т. III, кн. 1, с. 94, 396, 476, 523, 528, 531, 547, 548; т. III, кн. 2, с. 283, 284; т. IV, с. 50, 65, 435.
- Терезин, с. Львівського повіту – т. I, с. 537; т. III, кн. 2, с. 591; т. IV, с. 489, 490, 731, 734.
- Тересва – т. IV, с. 722.
- Терехово – т. IV, с. 380.
- Тернопіль, військова область – т. IV, с. 50, 64, 65, 83.
- Тернопіль, військовий округ – т. IV, с. 50, 65.
- Тернопіль, м. – т. I, с. 91, 92, 143, 310, 438, 447, 464, 487, 488, 489, 490, 491, 558; т. II, с. 14, 16, 22, 23, 24, 49, 51, 52, 53, 55, 62, 63, 66, 85, 87, 89, 96, 101, 122, 125, 159, 193, 206, 222, 231, 260, 356, 377, 378, 381, 382, 399, 676, 678, 679; т. III, кн. 1, с. 37, 88, 118, 124, 163, 165, 186, 227, 232, 473, 502, 511, 522, 529, 534, 548, 549, 603, 605; т. III, кн. 2, с. 70, 71, 80, 134, 146, 148, 150, 234, 263, 264, 284, 312, 324, 378, 392, 435, 513, 562, 633; т. IV, с. 49, 7, 73, 99, 148, 170, 181, 211, 213, 240, 248, 317, 320, 334, 386, 408, 450, 465, 467, 468, 486, 571, 712, 842, 846; т. V, кн. 1, с. 106, 234, 250, 258, 388, 421, 475, 637; т. V, кн. 2, с. 158, 348, 410, 426, 428, 602, 706, 740, 745, 782, 881; т. V, кн. 3, с. 123, 131, 259, 435, 485, 489, 787, 790, 795, 806, 807, 810, 817, 822, 835.
- Тернопіль, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Тернопіль, повіт – т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 94, 163, 267, 303, 437, 452, 476, 546, 592; т. III, кн. 2, с. 98, 283; т. IV, с. 435.
- Тернопільське воєводство – т. II, с. 581, 632; т. III, кн. 1, с. 457, 541; т. III, кн. 2, с. 526.
- Тернопільський район – т. III, кн. 2, с. 273.
- Тернопільщина – т. I, с. 311, 487; т. II, с. 96; т. III, кн. 1, с. 536, 538, 549, 561, 613, 615; т. III, кн. 2, с. 492.
- Тетевчиці, с. – т. III, кн. 1, с. 436.
- Тетюрка, с. – т. IV, с. 352, 353.
- Течево, с. – т. IV, с. 722.
- Тешин – т. V, кн. 2, с. 210.
- Тешинська Сілезія – т. V, кн. 3, с. 637.

- Тешинсько, область Чехії – т. II, с. 497; т. V, кн. 2, с. 270.
- Тиврів – т. IV, с. 387, 415.
- Тимків – т. IV, с. 414.
- Тимковичі – т. V, кн. 2, с. 255.
- Тираспіль, м. – т. IV, с. 389, 399, 402, 407, 414–416.
- Тироль – т. IV, с. 821.
- Тироль Південний – т. III, кн. 2, с. 559.
- Тисмениця, м. – т. III, кн. 1, с. 134.
- Тисменичани, с. – т. III, кн. 1, с. 286, 302, 437.
- Тишиця – т. IV, с. 212, 222.
- Тишківці, с. – т. IV, с. 716.
- Тлумач, повітовий центр Станіславського воєводства – т. III, кн. 1, с. 134, 263.
- Тлусте, с. – т. IV, с. 437, 164, 380; т. III, кн. 1, с. 160, 316; т. III, кн. 2, с. 13, 44, 634; т. IV, с. 711; т. V, кн. 1, с. 106, 760, 761; т. V, кн. 2, с. 348, 706.
- Товмач (Тлумач), повітовий центр Станіславського воєводства – т. I, с. 162–167; т. II, с. 21, 22, 52, 62, 678; т. III, кн. 1, с. 53, 94, 95, 134, 232, 263, 267, 303, 313, 437, 452, 476, 531, 615; т. III, кн. 2, с. 98, 276; т. IV, с. 50, 65.
- Товмачик – т. V, кн. 3, с. 136, 628.
- Товмачина – т. I, с. 322; т. III, кн. 1, с. 150; т. III, кн. 2, с. 44.
- Товсте, с. – т. IV, с. 469; т. V, кн. 2, с. 465, 680, 739, 760.
- Товстобаби, с. – т. III, кн. 1, с. 285; т. IV, с. 334, 335.
- Товшів, с. Львівського повіту – т. III, кн. 1, с. 391.
- Токи, гміна – т. I, с. 131.
- Томашів, м. – т. I, с. 559; т. V, кн. 2, с. 328, 442; т. V, кн. 3, с. 790, 792, 792.
- Томашів, повіт – т. III, кн. 1, с. 524; т. III, кн. 2, с. 262.
- Томашівка, с. – т. IV, с. 510.
- Томашівці, с. – т. III, кн. 1, с. 535; т. V, кн. 3, с. 676, 803.
- Топільці – т. V, кн. 3, с. 561.
- Тополя, – т. IV, с. 394.
- Топорів, м-ко Радеківського повіту – т. I, с. 444; т. II, с. 8.
- Топорівці, с. – т. IV, с. 43.
- Торгановичі, с. – т. III, кн. 2, с. 143.
- Торговиця, с. Городенківського повіту – т. III, кн. 1, с. 80.
- Торонто – т. V, кн. 3, с. 385.
- Торськ – т. V, кн. 2, с. 678.
- Трансильванія – т. IV, с. 377; т. V, кн. 1, с. 419.
- Тренчин – т. III, кн. 2, с. 592.
- Трибухівці, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 434.
- Триполе – т. IV, с. 349.
- Трианон – т. V, кн. 3, с. 680, 739.
- Трієст, м. – т. I, с. 175.
- Трійця – т. V, кн. 2, с. 606.
- Тростинка – т. IV, с. 346.
- Тростяна, повіт Коросно – т. III, кн. 2, с. 558.
- Тростянець, м. – т. III, кн. 1, с. 133, 522, 547, 619; т. IV, с. 45; т. V, кн. 3, с. 435, 490, 804, 807.
- Трофанівка – т. III, кн. 2, с. 623.
- Троянів – т. IV, с. 343, 612.
- Троянівка, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Трудовач, с. – т. IV, с. 45.
- Трускавець, м. – т. III, кн. 1, с. 116, 152; т. V, кн. 2, с. 424.
- Трухановичі, с. – т. III, кн. 1, с. 540.
- Трушевичі – т. V, кн. 2, с. 410.
- Тукасівка, с. – т. III, кн. 1, с. 531.
- Тулуков, с. – т. V, кн. 3, с. 804.
- Тульчин – т. IV, с. 390, 396–398, 854.
- Туманове – т. V, кн. 2, с. 596.
- Туніс – т. III, кн. 2, с. 378.
- Тура Велика – т. III, кн. 1, с. 539.
- Туреччина – т. I, с. 52, 64–66, 69, 71–73, 450; т. III, кн. 2, с. 135, 551; т. V, кн. 1, с. 176; т. V, кн. 2, с. 877; т. V, кн. 3, с. 45, 240, 516, 517, 583, 597, 714.
- Турильче, с. – т. III, кн. 1, с. 152, 153.

- Турин – т. III, кн. 2, с. 576.
- Туринець, с. – т. III, кн. 1, с. 523, 546.
- Туринка – т. V, кн. 3, с. 489.
- Турипці – т. V, кн. 3, с. 436.
- Турійськ, м. – т. III, кн. 2, с. 623.
- Турка, м. – т. I, с. 315; т. II, с. 22, 117, 160; т. III, кн. 1, с. 550, 605, 614; т. III, кн. 2, с. 633; т. IV, с. 215, 693; т. V, кн. 1, с. 107, 159, 311, 375, 465, 552, 790, 791, 813.
- Турка, повіт – т. I, с. 352; т. II, с. 21, 681; т. III, кн. 1, с. 94, 263, 471, 476, 609; т. IV, с. 50, 65, 236.
- Туркестан – т. I, с. 172, 225; т. III, кн. 2, с. 229, 403.
- Турчаново – т. IV, с. 221.
- Турчанськ – т. V, кн. 1, с. 156.
- Турчинка, с. – т. IV, с. 348, 352, 353.
- Тур'я Велика, с. – т. III, кн. 1, с. 330.
- Тустановичі, с. – т. II, с. 15, 16, 324; т. III, кн. 1, с. 90, 156, 157, 407, 535, 604; т. V, кн. 2, с. 409; т. V, кн. 3, с. 138, 227.
- Тустань – т. V, кн. 1, с. 268, 278; т. V, кн. 2, с. 683.
- Тустоголови, с. – т. III, кн. 1, с. 459.
- Тужля, с. – т. I, с. 306, 307, 461; т. III, кн. 1, с. 327; т. IV, с. 793, 795, 796, 839; т. V, кн. 2, с. 710; т. V, кн. 3, с. 530, 531.
- Тухоля – т. V, кн. 2, с. 164, 188, 235, 328, 407, 411, 412, 442, 465, 475, 481.
- Туча, с. – т. IV, с. 342.
- Тучапи – т. V, кн. 2, с. 707.
- Тшебіня, м. – т. IV, с. 158.
- Тюшки, с. – т. IV, с. 386.
- Убрадовичі – т. V, кн. 3, с. 676.
- Угвар, м. – т. II, с. 88.
- Угерці, с. – т. II, кн. 1, с. 436.
- Угнів, м. – т. I, с. 432; т. III, кн. 1, с. 505, 521, 545; т. IV, с. 168; т. V, кн. 3, с. 331, 487.
- Угнівек – т. IV, с. 222.
- Угорка – т. V, кн. 2, с. 72.
- Угорники – т. V, кн. 2, с. 550.
- Угорська Радянська Республіка – т. III, кн. 2, с. 278; т. IV, с. 705.
- Угорці, с. – т. IV, с. 45.
- Угорщина – т. I, с. 57, 63, 75, 117, 136, 137, 157, 174, 180, 181, 185, 201, 209, 246, 249, 252, 253, 270, 293, 295, 298, 314, 321, 331, 332, 362, 497, 557, 558; т. II, с. 87, 92, 103, 187, 299, 499, 500, 624, 625; т. III, кн. 1, с. 61, 90, 92, 464; т. III, кн. 2, с. 49, 92, 188, 515, 558, 561; т. IV, с. 131, 284, 320, 500, 610, 830; т. V, кн. 1, с. 18, 21, 51, 52, 65, 71, 72, 96 – 101, 103, 104, 125, 142, 170, 172, 176, 180, 211, 212, 220, 233, 242, 264, 268, 270, 273, 279, 282, 293, 309–311, 367, 368, 374–376, 383, 391, 392, 401, 402, 409, 457, 464, 465, 539, 544, 557, 559, 617, 658, 727, 755, 791, 813, 832, 910; т. V, кн. 2, с. 109, 187, 189, 210, 212, 217, 271, 272, 308, 309, 315, 470, 501, 503, 504, 532, 550, 552, 554, 618, 735, 790, 881; т. V, кн. 3, с. 30, 144, 163, 240, 270, 291, 318, 424, 498–500, 598.
- Угоча, українська частина угорського комітату – т. II, с. 5; т. III, кн. 2, с. 19; т. V, кн. 1, с. 21, 51, 52.
- Угочанська жупа – т. I, с. 366, 420, 451.
- Угринів – т. V, кн. 1, с. 292, 366, 396; т. V, кн. 2, с. 573; т. V, кн. 3, с. 435, 489.
- Угринів, село Сокальського повіту – т. II, с. 322.
- Угринів, село Станіславівського повіту – т. III, кн. 1, с. 123, 437 (Угринів Долішній), 525, 546.
- Удриївці, с. – т. IV, с. 510.
- Ужгород, м. – т. II, с. 111, 449, 459, 468, 473, 491; т. III, кн. 1, с. 318, 319, 345; т. III, кн. 2, с. 145, 277, 348, 351, 352, 353, 588, 589, 634; т. IV, с. 419, 605, 704, 787; т. V, кн. 2, с. 125, 126, 129, 141, 142, 213–216, 234, 297, 702, 703; т. V, кн. 3, с. 748.
- Україна – т. I, с. 14, 16, 18, 21, 25, 27, 33, 36, 39, 41–43, 45–48, 50, 54, 75, 84, 98, 100, 101, 109, 115, 129, 130, 136, 137, 144, 158, 161, 163, 165, 166, 174, 181–183, 200–203, 205, 206, 212, 214, 219, 220, 224, 227–229, 232, 233, 238,

239, 241, 242, 244, 247, 248, 253–259, 261–263, 266, 267, 272, 273, 275, 276, 278, 280, 281, 283, 284, 288, 290, 293, 295, 297–299, 315, 318, 364, 420, 467, 473, 477, 492, 497, 501, 504–506, 508, 510, 525, 527, 559, 560, 561, 581, 584–586, 588, 591, 597, 624, 664, 668, 669, 672, 730, 731, 734, 735, 737, 777, 789, 791, 824, 825, 841, 862, 869, 886–888, 892, 893, 898, 899, 902; т. II, с. 124, 269–271, 262, 263, 267, 268, 271, 272, 289, 297, 306, 307, 362, 363, 366; т. III, кн. 1, с. 64, 65, 72, 74, 81, 97, 106, 107, 108, 109, 115, 152, 154, 159, 161, 165, 177, 179, 182, 190, 201, 203, 208, 244, 253, 260, 282, 310, 311, 334, 422, 423, 444, 464, 472, 484, 486, 504, 509, 517, 564, 569, 570, 602, 617; т. III, кн. 2, с. 6, 18, 19, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 47, 49, 51, 53, 58, 59, 60, 63, 68, 74, 75, 79, 91, 93, 97, 104, 107, 110, 121, 123, 133, 136, 143, 145, 148, 157, 160, 162, 163, 164, 167, 168, 170, 175, 178, 184, 186, 187, 189, 195, 198, 200, 202, 205, 206, 207, 208, 209, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 229, 230, 231, 232, 233, 240, 241, 242, 244, 248, 249, 252, 253, 258, 268, 274, 277, 278, 279, 281–284, 289–292, 294–297, 314–317, 321, 322, 354, 356, 357, 366, 367, 369, 375, 376, 378, 379, 383–385, 387, 389, 390, 400–404, 408, 417, 422, 424–427, 448, 459, 460, 474, 476, 491, 504–506, 508, 509, 538, 547, 548, 566, 569–572, 574, 581, 582, 587, 589–591, 606–609, 615, 627, 628, 631, 640, 646; т. IV, с. 21, 29, 56, 94, 99, 111–113, 131, 136, 156, 157, 160, 198, 225, 243, 255, 268, 269, 278, 285, 287, 306–308, 317–319, 358, 359, 361, 372, 380, 391, 392, 398, 400–403, 410–412, 421, 422, 427–429, 432, 492, 495, 503, 506, 507, 513, 522, 532, 535, 537, 540, 567, 578, 586–589, 591, 595, 597–601, 604, 606, 607, 610, 611, 615–617, 623, 628, 635, 636, 638, 652–654, 663, 675, 678, 682, 684–686,

690, 695, 697–705, 765, 774, 775, 793, 796–800, 803, 804, 807, 808, 810, 837, 847, 848, 853, 854; т. V, кн. 1, с. 17, 18, 21, 24, 40, 43–45, 47, 49–51, 54, 56, 60, 62, 65, 67, 68, 70, 91, 92, 94, 95, 98, 99, 104, 106, 110, 113, 124, 134–136, 153, 164, 166, 168–174, 182, 183, 187, 191, 194, 197, 203–205, 208, 212–214, 220, 221, 226, 229, 231–233, 237–239, 241, 242, 244, 245, 248, 250, 252–255, 257, 259, 262–269, 272–274, 276, 278, 281, 285, 289, 298, 302, 305, 307–309, 312, 316, 318, 319, 322, 326–328, 331, 332, 335, 336, 340–342, 345, 346, 349, 350, 352–354, 357, 358, 361, 363, 364, 368, 371, 373, 374, 376, 378, 383, 385, 389–393, 398, 402–407, 409, 410, 412, 414, 416–419, 421, 430, 432, 433, 435, 437, 438, 440, 442, 444, 448, 452–454, 457, 458, 461–463, 465–467, 469, 470, 472, 475, 476, 478–480, 484, 485, 490–494, 497, 504, 515, 516, 519, 520, 522–526, 529, 535, 544, 546, 549, 556, 558, 559, 562, 581, 583, 584, 593–598, 600–607, 618–621, 624, 627, 628, 629, 631, 633, 634, 636, 640, 648, 653, 674, 680, 681, 689, 699, 701, 703–707, 709, 710, 721, 731, 735, 741, 747–753, 755–761, 767–771, 773, 774, 803, 806, 807, 832, 844, 851, 865, 866, 869–871, 877, 890, 891; т. V, кн. 2, с. 14, 16, 18, 21, 25, 27, 33, 36, 39, 41–43, 45–48, 50, 54, 75, 84, 98, 100, 101, 109, 115, 129, 130, 136, 137, 144, 158, 161, 163, 165, 166, 174, 181–183, 200–203, 205, 206, 212, 214, 219, 220, 224, 227–229, 232, 233, 238, 239, 241, 242, 244, 247, 248, 253–259, 261–263, 266, 267, 272, 273, 275, 276, 278, 280, 281, 283, 284, 288, 290, 293, 295, 297–299, 315, 318, 364, 420, 467, 473, 477, 492, 497, 501, 504–506, 508, 510, 525, 527, 559, 560, 561, 581, 584–586, 588, 591, 597, 624, 664, 668, 669, 672, 730, 731, 734, 735, 737, 777, 789, 791, 824, 825, 841, 862, 869, 886–888, 892, 893, 898, 899, 902; т. V, кн. 3, с. 29,

- 35, 38, 39, 53, 69, 90, 101, 135, 140, 162, 166, 169, 171, 174, 177, 181, 183, 191, 197–202, 206, 220–222, 231, 245, 253, 261, 279, 286, 297, 298, 300, 308, 313, 326, 343, 348, 352, 359, 384, 385, 407, 408, 416, 417, 438, 452, 453, 474, 478, 479, 500, 517, 524, 537, 572–574, 585, 590, 591–593, 597, 604, 608, 612–614, 635, 641, 647–650, 653, 654, 684, 698, 704, 707, 710, 719, 721, 772.
- Уйгелі – т. II, с. 105.
- Україна Буковинська – т. IV, с. 21.
- Україна Велика – т. IV, с. 491, 527, 532, 702, 786, 797, 798, 807, 828, 836–838.
- Україна Галицька – т. II, с. 204, 297; т. III, кн. 2, с. 90, 92, 104, 508, 582; т. IV, с. 21, 160, 225, 333, 410, 575, 576, 635, 728, 747, 763.
- Україна Закарпатська – т. II, с. 497, 498, 499; т. III, кн. 2, с. 144, 379.
- Україна Західна – т. I, с. 408; т. II, с. 139, 307, 364, 366, 441; т. III, кн. 2, с. 73, 123, 146, 297, 632, 635, 651; т. IV, с. 99, 101, 136, 307, 504, 577, 700–702, 781; т. V, кн. 1, с. 96, 98, 371, 377, 410, 431, 432, 460, 463, 466, 480, 498–501, 503, 528, 568, 673; т. V, кн. 2, с. 7, 8, 20, 22, 32, 151, 209, 215, 471–473, 557, 584, 585, 773, 789, 790, 791, 793, 815, 818; т. V, кн. 3, с. 8, 200.
- Україна Лівобережна – т. IV, с. 673.
- Україна Наддніпрянська – т. IV, с. 160, 225, 251, 252, 268, 318, 422, 501, 514, 602, 604, 616, 617.
- Україна Наддністрянська – т. IV, с. 602.
- Україна Правобережна – т. III, кн. 2, с. 376; т. IV, с. 224, 687, 714.
- Україна Придніпрянська – т. IV, с. 501.
- Україна Прикарпатська – т. II, с. 449, 468, 471, 479, 480, 486, 489, 491, 492, 503; т. IV, с. 410.
- Україна Полуднева – т. IV, с. 499.
- Україна Радянська – т. III, кн. 2, с. 225, 226, 229, 242, 267, 270, 287, 322, 330, 357, 362, 371, 374, 375, 383–385, 387–389, 414, 417, 421, 423, 430, 455, 567, 578, 615; т. IV, с. 689, 690.
- Україна Російська – т. IV, с. 113, 122, 745.
- Україна Східна – т. III, кн. 1, с. 61, 150; т. III, кн. 2, с. 16, 35, 64, 65, 73, 146, 148, 222, 308, 310, 504, 628; т. IV, с. 317, 495, 498, 507, 512, 847, 848, 853, 854; т. V, кн. 2, с. 19, 145, 178, 472, 473, 893, 894, 903; т. V, кн. 3, с. 200.
- Україна Угорська – т. I, с. 349; т. II, с. 166, 171, 190; т. III, кн. 2, с. 507, 632, 634; т. IV, с. 119, 419, 721.
- Українська Галицька Радянська Республіка, Галицька Радянська Республіка – т. III, кн. 1, с. 344.
- Українська Гетьманська Держава (П. Скоропадського) – т. I, с. 126, 127.
- Українська Держава – т. III, кн. 2, с. 172, 173, 212, 287, 353, 354, 457, 509, 544, 592, 603; т. IV, с. 18, 29, 33, 40, 225, 491, 798, 839, 841.
- Українська Держава, Українська Республіка* (у значенні ЗУНР) – т. II, с. 18, 41, 46, 47, 138, 139, 326, 328, 352, 407; т. III, кн. 1, с. 80, 616*; т. III, кн. 2, с. 139.
- Українська Наддніпрянська Республіка – т. IV, с. 174.
- Українська Народна Республіка, Українська держава, Україна – т. I, с. 51–56, 58, 60–62, 64–73, 75–81, 84–91, 93–98, 100, 101, 108–110, 118–121, 127, 130, 133, 134, 138, 141, 144–146, 150, 152, 153, 156, 159, 170–173, 178, 184–186, 190, 194–197, 199–203, 206, 209, 211, 212, 215, 217, 219, 220, 225, 244–246, 248–253, 265, 270, 273, 274, 282, 284, 286, 287, 292–294, 297, 301, 303–305, 308, 309, 311, 313, 315, 316, 319, 321, 324, 328, 329, 335–340, 342–346, 350–352, 357, 358, 366, 374, 378, 403, 405, 408, 410, 411, 413, 414, 417, 419, 422–424, 428, 430, 431, 433, 434, 437, 444, 445, 448, 449–453, 459, 465, 476, 478, 486, 487, 490, 496, 500, 502, 503, 514, 515, 527–529, 540, 545, 546, 549,

- 552, 557–560, 562, 563; т. II, с. 9, 50–54, 57, 58, 61, 64, 69–73, 79, 81, 88, 97, 105–107, 109, 112, 116, 121–123, 140–144, 146–150, 161–163, 166, 171, 172, 176, 177, 179–181, 192, 198, 204, 212, 213, 249, 250, 266, 272, 287, 299–302, 316, 322, 331, 335–337, 365–368, 375, 388, 389, 392, 404–407, 416, 417, 422, 423, 454, 477, 500, 502, 625, 639, 649, 651, 652, 659, 663, 673, 677; т. III, кн. 1, с. 167, 174, 175, 183, 195, 199, 333, 618; т. III, кн. 2, с. 8–16, 18, 27, 31, 32, 36, 38, 49, 52, 60, 64, 66, 69–71, 76, 80, 82, 93–95, 100, 102, 103, 105, 109, 113–120, 122, 123, 125, 126, 135, 145, 151, 152, 162, 174, 177, 195, 212, 217, 219, 286, 290, 291, 293, 296, 308, 310, 376, 378, 408, 507, 551, 567, 631, 639–641; т. IV, с. 99, 119, 135, 141, 147, 148, 160, 166, 198, 224, 242, 246, 251, 255, 262, 289, 296, 298, 300, 305–309, 316, 318, 323, 324, 432, 467, 470, 492, 507, 513, 519, 520, 529, 534, 543, 580, 582, 588, 589, 602, 608, 630, 634, 648–650, 656, 667, 669, 715, 754–757, 796, 838, 839; т. V, кн. 2, с. 716, 726, 727.
- Українська Радянська Республіка – т. III, кн. 1, с. 327, 416; т. V, кн. 3, с. 672.
- Українська Республіка (Република) – т. III, кн. 2, с. 124, 125; т. IV, с. 63, 797, 837.
- Українська Соціалістична Республіка – т. III, кн. 1, с. 461; т. III, кн. 2, с. 231.
- Уланів – т. IV, с. 342.
- Уличне(о), с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 533, 535.
- Ульяново – т. V, кн. 2, с. 760.
- Улюч – т. V, кн. 2, с. 72.
- Умань, м. – т. IV, с. 340, 354, 375, 395, 561, 562, 611, 612, 660.
- Унг – т. V, кн. 1, с. 21, 51, 52.
- Унгвар – т. V, кн. 1, с. 18.
- Унів, с. Перемишлянського повіту – т. I, с. 147.
- Унятичі, с. Стрийського повіту – т. III, кн. 1, с. 116, 534.
- Урал, р. – т. II, с. 404.
- Уритва-Ценів, с. – т. III, кн. 1, с. 434.
- Урич – т. II, с. 324; т. III, кн. 1, с. 407; т. V, кн. 3, с. 227.
- УРСР, УСРР – т. II, с. 651, 661; т. III, кн. 2, с. 181, 191, 216, 230, 289, 293–296, 374, 449, 452, 458, 459, 491, 566, 570; т. IV, с. 664, 671, 674, 687, 695, 724.
- Уругвай – т. V, кн. 3, с. 240.
- Устеріки – т. III, кн. 2, с. 85, 86; т. IV, с. 721.
- Устилуг – т. V, кн. 2, с. 65, 68, 305, 314.
- Устрики – т. V, кн. 1, с. 523; т. V, кн. 2, с. 78, 710.
- Устріки Долішні, м. – т. I, с. 90; т. IV, с. 172.
- Устя – т. IV, с. 414, 420, 437, 549; т. V, кн. 3, с. 804.
- Устя Зелене, округ Бучацького повіту – т. I, с. 354; т. II, с. 29.
- Устячко, с. – т. IV, с. 437, 449.
- Устуля – т. III, кн. 2, с. 559.
- Утішків, с. Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 525, 548; т. IV, с. 45; т. V, кн. 3, с. 491.
- Ушиці, с. Городоцького повіту – т. III, кн. 1, с. 459.
- Ушицький повіт – т. IV, с. 220.
- Ушня, с. – т. IV, с. 45.
- Ушомір – т. IV, с. 349, 351.
- Уяринці, с. – т. IV, с. 658.
- Фастів, м. – т. IV, с. 219, 221, 248, 344–350, 353, 354, 356, 357, 611; т. V, кн. 1, с. 25, 54, 93.
- Фельштин – т. I, с. 97; т. IV, с. 258.
- Фердинандівка, с. – т. III, кн. 1, с. 524, 547; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Ферескуля – т. III, кн. 2, с. 85; т. V, кн. 2, с. 593.
- Филиповичі – т. V, кн. 2, с. 255.
- Фирлеїв, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 436, 550.
- Фирлеївка, с. – т. III, кн. 1, с. 435; т. IV, с. 45.
- Філадельфія – т. V, кн. 2, с. 277; т. V, кн. 3, с. 44, 73, 350, 351, 722, 724.

- Фільварки, село Бучацького повіту – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 28, 29; т. IV, с. 45.
- Філянівка, с. – т. IV, с. 508, 510.
- Фінляндія – т. V, кн. 1, с. 511, 562, 598; т. V, кн. 2, с. 61, 66, 79, 81, 315, 789; т. V, кн. 3, с. 44, 245, 442, 446.
- Фірлеїв – т. V, кн. 2, с. 406.
- Фламандія – т. III, кн. 2, с. 474.
- Фльорини(а), с. – т. IV, с. 409, 414.
- Франпіль – т. III, кн. 2, с. 189, 557.
- Франція – т. I, с. 84, 449, 450; т. II, с. 99, 186, 217, 270, 404, 405, 654–656, 658; т. III, кн. 1, с. 153, 160, 372, 384, 444, 481, 483, 504, 543; т. III, кн. 2, с. 47, 48, 62, 90, 92, 136, 137, 231, 322, 360, 417, 450, 454, 467, 474, 475, 517, 529, 551–554, 576, 596, 599, 601; т. IV, с. 124, 126, 176, 179, 182, 206, 285, 305, 408, 700; т. V, кн. 1, с. 72, 77, 105, 112, 115, 118, 119, 122, 123, 138, 151, 164, 167, 201, 207, 221, 224, 233, 246, 257, 267, 268, 270, 276, 277, 283, 289, 303, 306, 326, 328, 329, 339, 342–344, 352, 354–356, 363, 371, 391, 426, 427, 444, 445, 453, 460, 486, 488, 490, 505, 507, 519, 526, 569, 596, 679, 684, 685, 699, 701, 702, 724, 730, 780, 811, 814, 827, 828, 835, 842, 845, 856; т. V, кн. 2, с. 52, 60, 96–98, 114, 130, 136, 138, 176, 184, 185, 187, 213, 232, 246, 251, 367, 416, 418, 494, 496, 510, 512, 515, 516, 525–527, 550, 560, 695, 733–737, 752, 789, 795, 796, 816, 820, 822, 844, 852, 855, 864, 908, 815; т. V, кн. 3, с. 27, 33, 35, 38, 39, 45, 59, 124, 161, 163, 164, 222, 240, 243, 251, 270, 274, 290, 293, 301, 317, 318, 320, 343, 361, 371, 379, 390, 408, 424, 439, 454, 456, 479, 480, 508, 517, 527, 536, 570, 572, 579, 583, 584, 598, 605, 608, 625, 646, 648, 713, 714, 717, 718, 734, 766, 769.
- Франш-Комбе – т. III, кн. 2, с. 529.
- Френкль, м. – т. I, с. 334.
- Фридрихівці, с. – т. IV, с. 549.
- Фурманівка, с. – т. IV, с. 546.
- Фюм – т. III, кн. 2, с. 197; т. V, кн. 3, с. 311.
- Хажин, с. – т. IV, с. 380.
- Халупки Медицькі, с. – т. I, с. 510.
- Харків, м. – т. II, с. 652; т. III, кн. 2, с. 200, 236, 246, 254, 256, 284, 389, 572; т. IV, с. 430, 665, 671, 672, 674, 681, 682, 687, 689, 714, 723, 725, 726; т. V, кн. 1, с. 880; т. V, кн. 2, с. 158, 777; т. V, кн. 3, с. 38, 221.
- Харківська губернія – т. IV, с. 687.
- Харківщина – т. II, с. 114, 116; т. IV, с. 307.
- Харлівка, с. – т. IV, с. 344.
- Хашів, с. – т. I, с. 315.
- Хашованя – т. III, кн. 1, с. 321.
- Хвастів (Фастів), місто Львівської області – т. II, с. 142, 148, 161; т. III, кн. 2, с. 17; т. V, кн. 1, с. 64.
- Хватів, с. – т. IV, с. 45.
- Хеб – т. III, кн. 2, с. 548, 580.
- Херсон, м. – т. IV, с. 381, 382, 384, 389, 394, 497, 796; т. V, кн. 1, с. 391; т. V, кн. 2, с. 903; т. V, кн. 3, с. 172.
- Херсонська губернія – т. III, кн. 1, с. 486.
- Херсонщина – т. IV, с. 166, 539, 567, 688.
- Хильчиці, с. – т. IV, с. 45; т. V, кн. 2, с. 681.
- Хиринка, с. – т. III, кн. 1, с. 529, 546, 548; т. V, кн. 3, с. 484, 489.
- Хирів, м. – т. I, с. 97, 320; т. IV, с. 93, 109, 173, 257–260, 284, 289, 309; т. V, кн. 1, с. 171, 790, 791, 812, 813; т. V, кн. 2, с. 69, 76, 78.
- Хищевичі, с. – т. I, с. 412.
- Хіни – т. V, кн. 3, с. 250.
- Хлівчани (Хлібчани), с. – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Хмелева, с. – т. IV, с. 45.
- Хмільник, м. – т. IV, с. 341, 378, 497, 854.
- Ходачків, с. – т. III, кн. 1, с. 303, 437; т. V, кн. 2, с. 428, 706.
- Ходованець, с. – т. III, кн. 1, с. 524.
- Ходовичі, с. – т. III, кн. 1, с. 539.
- Ходорів, м. – т. I, с. 102–104, 270, 314, 362, 365, 410, 411, 500, 558; т. II, с. 15, 63, 117, 159, 375, 376; т. III, кн. 1, с. 92, 485; т. IV, с. 103, 174, 176, 183, 192–195, 200, 204, 212, 218, 219, 221, 223, 224, 226, 227, 234, 236, 242–244,

- 246, 247, 250, 262, 312, 706; т. V, кн. 1, с. 81, 87, 95.
- Ходорів, повіт – т. I, с. 410.
- Ходорівці, с. – т. IV, с. 337.
- Ходорків, с. – т. IV, с. 356.
- Ходосівка, с. – т. IV, с. 347, 348.
- Холєнівці, с. – т. IV, с. 388.
- Холм (Хелм), м. – т. I, с. 120; т. II, с. 66; т. III, кн. 1, с. 620; т. III, кн. 2, с. 261, 262; т. IV, с. 817; т. V, кн. 1, с. 19, 22, 169, 182, 190, 526; т. V, кн. 2, с. 202, 298, 328, 442, 617; т. V, кн. 3, с. 199, 676, 745, 787, 790, 792, 793, 797, 806, 816, 827, 829.
- Холм, округ – т. III, кн. 2, с. 557.
- Холмська губернія – т. I, с. 118.
- Холмщина – т. I, с. 79, 82, 94, 95, 97, 98, 108, 109, 119–121, 127, 135, 143, 145, 146, 149, 151, 157, 158, 170, 171, 178, 208, 563; т. II, с. 73, 116; т. III, кн. 1, с. 183, 284, 346, 519, 543, 553, 555, 567, 617; т. III, кн. 2, с. 136, 206, 256, 309, 310, 332, 335, 336, 354, 363, 379, 465, 505, 534–539, 543, 544, 549, 557, 593, 597, 603, 612, 618, 619, 623, 625, 626, 628; т. IV, с. 131, 629; т. V, кн. 1, с. 44, 402; т. V, кн. 2, с. 27, 33, 49, 205, 240, 818; т. V, кн. 3, с. 8, 327, 345, 348, 485, 655, 658, 665, 666, 673, 678, 684, 692, 696, 700, 705, 712, 723, 725, 737, 752, 753, 756, 757, 763, 764.
- Холоїв, м. – т. I, с. 444, 445; т. II, с. 8, 9.
- Холосно, с. – т. IV, с. 348, 349, 351, 353.
- Хомутів – т. III, кн. 2, с. 586.
- Хорватія – т. I, с. 170; т. IV, с. 824.
- Хоробрів, с. – т. III, кн. 1, с. 525, 547; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Хоронів, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Хоросно Старе, с. – т. III, кн. 1, с. 435.
- Хоростків, с. – т. I, с. 324; т. III, кн. 1, с. 104, 302, 436; т. V, кн. 2, с. 709.
- Хорошниця – т. IV, с. 90.
- Хотимир, м. – т. I, с. 164; т. III, кн. 2, с. 13 (Хоцемир).
- Хотин, м. – т. III, кн. 1, с. 150; т. III, кн. 2, с. 39; т. IV, с. 532; т. V, кн. 1, с. 407, 412; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Хотинівка, с. – т. IV, с. 352.
- Хотинь, с. – т. III, кн. 1, с. 547.
- Хототів – т. IV, с. 731.
- Хошуя – т. V, кн. 2, с. 879.
- Хриплин – т. V, кн. 2, с. 573.
- Христинівка – т. IV, с. 219, 221, 248, 375, 612, 660.
- Хуст (Густ), місто – т. I, с. 421; т. III, кн. 2, с. 19; т. V, кн. 1, с. 51; т. V, кн. 3, с. 136.
- Хутір, с. – т. IV, с. 346.
- Хутір Монастирський, с. – т. IV, с. 348.
- Хутір Черкас, с. – т. IV, с. 347.
- Цаліїв, с. – т. III, кн. 1, с. 576.
- Царгород, м. – т. III, кн. 2, с. 93; т. V, кн. 2, с. 493, 892, 899.
- Царицин – т. IV, с. 380.
- Цвітково – т. IV, с. 248.
- Цєблів, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 399, 400, 401, 404, 436.
- Цельь – т. V, кн. 2, с. 698.
- Целєхів – т. V, кн. 3, с. 793.
- Цєнів, с. – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Цєперів – т. V, кн. 2, с. 682.
- Цєдковці – т. IV, с. 337.
- Цєшанув (Ці(є)шанів), м. – т. III, кн. 1, с. 436.
- Цєшанув (Цішанів), повіт – т. III, кн. 1, с. 476, 532; т. IV, с. 50, 64.
- Цєшин – т. IV, с. 175; т. V, кн. 1, с. 861.
- Циплішті – т. IV, с. 399.
- Цідковці – т. IV, с. 338.
- Ці(ю)ріх, м. – т. III, кн. 1, с. 159, 469.
- Цішки, с. – т. III, кн. 1, с. 434.
- Чабарівка, с. – т. III, кн. 1, с. 505, 520, 545; т. V, кн. 3, с. 331, 385, 487.
- Чайкова, с. – т. IV, с. 508.
- Чаниж, с. Камінецького повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Часлава – т. III, кн. 2, с. 583.
- Чєнтогаї – т. V, кн. 1, с. 497.

- Червєньська земля – т. III, кн. 1, с. 290, 294; т. V, кн. 2, с. 617.
- Червона Воля – т. IV, с. 172.
- Червона Русь – т. III, кн. 1, с. 385; т. III, кн. 2, с. 556, 557.
- Червоне, с. – т. IV, с. 344.
- Черемош, р. – т. I, с. 129; т. III, кн. 1, с. 340; т. III, кн. 2, с. 58, 69, 88.
- Черемошня, с. – т. IV, с. 45.
- Черемхів, с. – т. III, кн. 1, с. 537, 549.
- Черешинці, с. – т. IV, с. 386.
- Черепківці – т. V, кн. 2, с. 879.
- Черешенка, с. – т. I, с. 106.
- Черна – т. IV, с. 394.
- Чернилев – т. V, кн. 2, с. 426.
- Чернихів, с. – т. IV, с. 353.
- Чернихівці, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Чернів – т. III, кн. 2, с. 623.
- Чернівці, військовий округ – т. IV, с. 50, 65, 72, 73, 83.
- Чернівці, м. – т. I, с. 181, 196, 201, 252, 259, 261, 272, 304, 306, 496, 499, 501, 502, 506, 504, 528, 530; т. II, с. 14, 16, 17, 22, 33, 84, 91, 121, 184, 231, 377; т. III, кн. 1, с. 47, 48, 122, 469; т. IV, с. 22, 41, 68, 251, 315, 381, 532, 606, 633, 822; т. V, кн. 1, с. 18, 104, 305, 370, 397, 407, 412, 459, 674, 728; т. V, кн. 2, с. 19, 212, 499, 504, 505, 586, 815, 871–873, 875, 876, 878, 879; т. V, кн. 3, с. 826.
- Чернівці, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Чернівці, повіт – т. I, с. 304; т. III, кн. 1, с. 47; т. IV, с. 50, 65.
- Чернігів – т. V, кн. 2, с. 298.
- Черніїв, с. – т. I, с. 325, 441; т. III, кн. 1, с. 603; т. V, кн. 2, с. 573, 740.
- Черновая – т. IV, с. 353.
- Черномін, с. – т. IV, с. 414.
- Чернорудка – т. IV, с. 611.
- Чернява – т. V, кн. 2, с. 708.
- Чернявка, с. – т. IV, с. 352.
- Черче – т. V, кн. 2, с. 707.
- Чесанів, місто – т. III, кн. 1, с. 604; т. V, кн. 1, с. 791; т. V, кн. 3, с. 435, 490.
- Чесанів, повіт – т. II, с. 21, 509; т. III, кн. 1, с. 267, 303, 437, 452, 523, 547; т. V, кн. 2, с. 70, 348, 457, 465, 829; т. V, кн. 3, с. 437, 491.
- Чесники, с. – т. III, кн. 1, с. 171, 302, 436.
- Честині(ь), с. – т. I, с. 89; т. III, кн. 1, с. 523, 548; т. V, кн. 3, с. 436, 491.
- Чеська Республіка – т. II, с. 462, 471, т. IV, с. 747.
- Чехія – т. II, с. 496, 497, 498, 499, 500; т. III, кн. 1, с. 423, 481, 485; т. III, кн. 2, с. 136, 231, 456, 617; т. IV, с. 271, 381, 616, 683, 684, 702, 703, 707, 722, 762, 763; т. V, кн. 2, с. 140, 209, 216, 234, 269–273, 279, 282, 426, 502–504, 586, 615; т. V, кн. 3, с. 39, 68, 369, 542.
- Чехо-Моравія – т. II, с. 499; т. V, кн. 2, с. 215, 271.
- Чехословацька держава – т. II, с. 492.
- Чехословацька Республіка, Чеськословацька Республіка, ЧСР – т. III, кн. 1, с. 587; т. III, кн. 2, с. 279, 595; т. IV, с. 696, 706, 708, 740, 746–749, 780, 782, 783, 801, 802, 813, 814, 830, 831, 834, 835, 838–840.
- Чехословащина – т. I, с. 88, 101, 118, 119, 121, 124, 418, 426, 438, 439, 441, 454, 467, 497–501, 503, 590, 593, 609, 624, 625, 651; т. III, кн. 1, с. 190, 251, 318, 320, 321, 351, 444, 464, 561; т. III, кн. 2, с. 243–245, 277, 322, 360, 362, 379, 380, 455, 458, 507, 574, 615, 623; т. IV, с. 313, 314, 382, 383, 605, 704, 709, 713, 746, 749, 767, 773, 780, 800, 812–815, 817–819; т. V, кн. 1, с. 104, 177, 178, 181, 311, 374, 376, 419, 464, 465, 538, 552, 557, 559, 565, 583, 586–588, 598, 708, 791, 813, 832, 881; т. V, кн. 2, с. 74–76, 102–107, 109, 110, 125, 126, 129, 141, 164, 165, 167, 169–171, 209–217, 232, 234, 245, 269–274, 276, 315, 493–495, 497, 499, 550, 554, 555, 558, 585, 586, 620, 698, 706, 732, 742, 789, 825, 837–841, 844, 848, 865–867, 904; т. V, кн. 3, с. 30, 38, 135, 144, 157–159, 173, 197, 271, 335, 338, 342, 368, 395, 396, 498–500, 509, 531, 593,

- 600, 611, 624, 641, 667, 728, 745, 746, 749, 767, 771, 821, 822.
- Чечва, р. – т. III, кн. 1, с. 371.
- Чечельники, с. – т. IV, с. 337, 394, 405, 407, 414, 420, 426, 508.
- Чигирин – т. V, кн. 1, с. 635.
- Чижиків, с. Львівської області – т. I, с. 318, 462; т. IV, с. 570.
- Чижиці, гміна – т. I, с. 104.
- Чижів, с. – т. IV, с. 45.
- Чиж(ш)ки, с. – т. IV, с. 45, 292, 301.
- Чилі – т. II, с. 626; т. III, кн. 2, с. 135; т. V, кн. 3, с. 240, 501.
- Чікаго – т. V, кн. 3, с. 44.
- Чоп, м. – т. II, с. 103, т. IV, с. 722, 723; т. V, кн. 2, с. 294.
- Чорна – т. IV, с. 796.
- Чорнавода – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72, 308.
- Чорне море – т. I, с. 563; т. II, с. 71, 625; т. III, кн. 2, с. 557; т. IV, с. 391, 499, 539, 619, 701; т. V, кн. 3, с. 248, 320, 452, 500, 516, 583.
- Чорний Острів – т. IV, с. 520.
- Чорногора, гірський масив Карпат – т. II, с. 150; т. III, кн. 2, с. 59; т. IV, с. 720; т. V, кн. 3, с. 227.
- Чорногорія (Монтенегро) – т. V, кн. 3, с. 149, 152, 261, 268.
- Чорномінці, с. – т. IV, с. 420.
- Чорноморщина – т. I, с. 206.
- Чортків, військовий округ – т. IV, с. 51, 65, 72, 73, 83, 240.
- Чортків, м. – т. I, с. 322, 410; т. II, с. 22, 49, 67, 97, 123, 124, 159, 192, 199, 206, 222, 260, 325, 355, 377, 379, 399, 401, 402; т. III, кн. 1, с. 165, 170, 466, 550, 562, 570; т. III, кн. 2, с. 634; т. IV, с. 148, 324, 326, 334, 336, 392, 436, 438, 440, 443–449, 454, 457, 463, 475, 477, 480, 490, 500, 509; т. V, кн. 1, с. 106, 611, 662; т. V, кн. 2, с. 348, 409, 457, 463, 464, 466, 682, 829, 881; т. V, кн. 3, с. 123, 131, 329, 585, 630.
- Чортків, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Чортків, повіт Тернопільського воєводства – т. II, с. 21, 52, 681; т. III, кн. 1, с. 232, 267, 303, 313, 314, 396, 437, 452, 476, 549, 609; т. III, кн. 2, с. 276, 283, 284; т. IV, с. 51, 65, 435–437.
- Чортківщина – т. I, с. 322.
- Чортгорія, гміна – т. I, с. 103.
- Чубинці, с. – т. IV, с. 354.
- Чугуїв – т. IV, с. 681.
- Чудець – т. V, кн. 2, с. 73.
- Чудзін – т. V, кн. 2, с. 255.
- Чудин – т. V, кн. 2, с. 878.
- Чуднів, с. – т. IV, с. 395, 612.
- Чумарна – т. V, кн. 2, с. 878, 879.
- Чуперносів, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Шаланки, с. Угочанської жупи – т. I, с. 36, 367.
- Шамраївка – т. IV, с. 221.
- Шариш, українська частина угорського комітату – т. II, с. 5; т. III, кн. 2, с. 19; т. V, кн. 1, с. 51, 52, 212.
- Шагава – т. IV, с. 337, 509.
- Шепарівці – т. V, кн. 3, с. 484.
- Швейцарія – т. I, с. 349, 428; т. II, с. 86, 88, 99, 624, 625, 626; т. III, кн. 1, с. 372, 423; т. III, кн. 2, с. 61–63; т. IV, с. 755, 835; т. V, кн. 1, с. 524; т. V, кн. 2, с. 18, 36, 40, 41, 188, 234, 250, 252, 563, 602, 625, 667, 672, 789, 823, 825, 907, 908, 911; т. V, кн. 3, с. 27, 37, 86, 132, 140, 144, 149, 152, 161–164, 182, 224, 234, 240, 347, 499–501.
- Швеція – т. II, с. 624, 625; т. III, кн. 1, с. 372, 444, 481; т. V, кн. 1, с. 472; т. V, кн. 2, с. 57; т. V, кн. 3, с. 240, 499, 501.
- Шельпаки, гміна Збарзького староства – т. I, с. 132.
- Шепарівці, с. – т. III, кн. 1, с. 529, 548.
- Шепетівка, м. – т. I, с. 451; т. IV, с. 340, 342–345, 355, 357, 360, 362, 392, 505, 561, 611; т. V, кн. 1, с. 807; т. V, кн. 2, с. 255.
- Шербівці – т. V, кн. 2, с. 879.
- Шершне, с. – т. IV, с. 349, 352.
- Шешори, с. – т. IV, с. 717.
- Шибалін – т. IV, с. 336.

- Шидлівці, с. Гусятинського повіту – т. III, кн. 1, с. 435.
- Шимківці, гміна – т. I, с. 132.
- Шимківці, с. Збарзького повіту – т. III, кн. 1, с. 120.
- Шимонец (Szymoniec) – т. V, кн. 1, с. 456.
- Широкий Верх – т. IV, с. 222.
- Шипот, с. – т. I, с. 106.
- Шишківці, с. – т. IV, с. 335.
- Шігет – т. V, кн. 1, с. 312, 376, 465.
- Шкло, с. – т. III, кн. 1, с. 100.
- Шлези – т. III, кн. 2, с. 551.
- Шлеск – т. I, с. 219, 368; т. II, с. 498, 499; т. III, кн. 1, с. 371, 374, 502; т. III, кн. 2, с. 197, 313, 369; т. IV, с. 204; т. V, кн. 2, с. 215, 271, 617, 696, 700, 701, 713; т. V, кн. 3, с. 209, 245, 570, 607, 768.
- Шляхова – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72, 308.
- Шнирів, с. – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Шоломия – т. V, кн. 3, с. 616.
- Шпиколиси, с. – т. IV, с. 45.
- Шпиць – т. IV, с. 720.
- Шпола – т. IV, с. 219.
- Штернберг – т. III, кн. 2, с. 586.
- Штетин – т. V, кн. 2, с. 186, 188, 195, 197, 204.
- Шумляни, с. – т. I, с. 107; т. III, кн. 1, с. 302, 436.
- Шум'ячі, с. – т. III, кн. 1, с. 471.
- Шутроминці, с. – т. III, кн. 1, с. 550.
- Щебретин – т. I, с. 65.
- Щипюрня, с. – т. IV, с. 627; т. V, кн. 2, с. 328, 442.
- Щирець – т. I, с. 313, 465; т. II, с. 185, 188; т. IV, с. 237, 240, 246, 300, 530; т. V, кн. 1, с. 106, 311, 375, 464; т. V, кн. 2, с. 408, 500; т. V, кн. 3, с. 330, 484.
- Щиреччина – т. I, с. 145.
- Щітка, с. – т. IV, с. 388.
- Югославія – т. I, с. 514; т. II, с. 441, 497, 625; т. III, кн. 2, с. 456, 608; т. IV, с. 493; т. V, кн. 1, с. 104, 311, 376, 465; т. V, кн. 2, с. 169, 210, 269, 270, 493, 494, 498, 589, 615, 620, 789, 853; т. V, кн. 3, с. 26, 30, 38, 264, 500, 509, 728.
- Юзейтичі – т. V, кн. 2, с. 465.
- Юзефівка, с. – т. III, кн. 1, с. 301, 434.
- Юнгставн – т. V, кн. 3, с. 54.
- Юрів, с. – т. IV, с. 347.
- Юрівка, с. – т. IV, с. 348, 380, 386.
- Юрківці, с. – т. IV, с. 362.
- Юрковка, с. – т. IV, с. 386.
- Юрчав – т. III, кн. 2, с. 623.
- Юстинівка, с. – т. III, кн. 1, с. 434.
- Юськовичі, село Золочівського повіту – т. III, кн. 1, с. 302, 435; т. IV, с. 45.
- Юуск – т. III, кн. 1, с. 474.
- Юшківці, гміна – т. I, с. 103, 104.
- Яблінець – т. IV, с. 219.
- Яблінки, с. – т. I, с. 544.
- Яблонія – т. II, с. 87; т. III, кн. 1, с. 251; т. III, кн. 2, с. 85; т. V, кн. 2, с. 72.
- Яблонів, с. – т. III, кн. 1, с. 144, 521, 545; т. V, кн. 2, с. 493; т. V, кн. 3, с. 488.
- Яблонне – т. IV, с. 352.
- Яблонне Німецьке (Deutsch Gabel) – т. II, с. 440, 441, 457, 458, 460, 463, 467, 471, 473, 487–490; т. III, кн. 2, с. 585; т. IV, с. 700, 702, 703, 708, 730, 733, 736–738, 744, 746–748, 759, 763, 765, 766, 768, 774, 780, 784, 839, 840; т. V, кн. 2, с. 127.
- Яблонувці, с. – т. IV, с. 349.
- Яблунія – т. V, кн. 3, с. 163.
- Явірник – т. III, кн. 1, с. 247.
- Яворина – т. III, кн. 2, с. 525.
- Яворів, м. – т. I, с. 328, 329, 425; т. II, с. 159, 206, 222, 260, 378, 485; т. III, кн. 1, с. 355, 356, 458, 505, 518, 521, 522, 545, 546, 547; т. III, кн. 2, с. 150, 337; т. IV, с. 169; т. V, кн. 1, с. 107, 551, 791, 812; т. V, кн. 2, с. 348, 457, 707, 829; т. V, кн. 3, с. 136, 330, 435, 488, 490, 570.
- Яворів, повіт – т. I, с. 426; т. II, с. 21, 681; т. III, кн. 1, с. 94, 267, 303, 437, 452, 469, 476, 524, 532, 547; т. III, кн. 2, с. 563; т. IV, с. 50, 64.

- Яворів, с. – т. III, кн. 1, с. 246; т. IV, с. 717, 718.
- Яворівщина – т. III, кн. 1, с. 458.
- Ягнятин – т. IV, с. 356.
- Ягольниця – т. II, с. 321; т. IV, с. 435, 436, 469.
- Язівці, с. – т. III, кн. 1, с. 540.
- Язлі(о)вець, м. Бучацького повіту – т. I, с. 354, 364; т. II, с. 28; т. III, кн. 1, с. 149; т. IV, с. 437.
- Язлі(о)вець, округ Бучацького повіту – т. I, с. 353, 354; т. II, с. 29.
- Якимчиці, с. – т. III, кн. 2, с. 344.
- Яксманичі, с. Перемишльського повіту – т. I, с. 482; т. III, кн. 1, с. 522, 546; т. III, кн. 2, с. 514; т. V, кн. 3, с. 435, 489.
- Якторів, с. – т. IV, с. 211.
- Якубова Воля, с. Дрогобицького повіту – т. III, кн. 1, с. 115, 116.
- Ялин – т. III, кн. 2, с. 558; т. V, кн. 2, с. 72.
- Ялівець – т. IV, с. 469.
- Яловка – т. V, кн. 1, с. 895.
- Ямниця – т. V, кн. 2, с. 573.
- Ямпіль, м. – т. IV, с. 392.
- Ямпільський повіт – т. III, кн. 1, с. 469; т. IV, с. 200.
- Янів, с. – т. III, кн. 1, с. 389; т. IV, с. 341, 609.
- Янівка, с. – т. III, кн. 1, с. 303, 437.
- Янівський округ, Городоцького повіту – т. I, с. 459.
- Янішевка, с. – т. IV, с. 352, 353.
- Янковичі, с. – т. IV, с. 345, 347, 348.
- Янчин – т. IV, с. 209, 210.
- Янчинці, с. – т. IV, с. 337.
- Японія – т. I, с. 55; т. II, с. 626; т. III, кн. 2, с. 135, 454; т. V, кн. 1, с. 151, 526, 569, 780, 811, 814, 842, 845; т. V, кн. 2, с. 512, 780, 816, 822, 851; т. V, кн. 3, с. 43, 250, 488, 496, 514, 586, 595, 768.
- Яринівка, с. – т. IV, с. 219.
- Яричів Новий, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Ярмолинці, с. – т. III, кн. 2, с. 189; т. IV, с. 338, 407, 509, 562.
- Ярослав, м. – т. I, с. 505; т. II, с. 14, 16, 178, 231; т. III, кн. 1, с. 554; т. III, кн. 2, с. 312, 323, 326, 327, 559, 562; т. V, кн. 1, с. 18, 791, 812; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 78, 308; т. V, кн. 3, с. 136, 332, 641, 668.
- Ярослав, округ жандармерії – т. IV, с. 827.
- Ярослав, повіт – т. I, с. 480; т. II, с. 21; т. III, кн. 1, с. 476, 532; т. III, кн. 2, с. 559, 561, 563; т. IV, с. 50, 64.
- Ярослав-Гарбарі – т. V, кн. 2, с. 72.
- Ярославичі, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 435.
- Ярошинка, с. – т. IV, с. 386.
- Ярошинці, с. – т. III, кн. 1, с. 469.
- Яруга – т. IV, с. 549, 562.
- Ярчівці, с. – т. III, кн. 1, с. 302, 435, 537, 549.
- Ясениця, с. – т. III, кн. 1, с. 435.
- Ясениця Польська – т. IV, с. 214.
- Ясенів – т. III, кн. 1, с. 301, 394, 433, 434, 455; т. III, кн. 2, с. 85; т. V, кн. 2, с. 592; т. V, кн. 3, с. 493.
- Ясенів Горішний – т. III, кн. 1, с. 247, 248, 255; т. III, кн. 2, с. 88; т. IV, с. 721.
- Ясенів, повіт – т. III, кн. 1, с. 418, 553.
- Ясенів Пільний – т. IV, с. 715, 716.
- Ясенівці, с. – т. IV, с. 45.
- Ясеново, с. – т. IV, с. 382, 384.
- Ясеня – т. V, кн. 2, с. 142, 374, 407.
- Ясін – т. II, с. 103.
- Ясіня (Ясень) – т. III, кн. 1, с. 345; т. IV, с. 120, 719, 721.
- Ясло, повіт – т. III, кн. 2, с. 558.
- Ясло, с. – т. I, с. 541; т. V, кн. 2, с. 70, 72, 73, 308; т. V, кн. 3, с. 246.
- Ясногородка – т. IV, с. 346.
- Ясси, м. – т. II, с. 148; т. IV, с. 41, 43, 206, 606; т. V, кн. 1, с. 35, 104.
- Яструбичі – т. V, кн. 3, с. 328.
- Ятв'яги, гміна – т. I, с. 103.
- Яхівці, с. – т. III, кн. 1, с. 537.
- Яхимівці – т. IV, с. 505.
- Яцківці, с. – т. III, кн. 1, с. 537, 549, 563.

ЗМІСТ

<i>Кугутяк М. В.</i> ВІН ПОВЕРТАВ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІЇ ЇЇ СПРАВЖНЄ ОБЛИЧЧЯ.....	5
ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ.....	15
ДОДАТКИ.....	739
ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ	812
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	836
ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК	913

Наукове видання

**ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА
НАРОДНА РЕСПУБЛІКА
1918–1923**

**ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ
У 5-ти ТОМАХ 8-ми КНИГАХ**

ТОМ 5. КНИГА 3

Відповідальний редактор Олександр Карпенко

Комп'ютерний набір *Віри Возняк*
Верстка *Віри Возняк*
Коректор *Галина Пославська*

Підписано до друку 18.10.2013. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура «Таймс». Умовн. друк. арк. 57,66.
Наклад 300 прим. Зам. № 6772.

Видавництво «Місто НВ»
76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Незалежності, 53,
тел.: (0342) 55-94-93.

*Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ІФ № 9 від 02.02.2001 р.*

Віддруковано: Друкарня «Місто НВ»
76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Незалежності, 53.

3-38 Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Документи і матеріали : у 5-ти томах 8-ми книгах. — Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013.
ISBN 966-668-080-7

Том 5 : у трьох книгах. — Книга 3. Зовнішня політика і міжнародне становище. 1922–1923 рр. / укладачі: Олександр Карпенко, Катерина Мицан ; передм. : Микола Кутутик. — 2013. — 992 с.

ISBN 978-966-428-359-2 (т. 5, кн. 3)

ББК 63.3(4УКР) 614